

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1944

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Θρακικοῦ Κέντρου Διοικητικὸν Συμβούλιον, Εὐεργέται, Δωρηταί	Σελ.	7
--	------	---

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

'Αχ. Θ. Σαμοθράκη. Ἡ Αἶνος καὶ αἱ ἐκκλησίαι τῆς † Γ. Κωνσταντινίδου. 1) Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλλη- νικὴ Κοινότης. 2) Ἐκπαιδευτήρια καὶ Σω- ματεῖα	»	9— 38
† Γ. Δαμπουσιάδου. Περὶ Κυρίλλου τοῦ Σ'	»	39— 71
† Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου. Συλλογὴ ἀρχαίων ἐπιγρα- φῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Παυταλία, νῦν Κιου- στεντιλίφ καὶ περὶ αὐτὴν	»	71 - 104
— Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἁγίου Φιλιππου- πόλεως Χρυσάνθου πρὸς τὸν ἐνδοξότατον βέην Μιχαὴλ Ἄθαν. Γκιουμουσγκερδάνην πρόκριτον Φιλιππουπόλεως	»	105—137
. . . Τὸ Σαμμακόβι καὶ τὰ μεταλλεῖα του	»	138—177
Μιλτ. Σαραντῆ. Τὸ Δέλτα τοῦ Βυζαντίου	»	178—188
	»	189—266

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

† Κ. Παπαϊωαννίδου. Βιολογικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα Σω- ζοπόλεως	»	267—283
— Παροιμίαι ἐπιχωριάζουσαι ἐν Σωζοπόλει	»	283—288
Παροιμιώδεις φράσεις	»	289 - 290
Γλωσσάριον Σωζοπόλεως	»	291—298
Θ. Κιακίδης. Ἡ σπορὰ καὶ ἡ ἐπεξεργασία τοῦ λινα- ριοῦ στὸ Σαμμακόβι.	»	311—312

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις καὶ συμπληρώσεις	»	299—305
--	---	---------

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ—ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ—ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

<i>Κ. Κουρτίδου.</i> Καὶ πάλιν περὶ τῆς Μονῆς Δαδιᾶς	»	306—308
<i>Ε. Σ. Σ.</i> Ἀπὸ τὰ Ἁγίασματα τῆς Θράκης	»	308—309
Ἐπωνυμῖαι Παναγίας ἐν Θράκῃ	»	309
Περὶ Κυρίλου τοῦ ΣΤ'	»	309—310
Διάφορα	»	310
Διορθώσεις ΙΗ' τόμου	»	310

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
Γ. Γραμματεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
Ταμίας ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ
Σύμβουλος ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Δ. ΑΒΑΤΖΗΒΑΣΗΣ Δ. ΛΟΥΪΖΟΣ
ΦΙΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Β. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
ΙΟΡΔ. ΑΛΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑ. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Γ. ΠΟΠΠΩΝΗΣ
ΑΝ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Δ. ΣΑΚΚΑΛΗΣ
ΑΘ. ΓΚΕΜΟΥΣΓΕΡΔΑΝΗΣ Μ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ
ΧΡ. ΚΑΡΑΧΑΛΙΔΗΣ Ζ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Β. ΚΟΥΒΕΡΗΣ Δ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Μεγάλοι Εὐεργέται

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. Π. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ
† ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΤ. ΑΛΒΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ ΚΟΙΝΟΤ. ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΦ. ΠΕΡΙΟΥΣΙΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
† ΒΙΡΓΙΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

Εὐεργέται

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
† ΕΛΕΝΗ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ
† ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΣ ΒΕΖΙΡΤΖΗΣ
† ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Φ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
† ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΕΞΗΝΤΑΡΗΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Μεγ. Δωρητής

† ΚΙΜΩΝ Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Δωρηται

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΛΟΥΔΗ
† Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Η ΑΙΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ

Παρ' ὄλην τὴν παρακμὴν τῆς ἡ Αἶνος μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (1923) διέσωζε παλαιὰν τινα εὐκλειαν καὶ μεγαλειῶν ¹⁾. Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων χρόνους, ἡ πόλις ἠρίθμει πλῆθος ναῶν μικρῶν καὶ μεγάλων, τῶν ὁποίων ἀρκετοὶ ἀνῆκον εἰς ἀρχοντικούς οἴκους τοῦ Βυζαντίου, καταφυγόντας καὶ διασωθέντας εἰς Αἶνον, ὅπως τοῦτο ἐγένετο καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Θρακικῆν Μεσημβρίαν. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1615—1630, ὁ Μ. Ἰ. Γεδεὼν συνήνητησεν ἐν Αἶνῳ ἔνδεκα ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα βυζαντινῆς προελεύσεως: Ἀσανίναν, Ἀπόκανκον, Βατάτζην, Δούκαιναν, Κομνηνόν, Μαγκαφᾶν, Παλαιολογίναν, Ρήγαιναν, Σπανόπουλον, Φραγκόπουλον, Χρυσόσκουλον ²⁾. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι πρώτη μνεῖα σχολῆς ἐν Αἶνῳ γίνεται κατὰ τὸ 1652, ἰδρυθείσης ³⁾, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν ποὺ διέμενον ἐν αὐτῇ, τῆς ὁποίας πρῶτος διδάσκαλος μνημονεύεται ὁ ἐκ Δρυϊνουπόλεως ἱερομόναχος Νικηφόρος, ὅστις καὶ εἰς Μητροπολίτην Αἶνον προήχθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1652, διαδεχθεὶς τὸν Παρθένιον ⁴⁾.

Πολλοὶ τῶν σωζομένων ναῶν εἶναι παλαιότεροι τοῦ δεκάτου

1) Σύντομον περὶ τῆς Αἶνου ἱστορίαν βλέπε: Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη: Λεξικὸν Γεωγραφικὸν καὶ Ἱστορικὸν τῆς Θράκης, ἐν λέξει.

2) Μ. Ἰ. Γεδεὼν, Ματθαῖος ὁ Κυζίκου, Εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου, ἀνατύπωσις, σελ. 3. Τὰ ὀνόματα ἀνέγνωσεν εἰς χειρόγραφα τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μονῆς Λαύρας ὑπ' ἀριθμ. Η41.

3) Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη, Ἐκπαιδευτήρια Αἶνου ἐπὶ Τουρκοκρατίας, «Θρακικά», τόμ. XVII (1942) σελ. 330 καὶ ἐξῆς.

4) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Γ' σελ. 586. Ὁ Νικηφόρος οὗτος ἐχρημάτισε Μητροπολίτης Αἶνου ἀπὸ τοῦ 1652—1654. (Μ. Σταμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, «Θρακικά», τόμ. XIV (1940), σελ. 81.

πέμπτου αἰῶνος, μερικοὶ δὲ ὑπόγειοι, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἡ στέγη των εἶναι ξυλίνη καὶ μεταγενεστέρα, μερικοὶ δὲ διασώζουσι τὸν τροῦλλον τῆς τελευταίας ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων, ὅπως ὁ ναὸς τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

Μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἐσώζοντο περὶ τὰς 20 ἐκκλησίαι, μικραὶ καὶ μεγάλαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλειτούργουσι μόνον 5, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀπᾶς τοῦ ἔτους, τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ἀφιερωμέναι ἢ ἐκτάκτως ὁσάκις ἤθελε ζητηθῆ ἡ σχετικὴ ἄδεια ὑπὸ τινος χριστιανοῦ πρὸς τέλεσιν λιτανείας, λειτουργίας, μνημοσύνου κτλ. Εἶναι δὲ αὗται :

Α'.— Τοῦ Χριστοῦ (τῆς Μεταμορφώσεως).

Ἡ ἐκκλησία αὕτη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ἦτο μικρὰ καὶ χαμηλὴ, ὁπότε ἐπισκευασθεῖσα τὸ 1833, ἠδρύνθη καὶ ὑψώθη εἰς ἀνάλογον ὕψος, ἐπιστάσιμῃ τοῦ Αἰνίου Ἀντώνη Χατζῆ Λασκαράκη, συνδρομῇ δὲ τῶν ἐνοριτῶν τῆς. Ἐκτοτε ἐχρησίμωσεν ὡς μητροπολιτικὸς ναὸς, ἔχων καὶ ἰδιαίτερον στασίδιον (θρόνον) ἀπέναντι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου διὰ τὸν ἐκάστοτε Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος. Τελευταῖος Πρόξενος αὐτῆς ἄμισθος (Agent Consulaire) ἦτο ὁ ἰατρός Συμεὼν Καβούρης, ἔξ Ἀμφίσσης, ἐγκατασταθεὶς ἐν Αἴνῳ, ὡς ἰατρός, κατὰ τὸ 1878, πρὸ αὐτοῦ δὲ κατὰ τὸ 1885 ὁ Σύλων Πέπας, ἐπίσης ἰατρός.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἔκειτο ἐν τῇ συνοικίᾳ «Karadia», διεκρίνετο δὲ διὰ τὸ ξυλόγλυπτον τέμπλον αὐτῆς, ἐπεξεργασμένον μετὰ πολλῆς τέχνης. Τὸ παγκάρι, ὁ ἄμβων καὶ ὁ δεσποτικὸς θρόνος ἦσαν παλαιότεροι τῆς κατὰ τὸ 1833 γενομένης ἐπισκευῆς. Εἰς δὲ τὸν γυναικωνίτην ἐσώζοντο λειψανα παλαιότερας ἐκκλησίας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, περὶ τῆς ὁποίας κατωτέρω, ὅλα ἐπίχρυσα καὶ ἀρίστης ξυλόγλυπτικῆς τέχνης.

Ἐκ τῶν πολλῶν εἰκόνων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔργων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοινῆς τέχνης καὶ μεταγενεστέρων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τὴν προσοχὴν ἡμῶν προσείλκυσε ἐν τῷ γυναικωνίτῃ εἰκὼν τῆς Θεονόκου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή :

— «Δι' ἐξόδου καὶ δαπάνης Μανουὴλ Κυρμεγάλου, διὰ χειρὸς Ἀναστασίου, ἀψιστ' (=1756). Ἰανοαρίου . . . »

Ἡ εἰκὼν αὕτη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι ἀφιέρωμα τοῦ Μανουὴλ Κυρμεγάλου, ἀνίκοντος εἰς ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν τῆς

Αἶνου καὶ τὰ πρῶτα φερούσης. Πρόκριτος αὐτῆς κατὰ τὸ 1707 καὶ «τὰ κοινὰ πράττων ἄρχων αὐτῆς» μνημονεύεται ὁ Ἀθανάσιος Κυρμεγάλος. Ἐκ τῆς αἰκογενείας ταύτης τῶν Κυρμεγάλων κατήγετο ὁ Ματθαῖος, μαθητὴς Σεργίου τοῦ Μακροῦ, ἀρχιδιδασκάλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, τῆς μετὰ ταῦτα Μεγάλης Σχολῆς, ἔπειτα δὲ μητροπολίτης τῆς πατρίδος του Αἶνου (1807—1821), ἐπ' ὀλίγον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τέλος τῆς Κυζίκου τὸ 1824 ὅπου καὶ ἀπέθανεν κατ' Ἰούλιον τοῦ 1831 ¹⁾.

Εἰς τὸ Σκευοφυλάκιον τῆς Ἐκκλησίας ἐσώζοντο μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, πολλαὶ πολύτιμοι ἀρχιερατικαὶ στολαί, τῶν ὁποίων ἄγνωστος παραμένει ἡ τύχη, παρ' ὅλας τὰς ἐρεῦνας καὶ ἀναζητήσεις.

Ἐπὶ τινος ὁμοφορίου ἀνεγινώσκοντο χρυσοκέντητα :

ΚΤΗΜΑ ΠΕΛΩ ΒΕΛΤΙΣΤΕ

ΚΥΡ ΙΕΡΕΜΙΟΥ 1775

ΑΡΧΙΘΥΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΠΟΔΕ-

ΛΕΩΣ ΑΜΝΟΥ ΜΟΝΙΜΟΥ

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου καὶ τῶν τοίχων ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ἄλλαι εἰκόνες συνήθους τέχνης τοῦ XVIII καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ XIX αἰῶνος. τὰς ὁποίας ὡς στερουμένας ἐνδιαφέροντος παραλείπομεν ²⁾.

Εἰς τὸν αὐλόγυρον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐτάφη ὁ μητροπολίτης Αἶνου Δωρόθεος (1873—1877), πρῶην Κίτρου, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ ἀπὸ Παραμυθίας Ἀνθιμος Τσάτσος (1877—1888), ἔπειτα δὲ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (1895—1896). Εἰς δὲ τὸν νόρθημα αὐτῆς ἐσώζετο ὁ τάφος Ῥώσου ναυάρχου μετ' ἐπιτιμβίου πλακὸς ῥωσιστί, φερούσης χρονολογίαν 6 Σεπτεμβρίου 1829. Ἀρχικῶς εἶχε ταφῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας (Κοιμήσεως), ἐκ τοῦ ὁποίου, καταστραφέντος, κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς 12 Αὐγούστου 1867, μετὰ τριῶν ἄλλων, διεκομίσθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον διεσώθησαν αἱ πλουσιῶς ἐπαργυρωμένα εἰ-

1) Μ. Ἰ. Γεδεών, Ματθαῖος ὁ Κυζίκου, Εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου. (Ἀνατύπωσις) — Εὐαγγέλου Ἰ. Σαβράμη, Ἱστορικὸν σημεῖωμα περὶ τῆς ἐν Κυζίκῳ Σχολῆς. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, τόμ. XVI (1922).

2) Περί τούτων βλέπε : Γ. Δαμλάκη, Περιηγήσεις, εἰς Δελτίον Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τεύχος VIII (1908), σελ. 4 καὶ ἐξῆς.

κόνες τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετὰ τὴν ὡς ἄνω καταστροφὴν. Μόνον ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας ἔφερεν ἀργυροῦν ἐπένδυμα ὀκτὼ ὀκάδων!

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς μεγαλομάρτυρος Ἁγίας Βαρβάρας, ἔργον συνήθους τέχνης ἀνεγινώσκοντο τὰ ἐξῆς :

ΠΛΗΡΩΝ ΣΟΥ ΤΗΝ Αἴτησῆσιν ΒΑΡΒΑΡΑ,
 ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΑΣ ΙΑΣΕΙΣ ΒΡΑΒΕΥΕΙ |
 ΤΟΙΣ ΕΚΤΕΛΟΥΣΙ ΣΟΥ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΟΝ ΜΝΗΜΗΝ
 ΩΣ ΑΛΗΘΩΣ | ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΓΑΡ ΨΑΜΜΟΥ
 ΤΑ ΣΑ ΥΠΕΡΒΕΒΗΚΕΝ ΕΥΚΛΗΗ ΤΕΡΑΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ |
 ΑΓΙΑ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ ΒΑΡΒΑΡΑ ΠΡΕΣΒΕΥΕ
 ΤΩ ΜΟΝΩ ΘΕΩ ΗΜΩΝ | ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ
 ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΕΡΕΣΤΕΤΖΗ
 ΕΙΣ ΣΚΕΠΗΝ ΚΑΙ ΒΟΗ | ΘΕΙΑΝ ΑΥΤΟΥ ΤΕ ΚΑΙ
 ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΩΝ
 ΓΟΝΕΩΝ ΤΟΥ .. | ΕΙΛΗΦΕ ΤΕΛΟΣ Η ΕΙΚΩΝ ΑΥΤΗ
 ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΧΙΛΙΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΤΕ ΚΑΙ
 ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ | ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΤΑΚΟΣΙΟΥΣ
 ΕΝ ΜΗΝΙ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΗ' ΧΕΙΡ ΔΕ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
 ΙΕΡΕΩΣ.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ἐντετοιχισμένη ἡ κατωτέρω πλάξ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς

IC	XC
NI	KA
ΑΠ	ΜΣ

CEΠΤ.

ΑΨΞΓ

ΚΑ

Ἦτοι :

Ι(ΗΣΟΥ)Σ Χ(ΡΙΣΤΟ)Σ

ΝΙΚΑ.

Α(ΡΧΗ) Π(ΙΣΤΕΩΣ) Μ(ΩΣΑΪΚΟΣ) ΣΤ(ΑΥΡΟΣ)

ΣΕΠΤ(ΕΜΒΡΙΟΥ) 21 1763

Εἰς τὸν ἀλόγουρον τοῦ ναοῦ ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς ἐσώζετο τὸ κατωτέρω συγκινητικώτατον ἐπιτύμβιον :

*Δὲν εἶναι πρᾶγμα ἀσύνηθες, δὲν εἶναι πρᾶγμα ξένον
νὰ κοίτωμαι κι' ἐγὼ εἰς τάφον μονωμένον.
'Ἡ τῆς θνητότητος φωνή, ἣτις τοὺς πάντας κράζει
κι' ἐμὲ φωνάζει, τὴν Παλλοῦ, κόρην τ' Ἀλτιναλμάξη.
Εἰς τὴν στενὴν αὐτὴν ὁπήν, τὸ δῶμα τῶν σκολήκων,
ὅπου κατέρχεται βρεφῶν καὶ ἀνηλίκων,
ὁ βίος μου ἐπὶ τῆς γῆς 45 χρόνων
δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος δυστυχιῶν καὶ πόνων.*

Ἡ ἐν τῷ ἐπιτυμβίῳ τούτῳ ἀναφερομένη Ἐπαύου, εἶναι τῆς μεγάλῃς καὶ ἀρχοντικῆς ἐν Ἀδριανουπόλει οἰκογενείας τῶν Ἀλτιναλμάξηδων, καταγομένων ἐξ Αἴνου 1).

Ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ὑπῆρχε καὶ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ ὁποῖον ἐλειτούργει ἀπαξ τοῦ ἔτους, τὸ πρῶτον Σάββατον μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

Β'.— Τῆς Ἁγίας Κυριακῆς.

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Κυριακῆς ἦτο ἐκ τῶν λαμπροτέρων τῆς χριστιανικῆς τέχνης διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἔργα ξυλογλυπτικῆς καὶ ὀστεογλυπτικῆς. Πλὴν τοῦ εἰκονοστασίου (τέμπλου) καὶ τοῦ ἄμβωνος, ἔργων λαμπρᾶς τέχνης, θαυμάσιον κυρίως εἶναι τὸ προσκνητάριον, ὅπου ἡ εἰκὼν τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἔργον σπανίας λεπτότητος καὶ ὠραίας τέχνης, φέρων κίονας καὶ κιονόκρανα Κορινθιακοῦ ἔθους καὶ στεγα-

1) Εἰς τὸν κατάλογον τῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν φονευθέντων καὶ ἄλλων Αἰνιτῶν, συναντιῶμεν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀργύρη Ἀλτιναλμάξη, φονευθέντος εἰς τὴν ἐν Καρύστῳ μάχην τοῦ Φαβιέ (Β. Μυστακίδου, «Θρακικά», τόμ. Β' (1929), σελ. 52).

ζόμενον διὰ στέγης φερούσης 5 θόλους τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος μεγαλύτερου μεγέθους ¹⁾ Εἶναι δὲ ἀφιέρωμα, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θωρακίου ἐπιγραφὴν, τῶν «*εὐσεβεστάτων καραβοκυραίων*» ²⁾ τῆς Αἴνου καὶ ἔφερε χρονολογίαν 6 Μαρτίου αψπδ' (=1784).

Τὸ παγκάρι τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἐπίσης λαμπρᾶς τέχνης, ἔχει δὲ 4 στασιδία ἐπεξεργασμένα μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις προσώπων, πτηνῶν καὶ ἄλλων.

Εἰς τὸ σκευοφυλάκιον αὐτῆς ἐσώζετο μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν, δισκέλιον ὑπερόχου χριστιανικῆς τέχνης, ἀληθῶς ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης ³⁾. Ἦτο ὀστεογλυμμένον καὶ ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν :

† ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. ΑΙΝΟΣ,
ΕΝ ΕΤΕΙ 1785.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ὑπάρχει :

IC	XC
NI	KA

ΕΤΕΙ ΧΡΙΣΤΟΥ 1745 ΑΙΡΙΑΙΟΥ α'.

1) Εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ ναοῦ, βλέπε παρὰ Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 17.

2) Ἡ Αἴνος πρὸ 100 καὶ πλέον ἐτῶν διατῆρει ἐμπορικὸν στόλον ἐκ 300 καὶ πλέον ἱστιοφόρων μικρῶν καὶ μεγάλων, τὰ ὁποῖα ἐταξείδευον μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, ὁ λιμὴν αὐτῆς κατεχώσθη ὑπὸ τῆς ἰλῦος τοῦ Ἐβρου καὶ ἀπέβη ἀπρόσιτος εἰς τὴν ναυτιλίαν Μόνον εἰς ἀπόστιασιν μιᾶς ὥρας περίπου Ν.Α. τῆς πόλεως κείται ὁ ὄρμος τῆς Δρακοντίνας, ὅπου προσωρμίζοντο προηγουμένως τὰ μεγάλα ἱστιοφόρα, βραδύτερον δὲ καὶ τὰ ἀτιμόπλοια, διενεργουμένου μεγάλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, ἰδίως δὲ δημητριακῶν καρπῶν, παρὰ τὰ ὑπέρογκα ποσὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβάλλοντο ταῦτα. Μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Δεδαγάτς (Ἀλεξανδρουπόλεως) κατὰ τὸ 1876—78, ἡ Αἴνος παρήκμασε, πολλοὶ δὲ Αἰνῖται ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, διὸ καὶ τὸ Δεδαγάτς ἀποικία Αἰνιτῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ.

3) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 10.

Ἐσωτερικῶς τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἐντετοιχισμένος, συντετριμμένος ὁμοίως, σταυρὸς τοῦ VII—VIII αἰῶνος.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου καὶ κίτῳθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, ἔργου καλῆς τέχνης, ἀναγινώσκεται :

«Δι' ἐξόδου καὶ δαπάνης Παναγιώτου προσκνητοῦ καὶ Σημηροῦδας, χειρὸς δέ, Ἀναστασίου Ἰωάννου ἀφνζ'» (=1757).

ἄνωθεν δὲ ἡ ἐπιγραφή :

IC. XP. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ.

Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ πρωτομάρτυρος Ἀγίου Στεφάνου μετὰ τῶν μαρτυριῶν αὐτοῦ, ἀφιερώματος τοῦ ἔθνομάρτυρος Στεφάνου, ἀπαγορευθέντος τὴν 17 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἐν Ἀδριανουπόλει μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Αἶνου, ἀναγινώσκεται 1) :

Σέ ὑπὲρ ἡμῶν. Λόγε Θεοῦ, ὦ Ἄναξ,
ταύτην καθ' ἡμᾶς εἴληφας φάσιν πάντως,
ἔλεος δ' αὐτῷ σῶ δούλω δὴ χορήγει
φάος τῆς ψυχῆς καὶ σώματος ὄωσιν
ἄδομεν
. πανοικί ὡς ἰστόρησαντά με
ἄκος δεινὸν δός μοι εὐτυχίας
. παρειτίθεο . . . αὐτοῦ
. δός κατ' ἀμοιβὴν κατ' ἄμφω
στέφανον δὴ καλοῖς Στέφανον τὸν ἐξ Αἶνου.

Χρονολογία τοῦ ἀφιερώματος : 1788

Πράγματι δὲ ἐστέρφη κατ' εὐχὴν διὰ τοῦ στεφάνου τοῦ ἔθνομάρτυρος, καταλιπὼν ὄρφανὰς 2 θυγατέρας. Τὴν ἐγγονὴν αὐτοῦ Ἀθηνᾶν Γιαννακάκη ἐνυμφεύθη ὁ ἐκ Καλωτῆς τῆς Ἠπείρου Νικόλαος Χατζόπουλος, διδάξας ἐν Αἶνω, τούτου δὲ θυγάτηρ καὶ δισεγγονὴ τοῦ Στεφάνου εἶναι ἢ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει διαμιένοσα Κλεοπάτρα Χατζοπούλου, τιμωμένη ὑπὸ τῆς παροικίας τῆς Αἶνου.

Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου, ἔργον τοῦ 18ου αἰῶνος, ἔργον μᾶλλον καλῆς τέχνης :

1) Σαμίδου, Ἐπιγραφαὶ Αἶνου, «Θρακικά», τόμ. Γ' (1930), σελ. 279.

† Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τῶν τιμιωτάτων ῥαπιδῶν κατὰ ἀΨξ (=1760) Μαρτίῳ, Ἀναστ. (=Ἀναστάσιος).

Ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ κρατοῦντος τὸν ἄμβωνα :

† ἀποβ' (=1762) Ἰουλ. Οἱ εὐαγγελισταὶ ἱστορήθησαν τῷ χρόνῳ

Εἰς τὸ ἱερόν τῆς Ἁγίας Κυριακῆς ἐσώζετο χρυσοκέντητος ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, ἔργον ἀνάξιον λόγου ¹⁾.

Ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς ὑπῆρχε καὶ παρεκκλήσιον τῶν Ἀρχιστρατήγων.

Γ'—Τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου

Τοῦ παλαιοτάτου τούτου ναοῦ, ἀναγομένου εἰς τὸν XIII ἢ XIV αἰῶνα, σώζεται ὁ τρουῖλος, σχεδίου τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων. Ἐσώζετο δὲ ἐν τῷ μεγάλῳ περιβόλῳ τῶν Κοινοτικῶν Σχολείων, εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἐώρταζε δις τοῦ ἔτους : τὴν 8ην Μαΐου, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κατὰ τὴν ὁποίαν δι' ἀρχιερατικῆς λειτουργίας ἐν μονοεκκλησίᾳ ἐτελεῖτο, κατὰ παλαιὰν συνήθειαν, καὶ ἑορτῆ τῶν Σχολείων ²⁾, καὶ τὴν 29ην Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς ἀποκεφαλίσεως τοῦ Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

Εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ναῶν τῆς πόλεως, περισώζει δὲ λαμπρὰς εἰκόνας. Φέρει θόλον ἐπὶ τυμπάνου, στηρίζεται δὲ ἐπὶ 3 κίωνων καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ θόλου σχῆμα σταυροῦ.

Ὁ Παντοκράτωρ διετηρεῖτο καλῶς φέρων τὴν ἐπιγραφὴν :

ΤΟ ΣΤΕΡΕΩΜΑ ΤΩΝ ΕΠΙ ΣΟΙ ΠΕΠΟΙΟΘΩΤΩΝ

ΣΤΕΡΕΩΣΟΝ ΚΥΡΙΕ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ

ΗΝ ΕΚΤΗΣΩ ΤΩ ΤΙΜΙΩ ΣΟΥ ΑΙΜΑΤΙ

Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ (ἐσωτερικὴ πλευρὰ) ἐσώζετο ἡ ἐπιγραφὴ :

1) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 13.

2) Ἄχ. Θ. Σαμοθράκη, Ἐκπαιδευτήρια Αἴνου ἐπὶ Τουρκοκρατίας, «Θρακικά», ἔτος 1942, τόμ. XVII, σελ. 330 καὶ ἐξῆς.

† ΑΝΙΣΤΟΡΗΘΗ Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥΤΟΣ
 ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΠΡΟΔΗΤΟΥ
 ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
 ΕΚ ΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ
 ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
 ΜΕΝ ΖΗΝΟΒΙΑΣ ΜΟΝΑΧΗΣ ΚΑΙ ΕΤΕΛΕΙΩΣΕΝ
 ΕΝ ΜΗΝΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΘ΄
 ΕΤΟΣ ΑΠΟ ΧC ΑΧΠ (=1680) 1).

Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ νάρθηκος εἰκονίζεται ὁ Ἰησοῦς Χριστός μετὰ τοῦ Προδρόμου. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι θαυμασία, ὅπως ἐν τῇ Μονῇ Δοχειαρίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους 2).

Ἄριστερὰ τῆς εἰσόδου ἀπεικονίζεται ἀνὴρ πατῶν ἐπὶ τροχῶν, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἀνεγινώσκοντο, μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰ ἐξῆς:

. . . . Καὶ ὁ καιρὸς τοῦ χρόνου μὰ γρήγορα διαβαίνει

. . . . τροχὸς γυρίζει ἢ νεότης κυλῶντας αὐτοὶ οἱ τροχοί.

Ἰεροντάκι εἰς τοῦτο συμβουλευώ σας ὁ(λους)

μικροὺς καὶ μεγάλους νὰ κάμνετε ἔργα ἀρετῆς

(εἰς) ὅλην τὴν ζωὴν αας, διότι ὅλα πρόσκαιρα

στρέφονται μετὰ

βίας ὡσὰν καπνὸς καὶ ὄνειρον ὡς λουλουδιοῦ τὰ φύλλα

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξα. Ἀμήν. αχπ (=1680).

Ἡ περὶ ματαιότητος συμβολικὴ αὕτη παράστασις εἶναι τοιχογραφία, ἀρξαμένη νὰ καταστρέφεται, εἰς πολλὰ δὲ μέρη εἶναι δυσανάγνωστος. Παριστᾶ δὲ ἄνθρωπον γυμνόν, κεκαλυμμένον περὶ τὴν ὀσφῦν διὰ περιζώματος καὶ τείνοντα ὀριζοντίως τὴν ἀριστεράν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κρατοῦντα κοντάρι καὶ στηρίζοντα τοὺς πόδας ἐπὶ δύο τροχῶν τοῦ ἐνὸς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Παρὰ τὸν θώρακα τοῦ ἀνθρώπου

1) Πρβλ. Β. Μυστακίδου «Νεολόγος» 1872, Μαΐου 12 (ἀριθμ. 3.997) καὶ Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 7—8.

2) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 7.

τούτου φαίνονται ἴχνη ἐπιγραφῆς, κάτωθεν δὲ τῶν τροχῶν μόλις ἀνεγινώσκοντο τὰ ἀνωτέρω 1).

Ἐπερὶ τῆς Ὁραίας Πύλης, σώζεται δι' ἐλαιογραφίας ἐπὶ ξυλογλύπτου βιβλίου ἡ κάτωθι ἐπιγραφή :

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΝ-
ΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΙΝΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝ-
ΗΣ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑ-
ΧΟΙΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΙΕ-
ΡΕΜΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ
ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ ΔΨΚΔ (=1724) 2)

Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἀναγιγώσκονται :

† Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τῶν εὐσεβεστάτων μπακάληδων, ὁ γενησόμενος αἴτιος μὴ τελεσθῆναι τὸν εορτὴν ταύτην τοῦ Ἐὐαγγελιστοῦ καὶ Θεολόγου παρ' ἡμῶν ἔχοιεν ἀντίδικον αὐτὸν τὸν θεῖον Ἀπόστολον καὶ Θεολόγον. ἀφοη' (=1778) : Ἀναστ. (= Ἀναστάσιος).

Εἰν ἄλλην εἰκόνα ἀπεικονίζεται ὁ Πρόδρομος μετὰ τῆς Θεοτόκου βασταζούσης νήπιον τὸν Ἰησοῦν λέγοντα : — « Ἀμήν, λέγω ὑμῖν οὐχ' ὑπάρχει ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ », ὁ δὲ Πρόδρομος ἀπαντᾷ : — « Αὐτός ἐστι ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν ».

Ἐπὶ τοῦ ἐπιταφίου τοῦ ναοῦ καὶ ἐπὶ μουσαμᾶ, ἔργων καλῆς ὀψωσθήποτε τέχνης, ἀναγιγώσκονται :

1) Πρβλ. Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 8.—Β. Μυστακίδου, «Θρακικά», τόμ. Β' (1928), σελ. 283.— Περὶ τῆς παραστάσεως ταύτης, προσφιλοῦς θέματος εἰς τοὺς ζωγράφους τῆς τότε ἐποχῆς, βλέπε : Ἐρμηνεία τῶν ζωγράφων, Ἔκδ. 1853, σελ. 246.

2) Ὁ Ἱερεμίας οὗτος Βυζάντιος τὴν πατρίδα, διετέλεσε μητροπολίτης Αἴνου ἀπὸ τοῦ 1721—1724, διαδεχθεὶς τὸν Δανιὴλ (1716—1721). (Μ. Σταμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, «Θρακικά», τόμ. XIV (1940), σελ. 81).

ΙΣΤΟΡΗΘΗ ΟΥΤΟΣ Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΥΜΝΟΣ
ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ
ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΚΥΡΙΩ ΚΥΡ ΜΠΕΡΤΙ, ΕΤΕΙ ΔΩΕ'
(=1805) ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΣΤ'.

Σώζονται καὶ ἄλλαι τοιχογραφίαι, ἀνάξια λόγου, τοῦ 1600 περίπου καὶ ἀρχαιότεραι ἀκόμη.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐνεταφιάσθη ὁ μητροπολίτης αὐτῆς Σωφρόνιος, ἀποθανὼν τὴν 4ην Ἰουλίου 1855¹⁾.

Ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ καὶ ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ, ἐσώζετο μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀνάγλυφον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς παριστάνον τὸν Πάνα. Εἰς τὸ μέσον ἡ Ἀφροδίτη φέρουσα θαυμασίον πέπλον καὶ ὄδηγοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπίσης πεπλοφόρον γυναῖκα. Τὸ ἔργον ἦτο θαυμασίας τέχνης. Φωτογραφήσας αὐτὸ τὸ 1921 παρέδωκα εἰς τὸν μακαρίτην Γ. Λαμπουσιάδην, ἔφορον τότε τῶν ἀρχαιοτήτων Θράκης, ἵνα ἀποφανθῆ, περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ὡς καὶ ποίας ἐποχῆς ἦτο. Ἄγνωστον ὅμως τί ἀπέγινεν ἡ φωτογραφία, καθ' ὅσον δὲν εὗρέθη μεταξὺ τῶν χειρογράφων του, οὔτε σχετικὸν τι σημείωμα²⁾.

Ἐν τῷ κτιρίῳ τοῦ Παρθεναγωγείου ἐσώζετο καὶ εἰκονοστάσιον τῆς μεγαλομάρτυρος Ἁγίας Αἰκατερίνης, τὴν ἡμέραν δὲ τῆς μνήμης αὐτῆς (25 Νοεμβρίου) ἐτελεῖτο κατ' ἔτος παράκλησις. Ἐνεκα ὅμως τῆς σαθρότητος τοῦ παλαιοῦ κτιρίου, τὸ παρθεναγωγεῖον ἐγκατεστάθη εἰς ἄλλο παρὰ τὴν σχολὴν νῶν ἀρρένων, ἡ δὲ Ἁγία μετεκομίσθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου³⁾.

Δ' — Παναγίας τῆς Κεχαριτωμένης ἢ Εἰσόδια τῆς Παναγίας.

Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Κεχαριτωμένης καὶ κοινῶς Χαριτωμένης, ἡ τὰ Εἰσόδια τῆς Παναγίας, τὴν ὁποίαν ἰδιαιτέρως εὐλαβοῦνται οἱ Αἰνῖται, κεῖται ἐν τῇ συνοικίᾳ Κάτω Μαχαλᾶς. Ἀνεκαινίσθη

1) «Θρακικά», ἔτος XV (1941), σελ. 123. Περὶ τοῦ μητροπολίτου Αἶνου Σωφρονίου (1847—1855) βλέπε : Ἀυτόθι, σελ. 159 καὶ 400 καὶ ἐξῆς.

2) «Θρακικά», ἔτος XV, (1941), σελ. 125.

3) «Θρακικά», ἔτος III (1990), σελ. 54.

δὲ κατὰ τὸ 1802, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, κειμένης ἐπὶ τοῦ

MP	ΘΟΥ
18	02

ὑπερθύρου τῆς αὐλείου θύρας, ὅποτε εἶχε ἀνεγερθῆ καὶ τὸ μέγα αὐτῆς λιθόκτιστον κωδωνοστάσιον.

Τὸ εἰκονοστάσιον αὐτῆς περιέχει μέγαν πλοῦτον γλυπτικῆς τέχνης. Τὸ ἐπιτροπικὸν αὐτῆς, καλῆς τέχνης, ἀλλ' ὑποδεέστερον τοῦ τοῦ γειτονικοῦ αὐτῆς ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπῆρχεν ἀνάγλυφος εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς ἐπιλεγομένης ΤΡΙΦΩΤΙΣΣΑΣ καὶ ἀπλῶς ΤΡΙΦΙΩΤΙΣΣΑΣ. Ὁ ζῆλος ὅμως τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ, διέπραξε τὸ ἀνοσιούργημα, νὰ ἐπαλείψουν αὐτὴν μὲ χρυσὸ βερνίκι, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ διακρίνεται σχεδὸν τίποτε ἐκ τῆς ἀρχικῆς εἰκόνας, οὔτε αὐτὴ ἡ χρονολογία.

Ἡ εἰκὼν αὕτη, μία τῶν σπανιωτάτων εἰς τὸ εἶδός της, σώζεται σήμερον (μέχρι τοῦλάχιστον τῆς εἰσβολῆς τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον πόλεμον) ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως (Δεδεαγάτς), ὅπου μετὰ καὶ ἄλλων κειμηλίων μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Αἴνου κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (1923). Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἡ αὐτὴ τύχη τὴν περιέμενε : νέον φρεσκάρισμα Κι' ἔτσι ἡ εἰκὼν, ὅπως εἶπομεν, οὐδὲν σώζει ἐκ τῆς παλαιᾶς τέχνης. Καὶ ὅμως ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου δὲν ἀπέχει παρὰ 10 βήματα ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως. Πρὸ δεκαετίας περίπου ὁ καθηγητὴς Κ. Θ. Βολίδης, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ ἐν Σόφια Βυζαντινοῦ Συνεδρίου, ἐφωτογράφησε τὴν εἰκόνα, προτιθέμενος, ὡς μοι ἔλεγε, νὰ γράψῃ ἰδιαιτέρως περὶ αὐτῆς, ὡς σπανιωτάτης καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων, τὰς ὁποίας εἶδε. Δὲν γνωρίζω ὅμως ἂν ἔγραψέ τι ἢ ὄχι.

Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή :

— . . . « Ὁρᾷτέ μοι οἱ προσιόντες ῥομφαίαν
ἀνεσπασμένην χειρὶ κατέχων στίφη βαρβάρων

*ἐκδιώκων καὶ πλήτων ἐμουδένα οὐ [δυσνόητος ἢ λέξις]
ὑπάρχει Θεὸς Μέγας, ὁ βουληθεὶς πίπτων (;) ἐντολὴν (;)
τὴν σπάθην φέρων τείνω πρὸς ὕψον ἐν φόβῳ Θεοῦ... 1).*

Ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Παναγίας ὑπάρχει παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος, διαστάσεων 7 μ. 60 × 3 μ. 10. Εἶναι ὑπὸ μέγαν βράχον, κείμενον ἔξω τοῦ κείσσιου. Τὸ βάθος τοῦ ναΐσκου εἶναι 4 μ. περίπου, κατέρχεται δέ τις εἰς αὐτὸ διὰ 10—11 βαθμίδων. Ἐώρταξε τὴν 4ην ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου αὐτοῦ ὑπῆρχεν εἰκὼν τῆς Παναγίας ἀργυρένδυτος τοῦ 1700.

Περὶ τοῦ ναΐσκου τούτου γράφει διεξοδικῶς εἰς τὸ σύγγραμμά του, ὃ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διαμείνας ἐν Αἶνῳ Ρῶσος ἀρχαιολόγος Ρέγγελ, ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Γενικοῦ Προξένου τῆς Ρωσσίας Λῦσιν 2).

Ε' — Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Καὶ οὗτος κεῖται ἐν τῇ συνοικίᾳ Κάτω Μαχαλάς, ὀπισθεν σχεδὸν τῆς Χαριτωμένης, κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς νάρθηκος ἐπιγραφὴν, ἣ οἰκοδόμησις αὐτοῦ ἤρχισε τὴν 2αν Ἀπριλίον 1845 καὶ ἐτελείωσε τὴν 13ην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, περὶ τῆς ὁποίας ἀπεικονίζονται οἱ Προφῆται, κάτω δὲ ἡ Κοίμησις, ἔργον καλῆς Βυζαντινῆς τέχνης, ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφὴ :

† Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα τῆς Παναχράντου Δεσποίνης Θεοτόκου εἰκὼν τῇ συνδρομῇ τοῦ πανοσιωτάτου προηγουμένου κτῆ Διονυσίου ἐκ τῆς Ἀνδρου τὸ ἐπίκλην Μπαλι ἀψπδ (=1784) Μαρτίου α'. χειρὶ δὲ Κυριάκου Μαυρίτη τοῦ Ἀνέστη.

Τὸ ἐπιτροπικὸν παγκάριον εἶχε δύο στασίδια φέροντα ξυλόγλυπτον πλεκτὸν κόσμημα 3).

Ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ :

1) Πρβλ. «Θρακικά», τόμ. Γ' (1930) σελ. 282.

2) Παρὰ Γ. Λαμπουσιάδη, «Θρακικά», τόμ. XV (1941), σελ. 127.

3) Φωτογραφίαν αὐτοῦ βλέπε παρὰ Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 25.

ΟΛΟΣ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ ΣΩΤΕΡ ΕΙ
 ΚΑΙ ΦΑΙΔΡΟΤΗΣ, αψοστ' (=1776).

Εἰς τὸν αὐλόγυρον ταῦ ναοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐσώζοντο συντρίμματα διαστύλων παλαιότερας ἐκκλησίας, ἐπὶ δὲ τῆς Ὁραίας Πύλης ἐντὸς τετραγώνου :

1858
ΟΚΤΩ
ΒΡ1 25

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΑΡΓΟΥΣΑΙ

ΣΤ'—Τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Ναὸς τῶν μεταγενέστερων χρόνων εἰς τὰ ΒΑ. τῆς πόλεως, παρὰ τοὺς μύλους τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐπισκευασθεὶς κατὰ τὸ 1876 Πλὴν κηροπηγίου τινὸς ἰδιορρύθμου ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης καὶ μιᾶς βάσεως ὀστρακογραμμένου σταυροῦ, οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει.

Ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς μύλους τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου οδοῦ ἐπὶ μικροῦ ἀνδῆρου ἐντὸς θήκης, μόλις ἑνὸς μέτρου, ἐσώζετο μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων εἰκὼν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.

Ζ'— Τοῦ Ἁγίου Βλασίου.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Βλασίου κεῖται ἐν τῇ ἀπὸ πολλοῦ ἐρήμω συνοικίᾳ «Μίβολη», κατὰ δὲ τὴν κατωτέρω ἐπιγραφὴν, προηγουμένης ἐπιμᾶτο εἰς μνήμην τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κατόπιν δὲ τοῦ Ἁγίου Βλασίου. Ἀνηγέρθη δὲ τὸ 1836 :

ΟΥΤΟΣ Ο ΠΕΡΙΚΑΛΛΗΣ ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ Ο ΠΑΛΑΙ ΜΕΝ
 ΠΟΤΕ ΤΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΙΜΩΜΕΝΟΣ
 ΩΣ ΕΝ ΤΩ ΕΤΕΡΩ ΔΗΛΟΥΤΑΙ ΚΙΟΝΙ, ΝΥΝ Δ' ΕΠ' ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ
 ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΕΜΝΥΝΟΜΕΝΟΣ
 ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΕΠΙ ΑΡΧΙΘΥΤΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΔΙΑ
 ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΕΞΟΧΩΣ ΔΕ ΔΑΠΑΝΗ ΚΑΙ ΔΟΚΝΩ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ
ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΥ ΡΟΥΦΕΤΙΟΥ ΤΩΝ ΤΣΟΥΚΑΛΑΔΩΝ 1839, 29
ΜΑΪΟΥ 1).

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς καταφαίνεται ὅτι πράγματι ὁ ἀρχικός ναὸς ἐτιμάτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὡς ἐπιβεβαιοῦται ἐξ ἄλλης τινὸς ἐπιγραφῆς τοῦ XV αἰῶνος ἐντετειχισμένης εἰς τὸ ὑπερ-
θυρον τοῦ αὐλογύρου τοῦ Ἁγίου Βλασίου, ἐκ τῆς ὁποίας πληροφοροῦ-
μεθα, ὅτι ἐκ βάρων ἀνήγειρε τὸν ναὸν ἰδίαις δαπάναις ὁ Αὐγουστα-
ρικής Καναβούτσῆς κατὰ τὸ ἔτος 6929 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀντιστοι-
χοῦν πρὸς τὴν 4 Ἰνδικτιῶνος τοῦ 1421 ²⁾.

Πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεων, παραπέμπομεν εἰς τὰ «Θρακικά»,
(Τόμ. XV (1941), σελ. 148 καὶ ἐξῆς).

Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνεγινώσκετο :

ΙC. ΧC. Ο ΒΑΣΙΛΕΥC ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥC

*Δαπάνη τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν καὶ συνδρομὴ τοῦ κῆρ Παλαιο-
λόγου καὶ κῆρ Νικολάου ἀποθ' (=1779).*

Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἔργον ὁποσδήποτε καλῆς τέχνης,
ἢ αὐτὴ ἀφιέρωσις καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν. Ἔργον τοῦ ζω-
γράφου Ἀναστασίου.

Εἰς τὸ Ἱερὸν ἐσώζετο ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν :
ΜΗΡ ΘΟΥ ΘΡΗΝΩΔΟΥΣΑ Ὡραία μετὰφρασις τῆς MATER
DOLOROSA ³⁾.

1) Πρβλ. «Θρακικά», τόμ. XV (1941), σελ. 121 — «Θρακικά», τόμ. Β' (1929), σελ. 281.

2) Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὴν ἐφημερίδα Ἀρμονίαν τῆς Σμύρνης (20 Μαΐου 1899) ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Revue des Etudes Grecques (1902, σελ. 142—143), τελευταίως δὲ εἰς τὰ «Θρακικά», τόμ. XV (1941) σελ. 147, συνοδεύσαντες αὐτὴν μετὰ σχετικῶν σημειώσεων. Πρῶτος ἐδημοσίευσεν αὐτὴν ὁ Β. Μυστακίδης, ἀλλ' ἄνευ σχολείων.— Πρβλ. Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 13.

3) Πρβλ. Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 15.

Ἐν δὲ τῇ Ἱερωῖ Προθέσει ὑπὸ μικρὰν εἰκόνα

ΜΗΤ ΘΟΥ Η ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ

Χεῖρ Ῥάληου Ῥαλίου.

Πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βλασίου σώζεται κορμὸς ἀγάλματος ἄνευ κεφαλῆς καὶ ἄκρων τηβεννοφόρου, ἐπαρχῆς τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τελευταία ἐπισκευὴ αὐτοῦ ἐγένετο κατ' Αὐγουστον τοῦ 1876.

Η'— Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν κειμένη ἐν τῇ συνοικίᾳ «Κάτω Μαχαλαῶς» πρὸς νότον τοῦ Κάστρου παρὰ τὴν μικρὰν πύλην αὐτοῦ, εἶναι κατὰ τοὺς γεροντιότερους κατοίκους τῆς πόλεως ὁ ἀρχαιότερος ναὸς τῆς συνοικίας ταύτης, καθὼς δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τῶν σωζομένων εἰκόνων καὶ τῆς ὅλης οἰκοδομῆς. Εἶναι χαμηλὸς καὶ ἀνεπαρκῶς φωτίζεται, πράγματα προδίδοντα τὴν εἰς παλαιότερους χρόνους οἰκοδομήσιν του. Ἡ ὄροφί του εἶναι ξυλίνη, στηριζομένη ἐπὶ 6 κιόνων, πρὸς δὲ τὸν ἀριστερὸν χορὸν, ὅπισθεν καὶ ἄνω μέχρι τῆς στέγης ὁ γυναικωνίτης: ἄνω καὶ κάτω, συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ κυρίως ναοῦ διὰ κιγκλιωτῶν ξυλίνων θυρῶν. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ πυκνότης τοῦ καφασιοῦ (δικτυωτοῦ ξυλίνου), ὥστε δυσκόλως ἐκ τῶν κάτω δύναται τις νὰ διακρίνη τὴν ὅπισθεν αὐτοῦ ἴσταμένην.

Εἰς μίαν εἰκόνα, τῶν παλαιότερων τοῦ ναοῦ, ἀφιερωμένην εἰς τὸν Ἁγίον Νικόλαον ἕργον τοῦ 1600 περίπου ἀναγινώσκεται :

† «Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάσαφ Ἱερομονάχου».

Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, πρὸ τοῦ βήματος τῆς ἱερᾶς προθέσεως σώζεται τεμάχιον ἀρχαίας μαρμαρίνης πλακῶς, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς βαθμὶς ἐπὶ τῆς ὁποίας ἱστάμενος ὁ ἱερεὺς, ἐκτελεῖ τὰ τῆς θείας προσκομιδῆς. Ἐπὶ τῆς πλακῶς ταύτης μήκους 0 μ, 55 καὶ πλάτους 0 μ, 40 ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή :

ΤΙΣ ΔΩΣΕΙ

ΙΕΡΑ — ΓΕΡΟ

ΡΑ ΜΙΚΟΚΑ.

Μεταξὺ τῶν γραμμῶν ΕΡΑ — καὶ ΓΕΡΟ τῆς δευτέρας σειρᾶς ὑπάρχει σχῆμα καρδίας μετὰ μίσχου. Ἡ ἔννοια της εἶναι δυσκατάληπτος 1).

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ σώζεται τάφος μετ' ἐπιτυμβρίου ἐπιγράμματος, φέροντος χρονολογίαν 13 Ἰουλίου 1851 καὶ ἔχοντος ὡς ἑξῆς :

*Τοῦ θανάτου τὸ δρέπανον μ' ἐθέρισεν ἀκαίρως
πρὶν ἀκόμη ἐννοήσω ἂν ὑπάρχουν πάθη κι' ἔρωσ —
μόλις ἤμην ἡλικίας εἰτῶν δέκα καὶ τεσσάρων —
πλὴν ποσῶς δὲν μ' ἔλυπήθη ὁ ἀνηλεὴς ὁ Χάρων.
'Ἄλλ' εἰς τὴν αὐγὴν τοῦ βίου μὲ στεροῦνται οἱ γονεῖς μου.
Εἰς τὸν τάφον τοῦτον κεῖται τὸ παρθενικόν μου σῶμα.
'Ἡ ψυχὴ μου δὲν ἀπέπη εἰς τοῦ Πλάστου μου τὸ δῶμα.
Εἰς τὰς θείας του μὲ φέρει ὁ Δημιουργὸς παλάμας,
καθαρὰν ὡς μαργαρίην καὶ λαμπρὰν ὡς ὁ ἀδάμας
ἐντροφῶν τοῦ παραδείσου ἡδονὰς τὰς οὐρανίας
καὶ δοξολογῶ τὸν κτίστην μου ἀπάντως μελωδίας.*

Τῆ 13 Ἰουλίου 1851

Διαμαντοῦλα Πέτρου Φουντούκη.

Ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὑπῆρχε παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο κεῖται παρὰ τὴν θάλασσαν, ἔχει δὲ τὸν φωτισμὸν του ἐκ τῆς θύρας τοῦ νάρθηκος καὶ ἐνὸς φεγγίτου ἐκ δύο ὀπῶν, εὐρισκομένων ἄνωθεν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου σώζονται ἔργα τινα ζωγραφικῆς ἄξια λόγου τοῦ 17ου περιόπου αἰῶνος, Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ σώζεται τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου :

ΕΛΑΧΙ Τ''(ῶν) ΖΩΓΡΑΦΩΝ
ΣΤΟΣ ΔΜΤ (=Δημήτριος).

Εἰς δὲ τὸν γυναικωνίτην (δεξιὰ) ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου :

† Δέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Ράλη Νηρόλι (=πιθανῶς Μαρόλη) Τζάμη ἐπὶ ἔτους αχξ (=1660).

1) Πρβλ. Β. Μυστακίδου, «Θρακικά», τόμ. Β' (1929) σελ. 62.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὑπῆρχε ἀρχαῖον χριστιανικὸν θωράκιον.

Θ' — Παναγίας τῆς Ταξειδιώτισσας (Κοινῶς Ταξειδιαριάς)

*Ἡ μικρὴ αὕτη ἐκκλησία κεῖται ἐν τῇ συνοικίᾳ «Καράδια» ὄχι μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ (τῆς Μεταμορφώσεως) καὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον. Ὡνομάσθη δὲ οὕτω, διότι ταύτην κυρίως ἐπεκαλοῦντο οἱ μέλλοντες τὰ ταξειδεύσουν. Τὸ εἰκονοστάσιον αὐτῆς εἶναι ὡραίου Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον περισώζονται καὶ συντρίμματα θωρακίου καὶ ἄλλων χριστιανικῶν μαρμάρων, τὰ ὅποια κατὰ τὸν Γ. Λαμπάκη ¹⁾ προέρχονται ἐκ ναοῦ ἀρχαιοτέρου τοῦ VII—VIII αἰῶνος. Πλησίον δ' αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς οἰκίας Ἀντωνίου Κόννου, σώζονται δύο κίονες, λείψανα παλαιότερου ναοῦ, ἀπέχοντος ἀλλήλων 15 μ. 85 καὶ καταστραφέντος ἄγνωστον πότε.

Τὴν 24 Ἰουνίου, ἑορτὴν τοῦ Γενεθλίου τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἤνοιγον τὸν Κλείδωνα ἐν μεγάλῃ χαρᾷ καὶ εὐθυμίᾳ, ἰδίως δὲ τῶν γυναικῶν, αἱ ὅποια ἤρχιζαν τὸ ἄνοιγμα τοῦ Κλείδωνα μὲ τὸ ἐξῆς τραγοῦδι :

*Ἀνοίξατε τὸν Κλείδωνα
σι' Ἀγιαντιοῦ τῆ χάρι,
καὶ ὅποια εἶναι καλορρίζικια
ἅς ἐλθῆ νὰ προβάλλῃ.
Ἀνοίξατε τὸν Κλείδωνα
κι' ἀπλώσατε βελούδα
γιὰ νὰ περᾶσ' ὁ Βασιληὰς
μὲ τὴν βασιλοπούλα
κτλ. κτλ.*

Εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς Ταξειδιαριάς ὑπῆρχε καὶ παρεκκλήσιον ἑορτάζον, εἰς παλαιότερους χρόνους, τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα ²⁾.

1) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 13.

2) Β. Μυστακίδου, «Θρακικά», τόμ. Γ' (1930), σελ. 82.

Γ' - Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως ἡμίσειαν ὥραν περίπου Β. Α. αὐτῆς, ἐπισκευασθεὶς κατὰ τὸ 1811. Ἐπανηγύριζε δὲ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

Παραλλήλως πρὸς τὸ φιλόθρησκον τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Αἴνου, ἐβάδιζε καὶ ἡ φιλανθρωπία. Παρὰ τὸν ναὸν ἡ Κοινότης Αἴνου συνετήρει ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ XIX αἰῶνος, ἴσως καὶ ἐνωρίτερον νοσοκομεῖον, ἐκ 14 δωματίων, ἐκ τῶν ὁποίων μέχρι τοῦ 1887 διετηροῦντο ἐν καλῇ καταστάσει τὰ ἡμίση. Εἰς αὐτὰ δὲ παρείχτο ἰατρικὴ περίθαλψις εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην.

Τὸν ναὸν καὶ τὸ νοσοκομεῖον περιέβαλλον τριπλοῖ κυκλικὸι περίβολοι. Οὐδεμίαν ὁμως ἔχομεν πληροφορίαν περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου Καταστήματος, καθὼς καὶ ποιοὶ ἰατροὶ εἰργάσθησαν πρῶτοι εἰς αὐτό. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἡ Ἐφορεία τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως, ἣτις εἶχε καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Νοσοκομεῖου καὶ τοῦ ναοῦ, ἐπέτρεψε νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τοῦ 1868 ὁ εὐρύτατος περίβολος αὐτοῦ ὡς Νεκροταφεῖον τῶν συνοικιῶν τοῦ ἄνω τμήματος τῆς πόλεως. Τὰς ἐκ τοῦ Νεκροταφείου δὲ μικρὰς προσόδους, καθὼς καὶ τῆς κατ' ἔτος τελουμένης πανηγύρεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου διέθετε πρὸς ὄφελος τῶν Σχολείων¹⁾.

Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὑπήγχετο εἰς τὸ Μειτόχιον τοῦ ἐπικαλουμένου «Ὀμβρελάδων», εἰς αὐτὸν δὲ ὑπήγοντο: τὸ περὶ τὸ κάστρον «Κισσὸς» (ἡ νῦν Κεσσάνη) μονύδριον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, καὶ ἄλλο περὶ τὸ «Μεγαρεῖσιον». Κατεῖχε δὲ αὐτὰ «μετὰ πάντων τῶν προσόδων αὐτοῦ, ἣτοι παροίκων, γῆς, ἀμπελίων, ἀλλὰ δὴ καὶ περὶ τὴν τοιαύτην πόλιν Αἶνον «παλαιοστάσια» τινὰ ἀπὸ τοῦ Ἁλυκαδίου μέχρι τῶν Μουταλῶν. Οὐδὲν ὁμως ἄλλο γνωρίζομεν περὶ αὐτῶν²⁾.

Ἐπὶ τῆς αὐλείου θύρας τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου ὑπῆρχεν ἐξωγραφισμένη ἡ μακάβριος σκηνὴ=νεκροκεφαλὴ καὶ διεσταυρωμένα δύο ὀστᾶ, ὡς ἔμβλημα τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου.

1) Β. Μυστακίδου, Οἱ σωζόμενοι ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων ἐν Θράκῃ, ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηνῶν «Ἑβδομάς» 1887, σελ. 184 καὶ ἐξῆς. — Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη, Ἐκπαιδευτήρια Αἴνου ἐπὶ Τουρκοκρατίας, «Θρακικά», τόμ. XVII (1942) σελ. 850 καὶ ἐξῆς.

2) Β. Μυστακίδου, «Θρακικά», τόμ. Γ', (1930) σελ. 54.

ΙΑ' — Τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ

Ναὸς μεταγενεστέρων χρόνων, ἰδρυθεὶς κατὰ τινα ἐπιγραφὴν κειμένην ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου αὐτοῦ τὸ 1771.

1	7
4	1

Αἱ εἰκόνες τοῦ γενικῶς εἶναι τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἔργα συνήθους τέχνης.

Ἐπὶ τῆς θύρας τῆς Προθέσεως, ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ἑωσφόρου, ἔργον σύννηθες, ἀλλ' ὁποσοδήποτε καλῆς ἐκτελέσεως ἀναγινώσκονται :

† «Καὶ τῆς παρουσίας εἰκόνας ἱστοριογράφος Ῥάλης τοῦ Ζωγραῆ, Αἰνίτης ζωγράφος ἀνθ' (=1784). Φεβρουαρίου κ'.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Προθέσει ἐπὶ διπτύχου, εἰκονίζεται ἡ Ἁγία Ματρώνα. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ Ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ, ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφὴ :

*Ἰθ' ἐς βυθὸν κάκιος ὄφρα σοι θρόνον
ὑπερθε θεῖναι σοι θέλων Κτίστον Ζιεά' 1).*

Ἐν τῇ ἀργούσῃ ἐνορίᾳ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὑπάρχει τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Φανερωμένης ἐντὸς βράχου, κάτωθεν τῆς πρὸς τοὺς μύλους τῆς Ἁγίας Φανερωμένης ἀγούσης ὁδοῦ. Αἱ διαστάσεις τοῦ εἶναι 8 μ. 65 × 4 μ. 50.

Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου ἔγραψεν διεξοδικῶς κατὰ τὸν μακαρίτην Γ. Λαμπουσιάδην, ὁ ρώσος ἀρχαιολόγος Ρέγγελ 2).

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἀργυρένδου τοῦ 17ου αἰῶνος, ἔργον σύγχρονον, ἀνάξιον λόγου.

1) Βλέπε : Σαμίδου, Ἐπιγραφαὶ Αἴνου, «Θρακικά», τόμ. Β' (1929), σελ. 289.

2) «Θρακικά», τόμ. XV (1941) σελ. 122—127.

IB'— Τοῦ Ταξιάρχου.

Ναὸς τοῦ ὀγδόου αἰῶνος, σχεδὸν κατεστραμμένος. Αἱ ἐν αὐτῷ σωζόμεναι εἰκόνες εἶναι τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ σχεδὸν ἀνάξιαι λόγου ¹⁾).

IG'— Τοῦ Ἁγίου Εὐπλου.

Οὗτος κεῖται εἰς τὴν συνοικίαν «Κάτω Μαχαλά», παρὰ τὴν λιμνοθάλασσαν «λαμπί», ἀπέναντι τοῦ ἀερομύλου Ῥωρῶτου. Ἔχει σχῆμα σταυροῦ μετὰ θόλου καὶ ἡμιθολίου. Εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ναῶν τῆς πόλεως, μεταβληθεὶς κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Αἴνου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1546) εἰς τεκὲν καὶ μετονομασθεὶς Γιουνούζ-μαμπᾶ Μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ὑπῆρχεν εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ τάφος τουρκικός. Ὑπὸ τῶν κατοίκων καλεῖται κοινῶς Ἁγινόπλους (= Ἁγιος Εὐπλος). Τὴν 11ην Αὐγούστου μνήμην τοῦ Ἁγίου, οἱ ἐνορίζονται τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν τὸν ναὸν ὡς ὑπαγόμενον ἐν τῇ ἐνορίᾳ των, ἐτέλουν λιτανεῖαν, παρακολουθούτων πολ- λάκις καὶ τῶν Τούρκων.

ID'— Παρεκκλήσιον τῆς Ὁδηγητρίας.

Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτον, ἀπεριποίητον, κεῖται ἐντὸς μικροῦ ἀλσουλίου ἐν μέσῳ συνοικίας ἐρειπωμένης, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εἶχον μεταναστεύσει εἰς τὸ νεοσύστατον Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολις). Κατὰ τὸ 1881 μίαν μόνον κατοικίαν κατωκεῖτο.

Τὸ ἱερόν ἔχει δύο ὀπῆς (φεγγίτας) διὰ τῶν ὁποίων φωτίζεται. Αἱ εἰκόνες εἶναι κατεστραμμέναι σχεδὸν καὶ αὐτῆς τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ὑπάρχει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Παντοκράτωρ πετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

† Βοηθὸς γενοῦ \overline{KE} \overline{IOY} $\overline{Xε}$ τοῦ δούλου σου Γεωργάκη καὶ Μανουὴλ ἱερέως».

Ἄνω δὲ τῆς εἰκόνης

1777 ἀπρ.

1757 . . . 25

1) Γ. Δαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 27.

1777 *Αὐγούστου πρώτη*. Θεοῦ πρόσωπον νὰ μὴ ἴδῃ ἂν λάβῃ γρ(όσια) 1500 καὶ δὲν σταθῇ εἰς τὸν λόγον του, κι' ἔχει τὴν Παναγίαν μάρτυρα.

Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ εἰδους συμβολαιογραφικῆς πράξεως διὰ τὴν ὁποῖαν τίθεται μάρτυς ἡ Παναγία Θεοτόκος. Μὲ ἄλλα λόγια, διὰ τῆς πράξεως ταύτης ὑπεχρεοῦτο ὁ λαβὼν τὰ 1500 γρ(όσια) νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, ἄλλως θὰ ἔχη νὰ κάμῃ μὲ τὴν Παναγίαν.

Γενικῶς αἱ εἰκόνες εἶναι νεωτέρων χρόνων. Ἐπίσης καὶ αἱ τοιοχογραφία, ὅπως ἡ τοῦ Ἁγίου Νέστορος.

Εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο σώζεται εἰκὼν τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας περὶ τὴν ὁποῖαν ἀπεικονίζονται οἱ 12 Ἀπόστολοι, ἔργον τοῦ XV ἢ XVI αἰῶνος.

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ, πατρωνος τῶν πηλουγῶν, ἔργον καλῆς Βυζαντινῆς τέχνης ὑπάρχει ἡ κατωτέρω ἐπιγραφή:

*Τῶν χυτροποιῶν, Π(=άτερ) δόσει ἐπαξίως
ἐξωγράφιστε ἥδε εἰκὼν ἀγτίως
εἰς ἀντίληψιν, ὧν ἔφην, τζουκαλάδων
λύσιν τε δεινῶν καὶ πονηρῶν σκανδάλων
Μόσχου δὲ χεῖρ γράψε, ὅς πέλει
νέος μαθητῆς καὶ ὑπεργία θέλει.
Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀφοῆ' (=1778) ἐν μηνὶ Φεβρουαρίου¹⁾.*

Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ὑπάρχει λίθος σπασμένος ἐκ μαρμάρου, ἄνωθεν δ' αὐτοῦ ἡ ἐπιγραφή:

ΣΑΛΒΙΑΝ ΧΑ

ΡΙΣΙΟΥ

Ο ΔΗΜΟΣ

1) Πρβλ. Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 21.— Σαμίδου, Ἐπιγραφαὶ Αἴνου, «Θρακικά», τόμ. Β' σελ. 282.

ΝΑΟΙ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

ΙΕ'— Τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Ὁ Βυζαντινὸς οὗτος ναὸς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Καστροῦ, μεταβληθεὶς εἰς τζαμί ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1456. Ἐχει σχῆμα σταυροῦ, οὐδεμία δὲ τοιχογραφία ἢ εἰκὼν σώζεται. Ὁ τροῦλλος αὐτοῦ περὶ ἢ ἀποκοπείς ἀντικατεστάθη ἀπὸ ἓνα μεγάλο «ἀγιέτι κεριμέ» (=ἐδάφιον τοῦ κοραίου) ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου παρ' ἡμῖν ὑπάρχει ὁ Παντοκράτωρ Ὁλον δὲ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, καθὼς καὶ τὰ κιονόκρανα καλύπτονται ἀπὸ παχύτατον στρώμα ἀσβέστου. Ὁ τουρκικὸς ἄμβων (τουρκιστὶ μπενμπέρ) φέρει θωράκια προερχόμενα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας.

Ἐπὶ ὥραιας μαρμαρίνης πλακὸς ἐντὸς κύκλου, ἀναγινώσκεται τὸ κατωτέρω ἐπιτύμβιον :

ΕΝΘΑΔΕ

ΚΕΙΜΑΙ ΑΚΟΙΤΙΣ

ΕΓΩ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ - ΕΥ-

ΦΡΩΝ - ΤΟΥΝΟΜΑ ΒΑΛΑΣΙΣ

ΣΚΗΝΟΣ - ΑΠΕΙΠΑΜΕΝΗ -

ΚΕΙΜΑΙ ΜΕΝΤ' ΟΥ ΘΝΗΣΑ -

ΣΑ— ΛΕΞΑΣΑ Δ' ΑΡ ΜΑ-

ΚΡΟΝ ΥΠΙΝΟΝ ΑΝ —Δ'

ΑΥ ΣΤΗΣΟΜΕΝΗ

ΝΕΥΜΑΤΙ ΑΝ

ΧΙΘΕΩ

1784

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ἐπὶ τῶν κιονοκρανῶν τοῦ προνάου σώζονται ἀκόμη λαξευμένοι σταυροί, ἐπιχρισμένοι καὶ οὔτοι.

Ἐξωθι δὲ τοῦ ναοῦ ὑπάρχουν ἐγκαταλελειμένα δύο ἀρχαιότατα τηλεβόλα, τῶν ὁποίων τὸ ἔν σφουρήλατον. Καὶ τὰ δύο εἶναι κατασκευασμένα.

ΙΣΤ' — Τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας.

Αὕτη κεῖται ἐντὸς τοῦ κάστρου. Εἶναι μικρὸς διασώζων τὸν τροῦλλον του με 4 παράθυρα πρὸς φωτισμόν. Ἐνεκα ὅμως τῆς ἐπιχρίσεως τῶν τοίχων δι' ἀσβέστου, οὐδεμία τοιχογραφία διακρίνεται. Μόνον ὀπισθεν τοῦ δεξιοῦ χοροῦ παρὰ τὸν γυναικάνιτην, ὅστις εἶναι ἰσόγειος, διασώζονται τινες. Ὁ τροῦλλος αὐτοῦ ὑποβαστάζεται διὰ 4 κίωνων, τῶν ὁποίων οἱ δύο ἐντὸς τοῦ ναοῦ.

Ἡ ἐκκλησία πλουσία ἄλλοτε καὶ αὐτάρκης, μόλις συνετηρεῖτο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μέχρις ὅτου ἔπαυσε λειτουργοῦσα.

Μετὰ τὸν Ῥωσο-Τουρκικὸν πόλεμον, καθὼς διηγοῦνται οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Αἴνου, ὑψώθη ὁ πρῶτος κώδων τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, ἀντὶ τῆς Παναγίας ἀπεικονίζεται εἰκὼν ἐκ τῆς Ῥίζης Ἰεσαί, ἔργον καλῆς Βυζαντινῆς τέχνης, πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς τὴν σύνθεσιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκονται:

†. «Χεῖρ Γαβριὴλ ἱεροδιακόνου ἐκ νήσου Ἀξίας (Νάξου) ἀφι (=1710)».

Ἐπὶ τοῦ ξυλογλύπτου εἰκονοστασίου ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφή:

«Ἐτος ΧΟΥ (Χριστοῦ) ἀμφ' (=1704). Ἐλεπτουργήθη δι' ἐξόδου τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Αἴνου Γεδεών²⁾. Εἰς μνημόσυνόν του καὶ τῶν γονέων Ἰωάννου καὶ Συγκλητικῆς».

Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε γεγραμμένον:

«Δεήσει τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου ἱερέως καὶ διδασκάλου τοῦ ψαλτήρος».

Ἐπὶ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν εὐρίσκεται κιονίσκος ῥαβδωτός, ὅπως

1) «Θρακικά», τόμ. Β' (1929), σελ. 305.

2) Μητροπολίτης Αἴνου 1700—1706, διαδεχθεὶς τὸν Ἱερεμίαν. (Μ. Σταμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, «Θρακικά», τόμ. XIV, (1930), σελ. 15.

συναντῶνται εἰς τὰ χριστιανικὰ ἐρεῖπια τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἀλλαχοῦ ¹⁾

ΙΖ' — Τῆς Παντοβασίλισσας.

Μικρὸς ἀρχαιότατος ναὸς ἐντὸς τοῦ Κάστρου, κεχωσμένος ὑπὸ προ-
αύλιον οἰκίας ἰδιωτικῆς, δυνάμενος μὲν 25—30 ἐκκλησιαζομένους
περιλάβῃ. Ἐώρταξε κατὰ τὸ Σάββατον τὸ πρὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ἀντὶ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας, παρίστα-
ται ἡ Ῥίξα Ἰεσαὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιγραφῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἐδιάφους σώζονται θωράκια, ἐπὶ ἑνὸς τῶν ὁποίων ὑπάρ-
χει τὸ μονόγραμμα τοῦ Μυστικοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως :

Εἰς δὲ τὴν αὐλὴν εὐρίσκεται ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκους 1 μ.
55, πάχους 0 μ. 36 καὶ ὕψους 0 μ. 32 ἢ κατωτέρω ἐπιγραφὴ κατε-
στραμμένη κατὰ τὰ ἄκρα :

† ΘΕΟΥ ΧΑΡΙΤΙ ΙΝΔ. ΙΒ ΒΑΣΙΛΕ[ΥΟΝΤΟΣ] ΑΝΑΣΤ-
ΣΙΟΥ ΣΥΝΕΣΤΗ Η [ΜΟΝΗ] ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ Π[ΑΤ]ΡΟΣ ΚΑΙ
ΕΠΙΣΚΟΠ[ΟΥ] ΓΕΝΑΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΑΡΩΝΦΙ . . ΕΚ
ΤΟΥΤΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤ[ΗΡΙΟΥ] ΙΩΑΝΝΗΝ
ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΜΑΘ[ΗΤΗ]Ν ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΝ ΑΝΕΚΤΙΣΕΝ
ΕΚ ΘΕΜΕΛΙΩΝ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ Α ; . . .

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι δυσκατάληπτος Ἐκ τοῦ ἀναφερομένου ὅμως
δνόματος: ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, δυνάμεθα νὰ ἀ-
ναγάγωμεν αὐτήν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὴν ἐποχὴν Ἀναστα-
σίου τοῦ Β' (713=716).

Κατὰ ταῦτα ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα ²⁾.

Ἐπὶ τινος εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἀναγι-
νώσκεται ἡ κάτωθι ἐπιγραφὴ :

«Ὁρᾷς οἷα πάσχουσιν, ὃ Θεοῦ Λόγε,
οἱ πταισμάτων ἔλεγοι τῶν βδελυκταίων (;)

1) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 15.

2) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 20.

*ἔλεγον καὶ γὰρ μὴ φέρων ὁ Ἡρώδης
τέτμηκεν ἰδοῦ τὴν ἐμὴν κάραν, Σῶτερ¹⁾.*

Ἡ εἰκὼν εἶναι παλαιά. Τὸ «ἔλεγοι», ἴσως σημαίνει: «οἱ ἔλεγχοι», ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐξ ἄλλης εἰκόνας τοῦ ἰδίου Ἀγίου, εὐρισκομένης ἐν τῷ ναῶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐχούσης ὡς ἐξῆς:

*«Ὁρᾷς οἶα πάσχουσιν, ὦ Θεοῦ λόγε, οἱ πταισμάτων ἔλεγχον τῶν
βεβήλων φευκτέον ἐλέγχοντες. Καὶ γὰρ μὴ φέρων ὁ Ἡρώδης τέτμηκεν
ἰδοῦ τὴν ἐμὴν κάραν».*

ΙΗ'— Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ὁ ἱστορικώτατος οὗτος ναὸς τῆς Παναγίας τῆς ἐπονομαζομένης «Χρυσοπηγῆς» κεῖται ἐν τῷ κάστρῳ, ἐκτίσθη δὲ κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ σωζομένην ἐπιγραφὴν, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ξένου ἐπὶ ἄρχοντος τῆς πόλεως Παλαμίδου Φραντζέσκου Γατελιούζου²⁾ 1409—1455).

Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι 1 μ. 11, τὸ δὲ πλάτος 0 μ. 48 ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

1) Πρβλ. Σαμίδου, Ἐπιγραφαὶ Αἴνου, «Θρακικά», τόμ. Β' (1929), σελ. 280.

2) Ὁ Παλαμίδης οὗτος ἦτο ἡγεμὼν τῆς Αἴνου, Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης, κατήγετο δὲ ἐκ τοῦ ἐκ Γενοῦσης οἴκου τῶν Κατελούζων (Cateluzzi), ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ Νικολάου ἢ θείου τοῦ Ἰωάννου Κατελούζου, ἡγεμόνος τῆς Λέσβου, ὅστις ἐπωφελοῦμενος τὸν μεταξὺ Βενετίας καὶ Γενοῦσης ἐκραγέντα πενταετῆ πόλεμον (1376—1381), κατέλαβε τὴν Αἴνον καὶ ἐγένετο ἰδρυτὴς ἀνεξαρτήτου ἡγεμονίας, ἐπεκταθείσης σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ τῆς Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης.

Πολυτίμους πληροφορίας περὶ Παλαμίδου κατέλιπον ἡμῖν Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος, ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν ἐν Αἴνῳ κατὰ τὸ εἰς Ἀνατολὴν ταξιδιὸν του. Περὶ τὸ 1446 ἐγένετο φόρος ὑποτελής εἰς τοὺς Τούρκους, περὶ δὲ τὸ 1455 κατελύθη τὸ κράτος αὐτοῦ ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. Οἱ νόθοι υἱοὶ τοῦ Νικόλαου καὶ Δουκῆνος ὠδηγήθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἵνα ἀπαλλαγῶσιν τῶν βασάνων ἀπρηνήθησαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἠσπασθησαν τὸν Μωαμεθανισμόν. Μετ' ὀλίγων ἡμῶν τῆ ἐπεμβάσει τοῦ Μεχμέτ Πασᾶ τοῦ κατακτητοῦ τῆς Λέσβου ἐρρίφθησαν καὶ πάλιν εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ἀπηγγονίσθησαν μετὰ τινος ἡμέρας.

3) Πανομοιότυπον αὐτῆς ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ ἡμέτερον Λεξικὸν Ἱστορικὸν καὶ Γεωγραφικὸν τῆς Θράκης, ἐν ἄρθρῳ Αἴνος. Ἐπίσης καὶ ὁ Γ. Λαμπάκης ἐν φωτογραφίᾳ εἰς τὸ Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, Δελτίον βον (1908) σελ. 16.—Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πρῶτος ἀντέγραψεν ὁ πατριάρχης

Πηγὴν σε χρύσειον, κόρη τῆς ἀγνείας
οἶδαμεν πάντες τὴν Θεὸν τετοκυῖαν.
Ταῖς σαῖς φέρουσα τοίνυν ὠλέναις Λόγον
καθιλέωσαί μοι τὸ πᾶν ὅταν κρίνη.
Οὐκοῦν δέχου καὶ τουτουῖ δὲν σου χάριν
πόθω νεῶν ἤγειρα ὡς ἐδυνάμην.

Ὁ θεῖος οὗτος πάνσεπτος καὶ περικαλλὴς ναὸς τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος Χρυσοπηγῆς ἀνηρέθη ἐκ βάρων παρ' ἐμοῦ Δημητρίου τοῦ Ξένου, τηρικαῦτα κρατουῖντος τῆς θεοσώστου πόλεως Αἶνου τοῦ Ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου, σὺρ Παλαμῆδους Φραντζέσκου Γατελιούζου τοῦ Παλαιολόγου, ἐν ἔτει 6931, Ἰνδικτιῶνος α'.

Κωστῆς ὁ μάστ(ορις)

Ἡ ὄροφὴ τοῦ ναοῦ εἶναι νέα.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἀνωθεν τῆς κεντρικῆς θύρας σώζεται εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἁγίας Ἐλένης, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς :

† ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ] ΤΩ[N]
ΕΥΣΕΒΕΣΤΑ[ΤΩΝ] ΚΑΙ ΦΙΛΟΧΡΗΣΤΩ[N]
ΒΑΣΙΛΕ[ΩΝ] Η[ΜΩΝ] ΜΑΝΟΥΗΛ
ΚΑΙ [ΕΛΕ]ΝΗΣ ΚΑΙ Τ[ΟΥ] Ε[ΠΙΣΚΟΠΟΥ]
[Η]Μ[ΩΝ] ΙΩ[ΑΝΝΟΥ] ΚΑΙ ΙΩΣΗΦ
ΤΟΥ ΑΓΙΩΤ[ΑΤΟΥ] ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΕΠΙ Ε[ΤΟΥΣ] 528B (=6932)
ΙΝΔΙ [B].

Ἰεροσολύμων Χρῦσανθος ἐπισκεφθεὶς τὴν Αἶνον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1716 καὶ κατεχώρησεν αὐτὴν ἰδιοχείρως ἐν τινι σελίδι τοῦ 441ου κώδικος τῆς ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου βιβλιοθήκης, πρὸ 45τίας δὲ περίπου ὁ δοιδίμος Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ὡς συμπλήρωσιν τῆς Δυμοντείου Συλλογῆς. (Θρακικὴ Ἐπετηρὶς τοῦ 1879, σελ. 11 καὶ ἑξῆς). Πανομοίωτυπον τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τελευταίως ἐδημοσίευσεν ὁ Hasluck : Αἶνου Monuments of Catelusi ἐν : Annual of the British School at Athens, 1908—1909, London, σελ. 248.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πληροφοροῦμεθα ἐπίσης ὅτι ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 6932 ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἦτοι τὸ 1424. Ὁ δὲ ἀναφερόμενος βασιλεὺς εἶναι Μανουὴλ Β΄ ὁ Παλαιολόγος (1391 — 1423) ἀποθανὼν τὴν 21 Ἰουλίου 1425 ὑπὸ τὸ ὄνομα Ματθαῖος μοναχός, πατὴρ τοῦ ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας παρευρεθέντος Ἰωάννου τοῦ VIII τοῦ Παλαιολόγου (1423—1448) καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου (1448—1453).

Ἡ ἀναφερομένη Ἑλένη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Δραγά-
καὶ σύζυγος τοῦ Μανουὴλ ἢ ἄλλως καλουμένη καὶ Εἰρήνη.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πέμπτης σειρᾶς ἀναγινω-
σκόμενα Μ ΙΩ συμπληροῦμεν εἰς: ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ, συμφώνως πρὸς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου.
Ἄλλ' ἐπίσκοπος Αἴνου ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης δὲν εἶναι γνωστὸς
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Γνωστοὶ Μητροπολίται αὐτῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα
τοῦτο ἀναφέρονται πολλοὶ προγενέστεροι: α') Ἰωάννης τὸ 879, β')
Ἰωάννης τὸ 1030—1038 καὶ γ') Ἰωάννης περὶ τὸ 1166¹⁾.

Κατὰ ταῦτα, εἰὰν ἡ συμπλήρωσις αὕτη εἶναι ὀρθή²⁾, τότε ἡ ἐπι-
γραφή αὕτη χρησιμεύει καὶ ὡς πηγὴ ἀγνώστου ἐπισκόπου Αἴνου:
Ἰωάννου τοῦ Δ'.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωσήφ, οὗτος
εἶναι ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Πατριάρχης Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ
Ἐφέσου (1416—1439)³⁾.

Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπομεν, ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἰκονίζεται ὁ
Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἑλένη, εἰς δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκεται ἡ
σύζυγος τοῦ Μανουὴλ Ἑλένη, πιθανὸν ἢ εἰκὼν τούτων νὰ ἐγράφη
πρὸς τιμὴν τῆς ἀνωτέρω αὐτοκρατορίας, μητρὸς τοῦ τελευταίου αὐ-
κράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, πιθανῶς δὲ
καὶ τούτου.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, ἀντὶ τῆς Θεοτόκου παριστάνεται ἡ εἰκὼν

1) Μ. Σταμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης.
«Θρακικά», τόμ. XIV (1940), σελ. 79.

2) Κατὰ τὸν Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 19—20.

3) Μ. Ἰ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, σελ. 464, —Πρβλ. καὶ Κ. Παπα-
ρηγόπουλον, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. Ε', σελ. 328.

τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύο ἄγγελοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν δεξιὰ λέγει :

ΧΑΙΡΕ Η ΤΑΣ ΙΑΣΕΙΣ ΠΑΡΕΧΟΥΣ(Α) ΑΦΘΟΝΩΣ

ὁ δὲ ἀριστερά :

ΧΑΙΡΕ Η ΔΕΔΟΞΑΣΜΕΝΗ ΤΟ ΖΩΗΡΡΥΤΟΝ ΥΔΩΡ.

Ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Προθέσεως ὑπάρχει θωράκιον τοῦ VII—VIII αἰῶνος ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἱερὸν μονόγραμμα τοῦ Ἰησοῦ.

ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου εὐρίσκεται μέγα θωράκιον ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου εἰκονίζεται ῥόδαξ, ἐκατέρωθεν δὲ δύο φυλλοφόροι σταυροὶ μεγάλου μεγέθους, ἔργον τοῦ VII—VIII αἰῶνος¹).

Ἐώραζε δὲ ὁ ναὸς τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὸ Ἅγιον Πάσχα ἐν μεγάλῃ συρροῇ τῶν πιστῶν καὶ Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, χάριν τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἐν ἰδίᾳ μαρμαρίνῃ λίθῳ ἐντὸς τοῦ ναοῦ χύνεται καθαγιαζόμενον ἐκ τῶν ὀλίγων ὑγρῶν ψεκᾶδων αἱ ὁποῖαι πιστεύεται ὅτι ἀνέβλυζον ἐξ αὐτῆς (ἡ πέτρα ἰδρώνει, ὅπως κοινῶς λέγεται) κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας τῆς εορτῆς.

*
* *

Πλὴν τῶν ἐκκλησιῶν τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι 4, αἱ ὁποῖαι κατεστράφησαν κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς Αἶνου τὴν 12 Αὐγούστου 1867 ὁπότε κατεστράφησαν 4 ὀλόκληροι συνοικίαι. Ἦσαν δὲ αὗται : Παναγία Ἐλεοῦσα, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, οἱ Ταξιάρχαι καὶ ὁ Ἅγιος Σπυρίδων. Οὐδὲν ἐσώθη ἐκ τῶν ναῶν τοκτων. Μόνον ἐλάχιστα ἀργυρᾶ πολυέλιμα καὶ ἐπάργυροι εἰκόνες τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας ἐσώθησαν, τὰ ὁποῖα κατὰ γενικὴν τῶν ἐνοριτῶν ἀπόφασιν ἐπωλήθησαν, τὸ δὲ εἰσπραχθὲν πῶσόν κατετέθη ὑπὲρ τῶν Κοινοτικῶν Σχολείων.

Ὁ Κ. Λαπόντες περὶ τοῦ πλούτου τοῦ ναοῦ τούτου γράφει τοὺς ἐξῆς στίχους :

*Πάγω στήν Αἶνον καὶ θωρῶ ἐδῶ τὴν Παναγίαν
εἰς μίαν καὶ θαυματουργὴν κεῦμορφην ἐκκλησίαν.
(στίχ. 395).*

1) Γ. Λαμπάκη, αὐτόθι, σελ. 18.

Μόνον ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας, διασωθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Χριστοῦ (Μεταμορφώσεως) ἔφερεν 8 ὀκάδας ἀργύρου ἐπέन्दυμα.

Ἐπί τινος τοίχου τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κτισθέντος τὸ 1776 ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή :

ΚΕ ΟΩΟΝ ΤΩΝ ΔΟΥ
ΛΟΝ ΟΟΥ ΙΩΑ ΕΚ ΠΟ-
ΘΟΥ ΑΝΗΣΤ ΩΡΗ-ΑΝΤ . .
ΖΗ . . ΗΝ ΚΟΝΑ ΟΟΥ
. . ΜΗΝ 1).

Ἦτοι : Κύριε σῶσον τὸν δοῦλον σου Ἰωάννην τὸν ἐκ πόθου ἀνιστορήσαντα ζῆν τὴν εἰκόνα σου. Ἀμήν 1).

ΑΧ. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ, Ιατρός

1) Ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ αἰδίου Β. Μυστακίδου, φάκελος ὑπ' ἀριθμὸν 238.

Η ΕΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ΄)

2ον) Τὰ Ἐκπαιδευτήρια καὶ Σωματεῖα

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἀνεγράφησαν ὅσα περὶ τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει προαστείων καὶ περιχώρων ἰ. ναῶν ἐγνώριζον. Ἐσημείωσα ἐν συντομίᾳ καὶ τινα περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως. Ἦδη ἐκθέτω ἐκτενέστερον τὰ τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων, ἥτοι γραμματοδιδασκαλείων, ἀλληλοδιδασκτικῶν, ἀστικῶν καὶ ἀνωτέρων, ἄρρῶν καὶ θηλέων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μέχρι τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων αὐτῆς (Φθινόπωρον τοῦ 1923) λόγῳ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν.

Γραπτὰ μνημεῖα καὶ σημειώσεις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1361 καὶ τῆς διαβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εὐρίσκονται εἰς τοὺς ἄλλοτε ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει φυλασσομένους κώδικας, οἵτινες μετεφέρθησαν εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ ποῦ εἶναι κατὰ τὸ παρὸν τοποθετημένοι δὲν εἶναι γνωστόν.

Ὁ ἀείμνηστος Κ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης κατήρτισεν ἐπιμελῆ ἐκθεσιν τῶν ἐν Ταμείῳ Ἀνταλλαξίμων Κοινοτικῶν καὶ Κοινοφελῶν περιουσιῶν εὐρισκομένων βιβλίων καὶ κωδίκων²⁾, ἥτις ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ὑπόδειγμα εὐρυτέρας ἐκθέσεως.

ΓΡΑΜΜΑΤΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΑ

Τοιαῦτα τῆς Κοινότητος δὲν ὑπῆρχον. Οἱ ἱερεῖς καὶ ἱεροψάλται εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ἰ. ναῶν συνηθροίζον τὰ μικρὰ ἄρρῶνα τέκνα

1) Ἴδε σελ. 50—84 ΙΗ'. τόμου.

2) Ὅρα σελ. 93, ΙΗ'. τόμου «Θρακικῶν».

τῶν ἐνοριτῶν, ἡλικίας 6—12 ἐτῶν, καὶ μετέδιδον εἰς αὐτὰ τὰς πρώ-
 τας στοιχειώδεις γνώσεις τῆς ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς.
 Ὡς διδάκτρα ἐλάμβανον οἱ ἱερεῖς ἀπὸ τοῦς μικροῦς καὶ δυναμένους
 νὰ πληρώσουν μικρὸν ἐβδομαδιαῖον ποσὸν ἐκ 10 ἢ 20 παράδων. Οἱ
 ἄποροι μαθηταὶ δὲν ἐπλήρωνον καὶ μόνον ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ πα-
 ρέχωσι κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτῶν μικρὰς ὑπηρεσίας, ὡς μεταφορὰν νε-
 ροῦ ἀπὸ τὰς εἰς τοῦς δρόμους τῶν συνοικιῶν βρύσεις, μετακόμισιν ὀ-
 ψωνίων, σκούπισμα καὶ ξεσκόνισμα τοῦ νάρθηκος-σχολείου κτλ.

Παράλλῃως πρὸς τοῦς διδασκάλους ἱερεῖς, ἐδίδασκον εἰς τὰ μι-
 μικρὰ παιδία καὶ τινες ἐγγράμματοι ἐπαγγελματίαι, συνήθως ροπο-
 πῶλαι (ἀχτάριδες), καπνοπῶλαι καὶ κουρεῖς ἀκόμη, οἱ ὅποιοι πλησίον
 τοῦ καταστήματός των εἶχον παρακείμενον εὐρύχωρον δωμάτιον ἢ
 πατάρι μὲ μικρὸν προθάλαμον, ὅπου οἱ μικροὶ ἐτοποθέτουσαν τὰ ὑπο-
 δήματά των· ἐκεῖ εὗρισκετο καὶ πιθάριον ἢ καδδίσκος μὲ πόσιμον νε-
 ρό, τὸ ὅποιον ἔπινον ἀνοίγοντες τὸν κρουρὸν καὶ μεταχειριζόμενοι
 ἀντὶ ποτηρίου τὸ κοῖλον τῆς παλάμης των.

Ἐντὸς τῆς παραδόσεως θρανία δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ μικροὶ ἐκά-
 θηντο ἐπὶ μικρῶν προσκεφαλαίων γονατιστοὶ ἢ ὀκλαδὸν κατὰ τὸ ἀνα-
 τολικὸν ἔθιμον. Ἐπίσης καὶ ὁ αὐτοχειροτόνητος γραματοδιδάσκαλος-
 καταστηματαρχὴς ἐκάθητο ἐπάνω εἰς παχὺ στρωματοειδὲς προσκέφα-
 λον, εἶχε πλησίον του μίαν βέργαν, τὴν ὁποίαν συχνὰ ἐπέσειε καὶ ἔ-
 ψαυε τοῦς ὤμους τῶν μαθητῶν καὶ ἐπεφώνει τὸ στερεότυπον «δια-
 βάζετε» διότι ὅλοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μελετῶσι κατ' ἰδίαν καὶ μὲ
 χαμηλὴν φωνὴν τὸ μάθημά των. Συγχρόνως ὁ διδάσκαλος ἐκάλει
 κατὰ σειρὰν τοῦς μαθητὰς καὶ ἐδίδασκεν εἰς ἕνα ἕκαστον τὸ ἀνάλο-
 γον τῶν δυνάμεων του μάθημα. Συνδιδασκαλία εἰς πολλοὺς συγχρό-
 νως μαθητὰς ἦτο ἄγνωστος τότε. Ὁ βοηθὸς (τσιράκι) τοῦ καταστημα-
 τάρχου ἐξυπηρετεῖ τοὺς πελάτας καὶ σπανίως ὁ διδάσκαλος διέκοπτε
 τὴν διδασκαλίαν του.

Οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν κατὰ προτίμησιν ἔστελλον τὰ τέκνα εἰς
 τοὺς αὐτοσχεδίους γραματοδιδασκάλους, διότι οἱ ἱερεῖς, πολλάκις
 χάριν κατεπειγουσῶν ἱεροτελεστιῶν, (βαπτίσεων, κηδειῶν, μνημοσύ-
 νων κλπ.) ἠναγκάζοντο νὰ διακόπτωσι τὰ μαθήματα.

Ἄλλως τε, ἡ καταβολὴ τῶν ἐβδομαδιαίων διδάκτρων ἦτο ἡ ὠρι-
 σμένη δι' ὅλους καὶ τὸ συμφέρον τῶν γραματοδιδασκάλων ἦτο νὰ
 ἐλκύνωσι πελάτας-μαθητὰς, ὅχι ὅμως περισσοτέρους τῶν 30, διότι καὶ
 τὰ διδακτήριά των δὲν ἦσαν εὐρύχωρα καὶ οἱ ἴδιοι κατεπονοῦντο μὲ
 τὴν ἀτομικὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας.

Ὅλοι οἱ διδάσκαλοι, ἱερεῖς καὶ ἰδιωτικοί, παρεκτός τῶν ἐβδομα-

διαίων συνεισφορῶν ἐδέχοντο καὶ ἔκτακτα δῶρα κατὰ πᾶσαν πρόδον τῶν μαθητῶν των, προαγομένων εἰς ἀνώτερον ἀναγνωστικὸν βιβλίον. Ἐπίσης ἀνέμενον καὶ δῶρα κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων, Νέου ἔτους, Πάσχα, ὀνομαστικὰς τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ τῶν γονέων αὐτῶν. Τὰ δῶρα ταῦτα ἐν γένει δὲν ἦσαν ὑποχρεωτικά, ἀλλὰ προαιρετικά καὶ κίνδυνος μεροληψίας ὑπὲρ τῶν εὐπόρων δὲν ὑπῆρχε, διότι τὰ ἀγὰ ἦθη τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐποχῆς ἐκανόνιζον τὰ πάντα μὲ τὴν εὐγενῆ ὀλιγάρκειαν καὶ συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀπόρους.

Διδακτικαὶ μέθοδοι τῶν γραμματοδιδασκάλων.

Ἀνάγνωσις. Ἐδίδετο εἰς χεῖρας τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν ἀναγνωστικὸν βιβλίον, εἶδος ἀλφαβηταρίου, ἢ μᾶλλον προσευχηταρίου, εἰς τὸ ὅποιον, ὑπῆρχον ἐν ἀρχῇ τὰ 24 κεφαλαῖα ἐντυπα γράμματα καὶ πρὸ αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ὑπεδεικνύετο εἰς αὐτοὺς νὰ λέγωσι τὴν στερεότυπον φράσιν «Σταυρὲ βοήθει μοι». Κατόπιν ἐδιδάσκοντο τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων ἄλφα, βῆτα, γάμμα κτλ. μέχρι τῆς τελείας καὶ ἀπταιστοῦ ἀναγνώσεως καὶ ἀναγνωρίσεως αὐτῶν κατὰ σειρὰν καὶ ἀνακατωτά. Τὸ αὐτὸ ἐπανελαμβάνετο καὶ διὰ τὰ μικρὰ γράμματα καὶ ἡ ἄσκησις διὰ παρατάξεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τελευταίου ἦτοι ἄλφα ὦμέγα κτλ. ἀπαγγελλομένων ὡς ἐξῆς ἄλφα ὦ, β-ψ, γ-χ καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ μῖ-νῖ.

Εἰς ἄλλην σειρὰν ἀνεγινώσκοντο τὰ ἑπτὰ φωνήεντα καὶ κατόπιν τὰ 17 σύμφωνα, κατόπιν αἱ δίφθογγοι καὶ μετὰ τὴν τελείαν μηχανικὴν ἐκμάθησιν εἰσήγοντο εἰς τὸν συλλαβισμόν τῆς προσευχῆς «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς» ὡς π. χ. «Ἐψιλον ἰῶτα σῖγμα Εἰς, ταῦ-ὄμικρον τό, Ὀμικρον ὀ, νυ ὄμικρον=νο, μῖ-ἄλφα μα=Ὀνομα» κ.ο.κ. μέχρι τῆς τῆς τελευταίας λέξεως Ἀμήν. Τὸ ἴδιον ἐπανελαμβάνετο καὶ διὰ τὰς ἄλλας προσευχὰς καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ μικροὶ προώδευον μέχρις οὔτου καταστῶσιν ἱκανοὶ καὶ μόνοι των ἀπτενεργοῦντες νὰ προχωροῦν καὶ ἀπταιστως ν' ἀναγινώσκουν. Οὐδεμία καθοδήγησις ἐγένετο καὶ οἱ εὐφρεῖς μαθηταὶ ἐμίντεον κατὰ τίνα τρόπον ἔπρεπε νὰ ἀναγινώσκουν. Τὸ εὐσύννοπον τοῦτο βιβλίον, φυλλάδα λεγόμενον, ἐτελείωνεν ἐντὸς ἕξ μηνῶν μέχρις ἐνὸς ἔτους, ἀναλόγως τῆς ἀτομικῆς ἀντιληπτικότητος τῶν μικρῶν μαθητῶν, εἰς τοὺς ὁποίους κατόπιν ἐδίδετο τὸ ψαλτήρι, κατόπιν ὁ Ἀπόστολος καὶ τέλος τὸ Φτωῆχι-Ὀκτώηχος. Οὐδεμία ἐξήγησις τῶν ἀγνώστων λέξεων οὔτε τῆς ἐννοίας τοῦ περιεχομένου καὶ μόνον εἰς τοὺς προηγμένους μαθητὰς ὑπεδεικνύοντο οἱ τόνοι καὶ τὰ

πνεύματα, διὰ τὰ χρησιμοποιοῦν τὸν τονισμόν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀντιγραφὴν.

Γραφή.—Κατ' ἀρχὰς ἠσκοῦντο οἱ μικροὶ μαθηταὶ εἰς τὸ νὰ γράφουν γράμματα ἢ μᾶλλον ὀρθογραφίσματα ἐπὶ τῆς ἄμμου, εὐρισκομένης ἐπὶ τινος χαμηλῆς τραπέζης, εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ξυλινὰ τινα πλαίσια διὰ τὰ μὴ χύνεται ἡ ἄμμος Ἐὐσκησις αὕτη ἐγένετο τῇ ὑποδείξει προηγημένων μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο πρωτόσχολοι. Κατόπιν προήγοντο εἰς τὴν γραφὴν ἐπὶ πλακῶς μὲ πλακοκόνδυλον ἢ πετροκόνδυλον.

Ἀκολουθῶς ἠσκοῦντο ἐπὶ τετραδίων μὲ μολυβδοκόνδυλον καὶ τέλος μὲ μελάνην, ἐμβαπτίζοντες τὴν ἐκ πτεροῦ χιτῶνος γραφίδα τῶν εἰς τὸ καλαμᾶρι τῶν (μελανοδοχεῖον), διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐχρησιμοποιοῦνται αἱ μετάλλιναι γραφίδες (πένναι), Αἱ ἀσκήσεις γραφῆς ἐγένοντο διὰ τῆς ἀντιγραφῆς ὀλίγων σειρῶν ἐκ τοῦ ἐκάστοτε μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως. Περὶ ὀρθογραφίας, οὐδεμίαν καθοδήγησιν ἐγένετο καὶ μόνον οἱ μαθηταὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἠσκοῦντο εἰς τὴν ὀρθογραφίαν μηχανικῶς. Μόνον εἰς τοὺς μεγαλυτέρους μαθητάς, τοὺς προετοιμαζομένους νὰ ὀνομασθοῦν τελειοδιδάκτοι, οἱ ἱκανοὶ καὶ φιλότιμοι γραμματοδιδάσκαλοι ἐδίδον δειγμάτων κοινῶν ἐγγράφων, ἀποδείξεων ἢ ὁμολόγων ἢ καὶ ἐπιστολῶν πρὸς ἐκμάθησιν, ἀποστήθισιν καὶ χρησιμοποίησιν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς βιοπάλης, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως ἐρρίπτοντο ἀποδιδόμενοι εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα.

Καθὼς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν προηγεῖτο ἡ ἐπὶ κλησις τοῦ «Σταυρὲ βοήθει μοι» οὕτω καὶ εἰς τὴν καλλιγραφίαν οἱ μαθηταὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ γράφουν κατ' ἐπανάληψιν τὸ «Ἄρξον χεῖρ μου ἀγαθῇ, γράψον γράμματα καλὰ, μὴ δαρθῆς καὶ μαλωθῆς, κ' εἰς τὸ φάλογμα βαλθῆς» καὶ ἀφοῦ καθίσταντο τελειῶς ἱκανοὶ τοῖς ἐδίδοντο τὰ διάφορα ὑποδείγματα τὰ ὁποῖα ἔγραφον εὐαναγνώστως μὲ γράμματα σὰν μαργαριτάρια.

Ἀριθμητικὴ. Πρὸ τῆς καθοδηγήσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀκεραίων, ἔπρεπε νὰ ἐκμάθωσιν ἀπαιστώως τὸν Πυθαγόρειον πίνακα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ἀσκούμενοι ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς φοιτήσεώς των καὶ ἐνδιατρίβοντες ἐπὶ πολὺν καιρὸν μέχρι τελείας ἀπὸ μνήμης ἀποστηθίσεως τοῦ πίνακος καὶ εἰς ἐρωτήσεις τοῦ διδασκάλου ἔπρεπε ν' ἀπαντῶσιν ἀμέσως λ. χ. ἔλεγεν ὁ διδάσκαλος θ αἱ 7 καὶ ἀπεκρίνετο ὁ μαθητῆς 42. Κατόπιν ἐμάνθανον τὴν πρόσθεσιν, ἀφαιρέσιν κλπ. πάντοτε κατ' ἀρχὰς μηχανικῶς καὶ ἐπὶ ἀφηρημένων

ἀριθμῶν καὶ μόνον εἰς τὸ τέλος εἰς συγκεκριμένα γυμνάσματα τοῦ καθ' ἡμέραν βίου.

Μὲ τὰς στοιχειώδεις ταύτας γνώσεις ἐπερατοῦτο ἡ μάθησις.

Ἐὰν οἱ γονεῖς τῶν μικρῶν τούτων μαθητῶν ἢ καὶ οἱ ἴδιοι ἐκ φιλομαθείας ἐλκνόμενοι ἠθέλον πληρεστέραν διδασκαλίαν μετέβαινον εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ναρθῆκων ὅχι πλέον ὡς ἀρχαριοί, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀσκηθῶσιν εἰς τὰ ἀναλόγια τῶν ἱεροψαλτῶν διὰ τὴν ἐμμελῆ καὶ ἔνθρονον ἀπαγγελίαν τῶν περικοπῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰ ἄλλα καθήκοντα κινοναρχῶν καὶ ἀναγνωστῶν καὶ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκον οἱ ἱεροψάλται καθ' ὠρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας χρησιμοποιοῦντες τὴν διδασκαλίαν εἰς 3—4 καὶ περισσοτέρους μαθητάς. Καὶ τὸ μάθημα τοῦτο ἐγίνετο μᾶλλον πρακτικῶς ἀνευ πολλῶν θεωριῶν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τὴν κλίμακα, πα, βοῦ, γα, δι κτλ. καὶ ἀκολουθῶς ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν ὀκτῶ ἤχων κ.ο.κ.

Ἡ ἄσκησις τῶν φιλομαθῶν μειρακίων ἦτο πολὺ ὠφέλιμος εἰς αὐτοὺς καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀνεπτύσσοντο καὶ καθίσταντο τέλειοι γραμματισμένοι καὶ διὰ τῆς ἐμφύτου φιλομαθείας τῶν κατώρθωνον ν' ἀποκτώσι γνώσεις ἐγκυκλοπαιδικὰς καὶ ἀνεγνωρίζοντο ὡς δακτυλοδεικτούμενοι καλαμαράδες τῆς ἐποχῆς τῶν. Ἡ τοιαύτη τάσις πρὸς αὐτομάθειαν διὰ τῆς καθ' ἰδίαν μελέτης ἀνέδειξε πολλοὺς συμπολίτας μας ἀξιόλους ἐπαίων. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ συμπολίτης μας Δημήτριος Χαριτωνίδης, ὅστις χειροτονηθεὶς διάκονος ἔλαβε τὸ ὄνομα Διονύσιος. Οὗτος καθ' ἀρχὰς ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 19 προσελήφθη ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τῶν Σαράντα-Ἐκκλησιῶν, ὅπου ὑπηρετήσεν εὐόρκως ἐπὶ ἑπτὰ καὶ πλέον ἔτη καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τινὰ ἔτη ἀπὸ ἀπλοῦ διακόνου ἀνῆλθεν εἰς ὅλους τοὺς βαθμοὺς τοῦ κληρικῶν σταδίου καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλου καὶ ἀκολουθῶς χειροτονήθη Μητροπολίτης Κρήτης, κατόπιν Διδυμοτείχου εἰτα Ἀδριανουπόλεως, μετὰ ταῦτα Νικαίας εἰτα Ἀδριανουπόλεως καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1886 ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὡς Διονύσιος Ε' καὶ καθ' ὅλην τὴν πενταετῆ δρᾶσίν του ἔδειξε ἱκανὴν δραστηριότητα. Αὐτὸς ἐπάλαυσε θαρραλέως καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐπικύρωσιν τῶν προνομίων.

Ὁ αἰμίμηστος οὗτος Πατριάρχης πολλάκις ἀνέφερεν εἰς φίλους του ὡς καὶ εἰς ἐμὲ ὅτι τὴν πρόοδόν του ἔχρεώσται εἰς τὸ ἀναλόγιον τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς δευτέρον παράδειγμα ἀναφέρω τὸν διὰ τῆς καθ' ἰδίαν μελέ-

της αὐτοδίδακτον Ἰωάννην Παρασχίδου, τὸν ὁποῖον οἱ συμπολίται μας ἀπεκάλουν συνηθῶς Χατζῆ Γιαννᾶκον Παρασχίδην. Τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ τὴν σοβαρὰν του ἐνδυμασίαν μὲ ὑψηλὸ φέσι καὶ τὸ μαῖον ῥάσο του, ποῦ ἔφόρει χειμῶνα καὶ θέρος μὲ τὸ ἰδιόρρηθμο φαρδὺ πανταλόνι του καὶ τὸ εἰς χεῖρας του μὲ χονδροῦς κεραιμαπαρέντιους κόκκους κομβολόγι, διατηρῶ εἰς τὴν μνήμην μου.

Οὗτος ἦτο ἔμπορος οἰκοδομησίμου ξυλείας καὶ σχεδὸν ἰσόβιον μέλος τῆς Κενερικῆς ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἐφορείας, ἀσκῶν ἐξ ὑπερβολικοῦ ζήλου τὰ καθήκοντα Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Σχολείων καὶ ἦτο τὸ φόβητρον τῶν ἀλληλοδιδασκῶν καὶ τῶν μικρῶν μαθητῶν, τῶν ὁποίων τὴν διαγωγὴν παρηκολούθει καὶ εἰς τοὺς δυόμους ἀκόμη ὡς τις αὐστηρὸς ἐξωτερικὸς παιδονόμος. Ἀλλὰ δὲν ἤρκεϊτο εἰς ταῦτα μόνον. Δι' ἐπιμόνου πολυετοῦς μελέτης συνέλεξεν ἀφθόνους πληροφορίας καὶ συνέγραψε τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ τῆς καταλήψεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1361 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Τὴν Ἱστορίαν ταύτην κατὰ τὸ γῆρας του ἀναθεώρει καὶ συνεπλήρωνεν ἐπιθυμῶν νὰ ἐκτυπώσῃ αὐτὴν ἐν εὐθέρῳ χρόνῳ. Δὲν ἐπρόφθασεν ὁμῶς τοῦτο, διότι ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως. Γὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἔργον ἐρύλλυται ἐπιμελῶς ὁ υἱὸς του Θεόδωρος, ὁποῖος χρηματίσας κατ' ἀρχὰς διδίσκαλος ἐν Ρουμανίᾳ ἐξηκολούθησε κατόπιν τὴν πατρικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως, συμβῆσαν κατὰ τὸ ἔτος 1914 ἀπετεφρώθη ἡ οἰκία του καὶ τὸ σπουδαῖον ἐκεῖνο χειρόγραφον ἔργον ἐκάη. Λέγεται ὅτι ἡ Ἱστορία ἐκεῖνη περιεῖχε πολλὰ ἀνέκδοτα, μὴ ἀναφερόμενα εἰς παρομοίαις συγγραφαῖς. Διότι ὁ ἀείμητος Ἰωάννης Παρασχίδης ὡς γνώστης τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἐμελέτησε καὶ τοὺς τουρκοὺς χρονογράφους, τῶν ὁποίων τὰ συγγράμματα φυλάσσονται ἐπιμελῶς εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μεγαλοπρεποῦς τζαμίου Σουλτάν Σελήμ.

Ὑποθέτω ὅτι ἡ χρονογραφικὴ ἐξιστόρησις περὶ τῆς τῆς τύχης τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων κατοίκων θὰ ἐπέχυνεν ἀρκετὸν φῶς περὶ τῆς ζωῆς τῶν ὑποδούλων προπατόρων μας κατὰ τὴν μεταξὺ 1361 καὶ 1600 ἐποχῆς. Τὰ μετέπειτα γεγονότα εἶναι μᾶλλον γνωστὰ καὶ ἀκριβῶς ἡ σκοτεινὴ περίοδος 250 περίπου ἐτῶν μένει ἀκόμη ἀνεξακριβῶτος.

Κατωτέρω θὰ παρατεθῆ ἔκτενέστερος κατάλογος καὶ ἄλλων αὐτομαθῶν λογίων Ἀδριανουπολιτῶν, οἵτινες διέπρεψαν ὡς φορεῖς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ τοῖς πέριξ.

Γραμματοδιδασκαλεῖα Θηλέων.

Παραλλήλως πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ γραμματοδιδασκαλεῖα τῶν ἀρρέων ὑπῆρχον καὶ τινὰ τοιαῦτα συνοικιακὰ εἰς τὰς οἰκίας γραμματισμένων τινῶν δεσποινῶν, ἐναρέτων καὶ εὐπόρων (συνήθως χρηῶν) αἱ ὁποῖαι ἐδέχοντο τὸς κορασίδας τῆς γειτοικείας τῶν καὶ ἐδίδασκον εἰς αὐτὰς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν ἀπὸ τὰ συνήθη ἱερὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία δηλ. τῆς φυλλάδας, τοῦ ψαλτηρίου, κλπ. Καθωδηγοῦντο εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς γραφῆς κατ' ἄρχας ἐπὶ τοῦ ἄβακος (πλακὸς) μετὰ τὸ πετροκόνδυλον καὶ κατόπιν μετὰ τὸ μολυβδοκόνδυλον ἐπὶ τετραδίων. Καλαμάρι μετὰ μελάνην κλπ. δὲν ἐδίδοντο εἰς τὰ κοράσια. Τῆς ἀριθμητικῆς ἡ διδασκαλία ἦτο περισσότερον περιορισμένη διὰ τὰ κοράσια καὶ ἐμάνθανον μόνον ἀποστήθισιν τοῦ Πυθαγορείου πίνακος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ ὀλίγην πρόσθεσιν καὶ ἀφάρεσιν ὅχι ὅμως καὶ πολλαπλασιασμὸν καὶ διαίρεσιν. Ἡ ἐβδομαδιαία πληρωμὴ τῶν διδάκτρων μετὰ 10 παράδες ἐκ μέρους τῶν εὐπόρων ἐδίδετο εὐχαρίστως, αἱ δὲ πτωχαὶ μαθήτρικι παρῆχον τὰς μικρὰς ὑπηρεσίας τῶν εἰς τὰς διδασκαλίστας καὶ αὐταὶ ἐν τῇ ὀλιγαρχείᾳ τῶν οὐδεμίαν ἄλλην ἀπαίτησιν εἶχον, δεχόμεναι ἀπλῶς τὰ συνήθη δῶρα. Αἱ διδασκάλισσαι, ἐπανεπαύοντο ἐφ' ὅσον συνετέλουν εἰς τὴν γραμματῶσιν τῶν μικρῶν μαθητριῶν τῶν.

Ἄλληλοδιδασκτικὰ Σχολεῖα.

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἐν Ἀδ)λει γραμματοδιδασκαλείων, ὀνομαζομένων κοινῶν σχολείων, θὰ περιγραφῶσιν ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Κεντρικῆς ἐπὶ τῆς Ἑκπαιδύσεως Ἐφορείας ἰδρυθέντα καὶ λειτουργοῦντα ἄλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1832 καὶ ἐφεξῆς.

Κατὰ πρῶτον ἰδρύθη τὸ πλησίον τοῦ ἱ. ναοῦ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ ἄλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, ὀνομαζόμενον σχολεῖον τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο ἦτο μονόροφος μεγάλη καὶ εὐρύχωρος αἴθουσα μετὰ παρακειμένων δύο ἢ τριῶν δωματίων. Εἶχεν αὐτὴν εὐρύχωρον μετὰ εὐσκια δένδρα καὶ μεγάλην δεξαμενὴν ποσίου νεροῦ. Ἡ δεξαμενὴ ἦτο ἰδιοκτησία τῆς ἱ. Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὕδρευόντο ἀπὸ αὐτῆν καὶ τὸ σχολεῖον καθὸς καὶ οἱ περίοικοι τῆς ἐνορίας ὡς καὶ τὰ πλησίον τῆς Ἐκκλησίας διάφορα καταστήματα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν συνέχειαν τῆς ἀγορᾶς Μπαλοῦκ Παζάρ (Ἰχθυαγορᾶς).

Παρόμοια περίπου ἄλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα ἰδρύθησαν συγχρό-

νως εἰς τὸ Ἄστν καὶ τὰ προάστεια, ἦτοι τὸ πλησίον τῆς ἱ. Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τὸ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἱ. Ἐκκλησίας Ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐν τῷ προαστείῳ Ἰλδιριμίῳ λίαν εὐρύχωρον, κείμενον ἔξωθεν τοῦ περιβόλου τῆς ἱ. Ἐκκλησίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν, τὸ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἱ. Ἐκκλησίας ἸΒ' Ἀποστόλων ἐν Κιρισχανᾶ καὶ τὸ ἐπίσης κείμενον πλησίον τοῦ περιβόλου τῆς ἱ. Ἐκκλησίας Ἁγίας Τριάδος ἐν Κιγικίῳ.

Ὅλα ταῦτα ἦσαν προωρισμένα διὰ τοὺς ἄρρενας μαθητάς. Διὰ τὰ θήλεα ὑπῆρχεν τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν παρθεναγωγεῖον, κείμενον ἀπέναντι τῆς ἱ. Ἐκκλησίας τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ ἀνὰ ἐν παρόμοιον εἰς τὰ τρία μεγάλα προάστεια τοῦ Ἰλδιριμίου, τοῦ Κιγικίου καὶ τοῦ Κιρισχανᾶ.

Οἱ ἄρρενες μαθηταὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων ἦσαν πολλοί, ἐνῶ εἰς τὰ παρθεναγωγεῖα ἐφοίτων ὀλίγοι μαθήτριά, διότι κατὰ τὰ κρατοῦντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην 1835—1850 ἔθιμα, τὰ κοράσια ἔπρεπε νὰ ἐπιδίδωνται μᾶλλον εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας των. Εἰς τὰ παρθεναγωγεῖα εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἐργοχειρῶν, ἦτοι στοιχεῖα κοπτικῆς, ραπτικῆς, πλεκτικῆς καὶ κεντημάτων. Ἔτσι μὲ τὸν καιρὸν καὶ τὰ παρθεναγωγεῖα ἐκρίθησαν ὡς ἐλίμια ὑπὸ τῶν γονέων τῶν κορασίδων καὶ ἠῤῥξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητριῶν.

Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος ἡσκεῖτο ἀπὸ τοὺς λεγομένους ἀλληλοδιδάκτας, εἰς τοὺς ὁποίους ὁσάκις ἡ πληθῶρα τῶν μαθητῶν ἦτο ὑπερβολικὴ, ἐδίδετο καὶ εἰς βοήθῃς ἢ ὑποδιδάσκαλος.

Ὅλων σχεδὸν τῶν σχολείων τούτων ὁ διάκοσμος ἦτο ἀξιοπρεπῆς μὲ τοὺς ἀναρτημένους εἰς τοὺς τοίχους τῶν παραδόσεων πίνακας τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, γεωγραφικὸς χάρτας κτλ.

Ἡ ἔδρα τοῦ διδασκάλου ἦτο μᾶλλον ὑψηλὴ κατέχουσα ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς αἰθούσης εἰς τὴν ὁποίαν ἀνίρχετο ὁ ἀλληλοδιδάκτης ἀπὸ τὰς δύο δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν εὐρισκομένας ἐκ τριῶν ἢ πέντε βαθμίδων κλίμακας καὶ ἐκάθητο ἐπὶ ὑψηλοῦ καθίσματος, ἔχων πρὸ αὐτοῦ μεγάλην τράπεζαν, σκεπασμένην μὲ καλῶς καθαριζόμενον τραπεζομάνδυλον, συνήθως ἐκ προασίνης ἐρέας (τσόχας). Ἰκανὸς χώρος ὑπῆρχεν ἀμφοτέρωθεν μὲ καθίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκάθητο οἱ συχνὰ προσερχόμενοι ἐπίσημοι ἐπισκέπται, κληρικοί, δημογέροντες, Ἐφοροὶ, γονεῖς μαθητῶν καὶ ἄλλοι.

Ἄνωθεν ὑψηλὰ ἦσαν ἀνηρτημένα ἀγιογραφικαὶ εἰκόνες μία ἢ δύο, παριστάνουσαι τὴν Θεοτόκον κρατοῦσαν τὸν Σωτῆρα ἢ τὴν πρὸς τὸν θεάνθρωπον προσέλευσιν τῶν μικρῶν παιδιῶν, ὅστις ἠθλόγει αὐτὰ

εἰπὼν κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν «Ἄφετε τὰ παιδία ἔλθειν πρὸς με κτλ.». Πρὸς τούτοις ἦσαν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐπικεκολλημένα ταινίαί χάρτου πλάτους 0,15—0,20 μ. ἐπὶ τῶν ὁποίων μὲ εὐμεγέθη κεφαλαῖα γράμματα ἦσαν ἀναγεγραμμένα ἀρχαῖα γνωμικὰ ἢ ρητὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς λ. χ. «Πᾶν μέτρον ἄριστον», «Τὸν Θεὸν φοβοῦ, τίμα τοὺς γονεῖς» κ.τ.τ.

Κάτω εἰς τὸ σανιδωμένον δάπεδον ἦσαν τὰ θρανία τῶν μαθητῶν, τοποθετημένα παραλλήλως καὶ ἀπὸ τὴν δεξιὰν νοτίαν πλευρὰν καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν βορείαν πλευρὰν ἀφίνετο χῶρος 1—1 1/2 μέτρου πλάτους, ὅπου οἱ ἀρχάριοι μαθηταὶ καθ' ὠρισμένας ὥρας ἐστέκοντο ὄρθιοι καὶ ἐν τάξει ἡμικυκλίαν ἐξ ἑπτὰ ἢ πλείονων ἀρχαρίων παιδίων, τὰ ὁποῖα καθωδηγοῦντο ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἢ μᾶλλον μελέτην τῶν βιβλίων. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς προηγημένους μαθητάς, ἀσκουμένους εἰς τὴν ἀρίθμωσιν καὶ τὰς τέσσαρας πράξεις τῶν ἀκεραίων. Αἱ αἴθουσαι τῶν παραδόσεων ἐνεποιοῦν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν διδασκομένων τὴν εὐλαβῆ ἰδέαν ἱεροῦ ναοῦ ἢ σοβαροῦ δικαστηρίου. Τάξις καὶ πειθαρχία ἐπεκράτει καθ' ὅλα ἐπιβλεπόντων τῶν πρωτοσχόλων ἢ τοῦ ὑποδιδασκάλου. Τὸ γενικὸν πρόσταγμα ἐδίδετο πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἀλληλοδιδάκτου. Μὲ τὴν κροῦσιν τοῦ κώδωνος καὶ μὲ συνθηματικὸν διὰ συρίκτρας συριγμὸν ἐδίδετο τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπηγγέλλετο ἡ κοινὴ πρωϊνὴ προσευχὴ καὶ κατάλληλον ᾄσμα. Ψαλλόμενον ἀπὸ ὅλους τοὺς προηγημένους μαθητάς, τοὺς ὁποίους ἐμιμοῦντο καὶ οἱ ἀρχάριοι. Καὶ κατὰ τὴν λῆξιν τῶν μαθημάτων τὰ αὐτὰ ἐπανελαμβάνοντο, προσευχὴ καὶ ᾄσμα, τοῦτο ὁμως ἐψάλλετο μὲ ρυθμικὸν βᾶδισμα τῶν μαθητῶν κατὰ ζεύγη μὲ δύο ἢ τρεῖς περιοδείας γύρωθεν τῶν διαδρόμων, ἀπαγγελλομένου στερεοτύπου σχολικοῦ ᾄσματος, τοῦ ὁποίου οἱ πρῶτοι ἦσαν :

Πάνει πλέον ἢ μελέτη

καὶ ὁ καιρὸς τῆς προσεχῆς

ὥρα τῆς ἐξόδου ἦλθε

δεῦτε σιῶμεν μετὰ προσοχῆς κτλ.

Ὁ ἀλληλοδιδάκτης ἐστέκετο ὄρθιος ἐπὶ τῆς ἐξέδρας, οἱ μαθηταὶ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τοὺς πρωτοσχόλους μόλις ἔφθανον πρὸ τῆς ἐδρας ἐχαιρέτων στρατιωτικῶς καὶ ὁ ἀλληλοδιδάκτης ἔκρουε τὸν κώδωνα ρυθμικῶς, κανονιζόμενου τοῦ βαδίσματος καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ᾠδῆς. Σημειωτέον ὅτι τὰ ᾄσματα ταῦτα καὶ τὸ ρυθμικὸν βᾶδισμα ἦσαν αἱ μόναι ἀσκήσεις ᾠδικῆς καὶ γυμναστικῆς. Διακοπὴ τῶν μαθημάτων μὲ

διαλείμματα δὲν ἐσυνηθίζοντο καὶ ἡ ἐργασία μελέτης καὶ γραφῆς κλπ. ἦτο διαρκῆς καὶ μόνον διὰ τὰς φυσικὰς ἀνάγκας τῶν οἱ μαθηταὶ ἐπετρέπετο νὰ ἐξέρχονται ἐκ τῆς παραδόσεως ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ταχείας ἐπιστροφῆς τῶν εἰς τὴν παροῦσιν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτητος οἱ μαθηταὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὰ θρανία τῶν, ἐστέκοντο ὄρθιοι καὶ ἀνεμένετο τὸ πρόσωγμα τοῦ ἀλληλοδιδάκτου ἢ τοῦ ὑποδιδασκάλου διὰ νὰ παρατιχθῶσιν εἰς τοὺς διαδρόμους κατὰ συνοικίας καὶ κατὰ ζεύγη καὶ ἔτσι αἱ ομάδες αὗται μὲ τὸν φρονιμώτερον μαθητὴν ἐξήρχοντο ἀθορόβως εἰς τὴν αὐλήν, ὁπόθεν ἐδίδετο τὸ σύνθημα τῆς ἐπιστροφῆς τῶν εἰς τὰς κατοικίας τῶν. Οἱ ὀδηγοὶ ἐκάστης ομάδος ἐτήρουν τὸ εἰκοσμον βᾶδισμα εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐσημείωνον τοὺς τυχὸν ἀτακτοῦντας ἵνα ἀναφέρωσι τὰ ὀνόματα τούτων τὴν ἐπιῦριον εἰς τὸν ἀλληλοδιδάκτην, ὅστις καθώριζε τὰς ἀναλόγους ποινάς.

Ὅσάκις αἱ ομάδες αὗται τῶν συνοικιῶν συνήντων κληρικῶν ἢ Ἐφορον ἢ ἄλλον εὐπόληπτον πλούσιον εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στέκωνται καὶ νὰ χαιρετῶσιν ἐν στάσει προσοχῆς στρατιωτικῶς. Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἦτο ἡ ἐξωτερικὴ ρύθμισις καὶ λειτουργία τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων. Περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας θέλω περιορισθῆ εἰς ὀλίγα, διότι λεπτομερεστέρα περιγραφή περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης μεθοδολογίας θὰ μᾶς παρέσινεν ἀσκοπῶς εἰς ἀπεραντολόγους συγκρίσεις τῶν γραμματοδιδασκαλείων καὶ ἀλληλοδιδασκτικῶν.

Ἀλληλοδιδάκται τινές πρὸς παρόρησιν τῶν μαθητῶν διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ εὐταξίαν ἐδίδον εἰς αὐτοὺς ἔντυπα τεμάχια χάρτου λεγόμενα εὖσημα μὲ τὰς λέξεις «Εὖτακτος καὶ ἐπιμελής». Τὰ ἐδείκνυον οἱ μαθηταὶ εἰς τοὺς γονεῖς τῶν μὲ ὑπερηράνειαν καὶ ὅσοι περισσότερα εὖσημα καθ' ἑβδομάδα κατώρθωνε νὰ ἀποκτήσουν τόσον περισσότερον ὁ ζῆλος τῶν πρὸς μάθησιν ηὔξανε. Οἱ νεώτεροι παιδαγωγοὶ τὴν διὰ τῶν εὖσημων παρακίνησιν κατήργησαν.

Ἡ διάρκεια τῆς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ ἦτο συνήθως τετραετής, τῆς κατωτάτης τάξεως ὑποδιαρισμένης εἰς πολλὰς κλάσεις καὶ τῆς ἀνωτάτης, συνήθως ὑποδιαρισμένης εἰς δύο τμήματα. Πολλοὶ ὅμως εὐφυεῖς καὶ ἐπιμελεῖς μαθηταὶ κατώρθωναν νὰ ὑπερπηθῶσι μίαν ἢ δύο τάξεις καὶ ἔτσι ἡ φοιτήσις τῶν περιορίζετο εἰς δύο ἢ τρία ἔτη.

Καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ πεντηκονταετὲς χρονικὸν διάστημα τῆς λειτουργίας τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1832 μέχρι τοῦ 1880, ὁπότε εἰσῆχθη ἡ νέα μέθοδος, διαρρίζοντο ὡς ἀλληλοδιδάκται διάφοροι ἐγγράμματοι συμπολίται μας, οἵτινες ἦσαν ἀπόφοιτοι τοῦ

Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Ὁ ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετίαν ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι τοῦ 1880 διατελέσας ἀλληλοδιδάκτης εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ Χριστοῦ αἰμίμηστο: Ἰωάννης Γεωργιάδης ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Ἀβατζηβασῆ, κοινῶς λεγόμενος *μεγάλος δάσκαλος* ἢ *Ἰωάννης - δάσκαλος* διεκρίνετο διὰ τὴν ἐπιμέλειάν του μεταξὺ τῶν συγχρόνων συναδέλφων του, ἦτοι τοῦ Χατζῆ Στεφάνου, Ἡλία Ἡλιάδου καὶ Ἀντωνίου Λουδάρου, χειροτονηθέντος κατόπιν καὶ διατελέσαντος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐφημερίου, ἀλληλοδιδακτῶν ἐν Ἰλδιριμίῳ, τοῦ Ἀβραάμ δασκάλου τοῦ προαστείου Κιγικίου κατόπιν ἱερέως, τοῦ Μιχαὴλ Ἀβατζηβασῆ, ἱεροψάλτου καὶ ἀλληλοδιδάκτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ σχολεῖῳ Ἁγίου Γεωργίου, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ Χρῆστος Πασχαλίδης, κατόπιν χειροτονηθέντος ἱερέως, τοῦ Κωνσταντίνου Περιστεράκη, ἀλληλοδιδάκτου ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ Γεωργίου Σαββοπούλου, ἔχοντος ἀνωτέραν τῶν ἄλλων γραμματικὴν ἀνάπτυξιν, ἐν τῇ σχολῇ τοῦ προαστείου Κιρισχανᾶ.

Ἡ ἄοκνος ἐργατικότης τοῦ Ἰωάννου-δασκάλου, ἔχοντος ὡς μόνον παιδαγωγικὸν ἐφόδιον τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὴν ἔμφυτον ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του καθίστα αὐτὸν ἀγαπητὸν ἀπὸ ὅλων, γονεῖς καὶ μαθητὰς, διότι ἦτο εὐπροσήγορος εἰς ὅλους καὶ μᾶλλον εὐτράπελος καὶ γλυκὺς· πρὸς τοὺς μικροὺς συμπεριεφέρετο νοθετῶν αὐτοὺς καὶ σπανίως τιμωρῶν τοὺς παρεκτρεπομένους καὶ ἀδιορθώτους μαθητὰς. Αἱ τιμωρίαι ἐπεβάλλοντο μὲ συγκατάβασιν ἀγοθοῦ πατρὸς καὶ οὕτω οἱ μαθηταὶ ἐσέβοντο, ἐξετίμων καὶ ἠγάπων αὐτόν.

Ὁ εἰρημένος Ἰωάννης δάσκαλος πρῶτος μεταξὺ ὄλων τῶν συναδέλφων του ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε τὸν τρόπον τῆς ἐν εὐρυχώρῳ καὶ εὐσκίῳ αὐλῇ ὑπὸ τὰ δένδρα διδασκαλίας τῶν μαθημάτων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου μέχρι τέλους Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους. Κατόπιν μετὰ τὰς πανηγυρικὰς ἐξετάσεις ἐπῆρχοντο αἱ θειναὶ διακοπαὶ καὶ ὅταν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου ἐπανήρχοντο οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον πάλιν καιροῦ ἐπιτρέποντος, τὰ μαθήματα ἐγίνοντο εἰς τὴν αὐλήν, ὅπου οἱ μαθηταὶ ἐκάθηντο εἰς φορητὰ θρανία, ἀπλᾶ, ἄνευ τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοιούτων μὲ γραφεῖα.

Ἡ φαιδρὰ φυσιογνωμία τοῦ παλαιοῦ τούτου ἀλληλοδιδάκτου διατηρεῖται εἰς τὴν μνήμην μου ζωηρὰ ἐφ' ὅσον ἐγὼ καὶ ἄλλοι συνομίληκες συμμαθηταὶ μου ἐδιδάχθημεν ὑπ' αὐτοῦ τὰ πρῶτα γράμματα.

Ἐναυλος ἀκόμη μένει εἰς τὴν ἀκοήν μου ἡ συνήθης εἰς αὐτὸν ἐπίκλησις «*παιδί παιδί*» ἐκπερομένη μὲ ἀνάλογον τόνον φωνῆς ἄλλοτε μὲν ὡς παρακινήτικὴ διὰ τὴν προσέχωμεν εἰς τὰ λεγόμενα του, ἄλλοτε ὡς ἐπιπληκτικὴ πρὸς τοὺς ῥέποντας εἰς ἀτακτῆματα μικροῦς.

Όταν όμως κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Κ. Ἐφορείας ἡ εἰσαγωγή τῆς νέας μεθόδου εἰς τὰ σχολεῖα κατωτέρας παιδείσεως καὶ προσελήφθησαν ὡς διδάσκαλοι τῆς συνδιδασκατικῆς μεθόδου τελειόφοιτοι τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Διδυσκαιείου, τοῦ διενθυνομένου τότε ὑπὸ τοῦ διασήμου παιδαγωγοῦ ἀειμνήστου Χαρισίου Παπαμάργου, ὁ Ἰωάννης-δάσκαλος παρηγκωνίσθη καὶ διορίσθη παιδονόμος εἰς τὸ Γυμνάσιον. Δὲν κατώρθωσεν οὗτος νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τοὺς νέους τρόπους τῆς συνδιδασκατικῆς μεθόδου, διότι δὲν τῷ ἤρρεσαν αἱ, δι' αὐτόν, θεατρικαὶ ἐπιδείξεις καὶ ἡ ἀνάτασις τῆς δεξιᾶς τῶν μαθητῶν μετὰ πᾶσιν ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτοὺς ἐρώτησιν τοῦ διδασκαλιστοῦ, ὡς τότε ἐλέγοντο οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ διδασκαλείου. Ἡ ἀπεραντολόγος δι' ἐρωτήσεων μέθοδος ἐκρίνετο ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἄστοχος, περιττὴ καὶ ἐξ-αντλητικὴ διὰ τὰς διανοητικὰς τῶν μαθητῶν δυνάμεις. Πιθανὸν νὰ εἶχε δίκαιον, ἀλλ' ἤδη γέρον οὗτος παρέμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀσχολούμενος εἰς τὴν περιποίησιν τοῦ μικροῦ ἀνθοκηπίου του καὶ τῶν ὀλίγων καρποφόρων δένδρων του.

Οἰκονομίας δὲν εἶχε, διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας του ἡ μικρὰ ἀντιμισθία του διετίθετο πρὸς συντήρησιν τοῦ ἴδιου, ὁ ὅποιος ἦτο ἄγαμος καὶ διέμενεν καὶ περιεθάλλετο ὑπὸ τῆς ἐπίσης ἀγάμου ἀδελφῆς του, τὴν ὅποιαν διέτροφε. Ἦτο ὑπερήφανος καὶ ἀξιοπρεπῆς καὶ οὐδέποτε ἀπετάθη πρὸς φίλον ἢ συγγενῆ καὶ περιορίζετο νὰ ζῆ ὀλιγαρκέστατα. Μεμονωμένοι τινὲς ἐπικουρῆσαι παλαιῶν μαθητῶν του ὑπεστήριζον αὐτὸν κατὰ τι μέχρι τοῦ θανάτου του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδεμία ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Ἐφορείας σκέψις ἐγένετο πρὸς παροχὴν συντάξεων. Μόνον μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν τῇ εἰσηγήσει τῆς Δημογεροντίας ἡ Κ. Ἐφορεία παρεῖχεν ἀνεπαρκῆ χρηματικὴν ἐπικουρίαν εἰς τὸν ἀείμνηστον σοφὸν καθηγητὴν Βασίλειον Γρυγοριάδην κατατροχόμενον ἐπὶ πολὺ ἀπὸ ἀνίατον ἀσθένειαν.

Δημοικὰ ἢ Ἀστικά Σχολεῖα

Κατὰ μίμησιν τῆς ἐν ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι καὶ τῶν εἰς τὰς κυριώτερας πόλεις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων γενομένων μεταβολῶν τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα μετετράπησαν εἰς τὰ λεγόμενα τότε συνδιδασκτικὰ. Ἡ Κεντρικὴ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἐφορεία προέβη εἰς σχετικὴν ἀπόφασιν, διότι καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος ὑπέδειξαν τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ πόροι τοῦ Φ. Συλλόγου ὑπῆρξαν ἐπαρκεῖς καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἴδρυσις τοῦ ἐν τῷ Ἀστυ πρώτου Νηπιαγωγείου, εἰς τὸ ὅποιον

εἰσήγοντο τὰ νήπια, ἄρρενα καὶ θήλεα ἀπὸ τοῦ ἵου ἔτους τῆς ἡλικίας των μέχρι τοῦ 7ου ἔτους. Νηπιαγωγὸς ἐκλήθη ἀπόφοιτος τοῦ Ἀρσακείου ἐξ Ἀθηνῶν μὲ ἐτήσιον μισθὸν 50 λ.Τ. χρ. ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκρίνετο καὶ ἦτο ἀρκούντως ἱκανοποιητικὸς. Οἱ σιμπολιταὶ μας μὲ ἐνθουσιασμὸν παρηκολούθουν τὴν λειτουργίαν τοῦ νεοφανοῦς τούτου ἐκπαιδευτηρίου καὶ ὅταν κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἔγιναν αἱ πανηγυρικαὶ ἐξετάσεις ὅλοι ἐξεφράζοντο εὐμενῶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Φ. Σύλλογου, διότι ἡ συντήρησις τοῦ νηπιαγωγείου ἀφεώρα αὐτόν, τῆς Κεντρ. Ἐφορείας οὐδὲν δαπανησάσης. Συγχρόνως ὁ Φ. Σύλλογος κατῴρθωσε καὶ ἄλλο σπουδαιότερον καὶ ἐπωφελέες. Προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν ἐν Μασσαλίᾳ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐμπόρων λειτουργοῦντα «Ἑλληνικὸν Μασσαλιωτικὸν Σύλλογον», ὁ ὁποῖος σημαντικὰ ποσὰ διέθετεν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων. Ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει Φ. Σύλλογος διὰ καταλλήλων ἐνεργειῶν ἐπέτυχε νὰ διατεθῆ σημαντικὸν χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν ἐν τῷ προαστείῳ Ἰλδιριμίου ἀνέγερσιν εὐπρεποῦς οἰκοδομῆς, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς Ἀστικὸν Σχολεῖον. Τοῦτο ὠνομάσθη «Μασσαλιωτικὴ Σχολή» καὶ τρεῖς ἐν αὐτῷ διδάσκαλοι, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἦτο διδασκαλιστὴς καὶ οἱ ἕτεροι δύο τελειόφοιτοι τοῦ Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως ἐδίδασκον εἰς τὰς τρεῖς τάξεις Γ', Δ' καὶ Ε' τὰ μαθήματα τῶν τάξεων τούτων.

Αἱ δύο κατώτεραι τάξεις Α' καὶ Β' ἐστεγάζοντο εἰς τὸ παλαιὸν εὐρύχωρον ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον διεσκευάσθη καταλλήλως, χωρισθείσης τῆς μεγάλης αὐτοῦ αἰθούσης διὰ ξυλίνου μεσοτοίχου εἰς δύο αἰθούσας. Οὕτω τοῦ σχολείου τούτου αἱ δαπάναι τοῦ μὲν πρώτου τμήματος ἐβάρυνον τὸ ταμεῖον τῆς Κεντρ. Ἐφορείας, τοῦ δὲ δευτέρου τμήματος τὸν Φ. Σύλλογον.

Οἱ ἀποπερατοῦντες τὰ μαθήματα τῆς Ε' τάξεως διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν ἀστικῶν αὐτῶν σπουδῶν ἐφοίτων εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν τοῦ προτύπου ἐν τῷ Ἀστικῷ Σχολεῖον.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἡ «Μασσαλιωτικὴ Σχολή» ἔλαβε τὴν προσωνομίαν «Ροδοκανάκειος Σχολή», διότι ἀφοῦ διελύθη ὁ Μασσαλιωτικὸς Σύλλογος ἀνέλαβε ὅλην τὴν διαχείρισιν αὐτοῦ καὶ συνέχισιν ὁ Μέγας αὐτοῦ Εὐεργέτης Ροδοκανάκης, ἀποστείλας αὐτὸς, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του αἱ θυγατέρες του Ἰσαβέλλα Ἀλ. Σκουζέ καὶ Φανῆ Π. Ζαρίφη καθ' ἑξαμηνίαν 350 Λιρ. Ἀγγλ. Ἀκολουθῶς ἀπέστειλεν εἰς τὸν Φιλ. Σύλλογον ἱκανὰ κεφάλαια ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀγορασθῶσιν ἀκίνητα κτήματα, τὰ ὁποῖα ἐνεργόγραφησαν εἰς ὄνομα τῆς ἀειμνήστου Ἰσαβέλλας Σκουζέ καὶ τῶν ὁποίων τὰ μισθώματα προῦ-

πελογίσθη ὅτι θὰ ἦσαν ἀρκετὰ πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς Ροδοκανακείου Σχολείου. Τὸ Δ. Σ. τοῦ Φιλ. Συλλόγου ἐν τῇ φιλοτίμῳ καὶ νοήμονι διαχειρίσει τῆς σημαντικῆς ταύτης δωρεᾶς κατώρθωσε νὰ ἔχη περίσσειμα, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ἀνάγεσιν καὶ συντήρησιν καὶ ἄλλου νηπιαγωγείου, τὸ ὁποῖον ἐκρίθη σ' ὀπίμον νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸ παρὰ τὸ μέγα προάστειον τοῦ Ἰλδιριμίου καὶ οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ κείμενον μικρὸν προάστειον Γενι-Ἰμαρέτ, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι γεωργοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ὀλίγοι Ἕλληνες καὶ ἄλλοι Τοῦρκοι. Οἱ τελευταῖοι εἶχον τὰ τζαμιά των κλπ. καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὑπῆρχον αἱ καθαρῶς τουρκικαὶ συνοικίαι, γειτνιαζούσαι πρὸς τὸ μέγα τζαμί Ἰμαρέτ, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ μεγάλα μαγειρεῖα παρεσκευάζετο εὐγεστον πιλάφι μέ ζωμὸν κρέατος καὶ διενέμετο εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐπισκέπτας, ἀδιακρίτως θεησκευήματος. Εἰς τοὺς κλιβάνους τοῦ τζαμίου τούτου παρεσκευάζετο καὶ ἄρτος, ὅστις ἐστέλλετο εἰς τὰς κατοικίας τῶν Τοῦρκων κληρικῶν (χοτζιάδων) καὶ διενέμετο εἰς αὐτοὺς δωρεὰν ἀναλόγως τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἐκάστον. Πόρους ἱκανοὺς εἶχε τὸ τζαμί τοῦτο ἀπὸ τὰ βακουφικὰ βοηθήματα, τὰ ὁποῖα ἐχορηγήθησαν ἀπὸ διαφόρους κατὰ καιροὺς Σουλτάνους. Ἐντὸς τοῦ περιβάλλου τοῦ τζαμίου τούτου ἦτο καὶ τις λιθόκτιστος καὶ μολυβδοσκεπὸς ἀκτάγωνος οἰκοδομή, χρησιμοποιουμένη ὡς ἄσυλον τῶν φρενοβλαβῶν.

Ὅλιγον πέραν τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου τούτου τζαμίου ἦσαν καὶ τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα τῶν Σουλτάνων.

Καὶ ἄλλο μικρὸν προάστειον ἢ μᾶλλον χωρίον ὑπῆρχε, κείμενον Β. Α. τῶν ἀναφερομένων, ὀνομαζόμενον Σαρήκ-Μεϊδάν. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες ἦσαν γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε σχολεῖον διὰ τοὺς χριστιανόπαιδας καὶ ὀλίγιστοι ἐξ αὐτῶν ἐφοίτων εἰς τὰ ἐν Ἰλδιριμίῳ Ἐκπαιδευτήρια. Μὲ τὰς ὀλίγας γραμματικὰς τῶν γνώσεις ἐπεδίωκον νὰ προσληφθῶσιν εἰς τὰ παντοπωλεῖα τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰ προάστειον ἐκεῖνο Ἑλλήνων παντοπωλῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσκουν καὶ ἄλλα παρεμφορῆ ἐπαγγέλματα, ὡς τοῦ κρεοπώλου, τοῦ καπήλου καὶ ἰδίως ἀγοραστοῦ σιτηρῶν, δερμάτων ζώων κλπ. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο τουρκιστὶ κήρ-μπακαλή ἤτοι παντοπῶλαι τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἀποκομίζοντες ὄχι μικρὰ κέρδη. Εἶναι συνηθέστατον τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο τῶν κήρ-μπακαλή—παντοπωλῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας, τὸ ὁποῖον ἦσκειτο ἀπὸ ὁμογενεῖς παντοπῶλας. Οὗτοι εἶχον τὰ παντοπωλεῖα των εἰς τὰ ἀκροῖα σημεῖα τῶν προαστείων καὶ ἐπὶ τῶν κεντρικῶν δρόμων, ὁπόθεν οἱ γεωργοὶ τῶν πέριξ χωρίων εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν περὶ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῶν Κυριακῶν

συνήθως κατὰ τὸ φθινόπωρον, μετακομίζοντες μὲ τὰς βωδάμαξάς των διάφορα δημητριακά, ὄσπρια, τυρία, βούτυρον, αὐγά, ὄρνιθας κλπ. ἢ καυσόξυλα, ξυλάνθρακας κλπ. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἠγόραζον οἱ ὡς ἄνω παντοπῶλαι μὲ τιμὰς μετρίας καὶ λογικὰς ἀποφεύγοντες τὸν συναγωνισμόν. Ἀκολούθως οἱ παντοπῶλαι μὲ ἀνάλογον κέρδος προσέφερον τὰ ἀγοριζόμενα εἰς τοὺς πελίτας των καὶ οὕτω ἡ ἀφθονία καὶ εὐθηνία ἱκανοποιεῖ ὅλους καὶ ἡ διαβίωσις τῶν Ἀδριανουπολιτῶν εὐτύρων καὶ ἐπαγγελματιῶν εὐρίσκετο σὲ πλήρη ἰσορροπήσιν χωρὶς νὰ ἔχη τις τὴν μέριμναν διὰ τὴν ζωάρκειαν καὶ διατροφὴν.

Εἰς τὸ ποιάστειον ἐκεῖνο πρὸ 50 περίπου ἐτῶν ἱερεὺς πολυμήχανος ἴδρυσεν ναῖσκον καὶ ἐκαρπούτο τῶν προσόδων αὐτοῦ. Ἦτο πνεῦμα ἀνιήσυχον καὶ ἀνυπότακτον καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἀπέκλινεν ἄλλοτε πρὸς τὴν Ἰ. Μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως, ἄλλοτε δὲ πρὸς τοὺς σχισματικούς βουλγάρους. Οὐδεμίαν ὄμως ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν, ἔκρινε πρέπον νὰ ἐπέμβῃ, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο περὶ ὀλιγαριθμῶν ὀπαδῶν τοῦ προαστείου ἐκεῖνου, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ περιεφρόνουν τὸν ἄλλοπρόσσαλλον Παπᾶ Σπυρίδωνα, τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις σὺν τῷ χρόνῳ τελείως παρήκμασε.

Συγχρόνως μὲ τὴν γενομένην μεταρρύθμισιν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων τοῦ Ἄστεως καὶ τῶν προαστείων Ἰλδριμίου, μετερρύθμισαν καὶ τὰ ἄλλα προάστεια Κιρσιχανὲ καὶ Κιγικίου τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα εἰς Ἀστικά Σχολεῖα, ἀλλὰ μὲ τέσσαρας μόνον τάξεις καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζοντο ταῦτα μᾶλλον τετράτακτα δημοτικά σχολεῖα, τῶν ὁποίων οἱ ἀπόφοιτοι, μετέβαινον ἂν ἤθελον καὶ κατετάσσοντο εἰς τὸ ἐξάτακτον Πρώτυπον Ἀστικὸν Σχολεῖον ἐν τῷ Ἄστει.

Αἱ παλαιαὶ μεγάλαι αἰθούσαι τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν διὰ σανιδωμάτων ἐχωρίσθησαν εἰς μικροτέρας δύο αἰθούσας διὰ νὰ δύνανται οἱ δύο διδάσκαλοι νὰ διδάσκουν συνδιδασκτικῶς ὁ μὲν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Α' καὶ Β' τάξεων, ὁ δὲ ἕτερος τοὺς τῆς Γ' καὶ Δ' τάξεως σύμφωνα μὲ τὰ προγράμματα τῶν διτιξίων λεγομένων δημοτικῶν σχολείων. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς τὸ ἐν Κοῦμ-μαχαλὲ μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον διὰ τὰς δύο κατωτέρας τάξεις Α' καὶ Β'.

Παρθεναγωγεῖα

Παρόμοιαι οἰκονομίαι ἐγένοντο καὶ διὰ τὰ παρθεναγωγεῖα τῶν προαστείων, τῶν ὁποίων πολλὰ μαθήτρια συνεπλήρουν τὰς σπουδὰς των εἰς τὸ Κεντρικὸν ἐν τῷ Ἄστει Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἑννέα τάξεις, ἥτοι ἕξ διὰ τὸ Ἀστι-

κὸν αὐτοῦ τμήμα καὶ τρεῖς διὰ τὰς γυμνασιακὰς τάξεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον πρόγραμμα μᾶλλον διδασκαλείου, διότι αἱ περισσότεραι μαθήτριαι ἐπεδίδοντο εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον ὡς παρθεναγωγοὶ ἢ νηπιαγωγοὶ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Θράκης ἢ καὶ τῆς Μακεδονίας, μεταλαμπαδεύουσαι οὕτω τὰ φῶτα τῆς Ἑλληνικῆς μορφώσεως εἰς διάφορα κέντρα τῶν χωρῶν τούτων.

Προκειμένου περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ζαπτείου Παρθεναγωγείου σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι τοῦτο ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1882 ἐπὶ τοῦ χώρου ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχε τὸ ἀλληλοδιδασκικὸν σχολεῖον τοῦ Χριστοῦ. Τὸ εἰς λίθους οἰκοδομήσιμον ὕλικὸν παρεχωρήθη παρὰ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἐκ τῶν ἐξαχθέντων λίθων τῶν κατεδαφισθέντων τειχῶν τῆς πόλεως. Ἦτο ἡ οἰκοδομὴ αὕτη δώροφος, εὐπρεπῆς καὶ μὲ εὐρυχωρους αἰθούσας παραδόσεως ἰσαριθμούς μὲ τὰς τάξεις του. Διὰ τὰς δαπάνας τῆς ἀνεγέρσεως αὐτοῦ ἐχορήγησαν ἱκανὸν χρηματικὸν ποσὸν οἱ ἀειμνηστοὶ μεγάλοι Ἑθνικοὶ Εὐεργέται Εὐάγγελος καὶ Κωνσταντῖνος Ζάππαι θέσαντες ὡς ὄρον ὅπως αἱ 14 συνοικίαι τῆς Ἀδριανουπόλεως συνεισφέρουν κατ' ἔτος ἀνὰ 30 Λ. Τ. ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συμφωνίας ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀδριανουπόλεως μετὰ τῶν εἰρημένων Ἑθνικῶν Εὐεργετῶν συνετέλεσεν ἡ μεσολάβησις τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου.

Τὸ πρότερον λειτουργοῦν Παρθεναγωγεῖον ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Τιμίου Προδρόμου κατηργήθη ὡς περιττεῦον.

Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον Ἀδριανουπόλεως.

Διὰ τὸ ἄλλοτε Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ὑφίστατο ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ περὶ τοῦ ὁποῖου πολλὰ ἐγράφησαν παρὰ διαφόρων εἰς τοὺς τόμους τῶν «Θρακικῶν» ἢ ἐν τῷ Α' τόμῳ σελίς 303 καὶ ἐφεξῆς μελέτη τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Λαμπουσιάδου καὶ ἡ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Γ' τοῦ τόμου τῶν «Θρακικῶν» ἐν σελίδι 59—66 μελέτη τοῦ Γρ. Εὐαγγελίδου περὶ τῆς Σχολῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἡ ἐν τῷ ἔρθρῳ «Λόγιοι Θράκης» τοῦ Κ. Ἀμάντου ὡς καὶ τινες ἄλλαι μελέται ἐτέρων συμπολιτῶν μας εἶναι λίαν διαφωτιστικαί. Θὰ περιορισθῶ νὰ σημειώσω ὅσα ἐξ ἀκοῆς συνέλεξα παρὰ γεροντοτέρων καὶ ὅσα ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ μνήμης νεώτερα γεγονότα ἀφορῶντα τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐξέλιξιν αὐτῶν.

Τὸ σχολεῖον τοῦτο εὗρίσκετο ἀπέναντι τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς Μητροπόλεως. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ξυλίνη μονώροφος οἰκοδομὴ μὲ τέσσαρας αἰθούσας παραδόσεων, ἰσαριθμούς τῶν τάξεων αὐτοῦ καὶ μὲ ἕτερα δύο δω-

μάτια ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς διευθυντήριον καὶ τὸ ἕτερον ὡς γραφεῖον τῆς Κεντρικῆς ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἐφορίας. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἡ Κεντρικὴ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐφορία ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ξυλοκτίστον οἰκοδομῆς προσέθεσε καὶ δευτέρον ὄροφον. Ἀλλ' ἡ οἰκοδομὴ ὁλόκληρος νύκτα τινὰ τοῦ 1878 ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐκ τυχαίας ἀναφλέξεως ἐκ τῶν ἐν τῷ ὑπογείῳ φυλασσομένων ροκανιδίων. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἔφερε τὴν ὀνομασίαν Σχολαρχείου μὲ σχολάρχην τῶν ἐπὶ εἰκοσι πέντε καὶ πλέον ἔτη διευθύνοντα Γεώργιον Λογοθετίδην, ἔχοντα καὶ ἄλλους 3—4 συνδιδασκάλους. Αἱ τέσσαρες τάξεις τοῦ Σχολείου τούτου εἶχον ἱκανὸν ἀριθμὸν μαθητῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς παλαιότερους χρόνους, καθ' οὓς οἱ μαθηταὶ ἦσαν ὀλίγιστοι, διδασκόμενοι ὑπὸ ἑνὸς μόνου κατὰ τὸ πλεῖστον σοφοῦ διδασκάλου ὅλα τὰ ἐγκύκλια καὶ ἀνώτερα μαθήματα, φιλολογίας, φιλοσοφίας μαθηματικῶν κλπ. Τὸν εἰρημένον Γ. Λογοθετίδην διεδέχθη ὁ Ἰωάννης Βεργάδης κατὰ τὰ ἔτη 1877—78, ὁπότε τὸ ξυλόκτιστον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐκάη ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Τὰ μαθήματα ὅμως ἐσυνεχίσθησαν ἀφοῦ ἐστεγάσθησαν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ ἰδιοκτητοῦ κτιρίου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἀποτεφρωθέντος σχολείου δὲν ἐβράδυνε, διότι διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς τῶν πολιτῶν πάσης τάξεως καὶ τῶν ταμείων τῆς Δημογεροντίας, τῆς Κεντρικῆς Ἐφορίας, τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τῶν ἱ. Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν συντεχνιῶν συνηθροίσθη ἱκανὸν χρηματικὸν ποσόν. Μετεκλήθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἀρχιτέκτων Κ. Δημάδης καὶ ἐτέθη πανηγυρικῶς ὁ θεμέλιος λίθος. Ἀνηγέρθη διώροφος μεγάλη οἰκοδομὴ μὲ εὐρύχωρον ὑπόγειον καὶ ὅλα συνετελέσθησαν ἐντὸς σχετικῶς μικροῦ χρόνου. Ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ κτιρίου ἐτέθη μαρμαρίνη πλάξ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον Ἀδριανουπόλεως». Τὸν διευθυντὴν Ἰωάννην Βεργάδην ὅστις καὶ ἀργότερα ἐκ δευτέρου διηύθυνε τὸ Γυμνάσιον διεδέχθη ὁ Γεώργιος Παγίδας καὶ μετ' αὐτὸν διωρίσθη ὁ Χριστόφορος Σαμαρτζίδης, ὁπότε κατὰ τὸ ἔτος 1885 ἀνεκηρύχθη τὸ Γυμνάσιον τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου ὡς ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν ἑλευθέρα Ἑλλάδι Ἑλληνικὰ Γυμνάσια. Ἡ ἐπίσημος αὕτη ἀναγνώρισις παρῆχε τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς τελειοφοίτους νὰ ἐγγράφονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον.

Οἱ εἰς τὸ Γυμνάσιον Ἀδριανουπόλεως ἐκπαιδευόμενοι νέοι ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν γονέων των, καὶ τῆς κλίσεως αὐτῶν ἐπεδίδοντο μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀπολυτηρίου των εἰς ἀνω-

τέρας σπουδᾶς ἢ ἠκολούθουν τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα ἢ καὶ διωρῶντο δημοδιδάσκαλοι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος των εἴτε εἰς τὰς διαφόρους πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς Θράκης. Ἦσαν δὲ ὅλοι οὗτοι ἐφωτισμένοι μὲ εἰδικὰς πρὸς τοῦτο γνώσεις διδασκτικῆς, διότι κατ' ἔτος, κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς ἐπεσκέπτετο τὴν πατρίδα του ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγικῆς Χρῆστος Παπαδόπουλος, ὅστις κατ' ὄρισμένας ἡμέρας καὶ ὥρας ἐδίδασκεν δωρεὰν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Γυμνασίου μαθήματα ψυχολογίας καὶ μεθοδολογίας εἰς τοὺς τελειοφοίτους καὶ εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους τῶν πέριξ. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἀκροῦμενοι ἀπέκταν τὰς ἀναγκαίαις γνώσεις διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δημοδιδασκάλου.

Πολλοὶ ἐκ τῶν συγχρόνων συμπολιτῶν μας ἐνθυμοῦνται τὴν ἰλαρὰν φυσιογνωμίαν τοῦ φιλοπατρίδος καθηγητοῦ Χρήστου Παπαδοπούλου καὶ τῆς εὐγενοῦς συμβίας αὐτοῦ Μιριώρας. Κατ' ἐκάστην ἴαν πρῶτ' ἐξήρχοντο περὶ εἰς μεμακρυσμένους περιπάτους εἰς τὰς πέριξ ὥρας καὶ τερπνὰς ἐξοχὰς καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των ἐπεσκέπτοντο τὸν πλησιέστερον ἱ. ναὸν τοῦ προαστείου διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἑωθινὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξεπαιδεύθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς τελευταίας 40ετίας πολλαὶ ἑκατοντάδες μαθητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀνεδείχθησαν καλοὶ ἐπιστήμονες. Τὸ Ἐκπαιδευτήριον τοῦτο εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ διευθύνηται ἀπὸ διαπρεπεῖς Γυμνασιάρχους καὶ καθηγητὰς. Δὲν δύναμαι νὰ σημειώσω κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν Γυμνασιαρχῶν καὶ καθηγητῶν καὶ μόνον ἀναφέρω ὄσους ἀπὸ μνήμης ἐνθυμοῦμαι, τὸν Ματθαῖον Παρανίκαν, Ἐμμανουὴλ Δαβίδ, Ἀθανάσιον Φυλακτόν, Δημήτριον Σάρρον, Ἀλέξανδρον Ζουμετίκον καὶ τοὺς καθηγητὰς Βασίλειον Γρηγοριάδην, Κωνσταντῖνον Κέκκον, Πολύβιον Δημητριάδην, Δημήτριον Βασιλειάδην, Κωνσταντῖνον Ἀποστόλου Πρόκον. Διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς ἦτο ὁ συμπολίτης μας φαρμακοποιὸς Εὐστάθιος Ἀργυριάδης.

Μεταξὺ τούτων πρέπει νὰ συγκαταλέξωμεν καὶ τοὺς δωρεὰν διδάξαντας εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον συμπολίτας μας ἰατροὺς Κωνσταντῖνον Δήμησον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἰατροὺς Ναοῦμι καὶ Γεώργιον Ζουπάν, οἱ ὅποιοι ἀόκνως καὶ ἀφιλοκερδῶς ἐδίδασκον μαθήματα ἀνθρωπολογίας καὶ ὑγιεινῆς.

Οἰκοτροφεῖα

Μετὰ τὴν ἐδραίωσιν καὶ συστηματοποίησιν τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Κοινότητι Ἀδριανουπόλεως δύο ἐκπαιδευτηρίων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τοῦ Γυμνασίου τῶν ἀρρένων καὶ τοῦ Ζαππείου Παρθεναγωγείου, ἤρχισαν νὰ προσέρχονται καὶ ἐγγράφονται εἰς αὐτὰ πολλοὶ μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἐκ διαφόρων πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων τῆς Θράκης. Οὗτοι προέκυψεν ἡ ἀνάγκη ἰδρύσεως Οἰκοτροφείων καὶ οἱ συμπολίται μας Θεόδωρος Βαφειάδης καὶ Κωνσταντῖνος Βλαχόπουλος ἐγκατέστησαν τὰ διὰ τοὺς ἄρρενας σπουδαστὰς ἰδιωτικὰ Οἰκοτροφεῖα, ἡ δὲ δραστηρία καὶ ἀκαταπόνητος διδασκάλισσα τοῦ Ζαππείου κ. Ὀλυμπίας Λεμπεριάδου διωργάνωσε τὸ διὰ τὰς μαθητρίδας ἰδιωτικὸν Οἰκοτροφεῖόν της.

Προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ Κεντρικὴ Ἐφορεῖα κατείδε τὴν ἀνάγκην συστάσεως Κοινοτικοῦ Οἰκοτροφείου καὶ ἐκ τῶν ἀποθεματικῶν αὐτῆς κεφαλαίων ἠγόρασεν εὐρύχωρον οἰκίαν μὲ πολλὰ δωμάτια. Ἡ οἰκία αὕτη ἀνήκειν εἰς τὸν συμπολίτην μας Ἄγγελον Νικίτην καπνέμπορον¹⁾. Ἐγίναν αἱ δέουσαι διαρρυθμίσεις καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1890 – 91 εἰσήγοντο οἱ οἰκότροφοι καταβάλλοντες τροφεῖα μὲ λογικὰς τιμὰς. Ἡ διεύθυνσις τοῦ καταστήματος τούτου ἀνετίθετο ἐκάστοτε εἰς τὸν Γυμνασιάρχην καὶ οὕτω ἡ ἐπίβλεψις τῶν μαθητῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἦτο καθ' ὅλα συστηματικὴ.

Τὸ ἰδιωτικὸν Οἰκοτροφεῖον τῆς κ. Ὀλ. Λεμπεριάδου ἀφέθη ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐφορείας νὰ διευθύνηται ὑπὸ τῆς ἰδίας ὑπὸ τὸν ὄρον κατ' ἔτος νὰ ὑποβάλλῃ λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων καὶ ἔτσι καὶ τὸ κατάστημα τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Ἐφορεῖαν, ἣτις δὲν ἐκερδοσκοπεῖ ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης καὶ τὰ προκύπτοντα κέρδη διετίθεντο διὰ τὴν πρόσληψιν μαθητῶν ἐκ τῶν περιχώρων ἀπόρων μὲν, ἀλλὰ φιλομαθῶν, χρηστοήθων καὶ ἐπιμελῶν. Ἐκ τούτων τινὲς κατέβαλλον τροφεῖα ἠλαττωμένα, ἄλλοι δὲ εἰσήγοντο ὅλως δωρεάν. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τὰς μαθητρίδας τοῦ Οἰκοτροφείου τῶν θηλέων.

Ὁ ἀείμνηστος Γυμνασιάρχης καὶ διευθυντῆς τοῦ Οἰκοτροφείου τῶν ἀρρένων Δημ. Σάρρος εἶχε ρυθμίσει καταλλήλως τὴν ἐσωτερικὴν

1) Ὁ μεγαλύτερος υἱὸς τοῦ ἐμπόρου τούτου Ἀλέξανδρος συνομήλικός μου, κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ὡς ἐθελοντῆς τοῦ Βαλκανικοῦ στρατοῦ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἔπεσε γενναίως ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος μας.

τάξιν τοῦ Κατεστήματος καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν ὄλων τῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ἔχωσιν ὁμοίομορφον στολὴν καὶ πλίκια μὲ ταινίας κυανολεύκου. Σχεδὸν ὅλοι οἱ μαθηταὶ καὶ τῶν κατωτέρων σχολείων ἔφερον τὴν στολὴν ταύτην. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τὰς μαθητρίας ὄλων σχεδὸν τῶν παρθεναγωγείων.

Ἦτο ἴσταν ἐνθαρρυντικὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ παρακολουθοῦν οἱ ὁμογενεῖς συμπολιταὶ μας εἰς τοὺς περιπάτους, ἐκδρομὰς καὶ τὰ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ταξίδια εἰς τὰς πλησιοχώρους πόλεις Μακρὰν Γέφυραν (Οὐζοῦν-κιοπροῦ), Διδυμότειχον, Σουφλί καὶ Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολιν) τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν μετὰ τῶν διευθυντῶν, διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν μελῶν τῶν οικογενειῶν καὶ συγγενῶν τῶν ἐκδρομῶν. Αἱ παρελάσεις τῶν μαθητῶν ἐγένοντο εἰς τὰς ἐκδρομὰς ταύτας μὲ τάξιν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν καὶ παραγγέλματα τῶν γυμνασιῶν διδασκάλων καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ὄλων ἦτο ἀκράτητος. Μηδ' αὐτοὶ οἱ σύνοικοι ἄλλοεθνεῖς ἔμενον ἀσυγκίνητοι καὶ αἱ Κρατικαὶ καὶ Ἀρχαὶ οὐδὲν προέβαλλον ἐμπόδιον ἀφοῦ καὶ ἡ ἀστυνομικὴ δύναμις ἀνελάμβανε τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Ὁ ἀείμνηστος Γυμνασιάρχης Ἀλέξανδρος Ζουμετίκος, ὡς διευθυντῆς τοῦ Οἰκοτροφείου, συνετέλεσε κατὰ πολὺ διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἰδρύματος. Οὗτος μᾶλλον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν νέων καὶ ἔδιδε πάντοτε εἰς αὐτοὺς τὰς καταλλήλους νοουθεσίας καὶ σοφὰς συμβουλὰς του.—Ὅλοι οἱ διατελέσαντες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου μὲ συγκίνησιν ἀναφέρουν καὶ μακαρίζουν τὴν εὐγενῆ ψυχὴν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός. Βραδύτερον ἐκρίθη εὐλογος ἡ οικονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν Οἰκοτροφείων πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὰ ἀπόρων καὶ ἐπιμελῶν μαθητῶν καὶ ἐν συνεννοήσει τοῦ Μητροπολίτου καὶ Προξένου παρείχετο τὸ ἀνάλογον ἐπίδομα, τὸ ὅποιον καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Οἰκοτροφείου τῶν ἀρρένων μετὰ τοὺς Βαλκακανικοὺς πολέμους ἐδίδετο εἰς τὴν Δημογεροντίαν, ἣτις ἐφρόντιζε διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ πάντοτε ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ σκοποῦ.

Μαθητικὰ συσσίτια.

Φιλογενεῖς καὶ φιλάνθρωποι Ἀδριανουπολίται ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἐσχημάτισαν ἀνεξάρτητον Ἐπιτροπὴν, ἣ ὁποία μὲ ἐβδομαδιαίας συνεισφορὰς τῶν συμπολιτῶν συνήθροισεν ἱκανὸν ποσὸν καὶ ἐγκατέστησεν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων τοῦ Ἄστεως καὶ τῶν προαστείων συσσίτια διὰ τοὺς ἀπόρους μαθητάς. Τὸ ἔδρασμα-τολόγιον ἦτο ἀπλοῦν, ἀλλ' ἐπαρκὲς καὶ ὑγιεινόν. Προσεφέρετο καθ'

ἐκάστην ἀνά ἓν γεῦμα μὲ θερμὸν καὶ καλῶς μαγειρευμένον φαγητὸν μὲ κρέας ἢ ψάρι ἢ λαχανικά ἢ ὄσπρια καὶ μὲ ἱκανοποιητικὴν ποσότητα ἄρτου. Διὰ τὴν μὴ θίγηται ἡ φιλοτιμία τῶν ἀπόρων μαθητῶν ἐχορηγεῖτο τροφή καὶ εἰς εὐπόρους μαθητάς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς κρυφίως κατέβαλλον τὸ τίμημα εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ συσσιτίου. Ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς εὐθηνίας ἡ διατροφή καὶ ἐν γένει ἡ ζωὴ ἦτο εὐκολωτάτη.

Καὶ οἱ συνεισφέροντες τὰς προαιρετικὰς συνδρομάς τῶν πάσης τάξεως Ἀδριανουπολίται, ἰδίως οἱ ἀσκούντες ἀστικὰ ἐπαγγέλματα προσέφερον προθύμως καὶ μὲ συγκίνησιν τὸν ὀβολὸν τῶν.

Πολλοὶ ὁμογενεῖς παρεκτὸς τῆς τακτικῆς συνδρομῆς προσέφερον καὶ διάφορα τρόφιμα. Οὕτω ἡ συντεχνία τῶν κρεοπωλῶν ἔστειλε πολλάκις δλόκληρα ἐσφαγμένα ζῶα μικρὰ ἢ μεγάλα. Οἱ ἰχθυοπῶλαι ψάρια τῶν ποταμῶν ἢ καὶ θαλάσσια ἀπὸ τὸ Δεδεαγάτς. 1) Οἱ ἔμποροι προσέφερον εἰς εἶδος ἐλαίας καὶ ἐλαιόλαδον, οἱ παντοπῶλαι ὄσπρια, ζυμαρικά καὶ ρύζι, οἱ ἄρτοποιοὶ ψωμιά, οἱ τυροκόμοι καὶ γαλακτοπῶλαι τυρὶ ἄσπρο (φέτα) ἢ κασέρι καὶ βούτυρον καὶ γάλα ἢ γιαούρτην καὶ ριζόγαλον κατὰ τὴν ἐποχὴν καὶ οἱ λαχανοκηπουροὶ λαχανικά καὶ ὀπωρικά. Ἡ ἀγαθοεργία ἐνηργεῖτο ἐν κρυπτῷ καὶ θὰ ἦτο ἀνευλαβὲς νὰ ἀναγράψω τὰ ὀνόματα ἀποθανόντων ἢ ζώντων συμπολιτῶν μας.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν φιλόανθρωπον τοῦτον σκοπὸν κατορθώθη νὰ παρέχηται εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καλὸν ἐπίδομα χορηγούμενον διὰ τοῦ Μήτροπολίτου παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου.

Σ Ω Μ Α Τ Ε Ι Α

Φιλόπτωχος Ἀδελφότης.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1889 ἰδρύθη ὑπὸ φιλευσπλάχνων καὶ φιλελεημόνων κατοίκων τοῦ Ἀστεως ἢ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ παροχὴ βοηθημάτων εἰς οἰκονομικῶς πασχούσας οἰκογενεῖας καὶ ἰδίᾳ εἰς χήρας καὶ ὄρφανὰ, μὴ δυναμένας νὰ τείνωσι ἐπαίτιδα χεῖρα. Τὸ σωματεῖον εἶχε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιόν του, ἐκλεγόμενον ἀπὸ τὰ συγκροτοῦντα τὴν Ἀδελφότητα μέλη. Τακτικοὺς πόρους εἶχε τὰς

1) Κάτοικός τις τοῦ Δεδεαγάτς εἶχεν ἀποστείλει μεγάλην ποσότητα φρέσκων γαριδῶν διὰ «νὰ φάγουν ὅλα τὰ ἄπορα παιδιὰ τῆς πατρίδος του τὸ σπᾶνιον τοῦτο καὶ ἴσως ἄγνωστον φαγητόν».

μηνιαίας εισφορᾶς τῶν μελῶν. Ἦσαν δὲ αἱ συνεισφοραὶ αὐταὶ προαιρετικαὶ καὶ κατεβάλλοντο εἰς τὸν ἔμμισθον εἰσπράκτορα. Τὸ Δ. Σ. ἀπηρτίζετο ἐξ ὀκτῶ μελῶν, ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ἐν γενικῇ συνελεύσει καὶ συνεδρίαζε καθ' ἑβδομάδα εἰς γραφεῖον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ ἀρχονταρχῆκι τοῦ ἰ. ναοῦ τῆς Μητροπόλεως.

Ἐτηροῦντο τακτικὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν εἰσπράξεων καὶ βοηθηθημάτων ἢ καὶ ἄλλων ἐκτάκτων δαπανῶν. Αἱ βοηθούμεναι οἰκογένειαι ἀπετείνοντο πρὸς τὸ Δ. Σ. δι' αἰτήσεώς των ἢ ὑπεδεικνύοντο ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἀδελφότητος ἢ τῆς Δημογεροντίας. Καθ' ἑξαμηνίαν ἐστέλλοντο εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς τῶν ἰ. ναῶν ἔντυπα δελτία μὲ διαφόρους σχετικὰς ἐρωτήσεις πρὸς λήψιν πληροφοριῶν. Τὰ δελτία ταῦτα ἐπεστρέφοντο συμπεπληρωμένα ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ ἐφημεριῶν περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν βοηθουμένων οἰκογενειῶν καὶ οὕτω κατηρτίζετο ὁ ἐπὶ τούτῳ κατάλογος. Κατ' ἀρχὰς ἡ δρᾶσις τῆς Φ. Α. περιοριζέτο διὰ τὰς ἐν τῷ ἄστει πτωχὰς οἰκογενείας ἀλλὰ ὅταν κατόπιν τὸ Ταμεῖον ἀπέκτησεν ἀνθηρότητα, λόγῳ ἐκτίκτων δωρεῶν, ἐπεξετάθη ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ δρᾶσις καὶ εἰς τὰς εἰς τὰ προάστεια πτωχὰς οἰκογενείας. Οἱ φιλότιμοι κάτοικοι τῶν προαστείων αὐθορμήτως ἐνεγράφησαν εἰς τοὺς καταλόγους τῶν συνεισφορῶν καὶ προθύμως ἔδιδον τὰς δεούσας πληροφορίας διὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἀπόρων ἐνοριτῶν των. Παρεκτὸς τῶν τακτικῶν τούτων βοηθημάτων ἡ Φ. Α. ἔδιδε βοηθήματα δι' ὀδοιπορικὰ ἔξοδα τυχόν διερχομένων ἐκ τῆς πόλεως ἀναξιοπαθούτων ταξιδιωτῶν. Τοῦτο ἐγένετο τῇ ὑποδείξει τῆς Δημογεροντίας. Ἐνίοτε κατεβάλλοντο καὶ αἱ δαπάναι διὰ κηδείας ἀπόρων. Ἡ Φ. Α. δὲν ἐπεδίωξε νὰ ζητήσῃ ἐπιδόματα ἐφ' ὅσον τὸ ταμεῖον της εἶχεν οἰκονομικὴν ἐπάρκειαν προερχομένην ἀπὸ τὴν καλὴν διαχείρισιν τοῦ Δ. Σ., τὸ ὁποῖον κατ' ἔτος ἐν Γενικῇ Συνελεύσει τῶν συνδρομητῶν—μελῶν ἔδιδε λόγον τῶν πράξεών του καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Δημογεροντίας, ἣτις διώριζεν ἐκάστοτε τριμελῆ ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν, ἣτις ἐξήλεγχε τὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν Ἐπιτροπῶν τῶν ἰ. Ἐκκλησιῶν Ἀστεως καὶ προαστείων, τοῦ Ταμεῖου Ἐλέους κλπ. πλὴν τοῦ Φιλ. Συλλόγου, οὗτινος ἡ δρᾶσις ἦτο ἀνεξάρτητος.

Ταμεῖον Ἐλέους.

Ἐπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην εἰργάζετο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἴσως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἴδρυμά τι μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξοικονομῇ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐκθέτων νηπίων, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀνευρίσκον-

το εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἐκκλησιῶν. Πόρους τὸ Ταμεῖον τοῦτο εἶχε ὠρισμένας συνεισφορὰς τῶν Συντεχνιῶν, αἱ ὁποῖαι κατ' ἔθος παλαιὸν εἶχον ἀναθέσει τὸ καθήκον τοῦτο εἰς τὴν Συντεχνίαν τῶν Μποζματζίδων ¹⁾ (ἐπιδιορθωτῶν παλαιῶν λαϊκῶν ἐνδυμάτων συνήθως μαλλίνων). Ἡ συντεχνία αὕτη ἀνέθετε τὴν φροντίδα μισθοδοτήσεως τροφῶν (παραμανῶν) εἰς δύο αὐτῆς ἐντίμους συντεχνίτας, οἱ ὁποῖοι ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως, ἐφρόντιζον διὰ τὴν διατροφήν τῶν ἐκθέτων, τὰ ὁποῖα ἐτοποθετοῦν κατόπιν εἰς καλὰς τινὰς οἰκογενείας καὶ τινὰ υἱοθετοῦντο παρ' αὐτῶν.

Ὁρφανοτροφεῖον συστηματικὸν εἰς τὴν Ἑλλ. Κοινότητα τῆς Ἀδριανουπόλεως δὲν ὑπῆρχε καὶ ἂν ἐνίοτε προέκυπτε περίπτωσις τις ὀρφανίας ἀπόρων παιδιῶν, ἡ μέριμνα τῶν ἐνοριτῶν ἐξοικονομεῖ τὴν ἀνάγκην ταύτην δι' οἰουδήποτε τρόπου ἐξεύρισκε κατάλληλον. Εἰς ἐκτάκτους καὶ σπανίας περιστάσεις καὶ ἡ Δημογεροντία ἐνήργει φιλανθρωπῶς καὶ κυρίως πρὸς περιώσιν τυχόν ὀρφανικῶν περιουσιῶν. Διωρίζετο τότε ἐντιμὸς διαχειριστὴς τῆς ἀκινήτου περιουσίας, κατετίθεντο τὰ χρήματα καὶ τὰ τυχόν πολύτιμα κοσμήματα εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Δημογεροντίας καὶ εἰς ἰδιαίτεράν μερίδα τῶν λογιστικῶν βιβλίων ἐγίνετο κατ' ἔτος ὁ ὑπολογισμὸς τόκου (μὲ καλὸν ἐπιτόκιον, συνήθως 12 ο)ο ἐτησίως) καὶ ὅταν οἱ ὀρφανοὶ ἔφθανον εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν ἀνελάμβανον τὴν ἐκ τῶν γονέων των κληρονομίαν.

Συνήθως ἡ μόρφωσις τῶν ὀρφανῶν ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς, ἀλλὰ πάντοτε ἡ Δημογεροντία ἤσκει τὴν ἐποπτείαν ἐπ' αὐτῶν. Ὅλαι αἱ περιπτώσεις αὗται κυρίως ἐξοικονομοῦντο ἐφ' ὅσον ἡ ἐντιμότης καὶ ἡ εὐσέβεια διέκρινε τοὺς πολίτας πάσης τάξεως.

Ἀδελφότης Κυριῶν.

Παδαλλήλως πρὸς τὴν δρᾶσιν τῶν ὡς ἄνω φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν Σωματείων κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ τῆς ἐκκενώσεως Ἀ. Θράκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολλαὶ φιλοπρόδοι καὶ φιλόμουσοι κυριαὶ τοῦ Ἀστεως Ἰδρυσιν Ἀδελφότητα μὲ τὸν πολυμερῆ σκοπὸν τοῦ νὰ συντρέχωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν διὰ νὰ προάγωνται αὗται πνευματικῶς καὶ οἰκονομικῶς. Ἡ Ἀδελφότης αὕτη τῶν

1) Ἡ συντεχνία αὕτη ἦτο ἐξυπηρετικὴ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κηδεῶν διαφόρων πολιτῶν, ἀλλὰ περὶ τούτων θὰ ἐκτεθῶσι κατωτέρω λεπτομέρειαι εἰς τὸ εἰδικὸν περὶ συντεχνιῶν κεφάλαιον.

Κυριῶν ἐκ τῶν τακτικῶν συνδρομῶν τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ ἐξ ἄλλων δωρεῶν συνετήρει τὸ ἐν τῷ Ἄστει Κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐπεβλέπετο πρότερον ὑπὸ τοῦ Φιλεκπαιδευτικῆς Συλλόγου. Οὕτω ὁ Φ. Σ. ἀνεκουφίσθη κατὰ τι ἀπὸ τὴν δαπάνην αὐτὴν, καὶ ἀπεριορίστως ἐφρόντιζε διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Ροδοκανακείου Σχολείου ἐν Ἰλδιμυρίῳ καὶ τοῦ νηπιαγωγείου ἐν Γενῆ-Ἰμαρέτ. Μὲ τὴν εὐγενῆ φιλοπρόδοτον ἀμιλλαν τῆς Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν ιδρύθη καὶ ἐργαστήριον ἢ μᾶλλον Σχολεῖον Ραπτικῆς τοῦ ὁποῖου ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς καλλιτέχνιδα γάπτριαν, ἡ ὁποία ἐδίδασκε τὴν κοπτικὴν καὶ ραπτικὴν. Ἀτυχῶς τοῦ ἐργαστηρίου-σχολείου τούτου ἡ ζωὴ ἦτο βραχυχρόνιος, διότι μετὰ δύο ἐτῶν λειτουργίαν διέκοψε τὰς ἐργασίας του ἐφ' ὅσον δὲν κατωρθώθη ἡ προσέλευσις ἰκανοῦ ἀριθμοῦ μαθητριῶν. Ἀκολούθως ἡ μέριμνα τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἐφιλοδόξησε, μετὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τοῦ 1905 νὰ ἐπισκευάσῃ τὴν πυρποληθεῖσαν ἱ. Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιχειρησίν της ταύτην προσέκοψε κατὰ πολλῶν καὶ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων καὶ ἐπὶ τέλους ἤρκεσθη νὰ συντηρῇ μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦ εἰρημένου ἱ. ναοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ παλαιὰν συνήθειαν τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν τοῦ Ἄστεως συνήρχοντο κατὰ πᾶσαν Δευτέραν πολλοὶ προσκυνηταὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες παρακολουθοῦντες τὴν ἑωθινὴν ἱεροτελεσίαν χωρὶς νὰ τελῆται καὶ ἡ θεία λειτουργία, μὴ δοθείσης τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀδείας τῶν ἀρμοδίων ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν, ἐφ' ὅσον προηγήθη ἡ σχετικὴ ἄδεια εἰς τὸν ἱ. ναὸν τῆς Παναγίας Κολυκαραιάς.

Οὕτω ἡ δράσις τῆς Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν ὑπῆρξε περιορισμένη, ἀλλ' ἡ φιλοπρόδοδος ἐνεργητικότης τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ ἀκατάβλητος καὶ ἀκεραία. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον αὐτῆς ἐμερίμνα διὰ τὴν παροχὴν δωρεῶν ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητὰς καὶ μαθητρίδας τῶν σχολείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ἄστεως καὶ τῶν Προαστείων. Ἡ διανομὴ τῶν εἰδῶν τούτων ἐγίνετο κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

Δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ ὅτι καὶ ἡ Ἀδελφότης αὕτη ἠκολούθει τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων Σωματείων δι' ὅσον ἀφορᾷ τὸν κανονισμόν, καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεώς της.

Ἀδελφότητες τῶν Προαστείων.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ τὰ προάστεια εἶχον τὰς Ἀδελφότητάς των, τῶν ὁποίων οἱ κανονισμοὶ προέβλεπον τὴν ἐποπτείαν τῶν

σχολείων ἐξυπηρετοῦσαι ἐμμέσως τὴν Κεντρικὴν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως Ἐφορείαν καὶ συνεργαζόμεναι μετὰ τῶν Ἐπιτρόπων τῶν ἱ. Ἐκκλησιῶν διὰ τὰς φιλανθρωπικὰς ἐπικουρίας τῶν ἀπόρων οἰκογενειῶν. Περὶ τῆς δράσεως τῶν Ἀδελφοτήτων τούτων ἐσημείωσα σύντομὰ τινα εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν ἱ. ναῶν. Αἱ Ἀδελφότητες αὗται ἐφρόντιζον μὲ διαλέξεις διδακτικὰς νὰ διαφωτίζουν τοὺς ἀκροατὰς ἐπὶ διαφόρων θεμάτων χρησίμων. Ἀπεκλείοντο αἱ θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαὶ συζητήσεις. Ὡς ρήτορες ἐχρησίμευον οἱ διδάσκαλοι καὶ ἄλλοι λόγιοι προσκαλούμενοι ἀπὸ τὸ Ἄστυ. Αἱ ὀνομασίαι τῶν Ἀδελφοτήτων τούτων ἦσαν «Ὁμόνοια» τοῦ Ἰλδριμίου, «Ἀγάπη» τοῦ Κιγικίου, «Πρόοδος» τοῦ Κιρισχανὰ καὶ «Εἰρήνη» τοῦ Κουμ-Μαχαλέ. Οἱ κανονισμοὶ ὅλων ἦσαν σχεδὸν ὁμοίομορφοι, αἱ ἀρχαιρεσίαι ἐγένοντο ἐπίσης διὰ μυστικῆς ψήφου τῶν μελῶν καὶ ἡ τήρησις τῶν λογιστικῶν βιβλίων καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως ἐγένετο μὲ τάξιν καὶ ἀκριβειαν ἐν γένει ἐπεκράτει πάντοτε κοσμιότης καὶ εὐπρέπεια χωρὶς νὰ λείπη καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις. Αἱ κατ' ἐναλλαγὴν διαδοχαὶ δὲν προήρχοντο ἀπὸ ἐχθρότητας ἀτομικὰς ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ νὰ εἰσαγάγουν καὶ ἐφαρμόσουν προοδευτικὸς ἐκάστοτε νεωτερισμούς. Ἡ ἄμιλλα αὕτη ἦτο μᾶλλον ὠφέλιμος καὶ συντελεστικὴ διὰ τὴν πρόοδον. Αἱ ἀστυνομικαὶ Ἀρχαὶ παρηκολούθουν τὴν κίνησιν τῶν Ἑλληνορθοδόξων ἁπλῶς πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως ἀπὸ τυχόν παρεκτρεπομένων καὶ εὐεξάπτων νεανίσκων. Ἀλλὰ τὰ ἐπεισόδια ταῦτα ἦσαν σπαγιώτατα.

Μόνη ἐνδεχομένη προστριβὴ ἴσως προεκαλεῖτο ἀπὸ μέρους ἀμαθῶν τινῶν ἀλλοεθνῶν ἑτεροδόξων κατοίκων τῶν προαστείων.

Ἀδελφότης «Ὁρθοδοξία»

Δύο ἢ τρία ἔτη πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς, φιλοπρόοδοί τινες, ἐκ θρησκευτικῶν ἐλατηρίων ὀρμώμενοι, συνέπηξαν τὴν Ἀδελφότητα «Ὁρθοδοξία».

Ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς κατὰ τὸν κανονισμὸν αὐτῆς ἦτο νὰ τηρῆται ἡ Κυριακὴ ἀργία ἀπὸ ὅλους τοὺς παντοπώλας καὶ λοιποὺς πωλητὰς τροφίμων ἐφ' ὅσον κατὰ ἐπικρατοῦσαν πρὸ ἐτῶν συνήθειαν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας μεγάλας ἑορτὰς οἱ παντοπῶλαι εἶχον ἡμιάνοικτα τὰ παντοπωλεῖα των ἐπὶ 2—3 ὥρας καὶ κατόπιν ἐπίρχετο μεσημβρινὴ τις ἀργία διαρκείας 3—4 ὥρῶν ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ πάλιν περὶ τὸ δειλινὸν ἠνοιγον τὰ καταστήματα των.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐφρόντισεν ἡ «Ὁρθοδοξία» νὰ καταργήσῃ καὶ

διὰ διαφόρων προτροπῶν καὶ ὑποδείξεων, τὰς ὁποίας διενήργουν τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀδελφότητος. Ἔτσι κατωρθώθη σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐκριζωθῇ ἐν μέρει ἡ παλαιὰ συνήθεια, καθόσον πρῶτοι προσχωρήσαντες ἦσαν οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ μᾶλλον ἐπιμένοντες εἰς τὸ παλαιὸν καθεστῶς ἦσαν ὀλίγοι ἐργοδῶται, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ ἀντιτάξουν ἄρνησιν, φοβούμενοι μήπως παραβλαφθῶσιν τὰ συμφέροντά των. Ἀκολούθως ἡ Ἀδελφότης ἀπεφάσισε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν φιλόθρησκον δρᾶσιν της καὶ προσέλαβεν ἱεροκήρυκα κληρικὸν θεολόγον, ὅστις προέβαινεν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος διδασκαλίαν μεταβαίνων ἐκ περιτροπῆς εἰς τοὺς ἱ. ναοὺς τοῦ Ἄστεως καὶ τῶν προαστείων. Ἡ δρᾶσις τῆς Ἀδελφότητος ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος συνεπεία τῶν ἀναφερθέντων γεγονότων τῆς ἐξόδου μας ἀπὸ τὴν Ἀδρ]πολιν· ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε καὶ τελεσφόρος ἢ μᾶλλον ἐναυάγησε, διότι οἱ ἰδρῦσαντες αὐτὴν ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου καὶ ἐκ τῶν λαϊκῶν στρωμάτων προερχόμενοι δὲν ἐνήργησαν μεθοδικῶς καὶ οὔτε προσέτρεξαν εἰς τὴν πνευματικὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν κληρικῶν ἀλλ' ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ εἰσαγάγουν καινὰ δαιμόνια προσπαθίσαντες νὰ ἐκριζώσουν παλαιὰ ἔθιμα. Οἱ ἀντιτιθέμενοι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐξενίσθησαν ἐκ τῆς ἐπωνυμίας «Ἀδελφότης Ὁρθοδοξία». Διηρωτῶντο μήπως οἱ ἄλλοι συμπολιταί μας δὲν εἶναι ὀρθόδοξοι καὶ μόνον οἱ συγκροτοῦντες τὴν Ἀδελφότητα ἔχουν τὸ προνόμιον τῆς «Ὁρθοδοξίας»; Δὲν δύναται τις ν' ἀποδώσῃ μομφὴν εἰς τοὺς ἀντιπράττοντας καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτοὺς ὡς κακεντρέχεις· βέβαιον εἶνε ὅτι τινὲς φιλοχρήματοι, ἰδίως παντοπῶλαι τῶν προαστείων ἀντενῆργουν διότι εἶχον συμφέρον νὰ ἔχουν τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας τῶν Κυριακῶν ἀνοικτὰ τὰ παντοπωλεῖά των, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν κατέφθανον οἱ χωρικοὶ μὲ τὰς βωδαμάξας καὶ τὰ ὑποζύγια των μὲ διάφορα εἶδη τροφίμων, τὰ ὁποῖα ἔσπευδον νὰ πωλήσουν ἀφ' ἑσπέρας διὰ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι τὴν πρωίαν τῆς Δευτέρας νὰ πωλήσουν τὰ κανσόξυλα ἢ ξυλάνθρακας καὶ τὰ φορτία τῶν σιτηρῶν των εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς οἰκογενειάρχας, οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον ἐγκαίρως νὰ προμηθευθῶσι τὴν διὰ τὸν χειμῶνα καύσιμον ὕλην καὶ ὅ,τι χρήσιμον εἶχον πρὸς πώλησιν οἱ ἀγρόται. Πολλοὶ μάλιστα γεωργοὶ ἔσπευδον ἐγκαίρως νὰ προφθάσουν εἰς τὴν ζωαγορὰν (Ἄτ-Παζάρ) διὰ νὰ πωλήσουν ἢ ἀγοράσουν ἢ ἀνταλλάξουν τὰ κτήνη των. Ἡ ζωαγορὰ ἄρχιζεν ἀπὸ τὰς πρωινὰς ὥρας καὶ ἔπαυε περὶ ὥραν 2 ἢ 3 μ.μ.

Οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον «τῆς Ὁρθοδοξίας» ἐξήτησαν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καὶ δὴ καὶ τὴν ἐκδοσιν ἐπιτιμίου εἰς τοὺς μὴ συμμορφομέ-

νοὺς. Ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο ἴσως νὰ ἐπέφεραν ἀκαιρον σάλον ἐν τῇ φιλησύχῳ Ἑλληνορθόδοξῳ Κοινότητι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ δὲν ἔγινε δεκτὸν ἀλλὰ χάριν ἔξοικονομήσεως τῆς διαφορᾶς γνωμῶν συνεστήθη εἰς τὸν ἱεροκήρυκα τῆς Ἀδελφότητος νὰ ἐξακολουθῇ τὰ κηρύγματά του, ἀλλὰ συγχρόνως ὑπεδείχθη εἰς τὴν «Ὁρθοδοξίαν» νὰ εἶναι μετριοπαθῆς ἀποφεύγουσα τὰς ἀκαιροὺς διενέξεις καὶ διαφορὰς μεταξὺ τῶν φιλειρηνικῶν κατοίκων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Οὕτω ἀπεφύχθη νὰ ἀχθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῆς Δημογεροντίας, ἐφ' ὅσον ὁ Μητροπολίτης ἐν τῷ κυριαρχικῷ αὐτοῦ δικαίωματι εἶχεν εἰς χεῖράς του τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον.

Αἱ ἕκτακτοι ἀγαθοεργίαι

Κατ' ἔθος παλαιὸν ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως δύο ἑβδομάδας πρὸ τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγγένων καὶ τοῦ Πάσχα ἐν συνεδριάσει μετὰ τῆς Δημογεροντίας κατήρτιζε κατάλογον τριμελῶν ἢ διμελῶν Ἐπιτίκτων Ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπηρτίζοντο ἀπὸ ἐντίμους συμπολίτας τοῦ Ἄστεως καὶ τῶν προαστείων διὰ συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν ἀπόρων. Καθωρίζοντο τὰ διαμερίσματα τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐνοριῶν, εἰς τὰς ὁποίας αἱ Ἐπιτροπαὶ ἔπρεπε νὰ περιέλθωσιν. Ἐφωδίζοντο μὲ ἐγκυκλίους τοῦ μητροπολίτου. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγκυκλίων ἦτο παραινετικόν, προτρεπτικόν καὶ μὲ ὕφος ἀξιοπρεπές προέτρεπεν ὅλους τοὺς χριστιανούς νὰ προσφέρουν τὴν προαιρετικὴν συνδρομὴν των, ἢ ὁποία προωρίζετο διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ἐνδεεῖς καὶ ἑορτάσωσι καὶ αὐτοὶ τὰς μεγάλας ἑορτάς. Ὅλοι οἱ φιλελήμονες ἔδιδον τὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τοὺς κομιστὰς τῆς ἐγκυκλίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλοι μὲν ἐνέγραφον τὸ ὄνομά των μὲ τὸ προσερθὲν ποσόν, ἄλλοι δὲ ἐκρύπτοντο μὲ τὴν λέξιν «Ἀνώνυμος»

Τὰ οὕτω ἀθροιζόμενα ποσὰ κατεβάλλοντο εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Δημογεροντίας, ἣτις εἰς ἐπομένῃν συνεδρίᾳ καθώριζε τὰ χρηματικὰ ποσά, τὰ ὁποῖα ἐπέστελλον εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς τῶν ἑ. ναῶν διὰ νὰ διανεμηθῶσιν ἀναλόγως εἰς τὰς ἀπόρους οἰκογενείας τῶν ἐνοριῶν. Μικρὸν ποσὸν ἐκρατεῖτο εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Δημογεροντίας καὶ διενέμετο εἰς τοὺς ζητοῦντας βοήθημα ἂν τυχὸν συνέπιπτε νὰ μὴ λάβωσι τι παρὰ τῶν Ἐπιτρόπων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας τινὰς ἐκτάκτους περιστάσεις οἱ Ἐπιτροποὶ Ἐκκλησίας τινὸς εἶχον τὸ δικαίωμα κατὰ τὴν ὥραν τῆς θ. λειτουργίας ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, νὰ περιφέρωσιν ἕκτακτον δίσκον διὰ πάσχουσαν

οικογένειαν. Ὁ λειτουργῶν ἐφημέριος ὑπεδείκνυε τὴν ἀνάγκην ταύτην εἰς τὸ ἐκκλησιαστικόν, τὸ ὁποῖον προθύμως προσέφερε τὸν ὀβολὸν του. Ἡ ἐλεημοσύνη ἐτηρεῖτο μυστικῆ. Γνωρίζω καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείαις τὰς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον διενεργηθεῖσας συνδρομὰς εἰς τὰς ἑ. Ἐκκλησίας τῆς Παναγίας Κολυκαραιάς, Μητροπόλεως, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς διάσωσιν τοῦ ἐκ πείνης θανάτου ἀσθενῶν, ἀνηκόντων εἰς οικογενεῖας φιλοτίμους, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν στενοχωρίαν των οὐδ' εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς ἢ γείτονας των!

**Ἡ Δημογεροντία καὶ ἡ Κεντρικὴ Ἐφορεία.*

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ σάλου, τοῦ προελθόντος ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, περὶ τὸ ἔτος 1830 ἡ Δημογεροντία ¹⁾ ἀφοῦ εὐρέθη εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ φέρῃ ἐπανόρθωσιν τῶν οικονομικῶν αὐτῆς ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ διοργανώσῃ καὶ τὰ σχολεῖα τῆς κατωτέρας παιδείας.

Πρὸς τοῦτο ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἀναθέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν μὲ τὸν τίτλον «Κεντρικὴ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδείσεως Ἐφορεία».

Σημειωτέον ὅτι ἔκτοτε ἡ Δημογεροντία καὶ ἡ Ἐφορεία ἀπετέλουν δύο ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων Διοικητικὰ Σώματα, ἔχοντα ἑκάτερον ἰδιαιτέρον κανονισμόν, καθ' οὓς κανονισμοὺς ἡ ἐκλογή τῶν 12 Δημογερόντων καὶ τῶν 8 Ἐφόρων ἐγένετο ὑπὸ τῶν πολιτῶν, κατοίκων τοῦ Ἰ. Ἀστεως καὶ τῶν προαστείων, πλὴν τῆς Κοινότητος τοῦ Καραγάτῃ καὶ τῶν πλησιοχώρων χωριῶν, τὰ ὁποῖα ἐρρῦθμιζον τὰς εκπαιδευτικὰς δυνάμεις των σύμφωνα μὲ τὰ κρατοῦντα ἔθιμα ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰς Ἐπιτροπὰς τῶν ἑ. ναῶν ἑκάστης Κοινότητος.

Δύο ἑβδομάδας πρὸ τῆς συγκλήσεως τῶν γενικῶν τούτων Συνελεύσεων ὁ Μητροπολίτης ἐξαπέλυεν ἐγκυκλίους πρὸς τὰς Ἐπιτροπὰς τῶν ἑ. ναῶν τοῦ Ἰ. Ἀστεως καὶ τῶν προαστείων καὶ ὑπεδείκνυον εἰς αὐτὰς νὰ συγκαλέσωσιν ἐνοριακὰς συνελεύσεις ὅλων τῶν ἐνοριῶν διὰ τὴν ἀνάδειξιν δύο ἢ τριῶν ἀντιπροσώπων, οἵτινες εἶχον τὸ δικαί-

1) Πρὸβλ. καὶ ὅσα ὁ Ἁγ. πρ. Ἀδριανουπόλεως κ. Πολύκαρπος ὁμίλησεν εἰς τὴν περὶ δημογεροντιῶν καὶ συντεχνιῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πρώτην συζήτησιν εἰς τὸν Σύλλογον Μεσ. Γραμμάτων. «Μεσαιωνικά Γράμματα» Τόμ. Α' Σ. 109—112 (Σ. Θ.).

ωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραστῶσιν εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν πρὸς ἐκλογὴν τῶν Δημογερόντων ἢ Ἐφόρων. Παρόμοιαι ἐστέλλοντο καὶ εἰς τὰ Προεδρεῖα τῶν Συντεχνιῶν, διότι καὶ αὐταὶ ἐξέλεγον καθὼς καὶ αἱ ἔνορξαι, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, τοὺς ἀντιπροσώπους των. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου προσῆγον τὰ διοριστήρια γράμματα τῶν μερικῶν συνελεύσεων καὶ εἶχον τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκλογέως καὶ ἐκλεξιμίου. Ἐκηρύσσεται τότε ἡ ἔναρξις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Κατὰ πρῶτον ἀνεγράφοντο ἐπὶ πίνακος ἀριθμὸς ἐκλεξιμίων, τοῦλάχιστον τριπλάσιος τῶν μελλόντων νὰ ἐκλεγῶσιν. Ἡ ἀναγραφή τῶν υποψηφίων ἐκλεξιμίων ἐγένετο κοινῇ καὶ ὁμοφώνῳ συγκαταθέσει τῶν ἐκλογέων, οἱ ὅποιοι μετὰ σύντομον σύσκεψιν παρεδέχοντο τὸν κατάλογον τῶν ὑποδειχθέντων ἐκλεξιμίων ἢ προέτεινον καὶ τὴν ἀναγραφὴν καὶ ἄλλων ἐκλεξιμίων καὶ συνεπληροῦτο οὕτω ὁ κατάλογος. Κατόπιν διενέμοντο λευκὰ ἐσφραγισμένα μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Δημογεροντίας ψηφοδέλτια εἰς τοὺς ἐκλογεῖς, οἵτινες εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ συνενοοῦνται μετὰ τῶν ὁμοφρόνων των καὶ νὰ καταρτίζουσι συνδυασμοὺς καὶ τοῦτο ἵνα μὴ διασπῶνται αἱ ψῆφοι καὶ ἀποτυγχάνουσι αἱ ἐκλογαὶ ἐφ' ὅσον κατὰ τὰς προβλέψεις τῶν κανονισμῶν ἔπρεπε νὰ συγκεντρῶσιν οἱ ἐκλεγῆσόμενοι ἀπόλυτον πλειοψηφίαν. Ἡκολούθει κατόπιν ἡ ἄθροισις καὶ ἀρίθμησις τῶν ψηφοδελτίων. Ὁρίζοντο οἱ ψηφοδέκται καὶ ἐγένετο ἐν πάσῃ τάξει ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων, ἀπηγγέλλετο αὐθωρεὶ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἀνηρτᾶτο συγχρόνως ὁ κατάλογος τῶν ἐπιτυχόντων. Συνετίσσετο τὸ πρακτικὸν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καὶ ὑπεγράφετο παρὰ τῶν ἐκλογέων καὶ ἐκλεγέντων. Εἰς τὸ πρακτικὸν ἐσημειοῦντο καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιλαχόντων, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ κληθῶσι τινὲς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποχωρούντων.

Τὴν ἐπομένην ὁ Μητροπολίτης ὑπέγραψε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τοὺς ἐκλεγέντας τὰ διοριστήρια γράμματα τὰ ἄλλως πιτῆκια λεγόμενα. Εἰς τὴν ἀμέσως πρώτην συνεδρίαν τῆς Δημογεροντίας ἢ Ἐφορείας προσήρχοντο οἱ νεοεκλεγέντες καὶ παρελάμβανον παρὰ τῶν προκατόχων καὶ ἀποχωρούντων συναδέλφων των τὰ καθήκοντα αὐτῶν.

Συνήθως ὡς ἡμέρα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ὠρίζετο ἡ Κυριακὴ καὶ ὥρα 10η π. μ. Δημογερόντες ἐξελέγοντο Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι ἔχοντες τὴν τουρκικὴν ὑπηκοότητα σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τῆς Ὑπουργικῆς Ἐγκυκλίου τῆς 30 Ἰανουαρίου τοῦ 1891 δι' ἧς ἀνεγνωρίσθησαν τὰ προνόμια τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ καθωρίσθησαν ἡ δικαιοδοσία τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Διὰ τὴν ἐκλογὴν

Ἐφόρων ἐπετρέπετο τινὲς ἐξ αὐτῶν νὰ εἶναι ξένοι ὑπήκοοι, ἰδίως Ἕλληνες μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι οὗτοι ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα.

Ἡ Δημογεροντία ὡς ἀνώτερον Σῶμα εἶχε τὴν διοικητικὴν ἐπιβλεψιν καὶ ἔλεγχον τῶν Ἐπιτρόπων τῶν ἱ. ἐκκλησιῶν καὶ τὴν δικαστικὴν διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων τῶν πολιτῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς ζητήματα οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ Δικαίου τῶν Χριστιανῶν σύμφωνα μὲ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια εἶχε τὸ Ἑλλ. Ἔθνος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Κατὰ τὰς δικαστικὰς ταύτας ὑποθέσεις ἡ Δημογεροντία ἐλάμβανε τὴν προσωνομίαν μικτοῦ Δικαστηρίου, καὶ εἶχεν ἰδιαιτέραν σφραγίδα, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἦτο γραμμένη τουρκιστὶ ἢ ἰδιότης αὐτοῦ. Αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ τοῦ Μ. Δικαστηρίου παρεπέμποντο ἐν μεταφράσει μόνον τοῦ διατακτικοῦ αὐτῶν εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Πρωτοδικείου, ὅστις ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐκτελῇ αὐτάς, τῶν Τουρκικῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν μὴ ἔχουσῶν δικαίωμα ἐπεμβάσεως οὐδὲ οἱ διαδίκου ἠδύναντο νὰ προσφύγῳσιν εἰς τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια. Εἶχον τὸ δικαίωμα οἱ τελευταῖοι οὗτοι νὰ ἐφεσιβάλωσι τὰς ὑποθέσεις των εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.

Ἄπαξ καθ' ἑβδομάδα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου συνήρχετο καὶ τὸ ἑξαμελὲς ὑπὸ ἑφημερίων, ἀριστίνδην ἐκλεγόμενον Πνευματικὸν Δικαστήριον, τὸ ὅποion ἐξεδίκαζε τὰς διαφορὰς τῶν διαδίκων διὰ ζητήματα διαλύσεως ἀρραβῶνων καὶ διαζυγίων. Τὸ Πνευματικὸν δικαστήριον περιορίζετο εἰς τὸ νὰ συμβιβάσῃ τοὺς διαδίκους ἢ νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς συζυγικῆς συμβιώσεως καὶ προέβαινεν εἰς τὴν ἔκδοσιν ἀποφάσεως διαζεύξεως ἢ ἀκυρώσεως γάμου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποφάσεως ταύτης τὸ Μικτὸν Δικαστήριον ἐπελαμβάνετο τῆς περαιτέρω συζητήσεως διὰ τὰς προκυπούσας οἰκονομικὰς διαφορὰς τῶν ὑπὸ διάζευξιν κριθέντων καὶ διατελούντων διαδίκων, Οὕτω τελεσιδίκως ἐξεδίκετο ἢ ὡς ἄνω περιγραφεῖσα ἀπόφασις τοῦ Μ. Δικαστηρίου μεθ' ἣν οὐδεμία ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσκηθῇ δίκη ἂν αἱ προθεσμῖαι, τῶν ἐνδίκων μέσων ἐξέπνεον. Συνετάσσετο τότε τὸ διαζευκτηρίον ἔγγραφον ὑπογραφόμενον ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐξεδικάζοντο καὶ αἱ περὶ διαθηκῶν δίκαι καὶ ἐξεδίδοντο αἱ τελεσιδίκαι ἀποφάσεις, ἀναγνωριζομένου τοῦ κύρους αὐτῶν παρὰ τῶν δικαστικῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν. Ἄν ὅμως εἰς τὰς διαθήκας περιλαμβάνετο διάταξις τις ἀφορώσα βακουφικὴν κτηματικὴν περιουσίαν, αὕτη ἐκρίνετο ὡς μὴ ὑπάρχουσα καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς διαθήκης περιορίζετο εἰς τὴν λοιπὴν μουλκικὴν λεγομένην περιουσίαν.

Τὰ βακουφικὰ ἐρρυνθιμίζοντο σύμφωτα μὲ τὸ Ἱερὸν Μουσουλμανικὸν Δίκαιον.

Ἡ Κεντρικὴ Ἐφορεία ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως περιορίζετο ἀπλῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ διορισμὸν τῶν διδασκάλων ὄλων τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιβλεπομένων σχολείων. Ἐπεμελεῖτο διὰ τὴν εἴσπραξιν ἐλαφρῶν κατὰ τὸ πλεῖστον διδάκτρων παρὰ δυναμένων νὰ καταβάλωσι τοιαῦτα, τὴν ἐξεύρεσιν ἄλλων πόρων ἐκ δωρεῶν φιλομούσων πολιτῶν, τὴν ἐκμίσθωσιν ἀκινήτων κτημάτων, ἀφιερωθέντων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν μηνιαίων μισθῶν τῶν διδασκάλων.

Ἐπίσης ἔργον τῆς Κ. Ἐφορείας ἦτο νὰ ἐξετάζη, συμπληροῦ καὶ ἐπικυροῦ τὰ ἀναλυτικὰ ὠρολόγια προγράμματα τῶν σχολείων καὶ νὰ καθορίζη τὰς ἡμέρας τῶν ἐτησίων ἐξετάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησε τὸ ἔθιμον νὰ τελῶνται δημοσίᾳ καὶ πανηγυρικῶς· διωρίζοντο ἐπὶ τούτῳ ἐξετευστικά Ἐπιτροπαὶ ἐκ πολιτῶν λογίων καὶ ἐπιστημόνων. Κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς ἢ τέσσαρας δεκαετηρίδας ἡ Δημογεροντία ἐν κοινῇ συνεδριάσει μετὰ τῆς Κεντρ. Ἐφορείας ἀπεφάσισε καὶ τὴν καταβολὴν ἐράνου ὑποχρεωτικοῦ ἐκ μέρους τῶν Ἐπιτροπῶν ὄλων τῶν ἱ. Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως

Ὅλαι αἱ ἱ. Ἐκκλησίαι εἶχον τὰς προσόδους τῶν ἐκ τῆς κηροπωλησίας τῶν δίσκων καὶ τὰς ἐξ ἀκινήτων κτημάτων προσόδους. Ἐφ' ὅσον οἱ ἐφημέριοι δὲν ἐμισθοδοτοῦντο καὶ μόνον οἱ ἱεροψάλται καὶ οἱ νεωκόροι ἐλάμβανον μετῆρας ἀποδοχὰς τὰ πλεονάζοντα κέρδη τῶν ἐκκλησιῶν ἔπρεπε νὰ διατίθενται διὰ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ταμείου τῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδεύσεως ὅτις ἢ ὡς ἄνω κοινὴ ἀπόφασις τῶν δύο διοικητικῶν Σωμάτων ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως παρὰ πάντων κατὰ τινα γενικὴν συνέλευσιν. Αἱ Ἐπιτροπαὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπεχρεώθησαν νὰ συνεισφέρωσιν ἀναλόγως τῶν πόρων τῶν ἀπὸ τοῦ κατωτάτων ὁρίου τῶν 10 λ.Τ. χρ. μέχρι τοῦ ἀνωτάτου 6¹⁾ λιρῶν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ καὶ ἡ πρόσοδος ἐκ τῶν κερδῶν τοῦ Κοινοτικοῦ Κηροποιείου ὑπὲρ τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἀλλὰ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος παρεῖχεν ἐτήσιον χορήγημα τὸ ὁποῖον ἐκανονίζετο ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπικουρία τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος προωρίζετο διὰ τὴν μισθοδότησιν ἰδίᾳ τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Ζαπτείου Παρθεναγωγείου. Καὶ ὁ τακτικὸς οὗτος χρηματικὸς πόρος εἰσῆρχετο εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Κ. Ἐφορείας καὶ ἀνεγράφετο εἰς λ/στικὰ βιβλία αὐτῆς ὡς μερὶς τῆς Εὐσεβοῦς Πηγῆς, διότι δι' εὐνοήτους λόγους δὲν ἀνεκοινοῦντο εἰς τοὺς πολίτας αἱ λεπτομέρειαι αὐταί, ἀλλ' ἐτηροῦντο ἀπόρρητοι καὶ

συγκεκαλυμμένα ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς σιγῆς. Πολλὰ ἐκ τῶν συντεχνιῶν τῶν Ἀδριανουπολιτῶν συνεισέφερον ὑπὲρ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ποσὰ οὐκ εὐκαταφρόνητα ἐξ ἰδίας προαιρέσεως κατ' ἀρχάς, σὺν τῷ χρόνῳ καταστᾶντα σχεδὸν ὑποχρεωτικά.

Αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν Δημογερόντων τῆς Ἀδελφῆς ἐγίνοντο κατὰ τὰς ἀρχὰς ἐκάστου ἔτους διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας τῶν ἐκλογέων ἐν Γενικῇ συνελεύσει ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου.

Αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν Ἐφόρων ἐγίνοντο κατὰ Μάϊον ἐκάστου ἔτους καὶ καθ' ὅμοιον, ὡς ἀνωτέρω, τρόπον.

Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ἀδριανουπόλεως

Κατὰ τὸ ἔτος 1872 ἰδρύθη ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ φιλοπρόδων πολιτῶν, ἰδίως ἐμπόρων, τραπεζιτῶν, βιομηχάνων καὶ ἐπιστημόνων τὸ κατὰ πάντα ἀξίεπαινον ἴδρυμα τοῦ Φιλ. Συλλόγου κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου «ὁ Παρνασσός» καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

Ὁ πρῶτος ἔντυπος κανονισμὸς τοῦ Φ. Σ. καθώριζε τὸν σκοπὸν τοῦ Ἰδρύματος, τὴν ἐγγραφὴν τῶν μελῶν μετὰ τὴν ὑποβολὴν σχετικῆς αἰτήσεως, ἣν ἐνέκρινε διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας τὸ Διοικ. Συμβούλιον καὶ παρέχετο τὸ ἐπὶ τούτῳ δίπλωμα. Ἐτησίᾳ συνδρομῇ ἦτο μία χρ. Λ. Τ. Αἱ ἀρχαιρεσίαι τοῦ Δ. Συμβουλίου ἐγίνοντο κατ' ἔτος διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας τῶν μελῶν. Διαλέξεις ἀπὸ τοῦ Φ. Συλλ. καὶ χορευτικαὶ ἐσπερίδες ἀπέβλεπον εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν. Ἡ ἔτησίᾳ πανηγυρικὴ τελετὴ τοῦ Συλλόγου ἐγίνετο κατὰ τὰς 17 Ἰαν. ἢ πρότερον, πάντοτε κατὰ Κυριακὴν. Σοφοὶ καθηγηταὶ ἐξεφώνουν τὸν πανηγυρικὸν καὶ οὕτω ὁ Σ. προώδευεν ἐγγράφων ἐκάστοτε γενναιοδώρους Εὐεργέτας καὶ δωρητάς. Ὁ κανονισμὸς ἀνεθεωρεῖτο κατὰ ἑτέραν καὶ ἐγένοντο ἐπ' αὐτοῦ βελτιώσεις.

Ἡ δρασίς τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα δύο ἀνώτερα Διοικητικὰ Σώματα, τῆς Δημογεροντίας καὶ τῆς Κ. Ἐφορείας καὶ ἐπήρχετο κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπίκουρος ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς ὑπὲρ τῆς σχολικῆς κινήσεως τοῦ Ἄστεως τῶν προαστείων καὶ ὄλων τῶν μακρυνῶν ἔτι χωριῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως. Ἦσκειτο ὑπὸ τοῦ Φιλ. Συλλόγου εἶδος ἐπιθεωρήσεως καθ' ἣν ἐξεγείρετο τὸ ἐνδιαφέρον τῶν χωρικῶν διὰ νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα. Ἐπίσης καταλλήλως ἐξήπτετο ἡ φιλότιμος ἄμιλλα τῶν διδασκάλων διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διδασκαλίαν. Μεγάλως

συνετέλει πρὸς τοῦτο καὶ τὸ πανηγυρικὸν ἔθιμον τῶν ἑτησίων ἐξετάσεων. Ὁ Φιλ. Σύλλογος πρὸς ἐπιτυχίαν του ἐξήτει ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν νὰ στέλλωνται σχετικὰ γράμματα καὶ καθωρρίζοντο αἱ ἡμέραι τῶν ἐξετάσεων (συνήθως αἱ Κυριακαὶ ἢ ἄλλαι ἑορταὶ) ὁπότε μετέβαινον εἰς τὰ χωρία τριμελεῖς Ἑξεταστικαὶ Ἐπιτροπαί, αἵτινες διαφοροτρόπως ὑπεξέκαιον τὸν πρὸς φιλομάθειαν ζῆλον τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας. Τὸ μόνον πρόσκομμα διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν εἰς τὰ χωρία σχολείων ἦσαν αἱ γεωργοκτηνοτροφικαὶ ἀσχολίαι τῶν χωρικῶν, οἵτινες ἐκ ἀνάγκης ἀπέσυρον τὰ τέκνα των ἀπὸ τὰ σχολεῖα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνοιξέως καὶ ἐφεξῆς. Οὕτω αἱ διακοπαὶ τῶν μαθημάτων παρετείνοντο ἐπὶ 4 καὶ πλέον μῆνας, ἐφ' ὅσον οἱ μικροὶ μαθηταὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ παρακολουθῶσι καὶ βοηθῶσι τοὺς γονεῖς των εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

Ἐξ ἀνάγκης ὄθεν τὸ σχολικὸν ἔτος διὰ τὰ χωρία ἦτο διαρκείας μόνον 7—8 μηνῶν καὶ τὰ προγράμματα ἐρρυθμίζοντο ἀναλόγως περιοπομένης τῆς διδακτικῆς ὕλης. Οἱ διδάσκαλοι εἰς τὰ χωρία ἐξεύρισκον τὸν τρόπον ἐξοικονομήσεως καὶ οἱ χωρικόπαιδες δὲν ἐζημιοῦντο πολὺ μόνον ἐάν τινες ἐξ αὐτῶν προωρίζοντο διὰ νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Γυμνάσιον ὠφείλον ἢ δι' ἰδιαιτέρας προογυμνάσεώς των νὰ συμπληρῶσι τὰ κενὰ ἢ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰ μαθήματα τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Προτύπου Ἀστικοῦ Σχολείου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν Προογυμνασιακὴν τάξιν, ὡς τοῦτο ἐγίνετο δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς καὶ ἀκολούθως νὰ διανύωσι τὰς σπουδὰς των εἰς τὰς τέσσαρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου.

† Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ΣΤ΄.

Μεγάλη και ποικίλη εἶναι ἡ ὠφέλεια, ἡ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς βιογραφίας μεγάλων ἀνδρῶν προερχομένη. Καὶ πρῶτον μὲν παρέχουσιν οὗτοι τὸ ἀληθὲς μέτρον πρὸς ἐκτίμησιν τῆς τε ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῆς κοινωνίας, ἣς ὑπῆρξαν τὸ ἀπαύγασμα· εἶτα δὲ ἐκ τῆς λεπτομεροῦς ἐκθέσεως τοῦ τε ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου αὐτῶν βίου, πολλαὶ αὐτῶν ἀρεταὶ ἀναλάμπουσι, μὴ δυνάμεναι νὰ ἐξαρθῶσιν ὑπὸ τῆς γενικῆς ἱστορίας, πολλαὶ δὲ λεπτομέρειαι σπουδαῖαι διαγιγνώσκονται, δυνάμεναι καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ βιογραφουμένου καὶ τῆς κοινωνίας, ἐν ἧ εἶδε τὸ φῶς καὶ ἔδρασε νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς κοινὸν ὄφελος.

Λιὰ τοῦτο δικαίως θαυμάζεται ὁ Πλούταρχος, ὅστις ἐνῶ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο ἀνὴρ σοφώτατος καὶ πολυμαθέστατος, ἔκρινεν ἄξιον νὰ ἀσχοληθῆ ἑὶς τὴν συγγραφὴν τῶν βιογραφιῶν τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Ρώμης καὶ νὰ ἐκθέσῃ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰς τε ἀρετὰς καὶ κακίας αὐτῶν, ὅπως σπουδάζοντες ταύτας οἱ ἐπιγιγνώμενοι καὶ τὰ ἐπακολουθήματα αὐτῶν διορῶντες, μιμῶνται μὲν τὰς ἀρετὰς, ὡς προβιβαζούσας τὴν τιμὴν καὶ ὠφέλειαν ἑαυτῶν τε καὶ τῆς πατρίδος, φεύγουσι δὲ τὰς κακίας ὡς ὀλεθρίας καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις.

Εἰς τὰ ὠφελήματα δὲ ταῦτα ἀποβλέπων καὶ ὁ μέγας τοῦ ἔθνους ἡμῶν εὐεργέτης καὶ διδάσκαλος, ὁ σοφώτατος Ἀδαμάντιος Κοραῆς δικαίως ἔλεγεν, ὅτι ἂν ἠδύνατο ἐκ πυρκαϊᾶς μεγάλης νὰ διασώσῃ συγγράμματά τινα τῆς παλαιᾶς ἀρχαιότητος, ἤθελε προτιμήσει νὰ διασώσῃ τοὺς Παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου, ὀρθῶς φρονῶν, ὅτι καὶ διὰ μόνων τούτων ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπαρασταθῆ ἐν ὄλῃ αὐτοῦ τῆ αἴγλη καὶ μεγαλοπρεπείᾳ ὁ ἀνεφίκτου κάλλους καὶ μεγαλείου ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, καὶ ὁ τοῦτον μιμηθεὶς Ῥωμαϊκός, πρὸς δόξαν μὲν καὶ εὐκλειαν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, ὠφέλειαν δὲ τῶν ἐπιγνομένων.

Ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀρχῆς καὶ ἐγὼ ὀρμώμενος, ἀπὸ πολλῶν ἐνιαυ-

τῶν ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν σύνταξιν βιογραφιῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἡμετέρας πόλεως, οἵτινες ἐν ἡμέραις χαλεπαῖς καὶ δυσχειμέραις ζήσαντες, ἀνέπτυξαν ἐξόχους ἀρετάς καὶ πολλὰς ὑπηρεσίας προσέφερον τῇ πατρίδι, ἄξιοι τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ἀναδειχθέντες. Ἐκ τούτων ἐξέδωκα κατὰ τὸ ἔτος 1889 τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἰγνατίου Ναζιανζοῦ, Σαράφογλου Ἀδριανουπόλιτου ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ὑπ' ἀριθ. 27, 28, 29, τῶν δὲ λοιπῶν ἀνέβαλλον τὴν δημοσίευσιν, ἔνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων. Ἰδὴ δὲ ἐκλάμπαντος καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κατεχούσης ἡμᾶς τῆς γλωσσοπέδης ἀπαλλαγέντες, θέλομεν πειραθῆ νὰ συμπληρώσωμεν καὶ ἐκδώσωμεν καὶ τὰς ἐπιλοιπούς, δι' ὧν μέγα κλέος καὶ μεγίστην ὠφέλειαν θέλει προσπορισθῆ ἢ ἡμετέρα πατρίς καὶ θέλει ἀποδειχθῆ περιτρώως ὅτι ἐν καιρῷ τῆς στυγερωτέρας δουλείας οὐδαμῶς ὑπελείφθη καὶ κατὰ τὴν εὐτεκνίαν πολλῶν ἄλλων, μέγα ἐπὶ τούτῳ ἀραμμένων κλέος.

Ἄρχομαι δὲ ἀπὸ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε' τοῦ Σερμπετσόγλου, ἔχων δι' ἐλπίδος ὅτι ἐκ τῆς γνώσεως καὶ ἐκτιμήσεως τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν πρὸς τὴν καθόλου Πατρίδα ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς αὐτοθυσίας τοῦ ἀνδρός, θέλει ἐπανορθωθῆ ἐν μέρει τοῦλάχιστον ἢ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πανελληνίου γιγνομένη ἀδικία καὶ θέλει δοθῆ ἢ δέουσα ἐκτίμησις εἰς τὴν μνήμην του.

Μία ἐκ τῶν λεπτοτέρων καὶ εὐγενεστέρων φυσιογνωμιῶν, ὅσαι κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας κατηγγάτισαν τὴν Ἀδριανούπολιν ἦτο ἀναμφιλέκτως καὶ ἡ τοῦ συμπολίτου ἡμῶν Κυρίλλου τοῦ Σ'. Οὗτος κατὰ κόσμον ἑκαλεῖτο Κωνσταντῖνος, ἐγεννήθη δὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει κατὰ τὸ ἔτος 1775 ἐκ γονέων εὐσεβῶν, τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Μοσχυνῆς¹⁾. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ Καισαρείας ὀρμώμενος ἐξήσκει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει, ἀκμαζούση τότε ἐπὶ πλούτῳ καὶ εὐμαρείᾳ, τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Σερμπετσῆ, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ Κύριλλος Σερμπετσόγλους ἀπεκαλεῖτο Διακούσας τὰ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἡμῶν Σχολῇ διδασκόμενα μαθήματα, ἐφοίτα ἀκολούθως παρὰ τῷ Γεωργίῳ Κῶφ, μοναχῷ Ἰβηρίτῃ, ἐν τινι παρὰ τὸ Λαυριωτικὸν μετόχιον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου οἰκίᾳ ἰδρύσαντι τὴν ἑαυτοῦ σχολήν, εἰς ἣν ἐφοίτων οἱ ἀνωτέρας παιδείας καὶ μορφώσεως γλιχόμενοι νέοι τῆς ἡμετέρας πόλεως. Ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ περιπύστου μοναχοῦ, ἀποφοίτου τῆς Ἀθωνιάδος Ἀ-

1) Ἐκ σημειώσεων ἀθηναικῶν τοῦ ἀοιδίμου Χ' Ἰωάννου Παρασχίδου.

καδημείας τυγχάνοντος, διήνυσε τὸν δίαυλον τῶν ἑαυτοῦ σπουδῶν ὁ πρὸς τὴν πρόοδον ὀργῶν εὐφυέστατος καὶ φιλοπονότατος Κωνσταντῖνος, ἔχων συναγωνιστὰς νέους διακεκριμένους, ἐπίζηλον βραδύτερον καταλαβόντας ἔντε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πολιτείᾳ θέσιν, οἷος ὁ πανιερώτατος μητροπολίτης Καστορίας Ἄνθιμος, ὁ μακαριώτατος Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, ὁ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνυψωθείς Ἀγαθάγγελος, οἱ ἀοίδιμοι διδάσκαλοι Γεώργιος Οὐζούμολους καὶ Γρηγόριος Μιχαήλογλους, ὁ μέγας ἀράμενος κλέος ἐπὶ πολιτικῇ περικοίᾳ Ἀθανάσιος Βογορίδης καὶ ἄλλοι ¹⁾). Κακῇ ὁμως μοίρᾳ στερηθεῖς ἐν τῷ μεταξὺ τῶν φιλοστόργων αὐτοῦ γονέων ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος, ἤθελε βεβαίως ὑποκύψει ὡς τοιοῦτοι ἄλλοι εἰς τὴν ἀδίητον ἀνάγκην νὰ διακόψη τὰς ἑαυτοῦ σπουδὰς καὶ νὰ τραπῇ εἰς πρακτικόν τι ἐπάγγελμα πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πρὸς τὴν ζῆν ἀναγκαίων, ἂν ἡ τύχη δὲν ἐπληρώθου τὸ πρὸς τὸν νεαρὸν ὄρφανὸν ἀδίκημα.

Ἡμέραν τινὰ δηλ. ὁ τότε μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Καλλίνικος ἐπισκεφθεὶς τὴν Σχολὴν τοῦ σοφοῦ μοναχοῦ καὶ κατενθουσιασθεὶς ἔκ τε τῆς λεπτῆς καὶ αἰδήμονος συμπεριφορᾶς, τῶν εὐστόχων ἀπαντήσεων καὶ τοῦ καλλιγραφικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κωνσταντῖνου, ἐζήτησε παρὰ τοῦ διδασκάλου πληροφορίας περὶ αὐτοῦ. Μαθὼν δὲ ὅτι ἦτο ὄρφανὸς πατρὸς καὶ μητρὸς, ἔλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν κραταίαν προστασίαν του καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ τέκνον κατέστησεν. Οὕτω δὲ κατορθώσας νὰ διεκπεραιώσῃ τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς ὁ Κωνσταντῖνος καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ ζήλου ἐγκύψας, κατέστη ἐντριβῆς τῆς τε θύραθεν καὶ ἔσω σοφίας. Οὕτω δὲ ἐφωδιασμένος διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων, ἐχειροτονήθη περὶ τὸ 1791 ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἱεράρχου Ἱεροδιάκονος τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως μετονομασθεὶς Κύριλλος, ἐξετέλει δὲ ἅμα πλὴν τῶν τελετουργικῶν καὶ καθήκοντα Γραμματέως τῆς Δημογεροντίας μετὰ πολλῆς τῆς εὐδοκμῆσεως. Ὁ Ἅγιος Ἀδριανουπόλεως ἐξετίμα καὶ ἠγάπα αὐτὸν διὰ τε τὰς περικουσίμας αὐτὸν ἀρετὰς καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνέθετε τὴν διεκπεραίωσιν πασῶν τῶν δυσλύτων καὶ περιπεπλεγμένων ὑποθέσεων τῆς ἀπεράντου Ἐπαρχίας του, ταύτας δὲ μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ἐπέλυεν καὶ εἰς πέρας ἤγεν ὁ εὐφυὴς αὐτοῦ διάκονος.

1) Ἐκ τίνος πρὸς τοὺς Δημογέροντας ἀπολογίας τοῦ Γρηγορίου Μιχαήλογλου.

Μετατεθέντος δέ, κομματικῶν λόγων ἕνεκα, εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας τοῦ ἡμετέρου Μητροπολίτου τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1792 ¹⁾, ὁ Κύριλλος θέλων νὰ παρῶσχη αὐτῷ δείγμα τῆς αἰδίου πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνης του, ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν νέαν Μητρόπολιν, ἔνθα προχειρίσθη μέγας Ἀρχιδιάκονος. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὁ Κύριλλος ἀνέπτυξεν ἔκτακτον ζῆλον καὶ κατέβαλε προσπάθειαν, ὅπως ἔξασφαλίσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ προϊσταμένου του. Τῇ 17 δὲ Ἰουνίου 1801 ὁ Καλλίνικος κληθεὶς νὰ ἀναλάβῃ τοὺς οἴκους τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀπεχωρίσθη πρὸς καιρὸν τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου Ἀρχιδιακόνου του, ἀναγκασθεὶς νὰ παραχωρήσῃ αὐτὸν τῷ διαπρεπεῖ Μητροπολίτῃ Ἐφέσου Σαμουήλ, θείῳ τυγχάνοντι τοῦ μέγα τότε ἐπὶ σοφία ἀραμένου κλέος Ἰακώβου Ῥίζου Νερουλοῦ, εἰς τὰς θεομῆς αὐτοῦ ἐκκληπαρίσεις ἐνδούς. Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτήν, ὁ Πατριάρχης μετεκαλέσατο τὸν Κύριλλον εἰς τὴν Μεγάλην Ἀρχιδιακονίαν. Ἐν τῇ ἐπιζήλῳ ταύτῃ θέσει, εὗρεν ὁ Κύριλλος εὐρὴν στάδιον πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν περικοσμουσῶν αὐτὸν ἀρετῶν. Χαίρων ἀμέριστον τὴν εὐνοίαν τῆς Α. Παναγιότητος, καὶ κατακτίσας τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν τῶν λογάδων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους διὰ τῆς μελιχιότητος τοῦ ἥθους, τῆς εὐστροφίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἰκανότητος, ἀπέβη πανίσχυρος. Τὴν μεγάλην δ' αὐτοῦ ἰσχὺν μετεχειρίζετο πάντοτε ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Οὕτω κατὰ τὸν Ἀναστάσιον Γούδαν, συγγράψαντα τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ, ὅτε ὁ ἀοίδιμος Δημήτριος Μουρούζης, ὁ βραδύτερον μὲν πεσὸν ὀλοκαύτωμα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Πατρίδος βωμοῦ, τότε δ' εὐνοούμενος τοῦ Σουλτάνου Σελήμ τοῦ Γ' συνέστησε τὴν κατὰ τὴν Ἐρηοκρήνην μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν, τὴν πολλοὺς περιφανεῖς ἄνδρας καίπερ ξηρὰν ἀρδεύσασαν διὰ τῶν ζωοπαρόχων ναμάτων τῆς τε προγονικῆς σοφίας καὶ τῆς θεοδότου ἡμῶν πίστεως, ὁ Κύριλλος ἀνέπτυξεν ἔκτακτον ζῆλον καὶ ἀκατανίκητον δραστηριότητα εἰς ἐδραῖωσιν καὶ τακτικὴν αὐτῆς λειτουργίαν, πέισας τὴν Α. Παναγιότητα, ὅπως συνεισφέρῃ μέγα χρηματικὸν ποσὸν ἔκ τε τοῦ ἰδιαιτέρου καὶ τοῦ κοινοῦ ταμείου, ἐπιβάλλῃ δὲ ἔρανον

1) Τῷ 1792 Σεπτεμβρίου 17 μετετέθη ὁ Ἅγιος Νικαίας Γαβριήλ εἰς τὸν θρόνον Ἀδριανουπόλεως, ἔξωσθέντος τοῦ πρῶην Ἀδριανουπόλεως Καλλινίκου ἕνεκα ἀγωγῆς τῶν Ἀδριανουπολιτῶν, καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν τῆς Νικαίας θρόνον τῇ προοσιαίᾳ καὶ διαφεντεύσει τοῦ Μεγάλου Ἐρμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας κ. Γεωργίου Μουρούζη.

(Ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων Γρηγορίου Μιχαήλογλου)

πρὸς συντήρησιν τῆς Σχολῆς πρὸς πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Καίπερ δὲ πολυάσχολος, εὗρισκεν ὁμῶς καιρὸν, ὅπως θεραπεύει τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ Μούσας. Κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἐξέδωκε τύποις τὴν: Ἱερογραφικὴν Ἀρμονίαν, βιβλίον πολλοῦ λόγου ἄξιον, ἐν ᾧ περιέχονται ἑμμετρα ἔργα Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρομοῦ, Γεωργίου τοῦ Ησιίδου καὶ Νικηφόρου τοῦ Ξανθοπούλου, καὶ ἐν τέλει Ἀνακρεόντειοι στίχοι Σεργίου τοῦ Μακρολαοῦ καὶ Κατάλογοι ἑμμετροὶ βασιλέων, Προφητῶν καὶ Διετρινηθέν τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας καὶ τῶν ἐκάστοτε Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀξιολογῶς προσεφωνήθη τῷ Π. καὶ Θειοτάτῳ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ παρὰ τοῦ ἡμετέρου Κυρίλλου, «οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι διὰ κοινὴν τοῦ Γένους ἀφέλειαν ἤδη τύποις ἐξεδόθη, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ ἐν ἔτει 1802. Ὁ κατάλογος τῶν Πατριαρχῶν ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν. Τὸ πρῶτον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ τεύχους Ἀρχιθύτης πρῶτιστος ἐν πόλει μέγας, τελευτᾷ εἰς τὸν στίχον: καὶ Φιλόθεος θεῶ τῷ ὄντι φίλος. Τὸ δὲ δεύτερον φέρων τὴν ἐπιγραφὴν: *Προσθήκη τοῦ ἐλλείποντος*, ἀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦς στίχους: Κάλλιστος αὐθις καὶ Φιλόθεος πάλιν καὶ τελευτᾷ εἰς τὸν στίχον: Ὅν στερεοῖ Κύριος εἰς χρόνους πλείστους». Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος εἶναι ἔργον Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι Σεργίου τοῦ Μακρολαοῦ, πολὺ πιθανὸν ὅμως καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίλλου ¹⁾).

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου τούτου ἐπηύξησε τὴν ὑπόληψιν τοῦ Κυρίλλου, ἡ δὲ μεγάλη Ἐκκλησία ἀμείβουσα τοὺς ἀτρυτούς μόχθους καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀόκνους ἐργασίας τοῦ μεγάλου Ἀρχιδιακόνου, εἰς ἐπιβράβευσιν δὲ καὶ τῶν περικοσμουσῶν αὐτὸν ἀρετῶν, ἐξελέξατο παμψηφεῖ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1803 μητροπολίτην Ἰκονίου. Τὸν θρόνον τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἐπαρχίας ἐκόσμησεν ὁ Κύριλλος ἐπὶ 7 ἔτη καὶ 3 μῆνας, ἤτοι μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1810. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οὐ μόνον πρὸς ἀνίδρυσιν καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρῦθμισιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν Σχολείων τῆς λαχούσης αὐτῷ Ἐπαρχίας ἀνευδότης εἰργάσθη πρὸς ὅσον οἶόν τε τελειότερον καταρτισμὸν τῆς σπουδαζούσης νεότητος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς δρώσης γενεᾶς ἐμερμνησε καὶ πρὸς ἠθικοποίησιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς ἐπόνησε, κηρύττων κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ μεγάλας ἑορτὰς ἐπ' Ἐκκλη-

1) Παράβλ. καὶ Μ. Γεδεῶν Πατριαρχ. Πίνακες σελ. 63—64.

σίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς Τουρκικὴν γλῶσσαν, ὅπως ἀποβαίῃ καταληπτὸς τῷ ἀκροατῆρι του.

Δὲν ἀπηξίου ἄρα ὁ μεγάλθυμος ἀνὴρ νὰ συγκαταβαίῃ μέχρι τοῦ ποιμνίου του, ὅπως διαφωτίζων αὐτό, κατορθώσῃ νὰ ἀνυψώσῃ εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον. Καλῶς δὲ γινώσκων τὸ τοῦ Ῥήτορος : Ἄπας ὁ λόγος, ἂν ἀπῆ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν, καὶ πόσῃ ἐπίδρασιν ἐξισκεῖ ἐπὶ τῆς μορφώσεως τοῦ ἡθους τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχόντων, παρεῖχεν ἑαυτὸν πρότυπον εὐ ἡγμένου καὶ χριστιανικῶς μεμορφωμένου ἀνδρός, ἀσκῶν τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν οὐχὶ δι' ἐπίδειξιν καὶ Φαρισαϊκῶ τῷ τρόπῳ, ἀλλ' ἐξ ἀκραδάντου πεποιθήσεως καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως. Εὐχαρίστως δ' ὑπεβάλλετο εἰς πάσας τὰς κακουχίας καὶ στερήσεις καὶ δὲν ἔπαυε καὶ ἐν καιρῷ ἔτι δριμυτάτου χειμῶνος ἐπισκεπτόμενος τὸ λατρεῖον αὐτὸν ποιμνιον, καὶ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ προαγωγῆς ἀνεκδότως ἐργαζόμενος. Ἐγκύψας δὲ εἰς τὴν μελέτην τῆς Τουρκικῆς γλώσσης καὶ θαυμασίως ταύτην ἐκμαθὼν, κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοιαν καὶ ὑπόληψιν τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν, αἵτινες οὐ μόνον οὐδὲν κώλυμα παρενέβαλλον, ἀλλὰ τὸναντίον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐβοήθουν αὐτῷ εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ διακονίας*).

Ἡ φήμη τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τῆς διοικητικῆς ἰκανότητος διὰ τῆς πολυστόμου φήμης πανταχοῦ διασπαρπισθεῖσα, ἔφθασε καὶ μέχρι τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Τοῦ ἀοιδίμου δὲ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Γαβριὴλ τοῦ Θηβαίου τῇ 13 Δεκεμβρίου 1810 εἰς Κύριον ἐκδημήσαντος, σύμπας ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς τῆς ἡμετέρας πόλεως ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῶν συμπολίτου. Οἱ ἐν Φαναρίῳ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὴν δικαίαν ἀπαίτησιν αὐτῶν, ἀλλ' ἀνηγόρευσαν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως ἱερομόναχόν τινα Δανιὴλ. Ἄλλ' οἱ Δημογέροντες τῆς ἡμετέρας πόλεως βαρέως φέροντες τὴν προσγενομένην αὐτοῖς ἀδικίαν, πάντα λίθον ἐκίνησαν, μέχρις οὗ κατόρθωσαν, ὅπως ἀκυρωθῇ μὲν ἡ τοῦ Δανιὴλ ἐκλογὴ, ἀναγορευθῇ δὲ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ὁ λαοπρόβλητος καὶ λαοφιλὴς συμπολίτης ἡμῶν Κύριλλος 1). Καὶ ἡ μὲν ἐκλογὴ αὐτοῦ ἐγένετο τῇ 19 Δε-

*) Εἰς ἄλλην πρόχειρον βιογραφίαν τοῦ Κυρίλλου ὁ Δαμπουσιᾶδης ἀναφέρει «Τότε δὲ συνέταξε τὰς μέχρις ἡμῶν περιωθεισὰς λαμπρὰς αὐτοῦ ὀμιλίας ἅς ἐπ' ἐκκλησίας ἐκέρυττε, ὡς καὶ τὴν Περιήγησιν καὶ τὸν Χάρτην τῆς λαχούσης αὐτῷ ἐπαρχίας. ὃν καὶ ἐν Βιέννῃ ἐξέδωκε» (Σ. Θ.).

1) Ἐν τῇ σειρά τῶν πατριαρχικῶν ὑπομνημάτων σελ. 307 κατέστρωται καὶ ὑπόμνημα ἀναδείξεως Ἱερομόναχου τινὸς Δανιὴλ εἰς Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, ὅπερ ἔπειτα ἠκυρώθη.

κεμβρίου, τὰ δ' ἀγγελτήρια πατριαρχικά γράμματα ἀνεγνώσθησαν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἑορτῇ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως ¹⁾. Ὁ αἰοίδιμος Κύριλλος εὐγνωμόνως ἀποδεξάμενος τὴν ἐκλογὴν, καὶ εὐχαριστήσας τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς συγχαρητηρίας, διώρισεν ἐν Ἀδριανουπόλει ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ τὸν αὐτόθι ἐφησυχάζοντα γηραιὸν Ἐπίσκοπον Ναζιανζοῦ Ἰγνάτιον καὶ βοηθὸν αὐτοῦ τὸν Γεώργιον Λογοθέτην. Ὁ γηραιὸς πρεσβύτερος ἀσμένως ἀποδεξάμενος τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ἐπεμελήθη πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τοῦ νέου Ποιμενάρχου, καὶ παρεσκεύασεν αὐτῷ λαμπροτάτην ὑποδοχὴν κατὰ τὴν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἄφιξιν, γενομένην τῇ 14 Μαρτίου 1811, μεθ' ὅλην τὴν δυσφορίαν τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ἔκτακτον ὑπερτίμησιν τῶν τροφίμων, ἀφοῦ ἡ ὁκᾶ τοῦ ἀλεύρου ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀνήκουστον ποσὸν τῶν 22 παραδῶν ²⁾.

Ἡ ποιμαντορία τοῦ αἰοίδιμου ἀνδρὸς ἐν τῇ ἀγαπητῇ αὐτοῦ πατριδίῳ ὑπῆρξεν ἀτυχῶς βραχυτάτη, διαρκέσασα δύο μόνον ἔτη καὶ τρεῖς καὶ ἡμισυ μῆνας, ἦτοι ἀπὸ τῆς 19 Δεκεμβρίου 1810 μέχρι τῆς 4 Μαρτίου 1813. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ Κύριλλος ἀνενδότως εἰργάσθη πρὸς βελτίωσιν τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ εκπαιδευτικῶν καταστημάτων τῆς ἡμετέρας κοινότητος, καταβάλλων ἀγγογύστως τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν αἰοιδίμων προκατόχων του θεσπισθέντα χρηματικά ποσά, καὶ διὰ τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ παραδείγματος ὑπεκκαίαν τὸν ζῆλον καὶ ὑποδανύζων τὴν φιλοτιμίαν καὶ τῶν ἄλλων. Τὴν δὲ ἐλληνικὴν Σχολὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὀρθοῦ τῶν Μουσῶν θεράποντος Γρηγορίου Μιχαήλογλου, φίλου καὶ συμμαθητοῦ αὐτοῦ, διατελοῦσαν ἐπεσκεπέτετο τακτικῶς, καὶ διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ παρουσίας ἐνεθάρρυνε τοὺς τε διδάσκοντας καὶ διδασκομένους εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Καθ' ἑκάστην δὲ Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον ἐν ῥεοῦσῃ καὶ ἀπερίττῳ γλώσσῃ, πρὸς μεγίστην ἠθικὴν ὠφελίαν τοῦ ποιμνίου, εἰς ὃ παρεῖχεν ἑαυτὸν πρότυπον πάσης ἀρετῆς.

1) Ἡ χρονολογία αὕτη ἐλήφθη ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ συμπολίτου ἡμῶν Ἀποστόλου Κωνσταντίνου Ἀρξουμανόγλου (ἴσα καὶ σημείωσιν ἐν τινι παλαιᾷ συνόψει μου), ἐνῶ ὁ πολὺς Μ. Γεδεών ἐν σελ. 683 τῶν Πατρ. Πινάκων του λέγει, ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Κυρίλλου ὡς μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως ἐγένετο τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1810.

2) Τοῦτο βεβαίως σημείωσις ἐν *Συνόψει παλαιᾷ*, εὐρισκομένη παρ' ἐμοὶ ἔχουσα ὧδε: Ἐνθύμισις ὅταν ἦλθεν ὁ Ἅγιος Δεσπότης Κύριλλος ἔτος 1811 Μαρτ. 14 ἡμέρα Τρίτη καὶ ἦταν ἀκρίβεια τὸ ἀλεῦρι ἡ ὁκᾶ παραδ. 22.

Μετριόφρων δ' εἰς τὸ ἔπακρον, ἀπεδέχετο εὐχαρίστως πᾶσιν, τὴν πρόοδον τοῦ γένους ἀποβλέπουσαν οὐμβουλήν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατέκτησε τὰς καρδίας πάντων, καὶ ἰδίᾳ τῶν μετ' αὐτῶν συνεργαζομένων Δημογερόντων καὶ Προκρίτων τῆς κοινότητος. Τότε δὲ ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τὸν Τοπογραφικὸν Χάρτην τῆς Ἐπαρχίας Ἰκονίου, ἡσυχολήθη δὲ καὶ εἰς τὴν σύνταξιν βιβλίου ἰδιαιτέρου, ἐριμηνευτικοῦ τοῦ χάρτου τούτου. Τὸ βιβλίον τοῦτο, καταντήσαν σήμερον λίαν σπάνιον φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν : Περιγραφὴ τοῦ ἐν Βιέννῃ προεκδοθέντος χωρογραφικοῦ Πίνακος τῆς μεγάλης ἀρχιστρατείας Ἰκονίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν τελούντων ἑπτὰ Στρατηγῶν, Τουρκιστὶ Σαντζάκια, περιέχουσα τὰς ἐν ὄλῃ τῇ ἐκτάσει ταύτῃ τοῦ Πίνακος σωζομένας τανῦν πόλεις καὶ κωμοπόλεις καὶ πολισιματα καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἠδαφισμένων πόλεων, τὸ ἄθροισμα τῶν σωζομένων χωρίων, τὴν πληθὺν τῶν ἐν ἑκάστη τῶν σωζομένων πόλεων οἰκητόρων καὶ διαφόρων γενῶν καὶ διαλέκτων· τὰς θέσεις ἑκάστης καὶ τὰ προϊόντα τόσον φυσικὰ καὶ τεχνητά. Τὰ μεταλλεῖα τὰ ὄρη καὶ τὰς κατὰ τόπους ὀνομασίας αὐτῶν, τοὺς λόφους, τοὺς ποταμοὺς καὶ ῥύακας καὶ εἴτι ἄλλο περιεργον διασφύζεται, συγγραφέντα τὰ πάντα καὶ ἀπλουστέρῳ ὕφει ἐξιστορηθέντα πρὸς εὐχέρειαν καὶ κατάληψιν τοῦ εἰρημένου Πίνακος παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀκακείνου ἐκπονήσαντος καὶ ἰδίᾳ χειρὶ σχεδιάσαντος τότε μὲν πανιερωτάτου μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, τανῦν δὲ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Κυρίλλου.

Ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Τυπογραφείῳ ἐν ἔτει 1815.

Μόνος ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τούτου δύναται νὰ πείσῃ περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Πόσαι πληροφορίαι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ τεθησαυρισμέναι πολύτιμοι ὑπὸ ἐθνικὴν πρὸ πάντων ἔποψιν καὶ πόσον θὰ ὠφελεῖτο ἡ ἐθνικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ἱστορία, ἂν καὶ ἄλλοι Ἱεράρχαι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐμφορούμενοι ζήλου, εἰς παραπλησίας ἐπεδίδοντο μελέτας.

Ἄλλὰ καὶ τῆς νέας αὐτοῦ Ἐπαρχίας χωρογραφικὸν Πίνακα εἶχε κατὰ νοῦν νὰ συντάξῃ, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἡμῶν Σχολὴν εἰς Γυμνάσιον νὰ προαγάγῃ καὶ τὴν καρποφωρότεραν λειτουργίαν τῶν τῆς κοινότητος ἡμῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ εἰς τοῦ ποιμνίου του τὴν εὐδαιμονίαν νὰ ἀφιερῶσθαι πᾶσαν αὐτοῦ προσπάθειαν, ἂν παρέμενεν ἐπὶ πολὺ ἐν Ἀδριανουπόλει. Δυστυχῶς ὁμοῦς οὔτε ὁ φιλόπολις καὶ δραστήριος Ἱεράρχης ἔσχε τὸν ἀπαιτούμενον ὕλικόν καιρόν, ὅπως ἐφαρμόσῃ πάντα τὰ κενὰ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς ἰδιαιτέρας πατρῆδος του βουλευμάτων, οὔτε ἡ ἡμετέρα κοινότης ἠντύχησε νὰ ἔχῃ αὐτὸν ἐπὶ πολὺ ἐν τοῖς προμάχοις. Διότι τῶν ἐκκλη-

σιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων περιελθόντων εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἐξηρθρωμένης λειτουργίας τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν κέντρου, ἅπαντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει λογάδες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους συνελθόντες ἐν ἰδιαιτέρῳ συνελεύσει πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, ἀνεῦρον ὡς τὸν μόνον κατάλληλον ἄνδρα τὸν ἡμέτερον Κύριλλον, εἰς ὃν νὰ ἀναθέσωσι τὴν οἰακοστροφίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὁλκᾶδος. Γινώσκοντες δὲ καλῶς τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς καὶ θέλοντες νὰ προλάβωσι πᾶσαν ἐκ μέρους τοῦ ἄρνησιν, ὑπέσχοντο αὐτῷ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι οὐδεμίαν τοῦντεῦθεν θὰ συμβαίῃ ἐπέμβασιν εἴτε ἐκ μέρους τοῦ κλήρου, εἴτε ἐκ μέρους τῶν λαϊκῶν μελῶν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως, ἀλλ' ὅτι πάντες μετὰ προθυμίας καὶ ἀπαρεγκλίτως θὰ παραδέχονται ὅσα ἂν οὗτος ἤθελεν ἐγκρίνει μέτρα πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Τοῦτο δὲ μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐξῆς συνοδικοῦ ἐγγράφου.

† *Τὴν Ὑμετέραν θεοπρόβλητον Πανιερότητα εὐλαβῶς προσκυνοῦντες, τὴν πανίερον αὐτῆς δεξιὰν ἀσπασόμεθα.*

Ἡ εἰς τὰς ἀκμαίας νόσους ὀξυτάτην τὴν θεραπείαν ἐπάγουσα πάνσοφος τοῦ Ἁγίου Θεοῦ Πιρόνοια, παρεσκεύασεν ἤδη νὰ ἐπιστῇ ὁ προσφορώτατος καιρὸς, καθ' ἣν ἡ κοινὴ μήτηρ ἡμῶν ἁγία Αὐτοῦ Ἐκκλησία πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων ὑπὸ διαφόρων πανδεινῶν καιρικῶν περιστάσεων κακωθεῖσα, ἐλπίζεται νὰ ἀναρρωσθῇ, νὰ ἀναλάβῃ καὶ νὰ λαμπρυνθῇ πολλῷ τῷ μέτρῳ, ὑπὲρ ὃ ἦν ἄλλοτε ποτέ.

Ἐπὶ παντὸς πράγματος γενικὸν σχεδὸν ἀξίωμα ἠθικὸν εἶναι, ὅτι ἂν δὲν καταντήσῃ εἰς τὸν ἔσχατον τοῦ ἀφανισμοῦ βαθμόν, δὲν γίνεται καιρία καὶ θεμελιώδης ἡ θεραπεία. Καὶ καθὼς ὑπόσαθρος οἰκοδομὴ τις ἐν ᾗ μὲν ὑποφαίνει ἔτι ἐλπίδα, ἐπισκευάζεται ἐπιπολαίως, ἅμα δὲ τὴν παντελῆ κατάπτωσιν ἐπαπειλήσασα, τότε ἐκ βύθρων ἀνοικοδομεῖται, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπαραλλάκτως τρόπον συνέβη καὶ εἰς τὸν πάνδημον τοῦ χριστεπωνύμου Ὁρθοδόξου λαοῦ πνευματικὸν οἶκον, τὴν ἀμώμητον ἡμῶν Ἐκκλησίαν.

Ἀρκούντως ἐγνωσμένη εἶναι τῇ Πανιερότητι τῆς ἡ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κατάστασις, κατάστασις, ἣτις ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διαδεχομένη καὶ γεωμετρικῇ προόδῳ προχωροῦσα ἀπὸ τραγικωτέρου εἰς τραγικώτερον βαθμόν, κατήντησεν ἤδη ἕτοιμος νὰ ἐπιθήσῃ εἰς τὸ κατ' αὐτὴν ἔσω-δεινότατον δράμα τὴν ἀλγεινοτάτην καὶ τραγικωτάτην λύσιν.

Μεταξὺ τῶν παρῶν κακῶν τούτων χρόνων καχεκτοῦσα, καὶ ἀφ'

ἡμέρας εἰς ἡμέραν φθίνουσα παρεωρᾶτο ἢ δι' ἀπειρίαν καὶ ἀφροντισίαν τῶν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τῶν τότε, ἢ ἐξ αἰτίας τῆς δυσχερείας τῶν περιστάσεων, ἢ διότι τὸ καθημερινὸν ἔθος δὲν κατέπληττε πλέον τοὺς θεατὰς ἐπὶ τῷ προβαίνοντι μαρασμῷ τῶν κατ' αὐτὴν πραγμάτων. Ἢ τοιαύτη ἄρα τῆς θεραπείας ἀναβολὴ ἔδωσε καιρὸν εἰς τὴν γάγγραιναν νὰ ἐπινεμηθῇ τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα τοσοῦτον, ὥστε ἂν δὲν προληφθῇ ἀμέσως, ἐπιπειλεῖται ὅσον οὖλω καὶ ἡ καρδιά, καὶ τότε, ἄπαγε, οὐδεμία Ἀσκληπιακὴ χεὶρ θέλει δυνηθῆναι νὰ τὴν ἰάσει.

Λι' ὃ ἐπειδὴ περὶ τὴν θεραπείαν τῆς οὐ μόνον τὸ ἡρωϊκὸν φάρμακον, ἀλλὰ καὶ τοῦ καιροῦ τὸ ἄμεσον ἀπαιτεῖται, τόσον ἡμεῖς ἐπεριδόμενοι εἰς τὴν κοινὴν ἔφρουν καὶ ζῆλον τοῦ γένους, ὅσον καὶ τὰ πρόκριτα μέλη τῆς ἱεράς συνόδου, συνιδόντες τὸν ἐπικείμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ κίνδυνον, καὶ πολλάκις περὶ τοῦ πρακτέου συμβουλευθέντες, δὲν εὗρομεν ἕτερον θεραπευτήριον ἱκανὸν εἰς τὸ νὰ ἀνάσπῃ πρόκριτον τὸ πάθος εἰμὴ τὸ νὰ διορισθῇ εἰς Πατριάρχης συγκεκρατημένον μὲ ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας ἀρετὰς καὶ τὰ πρόσφορα πλεονεκτήματα, καὶ νὰ ἐπιδράξῃται ὡς τέλειος καὶ πληρεξούσιος κυβερνήτης τοὺς οἴκας τοῦ ἱεροῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὅσον τὸ πάθος ἀφ' ἑνὸς μέρους ἦτο χαλεπώτατον νὰ θεραπευθῇ, καθότι πεπαλαιωμένον ἦδη, τόσον ἀφ' ἑτέρου ἔτι μᾶλλον δυσχερέστερον ἐφαίνετο διὰ τὴν σπάνιν ἑνὸς τοιοῦτου ἀνδρὸς δεινοῦ κατ' Ἀσκληπιὸν περὶ τὴν τέχνην τῆς θεραπευτικῆς. Ὅθεν πᾶν εἶδος προσωποληψίας ρίψαντες ἐκ μέσου, πρόθεσιν ἀκριφνεστάτην ἐνεστησάμεθα τὴν εὖφρουν τοιοῦτου ἀνδρὸς, καὶ ἡ θερμουργία τῆς αὐστηράς ἡμῶν συνειδήσεως ἀνευρενώσα τὸ τοιοῦτον ἄξιον ὑποκείμενον, εὗρε παμψηφεί τὴν ἡμετέραν Πανιερότητα. Εὐκόλον νὰ συμπεράνῃ ἡ Αὐτῆς Πανιερότης ὕστερον ἀπὸ τοιαύτην ἀγωνίαν καὶ μετὰ τοιαύτην ἀνερεύνησιν εὗρον τὸ γένος τὴν ὑμετέρον θεόδοτον Πανιερότητα, μὲ πόσον ἐνθουσιασμόν καὶ μὲ ὀπίσθη τελείαν ἀφοσίωσιν. θέλει ἀναθήσει εἰς τὴν πληρεξούσιον διαίτησίν τῆς τὰ κατὰ τὴν Ἀγίαν Ἐκκλησίαν.

Ἐγνώσθη ὑπερεκπερισσοῦ καὶ μὲ γεωμετρικὴν σχεδὸν ἐνάργειαν κατελήφθη, ὅτι τῆς νόσου τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινῶν πραγμάτων αἰτιον κατέστη τὸ κατ' ἐπιφάνειαν μὲν κυριαρχικὸν καὶ πληρεξούσιον, πραγματικῶς δὲ ὑποχείριον καὶ αἰχμάλωτον τῶν πατριαρχεόντων. Αἱ χεῖριστοι καὶ αἰσχιστα προσωποληψίαι, τὸ πολυσχιδές τῶν θελήσεων καὶ διαθέσεων, καὶ ἡ ἔλλειψις ἑνὸς πρώτου κινούντος, ὑπέφερον τὰς καιρῶν ταύτας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πληγὰς, καὶ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον ἀναρρίπτοντος τῶν ἀτόπων τὴν αἰτίαν, οὐδεὶς μὲν ἦν ὁ λόγον

ἀποδιδούς, καθότι οὐδείς ἦν ὁ ἀπολύτως ἐνεργῶν, οὐδείς δὲ ἦν ὁ ζήλον ὑπὲρ τοῦ κοινῶν ἔχων, καθότι τὰ κοινὰ ἐξηυτελίζοντο καὶ καθυβρίζοντο ἐν τῷ προστιήτῳ τῶν κοινῶν τῷ πατριαρχεύοντι. Ἐκ θλιβεραῶς πείρας ἀπεδείχθη, ὅτι τῆς κεφαλῆς τάξιν πρωτίστην τῶν λοιπῶν μελῶν οὐκ ἔχούσης, πάντα μετὰ ἀταξίας καὶ ἀνωμαλίας γίνονται, ἐκλείπει τὸ πρῶτον τῆς εὐρυθμίας ἐλατήριον, ἢ πειθαρχία, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης συγχύσεως ἐπακολουθεῖ ὁ γενικὸς ὄλεθρος τῆς ὀλομελείας. Αὐτὰ δὲ ταῦτα ἐπεξεργαστικώτατα καὶ ἐν ἐπόπτῳ ἀκριβεῖ τῇ σειρᾷ θεωρηθέντι, ὑπηγόρευσαν καὶ εἰς σύμπασαν τὴν ὑγιαίνουσαν μοῖραν τοῦ γένους νὰ δοθῇ τάξις πλέον εἰς τὴν ἀταξίαν, νὰ ἐγκατασταθῇ δηλονότι Πατριάρχης, εἰς οὗ τὰς πατρικὰς χεῖρας νὰ παρακατατεθῇ ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν ἀναφερομένη πολιτικὴ κυριαρχία, ἔξασφαλισθεῖσα μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἐγγύησιν χωρὶς νὰ δύναται τις μικρὸς ἢ μέγας, Ἐκκλησιαστικὸς ἢ πολιτικὸς, νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς τὸ παραμικρὸν, καὶ νὰ κατασκιάξῃ τὸν ὀρίζοντα τῆς πατριαρχικῆς ἐξουσίας μὲ τὰ νέφη τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῷ συμφερόντων. Ἡμεῖς τῇ ἀληθείᾳ, Σεβασμιώτατε, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ ἀνωτέρῳ ἐκτεθείση τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας στάσει μέσσην τὴν ψυχὴν ἀλγοῦντες, συγχαίρομεν ἀλλ' οὖν ἑαυτοῖς, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὁ κίνδυνος ἐγνωσθη, ἡ νόσος διεγνώσθη, τὸ φάρμακον ἐπενοήθη καὶ εὐρέθη ὁ διασκευάσων καὶ διαιτήσων αὐτὸ τὸ φάρμακον καὶ οὐ μόνον οὐδ' ὀπωσοῦν ὑπονοοῦμεν, ὅτι ἡ εὐσεβὴς καὶ φιλογενὴς καὶ φιλόκαλος αὐτῆς ψυχὴ θέλει ἀποποιηθῆ τὴν παρὰ τοῦ γένους σύμμηφρον καὶ ἐπίμονον πρόσκλησίν της ἐπὶ τὸν οἰκουμένικόν θρόνον, ἀλλ' ἀδιστακτῶς προσδοκοῦμεν τὴν ἀπὸ μέρους της ἐτοιμότητα στοχαζόμενοι ὅτι ἡ ἀποποίησις της δὲν εἰμπορεῖ νὰ προέλθῃ, εἰμὴ ἀπὸ τὰς παρακατιούσας θεωρίας, ἅς ἀναλύοντες, τὰς εὐρίσκομεν σαθροτάτας καὶ πάντη ἀνισχυροὺς εἰς τὸ νὰ τὴν περιστήσωσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάνευσιν. Καὶ δὴ προλαμβάνοντες ἀπαντῶμεν. Α'. Ἐάν ἡ Σεβασμιότης της τὸ ἴδιον συμφέρον διώκουσα, καὶ διὰ τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν ὀρθοῦσα τὸ μέγεθος τῆς τοιαύτης ἐπιστασίας, ἀποποιηθῇ κὴν προστασίαν τῶν κοινῶν, οὐ μόνον ὑπόδικος γίνεται, παρορῶσα τὴν πάσχουσαν κοινὴν ἡμῶν τροφὸν Ἐκκλησίαν, ἥτις εἰς τὸν προκείμενον ἑαυτῇ κίνδυνον τὸν ἐπικαλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ ὀρθοῦ λόγου πράττει, διὰ τὸ ὅτι τὸ ἴδιον συμφέρον εἶναι μέρος τοῦ κοινῆ, καὶ ὅταν τὸ ὅλον ἀπολεσθῇ, συναπολλύεται καὶ τὸ μέρος, καὶ ἡ πηγὴ ὅταν ξηρανθῇ, οἱ αὔλακες συνεπιξηραίνονται. Βον. Ἐάν ἐκ τῶν προλαβόντων μέχρι τοῦδε παραδειγμάτων ἀναλογισμένη τὸ τῆς πατριαρχίας ἀστάθμητον, καὶ εἰλωτικόν, καὶ περιορισμένον, συνάγει ἐπομένως, ὅτι πατριαρχευσάσης, εἰς μὲν τὸ κοινὸν οὐδείς

ἔσται ὁ καρπός, φθαρήσονται δὴ μόνον τὰ ἴδια της, τὴν πληροφοροῦ-
 μεν ἐκ μέρους τοῦ γένους, καὶ ἐγγράφως τὴν ἐγγυώμεθα, ὅτι ἡ πατρι-
 αρχεία της θέλει εἶναι συγκεκριμένη μετὰ τὰ μέσα, δι' ὧν διαι-
 τοῦσα τὰ τῆ Ἐκκλησία συντείνοντα, δὲν θέλει παρεμποδίζεσθαι παρ'
 οὐδενός, ἀλλ' ἔσται Πατριάρχης, πατὴρ κοινός καὶ πράγματι καὶ ὄνο-
 ματι. Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τοιαύτης πρὸς αὐτὸν τοῦ γένους ἀφοσι-
 ώσεως, διαμαρτυροῦμεθα, ὅτι ὅσα ἠθέλε στοχασθῆ ἱκανὰ πρὸς ἐμπέ-
 δωσιν τῆς τοιαύτης περιοπῆς της, ὡς τὰ προβάλλη ἤδη, καὶ θέλει ἰδεῖ
 ἡμᾶς συγκαταίνοντας οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ θερμοτάτους φερεγγύους
 τῶν προβλημάτων της. Γον. Ἄν ἐκτόπως μετριοφρονούσα καὶ ὑφρω-
 μένη τὴν ἀνικανότητά της, ἀτολμότερον διάκειται εἰς τὸ νὰ ἀναδε-
 χθῆ τὸ τοιοῦτον φορτίον, τὸ γένος ἡμῶν εἰξεύρει τὴν ἐκ περιουσίας
 ἱκανότητά της, καὶ ἐξεπιστάται ὅτι, ἂν ἡ Πανιερότης της δὲν εἶναι ὁ
 ἀπολύτως κάλλιστος, εἶναι καὶ ἐν παραθέσει κρείττων. Ἐκτὸς δὲ τού-
 του εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, καθ' ἣν πρόκειται ἡ σωτηρία τῶν κοι-
 νῶν, πρέπει νὰ θεωρήσῃ, καὶ ἂν τῷ ὄντι μετριοφρονῆ, νὰ ἐνανδρωθῆ,
 ἀναρτῶσα εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν τὰς ἐλπίδας. Δον. Ἄν τέλος πάν-
 των (ὅπερ πάντῃ ἀπίθανον) ἐξ ἐπίτηδες ἠθέλε διστάσει νὰ συγκατα-
 τεθῆ ἀμέσως εἰς αὐτὸ τοῦ γένους τὸ πρόβλημα, ἐπὶ στοχασμῷ τοῦ ν'
 ἀποδείξῃ διὰ τῶν ἐπαναληφθησομένων πρὸς αὐτὴν παρὰ τοῦ γένους
 προσκλήσεων, ὅτι ἐκτὸς αὐτῆς δὲν ἔχει ἡ Ἐκκλησία ἄλλον, τὰ τοιαῦ-
 τα τῆς φιλοδοξίας ἀκκίσματα οὐ μόνον ἀνοίκεια εἶναι εἰς τὸν ἱερὸν χα-
 ρακτῆρα καὶ εἰς τὴν προκειμένην ἀνάγκην, ἀλλὰ καὶ πάντῃ περιττά,
 καθότι τὸ γένος κάλλιστα εἰξεύρει τὸ σπάνιον τοῦ ὑποκειμένου της,
 καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τόσην ἔφεσιν καὶ ἐπιμονὴν τὴν επικαλεῖται.

Αὐτὰς δὴ ταύτας τὰς ἀνωτέρω θεωρίας ἀναλύσαντες, δι' ἃς στο-
 χαζόμεθα ἐνδεχομένην τὴν ἀποποίησίν της, οὐδεμίαν ἀξιοχρεῶν εὐρί-
 σκομεν ἐκτὸς τῆς : ὅτι ἡ Σεβασμιότης της ὑφορᾶται νὰ ἀναζωσθῆ εἰς
 τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα, στοχαζομένη ὅτι θέλει πατριαρχεῦσαι, καθὼς
 καὶ οἱ πρὸ αὐτῆς, θητεύουσα μᾶλλον ἢ πατριαρχεῦουσα, καὶ ἦττον
 διοικοῦσα ἢ διοικουμένη. Ἄλλ' ἡμεῖς ἐφθνημεν ἀνωτέρω πιστώσαντες
 αὐτὴ καὶ ἐγγυησάμενοι, ὅτι οὐ μόνον ἀπεφασίσθησαν ἀπὸ μέρους
 τοῦ γένους τὰ ὅσα ἱκανὰ νὰ καταστήσωσι τὴν πατριαρχείαν της ἀνε-
 πέμβατον καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ τὰ δίκαια τῆς κυριαρχίας της καθ'
 ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν ἀπαρεγχείρητα, ἀλλὰ καὶ ὅσα διέφυγον μὲν
 ἡμᾶς, οὐ λαμβάνουσι δὲ τὴν φρόνησίν της πρὸς τὴν παγίαν ὠφέλειαν
 τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. ἐφ' ὃν προσκαλεῖται, αὐτὰ δὴ ταῦτα προ-
 τεινέτω καὶ δεχθῆσόμεθα ἀομενέστατοι καὶ τὴν ἐγγύην ἡμῶν ἐπι-
 θήσομεν.

Σεβασθήτω λοιπὸν ἡ Σεβασμιότης της τὴν χεῖρας πρὸς αὐτὴν ὀρέγουσαν Ἐκκλησίαν, αἰδεσθήτω τὴν προσκλητικὴν φωνὴν τοῦ γένους, καὶ τέλος ἀναλογισθήτω, ὅτι τὸ γένος τοῦτο βλέπων τὴν στάσιν τῆς κοινῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ μὴ εὐρίσκον ἕτερον ἐκτὸς αὐτῆς ἱκανὸν νὰ ἀναλάβῃ τὰ κατ' αὐτὴν πράγματα, προσενεχθήσεται τόσον κατεπειγόντως καὶ ἀνευδότης, ὥστε ἡ Πανιερότης της τάχιον ἢ βράδιον οὐκ ἐκφεύξεται τὴν τοιαύτην ὀλικὴν τοῦ γένους ἀπόφασιν. Τὰ πανίερα αὐτῆς ἔτη εἶεν ἄνωθεν ὡς πλεῖστα καὶ σωτηριώδη, αἱ δὲ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ ἀρρωγοὶ ἡμῖν διὰ βίου παντός.

Τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγγραφον συνώδευε καὶ δεύτερον, ὅπερ μεταγράφω ὡς καὶ τὸ πρῶτον ἐκ τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μητροπόλεως, καθ' ὅσον μάλιστα ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσιν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἐπιστειλάντων, αἵτινες ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ πρώτου.

Τὴν ἡμετέραν θεοπρόβλητον Πανιερολογιμότητα, καὶ ὁμοιούπω Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ περιπτυσσόμενοι ἐπευχόμεθα, ἵνα μετὰ μικρὸν καὶ τὴν δεσποτικὴν αὐτῆς δεξιὰν κατασπασθῶμεν.

† Εἶη ὑγιαίνουσα, πανευθυμοῦσα τε καὶ πανευημεροῦσα μετὰ μακροβιότητος καὶ πάντων τῶν σωτηριωδῶν ἀγαθῶν τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ παντὶ τῷ γένει αἰσίως ἐπιπολαύουσα. Οὐδὲν ἀπρονόητον καταλείπεται παρὰ τοῦ τὰ πάντα πανσόφως οικονομούντος καὶ διεξιγόντος ὑπεριμάθου Θεοῦ, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἢν αὐτὸς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος τῷ ἰδίῳ ἐκτίσατο αἵματι. Διὸ καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὀρθῶμεν καταλλήλως τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασι διενεργούμενα τὰ τῆς πανσόφου Προνοίας πρὸς τὸ σωτήριον καὶ συμφέρον παντός τοῦ εὐσεβοῦς χριστωνύμου πληρώματος. Ταύτης γοῦν ὁ τὴν προστασίαν ἀναλιβὼν νεύσει θεῖα παναγιώτατος καὶ σεβασμιώτατος Πατριάρχης κύριος κύριος Ἱερεμίας, τὰ εἰς δύναμιν ἐνδειξάμενος καὶ τὸ ἔργον ἀποτελέσας, καὶ ἐπειδὴ διὰ τὸ βαθὺ τοῦ γήρως αὐτοῦ καὶ τὰς πυκνάς σωματικὰς ἀσθενείας κεκμηκῶς τέως καὶ ἀπαυδήσας, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς φίλην αὐτῷ ἡσυχίαν προελόμενος, παρητήθη οἰκειοθελῶς τοῦ ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου, κἀντεῦθεν τῆς οἰκειοθελοῦς αὐτοῦ παραιτήσεως ἐμφανισθείσης πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ κραταῖον δεβλέτι, ἐξεδόθη κατ' ἔλεος βασιλι-

κὸν ὕψηλὸν προσκυνητὸν πουργουρουλί, ἀποφαινόμενον τὴν ἀριστίνδην ἐκλογὴν ἑτέρου διαδόχου καὶ παρ' ἡμῶν καὶ τοῦ γένους προτίμησιν κατὰ τὰ ἐπικεχορηγημένα ἡμῖν βασιλικῶς προνόμια καὶ σουρούτια.

Τούτου χάριν πληρεστάτης συνελεύσεως γενομένης ἡμῶν τῶν ἐνδημοῦντων συναδέλφων σήμερον ἐν τοῖς πατριαρχείοις, συμπαραουσιαζόντων τῶν ἀξιαγάστων προϋχόντων τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ τῶν τιμωτάτων τοῦ κοινοῦ Ἐπιτρόπων, καὶ τῶν ἀφ' ἑκάστου ῥουφετίου προκριωτέρον, καὶ σκέψεως ἀκριβοῦς προτεθείσης, ἐν ἐπικλήσει τῆς χάριτος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, τῆς εἰς ἐν ἡμᾶς ἀπαντας συναγωγῆς, πάντες ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος, ἑνὸς φρονήματος καὶ μιᾶς καρδίας προϋβαλλόμεθα ἐκλεξάμενοι παναγιώτατον ἡμῶν δεσπότην, καὶ διάδοχον τοῦ ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ, ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου τὴν ὑμετέραν θεοπρόβλητον πανιεροελλογιότητα. Οἴδμεν γάρ, ὅσον τὸ ἐν πᾶσι τῆς ἀξιότιτος αὐτῆς ὑπερεβάλλον, καὶ ἡ κατακαλλύνουσα αὐτὴν τῶν θεαρέστων προτερημάτων ἀλληλουχία, δι' ἧν τοὺς πνευματικοὺς οἴαντες τοῦ παγκοίνου τῆς Ἐκκλησίας σκάφος ἀναλαβοῦσα, ἔχει μεθέπειν βεβαίως, καὶ διοικεῖν κατὰ σοφὸν καὶ ἀριστον κυβερνήτην, ἐμπείρως ἀποτέμνη παντὸς λόγου καὶ πράγματος, καὶ τέως ἀγρύπνω ψυχῇ εἰς εὐδύους λιμένας προσαγκυρῶσαι τὸ πᾶγκοινον τοῦτο σκάφος, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὰ ἀρέσκοντα τῷ βασιλεῖω κράτει ἀξίως ἐπιτελέσαι καὶ πιστῶς. Καὶ αὐτὴν τάλιν τὴν θεόπνευστον ἐκλογὴν καὶ κοινήν συνέναισιν διὰ κοινοῦ μαζαρίου πρὸς τὸ ὕψηλόν καὶ κραταῖον δεβλέτι ἱκετεντικῶς δηλωθεῖσαν, ἐξεδόθη ὑψηλὸς προσκυνητὸς ὄρισμός, καὶ διωρίσθησαν οἱ παρόντες ὅτε ὀσιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κὺρ Γρηγόριος ἔξαρχος, καὶ ὁ τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς γιασακτοῆς εἰς αἰσίαν αὐτῆς πρόσκλησιν. Ταῦτα ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς ἡμῶν εὐαγγελιζόμενοι τῇ περισπουδάστῳ ἡμῖν πανιερότητί της, ὁμοψύχως καὶ δεητικῶς προσκαλοῦμεν αὐτὴν, καὶ ἐπιπόνως ἀξιοῦμεν, ὅπως ἀποδεχομένη τὰ τῆς κοινῆς ψήφου, ὡς πρὸς κοινήν ἀφορῶντα ὠφέλειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ παντὸς τοῦ Χριστωνύμου πληρώματος, καὶ ὑπακούουσα πρὸς τὴν καλοῦσαν φωνήν, ὡς πρὸς φωνὴν ἀληθῶς Κυρίου, προσέλθῃ κατὰ πρῶτον τῷ αὐτόθι ὑπερτάτῳ Ἐπιτρόπῳ, καὶ ἐπενδυθῇ ἐν ὥραις αἰσίαις τὸ τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας βασιλικὸν καθάδιον, εἰθ' οὕτως ἀφαιμένη ὁδοῦ καὶ ἐπιταχύνουσα τὴν εἰς τὰ ᾧδε πορεῖαν της, ἐπιλάμψη πρὸς ἡμᾶς καὶ χαρᾶς ἀφάτου ἐμπλήσει τὰ πρόσωπα καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα κἀνταῦθα τῶν συνήθων ἐκτελεσθέντων, ἀποκατασταθῇ λαμπρῶς εἰς τὸν ἀγιώτατον πατριαρχικόν, ἀποστολικόν καὶ οἰκουμενικόν θρόνον της. Ἐφ' ᾧ καὶ περιέμεμεν τὴν πάντερον καὶ φαιδρᾶν παρουσίαν της, καὶ ἐν ταυτῷ νὰ ἀσπασθῶ-

μεν τὴν δεσποτικὴν δεξιὰν αὐτῆς ἥς καὶ τὰ ἔτη εἶεν θεόθεν ὅτι πλείστα, πανεύθυμά τε καὶ πανευδαιμονέστατα. <αωιγφ. Μαρτίου ιθ.

† Ὁ Καισαρείας Φιλόθεος. † Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος.
 † Ὁ Κυζίκου Κωνστάντιος. † Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος.
 † Ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος. † Ὁ Δέρκων Γρηγόριος.
 † Ὁ Νεοκαισαρείας Μελέτιος. † Ὁ Φιλαδελφείας Δωρόθεος.
 † Ὁ Βιδύνης Διονύσιος. † Ὁ Γάνου καὶ Χώρας Γεράσιμος. † Ὁ Ἀγαθουπόλεως Διονύσιος.

Καὶ οἱ ἐν ΧϞ προθυμώτατοι.

Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος, μέγας διερμηνευτὴς τῆς κραταιᾶς βασιλείας. Ὁ μέγας λογοθέτης τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος Μάνος. Ἰωάννης Ροσσέτος, πᾶς καπουκεχαγιᾶς τῆς αὐθεντίας Οὐγγροβλαχίας. Νικόλαος Χαντζερῆς. Γεώργιος Νέγρης. Δημήτριος Σχοινᾶς. Θεοταλίας ποστέλνικος. Στέφανος μπογορόδης καπουκεχαγιᾶς τῆς αὐθεντίας Μολδοβλαχίας. Ἰάκωβος Ρίζος. Θεόδωρος Ρίζος. Π. δραγουμένος τοῦ βασιλικοῦ στόλου. Ἰάκωβος Ρίζος. Ἰωάννης Σαμουρκάσης καὶ ἅπαν τὸ ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων Χριστόνυμον πλήρωμα τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων.

Τὶ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τοιαῦτα ἔγγραφα, δι' ἰδιαιτέρας ἐπιτροπῆς ἀποσταλέντα αὐτῷ ὁ ἀοίδιμος Κύριλλος; ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ τὴν τόσῳ προφρόνως προσφερομένην αὐτῷ ὑψηλὴν θέσιν; Καὶ δὲν ἠγγόει μὲν τοὺς περιβάλλοντας τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα κινδύνους εἰς τόσον μάλιστα κρισίμους περιστάσεις, καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης, ἦν θὰ ὑπεῖχεν ἀποδεχόμενος αὐτό. Ἀλλ' ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ χωρὶς νὰ φανῇ ἐγωῖστῆς τοῦ χειριστοῦ εἶδους, εἰς τὴν ἑαυτοῦ μόνον ἀποβλέπων ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν, ἀνάληγτος δὲ καὶ ἄτεγκτος εἰς τὰ δεινὰ τῆς γαλουχησάσης καὶ εἰς τὸν ἐπίζηλον βαθμὸν τῆς ἀρχιερωσύνης προαγωγῆς αὐτὸν Ἐκκλησίας; Οὐχί! Δὲν ἄφειλε νὰ ἀρνηθῇ, καὶ δὲν ἠρνήθη, ἀλλ' ἐδέχθη, ἔχων τὰς ἐλπίδας ἀνατεθειμένας πρῶτον μὲν εἰς τὴν θεῖαν χάριν, τὴν τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν, εἶτα δὲ εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐπίσημον διακήρυξιν τῶν λογάδων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, δὲν ἠθέλον οὗτοι ἀναμιγνύεσθαι οὐδὲ ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Πατριαρχ-

χου, ἀλλ' ἤθελον ἀφήσει αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ ἐφαρμώσῃ οἰαδήποτε ἤθελεν ἐγκρίνει μέτρον πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων.

Ὁ μέγας βεζύρης κατὰ τύχην τότε ἐν Ἀδριανουπόλει εὐρεθεὶς, μαθὼν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κυρίλλου ὡς Πατριάρχου, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ Διοικητήριον, καὶ συγχαρεὶς αὐτῷ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καὶ ἐνδύσας τὸ καβάδιον τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, προέπεμψεν αὐτὸν μετὰ μεγίστης τιμητικῆς συνοδείας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δὲν καθυστέρησαν ὁμῶς οὐδὲ οἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ θαυμασταὶ καὶ φίλοι εἰς τὰς ἐνδείξεις τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις σύμπασα συγκινηθεῖσα ἐκ τῆς εἰς τὸν σεβαστὸν αὐτῆς ποιμενάρχην καὶ ἀγαπητὸν συμπολίτην ἀπονειμθείσης τιμῆς, προέπεμψεν πανηγυρικῶς, πολλῶν προχωρησάντων μέχρι τῆς θέσεως Χαδὶμ-ἀγᾶ. Συγκινημένος ὁ Κύριλλος ἐκ τῶν ἐνδείξεων τούτων τῆς πρὸς αὐτὸν στοργῆς καὶ ὑπολήψεως τῶν συμπολιτῶν του, ἀπεχωρίσθη αὐτῶν ἐν μέσῳ λυγμῶν, ὑποσχόμενος ὅτι δὲν θέλει ληημονήσῃ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ μακρόθεν θέλει μερμινᾶ περὶ τῶν συμφερόντων αὐτῶν, οὐδὲ θέλει ἀφήσει αὐτούς ἐπὶ πολὺ ὀρφανούς, ἀλλὰ θέλει ἀποστελεῖ διαδόχον «πολλῶ αὐτοῦ κάρρονα». Καὶ δὲν ἠθέτησε τὴν ἑαυτοῦ ὑπόσχεσιν ὁ αἰόδιμος, ὡς θέλομεν ἶδει ἐν τοῖς ἔπειτα.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφικόμενος ἐγένετο ἀντικείμενον ἐξόχων τιμῶν. Πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ἐξῆλθον εἰς ὑποδοχὴν τοῦ τοσοῦτον διὰ τὰς ἀρετάς του διαφημισθέντος Πατριάρχου καὶ ἀσπασθῶσι τὴν δεξιάν του. Μετὰ δὲ τὴν ἐγκατάστασιν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, περιετοιχίσθη ὑπὸ τῶν λογάδων τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, φιλοτιμουμένων πάντων διὰ πολλῶν ἐνδείξεων πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως νὰ προσοικειωθῶσιν αὐτόν. Ὁ πρῶην πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Δ' διέμενεν εἰσέτι ἐν τοῖς Πατριαρχείοις. Ὅτε δὲ ὁ Κύριλλος εἰσῆλθεν εἰς τὸ Συνοδικόν, παρεκάλεσε, λέγουσι, τὸν γέροντα προκάτοχόν του, ὅπως καταλάβῃ τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καθήμενος ἐν τῇ γωνίᾳ. Ἀρνηθέντος δὲ τούτου, οὐδὲ ὁ Κύριλλος ἠθέλησε νὰ καθίσῃ ἐκεῖ, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν παλαιὸν προκάτοχόν του. Οὕτω δὲ ἡ θέσις ἐκεῖνη, ἡ τόσον ἐπίζηλος διὰ τοσοῦτους ἄλλους, παρέμεινε κενή. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Κύριλλος ἔπεμψε τὸν ἑαυτοῦ διάκονον, ὅπως διαπειθῆται περὶ τῆς ὑγείας τῆς παναγιότητος του· ἀλλ' ὁ Ἱερεμίας εἶχεν ἀναχωρήσει ὄρθρου βαθέως ἀπὸ τῶν πατριαρχείων ἀνεπιστρεπτεῖ, ἐπευλογῶν τὸν τοσοῦτον τιμήσαντα αὐτὸν κατὰ τὴν πτώσιν του μεγαλόψυχον διάδοχόν του.

Ἐναλαβὼν τοὺς οἴκους τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου δὲν ἀπεδυσπέτησε πρὸ τοῦ παρουσιασθέντος ἐνώπιόν του χάους· ἀλλ' ἀνενδότης

ἐργασθεὶς ἐπληρώθησε κατὰ τὸ ἔνδον τὰ οἰκονομικά, ἐπέφερε πανταχοῦ τὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν ἐν τῷ προσωπικῷ· ἀνασυνέστησε δὲ τὸ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Ε΄. καταργηθὲν καὶ παῦσαν νὰ λειτουργῇ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον, δι' οὗ μάλιστα καὶ ὁ ἴδιος ἐξέδωκε τῷ 1815 τὴν Περιγραφὴν τοῦ Χωρογραφικοῦ Πίνακος τῆς Ἐπαρχίας Ἰκονίου, ὃν εἶχεν ἐκδόσει ἐν Βιέννῃ ¹⁾.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἀσχολιῶν του, ὁ Κύριλλος δὲν ἐλησμόνησε τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρίδα, οὐδὲ τὴν δοθεῖσαν πρὸς τοὺς συμπολίτας του ὑπόσχεσιν· ἀλλ' ἰδιάζουσαν ὑπὲρ αὐτῆς μέριμναν δεικνύων, ἐξελέξατο διάδοχόν του μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως τὸν σοφώτατον καὶ πολυμαθέστατον διευθυντὴν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, Δωρόθεον τὸν Πρώϊον τὸν Χιον, οὗ τὰ κλέη καὶ τὸν τραγικὸν θάνατον ἐπιφυλασσόμενοι ἰδιαιτέρως ἐν δέοντι νὰ πραγματοποιηθῶμεν, τοῦτο μόνον τό γε νῦν περιοριζόμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ μακάριος Δωρόθεος ἐδικαίωσε πληρέστατα τὰς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδας τοῦ Πατριάρχου· διότι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς παρ' ἡμῖν ποιμαντορίας του (8 Ἰουνίου 1813—Μαρτίου 1821), εἰργάσθη ἀνεנדότως πρὸς βελτίωσιν τῶν κοινοτικῶν ἡμῶν πραγμάτων καὶ ἰδίᾳ τῶν σχολικῶν, ῥιζικὴν ἐπενεγκὼν μεταρρυθμίσειν ἐν τῷ προγράμματι τῆς Ἑλληνικῆς ἡμῶν Σχολῆς, ἣν προήγαγεν εἰς Γυμνάσιον, ἔχων συναρρογὸν καὶ συναντιλήπτορα τὸν μέγα κλέος ἐπὶ σοφία καὶ ἀρετῇ ἀράμενον συμπολίτην ἡμῶν, τὸν λατροφιλόσοφον Στέφανον Καραθεοδωρῆν, ἀρετίως εἰς τὴν γενέθλιον ἐκ τῆς Ἑσπερίας ἐπανακάμψαντα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριλλος δὲν παρεμέλει τὰς Μούσας καίπερ πολύσυχος ὢν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μελετῶν καὶ συγγράφων καὶ ἐπιδιορθῶν τοὺς μέχρις ἡμῶν περισωθέντας ποικίλης ὕλης λόγους, καὶ τοὺς λο-

1) Πρῶτος ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις τῷ 1611 συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφεῖον, ὅπερ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκ Κερκύρας μοναχοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ, ἐξέδιδε πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν βιβλία, καθὼς καὶ τὰ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ὑπὸ τῶν Ἰησοῦιτῶν ἐκδεδομένων καὶ δωρεὰν διανεμομένων κακοδόξων. Οὗτοι δὲ διαβάλλουσι τὸν πατριάρχην εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ὡς ἐκδίδοντα βιβλία ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ παρέχοντα ὕβρεις κατὰ τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, παρουσιάζουσι δὲ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Λουκάρους ἐν Λονδίῳ πρὸ τῆς εἰς τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον ἀναρρησεῶς του ἐκδοθὲν Κατηγορικὸν Σύνταγμα, ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ ἐκδοθὲν. Παροξυνθέντες οἱ Τοῦρκοι, εἰσβάλλουσι εἰς τὸ τυπογραφεῖον καὶ καταστρέφουσι πᾶν τὸ προστυχόν. Ὁ διευθυντὴς προΐδων τὸν κίνδυνον ἐκρόβη, ὁ δὲ Πατριάρχης ἐζήτησεν ἄσυλον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Προξένου. (Ἴδε καὶ Μαθᾶ κατάλ. Πατριαρχ. σελ. 193).

μοποιηθέντες ἐν τῇ τυπογραφίᾳ, οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῆς διασπαρέντων εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, ἰδρῦθησαν καὶ ἀλλαχοῦ μουσικαὶ Σχολαί, ἢ εἰσῆχθη τῇ εἰσηγήσει αὐτῶν τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς εἰς αὐτάς, ὡς λ. χ. ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς Σχολαῖς τῆς Αἴνου, Ἀδριανουπόλεως, Κυδωνιῶν, Μυτιλήνης, Σμύρνης καὶ Τραπεζοῦντος ¹⁾).

Παραθέτομεν δ' ἐνταῦθα τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφο, δι' οὗ γίνεται ἐγκώμιον τῆς Παιδείας καὶ προτρέπονται πάντες νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς Σχολῆς τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐπ' αὐτοῦ εἶναι συμπροτεταγμένον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀοιδίμου προφῆν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

† Κύριλλος ἐλέω θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ἐπεύχεται πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἀδελφοῖς.

† Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ Πατριαρχικῷ καὶ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενοι ἱερώτατοι Μητροπολιταὶ καὶ ὑπέρτιμοι καὶ θεοφιλέστατοι Ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ Ἐπίσκοποι, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμώτατοι Κληρικοὶ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐκάστης Ἐπαρχίας, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ ὁσιώτατοι ἱερομόναχοι οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ, καὶ ὄλου τοῦ καταστένου, καὶ ἀπανταχοῦ εὐγενέστατοι Ἄρχοντες, τιμιώτατοι Πραγματευταὶ καὶ Καρaboκύριοι, Χρήσιμοι Ἐπίτροποι τῶν Ἐκκλησιῶν, Πρωτομαγίστορες καὶ μαγίστορες τῶν εὐλογημένων ρουφειῶν, καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι Χριστιανοί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Πολλοὶ μὲν καὶ διάφοροι βεβαίως οἱ τρόποι, δι' ὧν κατορθοῦσι ἢ πρὸς θεὸν εὐαρέστησις, ἐξαιρετοὶ δὲ καὶ πρῶτοι, οἱ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην χαρακτηρίζοντες, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν Εὐαγγελίοις τρανῶς ἀποφαίνεται. Ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν ἐπίδοσιν

1) Παπαδοπούλου Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς σελ. 166—167.

τῶν ὁμογενῶν ἀφορῶσα συνδρομή, καὶ χάριν παιδείας αὐτῶν ἀληθοῦς χορηγουμένη βοήθεια, πάντων ὁμολόγως ὑπερέχει τε καὶ ὑπερανέστηκεν, ὅσον κἀκέλη μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐν βίῳ ἀγαθῶν φέρει τὰ πρῶτα, θεόδοτος οὕσα καὶ πολυῦμητος, ἡθῶν καταρτιστική, νοὸς τελειωτική, τῆς κατὰ λόγον καὶ γνῶσιν ἐνεργείας συμπληρωτική, τῶν τε πρὸς θεὸν ὁσίων καὶ τῶν πρὸς ἀνθρώπους δικαίων διδακτική, καὶ συνελόντι ἀνθρώπων τὸν ἀνθρώπον ἀποφαινομένη, ταῖς τε θεωρίαις κατορθοῦντα, καὶ ταῖς πράξεσιν ἐπαινούμενον· ἐνθεν τοι καὶ μεζῶν ἀπόκειται μισθὸς τοῖς προθύμως αὐτῇ συναντιλαμβανομένοις καὶ δαφυλῶς ὑπὲρ συστάσεως σχολείων κοινῶν παρεχομένοις τὸν ἔλεον μακαρισμοῦ τε ἄξιοι κρίνονται οἱ τοιοῦτοι καὶ τῆς παιδείας προστάται, καὶ φιλογενεῖς καὶ φιλόμουσοι κλεῖζονται δικαίως καὶ ὑπὸ πάντων γεραίρονται καὶ θαυμάζονται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἐκ τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος, τῆς διασήμου ποτὲ καὶ Ἑλληνίδος, καὶ ἀνδρος ἐνεγκούσης ἐν ἰδίῳ καιροῖς, κλέος οὐ μικρὸν ἀραμένους ἐπὶ μαθήσει, καὶ ἀξιόχρεων παρασχόντας τῷ γένει ὠφέλειαν, ἐξέλιπε μὲν διόλου τὸ τῆς παιδείας καλόν, πρὸς δὲ ταῖς κατεπενεχθείσαις οἰκτραῖς συμφοραῖς καὶ ἀμαθία ἐσχάτη καὶ βαρβαρότης τὴν πόλιν αὐτὴν καὶ τὰ περίξ αὐτῆς μέρη κατέλαβεν, ὥστε μὴ δὲ τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Χριστιανικοῦ γένους (τὴν καθομιλουμένην φασὲν διάλεκτον) σώζεσθαι παρὰ πᾶσι καθαρὸν καὶ ἀκέραιον, καὶ περὶ τὰ ἥθη δὲ πολλὴν συμβαίνειν τὴν διαφθοράν, ἅτε συνεξομοιούμενα τοῖς τῶν ἔξω καθ' ἑκάστην καὶ συμμεταβαλλόμενα, οἱ προκριώτεροι τῆς πόλεως ταύτης ὁμογενεῖς εὐσεβεῖς, ζήλου ἐνθέου πλησθέντες, συσκεψάμενοί τε καθ' ἑαυτούς, καὶ μηδεμίαν τῶν δεινῶν ἐτέρων λύσιν καὶ τῆς πτώσεως ἀνόρθωσιν καθιδόντες ἢ τὴν ἐπανάκλησιν τῆς θεοδότου παιδείας, τῆς τῶν τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν, ὅσα ἐν προοιμίῳ δεδήλωται, παρεκτικῆς οὔσης καὶ παραιτίου, κοινὴν οἱ γενναῖοι σχολὴν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων συνεκρότησαν, καὶ ἀνήγειραν, καὶ ταύτην διδασκάλῳ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀξίῳ ἐνεπιστεύσαντο, μῆτε ἐξόδων πρὸς ταῦτα φεισάμενοι καὶ πόνους ἀτρύτους καὶ ἀγῶνας ὑποδυσάμενοι πολλούς, καὶ οὕτω κατὰ μικρόν, τῆς θείας χάριτος ἐνεργούσης, προάγονται εἰς εὐμάθειαν καὶ χρησιτὰ ἥθη τὰ τέκνα τῶν πολιτῶν, καὶ οἱ ἐκ τῶν ἔξω μερῶν ἔρωτι παιδείας προσφοιτῶντες καὶ χρηστοτάτη πάντας τρέφει ἐλπίς γενναιοτέρας, τοῦ καιροῦ προϊόντος, καὶ τελειότερας καρποφορίας καὶ ἐπιδόσεως. Ἐπεὶ δὲ πολλαπλασιαζομένων καθ' ἑκάστην τῶν συρρεόντων πολλαχόθεν μαθητῶν, ἀνάγκη καὶ κατοικιῶν ἀναλόγως πρὸς ἀνεσιν αὐτῶν, καὶ ἐξόδων πρὸς διατροφήν τῶν ἐν αὐτοῖς πενομένων καὶ ἐξηπορημένων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀφσκευτος χρεῖα διδασκάλων ἐτέρων προσθήκης, μὴ ἐξικνοῦντος τοῦ

ἐνὸς καὶ μόνου πρὸς τοσοῦτον πλῆθος μαθητῶν, οἱ δὲ καὶ διὰ προλαβόντα ὑπέρογκα ἔξοδα, καὶ διὰ τὰς πολυειδεῖς ἄλλας ἀμηχανίας καὶ περιστάσεις, οὐκ ἔχουσι τῇ προαιρέσει τὴν δύναμιν σύνδρομον, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἑλλειπόντων τούτων, κέριται ἀναγκαιοτάτη καὶ ἀπαραιτήτος ἢ ἐκ μέρους ἀπάντων ὑμῶν τῶν ἀπανταχοῦ φιλομούσων καὶ φιλοκάλων πλουσιοπάροχος συνδρομή, καὶ γενναία βοήθεια, εἰς ἣν καὶ θαρροῦντες μετὰ θεὸν καταφεύγουσι, καὶ ἐκλεξάμενοι πέμπουσι τὸν παρόντα πατριώτην αὐτῶν, τὰ πρῶτα τοῦ γένους ἐν ἑαυτοῖς φέροντα, χατζῆ Ἀντώνιον, τίμιόν τε καὶ ἀξιόπιστον ὄντα, καὶ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἐχόμενον, ὃν καὶ ἡμεῖς Ἐκκλησιαστικῶς συνιστῶντες διὰ τοῦ παρόντος Πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ Συνοδικοῦ γραμματος, εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν ἀπαξάπαντας ὑμᾶς τοὺς ἀπανταχοῦ διατελοῦντας φιλελεήμονας καὶ φιλοκάλους εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους, τέκνα γνήσια τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ ἐραστὰς τῶν καλῶν, καὶ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἐπιδώσεως, καὶ πατρικῶς συμβουλευόμεν καὶ παραινοῦμεν, ὅπως δεξάμενοι τὸν διαληφθέντα ἰλαρῶς καὶ εὐμενῶς, καὶ πληροφορηθέντες τὴν θεῖα χάριτι κατορθωθείσαν ἤδη καὶ τῇ ῥηθείᾳ πολιτεία Τραπεζοῦντος κοινῇ σχολῇ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐπὶ κοινῇ ἐπιδόσει τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, καὶ τὰς προκειμένας αὐτῇ, καὶ ἄλλως ἀπαραμυθίητους καὶ ἀνοικονομήτους ἀνάγκας βεβαιωθέντες, συνδράμητε, καὶ βοηθήσατε ἰδίᾳ τε καὶ κοινῶς ἕκαστος κατὰ δυνάμεως ἔχει καὶ προαιρέσεως, προτιμῶντες τὸ ἄφθονον καὶ πλουσιοπάροχον ἔλεος πρὸς αὐτὴν παντὸς ἐτέρου ἐλέους καὶ πίσης ἄλλης ἀγαθοεργίας, ὡς μᾶλλον εὐπρόσδεκτον τῷ θεῷ, καὶ μᾶλλον ἀναγκαιότερον διὰ τῆς τοιαύτης ἡμῶν θεαρέστου συνδρομῆς καὶ γενναίας χορηγίας καὶ ἀντιλήψεως, τυχόντες παρὰ μυσθίας οἱ ἐκεῖ ὁμογενεῖς, δυνηθῶσι διαπράξασθαι τὴν ἀπάρεισιν καὶ τελειοποίησιν ὅλων τῶν χρειωδῶν τῇ σχολῇ καὶ ἀναγκαίων, κατοικιῶν φαμέν καὶ πόρων χάριν ζωοτροφίας καὶ περιθάψεως τῶν προσερχομένων ἐνδεῶν καὶ ἐξηπορημένων μαθητῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν προσθήκην τῶν διδασκάλων, καὶ τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἐτησίων διδασκαλικῶν αὐτῶν συντάξεων καὶ μισθῶν, καὶ οὕτω διαμένη συνακμάζον τῷ χρόνῳ, καὶ συμπαρεκτεινόμενον τὸ θεαρέστον κατόρθωμα καὶ μέγιστον καλὸν τῆς πατρίδος αὐτῶν, καὶ καρποφορῇ εἰς τριάκοντα καὶ ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν κατὰ τὸν Εὐαγγελικὸν λόγον, πρὸς φωτισμὸν τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῆς νεολαίας τῶν πέριξ μερῶν, καὶ ἡθῶν καταρτισμὸν, καὶ πολυειδῆ τὴν ὠφέλειαν. Ὑμεῖς δὲ εὐεργέται αὐτῶν ἀναγραφόμενοι καὶ προστάται, ἔχητε τὸν ἔπαινον παρὰ πάντων, καὶ ὡς φιλόμουσοι ἀντιλάβητε ἀπειροπλασίους τῆς εὐποιίας τὰς ἀντιδόσεις ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρὰ τοῦ μίσθαποδοτοῦ θεοῦ, οὗ ἢ

χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογία εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

'Ἐν μηνὶ Αὐγούστου Ἰνδικτιῶνος, στ' αἰωή'

† Ὁ Καισάρειος Ἰωαννίκιος, † ὁ Δέρκων Γρηγόριος, † ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, † ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος κτλ.*).

Παραλείποντες τὴν δημοσίευσιν καὶ ἑτέρων πατριαρχικῶν ἐγγράφων, ἀρκοῦντα νομίζομεν καὶ τὰ δύο ἀνωτέρω καταχωρισθέντα, δι' ὧν τρανῶς ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ πεπνυμένου τούτου Ἱεράρχου δὲν ἔπαυσε μεριμνῶσα καὶ δραστηρίως φροντίζουσα ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν ἀρχαίων ἐθίμων καὶ ἐκρίζωσιν τῶν ὑπὸ ὄθνηϊοῦ ψευδοπολιτισμοῦ εἰσαχθέντων ὀλεθρίων τοιούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν μετὰ πολλῆς λεπτότητος ἐξοικονόμησιν ἐκθέσεων γεγονότων, εἰς τρόπον, ὥστε, νὰ μὴ δύνανται νὰ χρησιμεύωσι ταῦτα ὡς κακὸν προηγούμενον τοῖς Χριστιανοῖς.

'Ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ δέκα περίπου μῆνας κοσμήσας τὸν περιβλεπτόν θρόνον, ὑπέβαλε τῇ 13 Δεκεμβρίου 1818 οἰκιοθελῶς παραίτησιν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρίδα, ὅπως ἐν ἡσυχίᾳ διέλθῃ ἐν αὐτῇ τὰς ὑπολειπομένας ἡμέρας τῆς ζωῆς. Ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ πατριαρχείας φιλομουσότητος γενόμενος ἀπάντων τῶν καθ' ἡμᾶς πατριαρχῶν, πλείστους ὅσους ὑποτρόφους ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς γυμνασίοις καὶ μάλιστα ἐν τῇ κατὰ τὴν Ξηροκρήνην Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἰδίᾳ δαπάνῃ διατηρῶν, τινὰς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν ἀποστέλλων, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Σωτήριχον Ἰωάννην. ἀνέλαβεν αὐτὸς καὶ τὴν ἀνωτεραν ἐν Εὐρώπῃ διατήρησιν τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ¹⁾, πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ὁποίου οἰκογενειακοὶ συνῆπτον τὸν αἰοίδιμον Πατριαρχὴν δι' ἐπιγαμίας δεσμοί· διότι ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Στεφάνου Ἀντώνιος Καραθεοδωρῆς ἐνυμφεύθη τὴν ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ Αἰκατερίνῃ ἀνεψιᾶν τοῦ Κυρίλλου Ἄνναν. Τούτου δὲ τοῦ συνοικεσίου καρποὶ προῆλθον ἄλλοι τε καὶ δὴ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς, λαβὼν ἐν τῷ ἱερῷ βαπτίσματι τὸ λαϊκὸν τοῦ ἐκ μητρὸς θείου ὄνομα.

*) Ἀκολουθοῦν αἱ ὑπ' ἀριθ. ΡΟΛ (ΡΠ) καὶ ΡΟΒ' (ΡΠΑ') Κανονικαὶ διατάξεις κατὰ προκοδοσιῶν καὶ περὶ ἀπηγορευμένου συνοικεσίου πέμπτου βαθμοῦ ἐξ ἀγχιστείας δημοσευθεῖσαι εἰς Σ. 145—151 τοῦ Β' τόμου τῶν Κανονικῶν διατάξεων Μ. Ι. Γεδεών Κωνσταντινούπολις 1889. (Σ. Θ.)

1) Ἡλία Τανταλίδου, Βίος Στεφ. Καραθεοδωρῆ, σελ. 28.

Ἐν Ἀδριανουπόλει μετὰ πολλῶν ἐνδείξεων τιμῆς ὑπὸ πάντων δεκτὸς γενόμενος, παρείχε τὴν πολύτιμον συμβολὴν αὐτοῦ τῷ περιπύστῳ ἡμῶν μητροπολίτῃ Δωροθέῳ τῷ Πρωίῳ εἰς τὸ κοινωφελὲς αὐτοῦ ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως πάντων τῶν φιλανθρωπικῶν τῆς ἡμετέρας κοινότητος ἰδρυμάτων, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἣτις εἰς ἀληθῆς ἀνυψωθείσα γυμνάσιον ὑπὸ τοῦ νεωστὶ ἐκ τῆς Ἑσπερίας ἐπανακάμψαντος σοφοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, εὐφῆμου ἠξιώθη μνείας ὑπὸ τοῦ ἐπισκεψαμένου αὐτὴν πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας Μαρκέλλου, ὡς ἄλλοτε διὰ μακρῶν θέλομεν διαλάβει ¹⁾.

Τακτικῶς ὁ αἰόιδιμος Πατριάρχης ἐπισκεπτόμενος τὰς παραδόσεις καὶ ἐνθαρρύνων διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ παρουσίας διδάσκοντας καὶ διδασκομένους εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, ἤρχετο οὐχὶ σπανίως εἰς συζητήσεις μετὰ τοῦ ἐμπεφορημέσου τῶν διὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καθιερωθεισῶν νέων ἰδεῶν Στεφάνου, καὶ ἀπαιτῶν οὐχὶ ἀδίκως τὴν ἐν τῷ προγράμματι τῆς Σχολῆς ἀναγραφὴν μεταξὺ τοσούτων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων καὶ τιῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καὶ μάλιστα τοῦ Χρυσοστόμου, πρὸς ὃν ἰδιάζουσιν ἔτρεφεν ἀγάπην ὁ αἰόιδιμος. Καί ποτε μάλιστα τοῦ Στ. Καραθεοδωρῆ ἐκθειάζοντας τὸν Πίνδαρον καὶ τοὺς χοροὺς τῶν τραγικῶν, ἰδίως δὲ τοῦ ἄρρενωποῦ Αἰσχύλου, καὶ συνιστῶντος τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τούτων τοῖς μαθηταῖς, ὁ Κύριλλος ἐνθουσιωδῶς κτυπήσας τὸν αἰετὸν παρ' αὐτῷ Χρυσοστομικὸν Τόμον «Παιδί, λέγει αὐτῷ, αὐτὴν δὲ τὴν χρυσοχεύμενα πηγὴν ποῖος νὰ τὴν ἀντλή;» Ἀποκριθέντος δ' ἐκείνου: Δέσποτά μου, γνωρίζων τὸν φιλόχριστον κληρὸν ἠδυνόμενον εἰς τοιαύτην πηγὴν, ὡς ἰδιάζουσιν εἰς αὐτόν, δὲν προτρέπω τοὺς νέους, ἵνα μὴ συκοφαντηθῶμεν οἱ λαϊκοὶ ὡς ἱερόσυλοι». Νοήσας ὁ μακαρίτης τὸ μέτρον «Οὐδεὶς φθόνος, ἐβόησε καγχάζων, ἡ πηγὴ ἀνεξάντλητος καὶ ἰκανὴ νὰ πλουτίσῃ ἀπάντων τῶν πεπονημένων τὰς φρένας». Οὕτω γὰρ ψάλλει ἡ Ἐκκλησία: «Πλουτίζεις, Χρυσόστομε, πενομένων φρένας». Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἀπήντησεν ὁ Στέφανος, δικαίωματι προηγεῖται ὁ κληρὸς, καὶ ἂν ἐξάρκῃ εἰς αὐτὸν καὶ περισσέυσῃ, τότε οἱ κοσμικοὶ ἀρρόμεθα». Διπλασιάζοντας τὸν γέλωτα ὁ Πατριάρχης ἀντέσκωψε: Κατάλαβα, ἂν προσμένῃτε οἱ λαϊκοὶ τὴν ἀράδα σας, δὲν θέλει σᾶς πέσει ποτέ». Ταῦτα διηγεῖται ὁ Στέφανος προσθέτων: Ἡδύνετο γὰρ ὁ μακαρίτης εἰς τὰ ἀστεία

1) Souvenir de l'Orient par le vicomte de Marcellus ancien ministre plenipotentiaire. Bruxelles 1840, Τόμ. Γ' σελ. 211.

καὶ ἐγίνωσκε νὰ τὰ ἀκούη καὶ νὰ τὰ λέγη οὐκ ἀτόπως» 1) Ἄλλοτε πάλιν τοῦ Στεφάνου ὑποστηρίζοντος ὅτι ἡ μὲν ἐρμηνεῖα τῶν χορικῶν εἶνε δύσκολος, εὐχερῆς δὲ ἡ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Τροπαρίων ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης προέτεινε αὐτῷ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ Ἀπολυτίκιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Στέφανος ἐδυσκολεύετο νὰ πράξῃ τοῦτο προχείρως: Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ Πατριάρχης, σοὶ παρέχω τριῶν ἡμερῶν προθεσίαν, ὅπως μοὶ φέρῃς τὴν ἐρμηνεῖαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἤκουσα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Ε', ὅτε ἦτο μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως.

Μετὰ τὸ Ἅγιον Πάσχα τοῦ 1820 ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος προσκληθεὶς μέλος συνοδικόν, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπουλιν καταλιπὼν τὸν Κύριλλον ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ἀδριανουλεῖ, ἦν ἐπέρωτο νὰ μὴ ἐπανίδη πλέον.

Ἐν τούτοις ὁ πολιτικὸς ὀρίζων ἦτο λίαν τεθολωμένος. Οἱ ἀπόστολοι τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας διατρέχοντες τὸ Τουρκικὸν κράτος κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν, προσεπάθουν νὰ εὐρύνωσιν τὸν κύκλον τῶν μεμνημένων. Ἐπισκεψάμενοι δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν πόλιν, κατὰ μὲν τὸν συμπολίτην ἡμῶν Μαργαρίτην Βερῶνην, σύγχρονον μάρτυρα, εἰς οὐδένα τῶν προκρίτων ἐτόλμησαν νὰ ἐκμυστερευθῶσι τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, πλὴν τοῦ Δωροθέου καὶ αὐτοῦ τοῦ Μαργαρίτου· κατὰ δὲ τὸν Χ' Ἰωάννην Παρασχίδην ὁ Βάμβας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐκ τῶν προκρίτων Γεωργίου Ἀμηρᾶ φιλοξενηθεὶς ἐμίσησε τινὰς τῶν προκρίτων εἰς τὰ τῆς Ἑταιρείας. Οἱ λόγοι τοῦ εὐγλώττου ρήτορος, λέγει ὁ ἀοίδιμος χρονογράφος, τοσοῦτον συνεκίνησάν τινας, ὥστε προβατέμπορός τις Ἠπειρώτης Ἀλέξιος καλούμενος, ὑπέσχετο νὰ συγκροτήσῃ συμμορίαν, νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ σφάξῃ τοὺς ἐν αὐτῇ Μωαμεθανούς. Τὴν συμμορίαν θὰ ἀπετέλουσαν 3.000 Ἠπειρώται καὶ Ἀλβανοὶ Χριστιανοί, οὓς ἔμελλε νὰ συναθροίσῃ ἐπὶ λόγῳ τοῦ Βεϊλικίου. Ἄλλ' οἱ φρονιμώτεροι τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν ἀπέτρεψαν αὐτὸν τοῦ παρατόλμου κινήματος, εἰς μάλιστα τῶν δημογερόντων τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὁ Νικόλαος Χ' Στάνογλους ἠκέλησεν, ὅτι ἔμελλε νὰ καταγγείλῃ αὐτὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἂν ἐπέμενε νὰ προβῇ εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπονενομημένου αὐτοῦ σχεδίου.

Ὁ δὲ μακάριος Κύριλλος ἦτο ἀρὰ γε μεμνημένος εἰς τὰ τῆς Φι-

1) Ἡλία Τανταλίδου, Βίος Στεφ. Καραθεοδωρῆ.

λικῆς Ἑταιρείας καὶ ἠσπάζετο τὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς προτεινόμενα μέτρα ; Περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει θετικὴ μαρτυρία. Ἄλλ' ἂν ὁ Βάμβας ἢ ἄλλος τις τῶν ἑταίρων διῆλθε διὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἐπεσκέφθη καὶ τὸν Κύριλλον καὶ προσεπάθησε νὰ συμπεριλάβῃ καὶ αὐτὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μεμνημένων. Ἔτερον ζήτημα, ἂν οὗτος ἐν γνώσει διατελῶν τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἐν τῇ πατρίδι του ἐνέκρινεν ἢ οὐ τὴν κατὰ τῶν πανόπλων Τούρκων ἐξέγερσιν τῶν ἀόπλων Χριστιανῶν.

Ἐν τούτοις τῇ 14 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου διαβάντος τὸν ποταμὸν Προῦθον καὶ ἀναπετάσαντος τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Μολδοβλαχίᾳ, κατάπληξις κατέλοβε τοὺς πάντας, ἡ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη ἐκμανεῖσα, ἀφ' ἑνὸς μὲν διέταξε τρεῖς Πασάδες, τὸν τῆς Βραΐλας, Σιλιστρίας καὶ Βιδινίου νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας καταστείλωσι τὸ κίνημα. Ἀφ' ἑτέρου δὲ θέλουσα νὰ προλάβῃ τὴν γενίκευσιν τοῦ κακοῦ, διέταξε τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε' νὰ ἀφορίσῃ τὸν Ὑψηλάντην καὶ πάντας τοὺς συμμετασχόντας τοῦ κινήματος, νὰ ἀποστείλῃ δὲ ἀφοριστικὴν ἐγκύκλιον εἰς πάσας τὰς Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Τὸ ἐγγραφον τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου ὑπογραφέν ὑπὸ τε τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἁγίων συνοδικῶν ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἀναγνωσθὲν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν μητροπόλεως, ἐπροξένησεν ὀδυνηρὰν αἴσθησιν καὶ διήγειρε τὴν φρίκην εἰς τὸ ἀσφνκτικῶς συρρεῦσαν ἐκκλησίασμα. Ἀκολούθως ὁ πρωτοσύγκελλος Θεοκλήτος τῇ ἐντολῇ τοῦ πατριάρχου περιῆλθε πάσας τὰς κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως καὶ ἀνεγίνωσκε αὐτὸ ἐπ' ἐκκλησίαις.

Τῇ 25 Μαρτίου συνεκροτήθη μυστικὸν συμβούλιον ἐν τῇ ἐν Καραγατσιῷ οἰκίᾳ τοῦ πρωτοσυγκέλλου Θεοκλήτου. Εἰς αὐτὸ προσκληθέντες ἔλαβον μέρος οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν πολιτῶν λόγῳ συμποσίου καὶ κλείσαντες τὰς θύρας, ἔξωθεν αὐτῶν ἀφῆκαν ὡς φρουρὸν νέον τινὰ Θεόδωρον Η. Πιλιτζογλου καλούμενον, μετὰ ταῦτα εὐδοκίμησαντα ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Ποῖοι ὠρισμένως καὶ πόσοι ἦσαν οἱ συνελθόντες εἶνε ἄδηλον, ἄδηλα δὲ καὶ κρύφια ἐπίσης καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀποφασισθέντα. Ἐν τούτοις ὅμως τοῦτο δὲν διέλαθε τὴν προσοχὴν τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἀπόδειξις ὅτι εἰς τούτων Δελι-Μουσταφᾶς καλούμενος καὶ ἐπιτετραμμένος ὢν τὰ τῶν συνοικιῶν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων γεφυρῶν ἀγορᾶν, φίλος ὢν τοῦ εἰρημένου Θ. Πιλιτζογλου, ἠρώτησεν αὐτὸν μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀστειευόμενος : Τί ἐζήτεῖς καὶ σὺ εἰς τὴν ἐν Καρα-

γασίῳ συνελθοῦσαν συνέλευσιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἰχθύων ; Βέβαια καὶ σὺ εἶσαι ἐκ τῶν ὑπόπτων» 1).

Ὁ αἰοιδιμος συμπολίτης ἡμῶν Χ' Ἰωάννης Παρασχίδης, εἰς ὃν ὀφείλονται αἱ περὶ τῶν τραγικῶν τούτων ἡμερῶν λεπτομερεῖς πληροφορίαι περὶ τοῦ πρωτοσυγκέλου Θεοκλίτου λέγει : Εἶχε δὲ ὁ αἰοιδιμος μέγα καὶ ἐπιβλητικὸν σῶμα, καὶ γενναιότητα λέοντος. Ἦτο δὲ ἱππεὺς ἀριστος καὶ λίαν ἐξησκημένος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων. Ὁ Μαργαρίτης Βερῶνης καὶ ὁ Θεόκλητος πολλάκις συσχεφθέντες περὶ τοῦ τι δέον γενέσθαι, ἂν ἡ ἐπανάστασις ἐξεργήγνυτο καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀπεφάσισαν, ὅπως τὰς μὲν γυναῖκας καὶ παιδιά προφυλάξουσιν ἐντὸς τῶν περιτειχισμένων Ἐκκλησιῶν, τοὺς δὲ ἄνδρας ἐνθαρρύνουσιν εἰς μάχην. Ἔλεγε δὲ ὁ Θεόκλητος, ὅτι ἠδύνατο νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπὶ κεφαλῆς 40.000 ἀνδρῶν· τοῦθ' ὅπερ ἦτο ὅλως ἀπίθανον. Ἐγὼ ὅμως θεωρῶ οὐ μόνον ἀπίθανον, ἀλλ' ὅλως ἀνυπόστατον τὴν εἶδησιν ταύτην, τοῦ τοσοῦτον ἄλλως τε φιλαληθοῦς ἀνδρός. Διότι ἐν ποία ιδιότητι εἰς πρωτοσύγκελος καὶ εἰς διδάσκαλος θὰ ἀνελάμβανον τὴν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας πρωτοβουλίαν, ἄνευ τῆς γνώμης καὶ ἐπιδοκιμάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν προκρίτων καὶ δημογερόντων τῆς πόλεως ; Πιθανὸν οὗτοι νὰ ἦσαν νέοι γενναῖοι καὶ ἐνθουσιῶντες· ἀλλ' εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν αἱ δύο αὐταὶ ἀρεταὶ ἦσαν αἱ ἥκιστα κατάλληλοι, ὅπως ἐξυληρητήσωσι τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Εἰς τὴν δεινὴν καὶ κρίσιμον ταύτην περίστασιν ἐχρηιάζετο φρόνησις, καὶ τοιαύτην εὐτυχῶς δὲν ἔστεροῦντο οἱ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας πρόβουλοι. Περὶ τὴν ἱερὰν μητρόπολιν συσπειρώμενοι καὶ εἰς τὰς συμβουλάς καὶ νοθεσίας τοῦ Πατριάρχου ὑπήκοντες προσεπάθουν νὰ ἀποφεύγουσιν πᾶν δυνάμενον νὰ παράσχη τοῖς Τούρκοις ἀφορμὴν παραπόνων ἢ παρεξηγήσεως, νὰ κλειωνταὶ δὲ ἐνωρὶς ἐν ταῖς οἰκίαις των, κλειόντες ἐρητικῶς θύρας καὶ παραθύρα, καὶ οὐδὲ λύχνον ἄπτοντες ἐν προκεχωρηκυῖα τῆς νυκτὸς ὥρα, νομίζοντες, ὅτι οὕτω θέλουσι δυνηθῆναι νὰ ἀποφύγωσι καὶ τὰ δεινά, ὅσα ἡ Ἀτρωπος ἐπέκλωσεν αὐτοῖς.

Ἐνῶ τῷ ὄντι τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἀπέτυχεν οἰκτρῶς ἐν Μολδοβλαχία καὶ Ἀθυμία καὶ λύπη κατέλαβεν πάντας τοὺς Ἕλληνας ὑπήκοους τῆς κραταιᾶς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας, αἴφνης ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ἄκρου τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ὁ παιὰν τῆς ἐλευθερίας, τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ ἐν τῇ Σεβασμίᾳ μονῇ τῆς Ἀ-

1) Ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων Χ' Ἰω. Παρασχίδου.

γίας Λαύρας κατὰ τὴν 25 Μαρτίου ἀνυψώσαντος τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐνοχοποίησασα σύμπαν τὸ γένος ἡμῶν καὶ θέλουσα νὰ προλάβῃ γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν πολυαριθμῶν ραγιαδῶν τῆς, κατέφυγεν εἰς τὰ ἔσχατα τῶν μέτρων, πειρωμένη διὰ τοῦ τρόμου νὰ προξενήσῃ κατάπληξιν. Διέταξε λοιπὸν πανταχοῦ τῆς αὐτοκρατορίας νὰ συλληφθῶσι καὶ ἐγκαθειρθῶσιν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ πρόκριτοι καὶ ροεστῶτες τοῦ Γένους. Ἡ διαταγὴ αὕτη διεβιβάσθη εἰς τὸν Ἀρχικηπουρόν, ἦτοι Νομάρχην Ἀδριανουπόλεως Δερβίς-Βέην Σεβχουσβάρουγλου. Οὗτοι δὲ ἅμα τῇ λήψει αὐτῆς τῇ 3 Ἀπριλίου, Κυριακῇ τῶν Βαΐων, διέταξεν ὅπως αἱ μὲν ἀκολουθίαι τῶν Νυμφίων μὴ ψυλῶσιν νύκτωρ, τοὺς δὲ προκρίτους καὶ δημογέροντας τῆς Κοινότητος νὰ μεταβῶσι μετὰ τὸν ἑσπερινὸν εἰς τὸ Διοικητήριον. Οὗτοι δὲ μὴ δυνάμενοι νὰ παρακούσωσι, καίπερ προβλέποντες τὸν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον μετέβησαν εἰς ὃ διετάχθησαν μέρος, ἀμέσως δὲ συλληφθέντες ἐφυλακίσθησαν ἐν τινι τῶν ἐν τῷ ὑπερώῳ δωματίων τοῦ Φεχτσι-μπαση. Δύο ἐξ αὐτῶν, ὁ Δημήτριος Ζώτου καὶ ὁ Γιαννάκης Χ' Μιχαὴλ ἠδύναντο νὰ διαφύγωσι τὸν θάνατον, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν. Περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἰδοῦ τί γράφει ὁ κ. Χ' Ἰω. Παρασχίδης: «Ὁ Δημήτριος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, πρὶν τῆς φυλακίσεως ἐπέστρεψεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἣν διέτριβε, δι' ἐμπορικὰς αὐτοῦ ὡς εἰκὸς ἐπιχειρήσεις. Ὁ συνέταιρος αὐτοῦ (καὶ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς) Χ' Μιχαὴλ (ὅστις καὶ αὐτὸς ἦν ἐκ τῶν προκρίτων καὶ συγκατατομηθέντων) ἔγραψε πρὸς τὸν αἰοίδιμον Δημήτριον, ἵνα μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀδριανουπόλιν διὰ τὸν ἐπαπειλουντα κίνδυνον, προβλέπων τραγικὸν τι μέλλον διὰ τὴν ἐξαγρίωσιν τῶν Γενιτσάρων· ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἐδέχθη τὴν προτροπὴν του, συναισθανόμενος χρεὸς αὐτοῦ ἱερὸν, ὡς Δημογέροντος τοῦ ἔτους νὰ εἶναι παρὼν εἰς ὅποιανδήποτε περίστασιν. Αἰωνία σου ἡ μνήμη αἰοίδιμε ἄνερ!» Περὶ δὲ τοῦ Γιαννάκη Χ' Μιχαὴλ ἐπληροφόρηθημεν παρὰ τῶν συγγενῶν του τὰ ἑξῆς. Ὁ τοῦ Γιλδιομιλοῦ ἀστυνόμος, ὁ τρομερὸς *) μόλις ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἐν τῷ Διοικητηρίῳ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μποσταντζή-μπαση συγκροτηθέντος συμβουλίου, ἐν ᾧ ἀπεφασίσθη ἡ σύλληψις καὶ ἡ καταδίκη τῶν προκρίτων καὶ δημογερόντων τῆς πολιτείας, ἔπεμψε δις εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Μιχαηλείου γεφύρας κειμένην οἰκίαν τοῦ φίλου του ἔμπιστόν τινα κλητῆρα, ὅπως εἶπη αὐτῷ νὰ κρυφθῇ ἐπὶ τινος ἡμέρας. Τέλος δὲ μετέβη καὶ ὁ ἴδιος καὶ παρεκάλεσε τὴν σύζυγόν του, ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ζήσῃ ἄσυλον εἰς τὸ ἑαυτοῦ μέγρον. Ἀλλὰ καὶ οὗτος μὴ θέλων νὰ ἀπο-

*) Λευκὴ γραμμὴ (Σ. Θ.)

χωρισθῆ ἀπὸ τῶν λοιπῶν φίλων καὶ συναθλητῶν, προυτίμησεν γὰ με-
ταβῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἣς ἦτο ταμίας καὶ ἐκεῖ-
θεν μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Διοικητηρίου. Μετὰ τινὰς
δὲ ἡμέρας κατ' ἀπαίτησιν τῶν Γενιτσάρων μετηνέχθησαν εἰς τὰς κα-
τωγείους κεντρικὰς φυλακὰς. Ἐνταῦθα συνιδόντες τὸν ἐπαπειλοῦντα
αὐτοὺς κίνδυνον, συνεσκέφθησαν περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς ἀπο-
τροπὴν αὐτοῦ. ὡς τοιοῦτον δὲ εὔρον τὴν δωροδοκίαν· ἐφ' ᾧ καὶ ἔπεμ-
πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτῶν τὸ ἑξῆς ἔγγραφον.

«Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι, ὅτι
μὰς εἶναι δεκτὰ καὶ ἀμώμητα ὅσα θέλουσιν ἐνεργήσει καὶ δόσει οἱ
ἐνεργοῦντες τὴν σωτηρίαν μας καὶ ὅλου τοῦ γένους ἀδελφοί μας ἐκ
τοῦ ἰφριῶ. Εἴμεθα μικροὶ καὶ μεγάλοι σύμφωνοι, ὅσα δόσουν, εἶναι
καλὰ δοσμένα».

«1821 Ἀπριλίου 7 Ἀδριανούπολις ἐν φυλακῇ.

Δημήτριος Ζώτου δημογέρων ὑπόσχομαι.

Χ'' Κωνσταντιῆς Χρήστου ὑπόσχομαι.

γιανάνης τοῦ Χ'' Μιχαλάκι ἰπόσχομαι.

Νικόλαος Χ'' Στάνιου ὑπόσχομαι.

Πανούσης πέτρι ὑπόσχομαι.

Ἰωάννης κότζηου ὑπόσχομαι.

Χάτζη μηχανῆ ἰποσχομ

ἀναστασίς ἀθανασίου ἡ πόσχομεν'χ

Χ'' πέγους νετέκλου ἠπόσχομεν'-

Χ'' σωτηρῆς στωγίου ὑπόσχομαι

βασιλακίς διμητρί ὑποσχομ

Χ'' γηργακίς δημητρί ἠπόσχομε

βλασακος αλεξάνδρι

ἀντωνίς φιλαχτου εποςχομε

μανολίς το νεσιο ἰποσχομε

βαριλάκίς πολυχρονικ ἠπόσχομε

χ· βλασακίς διμου ποσχομεν.

μιχαλακίς διμητρίου ἠποσχομ

Ἄντωνάκίς Ἀμιρά ὑποσχομ'ν . . 1).

1) Τὸ πολῦτιμον τοῦτο ἔγγραφον εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου
I. Γιαρῆμη, υἱοῦ τοῦ κατατομηθέντος Ἰω. Γιαρῆμη Ἐδιρνί. Ἐκ τούτου ἔλαβεν
αὐτὸ ὁ κ. Χ'' Ἰω. Παρασχίδης καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδω-
ρῆς. Καὶ ἀγνοοῦμεν μὲν ἂν τὸ πρωτότυπον σώζεται, τὸ παρὸν δὲ εἶναι πιστὸν
ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου, διασωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου Χρονογράφου.

Τι ἐνήργησαν, λέγει ὁ ἀοίδιμος Παρασχίδης, οἱ λοιποὶ πρόκριτοι παραλαβόντες τὸ ῥηθὲν πιττάκιον, μοι εἶναι ἄδηλον. Ἦκουσα ὅμως τοὺς ἐφεξῆς λόγους παρὰ τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου οἰκοῦντος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ὃς εἶπε πρὸς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρόν του (θεῖόν μου) Χ' Νικόλαον «Προέτρεψα τὸν Κύριλλον, ἵνα δωροδοκῆσῃ τοὺς προκρίτους τῶν Γενιτσάρων, ὃ Κύριλλος ὅμως μὴ παραδεχθεῖς τὴν γνώμην μου ἀπήντησε: Δυνάμεθα νὰ χορτάσωμεν τὴν ἀπληστίαν τῶν Γενιτσάρων!». Ἐνῶ ὁ Κύριλλος κάλλιστα ἐγνώριζεν, ὅτι τὰ πάντα ἐν Τουρκίᾳ κατορθοῦνται διὰ δωροδοκιῶν».

Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων τότε φοβούμενοι μὴ συλληφθῶσι καὶ αὐτοὶ ἐκρύβησαν, ὅπου ἐνόμιζον, ὅτι ἠδύναντο νὰ εὐρίσκωνται ἐν μεγίστῃ ἀσφαλείᾳ. Καὶ δὴ τινες κατέφυγον εἰς τὴν οἰκίαν Λεβαντίνου τινὸς Μοσιοῦ Φράγκου καλουμένου. Ὁ ἄθλιος οὗτος ἐκμεταλλευόμενος τὴν περιστασίαν, ἤρξατο νὰ ἐπαπειλῇ αὐτούς, καὶ νὰ διαδίδη ὅτι προδοθέντες διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ συλληφθῶσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ του, ἂν δὲν δώσωσι χρήματα πρὸς κατεύνασιν τῶν ἐκδίκησιν πνεόντων κατὰ τοῦ ἔθνους ἡμῶν Ὀθωμανῶν καὶ μάλιστα τῶν Γενιτσάρων. Διὰ τοῦ μέσου δὲ τούτου ἀπέσπασε πολλὰ χρήματα παρὰ τῶν δυστυχῶν προσφύγων, ὡς καὶ παρὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐγκαθειρτικῶν, ὑποσχόμενος, ὅτι θέλει ἐνεργήσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν.

Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἂν ἐπισήμως καὶ ἀπὸ κοινοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσι διαβήματα κατάλληλα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐγκαθειρτικῶν οἱ οἰκεῖοι ὅμως καὶ συγγενεῖς αὐτῶν δὲν ἔπαυσαν ὡς ἕκαστος ἠδύνατο ἐνεργοῦντες πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Οὕτω οἱ συγγενεῖς τοῦ Νικολάου Χ' Στάνογλου διὰ 3 χιλιάδων ρουπιέδων προσενεχθέντων πρὸς τὸν Νομάρχην, ἤλπιζον ὅτι θὰ τύχῃσι τοῦ ποθομένου. Ἄλλοι δὲ πάλιν δωροδοκῆσαντες τοὺς τῶν Γενιτσάρων ἀρχηγούς, ἐνόμιζον ὅτι ἐπέτυχον τὴν σωτηρίαν τῶν οἰκειῶν των. Ἄλλ' ἠπατήθησαν οἰκτρῶς καὶ οἱ μὲν, καὶ οἱ δέ. Διότι οἱ Γενίτσαροι εἴτε διότι ἤλπιζον νὰ λάβωσι λύτρα παρὰ πάντων τῶν ἐγκαθειρτικῶν, εἴτε διὰ νὰ ἀντιπολιτευθῶσι τὸν Γενικὸν Διοικητὴν, ἄνευ τῆς συμμετοχῆς καὶ γνώμης αὐτῶν θελήσαντα νὰ διασώσῃ τὸν πλουσιώτερον τῶν προκρίτων, ἀπεφάσισαν νὰ προτείνωσιν αὐτῷ, ὅπως ἀπολύσῃ τῆς φυλακῆς πάντας τοὺς ἐγκαθειρτικούς, φονεύσῃ δὲ μόνον τὸν Νικόλαον Χ' Στάνογλου, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρας διαταγῆς. Τούτου δ' ἀρνηθέντος νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἀποψιν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτῶν, οἱ Γενίτσαροι ἐφόνευσαν ὅλους.

Μεταξὺ δὲ τῶν μαρτύρων ἐπεκράτει δυστυχῶς ἀδιάλλακτος ἔχθρα, ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια ἠκονόμησε καὶ τὰ πρὸς συμφιλίωσιν καὶ συνδιαλλαγὴν αὐτῶν διὰ τοῦ ἐξῆς σωτηριώδους μέσου. Ἐν τῇ φυλακῇ κατὰ

τύχην εὐρίσκετο καὶ τις Ἱερομόναχος. Οὗτος ἐξομολογήσας τοὺς προκρίτους καὶ εἰς μετάνοιαν καὶ συμφιλίωσιν προτρέψας, κατώρθωσε νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτούς. Εἶτα δὲ κατορθώσας νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τὴν θείαν Κοινωνίαν, μετέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς δυστυχεῖς προκρίτους, ἐνθαρρύνσας οὕτως αὐτούς εἰς τὸν ὑπερπατριδος θάνατον.

Καὶ ἤδη ἄρχεται ἡ οἰκτρὰ τραγωδία. Τῇ 17 Ἀπριλίῳ, Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι, ἡ σπεῖρα τῶν Γενιτσάρων παραλαβοῦσα ἐκ τῆς φυλακῆς τοὺς ἐγκαθειρκοὺς, μετέβη εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον, καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἱεροδίκου (Μολλᾶ) κατὰ τὸ Σερί (Ἱερὸν νόμον) τὸ Ἰλιάμι (ἀπόφασιν) τῆς εἰς θάνατον καταδίκης αὐτῶν. Ὁ Μολλᾶς κατ' ἀρχὰς μὲν ἠρηγήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰπὼν, ὅτι δὲν δύναται νὰ καταδικάσῃ τινὰ εἰς θάνατον, ἄνευ διαδικασίας, ἀκολούθως ὅμως βλέπων τὴν ἔξαρσιν τῶν πνευμάτων καὶ μὴ θέλων νὰ κινδυνεύσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἠναγκάσθη

οὐκ ἐκόν, ἀέκοντί γε θυμῷ

νὰ ἐνδώσῃ. Λαβόντες δὲ τὸ Ἰλιάμι ἐξῆλθον τοῦ Ἱεροδικείου καὶ ἤρχισαν κατασφάζοντες ἀνηλεῶς τοὺς δυστυχεῖς οὐχὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰς διάφορα, τοὺς πλείστους δὲ ἀπέναντι τῶν οἰκιῶν ἢ καταστημάτων αὐτῶν. Οὕτω τὸν μὲν Νικόλαον Χ' Στάνογλου ἔσφαξαν ἐνώπιον τῆς οἰκίας του, κειμένης ἀπέναντι τῆς θέσεως, ἔνθα σήμερον ἀνίδρυνται τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον. Ἐβασάνισαν δὲ φοβερῶς τὸν δυστυχεῖ. Ὁ δῆμιος κρατῶν τὴν κεφαλὴν τοῦ μάρτυρος, ὡς τὴν τοῦ προβάτου, ἔσυρεν ἐπὶ τε τοῦ ἀχένος καὶ τοῦ λάργυγος τὴν μάχαιραν καὶ ἐτραυματίεζεν αὐτόν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀπετελείωνεν. Ὁ μάρτυς βασανιζόμενος οὕτως ὑπὸ τοῦ ἐπαράτου δημίου, ἔκραξεν ἀτρομήτως: Βουρατζιάκσαν, βούρ! (δηλ. εἰν ἔχῃς σκοπὸν νὰ κτυπήσῃς κτύπα!). Τότε εἰς τῶν παριστώτων Γενιτσάρων οἰκείρας τὸ αὐτὸς θυμῶν, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος Ἐλένη ἠλόλυξε μεγαλοφώνως, διέταξε τὸν δῆμιον καὶ ἐκαρτόμησεν αὐτόν. Ὁ Χ' Μιχαὴλ δεδεμένος τὰς χεῖρας ἔβλεπε τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ συναδέλφου του. Καὶ τοῦτον ἐπίσης πρὸ τῆς οἰκίας του ἀπέσφαξαν.

Τὸν Ἰωάννην Κώτσιου Γιαρὶμ Ἐδिरνὲ ἀπέσφαξαν ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ κήπου Αὐτοκράτορος Καντακουζηνοῦ (Φεβαίτ), ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς πατρικῆς του οἰκίας κατὰ παράκλησίν του πρὸς τὸν δῆμιον, πρὸς ὃν ἐδώρησεν ὡς ἀμοιβὴν τὸ ὠρολόγιόν του. Τὸ ἐπώνυμον Γιαρὶμ-Ἐδिरνὲ ἐδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ τότε Διοικητοῦ τῆς πόλεως Δερβις-βέη διὰ τὴν φρόνησίν του, εἰπόντος αὐτῷ: Γιαρὶμ Ἐδिरνενιν ἀκελί βύρ

σεντέ=Σὺ ἔχεις τὴν φρόνησιν τῆς ἡμισείας Ἀδριανουπόλεως. Ἀπέναντι τῆς πατρικῆς του οἰκίας ὑπῆρχε φούρνος, ὅστις καὶ μέχρι τῆς σήμερον σώζεται. Ὁ ἰδιοκίτης τοῦ φούρνου Ἰπειρώτης, κινδυνεύσας ποτὲ νὰ θανατωθῇ ἐσώθη διὰ τῆς ἐπιρροῆς παρὰ τῷ Διοικητῇ τοῦ Γιαρὶμ-Ἐδιδνέ. Εὐγνωμονῶν δὲ οὗτος ἔπεμπε κατὰ τὴν ἐφορτὴν τοῦ Πάσχα μπουρέκι, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης. Τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησαν ἐπὶ πολὺ καὶ οἱ ἀπόγονοί του. Κατὰ τὴν ἐν τῇ εἰρκετῇ διαμονῇ τῶν Δημογερόντων, κατώρθωσεν ὁ Ἰωάννης νὰ στείλῃ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἐπιστολήν, ἐντὸς ἄρτου κεκρυμμένην, ἐν ἣ ἔγραφεν ἐπὶ λέξει: Ἐὰν μᾶς δικάσουν θὰ σωθῶμεν, εἰδεμή...» Ἐξ οὗ καταφαίνεται ἡ πεποιθήσις τοῦ ἀνδρὸς ὅτι ἐὰν ἐγένετο διαδικασία θὰ ἠδύνατο εἶτε διὰ τῆς ἐπιρροῆς του εἶτε διὰ τῆς πειθοῦς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀθώωσιν καὶ σωτηρίαν του. Ἡ σύζυγός του ἦτο συγγενὴς τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου. Εἶχε δὲ καὶ ἓνα υἱὸν Ἀλέξανδρον καὶ δύο θυγατέρας, ὧν ἡ πρεσβυτέρα ἔλαβε σύζυγον τὸν Χ' Κωστήν Χ' Κυριαζίν, γεννάρχην τῆς ἐντίμου οἰκογενείας τῶν Κυριαζοπούλων.

Ὁ Δημήτριος Ζώτου ἔξ Ἡπείρου καταγόμενος ἦτο παντοπώλης καὶ μόλις 30 ἐτῶν. Τοῦτον ἀπέσφαξαν ἀπαγαγόντες εἰς τὸ προάστειον Κιρισχανᾶ, παρὰ τὸν σταθμὸν τῆς χωροφυλακῆς, ἀφοῦ μάτην προσεπάθησαν διὰ διαφόρων δελεασμάτων καὶ τῆς προσαγωγῆς ὠραιοτάτων μωαμεθανίδων νὰ κατορθώσουν νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ὅπως σώσῃ τὴν ζωὴν. Τὸ μέσον τοῦτο πολλάκις μετεχειρίσθη ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις. Καὶ παρ' ἡμῖν μὲν τοῖς Ἕλλησι πάντοτε σχεδὸν ἀπέτυχε, παρὰ τοῖς ἄλλοις ὅμως ἔθνεσι θαυμασίως ἐπέτυχεν. Εἶναι φαίνεται καὶ τοῦτο ἴδιον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ιδιοσυγκρασίας ἢ μᾶλλον τῆς ἐθνικῆς μεγαλοφροσύνης, ἣτις παρορμᾷ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἀφειδῶμεν τῆς ζωῆς, ὅταν αὕτη μᾶς ζητῆται ὡς ἀντάλλαγμα τῆς πρὸς τὴν πίστιν ἢ πατρίδα ἡμῶν ἀφοσιώσεως.

Ὁ Ἀναστάσιος Ἀθανασίου ἦτο ἐκ τῶν εὐκαταστάτων ξυλεμπόρων. Κατέλιπε δὲ δύο υἱοὺς τὸν Χριστόδουλον καὶ μετὰ ταῦτα Παπα-Χριστόδουλον, ἐφημέριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὃν καὶ ἡμεῖς ἐνθυμούμεθα, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἀποθανόντα κατὰ τὸ 1834. Ἐπὶ δὲ καὶ μίαν θυγατέρα, ἣτις ἔλαβε σύζυγον τὸν Βασίλειον Ἀναστασίου Κερεσσετζῆν. Ἐκαρτομήθη ὁ δυστυχὴς ἐν Κιγκίφ, ἀπέναντι τοῦ Τεκὲ Δερσαμζαδέ.

Ὁ Χ' Σωτήριος Στώγιου ἦτο ἐκ τῶν εὐκαταστάτων παντοπωλῶν. Ἡ οἰκογένειά του εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Καραγκιόζη. Καὶ οὗτος ἐκαρτομήθη πρὸ τοῦ παντοπωλείου του.

Ὁ Χ' Γεωργιάκης Δημητρίου Μορασγεδῆς ἦτο καὶ αὐτὸς ἐπίσης

ἐκ τῶν προκρίτων τῆς συντεχνίας τῶν παντοπωλῶν, γενάρχης δὲ τῆς ἐντίμου οἰκογενείας τῶν Μοιραογιδῶν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Χ΄ Δημήτριος κατάρθωσε νὰ ἀποσύρῃ τὸ πτώμα τοῦ πατρὸς του ἀπὸ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ κάτωθεν τοῦ Βοσνοχωρίου καὶ ἐνταφίωσῃ αὐτό, διακρίνας μεταξὺ τοσοῦτων ἄλλων ἐκ δύο σημείων ἐγκεχαραγμένων ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ὧν τὸ ἕτερον ἦτο ὁ ἀριθ. 61 τοῦ Γενιτσαρικοῦ τάγματος, εἰς ὃ ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἦσαν ἐγγεγραμμένοι, ὅπως ἔχωσι τὴν ὑπεράσπιν αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἕτερον προήρχετο ἐκ τραύματος.

Τὸν Χ΄ Δημητριάκην ἀπηγχόνισαν πρὸ τῆς οἰκίας του, κειμένης παρὰ τὸ Σιναιτικὸν μετόχιον. Τέκνα αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἰωσήφ, πενθερὸς τοῦ αὐταδέλφου μου Χαραλάμπου Λαμπουσιάδου, ἡ Εὐγένω, μήτηρ τοῦ κ. Δ. Ἀγγελίδου Φαρμακεμπόρου καὶ ἡ Χρυσῆ, σύζυγος τοῦ αἰοδίου Κ. Σακελλαρίου... *).

Ἐν τούτοις ὁ Κύριλλος πληροφορηθεὶς παρ' ἐπιβατῶν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάντα, τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ αἰοδίου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα (10 Ἀπριλίου) καὶ τριῶν ἐγκριτωτέρων Συνοδικῶν τοῦ Ἐφέσου Διονυσίου Καλλιάρχου, Νικομηθείας Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου βία μεταφερθέντος Εὐγενίου καὶ ὀκτῶ ἐκ τῶν ἐν ἀξιώματι Ἐκκλησιαστικῶν Ἱερέων, τὴν ἐγκάθειρξιν δὲ τῶν Δέρκων Γρηγορίου, τοῦ Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, τοῦ Ἀδριανουπόλεως Δωροθέου τοῦ Πρωίου καὶ τοῦ Τυρνόβου.

Ἐδῶ τελεῖται ἡμιτελής ἡ βιογραφία τοῦ ἀειμνήστου Κυρίλλου, ὡς ἀνευρέθη ἐν τοῖς καταλοίποις τοῦ ἀειμνήστου Γ. Λαμπουσιάδου ἴσως καὶ πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν. Ὁ κ. Μ. Ι. Γεδεῶν γράφει εἰς σημείωμά του σχετικὸν «Μόλις τὰ μέχρι 26 σελίδος [τοῦ χειρογράφου, δηλ. σελ. 87 τοῦ παρόντος, μέχρι τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβάσεως], κατὰ συγκατάβασιν δύναται ἐπιτυπωθῆναι ἕως τῆς 35 σελίδος κάτω [τοῦ χειρογράφου σελ. 93 τοῦ παρόντος]. Σὰς δίδω συνέχειαν ἐγώ». Δυστυχῶς δὲν κατωρθώθη μέχρι σήμερον νὰ ἔχωμεν τὴν συνέχειαν κατόπιν τῆς παραιτημένης ἀσθενείας τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐθωρορήσαμεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν βιογραφίαν τοῦ Κυρίλλου ὡς εὐρέθη.

Διὰ τὰς σφαγὰς τῆς Ἀδριανουπόλεως βλ. ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὸ παράρτημα τοῦ Γ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» παρὰ τοῦ μακαρίτου Γ. Κωνσταντινίδου (Σ. 26—29) καὶ τοῦ κ. Ν. Παρασχίδου (Σ. 249—252).

*) Ἀκολουθεῖ εἰς τὸ χειρόγραφον σελὶς λευκὴ. (Σ. Θ.)

Περὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀειμνήστου Κυρίλλου ἔγραψεν ὁ Ν. Βαφειδῆς εἰς τὸν 10ον τόμον τῶν «Θρακικῶν» Σ. 152—155.

Ἀκολουθεῖ ἐν τῷ χειρογράφῳ μετὰ λευκὴν σελίδα Τουρκιστὶ γραμμένον, τὸ κατωτέρω ἐν μεταφράσει παρὰ τοῦ κ. Β. Πειράκη δημοσιευόμενον ἔγγραφο, τοῦ ὁποῦν ἄλλη μετάφρασις ἐδημοσιεύθη ἐν ὑποσημειώσει τῆς 249 σελ. τοῦ παραρτήματος τοῦ Γ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» παρὰ τοῦ κ. Μελανείδου.

Ἀντίγραφον βασιλικῆς διαταγῆς (φιρμανίου) σταλείσης ἐκ Κ/πόλεως πρὸς τὸν διοικητὴν (Βοσταντζήμπαση) τῆς Ἀδριανουπόλεως περὶ τοῦ πανθέντος καὶ ἀπαγχονισθέντος Ἑλλήνου Πατριαρχου (Ροῦμ πατρικί).

Ἀντεγρᾶφη ἐκ τῶν παλαιῶν κωδίκων τοῦ Ἱεροδικείου Ἀδριανουπόλεως.

Τὸ καύχημα τῶν σεβασμίων γερόντων καὶ ὁ συγκεντρῶν πᾶσαν τὴν διοικητικὴν ἀρετὴν, ὁ Θεὸς ἂς σὲ φυλάττει. Σὺ, Δερβίς μπέη υἱὲ τοῦ Σεχσουβάρ (Σεχσουβάρ Καδὴ Δερβίς μπέη) Βοσταντζήμπαση τῆς Ἀδρ)πόλεως μάλις φθάσῃ τὸ παρὸν ὑψηλὸν Διάταγμα καὶ (φερμάνιον) (μάθε) ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβληθῆῖ προσπάθεια ὅπως ἐξαφανισθῆ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ ὁ προκάτοχος τοῦ φονευθέντος Πατριαρχου, ὁ Κύριλλος, ὅστις μετὰ τὴν καθαίρεσίν του ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κ]πόλεως ἐξωρίσθη^ε εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ εὗρίσκειται ἐκεῖ. Διότι ἐρευνήθη καὶ ἐξηκριβώθη ὅτι καὶ αὐτὸς ἐνσπείρει ζιζάνια (φεςάτ) μεταξύ τοῦ ἔθνους τῶν ρωμηῶν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Διατάσσω ὅθεν σὲ τὸν ἔμπιστον Βοσταντζήμπαση ὅπως ἀπαγχονισθῆ οὗτος ἐν Ἀδριανουπόλει μὲ τὴν στολὴν του. (κσαφετσι-ιλέ). Διὸ ἐξεδόθη ἐπὶ τούτῳ τὸ ἔκλαμπρον καὶ ὑψηλὸν φιρμάνιον μου καὶ ἐστάλη πρὸς ὑμᾶς ἐσφραγισμένον καὶ ἐμπιστευτικῶς διὰ τοῦ ἐκ τῶν διαγγελέων (Τατάρ) τῆς Μεγάλης Βεζυρίας Μουσταφᾶ, τοῦ ὁποῦ οὗ ζῆλος καὶ ἡ ἰκανότης διακρίνονται μεταξύ τῶν ὁμοίων του.

Τώρα ὅτε τὸ γεγονός περιῆλθεν εἰς γνῶσίν σου, χωρὶς ν' ἀνακοινώσης τὸ παραμικρὸν, νὰ τὸν συλλάβῃς ἀμέσως αὐτοπροσώπως καὶ μὲ τὴν στολὴν του νὰ τὸν κρεμάσῃς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ νὰ σπεύσῃς ν' ἀναφέρῃς ἔγγράφως ὅτι ἐξετελέσθη ἡ διαταγὴ μου. Ἐξέδωκα διάταγμα ὅπως ἀπόσχῃς νὰ ἐνεργήσῃς ἀντιθέτως. Ἔστω εἰς γνῶσιν σας ὅτι διατάσσω νὰ ἐνεργήσῃτε συμφώνως μὲ τὰ προεκτεθέντα καὶ νὰ ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἱερόν μου σύμβολον.

(χρονολογία) 1236

ΣΥΛΛΟΓΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΑΝΕΥΡΕΘΕΙΣΩΝ
ΕΝ ΠΑΥΤΑΛΙΔ, ΝΥΝ ΚΙΟΥΣΤΕΝΤΙΛΙΩ,
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΝ

Ἡ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἰδρυθεῖσα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δενθηλατῶν Θρακῶν ἀποικία *Παντάλεια* ἢ *Πανταλία*, λατινιστὶ *Pautalia* (=Ρευταλία), λεγομένη καὶ *Παιταλία*, ἣς ὁ κάτοικος *Πανταλεώτης* καὶ *Πανταλιώτης*, ἤκμασεν ἰδίως ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τραϊανοῦ κληθεῖσα καὶ *Οὐλίπια* καὶ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, εὐνοηθεῖσα κατ' ἐξοχὴν ὑπ' αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν τρίτον εἶτα αἰῶνα. Τὸ ἔτυμον τοῦ ὀνόματος ζητητέον κατὰ τὸν Ἰορδ. Ἰβανῶφ¹⁾ εἰς τὴν λατινικὴν λέξιν *puteus* (=φρέαρ, πηγὴ), ἔνεκα τῶν αὐτόθι θερμῶν πηγῶν, ἄρα δυνατὸν τὸ ὄνομα ν' ἀποδοθῇ διὰ τοῦ *Πηγαί* (πρβλ. καὶ τὸ ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας *Puteoli*, τὸ νῦν Pozzuoli). Ἡ Πανταλία ἔνεκα τῶν φυσικῶν τῆς καλλονῶν καὶ τῶν παρ' αὐτῇ θερμῶν λαματικῶν πηγῶν, εἶχεν Ἀσκληπιεῖον, ὅπερ κατὰ τὴν παράστασιν ἐπὶ νομίσματος ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καρακάλλα περιελάμβανε τέσσαρας ναοὺς, δηλ. τὸν κύριον ναὸν καὶ ναῖσκον ὑπὸ τοὺς πρόποδας λόφου παρὰ τῇ πόλει, δύο ἄλλους ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ λόφου καὶ ἕτερον ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ. Τὰ κατὰ διαφόρους χρόνους εὐρεθέντα αὐτόθι νομίσματα καὶ ἐπιγραφαὶ τινες ἐκίνησαν τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρείαν Σόφιας νὰ διενεργήσῃ συστηματικὰς ἀνασκαφὰς (1906—1912) ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ παρακειμένου τῇ πόλει Κιουστεντιλίφ λόφου Χισαρλίχ (τῆς παλαιᾶς δηλ. ἀκροπόλεως) πλησίον τῶν θερμῶν πηγῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, διότι ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ πλαστικῶν λειψάνων (θεμελίων τοίχων, κιό-

1) I v a n o w J. Bull. de la société arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 68, σμ. 3, Fouilles de la Hisarlik près de Kustentil.

νων, στηλῶν, ψηφιδωτῶν, τμημάτων ἀγαμάτων, ἀναγλύφων, βωμῶν, νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν Ὑγίειαν, εἰς τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν καὶ τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς) ἐπεβειβαίωθη ἡ ὕπαρξις τοῦ Ἀσκληπιείου καὶ τῶν ἄλλων ναῶν, ἐξ ὧν ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου εἶχε μετατραπῆ εἰς χριστιανικόν. Ὁ τὰς ἀνασκαφὰς διενεργήσας Ἰορδ. Ἰβανῶφ. εἶτα καθηγητῆς τοῦ ἐν Σοφίᾳ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, περιγράφει τὰ εὐρήματα λεπτομερῶς ¹⁾. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τε τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ δήμου τῆς πόλεως.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων διαπιστοῦται ὅτι ἡ πόλις, τελείως ἐξελληνισμένη ἐπὶ τῆς ρωμαιοκρατίας, ἦτο αὐτόνομος, διοικουμένη κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν σύστημα τῶν ἄλλων ἐν τῇ Θράκῃ Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἀποικιῶν ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν. Τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Πανταλίας ἦτο γνωστὸν καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐν τῷ Ἐπιδαυρίῳ Ἀσκληπιείῳ: «*Ἀσκληπιῶ, Ὑγείᾳ, Τελεσφόρῳ Πανταλιώταις Ἡρακλιανὸς ὁ ἱερεὺς*» ²⁾. Τὰ Ρωμαϊκὰ τῆς ἀκροπόλεως τείχη ἀνεκαινίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ: «*ἀλλὰ καὶ Σαρδικῆς καὶ Ναύσσοῦ πόλεως, ἔτι μέντοι Γερμανῆς τε καὶ Πανταλείας διερωγῶτα τῷ χρόνῳ τὰ τείχη εὐρῶν οἰκοδομησάμενός τε σὺν τῷ ἀσφαλεῖ ἄμαχα τοῖς πολεμίοις διεπράξατο εἶναι*» ³⁾, ὅπερ καὶ ἐκ τῶν λειψάνων αὐτοῦ νῦν διαπιστοῦται.

Ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἐξέλιπεν ὅλως τὸ ἀρχαῖον τῆς πόλεως ὄνομα ἐπικρατήσαντος τοῦ σλαβικοῦ *Βελεβουσδιον* κατὰ τὸν Ἰβανῶφ, ὡς μαρτυρεῖ καὶ εὐρεθὲν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς μολυβδόβουλλον εἰκονίζον τὴν Θεοτόκον ὁρθὴν ἱκετεύουσαν (MP—ΘΥ) καὶ ὀπισθεν φέρον τὴν ἐπιγραφὴν: «*Σκέποις . . . Παρθένε, Βελεβουσδίου ποιμένα Ἰωάννην*» ⁴⁾. Τὰ τείχη τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἀκροπόλεως κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἕνεκα ἐπαναστάσεώς τινος τῶν κατοίκων. Τὸ νῦν τῆς πόλεως ὄνομα *Κιουστεντλ* (=Κωνσταντινιάς) ἐτέθη κατὰ τὸν Ἰβανῶφ ⁵⁾ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τελευταίου χριστιανοῦ ἡγεμόνος τῆς ἐκεῖ χώρας

1) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, σελ. 66—123.

2) Dumont-Homolle, *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie*, σελ. 482.

3) Προκοπίου, περὶ κτισμάτων, IV, σελ. 267, ἔκδ. Βόννης,

4) Ivanow J. ἐνθά ἀνωτ. σελ. 112.

5) Αὐτόθι, σελ. 107.

Κωνσταντίνου, ὅστις εἶχε πρωτεύουσαν τὴν πόλιν (*Κωνσταντίν-ιλ* = Κωνσταντίνου χώρα, *Κιουσιεντίλ*) καὶ ὅστις ἔπυσε τὸ 1394 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ραβινέ (Βλαχίας) μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Σλαύων ἥρωος Κράλη Μάρκου. Κατὰ τοὺς Τουρκολόγους ὁμοῦς τὸ τουρκῶνυμον *Κιουστεντίλ-Κεστεντίλ* σημαίνει χώραν παράγουσαν κάστανα (Καστανόπολις-Καστανέα), ὅπερ πράγματι συμβαίνει. Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν Jirecek ¹⁾ καλοῦσιν τὴν πόλιν *Κεστεντήλιον*.

Ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἡ πόλις μετὰ τῆς περιφερείας της, ὡσπερ ἡ Σερδική, ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν *Θρακίην*, ἧς ἡγούμενος ἀντιστρατήγος τοῦ σεβαστοῦ προεβευτής, *legatus Augusti pro pretore* διέμενεν ἐν Φιλιππουπόλει. Τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ λήγουσιν εἰς Γορδιανὸν τὸν III μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Οὐλπίας Παυταλείας ἢ Παυταλιωτῶν* καὶ ἐνίοτε καὶ μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγεμονεύοντος τῆς ἐπαρχίας ²⁾. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἅπασαι Ἑλληνικαί, ἀνάγονται εἰς τὸν βον καὶ γον μ. Χ, αἰῶνα, πλὴν μιᾶς χριστιανικῆς προερχομένης ἀπὸ τοῦ δ'. πιθανῶς αἰῶνος, εἶναι δὲ ἀναθηματικά, ὀδομετρικά, ἐπιτάφιοι καὶ ἀναμνηστικά ³⁾.

1

Ἐπιγραφὴ δεκάστιχος ὀδομετρική, κεκομμένη ἐν ἀρχῇ, ἐπὶ ἕξ ἀσβεστολίθου στήλης, κεκομμένης ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ὕψους 1.05 καὶ διαμέτρου 0.45—0.55 τοῦ μ. εὑρεθείσης περὶ τὸ Τσαρίβροδ.

«[ὅπερ τῶν θειοτάτων καὶ μεγίστων κυρίων Ἀυτοκρατόρων Καί-σάρων] τύχης τε καὶ νεικῆ καὶ αἰωνίου διαμονῆς, ἡγεμονεύοντος τῆς Θρακῶν αἰπαρχείας (*sic*) Λ(ουκίου) Προσίου Ρουφίνου προ[σ]β[ευτοῦ] Σεβαστῶν ἀντιστρατήγου τὸ μείλιον ἢ Παυταλιωτῶν πόλις. Ἐδνυχῶς». Σεβαστοὶ εἶναι ὁ Καρακάλλας καὶ ὁ Μακρίνος κατὰ τοὺς ἐκδότας ⁴⁾.

1) Jirecek - Arghyrow. Ὀδοπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 550, σμ. 19.

2) Ruzicka - Leon, Τὰ νομίσματα τῆς πόλεως Παυταλείας, γερμανιστὶ ἐν τῷ Bull. de l'Inst. archéol. Bulg. τόμ. VII. ἔτ. 1932—1933, σελ. 1—216. Πλήρης ἀκριβῆς πάντων κατάλογος μετ' ἐκτυπωμάτων.

3) Ἐν τῇ συλλογῇ περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ Νευροκοπίου-Πετριτίου (Σβετι-Βράτς) εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, διότι ἡ περιφέρεια κεῖται μεταξὺ τοῦ Νέστου καὶ τοῦ Στρυμόνος, Θρακικῆς χώρας, προσαρτηθείσης τῇ Μακεδονίᾳ ὑπὸ Φιλίππου II, οἰκνυμένης ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ Θρακῶν.

4) Dobruski, Sbornik. XVI, σελ. 102, — Kalinka, σελ. 50, ἀρ. 47.—Cagnat, I, σελ. 255, ἀρ. 870.

Ἄρθρον 1. Ὁ Cagnat συμπληροῖ: «[Ἀγαθῆ Τύχη. Ὑπὲρ τῆς τοῦ ὀσιωτάτου αὐτοκράτορος Καίσαρος Μ(άρκου) Αὐρηλίου Ἀντωνίνου] τύχης τε καὶ νείκης κτλ.» δηλ. τοῦ Καρακάλλα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Dumont¹⁾ ὁ Λ. Πρωσίας Ρουφῖνος ἡγεμόνευσε τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ Ἡλιογαβάλου (218—222), ὁ δὲ Μακρίνος συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Διαδου-
μενιανοῦ τῷ 218 μετὰ τὸν Καρακάλλαν (211—217) ἐπὶ 14 μῆνας, Σε-
βαστοὶ ἴσως θεωρητέοι μᾶλλον ὁ Μακρίνος καὶ Διαδουμενιανός.

2

Ἐπιγραφή δωδεκάστιχος ὀδομετρικὴ ἐπὶ ἐξ ἄσβεστολίθου στήλης κεκομμένης ἄνωθι καὶ κάτωθι ὕψ. 1.24, διαμέτρου 0.40 τοῦ μ, εὔρε-
θείσης ἐν τῇ κώμῃ Γραδινη, περιφ. Τσάριβροδ.

«[Ἀγαθῆ Τύχη. Ὑπὲρ τῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Μ(άρκου) Αὐρηλίου Σευήρου Ἀλεξάνδρου] τύχης τε καὶ νείκης καὶ ἐωνίου (sic) διαμονῆς ἡγεμονεύοντος Θρακῶν ἐπαρχίας Ρουτιλλίου Κριστινίου πρεσβευτοῦ) Σεβ(αστοῦ) ἀντιστρατήγου ἢ Πανταλεωτῶν πόλις τὸ [με]λίον ἀνέστησεν. Εὐτυχῶς»²⁾.

Ἀπὸ τοῦ 222—235

3

Ἐπιγραφή δεκαεπτάστιχος ὀδομετρικὴ ἐπὶ ἐξ ἄσβεστολίθου στήλης ὕψ. 1.7. περιφερείας ἄνω 0.83, κάτω 1.15 τοῦ μ. εὔρεθείσης ἐν τῇ κώ-
μῃ Βολουγιὰκ παρὰ τῇ Σοφίᾳ.

«Ἀγαθῆ Τύχη. Ὑπὲρ ὑγι(ε)ίας καὶ σωτηρείας καὶ νίκης τοῦ κυρίου ἡμῶν Μ(άρκου) Ἀν(τωνίνου) Γορδιανοῦ, Εὐτυχῶς, Εὐσεβ(οῦς), Σε-
β(αστοῦ) καὶ τῆς θεοφιλεστάτης Ἀγούσης Φ<αβ>ουρίας Σαβινίας Τρανκυλλίνης. ἡγεμονεύοντος τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας Πομπωνίου Μα-
[για]νοῦ πρεσβευτοῦ) Σεβ(αστοῦ) ἀντιστρατ[η]γ[ο]ῦ ἢ Πανταλεωτῶν πό-
λις τὸ μέλιον. Εὐτυχῶς»³⁾.

Ἀπὸ 238—244.

1) Dumont - Homolle, σελ. 314.

2) Dobruski, Sbornik, XVI, 103, ἀρ. 7.—Cagnat - Besnier, Revue arch. 1900, XXXVI, σελ. 307, ἀρ. 21.—Kalinka, σελ. 34, ἀρ. 53.—Cagnat, I, σελ. 225, ἀρ. 669.

3) Η. καὶ Κ. Scorpil, Sbornik, IV, 147, ἀρ. 2.—Frankfurter, Arch.-épigr. Mitth. XIV, 156, ἀρ. 40.—Cagnat, Revue arch. 1891, XVII, 412, ἀρ. 84.—Dumont - Homolle, Melanges, 563, ἀρ. 9⁵.—Kalinka, σελ. 60, ἀρ. 61.—Cagnat, I, σελ. 226, ἀρ. 672.

Πολύστιχος δ.γλωσσος ἐπιγραφὴ περιέχουσα αἴτησιν τῶν κωμητῶν Σκαπτοπαρηνῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Γορδιανὸν καὶ τὴν πρὸς αὐτοῦ ἀπάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος. Εὐρέθη ἐν τῇ κώμῃ Δζουμάρ-μπαλὰ παρὰ τὴν Δζουμαγιᾶ νοτιοανατολικῶς τῆς Παυταλίας. Ἀπὸ τοῦ 238.

• Bona Fortuna. Fulvio Pio et [P]o[n]tio Proculo cons(ulibus) XVII, Kal. Jan. descriptum [e]t reco[g]nitum factum [e]x [li]bro [li]bellorum rescript[or]um a domino n[ost]ro Imp(eratore) Ca(ese) M(arco) Antonio Gordiano Pio Felice Aug(usto) [e]t propo[s]it[or]um [R]omate in porticu the[rm]arum Tr[aj]aniane in ve[r]ba [q]u(ae) i[n]fra scripta s(un)t; dat(um) per Aur. (lium) Pyrrum militem co-que(ortis) X pr(aetoriae) [P]iae, F(e)licis g[ordina]e Proculi con[veni]canu[m] et con[p]ossess[or]em.

Αὐτοκράτορι Καίσαρι Μ(άρκῳ) Ἀντωνίῳ Γορδιανῶ, Εὐσεβεῖ, Εὐτυχεῖ, Σεβ(αστῶ) [δ]έσις παρὰ κωμητῶν Σκαπτοπαρηνῶν τῶν καὶ Γρησειτῶν. Ἐν τοῖς εὐτυχεστάτοις καὶ αἰωνίοις σου καιροῖς κατοικεῖσθαι καὶ βελτιοῦσθαι τὰς κώμας ἥπερ ἀναστάτους γίνεσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας πολλάκις ἀντέγραφας ἔστιν γε καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ τὸ τοιοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἱερωτάτου σου ταμείου ὠφελεία. [Δι'] ὅκερ καὶ αὐτοὶ ἔννομον ἰκεσίαν τῇ θειότητί σου προσκομίσομεν, εὐχόμενοι ἰλέως ἐπινεῦσαι ἡμεῖν δεομένοις τὸν τρόπον τοῦτον. Οἰκοῦμεν καὶ κεκτημέθα ἐν τῇ προγεγραμμένῃ κώμῃ οὕση εὐπεροράτω διὰ τὸ ἔχειν ὑδάτων θερμῶν χρῆσιν καὶ κεῖσθαι μέσον δύο στρατοπέδων τῶν ὄντων ἐν τῇ σῆ Θραῖκῃ, καὶ ἐφ' οὗ μὲν τὸ πάλλαι (sic) οἱ κατοικοῦντες ἀόχλητοι καὶ ἀδιάσειστοι ἔμενον, ἀνευδῶς τοὺς τε φόρους καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιτίμματα συνετέλουν, ἐπεὶ δὲ κατὰ καιροὺς εἰς βίαν προχωρεῖν τινες καὶ βιάζεσθαι ἤρξαντο, τηρικαῦτα ἔλαττοῦσθαι καὶ ἡ κώμη ἤρξατο. Ἀπὸ γε μειλίων δύο τῆς κώμης ἡμῶν πανηγύρεως ἐπιτελουμένης διαβοήτου οἱ ἐκῆσε τῆς πανηγύρεως εἵνεκεν ἐπιδημοῦντες ἡμέρας πέντε καὶ δέκα ἐν τῷ τόπῳ τῆς πανηγύρεως οὐ καταμένουσιν, ἀλλ' ἀπολιμπάνοντες ἐπέρχονται εἰς τὴν ἡμετέραν κώμην καὶ ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς ξενίας αὐτοῖς παρέχειν καὶ ἕτερα πλεῖστα ἐφ' ἀνάλη(μ)ψιν (sic) αὐτῶν ἄνευ ἀργυρίου χορηγεῖν. Πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ στρατιῶται ἀλλαχού πεμπόμενοι καταλιμπάνοντες τὰς ἰδίας ὁδοὺς πρὸς ἡμᾶς παραγείνονται καὶ ὁμοίως κατεπείγουσιν παρέχειν αὐτοῖς τὰς ξενίας καὶ τὰ ἐπιτήδ(ε)ια μηδεμίαν τιμὴν καταβαλόντες. Ἐπιδημοῦσι δὲ ὡς ἐπὶ

τὸ πλεῖστον διὰ τὴν τῶν ὑδάτων χρῆσιν οἱ τε ἡγούμενοι τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίτροποί σου. Καὶ τὰς μὲν ἐξουσίας συνεχέστατα δεχόμεθα κατὰ τὸ ἀναγκαῖον, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑποφέρειν μὴ δυνάμενοι ἐνετύχομεν πλειστάκις τῆς ἡγεμόσι τῆς Θράκης, οἵτινες ἀκολούθως ταῖς θείαις ἐντολαῖς ἐκέλευσαν ἀοχλήτους ἡμᾶς εἶναι, ἐδηλώσαμεν μὲν γὰρ μηκέτι δύνασθαι ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλὰ καὶ νοῦν ἔχειν ἐγκαταλιπεῖν καὶ τοὺς πατέρας θεμελίου διὰ τὴν τῶν ἐπερχομένων ἡμεῖν βίαν, καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀπὸ πολλῶν οἰκοδεσποτῶν εἰς ἐλαχίστους κατεληλύθαμεν. Καὶ χρόνῳ μὲν τιμὴ ἴσχυσεν τὰ προστάγματα τῶν ἡγουμένων καὶ οὐδεὶς ἡμεῖν ἐνόησεν (sic) οὔτε ξενίας [δνό]ματι, οὔτε παροχῆς ἐπιτηδείων, προϊόντων δὲ τῶν χρόνων πάλιν ἐτόλμησαν ἐπιφύεσθαι ἡμεῖν πλεῖστοι ὅσοι [τ]ῆς ἰδιωτίας ἡμῶν καταφρονούντες. Ἐπεὶ οὖν οὐκέτι δυνάμεθα φέρειν τὰ βάρη καὶ ὡς ἀληθῶς κινδυνεύομεν ὅπερ οἱ λοιποὶ [τό] δε καὶ ἡμεῖς προλιπεῖν τοὺς προγονικοὺς θεμελίους, τούτου χάριν δεόμεθά σου, ἀνίκτη Σεβαστέ, ὅπως διὰ θείας σου ἀντιγραφῆς κελεύσ[η]ς ἕκαστον τὴν ἰδίαν πορεύεσθαι ὁδὸν καὶ μὴ ἀπολιμπάνοντας αὐτοὺς τὰς ἄλλας κόμας ἐφ' ἡμᾶς ἐρχεσθαι, μηδὲ καταναγκάζειν ἡμᾶς χορηγεῖν αὐτοῖς προῖκα τὰ ἐπιτήδ(ε)ια, ἀλλὰ μηδὲ ξενίαν αὐτοῖς παρέχειν, οἷς μὴ ἔστιν ἀναγκη, ὅτι γὰρ οἱ ἡγούμενοι πλεονάκις ἐκέλευσαν μὴ ἄλλοις παρέχεσθαι ξενίαν. εἰ μὴ τῆς ὑπὸ τῶν ἡγουμένων καὶ ἐπιτρόπων πεμπομένοις εἰς ὑπερσίαν ἐάν γε βαρῶμεθα, φευξόμεθα ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ μεγίστην ζημίαν τὸ ταμεῖον περιβληθήσεται, ἵνα ἐλεθόντες διὰ τὴν θείαν σου πρόνοιαν καὶ μείναντες ἐν τοῖς ἰδίοις τοὺς τε ἱεροὺς φόρους καὶ τὰ λοιπὰ τελέσματα παρέχειν δυνήσόμεθα. Συμβήσεται δὲ τοῦτο ἡμεῖν ἐν τοῖς εὐτυχεστάτοις σου καιροῖς, ἐάν κελύσῃς τὰ θεῖα σου γράμματα ἐν στήλῃ ἀναγραφέντα δημοσίᾳ προκεῖσθαι, ἵνα τούτου τυχόντες τῇ τύχῃ σου χάριν ὁμολογεῖν δυνήσόμεθα, ὡς καὶ νῦν κα[τα]ρ[ώ]μενοί σου ποιοῦμεν.

Διογένης ὁ Τύριος ὁ π[ραγματικὸς] ἀπὸ θείας φιλανθρωπίας ἐπὶ τὴν ἐντευξιν ταύτην ἐλήλυθεν· δοκεῖ δέ μοι θεῶν τις προοησάσθαι τῆς παρουσίας ἀξιώσεως, Τὸ γὰρ τὸν θεϊότατον αὐτοκράτορα περὶ τούτων πέμψαι τὴν ἰδίαν γνώσιν ἐπὶ σε ὅτι δεήσῃ φθάσαντα περὶ τούτου καὶ προγράμμασιν καὶ διατάγμασιν δεδωκέναι, τοῦτο ἐμὸν δοκεῖ τῆς ἀγαθῆς τύχης ἔργον εἶναι.

[Ἔστι δὲ ἦδε ἡ] ἀξίωσις. Ἡ κόμη ἡ τοῦ βοηθουμένου στρατιώτου [ἔστιν] ἐν τῷ καλλίσῳ τῆς πολιτείας τῆς ἡμετέρας τῶν Πανταλιωτῶν πόλεως κειμένη, καλῶς μὲν τῶν ὄρων καὶ τῶν πεδίων ἐχουσα· πρὸς δὲ τούτοις καὶ θερμῶν ὑδάτων λουτρὰ οὐ μόνον πρὸς τρυφήν ἀλλὰ καὶ ὑγίαν καὶ θεραπείαν σωμάτων ἐπιτηδειώτατα, πλησίον δὲ καὶ

λίθου, ὡς καὶ ἡ διὰ τοῦ ἐκπροσώπου των Διογένους τοῦ Ἰουρίου ἀναφορὰ των πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐπαρχίας κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀπόφασιν. Δῆλον ὅτι ἡ ἐν τῷ τέλει χαραχθεῖσα ἀπόφασις ἔδει νὰ προηγήται τῆς πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐπαρχίας ἀναφορᾶς τῶν Σκαπτοπαρηνῶν διὰ τοῦ Διογένους. Ὁ Mommsen νομίζει ὅτι τοῦτο ἐπίτηδες ἐγένετο, ὅπως φαίνεται ὅτι αὕτη εἶναι ἡ τελευταία ἀπόφασις τοῦ αὐτοκράτορος, δι' ἧς δῆθεν ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς διαβαίνοντας νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς κωμήτας, διότι ὑπετίθετο ὅτι ὅσον ὀλιγώτερον ἀκατάληπτος ἦτο ἡ λατινικὴ γλῶσσα εἰς τοὺς διαβάτας, τόσῳ περισσότερον θὰ ἦτο σεβαστὴ ἡ ἐπιγραφή, ἣτις ἀναμφιβόλως ἐστήθη εἰς περιφανὲς τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν κώμην σημεῖον.

5

Ἐπιγραφή ἐξάστιχος ὁδομετρικὴ πιθανῶς ἐπὶ κεκομμένης στήλης, εὐρεθείσης ἐν τῇ κώμῃ Καπαίζικ ἐν τῇ μεταξὺ Σοφίας καὶ Φιλιππουπόλεως ὁδῷ.

« . . . [τὴν θεοφιλοστ[άτην Αὐγο]ύσιην ; Ἐρεν[ρίαν Ἐτρο]ύσκιλλα[ν] . . . ἢ λα[μ]προτάτη Πανταλεωτῶν πόλις . . . ».

Ἡ Ἐτρούσκιλλα—σύζυγος τοῦ Δεκίου¹⁾. Ἀπὸ 249—251.

6

Ἐπιγραφή εἰκοσάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ ἐκ γρανίτου τετραπλεύρου στήλης, διεσχηματισμένης νῦν κατὰ τὸ μέσον, ὕψ. 1.40, πλ. 0.60 καὶ πᾶχ. 0.21 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ τῆς πόλεως Πανταλίας (Κιουστεντίλ).

Ἐπιγραφή ἐπὶ ἐκ γρανίτου τετραπλεύρου στήλης, διεσχηματισμένης νῦν κατὰ τὸ μέσον, ὕψ. 1.40, πλ. 0.60 καὶ πᾶχ. 0.21 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ τῆς πόλεως Πανταλίας (Κιουστεντίλ).
 « Ἀγαθῇ τύχῃ. Οἱ ἐπιμεληταὶ θύσαντες Διὶ καὶ Ἡρᾷ ἐκ τῶν τῆς πόλεως καὶ ἐπιτελέσαντες ἀγῶνας γυμνικὸν καὶ ἰππικὸν Ἰούκουνδος, Σωτηρᾶς, Μενεσθεύς, Ἀγαθίας, Μάρκος, Λυσίμαχος, Ἀρισταίνετος, Κέλσος, Ἀρεΐβαλος, Κόκκαρος, Μουκάτραλις, Μερχούρι·, ἐπὶ συναρχίας Τάρσον Ταρσᾶ Κέλσου καὶ Διογένους Ἀπολλοῖου (sic) καὶ Ἀπολλιναρίου Ἀύλουτραλέως »²⁾.

Ὁ Ἰορδ. Ἰβανῶφ ἀναγινώσκει ἐσφαλμένως : ἐπιμελητεύσαντες,

1) Dumont - Homolle, Mélanges, σελ. 321, H¹. - Cagnat, I, σελ. 226. ἀφ. 671.

2) Ivanow J, Bull. de soc. archéol. Bulg. τόμ. VII, ἔτ. 1919—20, σελ. 81.

ἐπιτελέσαντες, Σωτήρας, Μενεσθέος, Χρηστός, Κόκαρος, Τάσου, Τάσος.

Ἐκ τῶν 19 κυρίων ὀνομάτων τὰ 10 εἶναι Ἑλληνικά, 4 Λατινικά, 4 Θρακικά καὶ 1 Ἀσιατικὸν Ἀρείβαλος πρὸς τὰ: Ἀρίβαζος παρὰ Πολυβίω καὶ Ἀρίβαιος παρὰ Ξενοφῶντι. Σημειωτέων ὅτι τὰ μὲ τῶν ἐπιμελητῶν ὀνόματα τίθεται ἄνευ τοῦ πατρωνυμίου, πιθανῶς χάριν συντομίας, τὰ δὲ τῶν συναρχόντων μετὰ τοῦ πατρωνυμίου. Τὰ ξενικά ὀνόματα εἶναι γραμματικῶς ἐξελληνισμένα ὡς συνήθως.

Ἐνταῦθα οἱ *συναρχόντες* εἶναι τρεῖς. Περὶ τῆς *συναρχίας* ἴδε: «Θρακικά», τόμ. VI, ἔτ. 1935, σελ. 146, ἀρ. ἐπιγρ. 20. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς τὸν βον ἢ γον μ. Χ. αἰῶνα.

7

Ἐπιγραφὴ ἀναθηματικὴ τρίστιχος ἐπὶ ἐκτύπου ἀναγλύφου ἐκμαρμαρόν ὕψ. 0.46, πλ. 0.37 καὶ πᾶχ. 0.03 εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖω τῆς Παυταλίας. Τὸ ἀνάγλυφον περισιτᾷ δεξιὰ μὲν τὸν Δία ὀρθόν, περιβεβλημένον ἱμάτιον, ὅπερ ἀφίνει ἀκάλυπτον ὄλον τὸν κορμὸν μέχρι τῆς ὀσφύος καὶ τὴν προτεταμένην πρὸς τὰ κάτω δεξιάν, δι' ἧς κρατεῖ φιάλην, πλὴν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καλυπτομένου ὑπὸ τοῦ ἐκείθεν πρὸς τὰ κάτω καταπίπτοντος ἱματίου καὶ κρατοῦντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς σκῆπτρον, ἀριστερὰ δὲ τὴν Ἥραν ὡσαύτως ὀρθὴν μετὰ χιτῶνος καὶ ἱματίου καὶ κρατοῦσαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς σκῆπτρον. Τὸ ἀνάγλυφον περιβάλλεται ὑπὸ πλαισίου τριγωνοειδοῦς ἀνωθι, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ.

«Διὶ καὶ Ἥρα Πό(πλιος) Ἀδριάνιος Μυστικὸς ἀνέθ[η]κε»¹⁾.

Πόπλιος Λατιν. Poplius—Poplicola, Ἑλλην. Δημοκῆδης.

8

Δύο ἐπιγραφαὶ ἀναθηματικαὶ κεκομμένα ἀνωθεν, κεκαραγμένα ἐπὶ δύο πλευρῶν ἐκ γρανίτου τμήματος στήλης, πλάτους 0.45, πᾶχ. 0.42 καὶ ὕψους 0.50, εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖω τῆς Παυταλίας. Κατ' ἀντιγραφὴν καὶ ἀνίγνωσιν τοῦ Ἰναρῶ καὶ συμπλήρωσιν τοῦ συλλογῶς ἔχουσιν ὧδε: Ἡ μὲν εἶναι τετράστιχος, ἡ δὲ ἑξάστιχος.

« [πλακοῦν] τοπνός; (sic) [καὶ] Πυρούλας [κά]πηλος. Ἐδντυχῶς».

« Ἀλκιδάμας μάγ[ε]ιρος ἐπιμελητέοντος Αὐθ(ηλίου) Βάσσου Χρήστου. Ἐδντυχῶς.»²⁾.

1) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, σελ. 121 καὶ 75, ἀρ. 7.

2) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, σελ. 84, ἀρ. 8.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ φθόγγου *οι* τοῦ *ποιῶ* διὰ τοῦ *υ* ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς, ἀποδοτέα μᾶλλον εἰς τὴν ἀβλειψαν τοῦ ἀγραμμάτου χαρακτοῦ ἢ εἰς τὴν σύμπτωσιν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (βον καὶ γον μ. X. αἰῶνα) τῶν φθόγγων *οι*—*υ*, ὡς ἐνδέχεται νὰ ὑποτεθῆ. τοῦτο δέ, διότι καὶ τὸ βραχὺ *ι* ἀποδίδεται διὰ τοῦ *υ* ἐν τῇ λ. λιθουργός ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ.

Πυροῦλας ἀντὶ *Πυροούλας*, ὑποκοριστικὸν τοῦ *Πύρρος* καὶ *Πυρρίας* (ἐκ τοῦ *πυρρός* γραφομένου καὶ *πυρός*—*πυρόχρους*, ξανθός) μετὰ τῆς λατινικῆς καταλήξεως *ulus* λατ. *Pygulus*. Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλαις θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς. Παρ' Ἀριστοτέλει *πυροούλας* κοκκινωπόν τι πτηνὸν διάφορον τοῦ *πύρρα*—*πυρρίας*.

9

Τρίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἄνωθι καὶ κάτωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ὕψ. 0.18, πλ. 0.17 καὶ πᾶχ. 0.02 τοῦ μ. εὑρεθέντος ἐν τῇ κώμῃ Κριτιλόβτσι βορειανατολικῶς τοῦ Κιουστεντὶλ (Παυταλία), ὅπου ὑπῆρχεν ἱερὸν τῶν θεῶν ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν εὑρεθέντων πολυαριθμῶν εἰς αὐτοὺς ἀφιερωμένων τεθραυσμένων ἀναγλύφων ἐνεπιγράφων καὶ μή.

«[Κυρίῳ] Διὶ καὶ Ἥρᾳ Μ(ἄρκος) Οὐλ(πιος) Ἀσκληπιάδης εὐχὴν»¹).

10

Τρίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ κεκομμένη κάτωθι τμήματος ἀναγλύφου μαρμαρίνου Διὸς καὶ Ἥρας, ὕψ. 0.17, πλ. 0.16 καὶ πᾶχ. 0.03 τοῦ μ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου.

«[Διὶ καὶ Ἥρᾳ] Καριστορηνοῖς Ἐπιτημένικα Ζέρεος εὐχαριστήριον ἀνέθηκεν»²).

Τὰ ὀνόματα Θρακικά. *Καριστορηνός*, ἐθνικὸν ἐκ τοῦ *Καρίστορον*, ὀνόματος τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν. πρβλ. Δορόστολον—Δορόστορον.

11

Μονόστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ κάτωθι τμήματος ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἥρας, ὧν διασφύζονται μόνον τὰ κάτω μέρη τῶν σωμάτων των, ὕψ. 0,1ῆ, πλ. 0,20 καὶ πᾶχους 0,04 τοῦ μ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου.

1) Kazarow G. Sanctuaire de Zeus et de Hera près de Kopilovtsi, (arg. de Kunetendil, ancienne Peutalia), Bull. de la soc. arch. Bulg. ét. 1914, τόμ. IV, σελ. 91, ἀρ. 2.

2) Αὐτόθι, σελ. 91, ἀρ. 3.

«Μεντούτραλις»¹⁾.

Τὸ ὄνομα Θρακικόν, πρῶτον συνθ *Μέντης*.

12

Μονόστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κάτωθι τμήματος ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας ἐπὶ τετραπλεύρου μαρμαρίνου πλακῆς, ὕψ. 0,13, πλ. 0,22 καὶ πάχ 0,03. Τοῦ ἀναγλύφου σφίζονται τὰ κάτω μέρη τῶν σωματίων τῶν θεῶν μετὰ τοῦ ὁμοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου.

«*Αἰλία Βαζόβαλις [εὐχ]ήν*»²⁾.

Ὡς πρὸς τὸ α' συνθ. τοῦ Θρακικοῦ ὀνόματος πρβλ. *Βαζοπάρα*, ὡς πρὸς τὸ β', τὸ ἐπίθ. τοῦ Διονύσου *Βαλιός*, τὸ Φρυγικόν *βαλήν* (βασιλεύς) καὶ τὸ ὄνομα *Βάλας*.

13

Μονόστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κεκομμένη ἄνωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας, ὕψ. 0,11, πλ. 0,18 καὶ πάχους 0,03 τοῦ μ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου.

«*... Καρισ[τορ]ηνοῖς εὐχ]ήν*»³⁾.

14

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἄνωθι καὶ κάτωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας, κεκομμένου δεξιόθεν, ὕψ. 0,31, πλ. 0,26 καὶ πάχ. 0,04 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

«*Διὶ καὶ Ἑρα Καριστορη[οῖς] Οὐλπ[ιος] . . .*»⁴⁾.

15

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κάτωθι τμήματος μαρμαρίνου ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας, ὕψ. 0,26, πλ. 0,34, πάχ. 0,04 τοῦ μ. Αἱ μορφαὶ τῶν θεῶν κεκομμέναι. Αὐτόθεν.

«*... ὠν Κυρίῳ Διὶ καὶ Ἑραῖς Κ[αριστορηνοῖς] εὐξάμενος ἀνέθηκεν*»⁵⁾.

1) Αὐτόθι, σελ. 92, ἀρ. 5.

2) Αὐτόθι, σελ. 93, ἀρ. 6.

3) Αὐτόθι, σελ. 93, ἀρ. 7.

4) Αὐτόθι, σελ. 93, ἀρ. 8.

5) Αὐτόθι, σελ. 94, ἀρ. 11.

Ἐπιγραφή 16. Ὁ πληθ. Ἑραι—λατ. *Junones* (*Matronae*) πιθανῶς ἐκ τοῦ συνταυτισμοῦ πρὸς τὴν Ἑραν τῶν τριῶν *Νυμφῶν*, ὧν ἀνάγλυφα πολλὰ ἀνευρέθησαν ἐν Θράκῃ παρισταμένων συμπελεγμένων κατὰ τὸν τρόπον τῶν τριῶν Χαρίτων. Ἄλλ' ἐν τῷ ἀναγλύφῳ παρίσταται μόνον ἡ Ἑρα παρὰ τῷ Διὶ καὶ οὐχὶ αἱ τρεῖς Νύμφαι.

16

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κεκομμένη κάτωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας ἐκεκομμένου, ὕψ. 0,25, πλ. 0,17 καὶ πᾶχ. 0,05. Αὐτόθεν.

«*Διὶ καὶ Ἑρᾷ Καριστορ[ηνοῖς] Μουκάσης ἐπὶ εὐ*» ¹⁾.

Μουκάσης-Μούκασος-Μουκάσιος-Μούκας, Θρακικὰ ὀνόματα.

17

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κεκομμένη κάτωθι τμήματος μαρμαρίνου ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας, ὕψ. 0,20, πλ. 0,17, καὶ πᾶχ. 0,04 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

«*Πάπου . . . θυγάτηρ*» ²⁾.

18

Μονόστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἄνωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου, κεκομμένου Διὸς καὶ Ἑρας, ὕψ. 0,20, πλ. 0,25 καὶ πᾶχ. 0,03 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

«*[Κυριοῖς Διὶ] καὶ Ἑρᾷ Καριστορ[ηνοῖς]*» ³⁾.

19

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κάτωθι ἀναγλύφου τοῦ Διὸς, κεκομμένου ἄνωθεν ὕψ. 0,16, πλ. 0,17 καὶ πᾶχ. 0,03 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

«*Σεκο(ῦ)νδα ἀνέθηκεν*» ⁴⁾.

20

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή κεκομμένη κάτωθι ἀναγλύφου Διὸς καὶ Ἑρας μαρμαρίνου, ἐκεκομμένου ὕψ. καὶ πλ. 0,11, πᾶχ. 0,06 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

1) Αὐτόθι, σελ. 96, ἀρ. 21.

2) Αὐτόθι, σελ. 97, ἀρ. 25.

3) Αὐτόθι, σελ. 98, ἀρ. 27.

4) Αὐτόθι, σελ. 99, ἀρ. 37.

«Διὶ καὶ Ἦρα Καριστορηνοῖς Δίλιος ἀνέθηκεν» ¹⁾.

21

Τετράστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ κάτωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου, κεκομμένου Διὸς καὶ Ἦρας, ὕψ. 0,11, πλ. 0,18 καὶ πᾶχ. 0,08 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

«Διὶ καὶ Ἦρα Καριστορηνοῖς Μῆρκος Μη]νιανός; ἀρχι]ερεὺς εὐ[ξάμενος ἀ]νέθηκεν» ²⁾.

22

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἄνωθι τμήματος μαρμαρίνου ἀναγλύφου κεκομμένου Διὸς καὶ Ἦρας, ὕψ. 0,10, πλ. 0,15 καὶ πᾶχ. 0,03 τοῦ μ. Αὐτόθεν.

«Κυρ[ίους] Διὶ καὶ Ἦρα [Καριστορηνοῖς]» ³⁾.

23

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ κάτωθι μαρμαρίνου τμήματος ἀναγλύφου τῆς Ἦρας, ὕψ. 0,7, πλ. 0,20 καὶ πᾶχ. 0,04 εὐρεθέντος ἐν κώμῃ Καμινίτσα, περιφερείας Δουπνίτσης.

«Αὐρήλιος(ς) Δ[ι]ν[ί]κει(θος) εὐχήν» ⁴⁾.

24

Ἐπιγραφὴ εἰκοσιτετράστιχος ἀναθηματικὴ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς Ρώμης οἶκον καὶ τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς ἐπὶ κυλινδροειδοῦς ἐκ γρανίτου λίθου ὕψους 2,75 τοῦ μ. καὶ διαμέτρου κάτωθι μὲν 0,53, ἄνωθι δὲ 0,42 τοῦ μ., εὐρεθείσης ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ τῆς Παυταλίας. Ἡ ἐπιγραφὴ, ἣ; ἀντίγραφον πιστὸν παρέχει ἡμῖν ὁ Ἴβινώφ, λίαν τετριμμένη καθ' ἡμετέραν συμπλήρωσιν καὶ ἀνίγνωσιν πλὴν δύο πατρωνυμίων, ὧν οὐδὲν γραμμάτων ἴχνος διαφαίνεται, εχει ὡδε :

«Οἴκαρ θεῖα καὶ Ὀλυμπίοις θεοῖς οἱ ἱερεῖς : Χρῦσιππος Ἐπι-
κένοθου, Σαβῖνος Ἐρμογένου[ς], Ἀπολλόδωρος [Τ]ήρου, Δημά[δης] Ἰέ-
[ρωνος] ; Π[ολυ]γέν[ης] Δ[ίου], [Παν]ευτ[ύ]χης Θε[έρου];, Ἀπολλιν(ά-
ρις) Κύρου, Ἡρώ[δ]ης Σκύλλιος ; Σ[υν]έκδημος, Ἡρακλ(ε)ί-

1) Αὐτόθι, σελ. 100, ἀρ. 40.

2) Αὐτόθι, σελ. 100, ἀρ. 45.

3) Αὐτόθι, σελ. 101, ἀρ. 46.

4) Αὐτόθι, σελ. 282, ἀρ. 4.

δης [Ἐπιγραφὴ] [Ἰ]ππ[ο]κ[ρά]τ[ι]τους, [Παί]βης Που[δ]ε[ν]τος. -- Φλά(βιος) Ἐρμογένης [φυλ]αρχήσας [ἐπι]τυχῶς ἐπὶ συναρχίας Ἰουλίου Ἰ[ο]υλιανοῦ»¹⁾.

Φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἡ ἀρχικὴ τῶν ἱερέων ἐπιγραφὴ τελευτᾷ εἰς τό : Πουδεντος, βραδύτερον δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς στήλης ἐχαράχθη ἢ τοῦ φυλάρχου Φιλ. Ἐρμογένους· ὅθεν καὶ τὸ καταλειφθὲν ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν κενόν, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἕτα στίχον καὶ τὰ διπλάσια σχεδὸν τὸ μέγεθος γράμματα τοῦ ἀρχικοῦ τῆς δευτέρας ἐπιγραφῆς στίχου.

Ὁ ἴκφ θεῖω = αὐτοκρατορικῶ ἀπολαύοντι θεῶν τιμῶν, διότι αὐτοκράτορες ἐκαλοῦντο θεοῖτατοι καὶ θεοί, εἰς οὓς οὐ μόνον ἀνδριάντας, ἀλλὰ καὶ ναοὶ — Σεβαστεῖα (templa Augusti, Augustea) ἀνδρῶντο. — ἐπιτυχῶς = ἀγνῶς καὶ ἐπεικῶς ἢ ἀγνῶς καὶ δικαίως, ὡς ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς.

25

Ἐπιγραφὴ ἀναθηματικὴ πεντάστιχος ἐπὶ τμήματες τετραπλεύρου ἐκ γρανίτου βωμοῦ διαστάσεων 0.87 × 0.63 × 0.26 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖω τῆς Πανταλίας. Ἡ ἐπιγραφὴ τετριμμένη εἶναι ἐπὶ τῆς στενῆς τοῦ βωμοῦ πλευρᾶς κεχαραγμένη. Καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ Ivanow ἔχει :

«[Κ]ατὰ κέλευσιν θεῶν Ὀλυμπί[ων οἱ]δε οἱ σύνδικοι : [Με]νοικεὺς Πανελεύθερος καὶ Μουκιανὸς Τολμύδης καὶ [Ζ]ηρόδωρος Ἡλιοδώρο[ν καὶ] Πα[λ]α[ί]μωρος »²⁾.

Ἐκ τε ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 24 ἔχουσῶν ἀμφοτέρων δημόσιον χαρακτῆρα φαίνεται ὅτι ἐν Πανταλία ἐτιμῶντο κατ' ἐξοχὴν οἱ Ὀλύμπιοι Ἑλληνικοὶ θεοί, ἅρα οἱ Πανταλεῶται ἦσαν τελείως ἐξηλληνισμένοι, ὅπερ διαπιστοὶ καὶ ἡ πλειονοψηφία τῶν ἀρχαιοπρεπῶν αὐτῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων, οἱ γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἀγῶνες οὓς ἐτέλουν, ἢ χρῆσις πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. Ὁ τέλειος δὲ οὗτος τῶν Πανταλεωτῶν ἐξελληνισμὸς ἀποδοτέος καὶ εἰς τὴν εἰς τὴν πόλιν των συρροὴν πολλῶν Ἑλλήνων ἀποκόμων ἕνεκα τῶν ἱαματικῶν τῆς πηγῶν καὶ τῆς ἐμπορικῆς θέσεως.

1) Ivanow J. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 82, ἀρ. 4.

2) Αὐτόθι, σελ. 84, ἀρ. 6.

Ἐπιγραφή ἀναθηματικὴ δεκαοκτάστιχος ἐπὶ κυλινδροειδοῦς ἐκ γρανίτου στήλης, ὕψους 2.28 καὶ διαμέτρου ἄνωθι μὲν 0,34, κάτωθι δὲ 0,36 τοῦ μ., νῦν διεσθημένης κατὰ τὸ μέσον, εὐρεθείσης ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ τῆς Παυταλίας. Καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν, ἐπὶ τῇ βίᾳσει τῆς ἀντιγραφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ivanow ἔχει :

« Ἀγαθῆ τύχη. Φυλῆς Ἡρακλήιδος ἐκδυκοῦ[ντος] (sic) Ἐθαγρίο[υ] Μουκιανοῦ, . . . ἱερεὺς Ζεινόμου[χος] Κέλ[ισου], Ἐρμογενῆς Σ[αβινια]ροῦ, Διόδορος (sic) . . . , Παπύλος [Σαδ]άλ[α], Σούδιος [Κύρ]ου, Γλαῦκος [Ἀρίστ]οτος (sic), Αἴ[λιος] Ἀπολλόν[ις] (sic) ἱερεὺς, Μᾶρκος ἱερεὺς, Δουσί[ις] Βάργου, Ἰουλιανὸς Διογενιανοῦ, Ἡλιόδωρος [Σα]δά[λα]»¹⁾.

Ἐκδικοῦντος, ἀπαντιᾶ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐπιγραφῇ ἀπὸ τῶν αὐτῶν χρόνων εὐρεθείση ἐν Φιλιππουπόλει ἀντὶ τοῦ : συνδικοῦντος, διότι ἐκδικος=σύνδικος. Κατὰ τὸν Rostovtsew καὶ Kazarow (Bul. de l'inst arch. Bulg. τόμ. I, σελ. 230) πιθανῶς οἱ σύνδικοι ἦσαν τοῦ δήμου ἀρχοντες πρὶν ἢ ὁ δῆμος τύχη πλήρους ἰσοπολιτείας (municipium). Καθ' ἡμᾶς πιθανῶς ἐν ταῖς αὐτονόμοις τῆς Θράκης πόλεις ἦσαν ἀρχή τις ἀνάλογος τῇ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ὀρισθείση ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τριάκοντα, ἣτις ἐδικάζε καὶ ἀπεφάσιζε ἐπὶ τῶν δημογεμένων πραγμάτων (Λυσίου, XVI, 7), τ.ἔ. δικασταὶ ἐπὶ δημοσέως ἰδίας καὶ δημοσίας οὐσίας.

Βάργος, ὄνομα Κελτικὸν ἐκ τοῦ ἐπιθ. vargus=ληστῆς, κικουρῆος καὶ μτφρ. στρεβλός.

Ἐπιγραφή δεκαοκτάστιχος ἀναμνηστικὴ ἐπὶ τετραπλεύρου ἔρυθροχρόου μαρμαρίνης πλακός, κεκομμένης κάτωθεν καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ ἄνω γωνίᾳ, ὕψ. 0,76, πλ. 0,85 καὶ πᾶχ 0,27 τοῦ μ., εὐρεθείσης ἐν τῇ κώμῃ Κόνγιοβο, περιφερείας Κιουστεντίλ.

« Ἀγαθῆ Τύχῃ. Ὀνοματογραφία ἰ[εωκό]ρων τοῦ σωι[τῆ]ρος Ἀσκλη[πιου], οἷς ἐδωρήσατο κτήμα ἐν κ[ώ]μῃ Σπινοπάρους καὶ τει[ας] (sic) Μουκιανὸς Σουκίου, ὁ [πα]τήρ: Μουκιανὸς πατήρ, Βασιλιανός, Καλα(ν)δίων, [Π]ολέμων, Δίδυμος, Δαλμάτις, Γοργί[ας], [Χ]ρώ[μιν], [Ἡ-

1) Ivanow J. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 83, ἀρ. 5.

ρω]διανός, [Κ]εφα[λι]ς, Κραυγᾶς, Ἀσ[β]όλι[ς],]Τε]ῖσις, Κότυς, Ἰουλιανός, Ὀλύμπις, Ἰκαρος, Μ[ο] . . . ὑδ[ιο]ς . . . »¹⁾.

Δαλμάτις, Χρώμις, Κεφάλις, Ἀσβόλις, Ὀλύμπις, συγκεκριμένοι τύποι τῶν: Δαλμάτιος, Χρώμιος, Κεφάλιος, Ἀσβόλιος, Ὀλύμπιος.

28

Ἐπιγραφή ἐννεάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ μικροῦ τετραπλεύρου ἐκ γρανίτου πιθανῶς βωμοῦ ὕψους 0,68 τοῦ μ. μετὰ κιονοκράνου καὶ βάσεως. Κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ Ivanow καὶ ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ συλλογέως ἔχει :

« Ἀγαθῇ Τύχη. Κυρίῳ Ἀσκληπιῶ σω]τι[ῆρι] Ἀὐρ(ῆλιος) Ἀσκληπειάδης Χρῆστο[υ] καὶ ἡ Ὑφινγένεια (sic) σύνβιος αὐτοῦ ε[ὐ]χ[α]ριστιήριον ἀνέθηκαν. Εὐτυχῶς »²⁾.

Εὐρέθη ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς Πανταλλίας. Ὑφινγένεια βάρβαρος μετασχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος Ἰφινγένεια.

29

Ἀναθηματικὴ ἐξάστιχος ἐπιγραφή ἐπὶ ἐκ γρανίτου βωμοῦ ὕψ. 0,84, πλ. 0,44 καὶ ἐν τῷ μέσῳ 0,29 τοῦ μ., κεκομμένου ἄνωθι δεξιόθεν. Εὐρέθη ἐν Κιουσεντίλ.

« Ἀγαθῇ Τύχη]. Κυρίῳ Ἀσκληπιῶ Σπινθοπουρηγῶ (;) Φλ(άβιος) Ἀπολλινάριος ἐδέξαμενος ἀνέθηκεν »³⁾.

Σπινθοπουρηγὸς προφανῶς ἀντὶ Σπινθοπαρηγός.

30

Ἐπιγραφή δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ κεκομμένου μαρμαρίνου ἀναγλύφου ἀνδρὸς ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω, ὕψ. 0,18, πλ. 0,14 καὶ πᾶχ. 0,02 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ Πανταλλίας.

« Παπείρις ἐδ[έ]χ[η]ν »⁴⁾.

Παπείρις, συγκεκριμένος τύπος τοῦ Παπείριος, λατιν. *Papirius*. Ἀπὸ του βου ἢ γου αἰῶνος.

1) Kalinka, σελ. 158, ἀρ. 177.

2) Ivanow J. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 84, ἀρ. 7.

3) Batacliev G. Bull. de l'inst. archéol. Bulg. Sophia, τόμ. VIII, ἔτ. 1934, σελ. 466.

4) Ivanow J. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 85, ἀρ. 9.

31

Ἐπιγραφή ὀκτάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ τετραπλεύρου ἐκ γρανίτου βωμοῦ, ὕψ. 0,90, πλ. 0,73 καὶ πᾶχ. 0,60 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν Κιουστεντίλ.

«[Ἐ]γαθῆ Τύχη. Μ(ἄρκος) [Ἀ]θή(λιος) Κ[λ]ώδι(ος) ὁ καὶ Π[ο]-
τά[μ]ων [ἐ]ν[γ]ονος [τ]οῦ Ἀντιγέ[νου]ς [ἐ]ποίη[σεν] [ε]ἰ[τ]ῆ[ς]»¹⁾.

32

Ἐπιγραφή τρίστιχος κοσμητικὴ ἐπὶ τμήματος ἐκ γρανίτου πλακός, ἐντετειχισμένου νῦν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ βορείου τοίχου τοῦ ἐν Κιουστεντίλιῳ λουιρῶνος. Συντεταγμένη ἐμμέτρως εἶναι κεκομμένη, διότι ἐξ αὐτῆς σώζεται ὁ πρῶτος δακτυλικὸς ἐξάμετρος στίχος καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου πενταμέτρου στίχου μόνον τὸ πρῶτον κόμμα. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἦτο κεχαραγμένη εἰς τὸ βάθρον ἀδριάντος τοῦ πολιοῦχου θεοῦ, ἐστημένου ἄνωθι τῆς κυρίας πύλης τοῦ ἄστεως, ὅστις ἐκ τοῦ ὕψους παρετήρει τοὺς τε ἐξερχομένους καὶ εἰσερχομένους εἰς τὸ ἄστυ.

«Πάντας, ὅσοι στείχουσιν ἀπ' ἄστεος ἢ δὲ πρὸς ἄστυ
λεύσσω εἰσορῶ»²⁾.

33

Ἐπιγραφή δεκατρίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακός, εὐρεθείσης ἐν τῇ κώμῃ Κλοκοσίτσα, περιφερείας Κιουστεντίλ, ὕψ. 0,30 καὶ πλ. καὶ πᾶχ. 0,07 τοῦ μ.

«Ἀγ[αθῆ] Τύχη]. Κυρίῳ Ἀπέλλων[ι] Ἡρακλείδης Περσέω(ς) σκη-
νορ(ο)άφος [ἔ]περ αὐτο[ῦ] καὶ τῶν εἰδείων (sic) εὐχαριστ[ή]ρ(ι)ον ἀνέ-
θετο <ν> (sic)»³⁾.

34

Ἐπιγραφή ἀναθηματικὴ ἐπτάστιχος ἐπὶ βωμοῦ τετραπλεύρου ἐκ γρανίτου μετὰ βάσεως καὶ κιονοκράνου, ἀλλὰ κεκομμένη ἄνωθι καὶ κάτωθι, εὐρεθέντος νοτιοδυτικῶς τῆς Παυταλίας ἐν τῇ πεδιάδι. Ἀνεγνώσθη ὑπὸ τῆς Μ. Brytsokova οὕτως :

1) Kalinka, σελ. 217, ἀρ. 269.

2) Ivanow J. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 88.

3) Filow B. Bull. de la société archéol. Bulg. Sophia, ἔτ. 1911, τόμ. II, σελ. 285.—Detschew D. Bull. de l'inst. archéol. Bulg. Sophia, ἔτ. 1934, τόμ. VIII, σελ. 69, 1.—Sene G. Revue archéol. ἔτ. 1915, σελ. 72, τόμ. I.

« [ὕπα]τεύο[ντος] Κυρίῳ Ἀπόλλ[ωνι . . .] Κ. Αὐ[φ]ίδιο[ς]], βουλευτῆς κο[λ]ωνεί[ας] Δεβέλτου εὐχὴν»¹⁾).

Ὑπατεύοντος φαίνεται ἡμῖν ἐσφαλμένη συμπλήρωσις καὶ ἀναγνωστέον πιθανώτερον ἐπιμελητεύοντος ἢ ἡγεμονεύοντος τῆς ἐπαρχίας.

Κ(όντος) Αὐ(φ)ίδιος, λατιν. *Aufidius-Aufidianus*, ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλαις θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Κολωνίας Δεβέλτου λατιν. *Deultum Veteranorum*, ἀποικία Ρωμαίων ἀπομύχων, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νῦν παρευξεινοποντίου Πύργου. Εἰκάζεται ὅτι ὁ Αὐφίδιος ἢ καταλικῶν τὴν Δεβελτόν, ὅπου διετέλεσε βουλευτῆς, ἐγκατέστη περὶ τὴν Πανταλίαν ἢ ἐταξείδευσεν εἰς Πανταλίαν καὶ ἀνέθηκε τὸν βωμὸν κατ' εὐχὴν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, οὗ ναὸς τις ὑπῆρχε ποῦ ἐκεῖ.

35

Ἐπιγραφή τριστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ γρανίτου τετραπλεύρου βωμοῦ μετὰ βάσεως πλατυτέρας καὶ κιονοκράνου ὕψ. 0.80 πλ. καὶ πάχ. ἄνωθι καὶ κάτωθι 0.50 καὶ ἐν τῷ μέσῳ 0.39—0.35 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ τῆς Πανταλίας.

« Ἀγαθῇ Τύχῃ. Διὶ Σεβαζίῳ Χρῆστος Ζωίλου»²⁾).

Ὁ Ζεὺς φέρει τὸ ἐπώνυμον Σεβάσιος ἄρα τυνύζεται τῷ Σεβαζίῳ — Σεβαζίῳ. Οὕτω ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ περιφερείας Σερδικῆς.

36

Ἐπιγραφή ἀναθηματικὴ ἐπὶ ἓκ γρανίτου τετμημένου δίχα ὕψ. 1.65, πλ. 0.60 καὶ πάχ. 0.32 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῇ κώμῃ Ρίλα.

« Ἀγαθῇ Τύχῃ. Κυρίῳ Σεβαζίῳ κληρονόμοι Ποσει[δ]ου Αἰσιμώους καὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ Σπορητηληνοὶ ἐποίησαν ἐκ τῶν ἐκείνου δι' ἐπιμελητῶν Βεΐθνος Μουκατράλεος καὶ Λούπου καὶ Ποσει[δ]ου καὶ Μάρκου καὶ Λουκίου»³⁾).

Ποσειδῶν: προφανῶς κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ Ποσειδίου, ἀπαντῶντος καὶ ἐν ἄλλαις θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἄ-

1) M. Brytso k o v a. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 138.

2) I v a n o w J. Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII ἔτ. 1919—20, σελ. 83 ἀρ. 3.

3) V e i n o w I v a n, Bull. de l'inst. archéol. Bull. τόμ. IV, 1926—27 σελ. 319.

ναγινωσκομένον *Ποσειδίου*. *Αἰσυμῶνος*: μετασχηματισμός τοῦ *Αἴσυμος* (αἴσα=μοῖρα), πρβλ. *Αἰσύμη*, πόλις τῆς Θράκης¹⁾, ἧς ὁ κάτοικος *Αἰσυμαῖος*, καὶ τὰ κύρια ὀνόματα *Αἴσυμνος*²⁾, *Αἴσυπος*.

Σπορτηληνοί: τοπωνυμικὸν ἐκ τοῦ *Σπορτήλη* ἢ *Σπορτίλη*. Ἄπαντᾶ καὶ ἀλλοχου³⁾. Ὁ ἐκδότης ὑπολαμβάνει τοὺς *Σπορτηληνοὺς* ὡς θίασον συνεστιαζομένων κοινῶ ἐρίνω πιθανῶς ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ *σπορτία* (=βορτὴ κατὰ τὸν Ἡσύχιον).

37

Ἀναθηματικὴ τετράστιχος ἐπιγραφή ἐν ἠρωικῷ δακτυλικῷ ἑξαμέτρῳ ἐπὶ τετραπλεύρου μαρμαρίνης πλακός, κεκομμένης ἄνωθι, ὕψ. 0.15, πλ. 0.57 καὶ πὰχ 0.35 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν Φερδινάνδοβο.

«Τὸν Ζητὸς Σεμέλης τε γλ[υ]κὴν [γόν]ον ἀγλαόδωρον
 Αἰγναῖον τέχνης ἰδίης ἱερεὺς Σατορνεῖνος
 σὺν φιλή ἀλόχῳ Μ[ά]γγη δῶρον πανάριστον
 Ἄσιανῶν σπείρη [ἐ]ρατεῦντες ἐθήκαν⁴⁾».

Μετρικῇ ἀνάγκῃ λαμβάνονται ὡς βραχεῖαι συλλαβαὶ αἱ Σατορνεῖ-
 νους καὶ Ἄσια*νῶν, μακρὰ δὲ ἢ Ἄ*σιανῶν. *Σπείρα* Ἄσιανῶν=τὸ λα-
 τιν. manipulus, τὸ τρίτον τῆς κοχόρτιος.

38

Τετράστιχοι ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἄνωθι καὶ κάτωθι μαρμαρί-
 νου ἀναγλύφου τοῦ Ἡρακλέους, ὕψ. 0.33, πλ. 0.21 καὶ πάχ. 0.03 τοῦ
 μ. εὐρεθέντος ἐν Κιουστεντύλ.

«Κυρίῳ Ἡρακλεῖ. Ἡρώδης Ἐπταικένθου ἀγαλ[μα]τογλύφος ὑπὲρ
 αὐτοῦ καὶ [τῶν] ἰδίων ἀνέθηκεν⁵⁾».

39

Ἐπιγραφή τετράστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ μαρμαρίνου ἀναγλύφου
 παριστῶντος τὸν Ἡρακλέα ἀγωνιζόμενον πρὸς λέοντα, ὕψ. 0.33, πλ.

1) Ὁ μήρου, Ἰλ. Θ, 304. Πιθανῶς ἢ Οἰσίμη.

2) Αὐτόθι, Λ, 303 Παυσανίου, I, 43, 3.

3) Kalinka, αὐτόθι, 214.

4) H. Skorpil, Arch. épigr. Mitth. XVII, 212, ἀρ. 107.—Sbornik, VIII, 65, ἀρ. 5, Bassanovik, Sbornik, XI, σελ. 60, ἀρ. 16.—Kalinka, σελ. 166, ἀρ. 180.

5) Kazarov G. Antik. Denkmäler aus Bulgarien, VI, 1930—31, σελ. 121, ἀρ. 8.

0.21 καὶ πᾶχ. 0.03 τοῦ μ. Τὸ ἀνάγλυφον εὑρεθὲν ἐν Κιουστεντίλ εἶναι τεθραυσμένον εἰς πέντε τεμάχια, ὧν λείπει τὸ ἐν.

«Κυρίῳ Ἑρακλεῖ Ἑρωδῆς Ἐπταικένθου ἀγαλ[μα]τοποιὸς ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ [τῶν] ἰδίων ἀνέθηκεν»¹⁾.

40

Τρίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ πλαισίου ἐκτύπου μαρμαρίνου ἀναγλύφου τοῦ Ἑρακλέους ὕψ. 0.34, πλ. 0.22—0.20 καὶ πᾶχ. 0.03 τοῦ μ., εὑρεθέντος ἐν ἀμπέλῳ τῆς κώμης Βάξεβο περιφερείας Κιουστεντίλ (Παυταλίας). Ὁ Ἑρακλῆς παρίσταται κατὰ μέτωπον γυμνὸς διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ροπάλου, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατῶν τὴν λεοντῆν.

«Κυρίῳ Ἑρακλεῖ, Πολιτικὸς Βεΐθνος εὐχὴν ἀνέθηκεν. Εὐτυχῶς»²⁾.

41

Ἀναθηματικὴ δίστιχος ἐπιγραφή κάτωθεν τμήματος ἀναγλύφου τοῦ Θρακὸς ἱππέως ὕψ. 0.18, πλ. 0.30 καὶ πᾶχ. 0.04 τοῦ μ. εὑρεθέντος ἐν τῇ κώμῃ Σιρίνο Δουπνίτσης. Τὸ ὕψος τῶν γραμμᾶτων, 0.015 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος.

«Σεβαζιανὸς Μούκατράλεος εὐχὴν»³⁾.

42

Ἐπιγραφή ἐξάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ τετραπλεύρου ἐξ ἄσβεστολίθου βωμοῦ, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν κεκομμένον, ὕψ. 0.69, πλ. 0.40 καὶ πᾶχ. 0.36 τοῦ μ. εὑρεθέντος ἐν τῇ κώμῃ Βοβαράσι, περιφερείας Ραδομίρ.

«Ἀγαθῇ Τύχῃ. Κυρίῳ ἥρωι Σονιτουληνῶ Παρδαλᾶς Λούπου εὐχὴν»⁴⁾.

43

Δίστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, κεκομμενὴ, κάτωθι ἐπὶ μαρμα-

1) Τοῦ ἀτύτου, αὐτόθι, σελ. 121—122.

2) D a n o v C h r. Νεωστὶ ἀποκαλυφθεῖσαι ἀρχαιότητες, ἐν τῷ Bull. de l'inst. archeol. Bulg. τόμ. XI, ἔτ. 1937, σελ. 309.

3) D e t s c h e w, Ἐπετηρὶς ἐθν. μουσείου Σοφίας, τόμ. V, ἔτ. 1926—1931, ἀρ. ἀρχαίων ἐπιγραφῶν 4. σελ. 158.

4) D o b r u s k y, Sbornik, III, 46, ἀρ. 4. F r a n k f u r t e r, arch. epigr. Mitth. XIV, 153, ἀρ. 35.—D u m o n t - H o m o l l e, Mélanges, 563, ἀρ. 9^a.—K a l i n k a, 179, ἀρ. 202.

ρίνης πλακὸς κεκομμένη ἑκατέρωθεν, ὕψ. 0.8, πλ. 0.15, πάχ. 0.03 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῇ κώμῃ Κυμνίτσα, περιφερείας Δουννίτσης.

«'Αγορίῳ Θεῷ ἐπ[ηκόω Α]ὔρ(ἡλιος) Μουκώ[ραλις]»¹⁾,
πιθανῶς τῷ Κυρίῳ Ἡρωί.

44

Ἐπιγραφὴ ἐπτάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ τετραπλευροῦ ἐξ ἄσβεστολίθου πλακός, ἄνωθι καὶ κάτωθι κεκομμένης. ὕψ. 0,61, πλ. 0,84 καὶ πάχ. 0,27 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῇ κώμῃ Κοτσερίνοβον παρὰ τῷ Κιουστεντίλ.

«'Αγα[θῆ] Τύχη. Ἄνεμο[ις] σωτήρσιν Φλ(αβία) Μοδέστα Δεκ[έ]ν-
του τοῦ Ποτάμωνος [εὐξ]α[μένη] δῶρον [κατεσκ]εῦάσεν Εὐτυχ[ῶ]ς»²⁾.

45

Ἐπιγραφὴ ἑννάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ βάρθρου, εὐρεθέντος ἐν Παυταλίᾳ.

«'Αγαθῆ Τύχη. Τὸν κράτιστον ἐπίτροπον τῶν Σεβ(αστῶν) Αὐρ(ή-
λιον) Ἀπολλώνιον Αὐρ(ἡλιος) Ἡρώδης ὁ Ποσιδωνίου (sic) δοῦλ(ος)
τὸν ἑαυτοῦ πάτρωνα. Εὐτυχῶς»³⁾.

46

Ἐπιγραφὴ ὀκτάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπὶ ἐκ γρανίτου πλακός ὕψ. 0,70 καὶ μήκ. 1,20 τοῦ μ. κεκομμένη ἀριστερόθεν καὶ κάτωθι. Εὐρέθη ἐν τῇ κώμῃ Ρήλα.

«[Ἐ]Αγαθῆ] Τύχη. τὸν βωμὸν ἐκ τῶν [ιδίων ἀνέθηκα]ν οἱ
Σπορτηλ(η)νοί . . . [Αὐλ]οῦζενις καὶ Διξά[τραλις] (δηνάρια) ν'. Βεῖθυσ
Μουκα[τραλέυς καὶ Ἐτ]εῖκενθος Βειθᾶ (δηνάρια) ν'. Ἐτει-
κένθου (δηνάρια) ν'. Μουκά[τραλις καὶ] Τήρης καὶ Ταρσᾶς οἱ Βεῖ-
[θυος] (δηνάρια) ν'.»⁴⁾.

47

Ἐπιγραφὴ ἐπτάστιχος πιθανῶς ἀναθηματικὴ ἐπὶ δύο τμημάτων

1) Kazarow G. Bull. de la soc. arch. ἔτ. 1914, τόμ. IV, σελ. 232, ἀρ. 5.

2) Kalinka, σελ. 178, ἀρ. 200.

3) Dobruski, Sbornik, IV. (1899), σελ. 111, ἀρ. 18.—Cagnat, I, 226, ἀρ. 673.

4) Jiresek, Arch. épigr. Mitth. X, 74.—Dumont-Homolle, Mélanges, 321, ἀρ. C¹.—Kalinka, σελ. 186, ἀρ. 214.

μαρμαρίνης μεγάλης πλακός, τοῦ ἑνὸς ὕψ. 0,45, πλ. 0,38 καὶ πᾶχ. 0,4, τοῦ δ' ἑτέρου ὕψ. 0,51, πλ. μέχοι 0,2 καὶ πᾶχ. 0,15, κεκομμένη ἐν ἀρχῇ δεξιόθεν, ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀριστερόθεν, Εὐρέθη ἐν Κιουστεντίλ. Δυσ-
συμπλήρωτος.

« δ] εἰκόηι νο α] ὦν ἂν κτηνῶν [ἄρ-
τι] ἔχων [χ -ων] λαχ(η)ιγῆ καὶ οὐρανός [κηρ]ύξη (ε)ἰς
τὴν ἀπο[τε ἀμνό ;]ν ἀρ[σε]νικὸν λευκόν, ἀλεκ[ι]ρυνά
-ως, ὅπου δ' εἰς θεοῦς [ἀ ἀνα]χωρε[ῖ] εἰς τὰ σπ(ε)ίσματα λα-
βάν [τά]ς χεῖρας καὶ ἐπ' εὐχῆς , . . εἰλατώσει μιν τοῖς
ιδίοις διαβ τῶν δὲ θνομένων ὄ[ς ορ]ίου [κ]αὶ θεός
γ[εν]ῆς μὴ γένεσθ[αι ἔτε]ρα δὲ γένεσθα[ι].»¹⁾

48

Ἀναθηματικὴ δεκατετράστιχος ἐπιγραφή κεκομμένη ἐπὶ τμήματος
μαρμαρίνης πλακός ὕψ. 0,34, πλ. 0,24 ἄνω καὶ 0,27 τοῦ μ. κάτω, εὐρε-
θείσης ἐν ἐρειπίοις τῆς Νικοπόλεως πρὸς Νέστω.

« -ειμανός Ἀσκληπ[ιοῦ ;], [Ἀσκλη]πίοδώρος Ἀσκληπ[ᾶ,
Ἀσκλη]ᾶς Διδίου, . . . -ος Διδίου, . . Ἀσκλη, . . -λος Σοσίου (sic), Μα-
γνί(;)ων Μενέφρονος, . . . -λῆς Σένθου, [Φίλι]ππος Ἀλεξάνδρου, [Πο-
σ]ειδώριος Φιλίππου, [Ἐ]ρμόδωρος [Πο]σειδώριος Μαγνίωνος,
[Ἀλέ]ξανδρος Ζ(ε)πιᾶ, [Ἀ]ντώνιος Ποσειδόνιος»²⁾.

49

Ἐπιγραφή ἑξάστιχος ἐπιταφία ἐπὶ ἕξ εὐτελοῦς μαρμάρου ἐπιστο-
λίου μήκ. 2,8, ὕψ. 0,6. εὐρεθείσης ἐν τῇ κόμῃ Λαζων παρὰ τῷ Κιου-
στεντίλ. Ἡ ἐπιγραφή εἶναι ἕμμετρος ἐν δακτυλικοῖς ἑξαμέτροις.

«Νηὸς μὲν θυόεντας ἐδείματο Τει[μοσθ]ε(ί)νη[ς]
ἀθανάτοις μακάρεσσιν ἔχων θεογηθέα θυμὸ[ν]
τοῦτο δ' ἐπ' ἠλιβάτοιο προάστεος ἦνυσεν ἔργον
κυδιῶν τειμαῖσι δορισθενέων βασιλῆων,
ὄφρα κεν ἀστυφέλικτον ἔχει περιωπέ[α· νη]δόν]
ψυχῆ, ἐπὴν μοίρη βίотου τέλος ἀμφικαλύψῃ»³⁾.

1) Kalinka, σελ. 161, ἀρ. 180.

2) Beschevliev B. Bull. de l'inst. archéol. Bulg. Sophia, τόμ. VIII, ἔτ. 1934, σελ. 466.

3) Jirecek καὶ Gompertz, Arch. épigr. Mitth. X. 66.—Dumont, Homolle, Mélanges, σελ. 319, Ζ'—Kalinka, 262, ἀρ. 334.

Ὁ Dumont ἀναγινώσκει «κυδίστων τείχισμα». ἀντὶ Τειμοσθεΐνης· θεογηθῆς, μοναδικὴν κατὰ τὸ θεομισῆς· ὁ Dumont—θεοπειθῆς· ὡσαύτως προάστν μοναδικὸν ἀντὶ προάστειον πρβλ. πρόναος· Περιωπῆς=περίοπτος. Προφανῶς τὸ ἐπιστύλιον ἐπέκειτο τάφου ἔχοντος σχῆμα ναΐσκου ἐν παραστάδι.

50

Ἐπιγραφὴ ἐπτάστιχος ἐπιταφία ἐπὶ ἐκ γρανίτου βωμοῦ, κεκομμένου ἄνωθεν, ὕψ. 0,92, πλ. καὶ πᾶχ. 0,45—0,55 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν Κιουστεντίλ. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀπετέλει τρίστιχον ἐπίγραμμα· ἐκ τοῦ πρώτου στίχου δακτυλικοῦ ἑξαμέτρον διασφύζεται τὸ τέλος, ὁ δεῦτερος πεντάμετρος ὁλόκληρος καὶ ὁ τρίτος δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸ δακτυλικόν.

«..... [ἀπ]ο[ι]χ[ομ]ένη γαμετῆ μο[v]

Νεβρίδι σωφροσύνη στήσα τὸ σῆμα πόσις,
τειμὴν παρείθω Σαλβιδηνὸς ἀλόχῳ»¹⁾.

Ὁ J. Zingerle στηριζόμενος ἐπὶ τινων ἰχνῶν τοῦ τετριμμένου μέρους συμπληροῦ τὸν πρῶτον στίχον: «Εἰκοσέτι ὀλίγου τρις ἀποικομένη γαμετῆ μου», ἀναγινώσκει δὲ Σωφροσύνη ὡς δεῦτερον ὄνομα τῆς νεκρᾶς, στήσατο ἀντὶ στήσα τό, μου παρὰ τῷ γαμετῆ: παρείθω=παρεῖτο (παρίεμαι). Πιθανῶς τὸ ἐπίγραμμα ἀποκαθίσταται κατὰ προσέγγισιν οὕτω:

Εἰκοσέτι ὀλίγον τρις ἀποικομένη γαμετῆ μου
Νεβρίδι σωφροσύνη στήσα τὸ σῆμα πόσις,
τειμὴν παρείθω(ν) Σαλβιδηνὸς ἀλόχῳ».

σωφροσύνη=ἕνεκα σωφροσύνης· τὸ δὲ παρείθω ἔδει νὰ ἔξενεχθῆ κατὰ μετοχὴν.

51

Τρίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφὴ ἐπὶ τραπεζοειδοῦς μαρμαρίνης πλακῶς μήκ. 0.77, πᾶχ. 0.57 καὶ ὕψ. 0.35 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῇ περιφερείᾳ Πετριτσίου (Κιουστεντίλ).

«Σκαρκαιζῆς Πύρρον Τηρηπαρηνὴ ἐποίησεν Π(ροπλίῳ) Αἰλίῳ (sic) Κύντο (sic) τῷ ἀνδρὶ ἑαυτῆς μνή(ας) (sic) χάριν»²⁾.

1) Seure, Bull. corr. hell. 1901, XXV, 314, ἀρ. 10.—Kalinka, 272, ἀρ. 334.

2) Velkow I. Νεωστὶ ἀποκαλυφθεῖσαι ἀρχαιότητες, βουλγ. Βουλ. de l'inst. arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 417, ἔτ. 1932—33.

ἌΟ Velkow ἀναγινώσκει *Τηρηπαρηνητή* καὶ *Κνότο* ἐσφαλμένως. *Τηρηπαρηνός*, τοπωνυμικὸν ἐπίθ. ἐκ τοῦ *Τηρηπάρα* ἢ *Τηρηπάρον*, *Κύντος* δὲ ἐκ τοῦ Λατιν. *Quintus*. Περίεργος ὁ τύπος τοῦ Θρακικοῦ θηλ. ὀνόμ. *Σκαρκαιζές*, ἀντὶ *Σκαρμινιζές*.

52

Ἐπιγραφή ὀκτάστιχος ἐπιταφία ἐπὶ ἐκ γρανίτου στήλης τετραπλεύρου, ἀριστερόθεν κεκομμένης, ὕψ. 1.55, πλ. 0.47—0.64 καὶ πᾶχ. 0.40—0.54 τοῦ μ. εὐρεθεῖσθαι ἐν τῇ κώμῃ Κόνιοιστον περιφερείας Κιουστενίλ.

« -ας Μουκα[ζ]ένεος Στρο[ν]υληνός ἐ[α]υτῶ ζῶν κ[αί] φρογῶν κατεσκέβασεν (sic). Χα[ῖ]ρε παροδεῖτα »¹⁾.

53

Ἐπιγραφή πεντάστιχος ἐπιταφία ἐπὶ ἐκ γρανίτου πλακὸς τετμημένης εἰς δύο, τοῦ ἑνὸς τμήματος ἔχοντος ὕψ. 0.37, πλ. 0.41, πᾶχ. 0.22, τοῦ δ' ἑτέρου ὕψ. 0.47, πλ. 0.54, πᾶχ. 0.24 τοῦ μ. εὐρέθη ἐν Κιουστενίλ.

« Πετρώνιος Ε[ὐ]τύχης ζῶν καὶ φρογῶν κατεσκέβασε[ν] ἐ[α]υτῶ καὶ τῇ ἰδίᾳ συμβίῳ Οὐαλερίᾳ Πόλλῃ;] καὶ τῇ θυγατρὶ Πετρω[ν]ία καὶ τοῖς υἱοῖς Πετρω[ν]ίῳ κ[αί] [η]ν [α] Π[ε]τρωνίου ; . . . »²⁾.

54

Ἐπιγραφή ὀκτάστιχος ἐπιταφία ἐπὶ ἐκ γρανίτου στήλης, τετμημένης δίχα, ὕψ. 1.66, πλ. 0.56, πᾶχ. 0.49 τοῦ μ. εὐρεθεῖσθαι ἐν τῇ κώμῃ Μπομπόσεβο, 100 χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ Στρουμόνος, περιφερείας Δουπνίτσης.

« Τ[ίτω] Φλ[αβίω] Ἐ[ρμι]ανῶ ἥρωι ζήσαντι ἔτη μῆ' αἰ θυγατέρες Μοκάσοκος καὶ Μοκαζή τῶ πατρὶ μνήμης χάριν ».

Κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Detschew³⁾. ἌΟ Velkow ἀναγινώσκει ἐσφαλμένως Φλε[β]ιανῶ ἥρωι . . . καὶ θυγατέρες . . . Μοκαζήνη⁴⁾.

1) Dobrusky, Sbornik XVI, 111, ἀρ. 17.—Seure, Bull. corr. hell. 1901, XXV, 315 ἀρ. 11—12.—Kalinka, 248, ἀρ. 307.

2) Seure, Bull. corr. hell. 1901, σελ. 313, ἀρ. 9.—Kalinka, 255, ἀρ. 322.

3) Detschew D. Ἐν τῇ ἐπετηρ. τοῦ ἐθν. μουσείου Σοφίας, τόμ. VI, ἔτ. 1932—34, σελ. 57, Ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀρ. 16.

4) Velcow Ivan, Bull. de l'inst. arch. Bulg. τόμ. V, ἔτ. 1928—29, σελ. 381.

55

Ἐπιγραφή ὀκτάστιχος ἐπιταφία, μεικτὴ, κεκομμένη ἄνωθεν καὶ δεξιόθεν. Τὸ Λατινικὸν τμήμα καὶ ἀριστερόθεν ἐπὶ τμήματος ἓκ γρανίτου πλακὸς ὕψ. 0.60, πλ. 0.95 καὶ πᾶχ. 0.15 εὐρεθείσης ἐν Κιουστεντίλ. Ἀπετέλει ἕμμετρον ἐπίγραμμα δακτυλικόν.

« : κείνου ἀ[π;] ἐσθλὰ παρα κείθεν [δ']
εὐνοέω[ν]. γήρω ἐν λιπαρῶ [Δ]ιογενείας ἐν χ.
-ιαε hic cunctae. [pru]dentiae solu. [Ale]xander m. ».

Ὁ Bücheler συμπληροῖ τὸ λατινικὸν τμήμα διὰ δύο δακτυλικῶν ἑξαμέτρων :

« [munificent]iae hic cunctae [et pru]dentiae solu[s]
plenus Al]exander m[orte est ereptus acerba» ¹⁾.

56

Ἐπιγραφή ὀκτάστιχος ἐπιταφία ἐπὶ ἓκ γρανίτου πλακὸς κεκομμένη δεξιόθεν καὶ κάτωθεν ὕψ. 0.76, πλ. 0.62, πᾶχ. 0.02. Οὕτω σφῶνται αἱ ἀρχαὶ τῶν στίχων. Ἀπετέλει ὀκτάστιχον ἠρωφλεγεῖον. Εὐρέθη ἐν Κιουστεντίλ.

« Ἀκτίου ἄλο[χος] κάλλε[ε]ι καὶ [γένει;] ἀλλ'
οὔτος σ ὄσσα τι ον μορφῆν μὲν λαΐνεος
ἄλλον σω [κῦδ]ος ε » ²⁾.

57

Ἐπιγραφή δωδεκάστιχος ἀναθηματικὴ ἐν δακτυλικοῖς ἑξαμέτροις, ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τετμημένοις εἰς πολλὰ τμήματα καὶ κεκομμένης δεξιόθεν, ὕψ. 0.30, πλ. 0.55 καὶ πᾶχ. 0.04. Εὐρέθη ἐν Κιουστεντίλ.

« Σταυρὸς ἐγὼ [θ]εό[τε]κτος ἔ[ὸν] σωτήρος Ἰησοῦ
χεῖρα δέμω τανύ[σ]ας μερόπ[πων] σωτήριον οἶκον.
ἀθανάτου βούλησιν εἰς οὐρά[ριον] τέλος ὀρθῶν.
Εἰ δόμον ἡμέτερον ποθέ[εις] ἐσθῆναι, ὀδεῖται,
οὐδοῦ ἐπεμ(βε)βαῶς μυθήσα[σθαί] μοι ἀπάρχον'
» Σταυρὲ μάκαρ, ποθέω σε· σὺ γὰρ [ε] παραμύθιον ἄθλοισ'
ἐν σοὶ γιῶ Χριστοῦ δέμας ἄφθ[ιτον] ἐγκεκρέμαστο,

1) J i r e c e k, Arch. epigr. Mitth. X, 64, ἀρ. 3.—CII, III, 7417, 14207⁸⁰.
—B ü c h e l e r, carmina iat. epigr. I, 585.—K a l i n k a, 277, ἀρ. 350,
2) K a l i n k a, σελ. 275, ἀρ. 347.

δ]ς πάς ὢν λόγος ἀθανάτου βρο[τέοισιν ἐφάνθη].»

Ἰσιθι πιστεῦων ὁμοούσιον εἶναι Ἰησοῦν]

κνδαλίμης τριάδος κτίσεως τ' ἀκτιστον ἑταῖρον.].

Εἰ δ' ἕτερα φρονεῖς ἐκ[τ]ὸς προθ[ύρων σὲ μένειν δεῖ].

Εὐχλωγῆς ἔνεκα ἢ δ' ἄλλοίας ἐπ' ἀμοιβαῖς

[Δαρ]δάνις Ροδο[κλέους καθιέρωσεν].»

Ἡ συμπλήρωσις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καλίνκα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἐνοίας ¹⁾. Ἡ ἐπιγραφή πάντως θὰ ἦτο πορὰ τῆ βάσει σταυροῦ, ἐστημένου πρὸ τῆς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἀριανῶν. Ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἤδη αἰῶνος. Δαρδάνις, συγκεκομμένος τύπος τοῦ Δαρδάνιος, πρβί. Διονύσις κτλ.

58

Τετράστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ τμήματος μαρμαρίνης στήλης μετὰ θριγκοῦ ἄνωθι, ὕψ. 0,45 πλ. καὶ πᾶχ. 0,57—0,60 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῷ Νευροκόπιον. Ἀπὸ τοῦ β'. μ. Χ. αἰῶνος. Ὑψος γραμμάτων 0,035.

«Πύρρος Ἀγάθωνος ἐαυτῶ καὶ Ζαῖκα τῆ γυναικὶ ἑαυτοῦ ζῶων ἐποίει. Ἔτους ζορ'» ²⁾.

Ἡ ἐν τέλει χρονολογία 177 εἶναι τῆς Μακεδονικῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ 31 π. Χ. δηλ. τῆς ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίας καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἔτος 146 μ. Χ.

Τὸ θρησκικὸν ὄνομα Ζαῖκα, τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ.

59

Τρίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή κάτωθι μαρμαρίνου ἀναγλύφου μετὰ τριγωνοειδοῦς ἀετώματος καὶ ἀκρωτηρίων ὕψ. 0,60, πλ. 0,31, πᾶχ. 0,085, εὐρεθέντος ἐν ἀρχαίᾳ νεκρουπόλει τῆς περιφερείας Πετριτίσιον. Ὑψος γραμμάτων 0,015.

«Διονύσις, Ἀρτεμιδώρα κὲ (sic) Ἀσκληπιόδωρος Πυθίου Ἐπι[ά]-π(ο)υς μνήμης χάριν» ³⁾.

Τὸ θρησκικὸν ὄνομα Ἐπιάπους ἢ Ἐπιήπους ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ.

1) K a l i n k a, 194, ἀρ. 232.

2) D e t s c h e v D. Ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀρ. 1, ἐν τῷ δελτίῳ τοῦ ἀρχαιολ. ἱνστιτ. Σοφίας, τόμ. Χ. ἔτ. 1938, σελ. 281 (Bull. de l'inst. archéol. Bulgare).

3) T o ὕ α ὕ τ ο ὕ, αὐτόθι, ἀρ. 3, σελ. 283.

60

Δίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή, τετριμμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω καὶ δεξιόθεν περιθωρίου μαρμαρίνου ἀναγλύφου, ὕψ. 0.61, πλ. 0.48 καὶ πάχ. 0.05 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν ἀρχαίᾳ νεκροπόλει περὶ τὸ Πετρίτσιον. Ὑψος γραμμάτων 0.05. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' αἰῶνος μ. Χ.

«Μάρκελλος τῆ συμβίῳ [μνήμης] χάριν»¹⁾.

61

Τετράστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή, κεκομμένη ἑκατέρωθεν καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐπὶ τμήματος μαρμαρίνης στήλης ὕψ. 0.43, πλ. 0.81 καὶ πάχ. 0.20, εὐρεθέντος περὶ τὸ Πετρίτσιον. Ὑψος γραμμάτων 0,03—0.04 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' μ. Χ. αἰῶνος.

«... Τό[δε] Ἀντωνία [Δι]ογέν[ου]ς τῷ ἀνδρ[ὶ] ἐαυτῆς ἐ-
ποιεῖ τῷ Μνη»²⁾.

Ὁ Δέτσεφ νομίζει ὅτι πρὸ τοῦ ὀνόματος Ἀντωνία ἦτο κεκαραγμένον τὸ πλήρες ὄνομα κατὰ δοτικὴν τοῦ συζύγου τῆς, εἰς ὃν ἐποίησεν αὕτη τὸ μνημεῖον, ἢ δὲ κεκομμένη λέξις ΜΝΗ. . . εἶναι ἐπίθετόν τι, χαρακτηριστικὸν τοῦ μακαρίτου, οἷον *μνησιδῆμος, μνησιγένης, μνησιθεος*.

62

Τρίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή κάτωθεν ἐπιτυμβίου μαρμαρίνου ἀναγλύφου τοῦ Θρακὸς ἱππέως κεκομμένου κατὰ τὴν δεξιὰν ἄνωθι γωνίαν, ὕψ. 0.69, πλ. 0.44, πάχ. 0.10, εὐρεθέντος περὶ τὸ Νευροκόπιον Ὑψος γραμμάτων 0.02 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' αἰῶνος μ. Χ.

«Ἄλλῳ ἥρωι Ἀπολλόδ[ω]ρος Πόρρον τ[ῷ] συντρόφῳ»³⁾.

Τὸ Θρακικὸν ὄνομα Αὔλος γίνεται κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ φθόγγου β (αυ—αβ) πρὸς τὸ λ Ἄλλος, πρβλ. Ἀλλούπορις ἀντὶ Αὔλουπορις. Πρόκειται περὶ ἀφηρωσθέντος νεκροῦ.

63

Ἐννεάστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης ὕψ. 0.90, πλ. ἐν τῷ μέσῳ 0.30 καὶ ἄνω 0.36 καὶ πάχ. 0.30, εὐρεθεισης περὶ τὴν

1) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 4, σελ. 284.

2) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 5, σελ. 285.

3) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 6, σελ. 285.

πόλιν Σβετί Βράτς (Ἀγ. Ἀνάργυροι) τῆς περιφερείας Πετριτίου. Ὑψος γραμμῶν 0.02 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' μ. Χ. αἰῶνος.

«Μ(άρκω) Ἐρεννίω Μαξίμω ἡγουκιάτῳ Σεβαστοῦ Μ(άρκος) Ἐρεννίος Σεουήρος ἀδελφός και κολλήγας»¹⁾.

ἡγουκᾶτος Σεβαστοῦ, δηλ. evocatus Augusti, ἀπαντᾶ και ἡβοκᾶτος και ἐβοκᾶτος κολλήγας, τὸ λατιν. *collega*—συνάδελφος ἐν τῷ ἐπαγγέλματι.

64

Δίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφὴ ἐν τῷ ἄνω μέρει ἐπιτυμβίας μαρμαρίνης στήλης κεκομμένης ὑπὸ κανόνα διακόσμητον ὑπὸ 15 κυβίσκων, ὕψους 0.26, πλάτους 0.75 και πάχ. 0.39 τοῦ μ., εὑρεθείσης περὶ τὴν πόλιν Σβετί Βράτς περιφερείας Πετριτίου. Τὸ ὕψος τῶν γραμμῶν 0.02 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' μ. Χ. αἰῶνος.

«Βριεούλα Πετραδενο και Γοαζείρα τῇ μητρὶ οἱ ὕ(ι)οὶ τὸ μνήμα»²⁾.

Πετραδενός-Πετραδηνός, ἐθνικὸν ἐκ τοῦ Πετράς-ἄδος, ὅθεν πιθανῶς ἔχει τὴν προέλευσιν τὸ νῦν ὄνομα Πετριτίσι(ον). Πετραδενο πτώσ. Δοτ. ἀντὶ Πετραδενῶ (πατρί). Πετριζήη, φρούριον ἐν Δαρδανία³⁾. Πέτρα, πόλις τοῦ φύλου τῶν Μέδιων⁴⁾. Τσαζείρα, ἡ σχετικὸν τοῦ παρὰ Θουκυδίδη⁵⁾. Ἰόαξις, Θρακικόν.

65

Τετράστιχος κεκομμένη ἐπιταφία ἐπιγραφὴ ἐπὶ τμήματος μαρμαρίνης στήλης ὕψους 1.02, πλάτους 0.19 και πάχους 0.49 τοῦ μ. Τὸ ὕψος τῶν γραμμῶν 0.04 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' αἰῶνος μ. Χ. Εὑρέθη περὶ τὴν πόλιν Σβετί Βράτς περιφερείας Πετριτίου.

« ιριαζω Βείθους ὑπὲρ ἐα]υτῆς και μνήμης χάριν»⁶⁾.

66

Ἐννεάστιχος ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ εἰς τὸν Θρακικὸν μέγαν θεὸν Πυρμηρούλαν (τὸν Θρακία ἱππία Κύριον Ἡρωα) ἐπὶ τετραπλεύρου

1) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 7, σελ. 285.

2) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 8, σελ. 286.

3) Προκοπίου περὶ κτισμάτων IV, 4.

4) Τ. Livii, XL, 22, 12 και 23.

5) Θουκυδίδου, IV, 107.

6) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 9, σελ. 287—288.

μαρμαρίνου βωμοῦ μετὰ θριγκοῦ ἄνωθι καὶ κάτωθι, ὕψους 0.95, πλάτους 0.44 καὶ πᾶχ. 0.31 τοῦ μ. εὐρεθέντος περὶ τὴν πόλιν Σβετι Βράτς. Ἡ ἐπιγραφή εἶναι κεχαραγμένη ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὄψεως τῆς στήλης, ἔχοντι ὕψους 0.57, πλάτος 0.33 καὶ πᾶχος 0.20 τοῦ μ. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων 0.02 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β' μ. X. αἰῶνος.

«Θεῶ Μεγάλῳ Πυρμηρούλα Α(ούκιος) Κέστιος Οὐλλπιανὸς Λονγεῖνος κατ' ἐπιταγήν. Τοῦ γ ρ' ἔτου[ς], Δαισίου, Γελασεῖνες ἐποίει»¹⁾.

Πυρμηρούλας, ἐπίθ. τοῦ Κυρίου Ἡρώος, ιδιότητος σημαντικόν. Ἐνταῦθα φέρεται ὡς ὄνομα αὐτοῦ καλουμένου Θεῶ μεγάλῳ. Ἐτερος τύπος ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσι *Πυρομηρούλας*, *Πουρμηρούλας*.

κατ' ἐπιταγήν προφανῶς τοῦ θεοῦ ἐν ὄνειρῳ. Ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ *κατ' ἐπιταγήν ὄνειρον*²⁾ ἢ *ἐξ ἐπιταγῆς θεοῦ*³⁾.

Ἡ χρονολογία 193 εἶναι ἡ μακεδονικὴ αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ τοῦ 31 π. X. ἄρα ἀναλογεῖ πρὸς τὸ ἔτος 162 μ. X. *Δαίσιος*, μακεδονικὸς μὴν ἀπὸ 23 Ἀπριλίου μέχρι 23 Μαΐου.

67

Δίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ κάτω περιθωρίου ἀναγλύφου μαρμαρίνης στήλης ἀποληγούσης εἰς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων, ὧν τὸ ἀριστερόθεν κεκομμένον, ὕψους 0.52, πλάτους 0.34 καὶ πᾶχος 0,04—0.06 τοῦ μ. εὐρεθείσης παρὰ τῇ πόλει Σβετι Βράτς τῆς περιφερείας Πετριτσίου. Τὸ πεδῖον, ἐφ' οὗ τὸ ἔκτυπον ἀνάγλυφον, ἔχει ὕψος 0.36 καὶ πλάτος 0.30 τοῦ μ. Τὸ ἔκτυπον ἀνάγλυφον παριστᾷ δάφνινον ἡμιστέφανον πρὸς τὰ ἄνω ἔστραμμένον, οἰοεὶ προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ πεδίου δι' ἥλων ἐπὶ τῶν ἄκρων, ἐξ ὧν ἐξαρθῶνται ἀνὰ μία ταινία καὶ ἐκ τοῦ μέσου βότρυς· τὸ δὲ κενὸν τοῦ ἡμιστεφάνου πληροῦται δι' ἐλικοειδῶν βλαστῶν, οἰοεὶ ἐκφυομένων ἐκ τοῦ μίσχου τοῦ βότρυος. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων 0.02 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' μ. X. αἰῶνος.

«*Πυρουσάλα Κρίσπου*», ἐννοεῖται «*κατάκειται*»⁴⁾.

Ὁ Δέστεφ σχετίζει τὸ πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματος πρὸς τὸ ὄνομα *Πυρούλας*, θρακικὸν καὶ τὸ *Πυρουρηθῆς*⁵⁾· τὸ δεύτερον *Σάλας*,

1) Τοῦ α ὕ το ὕ, αὐτόθι, ἀρ. 10, σελ. 288—289.

2) C a g n a t, inser. ad. res Rom. pertinentes, I, ἀρ. 568.

3) Τοῦ ὕ' α ὕ το ὕ, αὐτόθι, ἀρ. 483.

4) Τοῦ α ὕ το ὕ, αὐτόθι, ἀρ. 11, σελ. 290.

5) C I G, II, No 963, col. I, 28.

θηρακικόν, ἀπαντᾷ ἐν πολλαῖς ἐπιγραφαῖς. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον βέλτιον *Πυρ[ρ]ουσία* ἔνεκα τῆς εὐχρηστίας τοῦ διόματος *Πύρρος* ἐν ἄλλαις ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἐπιγραφαῖς.

68

Τετράστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης, κεκομμένης ἄνωθεν, ὕψους 0.47, πλάτους 0.43, πάχους 0.7—0.10 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῇ πόλει Σβετὶ Βράτς τῆς περιφερείας Πειριτσιίου. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων 0.035 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' μ. Χ. αἰῶνος.

«*Μ(αρκία) Οὐαλερία Πυρρυσία Ἰουλία τῇ θυγατρὶ καὶ ἐαντῇ ζώουσα*»¹).

69

Δίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ κάτω περιθωρίου ἀναγλύφου μαρμαρίνης στήλης μετ' ἀετώματος, ὕψους 0.47, πλάτους 0.35—0.36 καὶ πάχους 0.03 τοῦ μ. εὐρεθείσης παρὰ τῇ πόλει Σβετὶ Βράτς τῆς περιφερείας Πειριτσιίου. Τὸ πεδῖον, ἐφ' οὗ τὸ ἔκτυπον ἀνάγλυφον ἔχει ὕψος 0.27 καὶ πλάτος 0.30 τοῦ μ. Τὸ ἀνάγλυφον παρόμοιον τῷ τῆς στήλης τῆς Πυρρυσίας, ἀλλ' ἐφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων τοῦ ἡμιστεφάνου ἐπίκειται βούκρανον, τὸ δὲ κενὸν αὐτοῦ πληροῦται διὰ ρόδακος καὶ ταινίας κάτωθεν αὐτῆς συνδεούσης τὰ βούκρανα. Τὸ πεδῖον τοῦ ἀναγλύφου ἔχει ὕψος 0.27 καὶ πλάτος 0.30 τοῦ μ. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων 0.025 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β'—γ' μ. Χ. αἰῶνος.

«*Νικοστ[ρ]ά[τ]η[ς] τῆς Πύρρου*» ἐννοεῖται «*σῆμα*» ἢ «*τάφος*» ἢ «*μνήμα*» ἢ «*μνημεῖον*»²) κτλ.

70

Ἐπτάστιχος ἀναθηματικὴ εἰς τὴν Οὐρανίαν θεὰν ἐπιγραφή ἐπὶ τῆς μίας ἑδρα δαταέδρου πρισματοειδοῦς μαρμαρίνου βωμοῦ ὕψους 0,55 καὶ πάχους κάτωθεν μὲν 0,58, ἄνωθεν δὲ 0,41 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν Σβετὶ Βράτς περιφερείας Πειριτσιίου. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων 0,02 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ γ' μ. Χ. αἰῶνος.

«*Θεᾷ Οὐρανίᾳ ὑπὸ πτερῶ Νείκης εὐξάμενος Αἴλιος Κρίσπος] ἀνέθηκεν, ἔτους θξς*»³)

1) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 12, σελ. 290.

2) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 13, σελ. 291.

3) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 14, σελ. 292.

Ὁ Δέτσεφ νομίζει ὅτι, εἰ καὶ τὸ ὄνομα ὑπενθυμίζει τὴν ἐν τῇ βυβλίῳ Ἀφροκῆ λατρευομένην *dea caelestis* ¹⁾, πρόκειται ἐνιαυθα περὶ τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης, ἧς ἡ λατρεία εἰσήχθη εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὑπῆρχε προφανῶς ναὸς, ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Οὐρανοπούλεως ²⁾. Ἦτο δὲ αὕτη προστάτις οὐ μόνον τῆς γονιμότητος, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολέμου ³⁾, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὠπλισμένου ξοάνου τῆς ἐν Κυθήροις κατὰ τὸν Παιουσινίαν ⁴⁾. Ἐκ τούτου δὲ ἐτιμᾶτο ὁμοίως ὡς ἡ Ἀθηναῖα καὶ ὁ Ἀπόλλων μετὰ τῆς θεᾶς Νίκης. Ἡ λατρεία τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης καὶ τῆς Νίκης συννηῆρχε ἐν τῷ βυσιλείῳ τοῦ Βοσπόρου ⁵⁾ καὶ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν τῇ Σμύρνῃ ⁶⁾. Ἡ φράσις ὑπὸ πτερῶν Νείκης ἐρμηνεύεται κατὰ τὸν αὐτὸν εὐκόλως, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἐν τῷ ναῷ, εἰς ὃν ἐγένετο ἡ ἀνάθεσις τοῦ βωμοῦ, τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης ἴστατο ἐπὶ ὑψηλοτέρου βάθρου, τὸ δὲ τῆς ἀπτέρου Ἀφροδίτης ἐπὶ ταπεινοτέρου πλησίον οὕτως, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι ἡ Οὐρανία ἴστατο ὑπὸ τὰ ἀναπεπταμένα πτερὰ τῆς Νίκης. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ τοιοῦτον ὡς καὶ ἡ φράσις αὐτή, ἣτις ὑπενθυμίζει τὴν Αἰσχύλειον περὶ τῶν Ἀθηναίων «Παλλάδος ὑπὸ πεεροῖς ὄντες» ⁷⁾ δὲν σημαίνει ὅτι ἡ θεὰ Οὐρανία ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Νίκης, διότι αὕτη ὡς παντοδύναμος δὲν ἔχρηζε τοιαύτης παρ' ἄλλης θεᾶς.

Ἡ χρονολογία 265 εἶναι ἀπὸ τῆς παρ' Ἀκτίῳ νίκης (31 π. X.) καὶ ἀναλογεῖ εἰς τὸ 296 μ. X.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ κ. καθηγητοῦ φαίνεται ἡμῖν βεβιασμένη τοσοῦτον μαλλον καθ' ὅσον τὸ τελικὸν Σ τοῦ Νείκης δὲν εἶναι εὐδιάκριτον. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ οὐρανία εἶναι ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πάνδημος καὶ ἀείποτε προτάσσεται τοῦ Ἀφροδίτη, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅτι τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς εἰς ὃν ἀνῆκεν ὁ ναὸς ἔδει νὰ κατέχη τὴν κυρίαν θέσιν καὶ νὰ ἴσταται ὑψηλότερον τῶν ἄλλων παρακειμένων ἀγαλμάτων, ἐπομένως καὶ τοῦ τῆς Νείκης, ἡ δὲ Νείκη εἶχεν ἀμφοτέρας

1) Steuding, Roscher's Lexikon I, 841.

2) Οουκυδίδου VI, 109.—Στυάβωνος, VII fr. 35.—Head, hist. num. ἔκδ. 2α, σελ. 206.

3) Furtwängler, Roscher's Lexikon I, 390—394.

4) Παιουσινίαν, III, 15, 19.

5) Rostovtsew, Λεύκωμα πρὸς τιμὴν τοῦ κόμητος A. Bobrinskago, 122.

6) Head ἐνθ. ἀνωτ. 302 καὶ 593.

7) Αἰσχύλου Εὐμ. 1001.

τὰς πτέρυγας ἀναπεπταμένας, ὡς ἐν τῇ τέχνῃ παρίστατο, (ἐπομένως ὑπὸ πτεροῖς καὶ οὐχὶ ὑπὸ πτεροῦ) ὀρθότερον καθ' ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην εἶναι ν' ἀναγνωσθῆι :

«Θεῶ οὐρανία ὑποπτέρω Νείκη», τ. ἔ. ὁ βωμὸς ἀφιεροῦτο εἰς τὴν θεῶν οὐρανίαν ὑπόπτερον Νείκην, ἧς τὸ ἄγαλμα ἴστατο ἐν τῷ ναῶ αὐτῆς ἢ ἄλλης τινὸς θεούτητος.

Ἦτο δὲ ἡ Νίκη οὐρανία θεά, ἀφοῦ παρίστατο τῷ Διὶ ἐν Ὀλύμπῳ: «ἐν πολυχρῶσφ δ' Ὀλύμπῳ Ζηνὶ παρισταμένα κρίνεις τέλος ἀθανάτοισί τε καὶ θνητοῖς ἀρετάς»¹⁾.

Ἐπίπτερος δὲ=πτερωτός, alatus, ales, habens, quibus, subvehitus κατὰ τὸν θησαυρὸν τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου. Πρβλ. «δείξασά τι ὄχημα ὑποπτέρων ἵππων τινῶν τῷ Πηγάσφ βαικότων»²⁾, «ἄρ' ὑπόπτερον γενέσθαι παντός ἐστὶν ἄξιον»³⁾, «ὑπόπτεροι ὄφεις»⁴⁾, «ὑπόπτεροι πέλειαι»⁵⁾, «ὑπόπτερος νεοσσός»⁶⁾ «ὑπόπτ. ζευγος καὶ ἡνίοχος»⁷⁾, «ὑπόπτερος Ἐρως»⁸⁾, «ὑπόπτερος ἵππος»⁹⁾, «Ἀρωνιαὶ ὑπόπτεροι»¹⁰⁾, κτλ. Ἐκ τούτου μεταφορικῶς=ταχύς, κοῦφος, velox. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία «ὑπόπτερος ὁ πλοῦτος»¹¹⁾=πτερωτός καὶ ταχέως φεύγων φροῦδος κτλ.

71

Δίστιχος ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ ἀναγλύφου μαρμαρίνης στήλης εἰκονίζουσας τρεῖς προτομὰς ὕψους 0.50, πλάτους 0.35, πάχους 0.08 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῇ πόλει Σβετί Βράτς. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων 0.03 τοῦ μ. Ἀπὸ τοῦ β' - γ' αἰῶνος μ. Χ.

«Πύρρος Ἐγαίου Ἀρτεμιδώρῳ τῷ νίῳ μνήμης χάριν κὲ αἰαντῷ κὲ τῇ γυνεὶ ζῶσιν»¹⁾ (sic).

1) Β α κ χ υ λ ῖ δ ο υ, 11, 41.

2) Δ ο υ κ ι α ν ο ῦ, Ἐνύπνιον, 15.

3) Ἀ ρ ι σ τ ο φ ἄ ν ο υ ς, Ὀρνείς 797.

4) Ἡ ρ ο δ ὶ ο υ, III, 107, 109.

5) Σ ο φ ο κ λ έ ο υ ς, Φιλοκτ. 288.

6) Ε ὑ ρ ι π ῖ δ ο υ, Ἀνδρομ. 442.

7) Π λ ά τ ω ν ο ς, Φαίδρ. σελ. 246 Α.

8) Τ ο ῦ α ὔ τ ο ῦ, Ἀλκιβ. I, σελ. 135 F.

9) Τ ο ῦ α ὔ τ ο ῦ, Κριτίαί 116 Δ.

10) Π λ ο υ τ ἄ ρ χ ο υ, ἠθικ. σελ. 832 Α.

11) Τ ο ῦ α ὔ τ ο υ, αὐτόθι, ἀρ. 22, σελ. 293.

Πύρρος ἀντὶ Πύρρος, πρβλ. Χερσόνησος καὶ Χερρόνησος.

72

Δίστιχος κεκομμένη ἐπιταφία ἐπιγραφή ἐπὶ τμήματος ἐκ τοῦ ἄνω μέρους μαρμαρίνης στήλης ὕψους 0.27, πλάτους 0.80 καὶ πάχους 0.36 τοῦ μ. εὐρεθέντος ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως Σβετι-Βράτς.

«*Αὐρηλία Ἀρτεμιδώρα τῷ νιῷ κέ (sic) ἑαυτ[ῆ]*»¹).

† Κ. ΜΥΡΤΙΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

1) Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, ἀρ. 15, σελ. 293.
Θ ρ α κ ι κ ἂ Ι Θ',

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΝ
ΒΕΗΝ ΜΙΧΑΗΛ ΑΘΑΝ. ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΝ,
ΠΡΟΚΡΙΤΟΝ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ

I

Εἰσαγωγή

«Τούτον (τὸν Νικηφόρον) ἀποθανόντα διεδέξατο ὁ Χρῦσανθος Λέσβιος, 24η Αὐγούστου 1850, μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόφην Σμύρνης, εὐπαιδευτος καὶ υπερασπιστὴς τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἄλλ' ὀξυνθειῶν ἐπ' αὐτοῦ τῶν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων ὀρθοδόξων τοῦ ποιμνίου του ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων ἔπεσέ θῦμα ραδιουργιῶν καὶ παρητήθη οἰκειοθελῶς καταλιπὼν ἀρίστην μνήμην τῆς ποιμαντορίας του παρὰ τοῖς Ἑλλήσι. Τούτον μετατεθέντα εἰς Σμύρνην διεδέξατο ὁ ἀπὸ Σμύρνης Παΐσιος Ἑπειρώτης, υἱὸς διδασκάλου 15η Νοεμβρίου 1857, ὅστις τὰ μάλιστα ἠνόνησε καὶ ἐβοήθησε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τῶν Βουλγάρων ἀγῶνας»¹⁾.

Ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κώδικος (1850—1861) τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου Φιλιππουπόλεως δημοσιευθέντων ὑφ' ἡμῶν ἐν τοῖς Θρακικοῖς ἐπισήμων ἐγγράφων μετ' ἔκτενῶν ἱστορικῶν ὑπομνηματισμῶν: α') Ἀπάντησις τῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως εὐχαριστήριος εἰς παραινετικὰς πατριαρχικὰς καὶ συνοδικὰς ἐπιστολάς καὶ ἐγκώμιον καὶ υπερασπισίς

1) Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ πο σ το λ ῖ δ ο υ, Ἡ ἱερά τῆς Φιλιππουπόλεως Μητρόπολις καὶ οἱ κώδικες αὐτῆς, Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαοῦ, καὶ Γλωσσ. Θεσσαυροῦ, τόμ. Δ' σελ. 16—17. Ἴδε καὶ Γ. Τ σ ο υ κ α λ ᾶ, Ἡ Βουλγαροσλαβική συμμαχία καὶ ἡ τριανδρία αὐτῆς, ἐν Κωνσπόλει, ἔτ. 1859.

τοῦ συκοφαντούμενου μητροπολίτου Χρυσάνθου ἀπὸ 4. III. 1853 ¹⁾. β') Ἐπιστολὴ τῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸν Ἅγιον Ἡρακλείας (ἐφορον τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως παρὰ τοῖς πατριαρχείοις) ἀπὸ 5. III. 1853 ²⁾. γ') Ἐπιστολὴ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποδημοῦντα Μιχαὴλ Γκιουμουσγκερδάνην ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου ἀπὸ 27. II. 1857 ³⁾. δ') Ἀναφορὰ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν ἱεράν Σύνοδον ὑπὲρ τοῦ συκοφαντηθέντος μητροπολίτου Χρυσάνθου διὰ δῆθεν κατήγγειλεν εἰς τὰς ἀρχὰς μελετώμενον κίνημα (τῶν Βουλγάρων) ἀπὸ 14. V. 1857 ⁴⁾. ε') Ἀναφορὰ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν ἱεράν Σύνοδον ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου, ἀπαχθέντος ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν εἰς Ἀδριανούπολιν πρὸς ἐκδίκασιν ἐπὶ συκοφαντίᾳ ἀπὸ 28. V. 1857 ⁵⁾. στ') Ἀναφορὰ τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν ἱεράν Σύνοδον ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου, ἐγκωμιαζομένου διὰ τὴν ποιμαντορίαν του, ὅπου ὡς ἀθῆος ἀφεθῆ ἔν τῇ Μητροπόλει του διὰ βίου ἀπὸ 10. VI. 1857 ⁶⁾ καὶ ζ') Ἐπιστολὴ πληρεξούσιος τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν ἐν Κων]πόλει ἀποδημοῦντα Μιχαὴλ Γκιουμουσγκερδάνην, ὅπως ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῆς παρὰ τε τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τοῖς Πατριαρχείοις υποστηρίξῃ προσηκόντως τὸν συκοφαντούμενον Χρυσάνθον ὑπὸ τῆς γνωστῆς σπείρας δι' ἀναφορῶν προερχομένων ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν τῆς ἐπαρχίας κοινοτήτων, ὧν πολλῶν αἱ ὑπογραφαὶ δόλω ὑπεξεκλάπησαν ἀπὸ 13. III. 1857 ⁷⁾, διαπιστοῦσι τὰ προειρημένα περὶ τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ποιμαντορίας τοῦ καλοῦ ἐκεῖνου ἀρχιερέως, στυλοβάτου τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, πρὸ τῆς εἰς τὸ φῶς ἀναγωγῆς τοῦ ἐν τοῖς ἀδύτοις τῆς Βουλγαρικῆς τῆς Πλόβδην Μητροπόλεως κεκρυμμένου Νικηφορείου κώδικος ⁸⁾.

Ἐκ τῶν δημοσιευομένων νῦν τὸ πρῶτον τοῦ Χρυσάνθου τούτων ἐπιστολῶν καθίστανται γνωσταὶ αἱ τε ἄμεσοι καὶ παρασκηνακαὶ αὐτοῦ ἐν Κων]πόλει ἐνέργειαι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν κατ' αὐτοῦ εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς γενομένων κατηγοριῶν ὑπὸ τῆς ἰθυνοῦσης τὸν ἐκκλησια-

1) Θερακικά, τόμ. ΙΕ'. ἔγγρ. ἀρ. 8, σελ. 38—91.

2) Αὐτόθι, ἔγγρ. ἀρ. 9, σελ. 91.

3) Αὐτόθι, τόμ. ΙΣΤ' ἔγγρ. ἀρ. 20, σελ. 38—40.

4) Αὐτόθι, ἔγγρ. ἀρ. 22, σελ. 42—43.

5) Αὐτόθι, ἔγγρ. ἀρ. 23, σελ. 43—46.

6) Αὐτόθι, ἔγγρ. ἀρ. 24, σελ. 46—49.

7) Ἴδε κατωτέρω II.

8) Αὐτόθι, τόμ. ΙΒ'. Εἰσαγωγή εἰς τὸν Κώδικα Νικηφόρου § 1, σελ. 1.

στικόν καὶ ἔθνικόν τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φιλιππουπόλεως ἐπιτροπείας, τῆς κατὰ τὸν Γ. Τσουκαλῶν τριανδρίας τῆς Βουλγαροσλαβικῆς συμμορίας 1). Ὡσαύτως οἱ αἱ κατὰ τὴν διαδικασίαν ὑπὸ τοῦ Χρυσάνθου παρουσιασθεῖσαι ἀναφοραὶ καὶ πιστοποιήσεις τῆς τε Κοινότητος Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας ὅλης περὶ τῆς χρηστῆς αὐτοῦ διαγωγῆς καὶ τῆς δικαίας ποιμαντορίας 2) ὀφείλονται εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνονται αἱ ἐπιστολαί, μεγάλως ἰσχύοντος τότε κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς παρ' ἅπαντι τῆς ἐπαρχίας τῷ πληθυσμῷ 3).

Καὶ τὸ μὲν Ἀνώτατον Συμβούλιον (Ἀρχιάμι Ἀδιλαγιέ) 4) μετ' ἀλλεπάλληλον εἰς πολλὰς ἡμέρας διαδικασίαν καὶ ἀνακρίσεις τοῦ τε κατηγορουμένου καὶ τῶν κατηγορῶν ἐλθόντων καὶ τούτων εἰς τὴν Κων]πολιν ἠθώωσε τὸν Χρυσάνθον ἀποδειχθειῶν ἀνυποστάτων πισῶν τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν, τὸ δὲ Πατριαρχεῖον ἀντὶ τὴν ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ἐπάνοδον τῷ Μητροπολίτῳ πρὸς ἠθικὴν αὐτοῦ ἱκανοποίησιν καὶ χαρὰν τοῦ ἀγαπῶντος αὐτὸν ποιμνίου του ἔκρινε φρόνιμον μετ' ἀναγκαστὴν αὐτοῦ ἀνακοινωθεῖσαν ὡς οἰκειοθελῆ παραίτησιν νὰ μεταθέσῃ εἰς Σμύρνην. Ἴσως προέβη εἰς ταύτην τὴν ἀπόφασιν πρὸς χάριν τῆς ἰσχυούσης παρ' αὐτῷ τριανδρίας ἢ πρὸς κατάπαυσιν, ὡς ἐνόμιζε, τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐγερωθέντος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κοινωνικοῦ σάλου.

Ἐν τέλει δημοσιεύονται ἀποσπάσματα τινὰ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν αὐτὸν τοῦ Δημητρίκα Μήτσορα 5), ἐγκρίτου Φιλιππουπολίτου, ὅστις δι-

1) Γ. Τ σ ο υ κ α λ ᾶ, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 29—41.

2) Ταῦτα τὰ ἔγγραφα δὲν εἶναι ἀντιγεγραμμένα ἐν τῷ κώδικι τοῦ Νικηφόρου.

3) Ἴδε : Κ. Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Μνημόσυνη—Γκιουμουσγκερδάνους, Θερακικά, Γ'. τόμ. σελ. 400 καὶ ἐξῆς.—Τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλ]πόλει ἐναφίου τῶν ἀμπατζήδων, Ἀρχεῖον τοῦ Θερακικοῦ κτλ. τόμ. Γ'. Εἰσαγωγή.

4) Ἀρχιάμι-ἀδλιέ=Κριτήριον τῆς ἐπικρατείας τῆς δικαιοσύνης.

5) Ἡ ἐπιστολὴ ἐναπόκειται ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς οἰκογενείας Γκιουμουσγκερδάνη καὶ εἶναι ἀντιγεγραμμένη ἐν τῷ κώδικι τοῦ Νικηφόρου. Ἀπταίστως συντεταγμένη ἐν τῇ καθαρουσίῳ, ἐπισήμῳ γλώσσῃ τῆς Κοινότητος καὶ τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως καὶ καλλιγραφικῶς γεγραμμένη ἐπὶ διφύλλου λευκοῦ χάρτου ὀλίγον πάχος καταλαμβάνει πλήρως ἐκατέρωθεν τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ ἐτέρου ὄντος λευκοῦ. Ἡ πρώτη σελὶς περιέχει πλὴν τῆς προσφωνήσεως σειρὰς 34, ἡ δευτέρα 12, μεθ' ὅς ἀκολουθοῦσιν ἄμέσως ἐν δυοὶ στήλαις αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πολιτῶν, πᾶσαι ἰδιόγραφοι. Περιθώριον τοῦ γεγραμμένου φύλλου ἄνω 0,05 τοῦ μ. ἀριστερόθεν 0,03 καὶ κάτω 0,05. Οἱ ὑπογραφόμενοι εἶναι πάντες ἀκραίφνητες Ἑλληνας Φιλιππουπολίται, Πλὴν τοῦ Βουλγάρου Πέγιου Γεωργίου, ἄλλ,

ατρίβων τότε ἐν Κων]πόλει δι' ἰδίας ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἀνέλαβε τὴν πληρεξουσιότητα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Χρυσάνθου παρὰ τε τῷ Πατριάρχῳ καὶ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἐπιφορτισθεὶς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ καταλιτόντιος τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἐπανελθόντος εἰς Φιλιππουπόλιν Μιχαὴλ Γκιουμουσγερδάνη. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων καταφαίνονται αἱ συντονισθεῖσαι τοῦ Δημ. Μήτσορα μετὰ τῶν τοῦ Χρυσάνθου παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις ἐνέργειαι, ὧν τηρεῖται ἐνήμερος ὁ Μιχ. Γκιουμουσγερδάνης ἐν Φιλ]πόλει καὶ συμπράττει κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν ἐπιστελλόντων.

II

Ἐπιστολὴ πληρεξούσιος τῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸν ἐν Κων]πόλει ἀποδημοῦντα Μιχαὴλ Γκιουμουσγερδάνη πρὸς ὑποστήριξιν παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις τοῦ συκοφαντούμενου Χρυσάνθου¹⁾.

(1857. III. 13.)

Φίλιπτε Κύριε Μιχαλάκη Γκιουμουσγερδάνη

Οὐδέποτε βεβαίως ἠθέλομεν ἀπασχολῆσαι ὑμᾶς, εἰάν δὲν ἐγνωρίζομεν, ὅπόσον διατρέφετε εἰλικρινέστατον ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἀτάσης τῆς ἐπαρχίας ἐνθρονον ζῆλον καὶ ὅπόσον διατηρεῖτε σέβας καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὸν κοινὸν ἡμῶν πατέρα καὶ ἱεράρχην, τοῦ ὁποίου αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὠφελήματα εἰσὶ παρὰ πάντων ὀ-

ἐλληνίζοντος σφόδρα καὶ ἔχοντος Ἑλληνίδα γυναῖκα, ἐκδόντος τὴν θυγατέρα του εἰς Ἑλληνα καὶ ἐκπαιδευσαντος τοὺς υἱοὺς του ἑλληνοπρεπῶς (ἴδε τὴν ἀπὸ 29 Νοεμβρ. 1860 διαθήκην αὐτοῦ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Νικηφόρου, «Θρακικά», τόμ. IV' σελ. 41—42). Μεγαλέμποροι εἰσαγωγεῖς καὶ ἐξαγωγεῖς ὄντες καὶ ἔμποροι πλὴν τοῦ ἐκ προγόνων Φιλιππουπολίτου διδασκάλου Μουσικοῦ καὶ φιλανθρώπου καὶ σιηλοβάτιυ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἱατροῦ Μιχαὴλ Βλάδου, ἦσαν οἱ πρόκριτοι τῆς Κοινότητος, ἐξ ὧν ἐξελέγοντο οἱ πρωτομαίστεροι τῶν ρουφετίων οἱ δημογέροντες, οἱ ἔφοροι τῶν σχολείων καὶ οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ νοσοκομείου Ἡ ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἔλλειψις τῶν ὑπογραφῶν τῶν μεγαλεμπόρων ὡσαύτως Ἀχλαντῆ, Θωμίδου, ἀδελφῶν Ἀντώνογλου, Κεναντέογλου, Κατσιγρα, Χατζηλάγου, Σεβαστίδου, Παρίση, Γκρούγιου καὶ ἄλλων προφανῶς προσέρχεται ἐκ τῆς μὴ προσελύσεως αὐτῶν εἰς τὴν ἐν τῇ Μητροπόλει συγκροτηθεῖσαν γενικὴν τῶν προκριτῶν τῆς κοινότητος συνέλευσιν, εἴτε ἀπουσιαζόντων ἐκ τῆς πόλεως εἴτε ἄλλως πως κωλυθέντων. Τὰ ἐν παρενθεσει παρὰ ταῖς ὑπογραφαῖς προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ὑπογεγραμμένων.

μολογούμενα. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα αἰσθήματά Σας ὑπ' ὄψιν ἔχοντες ἐνεκρίναμεν πρὸ μικροῦ νὰ σὰς ἀπευθύνωμεν κοινῶς ζητήματα τὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἡουχίαν τοῦ Ἀρχιερέως μας ἀποβλέποντα, τῶν ὁποίων οὐδεμίᾳ ἀμφιβολία ὅτι ἐκάματε τὴν δέουσαν παραδοχὴν καὶ χρῆσιν ¹⁾).

Αἱ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν κατ' αὐτὰς σταλεῖσαι ἀναφοραὶ τῆς Κοινότητος μας ἠρέθησαν τοσοῦτον τὴν χολὴν ἀνησυχῶν τινῶν ἀνθρώπων ²⁾), ὥστε συντάξαντες ἐνταῦθα ἔγγραφέα τινα ὑπὸ τὸ πρόσχημα κοινῶν δῆθεν ἀναφορῶν καὶ ἐπισυσωρεύσαντες εἰς αὐτὰ μυρία ὅσα ψεῦδη καὶ ἐφευρήματα κακοβουλίας ἀπέστειλαν δι' ἰδίων αὐτῶν ἀνθρώπων εἰς Παζαρτζίκιον, Χάσκοϊ, Τσιρπὰν καὶ ἄλλαχοῦ, οἵτινες κατὰ τὰς ὁποίας εἶχον ὀδηγίαις κατέπεισαν δόλφ καὶ ἀπίτη τοὺς ἀπλοῦς καὶ ἀθόφους Χριστιανοὺς εἰς τὸ νὰ ὑπογράψωσιν αὐτάς, πολλοὶ τῶν ὁποίων γνωρίσαντες τάχιστα τὴν γενομένην δολιότητα καὶ μετανοήσαντες ἐζήτησαν σπουδαίως νὰ ἀκυρωθῶσιν αἱ ὑπογραφαὶ των. Τούτων πάντων ἕνεκα καὶ διέτι ἐμάθομεν ὅτι αἱ ἀναφοραὶ αὐταὶ στέλλονται δι' ἐπίτηδες ἀνθρώπων διὰ νὰ ἐπιδοθῶσιν ἴσως κατ' εὐθείαν εἰς τὴν ὑψηλὴν Πύλην, ἠθελήσαμεν νὰ ἐμφανισθῶσιν καὶ αὐτὶς πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν ἐκκλησίαν διαμαρτυρούμενοι κατὰ τῶν ἄσυστόλων αὐτῶν πράξεων καὶ παριστῶντες τὸν ἀνοίκειον τρόπον, μεθ' οὗ ἐπενόησαν τὴν σύναξιν ὑπογραφῶν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ καταστρέψωσι τὰ ἱερὰ τῆς πόλεως ἡμῶν καθεστῶτα καὶ νὰ προσβάλλωσι τὴν καθαρὰν διαγωγὴν τοῦ Ἱεράρχου μας, ἀλλ' ἀνεβάλλομεν τοῦτο ἐγκρίναντες νὰ εἰδοποιήσωμεν ὑμᾶς τὰ τοιαῦτα διατρέξαντα καὶ πηγάζοντα ἐκ μόνης θελήσεως τῶν ὑποκινήσαντων ταῦτα καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἀπλῶν Χριστιανῶν, οἵτινες, ἂν εἶχον παράπονα κατὰ τοῦ Ἀρχιερέως, ἔπρεπε ν' ἀναφερθῶσι πρὸς ἡμᾶς ³⁾), καθὼς τοῦτο εἰς κάθε αὐτῶν ἀνάγκην, ὡς γνωρίζετε, πράττουσιν.

Ὅθεν σύμπαντες οἱ ὑποφαινόμενοι περιβάλλοντες ὑμᾶς τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς τε πόλεως μας καὶ ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας προτρέπομεθα παρακλητικῶς, ὅπως καθυποβάλητε ταῦτα ὑπ' ὄψιν τῆς Αὐτοῦ θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς Ἀγίας Συνόδου καὶ ἀπαιτήσητε διὰ τοῦ ἀν-

1) Πρόκειται περὶ τῆς προμνημονευθείσης ὑπ' ἀρ. 3 ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς Κοινότητος ἐπιστολῆς ἀπὸ 27. II. 1857.

2) Τῆς προειρημένης τριανδρίας, τῆς διευθυνούσης δηλ. ἐπιτροπείας τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἐθνικὸν τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ.

3) Δηλ. τὴν Κοινότητα Φιλιππουπόλεως.

τιπροσωπευτικοῦ ἡμῶν δικαιοῦματος, ὅπως διὰ τῆς φροντίδος τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπορηφθῶσι παρὰ τῆς ὑψηλῆς Πύλης αἱ δι' ἀπίτης καὶ δόλου ὑπογραφεῖσαι καὶ σταλεῖσαι ἀναφοραί, προσβλητικαὶ τῆς ἀθώας διαγωγῆς τοῦ ἱερέαρχου μας καὶ ἐπιμένοντες νὰ μηδενισθῶσιν ὀλοτελῶς τὰ τῆς πονηρίας καὶ κακοβουλίας βουλεύματα τῶν ἀνησύχων τούτων ὀλιγαριθμῶν ἀνθρώπων, διότι ταῦτα ὁμολογούμενως εἰσὶν ἀξιοκατάκριτα καὶ ἀντιβαίνοντα τὰς ἀγαθὰς θελήσεις τοῦ ἐπεικεστάτου ἡμῶν βασιλέως Σουλτάν Ἀπδουλ Μετζιτ χάν ἐφένδη μας, τὸν ὅποιον εἶθε ὁ ὕψιστος νὰ διατηρῇ ὑγιά, ἀήττητον καὶ πανευδαίμονα ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Αὐτοῦ θρόνου.

Πεπεισμένοι δὲ ὄντες ἀδιστάτως ὅτι μετὰ πάσης φιλοτιμίας καὶ πατριωτισμοῦ θέλετε παραδεχθῆ καὶ ἐκτελέσει τὰς κοινὰς ἡμῶν ἀδελφικὰς προτροπὰς διαβεβαιοῦμεν ὅτι ἡ πατρίς καὶ ἡ ἐπαρχία αὐτὴ θέλει εὐλογεῖ διὰ παντός τὸ ὄνομά σας, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀπαλλαγθῆ ἐκ δεινῶν καὶ ἀνησυχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀτυχῶς ἐκ τῆς παραφροσύνης ὀλιγίστων τινῶν ὑπέπεσε καὶ ἐπιποθοῖσα προσέτι νὰ ἔχῃ διὰ παντός πνευματικὸν ἀρχηγὸν τὸν ἱεράρχην ἡμῶν *Κ. Χρυσάνθου*, τὸν ὅποιον ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία ἀπέστειλε σωτήρα καὶ ὁδηγὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δεχθῆτε τὰς ἐκφορῆσεις τῆς ἀδελφικῆς ἡμῶν ἀγάπης, μεθ' ἧς διατελοῦμεν.

Φιλιππούπολις 1857 Μαρτίου 13

ὀλοπρόθυμοι

Δημητροῦκα κηρηΐκου μῆτζορα (Μετσοβίτης, βεγλιτσοῦς ζάπλουτος)
 ευφστάθιος τζιρονι (μεγαλέμπορος Κων]πολίτης-Ἡπειρώτης)
 βασίλης παπᾶ Ἰπ. προτομάστορις τον καρφτανζήδον
 ἀργύρης χρῆστου κοῖμτζιογλου (μεγαλέμπορος καραμπατζῆς)
 Γεώργιος Ἄ. Μαυρίδης (μεγαλέμπορος)
 Ν. Φιλίπποβιτζ (μεγαλέμπορος μανιφακτούρας)
 Νικόλαος Χ' Βασιλείου (μεγαλέμπορος ἀποικιακῶν Συμφναῖος)
 Γιάννης παπᾶ γεωργίου (ἔμπορος)
 ἀθανάσιος Γε. οὐζούνουγλου (καρραμπατζῆς διατελέσας πρόεδρος τοῦ ρουφειοῦ τῶν ἀυπατζήδων)
 πέγιους γεωργίου (Β. ὑλγαρος τὴν καταγωγὴν ἑλλή ζων, διατελέσας πρόεδρος τοῦ ρουφειοῦ τῶν γουναράδων)
 Ἰω. Δ. Νέμζογλου καὶ Αὐτα. Γεωργιῶδης (μεγαλέμποροι Ἀγραφιῶται)
 Γ. Παναγιωτόπουλο; (ἔμπορος, υἱὸς Πελοποννησίου)
 Ἰωάννης Στ. Γαρνίκη (ἔμπορος)

- Ἀδελφοὶ Ζαφειριάδου (ἔμποροι μανιφακτούρας)
 Δημήτριος Ἀργυρίου (ἔμπορος, ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀργυριάδης πρόεδρος
 εἶτα τῆς Κοινότητος καὶ βουλευτῆς Κυβικῆ)
 Χριστόδουλος Σιανγούνη (ἔμπορος Μοσχοπολίτης τὴν καταγωγὴν)
 Γεώρ. Κωνστ(αντίνου) (καραμπατζῆς)
 Παράσχος Ἀγγελῆς (καραμπατζῆς)
 Νικόλ. Μιχαήλ (ἔμπορος)
 Μ. Ἀ. Βλάδος (ιατρός, υἱὸς Μακεδόνας Ἑλληνοδιδασκάλου καὶ εἶτα
 ἔμπόρου)
 σταυρος κοσμο προτομαστορις τον ἀπατζηδον, (μεγαλέμπορος, διατε-
 λέσας πρόεδρος τοῦ ρουφετίου τῶν ἀμπατζῆδων)
 Σωτήρος Κ. Ἴζεκερδὲκ (μεγαλέμπορος, υἱὸς τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἑλλ.
 σχολῆς ἱερέων Κ. Οἰκονόμου)
 Κωνστ. Παππᾶ Σαοῦλ (μεγαλέμπορος)
 στάντζιος Ἰωάννου (Βούλγαρος τὴν καταγωγὴν ἐκ πατρὸς ἐξηλληνισμέ-
 νου, μεγαλέμπορος караμπατζῆς, διατελέσας καὶ πρόεδρος
 τοῦ ρουφετίου)
 Δημητριος καζαντζόγλους, (καραμαντζῆς-μεγαλέμπορος)
 Κωνσταντῖνος Παππαδάτης (μεγαλέμπορος Ἠπειρώτης)
 Ι. Μ. Μουσικὸς (ἑλληνοδιδάσκαλος)
 Χ" σλάβης Γληγόριου (καραμπατζῆς, ἐξηλληνισμένος πατρόςθεν)
 Ἰωάννης Α. Κοτζιάσοβιτζ (μεγαλέμπορος)
 ἀντώνιος Γ. προτομ. τὸν ραπτάδ.
 Χ'α. Κ. χ'α. Ἰω. κοϊμτζιόγλου (μεγαλέμπορος караμπατζῆς)
 Κ. Παππαδάτης (μεγαλέμπορος Ἠπειρώτης)
 Γ. Χ" ἀργύρογλους (μεγαλέμπορος)
 Ἰωάννης Ζαφειριάδης (ἔμπορος μανιφακτούρας)
 Ἀργύριος π. Χ" Θεοχάρη (μεγαλέμπορος караμπατζῆς)
 Γεώργιος Κλεάνθης (μεγαλέμπορος μανιφακτούρας)
 Νικόλαος πα. Ἰωάννου (υἱὸς τοῦ προέδρου τοῦ ἐμπορικείου, μεγα-
 λέμπορος)
 Γεώργ. Π. Πολίτογλου (μεγαλέμπορος караμπατζῆς)
 Ἰω. Κοσμίδης (μεγαλέμπορος μανιφακτούρας)

III

Ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου Φιλιππουπόλεως Χρυσάνθου¹⁾

Ἄρ. 1 (1857. IX. 19)

Τὴν περισπούδαστόν μοι ἐνδοξότητά σας εὐχομαι ἐγκαρδίως.

Ἔλαβον ἐγκαίρως τὴν ἀπὸ 28 παύσαντος μηνὸς ποθητὴν μοι ἐπιστολήν σας καὶ ὑπερεχάρην διὰ τὰ αἴσια τῆς ὑγείας σας. Ἐπαναλαμβάνω δὲ τὰς εὐχαριστήσεις μου δι' ὅσα ἐκτελέσατε εἰς τὸ νὰ ἐξέλθῃ ὁ Ἀρχιμανδρίτης εἰς τὰς συνάξεις τοῦ Καρποῦ, καθὼς καὶ δι' ὅσα ταυτοχρόνως ἐνηργήσατε καὶ διὰ τὸ Παζαρτζίκιον. Χαίρω δὲ ὅτι προσεχῶς

1) Ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς οἰκογενείας Γκιουμουσγκερδάνη. Ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐνθέντα ἐπιστολῶν αἱ δύο ὑπ' ἄρ. 4 καὶ 5 εἶναι τοῦ ἀρχιδιακόνου Ἰγνατίου, ἀπανηθικαὶ εἰς ἐπιστολάς πρὸς αὐτὸν τῷ Βέη περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Γέροντός του Χρυσάνθου. Αἱ δὲ λοιπαὶ εἶναι αὐτοῦ τοῦ Χρυσάνθου. Ἀπασαί εἶναι γεγραμμέναι ἐπὶ ὁμοίου κοινοῦ ἐπιστολικοῦ χάρτου ἀποκλινόντος πρὸς τὸ κυανοῦν καὶ διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς τῆς τοῦ Ἰγνατίου. Ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ὁ ἀρχιδιάκονος διεξῆγε τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Γέροντός του εἴτε καθ' ὑπόδειξιν εἴτε καθ' ὑπαγόρευσιν ὑπογράφοντος ἐν τέλει τοῦ Χρυσάνθου καὶ προσθέτοντος ἐν κατακλειδί ἰδίᾳ χειρὶ, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῆς διαφόρου γραφῆς, ὀλιγόστιχον τυπικὴν εὐχὴν. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁ Χρυσάνθος ἀπηύθυνε καὶ ἄλλας πρὸς τὸν βέην ἐπιστολάς, οὗτινος τῆς ὑποστηρίξεως εἶχεν ἀνάγκην καὶ μεθ' οὗ μόνον διετέλει εἰς συνεννόησιν περὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ τῆς Κοινότητος καὶ τῆς ἐπαρχίας ἐνεργειῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς αὐταὶ δὲν περιεσώθησαν. Οὕτω λ. χ. οὐδεμίαν ἐπιστολήν αὐτοῦ ἔχομεν ἀπὸ τῆς 26 Ἰουνίου τοῦ 1857, ὁπότε ἀνεκλήθη εἰς τὴν βασιλεύουσαν πρὸς ἐκδίκασίν του, μέχρι τῆς 9 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡμερομηνίας τῆς δημοσιευομένης πρώτης ἐπιστολῆς· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κατόπιν μέχρι τῆς ἐκ Σμύρνης ἐπιστολῆς του ἠλείπονται τινες.

Περὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου τοῦ Ἀγγέλου Ἰγνατίου ὁ Γ. Τ. σ. ο. κ. α. λ. ἄ. ε. (ἐνθα ἀνωτ. σελ. 18—19) γράφει: «Ὅποιος ἄρα ἦν ὁ καλὸς κάγοσθός ἐκεῖνος ἀρχιδιάκονος, τὸν ὅποιον ὁμοθυμαδὸν ἴπαντες οἱ φιλευσεβεῖς Φιλιππουπολίται ἀποβλέποντες εἰς τε τὸ ἀγγελικὸν αὐτοῦ σχῆμα καὶ τὴν ἀγγελικὴν χρησιμότητα Ἀγγελον αὐτὸν ἀποκαλοῦσι καὶ μέχρι σήμερον (1859) δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος αὐτὸν ἀναφέρουσιν; ... Οὗτος διέπρεπε κατὰ τὴν ἀληθῶς χριστιανικὴν αὐτοῦ συμπεριφορὰν καὶ εὐαγγελικὴν χρησιμότητα ἔχων ἔνοικα ἐν ἑαυτῷ τὰ εὐγενῆ αἰσθητά τῆς θεοσεβείας καὶ φιλανθρωπίας, σεμνὸς καὶ σώφρων, χαρίεις καὶ ἰλαρὸς τὴν ψυχὴν, εὐπροσῆγορος καὶ κόσμιος... Ὑπὸ τοιοῦτων δὲ αἰσθημάτων ἀναξωτυρούμενος γίνεται τοῖς πᾶσι τὰ πάντα. Παρήγορος τῶν πτωχῶν, σωτὴρ τῶν καταθλιβομένων, πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, ὑπερασπιστὴς τῶν χηρῶν, προστάτης «αἱ ἀρωγὸς τῶν ἐνδεῶν νέων. Ἀληθῆς διάκονος θυσιαστηρίου...».

φθάνει αὐτόσε καὶ ὁ Χασσάν Πασσᾶς ¹⁾, καὶ ἐπειδὴ ὡς ἐκ τούτου θεωρεῖτε περιττὴν τὴν περὶ ἐπιτρόπου Βεκίῳ Πασσᾶ πρότασιν, δὲν ἐφρόντισα καὶ γὰρ νὰ ἐνεργήσω οὐδὲν περὶ τούτου, καθ' ὅσον μάλιστα συμπεραίνω ὅτι σήμερον αὐριον φθάνει αὐτόσε καὶ ἡ Ὑψηλότης του. Περὶ δὲ τοῦ συστατικοῦ σας ἐπληροφόρηθην ὅτι ἔγινε καὶ ὅτι ἐδόθη εἰς τὸν Καπουκεχαγιᾶν του κατὰ λάθος καὶ ἤδη εἶμαι εἰς φροντίδα νὰ τὸ ζητήσω ἐκεῖθεν διὰ νὰ σᾶς τὸ διευθύνω εἰς παραλαβὴν σας. Ἐσχάτως σᾶς εἶχον διευθύνει γράμματά τινα πρὸς τοὺς αὐτόθι Ὀθωμανοὺς καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἐν Πιζαρτζικίῳ, τῶν ὁποίων τὴν παραλαβὴν δὲν ἀμφιβάλλω. Ἐν ἐκείνοις ἐσημείουν διὰ νὰ προστατεύσουν τον κατατρεχόμενον Θ. Καρκαγιώτην καὶ ἐπειδὴ οὕτως πάλιν μοι γράφει σήμερον ὅτι προσκυλεῖται εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ζητεῖ ἐντεῦθεν Μεκτουπ-Σαμὲ ²⁾, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ συστήσω εἰς τὴν φροντίδα σας τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καθότι ἡ ἐξαγωγή Μεκτουπίου θεωρεῖται ἤδη δύσκολος, τὰ σημερινὰ γράμματα τοῦ ἁγίου Λεύκης ³⁾ μοὶ ἐκθέτουσι τὴν γενομένην τελετὴν τῆς ὑψώσεως τῆς Ρωσικῆς σημαίας καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἐγένετο δι' ἀδείας τῆς αὐτόθι διοικήσεως, οὐδὲν ἔχω εἰπεῖν περὶ τούτου ⁴⁾.

Ἐν τούτοις ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ σπουδαιότερα. Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα δὲν σᾶς ἔγραψα οὔτε ἰδικὴν σας ἐπιστολὴν ἔλαβον, διότι, ὡς ἔμαθον, εἴχετε ἀναχωρήσει εἰς τὰ λουτρά· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔγραψα, ὡς περιστοιχισθεὶς ὑπὸ σοβαρωτάτων ἀσχολιῶν. Ἐνῶ ἔμελλε νὰ παρουσιασθῶ αὐτίς εἰς τὸ Συμβούλιον ⁵⁾, καθ' ἣν μοι εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν ὁ Κια-

1) Ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ πολιτικοῦ διοικητοῦ (καϊμακάμη) Σολῆχ πασᾶ, ἀνακληθέντος ἐπὶ ἀνικάνοτητι καὶ μεροληψίᾳ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Βέη καὶ τῶν φίλων του Τούρκων βέηδων.

2) μ ε κ τ ο ὑ π ν α μ ε = Δ. Τ. ἔγγραφο.

3) Ὁ ἐπίσκοπος Λεύκης, τιτουῆχος, ἦτο βοηθὸς ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ὠνομάζετο Ἰλαρίων, ἀπόφοιτος τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης, διακριθεὶς ἐπὶ χρηστότητι καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ (Κῶδιξ Νικηφόρου, «Θρησκικά», τόμ. ΙΒ' σελ. 131).

4) Πιθανῶς πρόκειται περὶ ὑψώσεως τῆς Ρωσικῆς σημαίας μετὰ θρησκευτικῆς τελετῆς ἐν τῇ Ρωσικῇ ὑποπροξενείῳ, οὗτινος ὑποπρόξενος μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου διωρίσθη ὁ Βούλγαρος ἐθναπόστολος Νάϊδεν Γέρωφ, πρῶτος διευθυντῆς καὶ διοργανωτῆς τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Βουλγαρικῆς κεντρικῆς σχολῆς, ὅστις μετέβαλε τὸ ὑποπροξενεῖον εἰς κέντρον ἐνεργειῶν ὑπὲρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνος ἐναντίον τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ ἐλληνισμοῦ.

5) Τὸ Ἀρχιάμι Ἀδηλαγιέ.

μη Πασσᾶς, οἱ ἄλλοι 1) εἰσχωρήσαντες εἰς τὸν Χαρτζιᾶ 2) κατώρθωσαν νὰ ἔλθῃ μία προφορικὴ τούτου παραγγελία εἰς τὸν Πατριάρχην διὰ νὰ μὲ μεταθέσῃ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν. Ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ Σύνοδος μὴ ἐνδύσαντες εἰς τὴν παραγγελίαν ταύτην ἀπῆλθον προχθὲς τὸ Σάββατον ἐν ἐπισημότητι εἰς τὴν ὑψηλὴν Πύλην καὶ ἐξεφράσθησαν τὰ δέοντα, εἰπόντες ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ἐγκρίνει νὰ κάμῃ καμμίαν μετάθεσιν μηδενὸς ἐγκλήματος φαινομένου εἰς τὸν Μητροπολιτὴν κτλ. Ἄφ' ἐτέρου ἐνεργήσας καὶ τὸ ἀπὸ μέρους μου τὰ χρειώδη κατώρθωσα καὶ ἐπαρουσιάσθην αὐθημερὸν εἰς τὸ Ἀρχιάμι μόνος χωρὶς νὰ εἶναι ἐκεῖ παρόντες οἱ φίλοι 3) καὶ ἐκεῖ πάλιν ἐρωτηθεὶς ἐξέθεσα πάλιν τὰ διατρέξαντα. Συγμηδὸν παρουσιάσθην ἐκεῖσε καὶ τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχον γράψει εἰς τὸν Ἐφορὸν μου 4) καὶ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Πουλάκη Μουσοῦρου, τὸν ὁποῖον εἶχον ὡς διερμηνέα μου, ἐξ οὗ ἐπληροφορήθησαν ἅπαντες, ὅτι δὲν περιέχει ἄλλο εἰμὴ ἐξιστόρησιν τῶν ἐπὶ τῆς συστάσεως τῆς ἐπιτροπῆς διατρεξάντων, χωρὶς νὰ περιέχῃ ἄλλα προσβλητικά, ὡς οἱ ἄλλοι διεκήρυττον. Σήμερον δὲ ἔμελλε νὰ προσκληθῶσι καὶ οὗτοι διὰ νὰ δώσωσι τὰς ἀναγκαίας ἀποκρίσεις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Συμβουλίου καὶ ἴδωμεν ἔπειτα, ὁποία ἔσται ἡ ἀπόφασις. Ἐν τούτοις ἐζήτησα ἐπειγόντως (ὅτι) περὶ τῶν κατηγοριῶν, τὰς ὁποίας μὲ προσάπτουν οἱ κατήγοροι, νὰ γενῇ Ἰστιλάμι 5) ἀπὸ τούτων αὐτῶν Ὁθωμανοὺς καὶ Χριστιανοὺς, ὅπερ ἔγινε παραδεκτὸν καὶ ἐλπίζω προσεχῶς νὰ ἔλθῃ ἢ περὶ τούτου διαταγή, καὶ ἐπειδὴ οἱ αὐτόσε Ὁθωμανοὶ πάντοτε μοι ἔλεγον ὅτι ζητοῦν ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσουν τὰ καλῶς ἐξασκηθέντα καθήκοντά μου καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς αὐτόσε διαμονῆς μου, εἰμὶ ἐκτός ἀμφιβολίας ὅτι θέλουν δεῖξει τὴν προθυμίαν των' πρὸ πάντων ὁμῶς ἀφοσιοῦμαι εἰς τὴν πρόνοιαν τῆς ἐνδοξότητός σας ὥστε νὰ φροντίσῃτε μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χασάν Πασσᾶ νὰ γενῇ τακτικὸς μασπατᾶς 6)

1) Ἐννοεῖ τὰς κατηγοροῦς του, τὴν τριανδρίαν.

2) Χ α ρ τ σ ι ἔ = Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν μεθ' οὗ ἦτο τότε εἰς ἐπικουρωνίαν τὸ Πατριαρχεῖον.

3) Ἐννοεῖ εἰρωνικῶς τὰς ἐχθρούς του, τὴν τριανδρίαν, οἵτινες δὲν ἐπαύοντο καὶ ἐν Κων/πόλει κινούντες πάντα λίθον πρὸς καταδίχην του.

4) Ἐφορος τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως, ἀφ' οὗτο ἐθεσπίσθη ὁ θεσμός τῆς ἐφωρείας ἐπὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἦτο ὁ ἅγιος Ἡρακλείας.

5) Ἰ σ τ ι λ ἄ μ ι = Λ. Τ. Ζήτησις ὁδηγῶν.

6) μ α σ π α τ ἄ ς = Λ. Τ. ἐκθεσις, εἰσήγησις.

μὲ ἰδιαίτερον *Οὐμουμί*¹⁾ ἐσφραγισμένον παρ' ὄλων τῶν βουτσούχιδων²⁾ καὶ τῶν ἡμετέρων, ἐπιτιθεμένων καὶ τῶν ἐσναφικῶν καὶ μουκαρικῶν σφραγίδων. Ὡς ἐκ τῆς παραγγελίας ἐκείνης τοῦ Χατζιέ οἱ φίλοι εἶχον τηλεγραφήσει αὐτίσσε ὅτι ἐπαύθην ὀλοτελῶς καὶ τοῦτο μοὶ ἔκαμε νὰ σᾶς τηλεγραφήσω κἀγὼ νὰ μὴ δώσητε πίστιν εἰς τὰς εἰδήσεις των, καθὼς καὶ τὸ νὰ ἀποστείλητε ταχέως τὰς ἀναφωρὰς ἐκείνας, περὶ ὧν σᾶς εἶχε γράψει ὁ κ. Δημητριάδης³⁾, περὶ ὧν ἀπήντησεν ὁ ἄνθρωπός σας ὅτι δὲν ἐπρόφθασαν τὴν πόστιν. Καὶ ἐπειδὴ εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ αὐταὶ χρήσιμοι, εὐαρεστηθῆτε νὰ τὰς προφθάσητε ἀφεύκτως μὲ τὴν Αὐστριακὴν πόστιν, ἂν δὲν ἐστάλησαν μὲ τὴν τακτικὴν. Καὶ ταῦτα ἐν τοσοῦτοις πρὸς γνῶσιν καὶ πληροφορίαν σας. Ἀφοσιούμενος δὲ ὀλοτελῶς εἰς τὰ γνωστά μοι εὐγενῆ αἰσθημάτων σας καὶ εἰς τὴν πρὸς ἐμέ εἰλικρινεστάτην διάθεσίν σας μένω τῆς περισπουδάστου ἐνδοξότητός σας εὐχέτης πρὸς θεὸν ἐνθερμος καὶ ὅλος πρόθυμος τοῖς ὀρισμοῖς σας.

† ὁ Φιλιππουπόλεως Χρῦσανθος

Κων]πολις 9 7βρίου 1857.

Ἀρ. 2. (1853. IX. 11)

Τὴν περισπούδαστόν μοι ἐνδοξότητά σας εὐχομαι ἐγκαρδίως.

Γράψας προχθὲς διὰ τῆς Αὐστριακῆς ταχυδρομίας ὅσα ἕως τότε διέτρεξαν ἔλαβον ἀκολούθως καὶ τὸ ἀπὸ Ἰσάρι γεγραμμένον περισπούδαστόν μοι γράμμα σας, τοῦ ὁποίου τὰ περιεχόμενα εἶδον, καὶ ἔχαρην διὰ τὴν ὑγείαν σας καὶ διὰ τὴν καλὴν διασκέδασίν σας εἰς τὰ λουτρά, ἅτινα ἐπεύχομαι νὰ γενῶσι παρὰ ἰατρὰ πολλῆς σωματικῆς ὠφελείας. Εἶδον ἐν τούτοις καὶ ὀπόσῃ ἡσθάνθητε χαρὰν ἐπὶ τῶν ἐκφρασθέντων εὐαρεστων λόγων τοῦ ὑψηλοτάτου Μουσταφᾶ πασσᾶ⁴⁾ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπιδόσεως τοῦ συγχαρητηρίου *Μαχαρίου*⁵⁾ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ υἱοῦ του. Λυποῦμαι δέ, διότι ἕως τῆς ὥρας δὲν ἐξῆλθε καὶ τὸ πρὸς τὸν ἴδιον συστατικὸν τῆς ζητήσεώς σας, τὸ ὁποῖον ὁμως ἀφεύκτως θέ-

1) οὐμουμί = Α. Τ. Γενική.

2) Βουτσούχιδες καλοῦνται ἀλληγορικῶς οἱ Βούλγαροι.

3) δηλ. ὁ Μήτσοφας, ὁ πληρεξούσιος τῆς Κοινότητος ἀντιπρόσωπος.

4) Ὑπουργός, πειτὴρ τοῦ διορισθέντος νέου τῆς Φιλιππουπόλεως πολιτικοῦ διοικητοῦ (καμαϊκάμη) Χασάν-πασσᾶ. Φαίνεται ὅτι ἠνῆνοί τον Χρῦσανθον.

5) Μαχαρί = Α. Τ. ἀναφορὰ ὑπὸ πάντων τῶν παρεστώτων.

λω λάβει καὶ φροντίσει τὴν ἀπιστολήν του, διότι ὑπῆρχε λανθασμένη πληροφορία ὅτι εἶχε δοθῆ εἰς τὸν Καπουκεχαγιάν του. Παρετήρησα καὶ ὅσα σημειοῖτε περὶ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀναφορῶν ὅτι ἔνεκα τῆς ἐκ διχογνωμίας προσελθούσης προχθεσινῆς ἀποτυχίας ἐπιφυλάττεσθε ἅμα τῇ ἐλεύσει τοῦ Χασσάν Πασσᾶ νὰ συντάξητε κοινὸν (οὐμουμί) ἐπικυρωμένον παρὰ τοῦ διοικητοῦ συναποστέλλοντες τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ μέρους τῶν καζιάδων ἀναφορῶν. Εἰς ταῦτα πάντα προβλέπω σχεδὸν τὰ τετελεσμένα ὡς γνωρίζων καλῶς τὴν προθυμίαν σας καὶ τὴν περὶ ἐμὲ εὐδιαθεσίαν σας καὶ οὐδεμίαν ἀμυθβολίαν, ὅτι θέλει ἐνεργηθῶσι καὶ φθάσωσι καὶ ἐγκαιρως, αἴτινα περιμένω ἀνυπομόνως ὡς πολὺ συντελεστικά καὶ ὠφέλιμα. Ἐλπίζω δὲ καὶ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τούτων νὰ σᾶς ἀπευθύνω καὶ τὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διαταγὴν ἀφορῶσαν τὴν ἐξέτασιν περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τοῦ χαρακτῆρός μου, ἀλλὰ καὶ αἰ καθ' ὁδηγίαν τοῦ Κ. Δημητρίκα ἐτοιμασθεῖσαι ἀναφοραὶ πρὸς τὸν Χατζιζιὲ καὶ ἀλλαχοῦ, περὶ ὧν καὶ τηλεγραφικῶς μοὶ ἀνηγγέλθη αὐτόθεν ὅτι σταλήσονται ἀφεύκτως, ἂν καὶ αὗται φθάσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον θέλει ὠφελήσωσι, καθότι οἱ ἀγαθοὶ χριστιανοὶ 1) ἔφθασε νὰ πιστοποιήσωσι τῆδε κάκεισε καὶ τοὺς Αὐθέντας ὅτι ἐφάνην μέγας καταχροστικὴς κατὰ τὸ διάστημα τῆς αὐτόσε διαμονῆς μου καὶ ὅτι ἐξέτελεσα τόσας κακότητας, ὅσας ἀδυνατοῦσιν νὰ παραστήσωσι καὶ ταῦτα πάντα διεβεβαίωσαν καὶ ἐσχάτως, διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ ποθομένου των· καὶ διὰ ταῦτα ἐπεθύμουν νὰ φθάσωσιν αἱ ἀναφοραὶ διὰ νὰ ἀποδειχθῇ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια.

Ὁ ἐκλεχθησόμενος ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἀντιπρόσωπος 2) εἶναι καλὸν νὰ διορισθῇ εὐθὺς μετὰ τὴν πανήγυριν τῆς Οὐζοντζόβας 3) καὶ ἐπειδὴ πιστεύω καὶ γὰρ ὅτι κανεὶς τῶν αὐτόθι δὲν θέλει δεχθῆ τὸ βᾶρος τοῦτο, συνεργήσατε τοῦλάχιστον νὰ πέσῃ ἡ ψῆφος εἰς τὸν Γηραιόν 4),

1) Εἰρωνικῶς οὕτω καλεῖ τοὺς κατηγοροὺς του. τὴν τριανδρίαν.

2) Πρόκειται περὶ ἐκλογῆς ἀντιπροσώπου τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως διὰ τὴν μέλλουσαν νὰ συγκροτηθῇ ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ ἐθνοσυνέλευσιν, καθ' ἣν καθ' ἣν θὰ ἐξητάζετο καὶ τὸ Βουλγαρικὸν ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα.

3) Ἡ ἐμποροπανήγυρις τῆς Οὐζοντζόβας (τοῦ Βυζαντιακοῦ Μακρολειβάδου) πλησίον τοῦ σημερινοῦ Χασκόβου ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο περιώνυμος καθ' ὅλην τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ αὐτὴν τὴν Εὐρώπην. Ἐγίνοντο ἐν αὐτῇ μεγάλα ἀγοραπωλησιαὶ ἐμπορομαμάτων πάσης φύσεως. Ταύτης φυσικῶς τῷ λόγῳ μετεῖχον καὶ οἱ Φιλιππουπολίται ἐμποροὶ, ἀπουσιαζόντες οὕτω τῆς πόλεός των καὶ Ἀβγυπτῶν καὶ Σεπετέμβριον. Ἐκ τούτου ἡ ἐκλογὴ ἀντιπροσώπου ἔδει νὰ γείνη κατ' ἀνάγκην μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πανηγύρεως ἐπάνοδόν των.

4) Ἐννοεῖ τὸν Δημητρίκαν Μήτζοραν.

ὅπερ καὶ διὰ τὸν τόπον καὶ ἰδίως δι' ἐμὲ εἶναι συμφέρον, ὡς προκειμένου λόγου περὶ μισθοδοσίας, ἧς ἔνεκα θέλει ὀμιλήσει τὰ πρόσφορα παριστάνων τὰ ἔξοδα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἀρχιερατεύοντος κτλ. ὅσα καὶ ἡμεῖς βεβαίως ἐννοεῖτε. Ἰδοὺ σήμερον ἀποστέλλω διὰ τοῦ ἀγίου Λεύκης προτρεπτικὸν πρὸς τὸν Κ. Δ. Καζαντζόγλου διὰ νὰ δεχθῆ τὴν θέσιν τοῦ Μιλῆτ Βεκιλικίου ¹⁾ καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ ἐνδοξότης σας θέλει τὸν προτιρεψτε ἰδίως, ὥστε νὰ μὴ ἀπορρίψῃ τὴν πρότασίν μου, ἀλλὰ νὰ δεχθῆ τοῦτο καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως ταύτης ἐγκαίρως καὶ κατόπιν ἐπιφυλλάτομαι νὰ τὸν συστήσω ἰδιαιτέρως διὰ γραφῆς μου καὶ πρὸς τὸν Χασσάν Πασσᾶν. Ταῦτα ἐν συντόμῳ. Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων δὲ οὐδεμία εἰσέτι ἀπόφασις ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ Ἀρχιάμι. Σήμερον προσεκλήθη ὁ κ. Δημητρίκας καὶ ἠρωτήθη, ἀλλ' εἰσέτι δὲν τὸν εἶδον διὰ νὰ μάθω. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ εἰμὶ τῆς περισπουδάστου μοι ἐνδοξότητός σας εὐχέτης πρὸς θεὸν ἐνθερμος καὶ ὅλος πρὸς θυμος τοῖς ὀφισμοῖς σας.

† ὁ Φιλιππουπόλεως Χρυσάνθος

Γῆ 11 7βρίου 1857

Κων]πολις

1) Ἀπὸ χρόνου ἤδη ἡ Κοινότης Φιλιππουπόλεως βασιλικῆ χάριτι ἐξέλεγε δύο τῶν εὐπολήπτων πολιτῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀζᾶδες ἢ Μιλῆτ Βεκίληδες ἀντεπροσώπευαν τὴν Κοινότητα καὶ τὴν ἐπὶ ἀρχίαν ἐν τῷ διοικητηρίῳ ἀμισθὶ ἐπὶ ἕν ἔτος πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου χριστιανοῦ (Ἴδε Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἡ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως Μητροπολις. Ἀπόφασις τῆς Κοινότητος πρὸς ἐκλογὴν δύο ἀντιπροσώπων τῆς ὑπευθύνων ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους ἀπὸ 15. ΙΙΙ. 1833. Κυρὺλλειος Κῶδιξ I, σελ. 171. Ἐγγραφον ἀρ. 27, ἐν τῷ Ἀρχείῳ κτλ. τόμ. ΣΤ', σελ. 45—46). Ἐπειδὴ κατὰ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπαγωγὴν τοῦ Χρυσάνθου ὁ ἔτερος τῶν Βεκήλιδων Χ' Γιαννάκης Χ' Γκάντζου προσηλυτισθεὶς ὑπὸ τῆς τριανδρίας συναπῆλθε μετ' αὐτῆς, ὅπως μαρτυρήσῃ κατὰ τοῦ μητροπολίτου κατὰ τὴν δίκην τοῦ ἀντικατεστάθῃ ἀμέσως ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἐν γενικῇ συνελεύσει. Μὴ γενομένου δεκτοῦ παρ' ἐλπίδα τοῦ ἀντικαταστάτου τοῦ ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Σαλῆχ πασσά μισθάρου ὀργάνου τῆς τριανδρίας, ἡ Κοινότης δι' ἀναφορὰς ἀπὸ 16 Ἰουνίου 1857 ἐξητήσατο διὰ τοῦ Πατριαρχείου διαταγὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς τὸν διοικητὴν, ὅπως σεβασθῆ τὸν θεσμόν. (Ἴδε, Κῶδιξ Νικηφόρου, Θρακικά, τόμ. ΙΒ' σελ. 114). Ἐλθούσης τῆς διαταγῆς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὑποδεικνύεται Βεκήλης ὁ Δημ. Καζαντζόγλου ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου.

Ἄρ. 3 (1857. IX. 23)

Τὴν περισπούδαστον ἐνδοξότητά σας ἐγκαρδίως εὐχόμενος ἠδέως προσαγορεύω.

Ἀσμένως ἔλαβον τὴν διὰ τῆς χθεσινῆς ταχυδρομίας ἐπιστολήν σας, ἣς καίτοι ἄνευ ἡμερομηνίας συμπεραίνεται ὅτι εἶναι τῆς 18ης ἡδὴ ἱσταμένου. Ἐσχάρην δὲ πληροφορηθεὶς τὰ αἰεὶ τῆς πολυεύκτου μοι ἀγαθῆς ὑγείας σας καὶ ὅσα ἄλλα ἐν αὐτῇ εὐάρεστα μοὶ γνωστοποιεῖτε, ὅσα εἰσὶ καὶ τὰ τῆς προθυμίας τῶν Βειζούχιδων καὶ λοιπῶν εἰς τὸ νὰ συνηγορήσουν ὑπὲρ ἐμοῦ, ὁπόταν γίνῃ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἢ ἀρμόδια ἐξέτασις. Ἄλλ' ἐπειδὴ, καθὼς προχθὲς οἶς ἐσημειουν, ἢ τοιαύτη ἐξέτασις δὲν ἐθεωρήθη εὐλογος ἕνεκα τῶν ὑπαρχουσῶν ἐνταῦθα ἀναφορῶν, καθὼς καὶ τῶν ἀσπίως σταλεισῶν, ὅπερ οἱ Αὐθένται ¹⁾ ἐνέκριναν ὡς ἀρμόδιον πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς θορύβου, ἀφ' ἐτέρου δέ, ἕνα οὐμονμὶ στελλόμενον ἐνταῦθα θέλει συντελέσει ἐκ περισσοῦ, διὰ τοῦτο οὐκ ἔγραψον νὰ γενῆ ἕνα τοιοῦτον ἐκ προαιρέσεως δῆθεν τῶν αὐτόθι βέβηδων καὶ λοιπῶν, ὅπερ ἐλπίζω ἄχρι τοῦδε νὰ ἐβάλετε εἰς πρᾶξιν, καθόσον μάλιστα πέποιθα ὅτι καὶ ὁ Χασσάν Πασσᾶς ²⁾ ὡς ἐκ τῶν γενομένων περὶ ἐμοῦ συνεχῶν ἐρωτήσεών του καὶ τῆς δεικνυομένης εὐδιαθεσίας του θέλει φανῆ πρὸς τοῦτο λίαν συντελεστικός, καὶ μολονότι τῷ ἔγραψα προχθὲς εἰς τὸ νὰ φροντίσῃ τὰ ἀναλογοῦντα εἰς τὸ προχθεσινὸν σταλὲν συγκαταστήριον τῆς ἀφίξεώς του, δὲν θέλω βραδύνει ὁμως νὰ ζητήσω καὶ ἐν τοιοῦτον προτροπτικὸν παρὰ τοῦ πατρὸς του ³⁾ ἢ ἄλλοθεν, ὥστε νὰ διεγείρω πλεονέκρον τὴν φιλοτιμίαν του. Ἄλλ' ἐν τοσοῦτῳ τὸ περιμενόμενον οὐμονμὶ ἐλπίζω νὰ σταλῆ ἐνταῦθα καὶ πρὸ τῆς ἀποστολῆς τοιοῦτου προτροπτικοῦ, ὅπερ ἐξαορτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ εὐδιαθεσίαν τῆς ἐνδοξότητός σας, περὶ ἧς εἰμὶ ἀείποτε εὐγνώμων.

Ἐσχάρην δὲ ἀρκούντως καὶ δι' ὅσῃν ἔδειξεν ἐτοιμότητα ὁ κ. Δημ.

1) Α ὁ θ ἐ ν τ α ι = αὶ Τουρκικαὶ ἀρχαί.

2) Ὁ νεωστὶ διορισθεὶς διοικητῆς Φιλιππουπόλεως, ὃν ὁ Χρυσάνθος ὡς μητροπολίτης, ἀνεγνωρισμένος ἐπισήμως θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, κατ' ἐπιβαλλόμενον καθῆκον ἐπεσκέφατο καὶ συνώμιλησε πρὸ τῆς εἰς τὴν ἔδραν του ἀναχωρήσεως καὶ εἶτα συνεχάρη διὰ γράμματός ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξεϊ του εἰς Φιλιππούπολιν καὶ ἀνάληψιν τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων του.

3) Τοῦ ὑπουργοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ.

Καζαντζόγλους εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ Μιλέτ-Βεκικίου¹⁾, πρὸς δὲ εὐαρεστηθέντες εἶπατε τὰς εὐχὰς μου καὶ τὴν εὐχαριστήσιν μου. Ὁ πρωτοσύγκελος κατὰ τὸ γράφειν τοῦ ἁγίου Λευκῆς ἐξῆλθεν εἰς τὴν περιοδεῖαν καὶ ἐλπίζομενον εἶναι νὰ μὴ ἀπαντήσῃ πλέον προσκόμματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἂν φανῶσι, δύναται νὰ καταπαύσῃ ἢ σταλεῖσα προχθὲς βεζυρική διαταγῇ. Αἱ ἐκλογαὶ τοῦ ἀντιπροσώπου κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἧς τὸ ἀντίγραφον σᾶς ἔστειλα, θέλει ἀνυβληθῶσι μέχρι τῆς ἀποστολῆς γεωτέρων περὶ τούτου ὁδηγιῶν διὸ καὶ οἱ ἐξ Οὐζουντζόβα ἐπανελθόντες θέλει περιμείνωσι τούτους καὶ τότε νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν περὶ ἧς εἰς τὸ προχθεσινόν μου σᾶς ἔγραφον ἐν ἐκτάσει.

Τὰ δὲ ἡμέτερα μένουσιν εἰσέτι ἀτελείωτα, μολονότι περιμένοντα εὐχάριστα κατὰ τὰς δεδομένας πανταχόθεν πληροφορίας, ἀλλ' εἰς οὐδὲν τούτων πείθομαι, εἰάν δὲν ἴδω τὴν ἀπόφασιν ὑπὲρ ἐμοῦ ἐξεληθούσαν, καθότι οἱ φίλοι μου ἀεικλήντοι ὄντες καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πείσματι ἐπιμένοντες πιθανὸν νὰ κατορθώσουν σὺντις μεταβολὰς τῶν ἤδη φαινομένων ἀγαθῶν διαθέσεων. Διὰ τοῦτο προβλέπω ὡς πολὺ ὠφελιμωτατὴν τὴν ἀποστολὴν τοῦ οὐμουμίου. Ἦθελε θεωρηθῆ ὡς λίαν βοηθητικὸν καὶ τὸ νὰ ἔγραφον αὐτόθεν οἱ ὑποπρόξενοι Αὐστριακοὶ καὶ Γάλλοι, καθὼς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Μὸν Σινιόραι²⁾, σημειοῦντες ὅτι ἀγαθὸν ὑπὲρ ἐμοῦ προαιροῦνται, καθότι μὲ ἔμαθον. Οἱ φίλοι μας διὰ τελευταίαν ἀπόπειραν σκοπεύουν νὰ ζητήσουν τὴν κατ' ἐμοῦ μεσολάβησιν τούτων, τὴν ὁποῖαν διὰ νὰ προλάβωμεν πρῶτοι ἡμεῖς ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ, ἄλλο δὲν θεωρῶ εἰμὴ ἡ ἐνδοξότης σας νὰ τοὺς φιλοτιμήσητε ἀμέσως ἢ ἐμμέσως καθ' οἷονδήποτε τρόπον οἴδατε.

Ὁ κ. Δημητρίκας ἐπειδὴ σᾶς διηύθυνεν ἴσον τῶν εἰς τὸ Ἀρχιὰμι ἀπολογιῶν του, ὀχληρὸν κρίνω νὰ ἐπαναλαμβάνω ταῦτα. Πρόκειται δέ, ὡς ἔμαθον, νὰ παρουσιάσωσι καὶ διὰ τελευταίαν φορὰν ὅλους ἡμᾶς παρόντος καὶ τοῦ κ. Δημητρίκα καὶ ἔπειτα νὰ ἐκδοθῆ καὶ ἡ ἀπόφασις. τὰ δὲ καθέκαστα τούτων ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐκθέσω εἰς τὰ ἀκόλουθα γράμματα³⁾. Ἐξαιτούμενος δὲ ὑπὲρ ὑμῶν πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον

1) Ὁ Δημ. Καζαντζόγλου ἦτο μεγάλεμπορος καὶ τῶν προκρίτων τῆς Κοινοτήτος, ἐπίτροπος ἐπὶ ἔτη τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως, ὅστις ἐκ βάθρων ἀνεκίσθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας του, ὡς ἔχει σήμερον.

2) Ἐπίσκοπος τῶν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τῆς ἐπαρχίας Καθολικῶν (πρῶην Παυλικάνων) ἦτο ὁ Ἀνδρέας Κάνοβα, ἀνὴρ διαπρεπὴς ἐπ' ἀρετῆ καὶ παιδείας.

3) Τοιαῦτα τοῦ Χρυσάνθου γράμματα δὲν περιεσώθησαν.

διατελῶ τῆς περισπουδάσιου ἐνδοξότητός σας εὐχέτης πρὸς θεὸν ἐνθέρ-
μος καὶ ὄλως πρόθυμος

† Ὁ Φιλιππουπόλεως Χρυσάνθος

Κων/πολις τῆ 23 7βρίου 1857.

Ἄρ. 4 (1857. IX. 25)

Τὴν περισπουδάσιον ἐνδοξότητά σας φιλικώτατα προσκυνῶ.

† Ἐλαβον ἀσμένως τὴν ἀπὸ 18ης τρέχοντος σεβαστὴν μοι ἐπι-
στολήν σας καὶ πληροφορηθεὶς τὰ παναίσια τῆς ἀγαθῆς ὑγείας σας ἐ-
χάριον ὑπερβαλλόντως. Αἱ ἀναφοραὶ ὅτι ἔφθασαν ἐγκαίρως καὶ ὅτι ἐ-
γένετο ἡ δέουσα τούτων χρῆσις σᾶς ἀνήγγειλεν ὁ Γέροντας ¹⁾ προλα-
βόντως· ἤδη δὲ ἀναμένει μετὰ πόθου τὸ αὐτόθεν οὐμουμί, τὸ ὁποῖον
πιθανὸν νὰ εἶναι καὶ καθ' ὁδὸν καὶ ἐπειδὴ ὁ Χασσάν Πασσᾶς ἐφάνη
κατὰ τὸ γράφειν σας μίαν εὐδιάθετα, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι θέλει
γράφει καὶ ἰδιαίτερος καὶ μάλιστα πρὸς τὸν πατέρα του ζητῶν τὴν
ταχεῖαν ἐπιστροφὴν τοῦ μητροπολίτου ὡς ἀναγκαίαν. Ἡμεῖς ἐντεῦθεν
ὠμιλήσαμεν τὰ δέοντα εἰς τὸν Τζαφέρ βέην Καπουκεχαγιᾶν του ²⁾, ὅ-
στις ὑπεσχέθη ὅτι θέλει τοῦ γράφει ἐγκαίρως προτροπικὸν γράμμα διὰ
νὰ συντελέσῃ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου. Ὁμοίως ἐνεργήσαμεν διὰ
νὰ σταλῇ ἕτερον ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀλλὰ τοῦτο πιθανὸν νὰ ἀργοπορήσῃ,
διότι ἡ πολυσασχολία τῆς ὑπαλλήλιας του φέρει λήθην εἰς τὰ τοιαῦτα ζη-
τήματα καὶ πολλάκις δὲν πραγματοποιοῦνται καὶ ὀλοτελῶς, ἐὰν δὲν
τρέξῃ κανεὶς σχεδὸν καθ' ἡμέραν. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τοῦ συστα-
τικοῦ σας, διὰ τὸ ὁποῖον δις ἀνεφέρθη εἰς τὸν ἴδιον καὶ δις ἐπαρῆγγ-
γειλε νὰ γενῆ ἀνυπερθέτως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν ὑπαλλήλων του
δὲν ἠδυνήθη ἀτυχῶς νὰ τὸ παραλάβω ἄχρι τῆς στιγμῆς ταύτης. Σή-
μερον ἀποστέλλει ὁ Γέροντας ἓνα γράμμα του πρὸς τὴν κοινότητα εὐ-
χαριστήριον διὰ τὰς σταλείσας ἀναφοράς, τὸ ὁποῖον θέλει δείξει πρῶ-
τον εἰς τὴν ἐνδοξότητά σας ὁ ἅγιος Λεύκης καὶ ἔπειτα θέλει προσκα-
λέσει τοὺς πολίτας διὰ νὰ τὸ ἀκούσουν ὅλοι ³⁾. Ταυτοχρόνως στέλλει
καὶ ἓνα εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Χασσάν-Πασσᾶν, διότι κατὰ τὸν και-
ρὸν τῆς ἀφίξεώς του ἐνεθυμήθη καὶ ἠρώτησε περὶ τοῦ Γέροντος) κτλ.

1) Ὁ Χρυσάνθος.

2) Ἀντιπρόσωπος τοῦ διοικητοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως Χασσάν πασσᾶ.

3) Τοιοῦτον εὐχαριστήριον τοῦ Μητροπολίτου πρὸς τὴν Κοινότητα γράμμα
δὲν ὑπάρχει ἀντυγεγραμμένον ἐν τῷ κώδικι Νικηφόρου.

καὶ ἐν ταυτῷ τοῦ δίδει νύξεις τινὰς διὰ τὰ φανῆ συντελεστικὸς περὶ τῆς ἐπιστροφῆς του καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἐλπιζόμενον ὅτι θέλει φανῆ πρόθυμος, εὐαρεστηθῆτε τὰ ἐνεργήσητε, ὥστε, ἂν δὲν ἔγινεν ἕως τώρα τὸ οὐμουμί, τὰ ἐκτελεσθῆ τοῦλάχιστον καὶ τὰ σταλῆ διὰ τῆς προσεχοῦς τακτικῆς πόστας, διὰ τὰ φθάση ἐδῶ μέχρι τῆς 6ης 8βρίου.

Τὰ καθ' ἡμᾶς πανταχόθεν ὑποστηρίζονται εὐνοικῶς· σήμερον-αὔριον περιμένεται τὰ ἐξέλθῃ ἢ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου, ἣτις θέλει εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν, καθὼς μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ φίλος μας Νετζιπ ἐφένδης· ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ τὸ οὐμουμί μὲ εἶπεν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον. Χθὲς ἐφωνάθη πάλιν εἰς τὸ Ἀρχιάμι ὁ κ. Δημητρίκας καὶ ἠρωτήθη εἰς μερικὰ τῶν διατρεξάντων· καὶ ἴδωμεν πλέον τί γενήσεται.

Ἡ σεβασμιότης του σᾶς εὐχεται ἀπὸ καρδίας καὶ περιμένει διψαλέως τὰ βοηθήσητε καὶ ἤδη μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ διοικητοῦ, ὥστε τὰ ἀπολάβῃ τὴν ἡσυχίαν του καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἀναγκαιοῦνται ἐνταῦθα ἕως 15 χιλιάδες γρ. παρακαλεῖ τὰ διατάξῃτε τὰ δοθῶσι παρὰ τοῦ κ. Ἀθανασάκη¹⁾, πρὸς ὃν θέλει ἐγχειρίσει χρεωσιτικὴν του πληρωτέαν μετὰ 61 ἡμέραν μετὰ τῶν τόκων των. Κατ' αὐτὰς θέλει ὑπάγωμεν μὲ τὸν ἀνεπιόν σας πρὸς τὸν Τζαφέρ-βέην καιπουκεχαγιᾶν τοῦ πασσᾶ μας καὶ πρὸς τὸν Μουκτάρ-βέην ἤδη ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης διὰ τὰ τὸν συστήσω εἰς ἀμφοτέρους. Κατ' αὐτὰς θέλει λειψῃ καὶ ἓνας φίλος ἀπὸ αὐτοῦ. . . τὸ ὄνομά του δὲν σᾶς τὸ λέγω τώρα, διότι κατόπιν θέλετε τὸ μάθει, ἐν τοσοῦτῳ σᾶς προσκυνῶ ὡς εἰκὸς καὶ διατελῶ πρόθυμος φίλος καὶ δοῦλος

Α. Ἰγνάτιος

Κωνσταντινούπολις τῆ 25 7βρίου 1057.

Παρακαλεῖσθε τὰ διατάξῃτε, ὅπως ἐγχειρισθῶσι τὰ ἐσώκλειστα πρὸς ἓνα ἕκαστον ἀσφαλῶς,

Ἀριθ. 5 (1857. X. 9)

Τὴν περισπούδαστον ἐνδοξότητά σας ὡς εἰκὸς προσκυνῶ

† Μετὰ πάσης εὐχαριστήσεως ἔλαβον καὶ ἀνέγνων τὴν ἀπὸ 2 τρέχοντος ἐφεθῆν μοι ἐπιστολήν σας. Ἐχάρην διὰ τὰ καθ' ἡμᾶς αἴσια. Εἶδον καὶ ὅσα εὐαρεστούμενοι σημειοῖτε ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύοντες τὴν χα-

1) Ὁ ἀνεπιὸς τοῦ Βέη, διευθύνων τὸ ἐν Κων)πόλει ὑποκατάστημα τοῦ ἐμπορικοῦ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει οἴκου, Ἀθανάσιος Θωμά.

ράν σας διὰ τὰ περὶ τοῦ Γέροντος καλῶς ἔχοντα, ἅτινα σᾶς εἶχον διακοινώσῃ καὶ κατὰ τὴν προχθρσινὴν Αὐστριακὴν ταχυδρομίαν, ἐκ τῶν ὁποίων συμπεραίνω, πόσον ἐχάρητε, τὰ μετὰ ταῦτα δὲ ἀκολουθήσαντα σᾶς τὰ σημειῶ ἢ σεβασμιότης του ἐν ἐκτάσει, διὸ ὀχληρὸν κρίνω νὰ ἐπαναλαμβάνω καὶ γὰρ τὰ ἴδια, περιορίζομαι δὲ νὰ σᾶς εἰδοποιήσω ὅτι, ἐπειδὴ οἱ αὐτοσε πρόξενοι εἶχον γράψῃ πολλὰ κατὰ τοῦ Γέροντος, ἕκατορθώσαμεν, ὥστε φίλος τις ἐπίσημος ὠμίλησε σπουδαίως τὸν κ. Τουβενέλ ¹⁾ καὶ ἀφοῦ τὸν ἐξῆξε πάσης ἐναντίας ἰδέας καὶ τὸν κατέστησεν εὐδιάθετον πρὸς τὸν Γέροντα, ἐφρόντισε καὶ εἰς τὸ νὰ γράψῃ πρὸς αὐτοὺς νὰ μὴ ἐξαπατῶνται τόσον εὐκόλως ἀπὸ ἀνθρώπους ἀγύρτας καὶ νὰ περιορίζωνται ἐντὸς τῶν ὑποθέσεων τοῦ κύκλου των· ὁ δὲ Μὸν Σινιόρης ἔγραψε γράμμα φιλικὸν πρὸς τὸν Γέροντα καί, ὡς ἐμάθομεν, ἐσκόπευε νὰ γράψῃ ἐσχάτως καὶ πρὸς τὸν κ. Τουβενέλ.

Ὁ φίλος, ὅστις θέλει ἀρθῆ ἐκ τοῦ μέσου σας, σᾶς λέγω ἐν μυστικότητι ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις παρ' ἐλπίδα ὄλων ἡμῶν διωρίσθη αὐτοσε εἰς πολιτικὴν θέσιν καὶ ὅστις μετὰ τὴν πανήγυριν τῆς Οὐζουντζόβας ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Περὶ τούτου ἐγένετο ἐπίσημος πρότασις ἐκ μέρους τῆς Πύλης πρὸς τὴν πρεσβείαν του, ἣτις ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ αὐτόθεν ἐντὸς ὀλίγου προσποιηθεῖσα δῆθεν ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι εἰς τὰ αὐτόθι μέρη γεννημένος ²⁾. Τοῦτο δὲ παρακαλῶ νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν μυστικότητά σας.

Κατ' αὐτὰς προτίθεται νὰ σταλῆ καὶ μία διαταγή, ὅπως ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν θέσιν του ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει κ. Ρανίδης ³⁾. Ἐγραψε προχθρς καὶ ὁ τῆς Ἀδριανουβ. βαλῆς πρὸς ἓνα ἐδῶ ἐπίσημον κατηγορῶν τοὺς ἐδῶ εὐρισκομένους τρεῖς φίλους. Τὸ γράμμα του δὲ ὁ ἐπίση-

1) Ὁ τῆς Γαλλίας πρεσβευτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.

2) Πρόκειται περὶ τοῦ προειρημένου (ἐπιστ. 1) ὑποπροξένου τῆς Ρωσίας ἐν Φιλιππουπόλει, Βουλγάρου ἐξ Ἀβραδάλων Νάϊδεν Γέρωφ, ὅστις σκανδαλωδῶς ἐνήργη πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ Βουλγαρικῆ ἀγῶνος περιερχόμενος τὴν βόρειον Θράκην καὶ κατηγῶν τοὺς Βουλγάρους, δὲν ἐπετεύχθη ὅμως ἢ ἀνάκλησίς του ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς πρεσβείας μὴ ἐπιμεινάσης τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εἰς τοῦτο τότε. Ἄλλως τε τὸν ἀγῶνα ὑπεβοήθει ἡ Πανσλαυιστικὴ εἰταιρία.

3) Ὁ Βουλγαρικῆς καταγωγῆς Ράνος-Ράνογλου-Ρανίδης καὶ ἐν τέλει Ράνωφ, ἑλληνιστὶ ἐκπαιδευθεὶς καὶ ἀτόχος τῆς Τουρκικῆς, ἦτο ἐμπιστος γραμματεὺς τοῦ Βαλῆ Ἀδριανουπολεως, ὅστις πειθόμενος εἰς τὰς εἰσηγήσεις αὐτοῦ, ὄργανον τῆς τριανδρίας, ἐπίστευσε τὰς κατὰ τοῦ Χρυσάνθου κατηγορίας καὶ διέταξε τὴν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἀπαγωγὴν αὐτοῦ πρὸς δίκην. Φαίνεται ὅτι ὁ Βαλῆς κατένοησε τὴν πλεκτάνην, ἣς ἐγένετο θῦμα. Ἐν Κωνπόλει ὁ Ράνωφ διωρίσθη λογοκριτῆς τῶν ἐκδιδομένων Βουλγαρικῶν ἐφημερίδων καὶ βιβλίων,

μος οὗτος τὸ ἔδειξεν αὐθωρεὶ εἰς τὸν Χαρτζιέ, ὅπερ τοῦ ἐπροξένησεν ἱκανὴν ἐντύπωσιν, ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα γενησόμενοι ἀγνοοῦνται.

Οἱ τρεῖς φίλοι ἐνταῦθα εἶχον καταστήσει νὰ ἐτοιμάσωσι καὶ ἀρτζουχάλι¹⁾ πρὸς τὸν βασιλέα ἐναντίον τοῦ Γέροντος, τὸ ὁποῖον τυλίξαντες μὲ πράσινον ἀτλάζι τὸ ἐνεχείρισαν εἰς ἓνα ὑποκείμενον νὰ φροντίσῃ νὰ τὸ ἐπιδώσῃ ἐν καιρῷ ἀρμολίῳ· ἀλλ' ἡμεῖς κατορθώσαμεν καὶ ἐπῆραμεν τὸ ἀρτζουχάλι ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον ἐκεῖνο, οὗτοι δὲ νομίζοντες ὅτι ἐδόθη πρὸς τὸν Σουλτάνον περιμένον καθ' ἡμέραν τὸν *ιραδέ*²⁾ τῆς ἐξουσίας καὶ εἰς τοῦτο μόνον ἔχουν τὰς ἐλπίδας των, διότι ἀπὸ τὰ λοιπὰ μέρη ἀηληπίσθησαν καὶ οἱ ὑπουργοὶ φοβούμενοι μήπως κατηγορηθοῦν ὡς δωρολήπται ἤρχισαν νὰ τοὺς ἀποβάλλουν, ὁπόταν οὗτοι τινὰ πλησιάζουν. Ὁ Παῦλος³⁾ ἐπροσπάθησε πολὺ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ δὲν τοῦ ἐδόθη ἄδεια καὶ καθὼς μὲ ἐβεβαίωσεν εἰς φίλος προτίθεται κατ' αὐτὰς νὰ τὸν φυλακώσῃ. Ὁ Γεωργιάκης⁴⁾ ἀπε-

1) ἀρτζουχάλι = αἰτησις.

2) ἱραδέ = Σουλτανικὸν διάταγμα.

3) Ὁ Παῦλος ἢ Παυλάκις Κούρτοβιτς-Τσαλόγλου (1812--1870) ἦτο τὸ νεώτερον τῆς τριανδρίας μέλος. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ ἐλληνίζοντος μικροῦ Βουλκαν τσορμπατζῆ Τσαλόγλου εὐεργέτου τῆς Ἑλλην. Κοινότητος Φιλιππουπόλεως καὶ μεγάλου φιλανθρώπου, ἐλληνίζων καὶ αὐτὸς καθ' ὅλα προσεχώρησεν εἰς τὸν Βουλγαρικὸν ἀγῶνα ἐξ ἰδιοτελείας. Μετὰ τὴν διάξενξιν ἀπὸ τῆς πρώτης του γυναικὸς τῆς ἐκ Δαμασκοῦ Γραμματικῆς (εἶτα κυρίας Δ. Καζαντζόγλου) ἐνυμφεύθη τῇ μεσιτεῖα τοῦ φίλου του Γ. Τσουκαλᾶ τὴν εὐειδῆ ἀδελφήν των ἐξ Ἀγράφων μεγαλεμπόρων Γεοργιαδῶν στεφανωθεὶς ὑπὸ τοῦ Βέη. Ἡ ἀλληλογραφία διεξήγητο ἐλληνιστί. ("Ἴδε Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, ἢ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητροπόλις, σημ. εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 20 ἔγγραφο, Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. ΣΤ', σελ. 33--34.

4) Ὁ Γεωργιάκης βέης Στογιάννοβιτς ἢ Τσαλόγλου ἢ Τσαλίκωφ (1807--1882) ἦτο υἱὸς τοῦ ἐξ Ἀβραδάλων (Κοπριφτίτσης) Στογιάννου τσορμπατζῆ Θεοδώροβιτς, βελγικιστῆ-δημογέροντος, ἀδελφοῦ νεωτέρου τοῦ μεγάλου Βούλκου τσορμπατζῆ Θεοδώροβιτς καὶ τῆς Ἑλληνίδος Ἑλένης Πολίτογλου χήρας Κεντιντένογλου. ("Ἴδε σημ. 13, σελ. 16--17, ἢ ἱερὰ τῆς Φιλιππουπόλεως μητροπόλις, Ἀρχεῖον, τόμ. Ε'). Ἐξεπαιδεύθη ἐλληνοπρεπῶς ἐν Κων(σταντι)πόλει. Εὐγενὴς καὶ πλούσιος καίπερ δημοφιλὴς ἀπεῖχε τῶν κοινῶν ἀσχολούμενος περὶ ἰδίαν του ἐργασίαν. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλληνίδα Ἐλισάβετ, θυγατέρα τοῦ διδασκάλου καὶ ἱερέως Ἰωσήφ (Παπασούτα), ὅστις παραμείνας ἐν τῇ καταληφθεισῇ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας (1860) δυνάμει τοῦ γαμβροῦ του ἱερούργου ἐλληνιστί, ἀγνοῶν τὴν Βουλγαρικὴν. Κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του ἱατροῦ Στογιάννου Τσομακῶφ προσεχώρησεν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἰδέαν καὶ γενόμενος μέλος τῆς τριανδρίας ἐπρωταγωνίστησε κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα. Ἡ μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου ἀλληλογραφία διεξήγητο ἐλληνιστί.

σφόδρη κηρύξας εἰς τοῦ Στεφάνου ἱατροῦ¹⁾ τὴν οἰκίαν ὅτι εἶναι μετανοημένος ἀπὸ ταύτης τὴν ἐπέμβασίν του. Ὁ Σάλτζος²⁾ εὐρίσκεται πολὺ συλλογισμένος καὶ ἡ μόνη παρηγορία του ἔμεινεν εἰς τὸν ἱραδὲ τοῦ Σουλτάνου.

Προχθὲς ἐπέτυχα εἰς τὸ βαπόρι τὸν Ταπτσιλέσταν³⁾, ὅστις μὲ ἔκα-

1) Ὁ Στέφανος ἢ Στογιάννος Ἰωάννου ἢ Τσομακῶφ (1817-1893) ἀδελφὸς τοῦ Σάλτσου τσορπατζῆ ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ Φιλιππουπόλεως καὶ εἶτα ὡς ὑπότροφος τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου καὶ τῆς Κοινότητος παρὰ τῷ Καίρῳ ἐν Ἄνδρῳ. Σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐγκατέστη ἐν Φιλιππουπόλει. Τὸ φαρμακεῖον αὐτοῦ μετεβλήθη εἰς Κέντρον ἀρθροελληνικῶν ἐνεργειῶν καταφανείσης τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν διαθέσεως τοῦ ἀνδρὸς ἅμα τῇ ἐξ Ἰταλίας ἐπανόδῳ του τῷ 1848. Παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ του πατρὸς νὰ ὀμιλήσῃ κατὰ τὰς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἐξετάσεις, ἐν αἷς παρίστατο ἔλαβε προθύμως τὸν λόγον καὶ ἀφοῦ πρῶτον ἐπήνεσε τὴν Κοινότητα διὰ τὰς καταβαλλομένας ὑπ' αὐτῆς φροντίδας περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας, ἐτόνισε πρὸς κατάπληξιν πάντων τῶν παρισταμένων ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις πολὺ χωλαίνει καὶ μόνη αἰτία τούτου εἶναι ὅτι αὕτη γίνεται οὐχὶ ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ τῶν μαθητῶν, αἵτινες εἶναι Βούλγαροι. Οὕτω οὗτοι χάνουσιν τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὴν ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης ἀντὶ νὰ χρησιμοποιῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν κτήσιν ὠφελίμων γνώσεων. Ἐκτοτε ἤρξατο ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Βουλγάρων ἀγών. Ὁ ἱατρὸς εἰργάσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς τῶν Βουλγάρων ἀνεξαρτησίας ἀντιπροσωπεύσας αὐτοὺς καὶ εἰς τὰς μετὰ τοῦ Πατριαρχείου διαπραγματεύσεις. Τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους τοῦ ἀνδρὸς ἀγῶνος ἀπεικονίζει καὶ τὸ ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τοῦ τάφου του στηθὲν ὑπὸ τοῦ δήμιου ἐπιτύμβιον μνημεῖον. Ἐπὶ πρᾶσιωπῆς μεταλλίνης ὑπερμεγέθους στήλης παρίσταται ἀνάγλυφος ἡ Ἀθανασία γράφουσα κάτωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ μακαρίτου «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος». (Μίμησις παρομοίου ἔργου, ὅπερ εἶδομεν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Sedlingerthor ἐν Μονάχῳ). Τὴν δημοσίᾳ δαπάνῃ γενομένην κηδεῖαν τοῦ ἀνδρὸς ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν τότε τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος ἐλθὼν πρὸς τοῦτο ἐκ Σοφίας.

2) Ὁ Σάλτος (Σλαῦτσος=Εὐδοξος) τσορπατζῆς (1809—1863), Ἰωάννου-Ἰωάννοβιτς-Τσομακῶφ, ὡς υπογράφεται ἐν τῷ κώδικι τοῦ Νικηφόρου μετόκησεν οἰκογενειακῶς εἰς Φιλιππουπόλιν τῷ 1842. Ἐξελληνισθεὶς καὶ ἐκπολιτισθεὶς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ περιβάλλοντι ηὔδοκίμησεν εἰς τὰς ἐμπορικὰς του ἐπιχειρήσεις. Πλουτισθεὶς δὲ διὰ τῶν ἀναληφθέντων βεγκιζίων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μήτσορα ἀνεμείχθη εἰς τὰ κοινοτικά γινόμενα Μιλὲτ-Βεκίλης δημογέρων καὶ ἐπίτροπος τῆς Πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς μονῆς Βατοκάβου. Μεγάλην ἐπιρροὴν ἔχων ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ἱατροῦ καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Τριανδρίας.

3) Ὁ ἐκ Καρλόβου Χρηστὸς Ταψιλέτσα, ἑλληνοπρεπῶς ἐκπαιδευθεὶς εἰς ἕνα ἐμπορικὸν οἶκον μαριφαντούρας ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεθ' οὗ συναλλά-

με μίαν τζιριμόνιαν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἤλπιζα καὶ ἐπειδὴ εἶπαμεν ἐν ἐκτάσει τὰ ἰδικὰ μας, τὸν ἐκολάκευσα τελευταῖον εἰπὼν νὰ μεσολαβήσῃ εἰς τοὺς φίλους ¹⁾ διὰ νὰ συμφιλιωθῶν με τὸν Γέροντα ἐπὶ λόγῳ ὅτι θέλει προσπαθῆσαι ἐξ ἅπαντως νὰ τὸ κάμῃ. Εὐχῆς ἔργον ἦτο νὰ ἐπαραιτοῦντο οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴν των καὶ μάλιστα ὁ Σάλτζος ἂν ἦτο τρόπος νὰ ἐλάμβανεν ἀπὸ μέρος σας κανὲν προτροπικὸν πρὸς τοῦτο γράμμα διὰ νὰ συμφιλιωθῇ καὶ νὰ μένωσι τὰ παρελθόντα κεκαλυμμένα με τὸν πέπλον τῆς λήθης ²⁾. Ἐν τούτοις ὑποσημειοῦμαι πρόθυμος δοῦλος

A. Ἰγνατίος

Κων]πολις 9 8βρίου 1857.

Ἵ. Γ.—Περὶ τῆς πληρωμῆς τοῦ Βατοκόβου πρὸς τοὺς Στενιμαχίτας θέλει γίνῃ αὐτῆς ἐπιστολῆς περὶ τούτου προδιεθεσα τὸν Γεροντα Ἡρακλείας, ἀλλ' εὐτυχῶς ἤλθον καὶ τὰ ἐκ μέρους σας γράμματα πρὸς τὸν ἴδιον καὶ θέλει ἐνεργῆσαι ἐπιμελῶς.

Ἄρ. 6 (1857. X. 14)

Τὴν περισπούδαστον ἐνδοξότητά σας εὐχομαι ἐγκαρδίως.

† Εὐαρέστως ἔλαβον τὴν ἀπὸ 9ης τρέχοντος ποθητὴν μοι ἐπιστολὴν σας καὶ εὐαγγελισθεὶς τὰ αἴσια τῆς ἐφετῆς μοι ἀγαθῆς ὑγείας σας ἐχάρην. Εἶδον ὅσα μοι ἐσημειοῦτε παριστῶντες τὴν δειλίαν, ἣν ἔδειξεν ὁ Χασσὰν Πισσαῶς εἰς τὸ νὰ δώσῃ πρὸς τὸν πατέρα του ἐπιβεβαιωτι-

σεται ἑλληνιστὶ ἀλληλογραφῶν καὶ ὁ πατὴρ τοῦ γράφοντος ταῦτα. Ὑπερέχων πνευματικῶς τῶν ἐν Κων]πόλει παρεπιδημούντων Βουλγάρων βιοτεχνῶν προήδρευσεν αὐτῶν εἰς τὰς συνελεύσεις των' διετέλεσε ταμίης καὶ διαχειριστῆς τῶν πρὸς οἰκοδόμησιν τοῦ ἐν Φαναρίῳ Βουλγαρικῆς ναοῦ ἐράνου καὶ ἐπίτροπος αὐτοῦ. Εἰργάσθη καὶ αὐτὸς δραστηρίως ὡς κάτοικος τῆς Κων]πόλεως ὑπὲρ τῆς Βουλγαρικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας μετὰ τῶν ἄλλων αὐτόθι λογάδων ὁμοεθνῶν του.

1) δηλ. τοὺς ἀντιπάλους, τὴν τριανδρίαν.

2) Ἄγνωστον διατὶ ὁ Βέης δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν προτροπὴν ταύτην τοῦ Ἰγνατίου. Μία ἐπιστολὴ αὐτοῦ περὶ συνδιαλλαγῆς πρὸς τὸν Σάλτσον, μεθ' οὗ συνεδέετο φιλικῶς ἕνεκα τῶν ἐμπορικῶν των συναλλαγῶν, ἀναμφιβόλως θὰ ἐτελεσφόρει. Ἴσως δὲν προέβη εἰς τοῦτο, ὅπως μὴ φανῇ ὑποχωρῶν εἰς τὴν τριανδρίαν αὐτὸς ὁ ἰσχυρὸς τοῦ Χρυσάνθου προστάτης, ἢ διότι εἶχε τὴν πεποιθῆσθαι ὅτι διὰ τῶν ἐνεργειῶν του θὰ ἐπετύγχανε τὴν ἐπάνοδον τοῦ μητροπολίτου.

κόν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οἱ ἄλλοι κινοῦνται ταράττοντες καὶ ἀνησυχοῦντες τὴν Α. Ἐξ. καὶ τούτου ἔνεκε μοὶ στέλλετε μόνον τὴν ἀναφορὰν τῶν χριστιανῶν ¹⁾, τὴν ὁποίαν ἔλαβον εὐγνωμόνως καὶ εὐχαριστῶ ἐνδομύχως τὴν εὐδιαθεσίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῆς ἐνδοξότητός σας καὶ τὴν προθυμίαν καὶ ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν, πρὸς οὓς ἐπιφυλάττομαι κατ' αὐτάς καὶ διὰ ἰδιαιτέρας μου πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῆς νὰ ἐκφράσω τὰς εὐχαριστήσεις μου. Παράδοξος δὲ μοὶ ἐφάνη ἡ δειλία αὐτῆ τοῦ Χασσάν Πασσᾶ, ἐνῶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ κατηγορήσῃ ἢ νὰ ἐπαινήσῃ, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰς εὐχάς, τὰς ὁποίας ὑπὲρ ἐμοῦ ἐκφράζουν οἱ Χριστιανοί, καὶ τούτου γενομένου οὐδὲν ἀπενκταῖον προέκυπτεν οὔτε παρατήρησις ἐναντίον ἢ θελε λάβει χώραν· διότι, ὡς πολλάκις ἐξηγήθην, οἱ ἐνταῦθα Αὐθένται ἐπιζητοῦσι τοιαύτας νύξεις καὶ ἀφορμὰς διὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀγαθὴν προαίρεσίν των, καὶ ἂν τὸ πιστοποιητικόν του αὐτοῦ ἔφθανε μετὰ τῆς ἀναφορᾶς καὶ [τῆς] αὐτῆς ὠφελίμου θεωρουμένης ἤθελεν ἴσως προληφθῆ καὶ ἡ εἰς τὰ πατριαρχεῖα γενησομένη ἐξέτασις τὸν σκοπὸν τῆς ὁποίας σᾶς ἀνέφερα ἀρτίως. Μολαταῦτα ἐπειδὴ θεωρεῖται ἀπρεπὲς τὸ νὰ βιάσωμεν πλειότερον τὴν διάθεσιν τῆς Α. Ἐξοχότητος, ὡς ἀρκεσθῶμεν εἰς τοσαῦτα, ὅσα ὑπὲρ ἐμοῦ ἄχρι τοῦδε ἐπραξεν ἀπὸ αἰσθήματος ἀγαθοῦ προνοήσας τόσον περὶ τῶν εισοδημάτων, ὅσον καὶ περὶ τῆς ἀποκρούσεως τῶν ἀρτίως ἀγωγὴν ποιησάντων καὶ ἄς περιμένωμεν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν θέλει ἐκτελέσει τὴν προαίρεσίν του. Ὅμοίως δὲν δυνάμεθα νὰ παραβιάσωμεν καὶ τοὺς Βέηδες εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ οὐμουμιου, ἀφοῦ δὲν θεωροῦσι τοῦτο κατάλληλον ἄνευ τῆς ἀφορμῆς τοῦ Ἰστιλαμίου, καὶ ἀρκεῖ μόνον νὰ φαίνωνται αὐτόσε ὑπερασπιστικοὶ καὶ εὐδιάθετοι.

Ἐμάθατε βεβαίως καὶ ἴσως διὰ τοῦ τηλεγράφου τὰς προχθεσινὰς τῶν ὑπουργῶν ἀλλαγίας, καθ' ἃς ὁ μὲν Ρεσίτ-Πασσᾶς διεδέχθη τὸν Μουσταφᾶ-Πασσᾶν ²⁾, ὁ Ριζᾶ-Πασσᾶς τὸν Μεχμέτ Ρουφῆ-Πασσᾶν καὶ ὁ Φετῆ Ἀχμέτ-Πασσᾶς τὸν Βισῆφ-Πασσᾶν, διορισθέντος τούτου πάλιν ἀρχηγοῦ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Καὶ μολονότι ἡ παῦσις τοῦ Μουσταφᾶ-Πασσᾶ μᾶς ἐλύπησεν ἀρκούντως, ἐλπίζομενον ὅμως εἶναι καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Ρεσίτ-Πασσᾶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὰ περὶ ἡμῶν, ὅπως εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπισκέψεις μου μοὶ διεβεβαίωσε τὴν εὐδιαθεσίαν

1) Τοιαύτη ἀναφορὰ δὲν ὑπάρχει ἀντιγεγραμμένη ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Νικηφόρου.

2) Ὁ ὑπουργὸς Μουσταφᾶ πασσᾶς, ὡς προερρήθη, εἶναι ὁ πατήρ τοῦ διοικητοῦ Φιλιππουπόλεως Χασσάν-Πασσᾶ, εὔνους τῷ Χρυσάνθῳ.

του και ἐπειδὴ προχθὲς ἀντάμωσα αὐθις τὸν Τζαφέρ-βέην ¹⁾ και εἵπαμεν πολλὰ περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, μοι παρέστησεν ὅτι ὁ Ρεσίτ-Πασσᾶς εὐνοεῖ κατὰ πολὺ τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Χασσάν-Πασσᾶν και οὐ θέλει γράψει νὰ ἀπευθύνῃ γράμμα του ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὴν ὑψηλότητά του, τὸ ὁποῖον πιθανὸν νὰ λάβῃ σήμερον και τοῦτο θέλει ἐννοήσητε εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ συνέντευξίν σας, καθὼς και ἂν προτίθεται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν προτροπὴν τοῦ Καπουκεχαγιά του. Ταῦτα και σήμερον ἐν τοσοῦτοις και μένω διατελῶν τῆς περισπουδάστου μοι ἐνδοξότητος εὐχέτης πρὸς θεὸν ἐνθέρμος και ὄλως πρόθυμος τοῖς ὀρισμοῖς σας.

† ὁ Φιλιππουπόλεως Χρυσάνθος

Τῆ 14 8βρίου 1857

Κων/πολις

Ἰ. Γ.—Ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ ἀνεψιοῦ σας Ἀθανασάκη αἱ 15 χιλιάδες γρ. ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἔδωκα χρεωστικὴν μου· και ἐπειδὴ τὰ ἔξοδα, ὡς γνωρίζετε, ἐνταῦθα τρέχουσι και αὐτόθεν δὲν μοι ἐστάλη οὐδ' ὀβολὸς ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀναχωρήσεώς μου, καταφεύγω εἰς τὴν πώλησιν τῆς ἐν Δερμένδερε οικίας ²⁾, διὰ νὰ ἀπαντήσω τὰς ἀνάγκας μου. Ἐφ' ᾧ και σᾶς παρακαλῶ αὐθις νὰ φροντίσητε, ἂν ὑπάρχη κανεὶς κατάλληλος ἀγοραστῆς και ποῖαν τιμὴν δύναται νὰ δώσῃ μετὰ τῶν ἐμπεριεχομένων ἐπίπλων, ζώων και λοιπῶν και νὰ μὲ εἰδοποιήσητε διὰ νὰ ἀποφασίσω τὸ συμφερότερον. Παρακαλῶ δὲ και δι' ἐκεῖνα τὰ ἰχρύμια ³⁾, περὶ ὧν ἔγραψα και ἄλλοτε, νὰ λάβητε τὴν καλωσύνην νὰ μοι τὰ ἀποστείλητε ὁσονούπω, διότι τὰ ὑπεσχέθητε εἰς τὸν Γέροντα Ἡρακλείας και καθ' ἡμέραν μ' ἐρωτᾷ περὶ τούτων· βλέπων δὲ τὴν βραδύτητα νομίζει ἴσως ὅτι προφασίζομαι νὰ ἀποφύγω τὴν προσφορὰν μου ταύτην και τοὶ μηδαμηνὴν οὔσαν. Σήμερον στέλλει γράμμα και πρὸς τοὺς Βατσκοβηνοὺς φοβερίζων αὐτοὺς και διατάττων νὰ ἀποδώσωσιν ἀπροφασίστως τὰς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποφασισθείσας 6 χιλ. γρ. ⁴⁾.

1) Τζαφέρ-βέης, καπουκεχαγιάς (πληρεξούσιος) τοῦ Χασσάν πασσᾶ.

2) Ἀγρόκτημα τοῦ Χρυσάνθου ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ροδόπης νοτίως τῆς Φιλιππουπόλεως περὶ τὰ 12 χιλιόμετρα κώμη Δερμένδερε (νῦν Φερδινάνδοβο), παρ' ἧ ἔκειντο τὰ ἐργοστάσια ἀμπάδων τοῦ Βέη.

3) εἶδος ταπήτων ἢ κλινοσκεπασμάτων μαλλίνων.

4) Πατριαρχικὴ διαταγὴ ὤρισθη, ὅπως ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης σταυροπηγιακὴ και πατριαρχικὴ τῆς Παναγίας τῆς Πετριτσονιτίσης (Βατοκόβου) μονὴ χορηγῆ ἐτησίως 8 χιλιάδας γροσίων εἰς τὴν Κοινότητα Στενιμάχου χάριν τῶν σχολείων τῆς. Ἡ χορηγία αὕτη καθυστερῶτο ἀπὸ τινος χρόνου ἐξ ἀνεπαρκείας προσόδων δῆθεν τῆς Μονῆς.

Πλὴν ζητεῖ τζουράπια ¹⁾ ἢ σεβασιμότης του καὶ ἐπειδὴ ἐγνωρίσατε τὴν διάθεσίν του ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα ἀποβλέπει καὶ εὐχαριστεῖται, παραγγείλατε τοὺς Στενιμαχίνας νὰ ἐτοιμάσωσιν ἕως 20 ζευγάρια καλά καὶ ἱκανοῦ μεγέθους, διότι τὸ ποδῆρι του δὲν εἶναι ἀνάλογον τοῦ σώματός του, καὶ νὰ ἀποστείλωσι μέσον σας ταχύτερον.

Ὁ αὐτός.

Ἄρ. 7 (1857. X. 30)

Τὴν περισπούδαστόν μοι ἐνδοξότητά σας ἐγκαρδίως ἐνχόμενος ὑπερήδιστα προσαγορεύω.

Ἡ Ἀσμένως ἔλαβον τὴν ἀπὸ 23ης ἤδη λίγοντος ἐφετήν μοι ἐπιστολήν σας καὶ ὑπερεχάρην διὰ τὰ καθ' ἡμᾶς αἴσια. Εἶδον δὲ εἰς ὅσα συνεπέα τῆς προσταλείσης μου ἀπαντητικῆς ἐνσημειοῖτε καὶ ὅσον περὶ τοῦ Χασσάν Πασσᾶ μὴ θελήσαντος νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς προτροπὰς σας καὶ νὰ γράψῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς τὸν πατέρα του οὐδὲν ἔχω πλέον εἰπεῖν πιθανὸν δὲ κατὰ τὸ λέγειν του νὰ ἔγραψεν, ὅπερ θέλει ἐννοήσω ἀφεύκτως, ἀφοῦ προσεχῶς ἐπισκεφθῶ τὴν ὑψηλότητά του.

Περὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀρχιμανδρίτου οὔτε ἐκ τῆς μητροπόλεως μὲ ἔγραψαν κανὲν ἐνοχλητικόν, ἐξ ἐναντίας δὲ βεβαιοῦσιν ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ στέλλῃ τακτικῶς τὸν καρπὸν καὶ ἐλπίζω ὅτι, ἀφοῦ ἐκπεραιώσῃ αἰσίως τὸ ἔργον του αὐτό, νὰ ἀρχίσῃ καὶ τὴν σύναξιν τῶν μηρίων (;) καὶ ἐμβατοικίων ²⁾, ὅσα ἔμειναν ἀπλήρωτα ἀπὸ τὸ καλοκαίριον. Ὁ Π(αῦλος) καὶ ἐντεῦθεν ἀνεχώρησεν αἰφνιδίως καὶ ἄνευ ἀδείας ὡς μοι εἶπον, καὶ ὅτι οἱ λοιποὶ δυσηρεστήθησαν δῆθεν εἰς τὸ κίνημά του. Ἄλλὰ πόσον αὐτὰ ἔχονται ἀληθείας, ἀγνοῶ. Τοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι ἤρξαντο ἤδη οἱ ἄλλοι νὰ πλησιάζουν καὶ νὰ κολακεύουν τὸν Γηραιόν ³⁾, ὧν ὁ μεγαλύτερος ⁴⁾ τὸν ἐπεσκέφθη προχθὲς εἰς τὸ Κιουτουκιοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του, ὅπου καὶ ἐγευματίσε μετὰ τοῦ

1) τ ζ ο υ ρ ἄ π ι α = μάλλινα παχέα περιπόδια (κάλτσες), χειρόπλεκτα.

2) Ἀρχιερατικὰ δικαιώματα παρὰ τῶν κατὰ τὰς κόμας κοινοτήτων καὶ ἱέρων, ἅτινα ἦσαν αἱ τακτικαὶ καὶ εἰρησικαὶ πρόσοδοι τῶν Μητροπολιτῶν, δι' ἃς ὡς ὑπερόγκους κατεκραυγάζον οἱ Βούλγαροι ὑποκινούμενοι ἐπιτηδεῖς ὑπὸ τῶν διευθυνόντων τὸν ἐκκησιαστικὸν τῶν ἀγῶνα.

3) ἐννοεῖ τὸν Δημ. Μήτσοραν.

4) ὁ Σάλτζος Τσομακάφ.

Μωραβένωφ καὶ Σεβαστίδου¹⁾, ὁ δὲ μικρότερος²⁾ τὴν ἐπιούσαν τῷ ἔστειλε γράμμα συγχαρητήριον τῆς ἐορτῆς τοῦ ἐξαιτούμενος συγγνώμην ὅτι δῆθεν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπέλυθῃ εἰς ἐπίσκεψίν του. Χθὲς δὲ τοὺς μετεκάλεσαν ὅλους εἰς τὸ ἔμποροδικεῖον διὰ νὰ θεωρήσουν τὴν μεταξὺ των διαφορὰν, ἀλλ' ἐνῶ ἀπῆλθεν ὁ Γηραιός, οἱ ἄλλοι δὲν ἠθέλησαν νὰ παρευρεθοῦν, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι παραιτοῦνται τῶν ἀπαιτήσεών των καὶ ὅλα ταῦτα βεβαίως εἰς οὐδὲν ἀποβλέπουσιν, εἰ μὴ εἰς τὸ νὰ δυνηθοῦν νὰ τὸν ἐλύσουν πρὸς τὸ μέρος τῶν. Τὰ ἐκθέτω δὲ ἀπλῶς χάριν εὐχαριστήσεως τῆς περιεργείας σας.

Εἶπον τὰ σεβάσματά σας εἰς τὸν Γέροντα Ἡρακλείας, ὅστις καὶ εὐχεται πατρικῶς ἀναμένων καὶ τὰ τζουράπια του, ἐξ ὧν τινα ζεύγη δύνασθε νὰ προσδιορίσητε ἰδιαιτέρως καὶ διὰ τὸν Κύριλλον³⁾, διότι καὶ οὗτος περιμένει, ὡς ὄντες ἅπαντες συνήθεις εἰς τὰ ἔτοιμα. Μὴ λησμονήσητε, παρακαλῶ, καὶ τὰ ἴχράμια ἅμα φθάσωσι νὰ τὰ στείλετε ταχέως. Σήμερον διευθύνω γράμμα εὐχαριστήριον καὶ προτρεπικὸν πρὸς τὰ χριστιανικά των καθήκοντα εἰς τοὺς ἐντίμους πολίτας Φιλίππουπόλεως, ὅπερ γράφω νὰ ἀναγνωσθῇ ἐπὶ συνελύσεως⁴⁾ ἔλαβον δὲ καὶ τὸ ἀρτίως σταλὲν γράμμα του ἀφορῶν εἰς τὸ νὰ γράψω προτρεπικὸν πρὸς τὸν κ. Ἰσχύμαχον⁵⁾ περὶ ἀποστολῆς ἄλλης διευθυντηρίας, ὡς παραιτηθείσης τῆς κ. Πηγῆς⁶⁾ ἐπὶ ἀποφάσει συζεύξεως μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ κ. Γ. Παπάζογλου· ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν ἀξίωσίν των ἔγραψε ἀμέσως προτρέπων εἰς τὴν ταχύτεραν ἐκτέλεσιν τῶν δεόντων.

1) Ἄμφότεροι ἔμποροι μανιφακτούρας ἐν Φιλίππουπόλει, ὁ μὲν πρῶτος Βούλγαρος ἐξ Ἀβραδάλαν τὴν καταγωγὴν, ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ, ὁ δὲ δεύτερος Ἕλληνας.

2) ὁ Γεωργάκις Στοιγιάννοβιτς.

3) Τοιοῦτον γράμμα δὲν ὑπάρχει ἀντιγεγραμμένος ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ν^ο κληφῶρου.

4) Ὁ Ἰσχύμαχος ἦτο Φιλίππουπολίτης, ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλλήν. στρατοῦ, υἱὸς ἀγωνιστοῦ δικηγορήσαντος ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. Πρὸς αὐτὸν ἀπετείνοντο αἱ Κοινότητες Φιλίππουπόλεως καὶ Στενιμάχου πρὸς ἐξεύρεσιν διδασκαλισσῶν (Ἴδε, Κώδιξ Νικηφόρου, «Θρακικά», τόμ. ΙΒ' σελ. 126, σημ. 1).

5) Ἡ ὄραία Πηγὴ Ἰωάννου, ἀδελφὴ τοῦ ἀλληλοδιδασκάλου ἐν Φιλίππουπόλει Θωμᾶ Ἰωαννίδου (ἴδε περὶ αὐτοῦ, Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Σημειώσεις, «Θρακικά», τόμ. ΙΕ', σελ. 366—370) μετὰ διετὴ διδασκαλίαν 1856 καὶ 1857 ἐνουμφεύθη τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μεγυλεμπόρου καὶ προέδρου τοῦ ἔμποροδικεῖου Ἰωάννου Παπαγεωργίου ἢ Παπάζογλου Δημήτριον Παπά, ἔμπορον καὶ τραπεζίτην ἐν Βιέννῃ καὶ ὕστερον ἐν Ἀθήναις. (ἴδε, Κώδιξ Νικηφόρου, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 127, σημ. 1).

Μέχρι τοῦδε οὐδεμία διαταγὴ ἤλθεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, καθότι καὶ ἡ κυβέρνησις ἀπασχολεῖται ἤδη ἔνεκα διαφόρων σπουδαίων ἀντικειμένων καί, ὡς διαφημίζεται, πάλιν μετ' ὀλίγον θέλει ἴδωμεν νέας ἀλλαγάς. Ἐν τοσούτοις δὲ ἐλευχόμενος ἡμῖν πᾶν ἐφετὸν καταθύμιον εἰμὶ τῆς περισπουδάστου μοι ἐνδοτότητός σας εὐχέτης πρὸς θεὸν ἐνθερμος καὶ ὄλως πρὸθυμος τοῖς ὀρισμοῖς σας.

† ὁ Φιλιππουπόλεως Χρυσάνθος

Κωνσταντινούπολις τῆ λη Ὀκτωβρίου αὐγῶ

Ἄρ. 8 (1857. XII. 4)

Τὴν περισπούδαστόν μοι ἐνδοξότητά σας ἐγκαρδίως εὐχόμενος ἡδέως προσαγορεύω.

† Εὐγνωμόνως ἀνέγγων τὴν ἀπὸ 27ης παύσαντος ἐφετην μοι ἐπιστολήν σας, ἐν ἣ εἶδον τὴν ὄσσην ἠσθάνθητε πικρίαν καὶ λύπην ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῳ αὐτόθεν παύσει μου καὶ μεταθέσει μου εἰς Σμύρνην. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τῆς παραστάσεως ταύτης ἐγὼ ἐσυμπέραινον ὁποῖα θλίψις θέλει καταλάβει τὴν καρδίαν σας καὶ ὁποῖα λύπη ἤθελε κυριεύσει πάντας τοὺς Χριστιανούς διότι τὰ ἀγαθὰ καὶ εἰλικρινῆ αἰσθήματα τῆς ἐνδοξότητός σας μοι εἶναι ἐχέγκνα μαρτυρίας καὶ ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν σᾶς διαβεβαίω μεθ' ὅλης τῆς ἐνδομύχου εἰλικρινείας ὅτι θέλει εὐγνωμονῶ διὰ βίου καὶ ὄχι μόνον δὲν θέλω σᾶς λησμονῆσει εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν εἰς τὰς κατανοκτικὰς δεήσεις μου θέλει παρακαλῶ τὸν θεὸν ὑπὲρ τῆς ὑγείας ὑμῶν καὶ ἀπάσης τῆς σεβαστῆς οἰκογενείας σας καὶ ὑπερ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίου. ¹⁾

Δὲν εἶχον ἐπίσης ἀμφιβολίαν ὅτι ἤθελε συγκινήσει τὰς καρδίας πάντων καὶ ἡ ἀποχαιρετιστήριος πρὸς τοὺς πολίτας ἐπιστολή μου, ὅπερ βεβαιοῦται ἐκ τοῦ ἐλθόντος ἀπαντητικοῦ αὐτῶν γράμματος ²⁾, ὅπερ ἀναγινώσκων σᾶς βεβαίω ὅτι ἔκλαυσα γοερῶς καὶ ἐταλάνισα τὴν ἀτυ-

1) τοῦ δολοφονηθέντος ἀδελφοῦ τοῦ Δημητρίου, πρὸς μνήμην οὗτινος ὁ βέης ἴδρυσε καὶ προέκρησε τὴν φερώνυμον σχολήν του. (*Ἴδε Κώδιξ Νικηφόρου, Ἔγγο. ἀρ. 14, καὶ σημ. «Θρακικά», τόμ. ΙΣΓ' σελ. 26—32).

2) Τοιοῦτον γράμμα δὲν ὑπάρχει ἀντιγεγραμμένον ἐν τῷ Κώδικι Νικηφόρου.

χίαν μου, διότι δὲν ἤξιώθην νὰ ἀπολαύσω πάντας ὑμᾶς, τοὺς ὁποίους τοσοῦτον διψαλέω; ἐπεπόθουν νὰ ἴδω καὶ νὰ εὐλογήσω. Ἐφ' ᾧ καὶ παρακαλῶ νὰ γίνητε πρὸς ὅλους διερμηνεύς τῆς εὐχαριστήσεώς μου διὰ τὰ ἀνεκτίμητα αὐτῶν ἠθικὰ αἰσθήματα, ἅτινα βλέπων ἐξωγραφισμένα εἰς τὰς ἐκφράσεις των δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατήσω τὴν ἀπερίγραπτον συγκίνησίν μου.

Παρητήρησα προσεκτικῶς καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ γράμματος τοῦ Γηραιοῦ, ὅπερ συμφωνεῖ εἰς ὅσα καὶ εἰς ἐμὲ προφορικῶς ἐξεφράσθη. Ὡς ἐκ τῶν ἀγωνιῶν καὶ τῶν πρὸς διαφόρους παρακινήσεών του γενομένων μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀναχώρησίν σας γνωρίζω ὅτι ἐπροσπάθει φιλοτίμως εἰς τὰ ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ μολονότι ἐδείκνυεν ὅτι ἐξεπλήρου τοῦτο μέχρις ἐσχάτων, ἀγνοῶ ὅμως ἂν μετὰ τὴν τῶν ἄλλων συμφιλοσίαν του ¹⁾ ἤλλαξε γνώμην, πιθανὸν νὰ ἐπροσηλυτίσθῃ καὶ νὰ προσεφέρετο ὑποκριτικῶς, ὅπερ δύναται νὰ γινώσκῃ μόνον ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροῦς, ἀλλ' εἰς ἐμὲ δὲν ἐγνώσθη τοῦτο, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ μετὰ τὴν προᾶξιν δεικνύει λύπην καὶ δυσαρέσκειαν κατακρίνων τὴν ἀδικίαν καὶ ἐλεεινολογῶν τὸν ἀσταθῆ τοῦ πατριάρχου χαρικτήρα. Ἐσχάτως μάλιστα μοι ἐπρόσθεσεν ὅτι καὶ ἄλλοι δυσαρεστηθέντες διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Παϊσίου ὡς κεκληιδωμένου μειανοοῦσιν ἤδη καὶ ἀγανακτοῦσιν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας μὴ λαβούσης ἀρχῆθεν τὴν δέουσαν πρόνοιαν τῆς συνδιαλλαγῆς, προσέει δὲ καὶ ὅτι ἐπεθύμουν νὰ ἔλθωσιν ἀπαιτοῦντες τὴν εὐχὴν μου, ἀλλ' ἔνεκα τῆς διαμονῆς μου εἰς τοῦ Γ(έροντος) Ἡ(ραελίας) πρὸς ὃν ἔχουσι τὸ ἀσπονδότερον μῖσος, ὡς τὸν μόνον αἴτιον τῶν διατρεξάντων ²⁾, ἀναβάλλουσι τοῦτο εἰς ἄλλοτε.

Σᾶς εὐχαριστῶ ἀπὸ καρδίας καὶ δι' ὅσῃν μοι διαβεβαιοῖτε ὅτι θέλετε λάβει πρόνοιαν περὶ τῶν αὐτόθι ὑποθέσεών μου, περὶ ὧν ἐπαναλαμβάνω καὶ ἤδη τὰς παρακλήσεις μου εἰς τὸ νὰ συνδράμητε τὸν ἡμέτερον ἀρχιμανδρίτην εἰς ὅλα, ὅσα χρήζουσι τῆς δραστηρίου προστασίας σας ὡς πρὸς τὴν σύναξιν τῶν ἀναλογούντων μοι δικαιοματίων μὴ πλη-

1) Ὁ Μήτρος, ὁ Γεωργάκις καὶ ὁ Σάλτζος, συνεργαζόμενοι εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς βελγικίας, ὡς φαίνεται, ἦλθον εἰς διάστασιν τῶν δύο τελευταίων ἐχόντων ἀπαιτήσεις παρὰ τοῦ πρώτου. Ἡ ὑπόθεσις των ἐμελλε νὰ ἐκδικασθῇ ὑπὸ τοῦ ἐμποροδικείου Κων/πόλεως. Ἐματαιώθη ὅμως ἡ ἐκδικασίς μὴ προσελθόντων τῶν ἀπαιτητῶν, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι συνεβιάσθησαν πρὸς ἀλλήλους. ("Ἴδε καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 7 ἐπιστολήν) καὶ συνεφιλιώθησαν.

2) Ἡ τριανδρία ἐμίσει τὸν Ἡρακλείας, διότι οὗτος ὡς ἔφορος τοῦ Χρυσάνθου ὑπεστήριξεν αὐτὸν ἀρχῆθεν παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ κατηγορούμενον καὶ συκοφαντούμενον ὑπ' αὐτῆς. ("Ἴδε, ἐνθα ἄνωτ. ἐγγρ. ἀρ. 9, ἀόμ. ΙΕ' σελ. 91).

ροφθέντων μοι ὡς γνωστὸν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι. Τὴν αὐτὴν πρόνοιαν παρακαλῶ νὰ λάβητε καὶ περὶ τῶν ἐν Παζαρτζικίᾳ γράφοντες πρὸς τοὺς ἐκείσε, ἵνα ἀφήσωσιν ἀνεμπόδιστον τὴν σύναξιν τῶν ἀναλογούντων, διότι, ὡς ἔμαθον, ἐπειράθησαν εὐθύς μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς ἀπευκταίας εἰδήσεως, ἵνα περιορίσωσι τὸν ἐπίτροπον καὶ σφραγίσωσι τὴν ἀποθήκην τοῦ καρποῦ ¹⁾.

Μυρίας εὐχαριστήσεις σᾶς ὀφείλω καὶ δι' ὅσων μοι δεικνύετε καλοκαγαθίαν ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ν' ἀπευθυνθῶ ἐλευθέρως, ἐὰν τυχὸν λάβω χρηματικὴν ἀνάγκην. Ἡ εὐγένειά σας αὕτη εἶναι ὄντως ἀνεκτίμητος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἀναγκαιοῦμαι χρηματικοῦ, ἀρκεῖ μόνον νὰ παραγγείλητε τὸν ἡμέτερον Ἀθανασάκην, ὥστε νὰ μοὶ παραχωρήσῃ δάνειον, ὅποτεν τυχὸν λάβω ἀνάγκην τούτου ἀκολουθῶς. Καὶ ἐπειδὴ ἔνεκα τοῦ χειμῶνος, οὐδ' ἐγὼ δύναμαι νὰ κινήσω ἐντεῦθεν οὐδὲ νὰ πράγματά μου νὰ μετακομισθῶσιν αὐτόθεν, εὐαρεστηθῆτε νὰ ὀμιλήσητε τὸν ἅγιον Λεύκης νὰ ἀφήσῃ ταῦτα ἀπείρακτα καὶ περιμαζευμένα ἐντὸς τοῦ κιβκίριου ²⁾ καὶ ἐνὸς δωματίου τῆς μητροπόλεως, ἕως οὗ ἐκπεραιώσῃ τὰς αὐτόθι ὑποθέσεις ὁ ἀρχιμανδριτὴς φθάνοντος καὶ τοῦ ἀρμοδίου καιροῦ τῆς μετακομίσεώς των. Διαβεβαίων ἐν τούτοις ὅτι θέλει σᾶς γράφω ἐξυκολουθητικῶς διατελῶ τῆς περισπουδάσιου μοι ἐνδοξότατος εὐχέτης πρὸς τὸν θεὸν ἐνθερμος καὶ διὰ βίου πρόθυμος τοῖς ὀρισμοῖς σας.

Τῆ 4 10βρίου 1857.

Κων/πολις

† ὁ χρηματῆσας ἀρχιερεὺς ὑμῶν

νῦν δὲ Σύμῳνης Χρυσάνθος

Π α ρ ἄ ρ τ η μ α .

† Εὐγνωμονῶ ἐγκαρδίως καὶ διὰ τὰς σταλείσας ἀναφοράς. Περὶ τούτων ἤθελον σᾶς γράφει, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα νὰ φανῶ καὶ ἐπὶ τέλος τοσοῦτον ἐνοχλητικός. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ἐπεδείξατε τὸν ἀνεκτίμητον πρὸς ἐμὲ πόθον σας, διὰ τὸν ὅποιον ἀδυνατῶ, πῶς νὰ σᾶς εὐγνωμονήσω καὶ πῶς νὰ εὐχαριστήσω τὴν διάθεσιν τῶν ἀγαπητῶν πολιτῶν, ἀφίνω δὲ νὰ γίνητε ὑμεῖς διερχομένους πρὸς ὅλους τῆς εὐγνωμοσύνης μου, ἣν δὲν

1) Τὰ ἀρχιερατικὰ δικαίωματα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, εἰσεπράττοντο παρὰ τῶν κοινοτήτων εἰς γεννήματα (καρπὸν), ἀποθηκευόμενα καὶ εἶτα ἐκποιούμενα.

2) κ ι α β κ ῖ ρ ι ο ν ἢ κ ι β κ ῖ ρ ι ο ν = λιθόκτιστον θολωτὸν σκευοφυλάκιον πρὸς ἀσφάλειαν ἀπὸ τῶν πυρκαϊῶν.

δύναται νὰ παραστήσῃ ἡ ὀλολύζουσα ἐκφρασίς μου. Ταύτας δὲ ὁμοῦ μὲ τὰ πρὸς τοὺς γέροντας γράμματα θέλω ἐπιδώσει ὁσονούπω δι' ἄλλης χειρός, διότι μετὰ τὴν πρᾶξιν ἀσύμφορον πλέον εἶναι νὰ φαίνομαι ἐνεργῶν ὁ ἴδιος, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ ὁ μέγας μας Π(ατριάρχης) ἀποφασίσας τὴν καταδίκην μου μετὰ τῶν Χαλκηδόνας, Νικομηδείας καὶ Κυζίκου ὁμογυμνοῦντος κρυφίως καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἡ(ρακλείας) παρατηρεῖ ἤδη τὰ διπλήματά μου καὶ ὑποπτεύεται τὸ πᾶν κινήματά μου καὶ μάλιστα δέ μοι ἀπηύθυνε καὶ ἐπιπλήξεις, διατι νὰ διαμαρτυρηθῶ καὶ νὰ μὴν εὐγνωμονῶ κτλ., Ἀλλοίμονον. νὰ εὐγνωμονῶ διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ἔκαμον καταδίκην περιφρονήσαντες καὶ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς τσακίς παρακαλέσαντας ὑμᾶς!! Δι' ὅλα αὐτὰ καλὸν ἦτο αἱ ἀναφοραὶ νὰ ἐστέλλοντο πρὸς ἓνα ἐνταῦθα περιβεβλημένον ἀντιπροσωπεῖαν διὰ γράμματος ἰδιαίτερου τῆς κοινότητος, ὅστις ἤθελεν ἐνεργήσῃ νὰ ἀναγκαιούνη, ὅπερ ἂν καὶ δὲν ἐγένετο, ἡμεῖς ἐλάβαμεν τὴν δυνατὴν περὶ αὐτῶν πρόνοιαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἀφ' ἐνὸς ἡ ἀπαρέσκεια τῶν αὐτόθι Χριστιανῶν κατακρινάντων τὴν τοιαύτην ἀδικον πρᾶξιν καὶ μὴ ἀπαντησάντων εἰς τὰ τῆς εἰδήσεως γράμματα, ὅπερ ἐγένετο πολὺ καταλλήλως καὶ ὅπερ δέον νὰ διατηρηθῇ διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν μὴ παραδοχὴν τῆς ἀδικίου ταύτης πρᾶξεως, περὶ ἧς πανταχοῦ τὸ πλήθος τῶν ἀνθρώπων ἐφάνη ἀδημονοῦν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ δυσἀρέσκεια τῶν ἐνταῦθα φίλων μὴ παραδεχομένων ἐλίσσης τὸν νέον καὶ ἀκαταπαύστως τοῦτο ἐκφράζονται ἀπανταχοῦ, ἄς, προσθέσωμεν δὲ καὶ τὴν ἐναντίαν θέλησιν τοῦ ἰδίου, ὅστις γνωρίζων ἴσως τὸν ἑαυτὸν του καὶ προνοῶν τὸν ὀλεθρὸν του δυσανασχετεῖ καὶ ἀρνείται νὰ ἔλθῃ αὐτόσε, ὡς γράφουσιν ἐκ Σμύρνης, ὅπου διαμένων ἐκεῖσε ἐνεργεῖ παντὶ σθένει τὸ νὰ μὴ σαλευθῇ ἀπὸ τοῦ μέρους του, ἐξ ὅλων αὐτῶν ἐπειδὴ ἐναπόκεινται ἐλπίδες καὶ διὰ νὰ μὴ διορισθῇ τυχὸν ἕτερος διὰ τὰ αὐτόθι καὶ μάλιστα ἄνθρωπος τῆς ἐθνικότητος τῶν φίλων ¹⁾, ὅπερ θέλει φέρει τότε τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὸν γενικὸν αὐτῶν θρίαμβον, μοὶ ἐπρότειναν τινες ἐπίσημοι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ὄντες καλοθεληταὶ ἐμοῦ τε καὶ τῆς πόλεως καὶ φίλοι τῆς δόξης καὶ ὑπολήψεως τῆς ἐνδοξότητός σας, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γενῶσιν ἀπὸ τοῦδε καὶ ἕτεροι ἀναφοραὶ πρὸς τὴν Πόρταν μὲ τὰς σφραγίδας ὅλων τῶν συντεχνιῶν, προκρίτων καὶ μουκταρέων, ὡσαύτως δὲ καὶ ἕτερα ἰδιαίτερα

1) δηλ. Βούλγαρος· διορισμός, τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο θανάσιμον πλήγμα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἐπαρχίας.

γράμματα, ἅπαντα εἰς τὸ Τυρρικὸν καὶ φέροντα ὡσαύτως ὅλας τὰς σφραγίδας, ἀπευθυνόμενα τὸ μὲν εἰς τὸν Ρεσίτ-Πιασσᾶν, τὸ δὲ εἰς τὸν Κιαμίλ-πιασσᾶν, τὸ δὲ εἰς τὸν Ἀλῆ-Πιασσᾶν. Ἄλλ' ἢ φιλικὴ πρότασις τῶν εἰρημένων ἐπισήμων εἶναι νὰ φέρωσι τὰ γράμματα ταῦτα δύο ἄνθρωποι ἐκ Φιλιππουπόλεως, νὰ προσελκυσθῇ δὲ καὶ εἰς ἀπὸ Παζαρτζίκι καὶ ἕτερος ἀπὸ Χάσκιοῦ καὶ ἄλλος ἀπὸ Τσιρπάκι, ὥστε ὁμοῦ πέντε-ἕξ ἄνθρωποι ἐλθόντες καὶ ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας ἰδιαιτέρον κοινὸν πληρεξούσιον ἔγγραφον τοῦ νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ καὶ πρὸς τὸν ἴδιον Σουλτάνον τὰ ζητήματά των, τότε ἀναμφιβόλως θέλει ἐπιτύχωμεν τὰ πάντα καὶ θέλομεν ἱκανοποιηθῆ ἅπαντες λησμονοῦντες καὶ περιφρονήσεις καὶ θλιψεις. Οἱ προτειναντές μοι τοῦτο μοὶ ἔφερον παράδειγμα τοὺς Αἰνίτας, τῶν ὁποίων τὸν ἀρχιερέα ἐπειδὴ μετέθεσεν ἡ Ἐκκλησία ἀκουσίως των κατὰ τὸ 1850 καὶ ἀπεκατέστησεν εἰς τὴν Κρήτην, ὅτε καὶ ἡμεῖς εἶχομεν διορισθῆ αὐτόσε, ἀγανακτήσαντες οἱ Αἰνίται ἤλθον ἐνταῦθα ὅπως ἀντιπροσωπικῶς καὶ καταβαλόντες πᾶσαν προσπαθειαν ἐπέτυχον ἀμέσως τὰ ζητήματά των καὶ οὕτω ὁ ἀρχιερεὺς ἀπὸ Κρήτης ψαφίζεται πάλιν Δῖνον ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν καὶ ἀλλήλθεν πάλιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ὅπου ἀπεβίωσεν τελευταῖον ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου του. Ἐὰν λοιπὸν τοσοῦτον μικρὸν μέρος ἐπέτυχε, πόσῳ μᾶλλον ὅταν γίνῃ αὐτόθεν μία τοιαύτη ἀποφασιστικὴ κίνησις; Ἄλλὰ τοῦτο δεῖται ἐπιμελείας καὶ σταθερᾶς ἀποφάσεως καὶ τινος θυσίας, εἰς ἣν δέον νὰ γίνῃ κοινὴ συνδρομὴ χάριν πάσης ὑπολήψεως καὶ ἱκανοποιήσεως. Καὶ τοῦτο ἔξ οὐδενὸς δύναται νὰ ἐνεργηθῇ εἰμὴ ἀπὸ μόνης τῆς ἐνδοξότητός σας, ὅστις βεβαίως θέλει εἰσθε τελευταῖον ὁ Ἦρωσ τῶν κατορθωμάτων.

Καὶ ταῦτα πάντα ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ σᾶς σημειώσω ἰδιαιτέρως καθ' ὁδηγίαν τῶν εἰρημένων καὶ ἀφίνω τὴν ἐκτέλεσιν πάντων εἰς τὴν φιλοτιμίαν τῆς ἀτομικότητός σας καὶ εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ καὶ τὴν πατρίδα ἀγάπην σας.

Ἐνεργηθήτωσαν τὰ ἄνωθεν, ἐὰν ἐγκριθῶσιν, ἄλλως δὲ ἄς σιωπηθῶσι παντελῶς μηδενὸς ἐτέρου εἰδότος περὶ τούτων ¹⁾.

Τῇ ἰδίᾳ ἡμερομηνίᾳ

4. 10βρ. 1857

1) Ὡς φαίνεται τὰ προτεινόμενα δὲν ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Βέη, διότι οὐδεμία ἐνέργεια ἐγένετο.

Ἄρ. 9 (1858. III. 15)

Τὴν περισπούδαστόν μοι ἐνδοξότητά σας ἀπὸ ψυχῆς πατρικῆς ἐν Κυρίῳ εὐχόμενος ὑπερήδιστα προσαγορεύω.

† Ἀφοῦ ἀπήντησα εἰς τὰς ἀνὰ χεῖρας μου δύο τελευταίας ἐπιστολάς σας ¹⁾, δὲν ἔλαβον μέχρι τοῦδε ἄλλο προσφιλές μοι γράμμα σας, μολονότι ἐκτὸς εἰμι πάσης ἀμφιβολίας περὶ τῆς εὐκταίας μοι ἀγαθῆς ὑγείας σας. Ἦδη δὲ προσεγγιζουσῶν τῶν ἀγίων τοῦ θείου Πάσχα ἡμερῶν αἴσθημα πατρικῆς εὐδιαθεσίας μὲ ὑπεκίνησε νὰ σᾶς ἀπευθύνω καὶ τὴν παροῦσαν εὐχετήριον ἐπιστολήν μου, ἔνθεν μὲν νὰ ἐρευνήσω τὰ καθ' ἡμᾶς αἴσια, περὶ ὧν εἰμι πάντοτε ἀνηπόμομος νὰ μανθάνω, ἔνθεν δὲ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὰ ἐκ ψυχῆς συγκαρητήρια καὶ τὰς προσρήσεις μου. Εὐχομαι ὅθεν ἐγκαρδίως ὅπως καταξιωθῆτε νὰ ἐορτάσητε ὑγεῖς καὶ πανευθύμως μετὰ πάσης τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας σας τὰ τε πάνσεπτα πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν τριήμερον καὶ ζωηφόρον αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν μετὰ τῆς ἐπιτεύξεως πάντων τῶν ἀγαθοδωρημάτων καὶ πάντων, ὧν ἐπιθυμεῖ καὶ ἐφίεται ἡ εὐγενῆς ὑμῶν ψυχὴ. Τὰς ἐγκαρδίους ταύτας προσρήσεις καὶ πατρικὰς εὐχὰς μου ἄλλοτε ἠτύχουν νὰ σᾶς ἐκφράζω προφορικῶς, ἀλλ' ἐφέτος, ἂν καὶ ἕτερον πρόσωπον θέλει ἀναπληρώσει ἐν τῇ Ἀβραμαίᾳ οἰκίᾳ σας τὸ εὐτύχημα, ὅπερ ἐγὼ δυστυχῶς ὑστερήθην, δέξασθε μολαταῦτα καὶ τὰς ἡμετέρας ταύτας ἐπευχήσεις ἐκ μακροννοῦ μὲν μέρους, ἐκ καρδίας ὅμως πατρικωτάτης ἐξερευγομένης, ἐκ καρδίας ὑπεραγαπώσης ὑμᾶς εἰλικρινῶς καὶ φιλοστόργως καὶ μηδὲν ἄλλο εἰμὴ τὴν πολύτιμον ὑγείαν σας καθ' ἐκάστην ἐπιθυμούσης καὶ εὐχομένης.

Ἐλπίζόμενος ὅτι θέλει ἀξιοῦμαι καὶ τοῦ λοιποῦ τῶν ποθητῶν μοι ἐπιστολῶν σας ἐκδηλωτικῶν τῆς εὐκταιότητός μοι ἀγαθῆς ὑγείας σας ἐξαιτοῦμαι ὑπὲρ αὐτῆς οὐρανόθεν πᾶν ἐφετὸν καταθύμιον καὶ εἰμι διατελῶν τῆς περισπουδάστου καὶ ἀγαπητῆς μοι ἐνδοξότητος σας ταπεινὸς πρὸς θεὸν εὐχέτης καὶ ὅλως πρόθυμος τοῖς ὀρισμοῖς σας.

† ὁ Σμύρνης Χρῦσανθος

1) Ἐκτὸς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἄλλαι ἐκ Σμύρνης πρὸς τὸν βέην δὲν περιεσώθησαν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς οἰκογενείας Γκιουμουσγκερδάνη.

IV

Ἀποσπάσματα ἔξ ἐπιστολῶν¹⁾ τοῦ Δημητρίου Μήτσορα πρὸς τὸν εὐγενέστατον τζελεμπή Μιχαλάκιν Ἄθαν. Γκιουμουσγκερδάνογλου σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Χρυσάνθου.

ἀρ. 1.

1857 Σεπτεμβρίου 12

Ἀπὸ τὸ γράμμα, ὅπου ἐγράψατε πρὸς τὸν ἅγιον Φιλίππουπόλεως ἐπληροφορήθηκα μερικά, ὅπου τὸν γράφετε καὶ ἦτο καλὸν νὰ τὰ εἶχετε στείλει τὰ ἄζμαζάργια²⁾, καθότι ἦτο πολὺ καλὴ ἐποχὴ νὰ δοθῶσι καὶ ἦτο καλὸν νὰ τὰ στείλητε μίαν ὥραν πρωύτερα, διότι σήμερον Δευτέραν μυστικῶς πληροφοροῦμαι, δὲν ἤξεύρω ἂν ἀληθεύη, σχέδιον εἶναι νὰ τὸν δώσουν ἢ τὴν Κρήτην ἢ τὴν Σμύρνην, ὅπου ἦτον πρότερον,—ἐκκλησιαστικῶς συγχωρεῖται,—καὶ ἀφοῦ τὰ μάθω βε-

1) Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς οἰκογενείας Γκιουμουσγκερδάνη¹⁾ πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι γεγραμμέναι καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἐπιστέλλοντος ὑπὸ τοῦ γραμματέως του, υπογραφομένου ἐν τέλει αὐτοῦ ἰδιοχείρως μετὰ τινῶν φιλοφρονητικῶν λέξεων, πληρῶν ἀνορθογραφικῶν μηδὲ τῆς υπογραφῆς ἐξαιρουμένης. Ὁ Μήτσορας μὴ τυχὼν σχολικῆς διδασκαλίας δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ τὴν Ἑλληνικὴν, ἣν ἐλάλει, ὅπως πάντες τότε οἱ ἔμποροι Φιλίππουπολιταί, καλῶς ἐμαθὼν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας. Ἐγκαταστάς νεαθὸς ἐκ Μετσόβου εἰς Φιλίππουπολιν προσελήφθη ὑπάλληλος ὑπὸ τοῦ βελγικοῦ Στογιάννου τζορμπατζή Θεοδώροβιτς, οὗτινος προσελκύσας τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην διὰ τῆς τιμιότητος καὶ δραστηριότητος ἐγένετο καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ καὶ συνέταιρος ἐπὶ τινι χρόνον. Ἐπιδοὺς εἶτα δι' ἴδιον λογαριασμὸν εἰς βελγικίας καὶ ἄλλας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἐπλουτίσθη καὶ κατέσχε κοινωνικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν προκρίτων τῆς κοινότητος ἔξοχον, ἐκλεγείς δημογέρον, ἀντιπρόσωπος αὐτῆς καὶ ἐπίτροπος τῆς πατριαρχικῆς μονῆς Βατοκόβου. Ἀπηύλασε μεγάλης τιμῆς καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς Βουλγάροις, δι' οὗ ἐν μὲν τῷ προαστείῳ Καρσί ἀκὰ ἔκτισε ἰδίᾳ δαπάνῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήλας, ἐν δὲ τῇ φερωνύμῳ ἐπὶ τοῦ Ὀρβήλου τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μονῆ ἰστόρησε τὴν δεξιὴν πτέρυγα τοῦ νεοκτίστου ναοῦ αὐτῆς καὶ ἄλλως συνέδραμε κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς Ἑλληνικὴν κτιορικὴν ἐπιγραφὴν. Ἐκ τῆς συζύγου του Μαριώρας Στογιάννου ἐκτίησατο δύο τέκνα, τὸν Κυριακὸν γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Βέη καὶ τὴν περικαλλῆ Ἐλέγκω, σύζυγον τοῦ μεγαλεμπόρου, προῦδρου τῆς Κοινότητος καὶ βουλευτοῦ Καβακλή Δημητρίου Ἀργυριάδου. Ἐγγονοὶ καὶ διαέγγονοι αὐτοῦ σφίζονται.

2) Μὴ πρόκειται περὶ ἀναφορῶν = ἀρξουχάλια;

Θ ρ φ κ κ α ἸΘ'.

βαιοτάτα, θέλω σὲ γράψει. Ἦτον καλὸν ὁμως νὰ εἴχετε στείλει τὰ ἀρζμαζάργια . . .

... μενο ηληκρηγνός φήλοσας Δημητρηῆκα μήτζορα.

1857 Σεπτεμβρίου 25.

. . . Ὅσον διὰ τὰς δύο ἀναφορὰς σὲ ἔγραψα ἐπροχθὲς μὲ τὴν Αὐστριακὴν τὴν πόστα καὶ τώρα πάλιν σὲ λέγω ὅτι τὸ Ὀθωμανικὸν ὁποῦ ἦτον ἐπῆγα εἰς τὸ γαλὲ ¹⁾ τοῦ ὑψηλοτάτου Σατραζάμ ²⁾ ἐφένδημιζ καὶ τὸ ἐδώσαμεν καὶ τὸ ἐσημείωσεν ἐφώναξε καὶ τὸν διβάν ³⁾ ἐφένδησι παρόντος μου καὶ τοῦ τὸ ἔδωσε καὶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ πηγαίνη νὰ τὸ δώσῃ τοῦ προέδρου Κιαμὴλ πασσᾶ ἐφένδημιζ. Τὴν δὲ Παρασκευὴν ἐτριγύρισα ἐκείνους, ὁποῦ ἦταν ἐκεῖ κοντά, μάλιστα εἰς τὸν σοφολογιώτατον Νετζίπ ἐφένδη. Κατὰ περιστάσιν εὐρέθηκεν ἐκεῖ ὁ ἀνεψιὸς σας Ἀθανασάκης. Χθὲς εἰς τὸ Κιουτσούκιοῦ εἴχαμεν τὸν Γέροντα Ἡρακλείας καὶ τὸν ἅγιον Φιλιππουπόλεως. Ἐκάθισαν ἕνα-δύο ὥρας. Τὰ πράγματα κατὰ τὸ παρὸν τὰ βλέπω ἡσυχά. Αὐριοι ὁμως τί θὰ γίνῃ. Κύριος οἶδε, διότι τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν γνωρίζεις καὶ οἱ κύριοι ⁴⁾ δὲν ἡσυχάζουν. Εὐχαριστήθηκα ὅτι ἐδιορίσθη ὁ κύριος Καζαντζόγλου ⁵⁾ καὶ ἐπειδὴ εἶσαι αὐτοῦ, δὲν σὲ πολυλογῶ πλέον δι' ὅλα. Εἶδον νὰ με λέγητε ὅτι ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν Οὐζοντζόβα οἱ φιλήσυχοι πολῖται θὰ ἐκλέξῃτε τὸν ἄνθρωπον ⁶⁾ νὰ ἔλθῃ περὶ μισθοδοσίας ⁷⁾ ἤξευρε ὁμως καὶ τοῦτο ὅτι εἰς τὴν Λάρισσαν μὲ φαίνεται νὰ ἀκολούθησαν πολυλογίαι ⁸⁾ διὰ τὸν διορισθέντα καὶ φαίνεται ἡ ὑψηλὴ

1) γ α λ ἐ = ἴσως γ ι α λ ι = παραθαλάσσιον μέγαρον.

2) Σ α τ ρ α ζ ἄ μ = Μέγας βεζύρης.

3) δ ι β ἄ ν ἐ φ ἔ ν τ η ῖς = Μέλος τοῦ Ἀνωτάτου δικαστηρίου.

4) οἱ κατήγοροι, ἡ τριανδρία.

5) δηλ. Μιλὲτ-Βεκίλης. Ἴδε ἀνωτέρω III ἀρ. 2 καὶ 3 καὶ τὰς σχετικὰς σημειώσεις.

6) Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκλεχθησομένου ἀντιπροσώπου παρὰ τῷ πατριαρχεῖω διὰ τὴν ἐθνουσινέλευσιν. Ἴδε ἀνωτέρω αὐτόθι.

7) Προφανῶς πρόκειται περὶ τῶν ἀρχιερατικῶν δικαιωμάτων, δι' ἃ κατεκράυαζον οἱ Βούλγαροι ὑποκινούμενοι ἐπιτηδείως ὑπὸ τῶν ἡγετῶν των. Ἡ αὐτὴ λέξις τίθεται καὶ ἀνωτέρω. III, ἀρ. 2.

8) δηλ. ταραχαί.

Πύλη στέλνει *ταλιμναμά* ¹⁾ πρὸς τοὺς διοικητὰς μὲ τί τρόπον νὰ ἐκλεχθοῦν ἂν εἶναι ἀληθινόν, πρέπει νὰ ἦλθε καὶ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ θὰ πληροφορηθῆτε. Πρόσεχε ὅμως καὶ τοῦτο-νὰ γσινῆ ἢ ἀναφορὰ τακτικά, δηλ. ἀφοῦ βουλλώσουν οἱ ἐν Φιλιππουπόλει, νὰ ἔχη καὶ Βουλγαρικὲς βούλεις καὶ πάλιν ἀποκάτω ὁ καζᾶς τοῦ Παζαρτζικίου πάλιν ἀνακατωμένο μὲ βουλγαρικὲς βούλλεις, τὸ δὲ Χάσκιοι καὶ Τζιρπὰν θέλει νὰ εἶναι Βουλγαρικὲς. Αὐτὰ ὅλα εἰς μίαν ἀναφορὰν πρέπει νὰ εἶναι διὰ νὰ ἐννοήσουν ἐδῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει διχόνοια. Δύο ἐφένδηδες διωρίσθησαν, ὁ μὲν Ταχῆρ ἐφένδης εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὁ δὲ Ἐμὴν ἐφένδης εἰς Φιλιππούπάλιν διὰ νὰ ἐξετάσουν τί ἔχουν νὰ λαμβάνουν οἱ χωριάται· πλέον ἀπὸ τοὺς δύο ὁ ἕνας θὰ ἔλθῃ αὐτοῦ.

Ταφτα κε μενο διὰ πᾶντα ἠληκηρηνος Δημητηρήκα Μῆτζορα.

Ἄριθ. 3

1857 8βρίου 7 Κιουτσουκ γενι χάν.

... Διὰ τὰ ἀρζμαζάργια, ὅπου μὲ γράφετε καὶ αὐτὰ καλὰ εἶναι πλὴν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πῶς θὰ συμβιβασθῆ, δὲν ἤμποροῦν νὰ καταλάβουν, διότι αὐτοῦ εἰς Φιλιππούπολιν πληροφοροῦμαι ὅτι γίνονται ραδιουργίαι πολλὲς νὰ κατεβασθοῦν τὰ στάργια εἰς τὸ Καρσί-ἀκά, νὰ ἐναντιώνωνται οἱ Περουσιτζαλῆδες εἰς τὴν ὑψηλὴν Πύλην ²⁾, αὐτὰ πολὺ καλὰ γνωρίζεις, πόθεν ὑπάρχουν αὐτοῦ. Στοχάζομαι, ἂν εἶναι εὐλογον, νὰ πληροφορηθῆς τὸν ἐξοχώτατον Χασὰν πασσᾶ ἐφένδη μας τοὺς αἰτίους· διότι αὐτοὶ δὲν εἶναι πολλοί, ὅπου ὑποκινοῦν τοιαῦτα καὶ ἐπειδὴ εἶσαι αὐτοῦ εἰς Φιλιππούπολιν, εἶμαι εὐελπισ ὅτι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν θὰ πληροφορηθῆς τὸν διοικητὴν μας. Ἐπροχθὲς τὴν Πέμπτην ἔδωκαν ξανὰ ἀρζοχάλι εἰς τὸν Χαρατζῆ-μιουσιουροῦ ³⁾ πλὴν ὅχι οἱ ἄλλοι κύριοι, ἀλλὰ ἄλλοι, ἀμπατζῆδες εἶναι, κιορτζκῆδες εἶναι, ἀλλὰ ὅπὸ αὐτοὺς εἶναι ὑποκινημένοι. Ἡ ὑπόθεσις φαίνεται νὰ ἐμεγάλωσε καὶ κατήντησεν ἕως εἰς τὸ *Χάϊ μεζλίσι* ⁴⁾ παρόντος καὶ τοῦ

1) *τ α λ ι μ ν α μ ἄ* = ὀδηγίας. Περί ἀναβολῆς ἐκλογῆς ἀντιπροσώπου διαταγῆ τῆς ὑψηλῆς Πύλης ἀνακοινούται καὶ ἀνωτέρω III, 3.

2) Ταρχαὶ τῶν χωρικῶν ὑποκινούμεναι ὑπὸ τῆς προπαγάνδας πιθανῶς κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ *κα ρ π ο ὕ* (σιταριῶν), τοῦ συγκομισθέντος ἐναντι τῶν ἀρχιερατικῶν δικαιομάτων.

3) *Χ α ρ α τ ζ ῆ μ ι ο υ σ ι ο υ ρ ο ὕ* = Ὁ ἐπὶ τῶν φόρων στρατάρχης.

4) *Χ ἄ ς μ ε ζ λ ι σ ἰ* = Ἰδιαιτερον συμβούλιον παρὰ τῷ Σουλτάνφ.

ὑψηλοτάτου Σαρατζάμ ἐφένδη μας. Ἔτσι μὲ ἐπληροφόρησεν ἓνας φίλος θετικῶς ἢ ἤμπορεῖ νὰ σὲ γράψῃ ἐκτεταμένα καὶ ὁ ἅγιος Φιλίππουπόλεως».

Ταφια κε μενω για τὰ πάντα ὦλλος πρόθημος κε ἡληκρηνηῆς Δημητροῦκα Μήτζορα.

ἀρ. 4.

8βρίου 14, 1837, Κωνσταντινούπολις.

. . . Εἶδον νὰ με λέγητε ὅτι ἐστείλατε πρὸς τὸν δεσπότην μας μίαν ἀναφορὰν ὑπὲρ τῆς Πανερότητάς του καὶ ἐπειδὴ, ἴσως τὸ ἐμάθατε, ἢ ἀλλαγῆ¹⁾ τοῦ Σαρατζάμ ἐφένδη μας καὶ ἔγεινε πάλιν ὁ Ρεσιτ πασσᾶς ἐφένδη μας, καθὼς καὶ ὁ Ρετιχ πασσᾶς ἐφένδη μας ἔγεινε πάλιν τοπχανέ²⁾ μουσιουροῦ, ὁμοίως καὶ ὁ Ριζᾶ πασσᾶς ἐφένδη μας ἔγεινε σαρασκέρης³⁾, ἕως σήμερον αὐτὰ ἔγειναν, —[καὶ] μένει νὰ ὁμιλήσωμεν τὸν Γέροντα⁴⁾ διὰ τὴν ἀναφορὰν· διότι τὰ πράγματα τὰ βλέπω θολωμένα παρὰ πολὺ. Κατὰ τοῦ Σμύρνης ἀρκεταὶ κραυγαὶ γίνονται δι' ἀναφορᾶς καὶ ὑποπιτεύομαι νὰ μὴν γένη καμμία πράξις, καθὼς καὶ πρωτίτερα σᾶς ἔγραψα· ἴσως τὸ ἔμαθες ὅτι φέρονουν καὶ τὸν ἅγιον Βιδίνης καὶ πρὶν τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν εἶχε γένη ἀπόφασις νὰ ἐλθοῦν δύο μεμουρηδες⁵⁾ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν Πύλην εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ δύο ἐκ τῶν Γερόντων καὶ δύο ἐκ τῶν πρωτίστων λαϊκῶν παρόντος τοῦ Παναγιωτάτου ἡμῶν νὰ θεωρηθοῦν αὐτὲς αἱ κραυγές, ὅπου γίνονται κατὰ τῶν τριῶν ἀρχιερέων Τυρνόβου, Φιλίππουπόλεως καὶ Βιδίνης. Δέν ἤξεύρω τόρα αὐτὴ ἢ ἀπόφασις θὰ ἐνεργηθῆ ἢ ὄχι. Καθὼς γνωρίζεις τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἄλλα ἀπο βραδὺς κοὶ ἄλλα ξημερώνουν τὰ τῶν ἀρχιερέων· ὁ ἅγιος θεὸς ὅμως νὰ πολυετῆ τὸν βασιλέα μας σουλτὰν Ἀπτοῦλ Μετζιτ ἐφένδη μας, ὅστις καὶ ἀγαπάει τὴν ἡσυχίαν τοῦ λαοῦ του. . . . — Ὁ καλῶτατος Χασὰν πασσᾶς ἐφένδη μας στοχά-

1) Περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν μνημονευομένων ὑπουργῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ τοῦ Σαρατζάμ Μουσταφᾶ πασσᾶ, τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει διοικητοῦ Χασσὰν πασσᾶ, γίνεται μνεία καὶ ἀνωτέρω, III, ἀρ. 6.

2) τοπχανέ μουσιουροῦ = ὑπουργὸς τοῦ Πυροβολικοῦ ἢ Στρατάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ.

3) σαρασκέρης = ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν.

4) ἔννοεῖ τὸν Πατριάρχη.

5) μεμουρηδες = ἀρμόδιος, ὑπάλληλος.

ζομαι νὰ ἐλυτήθηκε κομμάτι ¹⁾, μὰ τί νὰ γένη, τὴν ὑγείαν τοὺς νὰ ἔχουν καὶ ἐλπίζω διὰ πολὺν καιρὸν νὰ καθίσῃ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν *μπούλιτζι μακσοὺς νὰ εἶτα κληρινῆ γιοπάριμ* ²⁾).

Ταφτα κε μενο ὄλος προθημος κε ηληκρηνηῆς Δημητηρήκα μῆτζορα.

Ἵ. Γ. Οἱ κύριοι ³⁾ βέβαια θὰ παρακινήσουν ἀνθρώπους τώρα ἐκ νέου νὰ δώσουν ἀρζοχάλι, καθὼς καὶ πρὸ ἡμερῶν εἶχαν δώσει κιορτζῆδες ⁴⁾-ἀμπατζῆδες· Φιλιππουπολίται εἶναι πολλοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ πλέον οὔτε τοῦ θέλοντος οὔτε τοῦ τρέχοντος, εἰμὴ τοῦ θεοῦ εὐδοκοῦντος ⁵⁾. Πολὺ φρόνιμα καὶ καλὰ τοὺς ἀπῆντησεν ὁ ἐκλαμπρότατος Χασσάν πασσαῖς ἐφένδη μας τοὺς χωργιάτας, καθὼς γράφετε.

Ἄριθ. 5

8βρίου 27. 1857, Κιουτσουκ-κιοῖ

. . . Διὰ τὴν ἀναφορὰν ὑπὲρ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀγίου Φιλιππουπόλεως ἦλθε καὶ ἔγινε πολὺ καλὰ, ὅπου τὴν ἐστείλατε καὶ ἐβγάλαμεν δύο-τρεῖς κόπιες εἰς τὸ Τουρκικόν, διὰ νὰ τὰς δώσωμεν εἰς μέρη καὶ τὸ κατολικόν ⁶⁾ νὰ στέκηται εἰς τὰς χεῖράς του διὰ χρείας τυχοῦσης.— Πληροφοροῦμαι ὅτι αὐτοῦ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν δύο-τρεῖς πολῖται λέγουν ὅτι μόνον διὰ τὸν δεσπότην γράφονται ἀναφορὰς καὶ ἐπειδὴ ὅλοι μας ἀγαποῦμεν τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, καλὸν εἶναι νὰ γραφῇ μία ἀναφορὰ πρὸς τὸν Παναγιώτατον ἡμῶν. Οὕτως παρακαλοῦμεν τὴν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὅπως φωνάξητε τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε εἰς τὴν Σύνοδον νὰ τοὺς ἀγαπήσητε μὲ τὸν καλὸν ἀρχιερέα μας καὶ νὰ σηκωθοῦν νὰ ἔλθουν εἰς Φιλιπούπολιν μαζί μὲ τὸν ἀρχιερέα μας καὶ θέλετε μᾶς ὑποχρεώσει· Ἡ εὐγενεία σας τζελεμπῆ Μιχαλάκι γνωρίζεις, πῶς νὰ γραφῇ ἡ ἀναφορὰ καὶ μὲ πρῶτον νὰ τὴν στείλητε διότι τὰ πράγματα τὰ βλέπω συγκεχυμένα, καθότι φέρνουν καὶ τὸν ἄ

1) ἔνεκα τῆς παύσεως τοῦ πατρὸς του.

2) Δ. Τ. μπούλιτζε=οὕτως ἔχουσι || μακσοὺς ἔτεκκληρινῆ ἰοπέριμ=ἰδιοιτέρας ἀσπάζομαι τὴν ἀκρὰν τοῦ ἐνδύματος του. Ἐκφράσεις συνειδηζόμεναι μετὰ τῶν Τούρκων.

3) οἱ ἀντίπαλοι, ἡ τριανδρία.

4) βιοτέχνη γουναράδες.

5) δηλ. τῶν καταστάτων κοινωνικῶν στρωμάτων. Βούλγαροι ἀγόμενοι καὶ φερόμενοι ὑπὸ τῆς τριανδρίας καὶ τοῦ Ταψιλέστα.

6) τὸ πρωτότυπον.

γιον Σμύρνης μαζὺ μὲ τὸν ἐπίσκοπόν του, ὡς πληροφοροῦμαι. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ μὲ πρῶτον ἢ ἀνωθεν ἀναφορὰ ¹⁾ . . .

Ταφτα κε μερο ωλλος προθημος κε ηληκρηνης Δημητρηκα μηζορα.

Ἄριθ. 6.

8βρίου 30.1857. Κιουτσουκ γενι χάνι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

. . . Ἀφοῦ κατέβηκα λοιπὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀντάμωσα τὸν σεβαστὸν ἀρχιερέα Φιλιππουπόλεως καθὼς καὶ τὸν γέροντα Ἑρακλείας, ἐπληροφορήθηκα ὅτι ὁ ἅγιος Σμύρνης ἀθωώθηκε μὲ τὸ νὰ μὴ ἦτο πολιτικόν ²⁾ καὶ διὰ προσταγῆς ἔγραψε τὸ Πατριαρχεῖον νὰ μένῃ πάλιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ἄμποτες νὰ ἔβγαينه καὶ διὰ τὸν ἰδικὸν μας καμμία τοιαύτη προσταγή. Οἱ κύριοι ὅμως ποτὲ δὲν ἤσυχάζουν. Ἴσως τὸ ἐμάθατε ὅτι ἦλθε καὶ ὁ κύριος Ράνος ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν ³⁾. Οἱ φιλήσυχοι πωλῖται τὰ ἔκαμον ὅλα τακτικὰ καθὼς καὶ ἡμεῖς ὅσον ἠμπορέσαμεν. Τὰ περισσότερα ἴσως τὰ γράφει ὁ ἅγιος Φιλιππουπόλεως.

Ταφτα κε μερο ωλλος προθημος κε ηληκρηνης φιλος Δημητρηκα μηζορα.

Ἄριθ. 7

9βρίου 27. 1857. Κωνσταντινούπολις.

. Εἶδον νὰ μὲ γράφητε περὶ τοῦ ἁγίου πρῶην Φιλιππουπόλεως ⁴⁾. Ἡμεῖς δι' αὐτὰ ὅλα σᾶς ἐγράψαμεν καὶ ὅτι οἱ κύριοι ⁵⁾ δὲν ἠδύχαριστήθησαν εἰς αὐτό· μὰ τί νὰ γείνη; Διὰ δὲ ὅτι οἱ ἐξετασταὶ πολλὰ ἐμπερδεύματα ἠῦραν εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ σινδουκίου ⁶⁾ καὶ ὅτι ἐπῆραν ὅλα τὰ κατάστιχα τοῦ βουαγῆμ ([;]) ⁷⁾ [δι'] αὐτὰ ὅλα ἐκοινολο-

1) Ἴδε καὶ τὴν πρὸς Ταμιλέσταν πρότασιν τοῦ ἀρχιδιακόνου Ἰγνατίου περὶ μεσολαβήσεως πρὸς συνδιωλλαγὴν. Ἀνωτέρω, III. ἀρ. 5.

2) Αἱ πράξεις δηλ. δι' ἃς κατηγορεῖτο δὲν ἐστρέφοντο κατὰ τῆς πολιτείας, τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

3) Ἴδε ἀνωτέρω III, ἀρ. 5.

4) δηλ. τοῦ Χρυσάνθου, Σμύρνης ἤδη

5) Οἱ κατήγοροι — ἡ τριανδρία. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω III, ἀρ. 3.

6) σ ι ν δ ο ὑ κ ι ο ν = κιβώτιον, ταμεῖον.

7) β ο υ α γ ῆ μ = ἀνάγνωθι καγῆμ=ἐπίτροπος, ἔφορος.

γήθησαν καὶ ἔδω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καθότι χθές Τρίτην ἤμουν εἰς ἓνα μεγάλο ὑποκείμενο καὶ γίνονταν αὐτὴ ἡ ὁμιλία καὶ ἠύρα καιρὸν νὰ τὰς εἴπω, ὅτι, ὅταν ἤλθομεν εἰς τὴν Ἀδριανοῦ μετὸν τότε Βαλῆν [καὶ] εἰς διάστημα 25—30 ἡμερῶν, ὅπου διατρίψαμεν καὶ ἐπιστρέψαμεν εἰς τὴν Φιλιππουπόλιν ¹⁾, ἠκολούθησαν ἔξοδα μαζί μετὸν πασσᾶν, καθὼς καὶ ὁ μισθὸς τοῦ διορισμένου *σανδικτάρη* ²⁾, ἔγειναν ἕως 29 χιλιάδες γρόσια, καὶ εἰς τὴν Φιλιππουπόλιν *χριστιανὴν μιλετίλιν μπιλ λιφάλκιν* ³⁾ τὰ ἐρρίψαμεν, καθὼς καὶ αἱ πούσουλαι ⁴⁾ εἰς τὴν κασαμπᾶν ⁵⁾ καὶ εἰς τὰ χωρία εἶναι βουλλωμένα ἀπὸ πέντε-ἕξι ἄτομα χριστιανῶν, ἐπειδὴ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν ἐνέχονταν εἰς αὐτό. Τότε ἕνας ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ πισσάδων μετὰ λέγει, ὅτι τὸ ἰδικὸ σας εἶναι εὐκολον, *κολάτθιρ σιζίν κισί* μετὰ αὐτὴν τὴν λέξιν.—Ὁ νῦν ἅγιος Φιλιππουπόλεως ⁶⁾ ἀκόμη δὲν ἤλθεν ἀπὸ τὴν Σμύρνην διὰ νὰ ὑπογράψῃ τὰ γράμματα τῆς εἰδήσεως, τὰ ὅποια μετέφρασαν καὶ εἰς τὸ Βουλγαρικόν. *Κε μενο ὄλλος προθημος κε ηληκρηνὸς φήλος Δημητηρηκα μῆτζορα.*

Ἄριθ. 8

1858, Ἰανουαρίου 27. Κωνσταντινούπολις.

. Εἶδον νὰ μετὰ γράφῃτε ὅτι τινὲς ἀπὸ τὴν Σμύρνην γράφουν διὰ τὸν ἐπίσκοπον Ἐρνυθρῶν ⁷⁾. Αὐτὸ εἶναι τῷ ὄντι, διότι ὁ νῦν Σμύρνης φαίνεται ὅτι δὲν τὸν θέλει. Ὁ νῦν Φιλιππουπόλεως, καθὼς

1) Ἡ κατὰ Ἰανουάριον διαταγὴ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπίσκεψις τοῦ Βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως Ἰσμαήλ Ριχμή πασσᾶ πρὸς ἐξέλεξις καταχερήσεων τοῦ ταμίου τῆς διοικήσεως καὶ πρὸς ἀνάκρισιν τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας ὡς ἀντικαθεστωτικῶν, ἄτινα συμπαρέλαβε μετ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἔδραν τοῦ ἐπιστρέψας ἐπήνεγκε δαπάνας εἰς βάρος τῆς μητροπόλεως. (Ἴδε, Τ σ ο υ κ α λ ᾱ, Γ. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 46).

2) σ α ν δ ι κ τ ᾱ ρ η ς = ταμίας.

3) = Ἐκ συμφώνου μετὰ τὴν χριστιανικὴν ἐθνότητα.

4) π ο ὄ σ ο υ λ α = συνάλλαγματική.

5) κ α σ α μ π ᾶ ς = πολιτεία πόλις.

6) Παῖσιος, πρ. Σμύρνης.

7) Ἄνθιμος, ἀρχιδιακονος ἄλλοτε τῷ Νικηφόρου ἐξωσθεὶς τῷ 1827 ἀπὸ τῆς Φιλιππουπόλεως ὡς ἔχων ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς συζύγου Θεοπῆς τοῦ ἐμπόρου Γ. Σιμαρᾶ, δι' ὃν καὶ ἄσεμνον ἀσμάτιον συνετέθη φθόμονος πρὸς διακωμώδησιν εἰς τὰς συναναστοροφάς. (Ἴδε Ἀρχεῖον κτλ. τόμ. Α'. Κ. Μ υ ρ τ. Ἄ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, Τραγούδια τῶν Φιλιππουπολιτῶν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, σελ. 225 κέξῃς).

λέγει καὶ μᾶς ὑπόσχεται, δὲν τὸν φέρνει δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, μάλιστα μεγάλην ὑπόσχεσιν μᾶς δίδει ὅτι ὁ ἅγιος Λεύκης τοῦ εἶναι πολλὰ ἀναγκαῖος διὰ τὰ περιφέρηται εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ εἰς τοὺς καζάδες, πρὸ πάντων εἰς τὸ τεῦρι ¹⁾ καὶ ὁ ἄλλος τὰ καθίση εἰς τὴν μητροπολιν. Μάλιστα καὶ ὁ ἴδιος καταγίνεται τώρα τὰ μάθη τὴν λειτουργίαν Βουλγαρικὴν, ὅπως εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ καζάδες εὐχαριστήσῃ τοὺς χριστιανούς ²⁾. Ταῦτα καὶ ἄλλα περισσότερα μᾶς ὑπόσχεται, καθὼς καὶ διὰ τὰ καθεστῶτα τῆς πολιτείας μας καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως ἦτο ἐξ ἀρχῆς τὰ φυλαχθοῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ τοῦτο εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐνοριτῶν. Διάβασε τὴν ἐφημερίδα τῶν εἴκοσι μία τοῦ τρέχοντος καὶ θὰ ἰδῆς τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπου εἰς ὅλην τὴν πολιτείαν Βουλγαρικὰ δὲν ἐδιάβαζαν εἰς καμμίαν ἐκκλησίαν καὶ ἔστειλαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη δύο ἀναφορὰς εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν μετὰ τὸν *μαραζᾶν* ³⁾, ὅπου ἔγεινε καὶ οὕτως ἡ Ἐκκλησία τοὺς ἔστειλε μίαν ἐπιστολὴν τὰ διαβάσουν μόνον εἰς τὸν Κερισχανᾶ ⁴⁾ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος γραικικὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος βουλγαρικὰ, δὲν εἰξεύρω ὅμως ἐκεῖ τί ἀπέγινεν. Ἡμεῖς δόξα σοι ᾧ θεὸς εἰς τὴν πολιτείαν μας ἔχομεν δύο Βουλγαρικὰς ἐκκλησίας ⁵⁾ καὶ μὲ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι καμμία ἀνάγκη τὰ διαβάσουν καὶ ἄλλοῦ. Καὶ τοῦτο στέκεται ὅλος διόλου εἰς τὴν διάθεσιν τῶν φιλησύχων πολιτῶν καὶ ἐνοριτῶν καὶ δὲν σε γράφω περισσότερον περὶ τοῦτο, διότι εἶσαι ἀρκετός . . . Ταφτα κε μετα ποθο ερωτῶ γηά τὴν ηγεῖαν σας ἡμε ὄλλως προθημος κε ηληκρηνης Δημητηρηκα μήτζορα.

Ἐ Γ.—Σήμερον ἀναχωρεῖ καὶ ὁ σεβασμιώτατος ἅγιος Σμύρνης διὰ τὴν ἐπαρχίαν του καταλυπήθηκα, μὰ τί νὰ γείνη; ἀπὸ τὰ πατριαρχικὰ τὰ γράματα βλέπετε τί λέγουν ὅτι αὐτοθελήτως.

1) τ ε ῦ ρ ι ἡ ἰ ε ῦ ρ ι = περιοδεία.

2) Πλὴν τῆς Φιλιππουπόλεως, Στενιμάχου καὶ κωμῶν τινῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἑλληνικῶν, ὅπου ἡ λειτουργία ἐτελεῖτο ἑλληνιστί, ὡς καὶ ἐν τῷ Χάσκιοϊ Περιστερᾷ καὶ Παζαρτζικίφ, πανταχοῦ ἀλλαγῆ τῆς ἐπαρχίας, ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν Βούλγαροι, ἐτελεῖτο αὕτη σλαυιστί, ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς δυοῖ τῆς Φιλιππουπόλεως προαστείσις. Ἐπομένως ὁ μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ἔδει τὰ ἱεραρχίᾳ πρὸς εὐχαριστήσῃν τοῦ Βουλγαρικοῦ τοῦ ποιμνίου σλαυιστί.

3) μ α ρ α ζ ᾶ ς = Μαφραζά = ἐκθεοὶς παραπόνων.

4) προάστειον παρὰ τῆ ἀρισιερᾷ τοῦ ἔβρου ὄχθῃ, ἐνθα ὄκουν Βούλγαροι μέτοικοι.

5) ἐν τοῖς προαστείσις Μαράς καὶ Καρσι-ἀκᾶ.

Ἄριθ. 9.

1858 Ἰουνίου 12 Κιουτσούκ-κιοϊ.

Ἐπροχθὲς μὲ τὴν ὀθωμανικὴν πόστιν σᾶς ἐγράψαμεν ὅτι τὸ γράμμα σας ἐδόθηκεν εἰς τὸν παναγιώτατον ἡμῶν, καθὼς καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπληροφορήσαμεν ὅλους τοὺς σεβαστοὺς γέροντας ¹⁾. Ἀλλὰ ἔξαιρνα βλέπομεν ἓνα γράμμα μὲ ὑπογραφήν τοῦ ὡς ἀδελφοῦ μας κυρίου Σάλτζου ²⁾ καὶ Π. Κούρτοβιτζ' γράφουν πρὸς τὸν Γέροντα ἅγιον Δέρκων, τὴν ὁποίαν γραφήν τὴν ἔστειλαν τὴν ἀπερασμένην Δευτέραν καὶ τὴν Τετράρην ὁ Γέροντας Δέρκων τὴν ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν παναγιώτατον ἡμῶν καὶ εἰς τοὺς Γερόντους. Τὰ γραφόμενά τους εἶναι παράπονα καὶ ζητοῦν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀναφοράν, ὅπου πρὸ καιροῦ ἔστειλαν, τὴν ὁποίαν γνωρίζετε· καὶ ἐνῶ ἤλπιζα κατὰ τὰ γραφόμενά σας, καθὼς καὶ εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ὑπάρχει ἡσυχία εἰς τὴν πολιτείαν μας, ἀλλὰ βλέπετε ἀπὸ αὐτοῦ τί γράφουν καὶ οἱ ³⁾ ἐδῶ δὲν ἡσυχάζουν πάλιν νὰ ἐνοχλοῦν τὸ Πατριαρχεῖον ζητώντας ἐπιστολὴν καὶ δὲν ἤξεύρω, ποῦ θὰ καταντήσῃ. Τί θέλουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ⁴⁾ δὲν γνωρίζω. Ἡ εὐγένειά σας μὲ τὴν καλὴν φρόνησίν σας πασχίσατε ὅσον ἠμπορεῖτε νὰ παύσῃ αὐτὴ ἢ διαφωνία, διότι βλέπετε αἱ περιστάσεις τοῦ καιροῦ δὲν τὸ συγχωρεῖ. . . . Ὁ ἅγιος Φιλιππουπόλεως διατι δὲν ἐβγήκεν εἰς τὸ δεῦρι ἕως τώρα, ἐνῶ εἶναι ὁ καιρός; ἄραγε ὑπάρχει κατένα ἐμπόδιον; περὶ τούτου μὲ ἐρώτησαν καὶ οἱ σεβαστοὶ Γέροντες καὶ γράψατε μας σᾶς παρακαλῶ,

κε μενο ωλλος προθημος κε ἡληκρηνης Δημητρηκα μῆτζορα.

Ἐν Ἀθήναις ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ 1841

† Κ. ΜΥΡΤΙΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

1) ἔννοεῖ τοὺς Συνοδικούς.

2) ὁ τε Βέης καὶ ὁ Μήτζορας συνεδέοντο στενωῶς μετὰ τοῦ Σάλτζου ἕνεκα τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεών των.

3) οἱ περὶ τὸν Γεωργάκιον Στογιάννοβιτε, ὅστις μετὰ τοῦ Μήτζορα ἐξελέγη ἐκπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας πληρεξούσιος διὰ τὴν Ἰθνοσουέλευσιν. (Ἴδε, Κῶδιξ Νικηφόρου, ἐνθα ἀνωτέρω, τόμ. ΙΒ', σελ. 119).

4) Ἦθελον τὴν Βουλγαροποίησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Φιλιππουπόλεως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Σλαυικῆς γλώσσης εἰς τὰς ἐκκλησίας. (Ἴδε Κῶδιξ Νικηφόρου, ἐνθα ἀνωτέρω, τόμ. ΙΣΤ', ἐγγρ. 26 καὶ τὴν σημείωσιν σελ. 50—53).

ΤΟ ΣΑΜΜΑΚΟΒΙ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ ΤΟΥ¹⁾

Τὸ Σαμμακόβι (μερικοὶ τὸ ἔλεγαν καὶ Σαμμακόβο ἢ Σαμμακόβιον) κείται εἰς τρίωρον ἀπόστασιν Δυτ. τῆς Θυνιακῆς παραλίας καὶ ἐξάωρον βορειανατολικῶς τῆς Βιζύης εἰς μίαν ὑψηλὴν κορυφὴν τοῦ μικροῦ Αἴμου καὶ δύο παραποταμίων τοῦ εἰς τὸν Εὐξεινον ἐκβάλλοντος Θολοῦ ποταμοῦ. Οἱ Τοῦρκοι τὸ ὠνόμαζον συνήθως Σαμμακόβ καὶ ἐνίοτε Κιουτσούκ (Μικρὸ) Σαμμακόβ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Σαμμακοβίου. Τῷ 1914 τὸ Σαμμακόβι τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἦτο δῆμος (μουδιρλίκι) ἔγινεν ὑποδιοικήσις (καϊμακαμλίκι) καὶ οἱ Τοῦρκοι τῷ μετωνόμασαν Ντεμίρκιοϊ (Σιδηρεχώρι). Τελευταῖος μουδίρης εἰς τὰ 1908 ἦτο ὁ Εὐστάθιος Λασκαρίδης. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν μετωνομάσθη Σιδηροχώριον. Οἱ κάτοικοι ἔλέγοντο Σαμμακοβιανοί, τουρκιστὶ Σαμμακόβληδες. Κατὰ τὸν Σάββαν Λακίδη²⁾ (246 κ. ἔ.) ἐξ οὗ ἀρνούμεθα καὶ τὰς πλείστας τῶν πληροφοριῶν ἐκτίσθη κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα μ. Χ.³⁾ ὠνομάσθη δὲ Σαμμακόβι ἐκ τῶν πέριξ κτισθέντων *σαμμακοβίων* ἦτοι ἐργαστηρίων ἐν οἷς ἐσφυρηλάτουν τὸν ἀκάθαρτον σίδηρον τῶν εἰς τὴν περιοχὴν μεταλλείων ἀμμοσιδήρων διὰ παμμεγέθω ἀμμόνων κινουμένων δι' ὕδατος. Κατὰ τινὰ παράδοσιν πρῶτοι οἰκισταὶ ἦσαν Σέρβοι μεταλλουργοὶ ἐλθόντες εἰς τὴν παρὰ τὴν Θυνιάδα ἀκτὴν κωμόπολιν Ἅγιον Παῦλον ἀναζητοῦντες τὰ ἀρχαῖα μετἀλλεῖα καὶ μετοικήσαντες ἀργότερον εἰς Σαμμακόβι. Οὗτοι ἀνέλαβον τὴν

1) Πρὸβλ. προχίρως Ζ. Ἔθιμα Σαμμακοβίου εἰς «Θρακικά» τόμ. 13 σελ. 386—393, «Διάφορα Λαογραφικὰ Σαμακοβίου» Αὐτ. τόμ. 15 σελ. 322—331, τόμ. 16, σελ. 311—324 καὶ τόμ. 17 σελ. 188—221.—Δημ. Πετροπούλου Λαογραφικὰ Σαμακοβίου» εἰς «Ἀρχεῖον Θρ. Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσ. Θησαυροῦ» τόμ. 7 σελ. 145—223.

2) Ἱστορία Βιζύης καὶ Μηδείας 1899 σελ. 140. Βιογραφίαν του ἴδε εἰς 15ον τόμ. «Θρακικῶν» σ. 411.

3) Κατὰ τινὰς λείψανα Βυζαντινῆς πόλεως ὑπάρχουν εἰς τὰ πέριξ λέγεται ὅτι οἱ κάτοικοι Σαμμακοβίου κατέφυγον ἐκεῖ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν.

ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐν ἀφθονίᾳ εὗρισκομένου ἄμμοσιδήρου καθ' ὅλον τὸ μῆκος πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ἰθλοῦ ποταμοῦ. Τὸ Σαμμακόβι προήχθη ταχέως ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τὰ ὁποῖα κατεῖχον οἱ εὐποροῦντες ἔχοντες ὑπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν των τὰ σαμμακόβια καὶ βίγνας ¹⁾ καὶ ἐργάτας ὑποχρεωμένους νὰ ἐργάζωνται πρὸς ἐξαγωγήν ἄμμοσιδήρου ²⁾ καὶ εἰς τὰ μεταλλουργεῖα. Ὡς ἐκ τῆς εὐρείας καταναλώσεως τοῦ σιδήρου οἱ Σαμμακοβιανοὶ ἀπελάμβανον ἱκανὰ κέρδη καὶ βαθμηδὸν ἐβελτίωνον τὴν παραγωγήν καὶ συνετέλουν εἰς τὴν προαγωγήν τοῦ Σαμμακοβίου. Ὡς ἐκ τούτου πλείστοι ἐκ τῶν πέριξ καὶ ἰδίᾳ ἐκ Σκοποῦ καὶ Εὐκαρίου κατέφευγον εἰς Σαμμακόβι προφυλασσόμενοι συγχρόνως ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐπιδρομὰς τῶν Κιριτζαλήδων. Οἱ Σαμμακοβίται ἀπύλανον πλήρους ἀσυδοσίας καὶ προστασίας εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδήρου. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐπέβαλε εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν σιδηρουργείων ἵνα ὠρισμένον ποσὸν χυτοσιδήρου παραδίδουσι κατ' ἔτος εἰς τὰ ἐν Ἐπιτυργίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κυβερνητικὰ ἐργοστάσια ἐπὶ ὀρισμένη τιμῇ. Τὸ ἀντίτιμον τῶν παραδιδόμενου σιδήρου ἐλάμβανον μεταβαίνοντες εἰς Κωνσταντινούπολιν τινὲς τῶν ἰδιοκτῆτῶν καὶ τινὲς ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι κατεχρῶντο αὐτό. Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν σιδηρουργείων ἀπελάμβανον μεγίστης τιμῆς καὶ

1) Βίγναι κατὰ τὸν Λακιδὴν ὠνόμαζον τὰς κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀπαντώσας φλέβας τῶν μετάλλων καὶ κυρίως τὰς καμίνας ἐν αἷς ἔθετον ἀνάλογον ποσὸν ξυλανθράκων καὶ ἄμμοσιδήρων κατὰ σειρὰν, ὅπερ ἀναλυόμενον διὰ σφοδροῦ πυρός ἀπετέλει τὴν *π ο χ ω ν ι ἄ ν* οὔσαν μίγμα ξυλανθράκων καὶ ἄμμοσιδήρων, ἔχουσαν βάρους 80—150 ὀκ. ἦν ἐσφυρῶνται ἐν τοῖς σαμμακοβίοις καὶ ἐπεξεργάζοντο εἰς καθαρὸν σιδηρον.

Κατὰ τὸν Καλογιαννίδην βίγνης ἦσαν φράγματα ἀπὸ κλαδιὰ πλεγμένα. Λέγει συγχρόνως, ὅτι οἱ συνάζοντες τὴν ἄμμον ἐπώλουν εἰς τὰ ὀδζάκια (Λ. Τ. ἐργοστάσια ἢ μᾶλλον κάμναι σιδήρου) πρὸς μισὸ *μ π ε σ λ ῆ κ ι* (Λ. Τ. κυρίας πεντάρη. Οὕτω ἐλέγοντο τὰ πεντάγροσα) τὸν σάκκον.

2) Διὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἄμμοσιδήρου ἀπὸ τὸ μέταλλωμα περιώριζον τὰ ὕδατα τῶν ποταμιῶν εἰς δεξαμενὰς χωρητικότητος 500 τόν. περίπου εἰς τὴν ὁδὴν αὐτὰ δι' αὐλακίων βαθεῖον, ἐξ ὁπῆς δὲ ὀριμητικῶς τὸ ὕδωρ ἔρρεεν ἐπὶ τῶν παρικειμένων ἀγρῶν ἐν αἷς ἐργάζεται διὰ σκαπανῶν ἐφρόντιζον ὅπως παρασύρεται τὸ ἄμμοσιδηρῶν ἄνω στρώμα τῶν ἀγρῶν. Καὶ ὁ μὲν ἄμμοσιδηρος ὡς βαρύτερος κατεκάθητο εἰς τὰ εἰς ἀπόστασιν τινὰ εὐρισκόμενα ἐκ σανίδων περιφράγματα, τὰ δὲ ἄλλα χόματα συμπαρεσύροντο μετὰ τῶν ὑδάτων, οὐχὶ δὲ σπινθίως ἀπηνήκτο εἰς τὰ χωράκια φλέψ ἀφθόνου ἄμμοσιδήρου. Κατὰ τὸν Καλογιαννίδην εἰς τὰ νερὰ ἐψήρευον καὶ *π ε σ τ ρ ο υ β ε ς* (πέστροφες) τὰ γνωστὰ ψάρια τὰ ὁποῖα εὐχαριστοῦντο ἰδιαιτέρως οἱ κάτοικοι νὰ παραθέτουσιν εἰς τὸ γεῦμα τῶν φιλοξενουμένων.

ὑπολήψεως εἰς τὰς ἐπισήμους ἐν Κων]πόλει ἀρχάς· λέγεται ὅτι ἐγίνοντο ἐλευθέρως δεκτοὶ παρὰ τοῦ Μ. Βεζύρου, ὅστις εὐμενῶς ἐξετέλει πᾶσαν αὐτῶν αἴτησιν καὶ ἐτιμῶρει πάντα παρεμβάλλοντα προσκόμματα εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν.

Ὁ μακαρίτης Σάββας Καλογιαννίδης ¹⁾ ἀναφέρει «ὅτι ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα ἀπέζουν οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς περιφερείας καὶ πολὺς πλοῦτος εἰσέρρεεν ἰδίως εἰς Σαμμακόβι τὸ ὁποῖον εἶχε πολλοὺς πλουσίους. Οἱ ἐργάται, λέγει, ἔφερον ἰδιαιτέραν ἐνδυμασίαν καὶ ὅταν οἱ βαθμοῦχοὶ τῶν μετέβροινον εἰς Κων]πολιν ἐχαιρετῶντο, ὡς οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ, ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς σταθμοῦς. Ἀναφέρει ὅτι ἀρχικῶς τὸ Σαμμακόβι ἦτο κτισμένον πλησίον τοῦ Μουρτιάτου ποταμοῦ εἰς διασταύρωσιν δρόμου καὶ ἦτο ἐκτεθειμένον εἰς ἐπιδρομὰς κλεπτῶν ἢ ἐπιδρομῶν ὡς οἱ Κίριτζαληδες, οἱ Γιουρούκιδες, οἱ Τζερκέζηδες, καὶ ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως ἀπὸ τοὺς Βασιβουζούκας, οἱ ὁποῖοι ἐξετρέποντο εἰς βιαιοπραγίας ὥστε οἱ κάτοικοι ἠναγκάζοντο ἐν καιρῷ πολέμου νὰ φυγαδεύουν τὰς γυναῖκας τῶν καὶ τὰ παιδία τῶν εἰς κρυψῶνες εἰς τὰ βουνά. Ὡς ἐκ τούτων μετέφεραν τὸ χωρίον εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὐρίσκετο τελευταίως. Ὅμοίως τὰς εἰκόνας ἀπὸ τὸν Μουρτιάτην μετέφεραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Αἱ μεγάλαι εἰκόνες τοῦ τέμπλου ἦσαν ἀργυροκάλυπτες καὶ διὰ νὰ τὰς προφυλάσσουν ἀπὸ τὰς κλοπὰς τὰς ἐκρυπτον εἰς τὰς οἰκίας τῶν προκρίτων ὁπόθεν τὰς μετέφερον μόνον κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς· τὰς ἄλλας ἡμέρας εἶχον ἄλλες εἰκόνες τῶν ὁποίων μόνον τὸ στεφάνι καὶ τὰ χέρια ἦσαν ἀσημένια. Ἡ Παναγία ἢ Μουρτατιανὴ ἦτο ἰδιαιτέρου πλοῦτου καὶ τέχνης».

Τὰ ὀδξάκια ἀπέιχον ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τὸ χωρίον πρὸς τὸν δρόμον τῆς Θυνιάδος. Κατὰ τὸ 1810 ἡ Κυβύρνησις ἀπέστειλε εἰς Σαμμακόβι πρὸς διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν μεταλλείων τὸν Χατζῆ Γιουσοῦφ πασᾶν ὅστις καὶ κατεσκεύασεν εἰδικὸν χυτοσιδηρεῖον Κυβερνητικὸν τὸ *Μάβρ ὀδξά Καρχανέ* ἐνθα κατεσκευάζοντο καὶ σφαιραὶ τηλεβόλων. Ἀκολούθως ἡμίσειαν ὥραν Ἄνατ. τοῦ Σαμμακοβίου ἐντὸς περιρρύτου κοιλάδος καὶ εἰς θέσιν προσφορωτάτην ἴδρυσεν ἐντελέστερον ἐργοστάσιον «*Μπουγιούκ ὀδξάκ*» καὶ «*Δουκιούμ χανέ*» (Λ. Τ. = Χυτή-

1) Ὁ Σάββας Δημητρίου Καλογιαννίδης ἐγεννήθη τῷ 1879 εἰς Σαμμακόβι καὶ ἐγκατεστάθη ἀπὸ μικρὰν ἡλικίαν μετὰ τῶν γονέων του εἰς Κων]πολιν. Μετὰ τὸν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ Ζωγραφείου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐγκατεστάθη ἐνιαῦθα ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 2 Δεκεμβρίου 1942 μετὰ πολυετῆ ἀσθένειαν.

ριον) κληθέν. Ἀφῆκεν ὅμως ἑλευθέραν τὴν ὑπὸ τῶν Σαμμακοβιωτῶν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδήρου τοῦ ὁποίου ἢ κατανάλωσις συνεχῶς ἡῤῥα-νε. Τῷ 1830 τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργοστασίων ἀνέλαβε ὁ Ταχῆρ πασᾶς, ἀνὴρ νοήμων καὶ δραστήριος ὅστις ἀνοικοδόμησεν ἐντελέστερα τὰ χυτοσιδηρεῖα, κτίσας μεγαλοπρεπῶς ἐξοχικὸν μέγαρον μετὰ τεμένους. Ἐλαβε συγχρόνως ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς Κυβερνήσεως πάντα τὰ σιδηρωρυχεῖα τῶν Σαμμακοβιτῶν, ὧν μερικὰ κατηδάφισε καὶ ἄλλα ἐχρησιμοποίησεν, ἀπαγορεύσας τὴν παρ' ἰδιωτῶν ἐκμετάλλευσιν καὶ πώλησιν τοῦ σιδήρου. Διετήρει ὁ Ταχῆρ πασᾶς τέσσαρα σαμμακόβια πρὸς κατασκευὴν σφυρηλάτου σιδήρου μὲ δύο καμίνοὺς βίγνας ἕκαστον. Εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν κατηναλίσκετο ἐτησίως 100—200 χιλ. ὄκ. ξυλανθράκων καὶ 1—2 χιλ. κοιλὰ ἄμμοσιδήρου ἐπλήρωνεν εἰς τοὺς ἐργάτας διὰ τὸν ἄμμοσίδηρον 6—8 γρ. τὸ κοιλὸν ¹⁾ ὑπολογιζόμενον εἰς 80 ὀκάδας καὶ 6—8 γρ. τὰς ἑκατὸν ὀκάδας ξυλανθράκων.

Ἐξήγαγεν ἕκαστον σαμμακόβιον ὑπὲρ τὰς 40 χιλ. ὄκ. σιδήρου. Εἰς ἄλλα τρία χυτοσιδηρεῖα κατηναλίσκετο ἴσον πσοδὸν ξυλανθράκων καὶ ἄμμοσιδήρου. Τὸ μέγα ἐργοστάσιον ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς χυτοσιδήρου κατεσκευάζε καὶ σφαιρας τηλεβόλων ἀπῆτει δὲ ἐτησίως 700—800 χιλ. ὄκ. ξυλανθράκων καὶ ἀνάλογον ποσὸν σιδήρου. Ὁ Ταχῆρ πασᾶς ὑπερασπίσθη τοὺς καταπιεζομένους ἐργάτας, προσλαβὼν ἅπαντας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σιδηρωρυχείων καὶ μισθοδοτῶν ἐπαρκῶς αὐτούς ἀπηγόρευσε πᾶσαν γεωργικὴν ἢ ἄλλην ἐργασίαν. Ἐπιτηδεῖους τινὰς ἐργάτας ἀπέστειλε δι' ἐξόδων τοῦ κράτους εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου εἰργάσθησαν ἐπὶ τινα ἔτη εἰς σιδηρωρυχεῖα καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των τοὺς προσελάμβανε πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐκεῖ συστημάτων. Ἡ κτηνοτροφία ἀφέθη ἑλευθερα ἀπαλλαγεῖσα πανιὸς φόρου ἵνα οἱ ἐργάται ἀγοράζουον εὐθηνὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτοὺς δι' ἐνδυμασίας ἔρια. Ἐνεκα τῆς ἀσυνδοσίας τῶν κτηνοτρόφων εἰς τὴν περιφέρειαν Σαμμακοβίου, πολλοὶ Βούλγαροι ἐκ τῆς γειτονικῆς ἐπαρχίας Τυρνόβου μετώκησαν ἐκεῖ.

Κατόπιν τῶν μέτρων τούτων τοῦ Ταχῆρ πασᾶ οἱ πρόκριτοι Σαμμακοβίου μετώκησαν εἰς Κων)πολιν καὶ Ρουμανίαν. Ὁ Ταχῆρ διώκει καὶ ἀπάσας τὰς ἀπὸ τοῦ Αἰμονίου ἀκρωτηρίου μέχρι τοῦ Βοσπόρου παραλίους ἐπαρχίας, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων ὑπεχρεοῦντο νὰ μεταφέρωσιν εἰς Σαμμακόβι τὰ δέκατα τῶν γεννημάτων αὐτῶν πρὸς διατροφὴν τῶν ἐργατῶν. Ἐπλήρωνον δὲ καὶ ἄλλον φόρον, γκιουλὲ παρασῆ (Λ. Τ. χρῆμα σφαιρῶν) πρὸς μεταφορὰν τῶν σφαιρῶν εἰς τὸ ἐπίνειον

1) Μέτρον χωρητικότητος.

τοῦ Σαμμακοβίου Νιάδα. Ἐπὶ Ταχῆρ ἡ ἀκμὴ τοῦ Σαμμακοβίου ἦτο μεγίστη ἀλλὰ δυστυχῶς ὀλιγοχρόνιος. Μετὰ τὸν Ταχῆρ τὸ 1840 ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τῶν μεταλλείων καὶ ἐργοστασίων εἰς τὸν ἐκ Βιζύης πρόκριτον Ἀχμέτ Τζεμὴλογλου καὶ ἀκολούθως εἰς τὸν υἱὸν του Φερὰτ βέη. Κατόπιν κατηργήθη τὸ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐργοστασίου δικαίωμα τῆς διοικήσεως τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, ἀνατεθείσης αὐτῆς εἰς τὴν τότε συσταθεῖσαν ὑποδιοίκησιν (καίμακαμλίκι) Βιζύης. Οἱ διευθυνταὶ οὗτοι ἀντικαθίσταντο συνεχῶς καὶ ἕνεκα τῶν μικροτάτων παραπόνων τῶν ἐργατῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶχον τὴν δραστηριότητα τῶν προκατόχων αὐτῶν καὶ πλεῖστοι καταχρήσεις τῶν ὑπαλλήλων ἐγίνοντο.

Ἡ εὐτελεστέρα τιμὴ εἰς ἣν προσεφέρετο ἐξ ἄλλων κρατῶν ὁ σίδηρος, ἐπέφερε τὴν παῦσιν τῆς λειτουργίας ὄλων τῶν σιδηρουργείων τοῦ κράτους καὶ κατὰ τὸ 1860 ἐλειτούργει μόνον τὸ τοῦ Σαμμακοβίου κλονιζόμενον, ὅτε διὰ τῆς ὑποστηριξέως τοῦ γέροντος Χαλῆλ πασᾶ, νουνεχοῦς καὶ εὐνοουμένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀπεφασίσθη νὰ ἐφορμώσωσιν εἰς αὐτὸ τὰ τελευταῖα εὐρωπαϊκὰ συστήματα ἵνα καταστῇ ἐφάμιλλον μετὰ τῶν τοῦ Ἑξωτερικοῦ. Πρὸς τοῦτο προσέλαβον ἐξ Ἀγγλίας δύο εἰδικοὺς καὶ ἐτοποθέτησαν προμηθευθέντες δι' ἄδρας δαπάνης τὰ κατάλληλα μηχανήματα. Ἐξήχθη σίδηρος καλλίστης ποιότητος καὶ ἐγένετο σκέψις ὅπως μεταφερθῶσιν εἰς Σαμμακόβι τὰ μηχανήματα τοῦ ἐν Ἐπταπυργίῳ ἐργοστασίου. Τὰ σχέδια ὅμως ταῦτα ἐναυάγησαν καὶ τὰ σιδηρουργεῖα ἐπαυσαν λειτουργοῦντα τῷ 1875 ὡς ἀσύφορα καὶ ἄχρηστα. Τὰ ἐργοστάσια κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1878 ἐσυλήθησαν ὑπὸ τῶν περιοίκων.

Ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Βιζυηνὸς προσεπάθησε κατὰ τὰ ἔτη 1881—1885 νὰ συστήσῃ ἐταιρείαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν καὶ μετὰ μηχανικῶν Ἀγγλων Γάλλων καὶ Ἑλλήνων μετέβη πολλάκις εἰς Σαμμακόβι. Ὁ Ἀγγλος Beutons Symons ἐξετάσας λεπτομερῶς τὴν θέσιν, ἔκτασιν, τὰ μεταλλὰ καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ ἐξέδωκε φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον «Τὰ μεταλλεῖα μικροῦ Σαμμακοβίου» ἐν ᾧ περιγράφων αὐτὰ σημειοὶ τὰ ἐγχώρια ὀνόματα τῶν διαφόρων μερῶν, προὔπολογίζων τὰς ἀπαιτουμένας δαπάνας πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἐπισυνάπτων καὶ τοπογραφικὸν χάρτην. Ταῦτα κατὰ τὸν Λακίδην ὁ Γ. Βαλέττας¹⁾ γράφει ὅτι «ὁ Βιζυηνὸς τῷ 1886 μετέβη μὲ εἰδικὸν εἰς Σαμμακόβι καὶ τὸν Σεπτέμβριον ἐπιστρέφει ἐφωδιασμένος μὲ ὀγκωδεστάτην εἰς τὴν

1) «Θρακικά», τόμος Η', σελ. 257.

Γερμανικὴν μελέτην καὶ ὅτι κατὰ τὸν Κουρτίδην ὑπέγραψε σύμβασιν μὲ Ἀγγλικὴν ἑταιρείαν.

Τὴν μελέτην τοῦ Βιζυηνοῦ ἔχει τὸ Θρακικὸν κέντρον. Ἐπιγράφεται «Die Eisenmine von Klein-Samakow» ¹⁾ εἶνε διεξοδική, συστηματικὴ καὶ ἐξαντλητικὴ γιὰ τὸ μεταλλεῖο γραμμὴν σιὰ γερμανικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητῆ, οὐ τεφτέρι χοντροὶ καὶ μικροὶ 17,5×11,3 ἀπὸ χαρτί κοινὸν χαρακωμένον μὲ δέσιμο μουσαμαδένιο μαῖτρο. Τὸ πρῶτον χαρτὸν καὶ τὸ παράφυλον ἀπὸ τῆς χρήσεως ξέπεσε καὶ ἔτσι δὲν ἔχει προμετωπίδα, ὄνομα ἢ χρονολογία. Φύλλα γραμμμένα 130. Τ' ἄρχισε γιὰ τὴ Γερμανικὴ μελέτη σιὰ 1886».

Ὁ Ἄν. Κ. Π. Σταμούλης εἰς τὰς χειρογράφους περὶ Θράκης σημειώσεις ἀναφέρει «τὸ σίδηρον τοῦ Σαμμακοβιοῦ ἐπωλεῖτο εἰς τὴν Θράκην [τὰ γράφει ἐν Σηλυβρία] κατὰ τὸ 1850—1860 εἰς ἐλάσματα 7—8 ὄκ. καὶ ἐπροτιμᾶτο τοῦ ἀγγλικοῦ ὡς πολὺ μαλακὸν μολονότι ἐπωλεῖτο εἰς τιμὴν ἄνω τῆς διπλασίας».

Τέλος ἀναφέρομεν σημείωσιν τοῦ Ζ. «πῶς κατεσκευάζετο ὁ σφυρήλατος σίδηρος».

Ἐρρίπτοντο ἄνω τῶν 3 χιλ. ὄκ. ξυλανθράκων ἐντὸς τοῦ φούρνου ἐπίτηδες κατεσκευασμένου (τετραγώνου σχήματος ἐ. τὸς στρογγυλοῦ) κτισμένου διπλοῦ τοῦ ἑνὸς πλησίον τοῦ ἄλλου, ἔρριπτον δὲ καὶ ἀνάλογον ποσότητα ἄμμοσιδήρου. Μεγάλα φουσερά ὑπὸ μεγάλου σιδηροῦ στροφάλου κινούμενα δι' ὕδατος ἀγκομαχοῦσαν τρομερά. Τὸ σφοδρὸν πῦρ ἐντὸς τοῦ φούρνου ἔλλοιωνε τὴν ἄμμο καὶ καθίστα αὐτὴν ρευστὴν ὡς ὕδωρ. Κάτωθεν ἐκάστου φούρνου εὐρίσκοντο ἐργάται εἰδικοί, κάθιδροι ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ζέσεως, γυμνοὶ ὡς παλαισταί, χῦται ὀνομαζόμενοι, ἀναμένοντες τὴν ρευστοποίησιν τοῦ σιδήρου εἰς τοὺς κρουνοὺς. Ἄλλοι κατεγίνοντο εἰς ἐφαρμογὴν διαφόρων σχημάτων (καλούπια) τὰ ὅποια ἐτοίμαζον διαταγῇ τοῦ διευθύνοντος Βέη ἤτοι οφθαίρας τηλεβόλων (κιουλέδες), βλήματα (μισκιέτια) βέργες, πλάκες, δοκοὺς, ἐργαλεῖα κλπ. Μόλις ἔφθανε ἡ ὠρισμένη στιγμή καὶ ἀπεπυρακτοῦτο ἐντελῶς εἰς ρευστόν, ἐχύνετο διὰ τοῦ κρουνοῦ ὡς εἶδος βρύσεως εἰς διάφορα τοποθετημένα καταλλήλως σχέδια. Αὕτη ἡ ἐργασία ἐγίνετο εἰς τὸ μεγάλο χυτοσιδηρεῖον (Τ' Ντοκιουμχανέ). Ἀπὸ τὰ ἄλλα χυτοσιδηρεῖα ἢ σαμμακόβια ἐξήγετο ὁ σφυρήλατος σίδηρος ὡς ἐξῆς: Μόλις ἐπυρακτοῦτο ἐξήγαγον ἐκ τοῦ κρουνοῦ ἐκ διαλειμμάτων εἰς ποχωρινῆς πυρακτωμένους καὶ δι' ἀρπάγης ἐτοποθετεῖτο ἢ ἀκατέργαστος μίζα ὡς ζύμη ἐπὶ τετραγωνικοῦ πελωρίου ἄκμωνος. Βαρὺς τετραγώνος καταπέλτης ὡς εἶδος

1) Αὐτ. σελ. 264.

σφύρας (*Ζαβουράνι*) ὑψοῦτο διὰ μηχανήματος ὑπὸ ἐργάτου ὅστις ἐρ-
 ρυθμίζε τὴν δύναμιν τοῦ κινουμένου ἐργαλείου, κατ' ἀρχὰς μὲν σιγὰ
 καὶ ὅταν πλέον καθίστατο εὐκίνητος διέταξε ὁ σφυρηλάτης τὸν ρυθμι-
 στήν «στό πάτο» δηλ. νὰ ἀφήσῃ τὸ ἐργαλεῖον ἐλευθέρου ἢ νὰ ἀπολύσῃ
 ὅλη τὴ δύναμιν (στίμη) καὶ τότε ἄρχιζε τὸ τραγοῦδι : Τὰ γύρω ἐσειοῦντο,
 τὰ βουνα ἀντηχοῦσαν καὶ ὁ παταγώδης κρότος ἀντιλαλοῦσε σὰν ἄλλη
 γιγαντομαχία τιάνων. Τὸ πᾶν ἔϊρεμε, τὰ γύρω ἐχόρευαν καὶ ὁ ἐπισκε-
 πτόμενος διὰ πρώτην φοράν τὰ ἐργοστάσια ἀπεκόμιζε τὴν ἰδέαν ὅτι
 αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐδάμασαν τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Ἐντὸς ὀλίγου
 παρεδίδετο ὁ σφυρηλάτος σίδηρος εἰς κρατικὰς ἀρχὰς ἢ εἰς τὸ ἐμπό-
 ριον».

Ὁ μακαριτῆς Καλλογιαννίδης ἔγραψε διὰ τὰ «Θρακικὰ» τὰς κα-
 τωτέρω σημειώσεις τὰς ὁποίας εὐγενῶς μᾶς παρεχώρησεν ἡ ἐρίτιμος
 σύζυγός του κυρία Ἑλπινίκη Καλογιαννίδου.

Τὸ Σαμμάκοβον εἶχε περὶ τὰ χίλια σπίτια καὶ κατοίκους περὶ τὰς
 πέντε χιλιάδες ὅλους ὁμογενεῖς. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου εὐρίσκετο
 ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Θεοδώρων ἡ πλουσιωτέρα τῆς περιφερείας καὶ
 ἡ Μητροπόλις. Τὰ περισσότερα σπίτια ἦσαν διώροφα, ὀλίγα τριώροφα
 καὶ ἐλάχιστα μονόροφα. Ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος τῶν προυχόντων προκαλοῦ-
 σε τὴν ὕβρεσιν τῶν κλεπτῶν καὶ ἐπιδρομέων, τὰ καλῆτερα σπίτια εἶχαν
 τυφεκῆθρες πάνω ἀπὸ τίς πόρτες εἰσόδου καὶ κάτω ἀπὸ κάθε παρά-
 θυρο διὰ νὰ μποροῦν νὰ ἀμύνωνται οἱ ἔνοικοι κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν
 κακοποιῶν. Οἱ πόρτες εἶχαν ἀπὸ μέσα σιδερένιες ἀμπάρες καὶ διὰ νὰ
 εἶναι ἀπρόσβλητες ἔφερον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν μεγάλα καρφιά καὶ
 οἱ καπνοδόχες σταυρωτὸ φράγμα σιδερένιο μὲ σούβλα στὴ μέση. Εἰς τὸ
 μέσον τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν ὑπῆρχεν ἓν δωμάτιον, ὁ τσατμάς λε-
 γόμενος μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν ἐκτισμένο μὲ σιδηρόφρακτα παρά-
 θυρα πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σπιτιοῦ καὶ μὲ μυστικὴ μέσα στίς ντουλά-
 πες (μεσάντριες) σκάλα πρὸς κρύπτῃν, οὕτως ὥστε ἂν τυχὸν οἱ κλέ-
 πται κατόρθωναν νὰμποῦν στό σπίτι ὁ ἰδιοκτῆτης νὰ μπορέσῃ νὰ
 κρυβῆ καὶ νὰ διαφύγῃ. Φῶς αὐτὰ τὰ δωμάτια ἔπεργαν ἀπὸ φεγγίτες
 σὰν τῶν λουτρῶν τῆς Κων]πόλεως.

Σχολεῖα εἶχε μικτῆς φοιτήσεως διὰ τὸ Δημοτικὸν καὶ χωριστὸν
 Παρθεναγωγεῖον καὶ Ἀρρεναγωγεῖον διὰ τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ,
 ὅλα στεγαζόμενα εἰς εὐπρόσωπα κτήρια. Τὰ σχολεῖα παρεῖχαν τὴν ἐκ-
 παίδευσιν δωρεὰν καὶ συνετηροῦντο ἀπὸ τὰς προσόδους τῆς Ἐκκλη-
 σίας καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιχορήγησιν τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Ἑσνοκρατῶν οἱ ὁποῖοι
 κατήγοντο ἀπὸ τὸ Σαμμάκοβον. Ἡ ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεσιὰ των Κλεοπά-
 τρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφῆκαν τὴν περιουσίαν των καὶ τὸ ἐπώνυμόν των,

Ξενοκράτους πάντοτε ἐνδιεφέρθη διὰ τὰ σχολεῖα καὶ ἰδιαιτέρως χρήματα προσέφερε διὰ τὴν ἀνακαίνισίν των ¹⁾).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ὀδζακιῶν τὸ μόνον ἐμπόριον τὸ ὁποῖον ἀπέμεινε εἰς τὸ Σαμάκοβον καὶ εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν ἦτο τὰ ξυλοκάρβουνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγένετο ἀρκετὴ ἐξαγωγή εἰς Κων]πολιν ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Θυνιάδος.

Ὁ κόσμος ἀγαποῦσε τὰς διασκεδάσεις καὶ δι' αὐτὸ εἶχε δημιουργήσει πανηγύρια σὰν τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τοῦ Προφήτη Ἡλία, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὰ ὁποῖα εἰς ὠρισμένα μέρη τοῦ χωριοῦ διὰ κάθε πανηγύρι, ἐστήνετο ὁ χορὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἐλάμβαν² μέρος ὅλη ἡ νεολαία καὶ ὅπου συνήθως ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν νέων ἡ ἐκλογὴ τῆς συντροφίης τοῦ βίου των, εἰς τοὺς γονεῖς τῆς ὁποίας κατόπιν ἐστελναν τὴν προξενιά ³⁾).

Ὁ χειμώνας ἐγένετο πολὺ βαρὺς, εἰς βαθμὸν ποῦ οἱ ἄνθρωποι καὶ μὲ τὰ ζῶα των οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἐργατικοὶ κλείονταν στὸ χωρὶο πολλὰς φορὰς τρεῖς μῆνες Ἰανουάριον, Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ χωράφια των ἢ μὲ τὰ κάρβουνα των. Κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὸ καλοκαίρι ἀρχίζουσι τὴ σοδειά των στὸ σπῆτι. Ξῆραιναν μῆλα, ἀχλάδια, κρεμοῦσαν κυδώνια, ρόδια, σταφύλια ἀντοχῆς, χειμωνιάτικα λεγόμενα, ἔκαμναν τὰ τουρσιά ἀπὸ ντομάτες, πιπεριές, ἀγγουράκια, μελιτζάνες, λάχανα, γέμιζαν βαρελάκια ἀπὸ τυρὶ ἄσπρο, βούτυρον, τουλουμίσιο, ἐτοίμαζαν τὰ κρασιά τοὺς πιλίνοους ³⁾, τὰ πετιμέζια, τὶς μουστολαμπάδες, μέσα στὸ σπῆτι σὲ κατάλληλον μέρος φύτευαν στὸ χῶμα, τὰ πράσσα, τὰ ρεπάνια, τῆς ραφανίδες, τὰ ὁποῖα ἔφεραν φρεσκοβγαλμένα ἀπὸ τὸ περιβόλι καὶ τὸ βουνό, ἀποθήκευαν τὸ σιτάρι καὶ τὰ ὄσπρια τους, τὸ κριθάρι καὶ τὸ σανὸ γιὰ τὰ

1) Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 22 Μαΐου ἐ. ἔ. ἀναγινώσκωμεν ὅτι εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύεται διάταγμα διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ Πρυτανεῖα ἀναλαμβάνει κληροδότημα κατατεθὲν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Κίρκου καὶ τῆς Φωτεινῆς Ξενοκράτους διὰ νὰ σπουδάξουν δύο νέοι καταγόμενοι ἐκ Σαμμακοβίου ἢ τῆς ἐπαρχίας Βιζύης Ἀνατολικῆς Θράκης Περὶ τοῦ κληροδοτήματος τούτου καὶ τῶν Ξενοκρατῶν βλ. «Θρακικά», τόμ. Γ', σελ. 393—396.

2) Διὰ τὰς πανηγύρεις τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου βλ. «Θρακικά», τόμος 17ος, σελ. 195—197.

3) Πίλινος εἶναι κρασί δυναμωτικὸ καὶ καθαρτικὸ παρασκευαζόμενον ἀπὸ μούστο μέσα στὸν ὁποῖον ἔβαζαν μία ποσότητα χόρτου, πιλίνο ὀνόματι, ὅπως ἐδῶ βάζουν τὸ ρεταίνι.

ζῶα, εἶχαν τὶς ὀρνίθες καὶ ὡς κατακλιδα τὴν προηγούμενη ἑβδομάδα τῶν Χριστουγέννων ἔσφαζαν καὶ τὸν χοιρὸ τοὺς ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἰτοίμαζαν τὸν *καβουρμαῖ*, τὰ *σουτζούκια* καὶ τὸ *λαρδί* ὥστε τίποτε νὰ μὴν τοὺς λείπει, Τὸ σφάξιμο τοῦ γουρουνιοῦ ἦτο τὸ μεγαλύτερο πανηγῦρι γιὰ τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἀφοῦ παρευρίσκοντο στὸ σφάξιμο τοῦ δικοῦ των γουρουνιοῦ ἔτρεχαν νὰ δοῦν τῆς γειτονιάς.

Ἐπειδὴ ὅλοι, ὅπως εἶπομεν, ἕνεκα τοῦ χειμῶνος ἐκλείνοντο στὸ χωριό, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἤρχιζαν τὰς διασκεδάσεις στὰ σπίτια. Τὰ γλέντια λοιπὸν αὐτὰ ἤρχιζαν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα καὶ βαστοῦσαν μέχρι τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Οἱ συγγενεῖς μειαξὺ των διεσκέδαζον πηγαινοντας σχεδὸν κάθε βράδυ καὶ σὲ ἓνα σπήτι ἐκ περιτροπῆς, καὶ χωρὶς εἰδοποίησι τοῦ νοικοκύρη. Διὰ νὰ μὴ τὸν παραβαρύνουν κουβαλοῦσαν ὅλοι καὶ τὰ φαγητὰ των μὲ *τεντζερέδες*, στρώνονταν στὸ φαγοπότι καὶ στὸ χορὸ ὡς ποῦ νὰ ξημερώσῃ. Μὲ ἄλλους λόγους τὸ *σουρπράϊς πάρτυ* πὺν κάμνομεν τώρα, οἱ χωριανοὶ τὸ ἤξευραν ἀπὸ τότε.

Τὸ κρασί ἦτο πάντοτε ἀπὸ τὸν νοικοκύρη στὸ σπήτι τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ διασκέδασις. Μαζὶ μὲ τὸ κρασί ἔσερβίροντο καὶ μεζέδες ἀπὸ *λουκάνικα* ψημένα στὴ σχάρα ὡς καὶ κρέας καπνιστὸ ἀπὸ φιλέτο ζαχαδιοῦ ἢ λαγοῦ, τὸ *μεσίσκι* λεγόμενον. Ἄμα καταλάβαιναν ὅτι τὰ κρασιὰ τοῦ σπιτιοῦ πὺν θὰ ἐπεσκέπτοντο, εἶχον λιγοστέψει κουβαλοῦσαν τότε καὶ κρασιὸ μὲ τὶς τσότερες τους. Τὸ κορυφωμα αὐτῶν τῶν διασκεδάσεων ἦσαν οἱ ἀποκριῆς κατὰ τὶς ὁποῖες σχεδὸν κάθε βράδυ διεσκέδαζαν.

Ἄμα ἔμπαινε ἡ Μεγάλη Σαρακοστή ὁ καθένας φρόντιζε ν' ἀρχίσῃ τὴν δουλειά του, διότι τότε συνήθως ἀρχιζαν νὰ λυώνουν τὰ χιόνια. Ἦρχετο τὸ καλοκαίρι.

Γιὰ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τὸ φαγητὸ ἦτο ὀρνίθα γεμιστὴ καὶ ἓνα γλύκισμα *μελίνα* ἢ ὁποῖα παρεσκευάζετο ἀπὸ φύλλα κροῦστα ποῦ ἀνοίγε ἡ νοικοκυρὰ καὶ τὰ ἀπλωνε στὸ *τεπι* ἓνα ἓνα ἀλοιφοντάς τα μὲ βούτυρο καὶ πασσαλιζοντας μὲ καρύδια κοπανισμένα ὀρὶ βρασμένο, ζάχαρι καὶ μυρωδικά. Ἄμα τὴν ἔψηνε τὴν ἔκοβε εἰς μπακλαβοκόματα καὶ τὴν περέχυνε μὲ σιρόπι ἀπὸ ζάχαρη καὶ τὴν σέρβεργε.

Ἄργατιές.

Οἱ γυναῖκες ὅλο τὸ καλοκαίρι καταγίνονται μὲ τὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ λινάρια τους, νὰ τὰ καθαρίσουν, νὰ τὰ κάμουν νήματα καὶ τὸν χειμῶνα νὰ ἀρχίσουν τὸ φάξιμο πρὸς παρασκευὴν τῶν ὑφασμάτων διὰ

τῆς προΐκες τῶν κοριτσιῶν τους. Γιὰ νὰ μπορέσουν λοιπὸν νὰ εἰσιμώσουν τὰ νήματα, ἐπειδὴ μὲ μόνην τὴν ἰδικήν των ἡμερησίαν ἐργασία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προφθάσουν ἐχρειάζοντο καὶ βοήθεια ἐργατικὴ. Τὸ φθινόπωρο προσκαλοῦσαν κορίτσια μὲ πληρωμὴ κατὰ τὰς νύκτας καὶ ἤρχιζαν τὸ κλώσιμο καὶ σχηματισμὸ τοῦ νήματος εἰς μάτσα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας τὰ κορίτσια τραγουδοῦσαν διάφορα καθιστικά τραγούδια τόσο γιὰ νὰ ἐργάζωνται μὲ γοῦστο ὅσο καὶ γιὰ νὰ μὴ νυστάζουν. Τὰ μεσάνυκτα σιγηνοῦσαν τὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φᾶνε τὰ κορίτσια μαζὺ μὲ τὴ νοικοκυρὰ, σεβριρίζετο καὶ κρασί γιὰ νὰ εὐχηθοῦν τὸ καλορίζικα. Κατόπιν γιὰ μιὰ ὥρα τὸ στρώναν στὸ χορὸ καὶ ἐπανήρχιζαν τὴν ἐργασία τους ἕως τὰ ξημερώματα, ὅποτε γινόταν ἡ διάλυσις. Αὐτὴ ἡ νυκτερινὴ συγκέντρωσις τῶν κοριτσιῶν πρὸς ἐργασίαν ὠνομάζετο ἀργατιά. Ἀξίζει νομίζω νὰ κάμω μιὰ παρέκβασι καὶ νὰ σᾶς διηγηθῶ κάτι νόστιμο. Οἱ φυλάργυροι ἀπεστρέφοντο τὴν ἀργατιά καὶ κατεγίνοντο μὲ νυχτέρια πέραν τοῦ μεσονυκτίου νὰ ἀποσώσουν τίς δουλιές των μόνες των. Μιὰ πεθερὰ ἠνάγκαζε τὴ νύφη τῆς νὰ κάμνη μαζὺ τῆς νυχτέρια καὶ γιὰ νὰ μὴ νυστάζουν ἔφαιναν στὸ μεταξὺ κουκιὰ στὴ φωτιά καὶ ἔτρωγαν. Ἀλλὰ αὐτὸ παρελείνετο ἐπὶ πολὺ καὶ ἡ νύφη ἤρχησε νὰ ἔξαντλῆται. Ἐκαμε λοιπὸν παράπονα εἰς τὰ ἀδελφία τῆς τὰ ὁποῖα ἔμειναν σύμφωνα μαζὺ τῆς νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦν καταβαίνοντας ἀπὸ τὴ γωνιά τοῦ τζακιοῦ τὴν νύκτα. Θὰ ἔδερναν μὲ κρανιά τὴν πεθερὰ καὶ μὲ καλάμι τὴν ἀδελφὴ των. Ὅπως τὸ εἶπαν καὶ τὸ ἔκαμαν. Μπῆκαν ἀπὸ τὴ γωνιά ἔσβυσαν τὴ λάμπα καὶ ἤρχησαν νὰ τῆς δέρονουν καὶ νὰ λέγουν κατὰ τὸ διάστημα ποῦ τῆς ἔδερναν. «Ἄρωρα μὴν κάτσετε, κουκιὰ μὴ γραπονηήσετε καὶ ἔρχονται ἀρωρέτες». Ἀφοῦ τῆς ἔδειραν καλά, τὴν μὲν πεθερὰ πραγματικὰ μὲ τὴν κρανιά, τὴ δὲ νύφη στὰ ψεύτικα μὲ τὴν καλάμι ἐφυγαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποῦ ἦλθαν. Τὴν ἴδια βραδυὰ μόλις ἤρχησε νὰ νυκτώνη λέγει ἡ πεθερὰ στὴ νύφη. Ἄκου νύφη, σήκω νὰ στρώσης τὸ τραπέζι νὰ φᾶμε καὶ νὰ πλαγιάσουμε γιὰτὶ φοβήθηκα τοὺς ἀρωρέτες μὴ τυχὸν καὶ μᾶς ξανάλθουν. Ἀπὸ τὸ ξύλο ποῦ ἔφαγα, ἂν καὶ δὲν ἔκαμε τόση βοή, δὲν μπορῶ νὰ κουνήσω τὴ ράχη μου ἢ ὁποῖα εἶναι κατὰμαυρη, ἐσένα ποῦ ἔκαμε καὶ τόση βοή τί νὰ γίνεται ἄραγε ἡ ράχη σου, καϋμένη μου νύφη; Πόσο σὲ λυπᾶμαι. Ἔτσι λοιπὸν ἡ νύφη γλύτωσε τὰ νυχτέρια καὶ ἄρχησε νὰ παχαίνει».

Ἐπισυνάπτεται σημείωσις τοῦ κ. Ζ. διὰ τὰ ζηβόλια.

Ζηβόλια

Ζηβόλια ὠνομάζοντο ἅπαντες οἱ ἐργάται τῶν ἐργοστασίων. Ἐφόρουν ὄλοι ὁμοίομορφον κάτασπρην ἐνδυμασίαν, ἐξ ἐγχωρίων λινῶν

ὕφασμάτων, ἐπιτοπίου κατασκευῆς μὲ *χιρκά* (ἐπανωφόρι), *άντερι* καὶ *πανωβράκι*, ὡς κάλυμμα δὲ ἐφόρουν *σερβέτες* ἀπὸ 15—20 πηγες λεπτοῦ ὑφάσματος (λινοῦ) τοῦ ὁποῖον τὸ ἐν ἄκρον ἐκρέματο εἰς τὴν ράχην. Καί-
τοι εἰργάζοντο εἰς τὰ κυβερνητικὰ ἐργοστάσια τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν
δὲν ἐγνώριζαν καὶ οὔτε διάθυσιν εἶχον νὰ τὴν μάθουν. Ὡς διερμηνεῖς
ἦσαν οἱ λεγόμενοι *καυτανλήδες* ἐκ τῶν προυχόντων οἴτινες ἐπληρώνοντο
ἐκ τοῦ ἐργοστασίου ἀδρῶς ἐβδομαδιαίως, ἔχοντες τὰς Κυριακὰς ἀνάπαυ-
σιν, εἰς χρῆμα Σουλτὰν Μαμούτ, κάποτε ὅμως ἐπληρώνοντο εἰς *πέτα-
λα* ¹⁾, τὰ ὁποῖα προτιμοῦσαν διότι εἶχαν ἀξία καὶ ἦσαν ἀνάρπαστα.
Πολλάκις τὸν *μπακάλη* ἐξωφλοῦσαν μὲ πέταλα. Στὸ δίσκο ἀκόμα τῆς
ἐκκλησίας ὁ γενναϊόδωρος ἔρριπτε πέταλα. Ἦγοράζοντο ἀπὸ ἀγορα-
στάς διαφόρων χωριῶν καθὼς καὶ τὸ εἰς ἐξωτερικὸ ἐστελλόντο δι' ἐμπο-
ριον. Ἀπὸ μεμακρυσμένας χώρας προσήρχοντο λόγῳ τῆς παγκοσμίου
φήμης (Σαμακόβ ντεμιρῆ) καὶ δὴ ἐκ Δαμασκοῦ προμηθεύομενοι σφυ-
ρήλατο σίδηρο πρὸς κατασκευὴν δαμασκινῶν σπαθιῶν (Δεμισκῆ κιλι-
τσῆ). Τὰ Ζηβόλια ἦσαν ἐπιτήδειοι καὶ ἱκανοὶ διὰ πᾶν ὅ,τι παρουσιά-
ζετο εἰς τοὺς ἄλλους δύσκολο. Ἐπεξεργάζοντο τὴν ἄμμον μὲ ἀπλού-
στατο τρόπο καὶ μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα τὴν συσσώρευον εἰς τὰς
ἀποθήκας.

1) Τὰ ἐκεῖ κατασκευαζόμενα διὰ τὰ ζῶα πέταλα.

ΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ *)

Ἐκ τῶν ἐπικαιροτέρων γεωγραφικῶν σημείων τῆς Θράκης δύο κυρίως ἄκραι αὐτῆς, λόγῳ τῆς μεγίστης στρατηγικῆς καὶ οἰκονομικῆς αὐτῶν ἀξίας προσείλκυσαν ἐνωρίτατα τὴν προσοχὴν τῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀκμασασῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς τε νοτίου καὶ τῆς ἀσιατικῆς Ἑλλάδος. Τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, ὅπου πρωτότατα ἐγεννήθη καὶ ἤκμασεν ὁ κλασσικὸς ἑλληνισμὸς.

Αἱ περιζήτητοι καὶ σήμερον αὐταὶ ἄκραι τῆς Θράκης, εἶναι ἡ μικρὰ θρακικὴ χερσόνησος ποὶ σχηματίζει τὸ γοργόρρουν καὶ ἀπόκρημνον στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου μετὸν πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ βαθὺν κόλπον τοῦ Αἰγαίου τὸν Μέλανα καὶ ἡ βορειότερον ἐκείνης εὐρισκομένη καὶ εἰς σχῆμα ἐπιμήκους λαιμοῦ διεισδύουσα μεταξὺ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου καὶ διακοπτομένη ἐκ τῆς ἀντιπέρας μεγάλης ἡπείρου ἀπὸ τὰ μαγευτικὰ στενὰ τοῦ Βοσπόρου.

Ἡ δευτέρα αὕτη χερσόνησος, ποὺ παρουσιάζεται ὡς μεγάλο Δέλτα, περιλαμβάνει τὸ τμήμα τῆς Θράκης, ποὺ ἐγκλείεται μεταξὺ Βοσπόρου, Εὐξείνου καὶ Προποντίδος καὶ μιᾶς εὐθείας νοητῆς γραμμῆς φερομένης ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Θυριάδος πρὸς τὸν ὄρμον τῆς Ραιδεστοῦ. Ὀλόκληρον ὁμως τὸ τμήμα τοῦτο, κατὰ τοὺς πρὸ τῶν Ρωμαίων χρόνους, δὲν εἶχε περιέλθει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βυζαντίου. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῆς Θράκης κατὰ τὰ τέλη τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον ἐστὶ, ὅποτε Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος μετὰ τὰ λείψανα τῶν Μυρῶν, εἶχεν ἀποβιβάσθῃ καὶ ἐνδιατρίψει ἐκεῖ, καλῶν τοῦτο Δέλτα τοῦ Βυζαντίου¹⁾, ἦτο περιορισμένη. Περιορίζετο εἰς τὸ ἀνατολικότερον μέρος αὐτοῦ. Διότι ἡ ἐπὶ τῆς Προποντίδος παρακειμένη καὶ ἰσχυρὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Πέρινθος, ὡς καὶ ἡ ἀτίθασσος φυλὴ τῶν Ἀστῶν Θρακῶν, ποὺ εἶχεν ἐδραν τὴν Βιζύην ἦσαν ἐπίφοβοι ἀντίζηλοι.

Οὕτω τὸ κατὰ τὸν Ξενοφῶντι Δέλτα τοῦ Βυζαντίου ὀφείλομεν νὰ

*) Ὁ πρόλογος καὶ ἡ εἰσαγωγή θὰ δημοσιευθῶσιν ἀργότερα.

1) Ξενοφ. Κύρου ἀνάβ. βιβλ. Ζ' κ. Α' 33—Καὶ κ. Ε' 1.

τὸ τοποθετήσωμεν, τὸ πολὺ, ὀλίγον τι δυτικώτερον τῆς Σηλυβρίας. Εἰς τὴν γραμμὴν περιέπου πού ἠκολούθησεν μετὰ ἑννέα αἰῶνας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔκτου μ. Χ. αἰ. τὸ Ἀναστασιανὸν τεῖχος ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Προποντίδος. Εἰς τὸ τμήμα ἀκριβῶς ὅπου, μετὰ τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας εἰσήγαγεν ἡ Τουρκία συμφῶνως πρὸς τὰς ἀναληφθείσας δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῷ 1856 ὑποχρεώσεις της, ἐνεφανίσθη ἡ Διοίκησις Μετρῶν. Τὸ Σαντζάκι τῆς Τσατάλτζας.

Διοικητικὴ διαίρεσις καὶ τοπικοὶ Ἄρχοντες ἐν Τουρκίᾳ.

Διὰ τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων πού εἰσήχθησαν εἰς τὴν Τουρκίαν μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον κατηργήθη τὸ μέχρι τότε κρατοῦν στρατιωτικὸν φεουδαρχικὸν σύστημα καὶ αἱ πολιτικαὶ ἐξουσίαι ἀπεχωρίσθησαν τῶν στρατιωτικῶν. Δι' αὐτῶν ὁλόκληρος ἡ χώρα, ἐκτὸς τῶν προνομιούχων Ἐπαρχιῶν της, διηρέθη εἰς μεγάλας διοικητικὰς περιφερείας, τὰ Βιλαέτ. Ἐκεῖναι ὑποδιηρέθησαν εἰς μικροτέρας, τὰς Λιβᾶ ἢ Σαντζάκ, Καὶ αὗται εἰς ἔτι μικροτέρας, τὰς περιφερείας τοῦ Καζᾶ. Εἰς μερικοὺς δ' ἐκ τῶν Καζάδων ἀνεγνωρίσθησαν καὶ μικρότεροι περιφέρειαι, ὁ Ναχιές ¹⁾. Ὡς κατωτάτη δὲ ὄλων διοικητικὴ μονὰς ὠρίσθη τὸ χωρίον (καργιέ). Δηλαδὴ πᾶς μόνιμος συνοικισμὸς καὶ ἐλαχίστας ἔχων οἰκογενείας.

Ὁ προϊστάμενος τοῦ Βιλαετίου ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ Βαλή. Τοῦ Σαντζακίου ἢ Λιβᾶ τὸν τίτλον Μουτεσαρίφ. Τοῦ Καζᾶ τὸν τίτλον Καϊμακάμ. Καὶ ὁ τοῦ Ναχιέ τὸν τίτλον τοῦ Μουδρίφ. Ὁ προϊστάμενος τοῦ χωρίου ἐλέγετο Μουχτάφ, ὡς ἐκλεγόμενος παρὰ τῶν κατοίκων.

Παραπλευρῶς τῶν ἀρχόντων τούτων ἴσταντο τὰ διοικητικὰ αὐτῶν συμβούλια συγκροτούμενα ἐν μέρει ἐκ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἐν μέρει ἐξ αἰρετῶν μελῶν παρὰ τῶν κατοίκων τῆς διοικητικῆς περιφερείας.

Σύνθεσις Διοικ. Μετρῶν.

Ἡ σύνθεσις τῆς Δ. Μετρῶν δὲν ἐνεφανίσθη, ὡς περιγράφεται κα-

1) Ὁ θεσμὸς τῶν Ναχιέδων δὲν ἐφήρμόσθη γενικῶς ἐλλείψει καταλλήλων προσώπων κατὰ τὸν Ἀχ. Σουαήπ (Χουκουκ Ἰδαρέ, Τ. Α', σελ. 251).

τωτέρω, εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων τῆς Τουρκίας. Κατ' ἀρχὰς ὡς περιοχὴ τοῦ Λιβᾶ ἐκείνου ὠρίσθη ὁλόκληρος ἡ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως χώρα μέχρι καὶ πέραν τῶν Μετρῶν καὶ τοῦ Ἀναστασιανοῦ τείχους ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου, ἐκτὸς τοῦ Ναχιέ τοῦ Πύργου (Σούγιουλου) ὅστις εἶχεν ὑπαχθῆ εἰς τὸ τμήμα Ἐγιοῦπ.

Ἡ Διοίκησις αὕτη υποδιαιρεῖτο εἰς τέσσαρας υποδιοικήσεις (Καζάδες), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἓνας ὁ τῶν Μετρῶν περιεῖχε καὶ ἓνα Ναχιέ, τὸν Ναχιέ τῶν Δέρκων καὶ εἶχεν ἔδραν τὸν Ἀθύραν (τὸν μέγαν Τσεκμετζέ). Τὴν ἐπωνυμίαν δὲ τῆς ἔδρας ἐκείνης ἔφερε καὶ ἡ περιοχὴ τῆς διοικήσεως¹⁾ καὶ ὁ Μουτσαρῖφης αὐτῆς· ἐπειδὴ ὅμως αἱ διοικήσεις ἦσαν ὑποδιαιρέσεις, ὡς εἶδομεν, τῶν Βιλαετίων, ὤφειλε καὶ ὁ Λιβᾶς τοῦ μεγάλου Τσεκμετζέ νὰ ὑπαχθῆ εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν. Καὶ ὑπήχθη εἰς τὸ Βιλαέτι τῆς Κ)πόλεως, πού ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ Σεχρ Ἐμανετι καὶ ὁ Βαλλῆς αὐτοῦ τὸν τοῦ Σεχρ Ἐμινί.

Ἡ ὑπὸ τὸν Σεχρ Ἐμινί ὑπαγωγὴ τῆς Διοικήσεως τοῦ Μεγάλου Τσεκμετζέ δὲν διήρκεσεν ἐπι μακρόν. Διότι μετὰ τινα ἔτη ἀπεσπᾶσθη ἐκ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς μουστεκῆλ (ἀνεξάρτητος) ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τοῦ Ἐπιουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἐκτὸς τῆς μεταβολῆς ταύτης συντόμως ἐπῆλθον καὶ ἄλλαι μεταβολαὶ εἰς τὴν Διοίκ. τοῦ Μεγάλου Τσεκμετζέ. Οὕτω ἡ μὲν ἔδρα τῆς Διοικήσεως ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα μετετέθη εἰς τὰς Μέτρας καὶ ἔμεινεν ὁ μέγαν Τσεκμετζέ ὡς ἔδρα Καζά, ἡ δὲ ἔδρα τοῦ Καζά τοῦ μικροῦ Τσεκμετζέ (τοῦ Ρηγίου) μετετέθη εἰς τὸ Μακροχώρι (τὸ σημερινὸ) Γεσίλκιοϊ) καὶ ὁ καζὰς οὗτος, εἰς τὸν ὁποῖον προσηρητήθη καὶ ὁ εἰς τὸ Ἐγιοῦπ ὑπαγόμενος μέχρι τότε Ναχιές τοῦ Πύργου ἀπεσπᾶσθη τῆς τέως Διοικήσεώς του καὶ ὑλήχθη ἐκ νέου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βαλλῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὸν Λιβᾶ τῶν Μετρῶν ὑπελήφθησαν τρεῖς Καζάδες καὶ ἓνας Ναχιές. Οἱ Καζάδες τῶν Μετρῶν²⁾, τοῦ Μεγάλου Τσεκμετζέ καὶ τῆς Σηλυβρίας μὲ ὁμωνύμους ἔδρας καὶ ὁ Να-

1) J. Baker M. A. Turkey in Europe ἔκδ. Lond. 1877, σελ. 515. Ὅμοιος Ἀχ. Σουαήπ, Χουκ. Ἰδαρ. κερ. Istanbul Bil. σελ. 257 κ. ἐφ.

2) Τῆς κατηγορίας τῶν Μουστεκῆλ ἦσαν καὶ αἱ Διοικήσεις Δαρδανελλίων, Ἱεροσολύμων, Λιβάνου καὶ Ζόρ.

3) Αἱ ἔδραι τοῦ Λιβᾶ ἦσαν καὶ αἱ ἔδραι Καζά χωρὶς Καϊμακάμ, Διοικούντο ἀπὸ τὸν Μουτσαρῆφ.

χιές τῶν Δέρκων μὲ ἔδραν τὸ χωρίον (κασαμπᾶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν Τούρκων) Καρατζάκιοϊ ¹⁾.

Οὕτω ἡ Δ. Μετρῶν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνος ὡς καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἔκπατρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων (1922—1924), συνέκειτο ἀπὸ τρεῖς καζάδες καὶ ἓνα ναχιέ οἱ ὁποῖοι περιελάμβανον ἑννενήκοντα πέντε (95)²⁾ κωμοπόλεις καὶ χωριά μὲ ἑβδομήκοντα ἑπτὰ περίπου χιλιάδας κατοίκων ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τεσσαράκοντα ὀκτῶ χιλιάδες ἦσαν Ἑλληνες, οἱ δέκα ὀκτῶ χιλιάδες Τούρκοι, οἱ ὀκτῶ χιλιάδες Βούλγαροι, δύο χιλιάδες Ἑβραῖοι, χίλιοι Ἀρμένιοι καὶ ἐλάχιστοι Ἀθίγγανοι χριστιανοὶ καὶ ξένοι ³⁾.

Ἐκ τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων τριάκοντα δύο (32) μὲ πληθυσμὸν τεσσαράκοντα καὶ μιᾶς χιλιάδων (41.000) ἦσαν ἀμιγῆ Ἑλληνικά. Τριάκοντα ἑπτὰ (37) μὲ πληθυσμὸν δέκα χιλιάδων (10 000) ἀμιγῆ Τουρκικά. Δεκατέσσαρα (14) μὲ πληθυσμὸν ἕξι χιλιάδων καὶ πεντακοσίων (6.500) ἀμιγῆ βουλγαρικά. Ἐπὶ (7) μικτὰ Ἑλληνο-Τουρκικά. Ἐν μικτὸν Ἑλληνο-Βουλγαρικόν. Ἐν μικτὸν Ἑλληνο-Τουρκο-Βουλγαρικόν καὶ δύο μικτὰ Τουρκο-Βουλγαρικά. Ἡ Σηλυβρία μόνον περιεῖχεν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ Τούρκους, τοὺς Ἑβραίους τοὺς Ἀρμένιους καὶ τοὺς Ἀθιγγάνους.

1) Οἱ Δέρκοι εὐρισκόμενοι παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην εἶχον κλίμα νοσηρὸν καὶ εἶχον περιπέσει εἰς ἀσημον βουλγαρικὸν συνοικισμὸν.

2) Κατὰ τὴν Ἐπετηρίδα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ 1901 (Σαλναμέ δεβλέτ-ι-ὀσμμανιέ ἔκδ. Κων/πόλεως 1319 ἔγ. 1317) ἀναγομένην εἰς τὸ ἔτος 1900 ὁ καζᾶς Μετρῶν περιελάμβανε 37 χωρία, ὁ ναχιές Δέρκων 18 χωρία, ὁ καζᾶς Σηλυβρίας 19 χωρία καὶ 9 τσιφλίκια καὶ ὁ καζᾶς Μεγ. Τσεκμετζέ εἴκοσι καὶ ἓνα χωρία. Ἦτοι ἐν ὅλῳ 95 χωρία καὶ 9 τσιφλίκια. Δὲν ἀναγράφει ὁμως ἡ ἔπετηρίς οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων οὔτε καὶ τῶν τσιφλικίων. Καὶ τὴν μὲν ἔννοιαν τοῦ χωρίου εὐρίσκομεν εἰς τὴν τουρκικὴν νομοθεσίαν. «Πᾶς μόνιμος συνοικισμὸς καὶ ἕξ ἐλαχίστων οἰκογενειῶν σύγκειμενος ἀποτελεῖ διοικητικὴν μονάδα. Ἐκλέγει πρῶτον καὶ δεῦτερον μουχτάρην καὶ κοινοτικὸν συμβούλιον (συμβούλιον γερόντων). Μόνον οἱ συνοικισμοὶ οἱ μὴ ἀριθμοῦντες εἴκοσι οἰκογενείας δὲν δικαιούνται νὰ ἔχωσιν καὶ δεῦτερον μουχτάρην». (Ἀγ. Σουαήτ. Ἐγγ. Δ. Δικ. Τ. Α. σελ. 253) Δὲν γνωρίζομεν ποίαν ἔννοιαν δίδει ἡ ἔπετηρίς εἰς τὸ τσιφλίκι. Ἐάν τὴν λάβωμεν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν μεγάλου αὐθυποστάτου ἀγροκτηήματος, τοιαῦτα ὑπῆρχον πολὺ περισσότερα εἰς ὅλας τὰς ὑποδιοικήσεις τῆς Δ. Μετρῶν.

3) Πρόκειται μᾶλλον περὶ κατοίκων καὶ δὴ Ἑλλήνων ξένης ὑπηκοότητος καὶ οὐχὶ ἔθνικότητος.

Τοπογραφία τῆς Δ. Μετρῶν.

Ὅρια.

Ἡ περιοχή τῆς Διοικήσεως Μετρῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐβρέχετο ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ νότου δὲ ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς Προποντίδος καὶ ἐχωρίζετο ἐξ Ἀνατολῶν μὲν ἀπὸ τὴν θρακικὴν περιοχὴν τοῦ Βιλαετίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ δυσμῶν δὲ ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Βιλαετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ ἐκ τῆς τελευταίας περιοχῆς διαχωριστικὴ αὐτῆς γραμμὴ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου παρὰ τὸ Καλαμὶς δερὲ, δυτικῶς τῆς κωμοπόλεως Ἀσκῶ ἐβαινεν ἐλαφρῶς πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κορυφῆς τοῦ Καράτεπε, μεταξὺ Στρανίτζας καὶ Σεραγιοῦ (Ἀνακτορίου), ἐκεῖθεν ἔκλινε πρὸς ἀνατολὰς σχηματίζουσα μικρὸν ἡμικύκλιον ἕως τὸ Μεγάλο Χάνι (μπουγιούκ χάν) καὶ ἐκεῖθεν πρὸς δυσμὰς πρὸς τὰ ἀνατολικὰ ὑψώματα τῶν πηγῶν τοῦ Ἀραπλῆ δερὲ, ὁπόθεν μὲ νοτίαν κατεύθυνσιν συνήντα τὴν Προποντίδα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καλαυρῆ δερὲ, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Παπαζλῆ.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Βιλαετίου Κωνσταντινουπόλεως ἡ περιοχή τῆς Δ. Μ. ἐχωρίζετο διὰ γραμμῆς ἢ ὁποῖα ἀρχομένη ἐκ τῆς Προποντίδος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμίου Χαραμῆ δερὲ ἐβαινε παραλλήλως πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς λίμνης τοῦ μικροῦ Τσεκμετζὲ καὶ τέμνουσα πρὸς τὸ μέσον τὸν Βαθυνίαν (Τασλή-δερε) ποταμὸν καὶ τὴν κοιλάδα αὐτοῦ, ἔστρεφε πρὸς ἀνατολὰς, διήρχετο τὸν Κύδαριν ποταμὸν (Ἀλεμπέκιοι-σοῦ) ἔφθανε πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Βαρβύσου (Κεατχανέ σοῦ) καὶ ἐκεῖθεν ἔστρεφε πρὸς βορρᾶν διὰ τὴν συναντήσιν τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου ἀνατολικῶς τοῦ Νεοχωρίου ἐπὶ τῆς Μάυρης θαλάσσης.

Διάπλασις τοῦ ἐδάφους.

Ἡ περιοχή τῆς Δ. Μ. δύναται νὰ διακριθῇ εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ τριγωνικὸν τμήμα τὸ παραχωρηθὲν ἐκ τῆς Διοικήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν τῷ 1920 δηλαδὴ τὴν ὑποδιοίκησιν τῆς Σηλυβρίας. Το τμήμα τοῦτο χωρίζεται ἀπὸ βορρᾶ ἀπὸ τῆς ἄλλης περιοχῆς τῆς Διοικήσεως διὰ συνεχοῦς ὄροσειρᾶς, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ δὲν φθάνει οὔτε τὰ πεντακόσια μέτρα τοῦ ἀκρωτηρίου Μπαμπᾶ (ἢ προφήτου Ἡλίου) ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἄκρας τοῦ κόλπου τοῦ Ἀθύρα, διαρρέεται ὑπὸ διαφόρων ποταμίων τὰ ὁποῖα χύνονται εἰς

τὴν Προποντίδα καὶ ἔχει κλίμα ἠπιώτατον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἄμπελος ἐξαιρετικῶς εὐδοκιμεῖ ἐδῶ.

Εἰς τὸ κατάρρευτον καὶ δασῶδες λεκανοπέδιον, ποῦ σχηματίζουσι ὁ Ἄθύρας καὶ ὁ Δέλκων ποταμοὶς μὲ τὰ ἀναρρήθιμητα παραποτάμια τῶν καὶ τὰς μεγάλας δεξαμενὰς τῶν, τὰς λίμνας τοῦ Ἄθύρα καὶ τῶν Δέρκων. Καὶ τρίτον εἰς τὴν ὑψηλὴν τοποθεσίαν, ἣ ὁποία ἐν εἶδει μεγάλου φράγματος κλείει ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ ἄκρον εἰς ἄκρον, ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Δέλκωνος καὶ τοῦ Ἄθύρα καὶ διαχωρίζει τὰ ὀπισθεν αὐτῆς πηγαῖα καὶ ὄμβρια νερά, ποῦ διὰ τοῦ Βαθυνίου καὶ ἄλλων ποταμῶν κατέρχονται εἰς τὴν Προποντίδα, διὰ τοῦ Κυδάρεως δὲ καὶ Βαρβύσου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τμήμα ἐκτείνεται ἐν εἶδει πλατείας ζώνης ἐξ ἀλλεπαλλήλων ὑψωμάτων καὶ χαρδρῶν εἰς πλάτος δέκα καὶ μῆκος τριάκοντα περίπου χιλιομέτρων. Ἐγένετο δὲ γνωστὸν κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὡς ὄχυρά τῶν Μετρῶν (τῆς Τσατάλιζας).

Τὸ ἔδαφος ἀπανταχοῦ τῆς περιοχῆς εἶναι κυματοειδὲς καὶ εὐφορον καὶ εἰς τὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας καὶ εἰς τὰς πλευρὰς καὶ κορυφὰς τῶν λόφων. Ἄγωνα μέρη αὐτοῦ σποραδικῶς μόνον παρατηροῦνται. Συναντῶνται ὅμως μεγάλοι δασῶδεις ἐκτάσεις πρὸ παντὸς εἰς τὰ δυτικὰ καὶ βόρεια μέρη τῆς περιοχῆς.

Ἔρη¹⁾.

Ἔρη ὑψηλὰ δὲν ὑπάρχουσι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δ. Μετρῶν. Τρεῖς μόνον κορυφαὶ αὐτῶν ὑπερβαίνουσι τὰ τριακόσια μέτρα. Ὁ Καρατέπες πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Στραντζας ὕψους 484 μέτρων, τὸ Κουζ-Καγια ἢ Κουζ-τεπέ πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης τῶν Δέρκων ὕψους 370 μ., ὁ Καρα-τεπές ἀνωθεν καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Μετρῶν ὕψους 327 μέτρων.

Ποταμοὶ²⁾ καὶ λίμναι.

Καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς περιοχῆς δὲν εἶναι μεγάλοι ἔνεκα τῆς μικρᾶς

1) Ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν ὄρεων ἀτυχῶς δὲν διεσώθησαν καθόσον γνωρίζομεν.

2) Εἰς τοὺς ποταμοὺς ἐκτὸς τῶν κοινῶν κατὰ πλεῖστον ὀνομάτων, ἐφροντίσαμεν νὰ δώσωμεν καὶ τὰ ἑλληνικὰ τῶν.

ἐκτάσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Διότι εἰς τὰ δυτικά ὄρια ταύτης συμπίπτει νὰ εὑρίσκηται ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ τῶν ὑδάτων τῆς ἀνατολικῆς Θράκης τὰ ὅποια διὰ τοῦ Ἑργίνου καὶ ἄλλων ποταμίων φέρονται πρὸς τὸν Ἐβρον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Αἰγαῖον.

Ἰαξιολογώτεροι ποταμοὶ αὐτῆς εἶναι τρεῖς. Πρὸς τὰ βόρεια ὁ Δέλκων ¹⁾ ἢ Κανλῆ-δερεές, τοῦ ὁποίου κυριώτεροι παραπόταμοι εἶναι ὁ Σεργέντιος ²⁾ (Στραντζα-δερεές) καὶ ὁ Καραμάν-δερεές. Ἀμφότεροι πηγάζουσιν ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς πλευρὰς τοῦ Καρὰ τεπέ καὶ τὰς δυτικὰς τοῦ Κουὲς καγιά, ἐμπλουτιζόμενοι κατὰ τὴν σύντομον διαδρομὴν των ἀπὸ ἀναριθμητὰ ρυάκια. Ὁ Δέλκων καίτοι εὑρίσκηται παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου δὲν ἐκχύνεται ἀπ' εὐθείας εἰς ἐκεῖνον. Σχηματίζει τὴν ἰχθυοτρόφον λίμνην τῶν Δέρκων, ἐπαναπυύμενος ἐκεῖ καὶ ἀναμένων τὴν πρώτην εὐκαιρίαν νὰ ἐπικοινωνήσῃ διὰ στενοῦ ρήγματος μὲ τὸν ἄγριον Πόντον.

Πρὸς νότον ὁ Ἀθύρας ³⁾ ἢ Μέλας ⁴⁾ τῶν Βυζαντινῶν κοινῶς Καρὰ-σοῦ, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὰς νοτίας παρυφὰς τοῦ Καρὰ-τεπέ τῆς Στραντζας καὶ τοῦ Κουὲς-καγιά, δέχεται διάφορα ποτάμια μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Καρὰ-Μπαμπά, τὸ Χαλκαλῆ-δερεὲ ἢ Κεστανέ-σοῦ καὶ τὸ Κατηρτζῆ-δερεὲ καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν πλατὺν κόλπον τοῦ Ἀθύρα σχηματίζει πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀβαθῆ ὁμώνυμον τοῦ λίμνην ἢ λίμνην τοῦ μεγάλου Τσεκμετζέ τῆς ὁποίας τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν ροὺν ἐπωφελῶς ἐκμεταλλεύονται οἱ ἀλιεῖς.

Καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁ ρέων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον Βαθυνίας ποταμὸς (Γασλῆ-δερεὲ), ὅστις σχηματίζει ὄχι πολὺ μακρὰν τῆς παραλίας τὴν πλουσίαν λίμνην τοῦ Ρηγίου (μικροῦ Τσεκμετζέ) μὲ τὰ ὄνομαστὰ

1) Ὁ Δέλκων εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ διὰ τὰ εὐγεστα ἀσπρόψαρά του, τοὺς λεβιούς πού ψαρεύονταν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν κάτω ροὺν του καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀθήναιος Δειπνοσ. βιβ. 87. 5 λέγει : «Εὐθύδημος ἐν τῷ περὶ ταρίχων τὸν δελκανὸν φησὶν ἰχθὺν ὀνομάζεσθαι ἀπὸ τοῦ Δέλκωνος τοῦ ποταμοῦ, ἐφ' οὗπερ καὶ ἀλίσκεσθαι καὶ ταριχευόμενον εὐστομαχώτατον εἶναι. Δωρίων δὲ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων τὸν λεβίαν ὀνομάζων φησὶ λέγειν τινὰς ὡς αὐτὸς ἐστὶ τῷ δελκανῷ».

Εἰς τὸν χάρτην τῆς Βρετ. Γεωγ. Ἐτ. ὁ Κανλῆ-δερεὲ σημειοῦται ὡς ποταμὸς Στραντζας.

2) Διοδώρου ἐκ τοῦ 23 βιβ. Ἱστορ. 13.

3) Στραβ. ἐκ τοῦ Ζ. 331. 56.

4) Ἰ. Καντὰκ. Ἱστορ. Γ. σελ. 23.

αὐγοτάραχά της. Ἡ λίμνη αὕτη συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ στενῆς διώρυγος, μήκους δύο περίπου χιλιομέτρων.

Ἐκτὸς τῶν ποταμῶν τούτων ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ Κήδοκτος¹⁾, ὁ σημερινὸς Καλαυρὴ-δερεὲ παρὰ τὰς κοιλάδας τοῦ ὁποίου τὸ 1078 συνήφθη ἡ μεταξὺ Νικηφόρου Βρουεννίου καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ μάχη καθ' ἣν ἠττηθεῖς καὶ συλληφθεῖς αἰχμάλωτος ὁ πρῶτος ἐτυφλώθη κατὰ τὰ κρατοῦντα τότε μεταξὺ τῶν αὐτοκρατόρων ἔθιμα. Καὶ ὁ Ἀλμυρὸς ²⁾ (Τουῖζλα-σοῦ) ἔξωθι καὶ πρὸς δυομὰς τῆς Σηλυβρίας, μικρὸς, ἀλλ' εὐρύστομος, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ εὐρισκομένης μεγάλης λιθίνης γεφύρας, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ ὁποίου ἐτελέσθησαν τὸ 1346 οἱ γάμοι τῆς νεαρᾶς κόρης τοῦ Ἰωάν. Καντακουζηνοῦ ἐκδοθείσης πρὸς τὸν γέροντα Σουλτὰν Ὁρχάν ³⁾, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς συνδρομῆς πού τοῦ ἔδιδαν οἱ Τοῦρκοι διὰ τὴν ἐπικρατήσῃ ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων του κατὰ τοὺς τότε ἐμφυλίους πολέμους τῆς Βυζαντινῆς μας αὐτοκρατορίας.

Λίμναι ἄλλαι ἐκτὸς ἀπὸ τὰς μνημονευθείσας δὲν ὑπάρχουν.

Σημαντικώτερα δ' ἐκ τούτων εἶναι ἡ τῶν Δέρκων. Ἐκ τῶν ὑδάτων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1882 ὑδρεύεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ Κων)πολις. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης; αὐτῆς κατὰ τὸν Τερνὸ βέη προτοῦ ρυθμισθῆ ἢ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκροῆ τῶν ὑδάτων της ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας τῶν ὑδάτων Δέρκων, εὐρίσκεται κατὰ μέσον ὄρον τέσσαρας πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Χωρίζεται δ' ἐκ τοῦ Εὐξείνου διὰ βραχῶδους ἀκτῆς, τῆς ὁποίας τὸ στενώτερον μέρος ὑπερβαίνει τὰ τρία χιλιόμετρα ⁴⁾.

Τὸ βάθος τῆς λίμνης κατ' ἐπιτοπίους πληροφροίας, κυμαίνεται μεταξὺ τριῶν καὶ πέντε μέτρων. Ἐνῶ τὸ βάθος τῆς λίμνης τοῦ Ἀθύρα δὲν ὑπερβαίνει τὰ δύο μέτρα. Πολὺ βαθυτέρα τῆς τοῦ Ἀθύρα εἶναι ἡ λίμνη τοῦ μικροῦ Τσεκμετζέ.

1) Ἄννα Κομν. Ἀλεξιάς Β. I. 5.

2) Αὐτόθι, Β. I. 4.—Ὁ Εὐστ. Δράκος τὸν ἀναζητεῖ ἀλλαχοῦ φανταζόμενος ὅτι ἐξέλιπεν οὗτος Εὐστ. Δρ «Θρακικά», σελ. 17.

3) Κ. Παπαρ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τόμ. 5, σελ. 254 ἐκδ. Ἀθην. 1874.

4) Τερνὸ βέη, Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. (Περιοδ. τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Τόμ. ΚΓ' σελ. 26 καὶ ἐφ. Σφάλλεται ὅθεν ὁ Χ. Καράσος λέγων ὅτι τὸ στενώτερον μέρος ἀπέχει περὶ τὰ ὀκτακόσια μέτρα. (Γεωγρ. Ἄν. Θράκης σελ. 105).

Ἀκρωτήρια, κόλποι, ὄρμοι καὶ λιμένες.

Ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου. Εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο τμήμα τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου τὴν ὁποίαν ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ Σαλημηδυσσὸν καὶ τῆς ὁποίας ἀφῆκεν ἐπιγραμματικὴν περιγραφὴν, ἐν μόνον ἀκρωτήριον καὶ εἰς μόνον παρ' αὐτῷ ὄρμος ὑπάρχει. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Φιλέα ἢ κατ' ἄλλους ἢ Φιλία ἄκρα, τὸ σημερινὸν Καράμπορον, ὅπου τὸ ἀκροτελεύτιον ὄχρον τῆς ὀχρωματικῆς γραμμῆς τῶν Μετρῶν ἐπὶ τοῦ Πόντου. Τοῦτο εὐρίσκεται ἐναντι τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς λίμνης Δέρκων καὶ περὶ τὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα ἀνατολικώτερον ἐκείνης. Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ἀκρωτηρίου εὐρίσκεται καὶ ὁ ὁμώνυμος ὄρμος, ὅπου εὐρίσκουσιν καταφύγιον τὰ πλοία τ' ἀλιεύοντα ἐκεῖ τὴν παλαμίδα καὶ τοὺς σκόμβρους.

Ἐπὶ τῆς Προποντίδος. Ἐπὶ τῆς παραλίας αὐτῆς συναντῶμεν πρῶτον τὸν βαθὺν κόλπον τοῦ Ἀθύρα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται αἱ κωμοπόλεις τοῦ μεγάλου Τσεκμετζέ καὶ τῆς Καλλικράτειας. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Μπαμπᾶ ἢ Προφήτου Ἡλιοῦ κατὰ τὸν Πασπάτη ¹⁾ καὶ τὸν μικρὸν λιμένα τῆς Σηλυβρίας εἰς τὸν ὁμώνυμον ὄρμον. Ἐπειδὴ δὲ ὀλόκληρος ἡ παραλία εἶναι προφυλαγμένη ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τοῦ βορρᾶ καὶ σχεδὸν παντοῦ ἀμώδης καὶ πρόσφορος εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εὐρίσκεται διάστικτος ἀπὸ κωμοπόλεις καὶ χωριά εὐποροῦντα.

Κάτοικοι τῆς Δ. Μετρῶν.

Εἰς προηγούμενον κεφάλαιον ἐδώσαμεν συνοπτικοὺς ἀριθμοὺς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν φυλῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνοικισμῶν αὐτῆς. Προτιθέμενοι ἤδη ν' ἀναλύσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς ἐκείνους καὶ νὰ παραθέσωμεν τὰ ὄνόματα τῶν χωριῶν καὶ τῶν κωμοπόλεων, κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινὰ τῶν στατιστικῶν πινάκων μας δίδοντες σχετικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν ἐπαλήθευσιν αὐτῶν.

Ἐὰν καὶ σήμερον, κατόπιν ἀπὸ τὰς καταπληκτικὰς προόδους ποῦ ἐπραγματοποίησεν ἡ Τουρκικὴ Δημοκρατία κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἀμφισβητεῖται ἡ ἀκρίβεια τῶν δημοσιευομένων περὶ τοῦ πλη-

¹⁾ Ἀ. Πασπάτη Τὰ Θρακ. πρᾶσταια. Ἑλλ. Φ. Συλλ. ἐν Κωνσταντινουπόλει Τ. ΙΒ' σελ. 36.

θυσμοῦ αὐτῆς στατιστικῶν, φαντάζεται πᾶς τις ὁποίας δυσκολίας ἔπρεπε ν' ἀντιμετώπιση ἐκεῖνος πὺ θὰ ἐδοκίμαζε νὰ συλλέξῃ παρομοίας πληροφορίας πρὸ τοῦ 1908. Δηλαδή εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ ἐκείνης ἐγένετο κατὰ μακρὰ χρονικά διαστήματα, μὲ πρωτόγονα συστήματα καὶ ὁ πληθυσμὸς ἐνεφανίζετο καὶ ἐξηκριβοῦτο μὲ τὰ νοφοῦς τεφτερλερί, ὅπου ἐγίνοντο αἱ ἐγγραφαὶ νεογεννητῶν καὶ τεθνεώτων.

Ὁ Ἄ. Ἀντωνιάδης εἰς μελέτην του ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς Θράκης ¹⁾ ἀρνούμενος τὰς πληροφορίας του ἐκ τῆς Ὄθωμ. Ἐπετηρίδος τοῦ 1316 (1901 καθ' ἡμᾶς) τὸν πληθυσμὸν τῆς Δ. Μετρῶν τὸν ὑπολογίζει εἰς 74.075 ψυχὰς ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς Ἑλληνας εἰς 54.787, τοὺς Τούρκους εἰς 16.100, τοὺς Ἀρμενίους εἰς 903, τοὺς Ἐβραίους εἰς 2035 καὶ τοὺς τῶν ξένων ἐθνοτήτων εἰς 250 ἐν ὄλῳ ²⁾.

Ὁ Στ. Ψάλτης εἰς ἐμπεριστατωμένην μελέτην του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνικοῦ στοιχείου» περισυνέλεξε μετ' ἐπιμελείας πλείστας ὅσας ἀπὸ τὰς κατὰ καιροὺς δημοσιευθείσας στατιστικὰς ἀφορᾶσας τὴν Θράκην ³⁾, περιορίζει τοὺς Ἑλληνας εἰς 43 περίπου χιλιάδας.

Ἐκ τῶν πινάκων ἐκείνων ἐκ τῶν ὁποίων τινές, πολὺ ὀρθῶς ἐμβάλλουσαι καὶ εἰς ἐκεῖνον δισταγμοῦς περὶ τῆς ἀκριβείας των, συνάγεται ὅτι ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Δ. Μ. ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπαγόμενος κατὰ τὴν ἱστορουμένην περίοδον ἀπηρτίζετο ὡς ἀκολούθως.

Ἀπὸ 2.285 οἰκογενείας ἐκ τῶν ὑπαγομένων ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Δέρκων.

Ἀπὸ 1.601 ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Μετρῶν.

Ἀπὸ 1.659 οἰκογενείας ἀριθμούσας 9.500 ψυχὰς ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Μητρόπολιν Σηλυβρίας.

Ἀπὸ 6.462 κατοίκους ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας.

Καὶ ἀπὸ 8.470 κατοίκων ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Τυρολόης καὶ Σιρεντζίου ⁴⁾.

1) Α. Ἀντων. Le développement économique de la Thrace Ἀθήναι 1922.

2) Αὐτ. Πίν. ἀρ. 8 σελ. 205.

3) Σύλλ. πρὸς διαδ. ὄφ. βιβλίων. Ἐπιτροπεία Ἐθν. Δημοσιευμάτων Ἀθῆναι 1919.

4) Κατ' ἀνέκδοτον στατιστικὴν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου ἀναφερομένην εἰς

Κατὰ λεπτομερῆ στατιστικὴν τοῦ Ὑπουργείου Δασῶν, Μεταλλείων καὶ Γεωργίας δημοσιευθεῖσαν τῷ 1326 (1910) ὡς Στατιστικὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἡ Δ. Μετρῶν φέρεται ὡς ἔχουσα πληθυσμὸν 93 369 ἐκ τῶν τῶν ὁποίων 48 507 ἄρρενες καὶ 44.862 θήλειαι.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν δὲ τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου τὴν ὑποβληθεῖσαν εἰς τὴν διάσκεψιν τῶν Παρισίων τῷ 1919 ὁ πληθυσμὸς τῆς Διοικήσεως Μετρῶν ὑπολογίζεσθαι εἰς 74 005 ἄτομα ἐκ τῶν ὁποίων 54.717 εἶναι Ἕλληνας 1).

Κατ' ἡμετέρας πληροφορίας συλλεγείσας καὶ συμπληρωθείσας δι' ἐπιτοπίου ἐρεῦνης, τὰ ὀνόματα τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων, ὁ πληθυσμὸς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν κατ' ἐθνικότητος πόλεως εἶχον ὡς ἑξῆς κατὰ τὰ ἔτη 1910—1912.

Α'. Εἰς τὴν κεντρικὴν Ὑποδιοίκησιν (μερκεσί Καζά) τῶν Μετρῶν ὑπῆγοντο τὰ ἑξῆς χωριά.

Ὄνομα χωρίων	Ἐθνικότητες		Ἐπὼν. κατοίκων
	Ἑλλ.	Τούρ. Βούλγ.	
1. Ἀγαλάνι τουρ. Ἀκαλαν 2)	722	—	Ἀγαλλανιότς
2. Ἀγιασματάκι » Ἀγιασμα	683	—	ἀπ' τ' Ἀγιασματάκι
3. Ἀνακάς τουρ. Νακάς καὶ Μπαμπανακάς	—	420	Ἀνακασότς
4. Ἀρναούτκιοϊ	972	—	Ἀρναουτιότς
5. Ἀρμενίκοϊ τ. Ἐρμενίκοϊ	769	—	Ἀρμενιότς
6. Βογάζκιοϊ	2105	—	Βογαζότς

τὸν ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον πληθυσμὸν εὐρυτέρας περιφερείας, ἡ Μητρόπολις Τυρολόης φέρεται ἔχουσα 18 κοινότητας μετὰ 16.735 κατοίκους, ἡ Μητρόπολις Σηλυβρίας 12 κοινότητας μετὰ 13.878 κατοίκους, ἡ Μητρόπολις Μετρῶν 11 κοινότητας μετὰ 9.007 κατοίκους καὶ ἡ Μητρόπολις Δέρκων 36 κοινότητες μετὰ 25.937 κατοίκους. Ἐν συνόλῳ 65.557. Ἄλλ' ὡς γνωστὸν οὔτε ἡ Μητρ. Τυρολόης, οὔτε ἡ τῶν Δέρκων συμπεριλαμβάνοντο ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Δ. Μετρῶν.

1) Ἄ. Ἀνδρεάδου. Εἰς Περιοδικὸν *Metron Patona*, T. I. ἀρ. 2. 1920.

2) Εἰς τὸν πίνακά μας διατηροῦμεν τὴν ὀνομασίαν τῶν χωρίων ὅπως ἦσαν εἰς τὴν συνήθη χρῆσιν τοῦ ἐγχωρίου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ τοῦτο διότι μερικὰ ἐξ αὐτῶν γράφονται παρηλλαγμένα ἢ καὶ ἐσφαλμένα ἀπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Κατόπιν ἀπὸ τὸ ὄνομα ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρον. Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐξυπακούεται τὸ ἄρθρον τό.

Όνομα χωρίων	Ἐθνικότητες Ἑλλ. Τουρ. Βούλγ.		Ἑπ. κατοίκων
7. Γεντιζέ τ. Γεντιζέκιοι	—	395	— Γεντιζότς
8. Δελλιῶνες(οί) Σουργκιούνκιοι	1796	—	— Δελλιωνιάτς
9. Διασῶρανη (ή) τ. Γισσι-βιραν	—	275	— Διασωρατίτς
10. Ἄλμπασάνι τ. Ἐλμπασάν	1075	—	— Ἄλμπασανιότς
11. Ζεδίνι τ. Ἴζεδδίν	—	431	— Ζεδινιότς
12. Ἴμποχώρ τ. Μιραχώρ	—	—	369 Ἴμποχωριτς
13. Καδήκιοι	856	—	— Καδηκιοτς
14. Καλφάκιοι	—	273	— ἀπ'τὸ Καλφάκιοι
15. Καμπακτσή τ. Καμπάκτσα	—	208	— Καπαξότς
16. Καρακήζη	—	—	200 ἀπ'τὸ Καρακήζη
17. Καστανιές (οί) τ. Κεστεναλικ	1225	—	— Καστανιότς
18. Κηζηντζαλή	—	167	— Κηζηντζαλιότς
19. Κιούρτζικα (τὰ) τ. Κιούρτζιοι	—	90	— Κιούρτζς
20. Κλαλί τ. Ὀκλαλί	946	—	— Κλαλιότς
21. Μέτρες (οί) τ. Τσατάλτζα	1856	1200	— Μειρινός, Τσα- τάλτζαλης
22. Μπαξαίτς	—	135	— ἀπ'τὸ Μπαξαίτς
23. Νιχώρι τ. Γενίκιοι	958	—	— Νιχωριτς
24. Ὀρτζούνι τ. Ὀρτζονλοῦ	—	220	— Ὀρτζουνιότς
25. Σάγιαλη	—	350	— ἀπ'τὸ Σάγιαλι
26. Σαζλή-Μπόσνα (ή)	—	280	— ἀπ'τὴ Σαζλή- Μπόσνα
27. Σουμπάσκιοι	—	315	— Σουμπασκιοτς
28. Στραντζα (ή) τ. Ἰστράντζα	5023	50	— Στραντζιότς καὶ Στραντζαλιότς (ἐκ τοῦ τουρκικοῦ)
29. Τζιγιέζ τ. Ἴντζιγιέζ	—	295	— Τζιγιεζιότς
30. Τουρσοῦνκιοι	—	220	— ἀπ'τὸ Τουρσοῦνκιοι
31. Τσαῖρ-δερε	—	500	— » Τσαῖρ δερε
32. Τσακίλι	897	—	— » Τσακλιότς
33. Τσανακτσή τ. Τσανάκτσα	—	—	905 » Τσανακτιότς
34. Τσιλιγκιρ	25	187	— » Τσιλιγκιριότς
35. Χαδέμκιοι	70	550	— » Χαδέμκιοι
36. Χαλατσλή	—	250	— » Χαλατσλή
37. Χαδζή-Ἐλμαλή	—	175	— » Χ. Ἐλμαλή

Β'. Εἰς τὸν Ναχιέ τοῦ Δέρκων τὰ ἐξῆς.

1. Ἄσκῶ (ή) τ. Πόδημα	1045	—	— Ἄσκωνίτς
-----------------------	------	---	------------

Όνομα χωρίων	Ἐθνικότητες			Ἐπ. κατοίκων
	Ἑλλ.	Τοῦρ.	Βούλγ.	
2. Βελιγράδ	698	—	—	Βελιγραδιῶτες
3. Δαγιάκαδιν	—	—	619	ἀπ'τὸ Δαγιάκαδιν
4. Δελήγιονος	—	—	435	» » Δελήγιονος
5. Καρατζᾶ (τὸ) καὶ Καρατζιά (ἡ) (τ.) Καρατζάκιοϊ	1472	230	—	Καρατζιῶτες
5. Ἀρμενιοὶ τ. Ἑρμενιοὶ	769	—	—	Ἀρμενιοῦτες
6. Κησηγκαλαν	—	135	—	ἀπ'τὸ Κησηγκαλαν
7. Λάζαο τ. Λαζάρκιοϊ	667	—	—	Λαζαριῶτες
8. Μάνδρα (ἡ) τ. Ἐλιτζαλή	—	30	—	ἀπ'τὴ Μάνδρα
9. Μπακλαλή	—	300	—	» » Μπακλαλή
10. Μπογιαλή	—	196	—	» » Μπογαλή
11. Νιχωράκι τ. Γενίκοϊ	875	—	—	Νιχωριῶτες
12. Ὀρμανλή	—	271	—	Ὀρμανλιῶτες
13. Σαρμπειλῆ	—	160	—	Σαρμπελιῶτες
14. Σόφου	—	145	—	ἀπ'τὸ Σόφου
15. Τάρφα (τὸ καὶ ἡ)	—	—	870	Ταρφιῶτες
16. Τέρκος	—	—	450	ἀπ'τὸ Τέρκος
17. Τζελέπκιοϊ	700	—	—	Τζελεπκιῶτες
18. Τσιφλίκιοϊ	1200	—	—	Τσιφλικιῶτες

Γ. Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σηλυβρίας τὰ ἑξῆς.

Όνομα χωρίου	Ἐθνικότητες			Ἐπων. κατοίκων	
	Ἑλλ.	Τοῦρ.	Βούλ. Ἑβρ. Ἀρμ.		
1. Ἄβρεν	—	620	670	—	Ἄβρενιῶτες
2. Γιαπατζιῆ τ. Γιαπάτζια	—	1131	—	—	Γιαπατζιῶτες
3. Δάγ Γενίκοϊ	—	—	213	—	ἀπ'τὸ Δάγ Γενίκοϊ
5. Καλαυρή (ἡ) τ. Γκελέβρε	43	450	—	—	» τὴν Καλαυρή
5. Κιοστεμῆρ	—	—	260	—	» τὸ Κιοστεμῆρ
6. Κιουτσουκ-κηλιτς	—	653	—	—	» » Κ. κηλιτς
7. Κιουτσουκ-Σεϊμὲν	—	—	793	—	» » Κ. Σεϊμὲν
8. Κουρτουλμοῦς	—	—	253	—	» » Κουρτουλμοῦς
9. Κουρφαλή	30	315	735	—	Κουρφαλιῶτες
10. Μπεκιρλή	—	523	—	—	Μπεκιρλής
11. Μπεϊτζελέο	60	—	300	—	ἀπ'τὸ Μπεϊτζελέο
12. Μπουγιουκ-κηλιτς	—	—	320	—	» » Μ. κηλιτς

Όνομα χωρίου	Έθνικότητες			Έπών. κατοίκων
	Έλλ.	Τούρκ.	Βούλ.	
13. Πληβάτες (οί) τ. Πηγάτος	2561	—	—	Πληβατιανός
14. Σηλυβριά τ. Σηλίβρι	2414	2211	— 1735 929 ¹⁾	Σηλυβρινός
15. Σινικλή	—	—	625	Σινικλιός
16. Τσαντώ (ή) και Τζεδώ. τ. Τσάντα	3525	—	—	Τσεντιανός
17. Τσαουσλή-Μαιζήρκο	—	965	—	άπ' τὸ Τσαουσλή
18. Τσαουσλή-Βουλγάρκο	—	—	265	» »
19. Τσουκούρ-Τσεγκέλ	—	30	175	» Τσουκούρ-τσεγκέλ
20. Φανάρ	2613	—	—	Φαναριός

Δ'. Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν τοῦ Μεγ. Τσεκμετζέ τὰ ἐξῆς :

Όνομα χωρίων	Έθνικότητες			Έπών. κατοίκων
	Έλλ.	Τούρκ.	Βούλγ.	
1. Ἄρσοῦ (ή) τ. Ἀνάρσα	809	65	—	άπ' τὴν Ἄρσοῦ
2. Γαρδὰς (ό)	384	—	—	» τὸ Γαρδὰ
3. Γιαλοῖ (οἱ)	680	—	—	Γιαλίτης
4. Δημοκράνεια (τά) τ. Τσό- πλουτζε	505	—	—	Δημοκρανίτης
5. Ἐξινός	—	182	—	άπ' τὸ Ἐξινός
6. Καλλικράτεια (ή και τὰ)	2003	—	—	Καλλικρατιανός
7. Καλλιὼ τ. Ἀραμήκιοῖ	682	—	—	Καλλιώς
8. Καραγάτς	—	605	—	άπ' τὸ Καραγάτς
9. Λαγοθῆρες (οἱ) τ. Ἀρναούτ- κιοῖ	306	—	—	Λαγοθηριανός
10. Μούχα (ή)	—	255	—	άπ' τὴ Μούχα
11. Ἐάστερο	1908	—	—	Ἐαστεριανός
12. Κονομιεὶ τ. Κούμπουργαζ	550	—	—	Κονομιάτς
13. Ὀμαρλή	—	125	—	άπ' τ' Ὀμαρλή
14. Πλάγια (τά)	627	—	—	Πλαγιανός

1) Τοὺς Ἀθιγγάνους τοὺς συμπεριελάβαμεν εἰς τὸν ἀριθ. τῶν Ἑλλήνων διότι καὶ αὐταὶ ὡς Χριστιανοὶ ὁρθόδοξοι συνεμερίσθησαν τὴν τύχην ἐκείνων εἰς τὸν ἑκπατρισμόν.

Ὄνομα χωρίου	Ἐθνικότητες		Ἐπών. κατοίκων
	Ἑλλ.	Τούρ. Βούλγ.	
15. Παπάζ-πουργάζ	—	151	— ἀπ' τὸ Παπάζ-πουργάζ
16. Τὰς ἀγῆλ	—	—	143 ἀπ' τὸ Τὰς-Ἀγῆλ
17. Τρακάτια (τὰ)	—	95	— » τὰ Τρακάτια
18. Τσακμακλή	—	194	— » τὸ Τσακμακλή
19. Μεγάλος Τσεκμετζές (ὁ)	851	685	— Τσεκμετζελιότις
20. Φανασάκρες (οἱ)	83	—	— ἀπ' τὴν Φανασάκρες

Διάλυσις τῶν χωρίων καὶ συνοικισμῶν.

Ἀπὸ τὰ προεκτεθέντα χωρία καὶ τοὺς συνοικισμοὺς πολλὰ εἶχον διαλυθῆ ἢ ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ τοὺς κατοίκους των καὶ ἐρημωθῆ ἢ καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους μετανάστας καὶ πρὸ τοῦ 1922.

Εἶχον διαλυθῆ καὶ ἐγκαταλειφθῆ διὰ λόγους υἰείας οἱ συνοικισμοὶ τῆς Μάνδρας μεταξὺ τῆς λίμνης τῶν Δέρκων καὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου καὶ τῶν Φανασακρῶν ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς λίμνης τοῦ Ἀθύρα. Οἱ ἐλώδεις πυρετοὶ τοὺς ἠφάνιζον. Ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Βαλκανικῶν πολέμων εἶχον ἐγκαταλειφθῆ ὅλα τὰ Βουλγαρικὰ χωρία καὶ οἱ συνοικισμοὶ τῆς Δ. Μετρῶν ὅσοι κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον εἶχον περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Καὶ περιῆλθον σχεδὸν ὅλοι ἐκτὸς τεσσάρων παρὰ τὴν λίμνην τῶν Δέρκων εὐρισκομένων. Τοῦ Δαγιακάδιν, Δελήγιονος, Τέρκος καὶ Ἰμπροχωρίου. Τὸ Τὰς-Ἀγῆλ εἶχε πρὸ ἐτῶν αὐτοδιαλυθῆ. Οἱ κάτοικοι τῶν τεσσάρων τούτων Βουλγαρικῶν χωρίων ὡς εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς ὀχρωματικῆς ζώνης τῶν Μετρῶν καὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1912—13 ὑπεχρεώθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῶν ἐστιῶν των εἰς τὰ μετόπισθεν αὐτῶν, ὅπως ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἕλληνας κατοίκους τῆς πολεμικῆς ἐκείνης ζώνης ¹⁾.

Οἱ Βούλγαροι τῆς Δ. Μετρῶν, οἱ ἀπελευθερωθέντες ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων των, ἐλπίζοντες ὅτι ἡ πέραν τῆς γραμμῆς Μηδείας-Μέλανος κόλπου Θράκη θὰ κατεκυροῦτο καὶ θὰ παρέμενεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἔσπευσαν νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς πλούσια Τουοικὰ χωρία τῶν πεδιάδων τοῦ Ἐργένου καὶ τοῦ Ἐβρου, τὰ ὅποια οἱ κάτοικοι ἐκείνων εἶχον

1) Τὴν ἰδίαν τύχην συνεμερίσθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Καστανεῶν.

εγκαταλείπει φεύγοντες προς την Κ]πολιν και την Ἀνατολήν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς καθόδου τῶν Βουλγάρων.

Ὅταν μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Θράκης ὑπο τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν ἐκεῖ, καθ' ὃν χρόνον οἱ τέως Βαλκανικοὶ σύμμαχοι εἶχον ἐμπλακεῖ εἰς αἱματηροὺς ἀγῶνας μὲ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τῆς συντριβῆς τῆς Βουλγαρίας, οἱ κάτοικοι τῆς Δ. Μετρῶν ἠθέλησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἐρημωθέντα ἐν τῷ μεταξῷ, πρωτίστως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, χωρία τῶν, δὲν τοὺς ἐδόθη τὸ δικαίωμα. Καὶ ἀφοῦ περιεπλανήθησαν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα, μετηνάστευσαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καθορισθείσης τῆς θέσεως αὐτῶν διὰ τῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας ὑπογραφείσης συνθήκης κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1913 ἐν Κομπόλει ¹⁾.

Τὰ καλῆτερα ἐκ τῶν χωρίων τῶν, ὅπως τὸ Τσανακτσί, ἡ Τάρφα, τὸ Δελέγιονος, τὸ Τέρκος, τὸ Κιοστεμῆρ, τὸ Κουρτουλοῦς καὶ τὸ Τσαουσλή μετετράφησαν καὶ πάλιν εἰς τσιφλικία καὶ περιῆλθον τὰ τέσσαρα πρῶτα εἰς τὰς τουρκικὰς οἰκογενεῖας αἱ ὁποῖαι εἶχον διατηρήσει ἐπ' αὐτῶν καὶ σκιῶδη προγονικὰ δικαιώματα ἰδιοκτησίας, καὶ τὰ ἄλλα τρία εἰς τοὺς Ἑλληνας ἰδιοκτῆτας τῶν, ἄλλα δέ, ὡς τὸ Ἴμπροχώρι, τὸ Καράκησλη, τὸ Δάγ-Γενίκοῖ, τὸ Κιοτσουκ-Σεῖμέν, τὸ Σινικλή ἐχορηγοῦσιν ἐπιβλήθησαν παρὰ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐκεῖ προσφύγων Μουσουλμάνων. Μόνον ὀλίγα βουλγαρικά οἰκογένεια τοῦ Κουρφαλή, παρουσιαζόμενα ἄλλοτε ὡς Πατριαρχικὰ καὶ ἄλλοτε ὡς Ἑξαρχικὰ εἶχον κατορθώσει νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ καὶ μετὰ τὸν ἐκπατρισμὸν ἐκεῖθεν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ὡς μανθάνομεν ἐξεδιώχθησαν κατὰ τὸ 1934 ²⁾.

Πίναξ Τσιφλικίων.

Ἐκτὸς τῶν ἐννενῆκοντα πέντε χωριῶν εἰς τὴν Δ. Μετρῶν ὑπῆρχον καὶ πολλὰί μεγάλαι καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις μὲ περισσοτέρας ἢ

1) Διὰ τῆς συνθήκης ἐκείνης ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία συνεφώνησαν νὰ ὑποβοηθήσωσιν τὴν ἐκούσιαν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τῶν, τῶν εὐρισκομένων εἰς ἀκτῖνα τὸ πολὺ 15 χιλιομέτρων ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν συνόρων τῶν. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι διὰ τῆς παρομιώδους τακτικῆς τῶν κατάρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν ὅλους τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῆς Θράκης. Ἴδε καὶ Α. Ἄντων. *Le developpement en Thrace.*

2) Ἐφημ. «Τὸ Φῶς», ἐν Θεσσ. 3 Αὐγ. 1934.

ὀλιγωτέρας ἐγκαταστάσεις γνωστὰς μὲ τὸ ὄνομα τσιφλίκι¹⁾. Τὰ κυριώ-
τερα ἐξ αὐτῶν ἦσαν τὰ ἐξῆς :

Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μετρῶν

Τὸ Ἄκ Μπουνάο, τὸ Γιουκσελή, τὸ Μαρτινάκι, τὸ Καράχαλη,
τὸ Τουζηλάκι καὶ τὸ Τοιλιγκίρ. Ἐξ αὐτῶν τὰ τρία ἦσαν ἰδιοκτησία
Ἑλλήνων. Τὸ Γιουκσελή ἀνήκεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν κοινότητα τῶν
Μετρῶν²⁾.

Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σηλυβρίας

Ἡ Δαοῦτσα, τὸ Καράσιναν, τὸ μεγάλο Τσελτίκι, τὸ μικρὸ Τσελτί-
κι, ἡ Μπόσνα, τὸ Σαρήκιοῖ, ὁ Φετιές καὶ τὸ Χαρατσή. Καὶ ἐξ αὐτῶν
τὰ τρία ἦσαν ἐλληνικά. Τὸ Σαρήκιοῖ ἀνήκεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν κοινό-
τητα τῆς Σηλυβρίας.

Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν τοῦ μεγάλου Τσεκμετζέ.

Τὸ Ἀγγούρια, τὸ Ἀκτισὲ Μπουργάζ, τὸ Γενί Τσιφλίκι, τὸ Δελι-
κλή-καγιά, τὸ Ἐσαιτζε, τὸ Καπαδηκι, τὸ Κεσλή, τὰ Κλαδιανά, τοῦ
Κούπα, ἡ Κρούσα, τὸ Λαχανάκιοῖ, τὸ Μπόσδερε, τὸ Σέρκιοῖ, τὸ Ἀ-
μύγτος καὶ τὸ Τσεκού, μπόσνα. Καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ πέντε ἦσαν ἐλληνικά.
Εἰς τὸ Δελικλή-καγιά ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ ἐκτὸς Σπάρτα-
κουλὲ καὶ Χαδέμκιοι ὑπῆρχον κατὰ τὰ πρὸ τῆς Τουρκικῆς μεταπολι-
τεύσεως τοῦ 1908 ἔτη ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν παραγωγὴν ἀζύμων τῶν
Ἑβραίων.

Εἰς τὸν Ναχιέ τοῦ Δέρκων καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς λί-
μνης τῶν Δέρκων ὑπάρχει τὸ Κιούρκιοῖ, ὅπου κατὰ παλαιότερους χρό-
νους, λέγεται ὅτι ὑπῆρχον βιομηχανικαὶ καὶ λιμενικαὶ ἐγκαταστάσεις.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρχον παλαιότερον καὶ ἄλλα καλὰ καὶ με-

1) Περὶ τσιφλικίων τῆ: Θράκης ἐν γένει περισσότερας λεπτομερείας ἰδὲ
Μ. Α. Σταμούλη: Ἀγαμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἀνατολικ. Θράκη—εἰς «Θρακικά»,
τόμ. ΙΗ' σελ. 193 κ. ἐφ.

2) Ἐπειδὴ ὡς γνωστὸν μέχρι τοῦ 1913 ἐκτὸς τοῦ Ἀύταρχ. Ταμείου
τοῦ Τουρκ. Δημοσίου καὶ τοῦ Ἐφκαφίου δὲν ἀνεγνωρίζοντο ἄλλα ἰσπικά πρό-
σωπα Δημ. Δικ. τὰ ἀκίνητα τῶν Κοινοτήτων, Ἐκκλ. κλ. ἐνεγράφωντο ἐπ' ὀνόματι
φυσικῶν προσώπων.

μεγάλα τσιφλίκια, τὰ ὅποια εἶχον περιέλθει ἔνεκα διαφόρων λόγων εἰς τὸ Τουρκικὸν δημόσιον ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Βακουφίων καὶ εἶχον πωληθῆ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν παρακειμένων χωρίων, οἱ ὅποιοι καὶ τὰ διενεμήθησαν μεταξύ των. Ἐξ αὐτῶν ἦσαν τὸ Σουμπάσκιοῖ πὺ ἐπωλήθη εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου κατὰ τὸ 1904 καὶ τὸ Χαλκαλή¹⁾ πὺ ἐπωλήθη εἰς τοὺς Καστανιώτας κατὰ τὸ 1885.

Προέλευσις τῶν κατοίκων.

Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι ἐκτὸς τῶν ἀπὸ τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος ἐγκατεστημένων εἰς τὸ τμήμα τῆς Θράκης Ἑλλήνων ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀφωμοιώθασαν καὶ μετὰ τοὺς ὁποίους συνεχωνεύθησαν τελείως ἀπὸ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος οἱ γηγενεῖς κάτοικοι τῆς χώρας, τ' ἄλλα φύλα Τούρκοι, Βούλγαροι, Ἑβραῖοι καὶ Ἀρμένιοι ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ πολλοὺς αἶνας μεταγενεστέρως.

Τ ο ὐ ρ κ ο ι

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Τούρκων εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Βυζαντίου δὲν δύναται ν' ἀναχθῆ πέραν τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Διότι οἱ Τούρκοι μόνον τὸ 1357 ἐγένοντο κύριοι τῆς Καλλιπόλεως, τῆς πρώτης θρακικῆς πόλεως, πὺ περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας των μονίμως καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισεν ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰκτησις τῆς Θράκης. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Τούρκοι μόνον ἐπιδρομὰς πρὸς λεηλασίαν ἐπεχείρουν εἰς τὴν Θράκην²⁾. Τὸ δὲ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς Μέτρας εὐρισκόμενον Ἰντζιγιέζ, σημαντικὴ ἴσως πόλις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ τοὺς παλαιότερους ἔτι, ἀφοῦ μετὰ τὴν κατάληψίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐχορημίτισε καὶ ὡς ἔδρα τῆς Ἐπαρχίας εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέγετο καὶ ἡ Ἀπολλωνιάς³⁾, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μουράτ, τὸ 1372. Αἱ Μέτραι κατελήφθησαν ἔν ἔτος βραδύτερον ἀλλὰ πολλὰ ἰσχυρὰ φρούρια ὡς τὰ τοῦ Δέρκων, τοῦ Ἀθύρα καὶ τῆς Σηλυβρίας καὶ διάφοροι πύργοι καὶ πυργία ὡς τῶν Ἐπιβατῶν, τῆς Ἀπαμείας, τῶν Σχιστῶν καὶ ἄλλα εὐρίσκοντο σταθερῶς εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν

1) Περὶ Χαλκαλή ἰδὲ Μ. Σαραντῆ Μεσ. Γράμματ. τ. Β', Ἀθῆναι 1935 σελ. 158 κ. ἐφ.

2) Χάμμερ, Ἱστορ. Ὀθωμ. Λύτ. μετάφρ. Κροικιδᾶ, βιβλ. 5 σελ. 155.

3) Χάμμερ, αὐτόθι, σελ. 210.

καί μόνιμος ἐγκατάστασις Τούρκων εἰς τὰ περίξ αὐτῶν δέν ἦτο εὐκολος. Ἀλλά οὔτε καί κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τήν ἄλωσιν ἔτη ἐπροθυμοποιήθησαν νά ἐγκατασταθῶσιν ἐκεῖ πολυπληθεῖς. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῆς πληθώρας τῶν εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Θράκης τσιφυλικίων τὰ ὁποῖα ἦσαν κτήματα τοῦ Δημοσίου καί μεγιστάνων. Ἐξηγεῖται δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ περιφέρεια αὕτη εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλοτε ἦνθει πλείατος πόλεων καί πολισιμάτων, κατὰ τὰ πρό τῆς ἀλώσεως ἔτη εἶχε τελείως ἐρημωθῆ¹⁾.

Ἀλλά καί οἱ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ Τούρκοι ἦσαν ὀλιγάριθμοι. Τοὺς εὐρίσκομεν καί σήμερον εἰς τὰς ἔδρας τῶν ὑποδιοικήσεων καί εἰς τὰ χωρία ὅπου χαρακτηρίζονται ὡς γεωλίδες (αὐτόχθονες) πρὸς διάκρισιν τῶν μεταγενεστέρως ἐλθόντων καί ἐγκατασταθέντων ὁμοεθνῶν ἢ ὁμοθρήσκων των, τῶν Μουατζήριδων²⁾.

Εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντιδος καί μάλιστα μεταξὺ Σηλυβρίας καί Μεγάλου Ἰσκιμετζε δέν ἐνεφανίσθη οὔτε ἓνας τουρκικὸς συνοικισμὸς. Ἴσως διότι τὸ εὐγενικὸν ἐκεῖνον ἔδαφος δέν καρποφορεῖ ἄνευ κοπιώδους ἐργασίας. Οἱ δὲ Τούρκοι ὡς γνωστὸν οὔτε καιρὸν ἄλλ' οὔτε διάθεσιν πρὸς ἐπιπόνους ἐργασίας ἔδειξαν. Προτιμοῦσαν τὰ χλωρὰ καί πλούσια λειβάδια καί τ' ἀνεκμετάλλετα δάση.

Οἱ Μουατζήριδες συνέρρευσαν ἐκεῖ πολὺ βραδύτερον. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τατάρων ἐκ τῆς Κοιμαίας καί ἰδιαιτέρως μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1829, ὅποτε πολλοὶ Τούρκοι καί μουσουλμᾶνοι ἐκ τῶν ἀπελευθερωθέντων τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ παραδοκναβίων ἐπαρχιῶν ἐγκατέλειπον τὰς πατρίδας των χάριν τῆς ἱερᾶς σημαίας τοῦ Ἰσλάμ καί κατέφευγον εἰς τὰς ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσποτεῖον χώρας.

1) Ἐκτὸς τῆς Σηλυβρίας, τῶν Μετρῶν, τοῦ Ἀθύρα καί τῶν Δέρκων ἀναφέρεται ὅτι ἤκμασαν ἐκεῖ καί αἱ πόλεις Χαλκίς, Μελαντιάς, Δαόνιον, Φιλέας ἢ Φιλέα καί Ἀνδριάκη.

2) Γεωλίδες Τούρκοι ἦσαν εἰς τὰ χωρία Ἀ ν α κ ά ς, Ἀ β ρ ε ν, Γ ι α π α γ τ ζ ή, Δ ι α σ ώ ρ α ν η, Ἐ ξ ι ν ό ζ, Κ α λ φ ά κ ι ο ῖ, Κ α ρ α τ ζ ά, Κ ά ρ α γ ά τ ς, Κ α μ π α κ τ σ ή, Κ α λ α υ ρ ή, Κ η ξ η ν τ ζ α λ ή, Κ ο υ ρ φ α λ ή, Μ ο ύ χ α, Μ π α κ λ α λ ή, Μ π ο γ ι α λ ή, Ὁ μ α ρ λ ή, Ὁ ρ μ α ν λ ή, Ὁ ρ τ ζ ο ῦ ν ι, Π α π ά ς - π ο υ ρ γ ά ζ, Σ α ρ μ π ε ἰ λ ή, Σ ο υ μ π ά σ κ ι ο ῖ, Σ ό φ ο ς, Ἰ ξ ι γ ι έ ζ, Τ ο υ ρ ρ ο ῦ ν κ ι ο ῖ καί Τ σ ι λ ι γ κ ί ρ. Εἰς τὰ ἄλλα ἦσαν Μουατζήριδες. Παραλλήλως πρὸς τοὺς γεωλίδες Τούρκους ὑπῆρχαν Μουατζήριδες καί εἰς τὴν Σηλυβρίαν, τὰς Μέτρας καί τὸν μεγάλο Ἰσκιμετζε.

Ἄλλὰ περισσότεροι ἦλθον μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1878 ἐκ Βουλγαρίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Β ο ύ λ γ α ρ ο ι .

Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς καὶ εἰς τὰς διαμάχας τῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ἐνεφανίσθησαν ἀρκετοὺς αἰῶνας πρὶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Καὶ θὰ ἀνέμενον ἴσως τις νὰ συναντήσῃ πῶς εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς Θράκης καὶ ἔχνος παλαιὸν βουλγαρικῆς ἐγκαταστάσεως. Ἄλλ' ὅπως πολλοὺς αἰῶνας ἀρχαιότερον αἱ Σκυθικαὶ φυλαὶ πού κατέκλυσαν τὴν Θράκην ἐλυμαίνοντο αὐτὴν φθάνοντες καὶ μέχρι τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου δὲν ἀφῆκαν ἔχνη τῆς διαβάσεως τῶν, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ Βούλγαροι οἱ ὅποιοι ἐπανελημμένως ἐπέδραμον κατ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔκτου μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος δὲν ἀφῆκαν οὔτε ἔχνος εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἐκεῖ καὶ ἡ μόνιμος ἐγκατάστασις τῶν κυρίως εἰς τὰ παρὰ τὰς Μέτρας τουρκικὰ τοιφλίκια δὲν χρονολογεῖται πέραν τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος καὶ πιθανῶς μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1768.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀναφανέντας ἐκεῖ συνοικισμοὺς ὑπῆρξαν τὸ Τάρφα, τὸ Τσανακτοῆ, τὸ Δαγιακάδιν, τὸ Τέρκος καὶ τὸ Ἰμπροχῶρι. Ὅλα Τουρκικὰ τοιφλίκια ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ δικαιώματα τῶν Μπέηδων διετηρήθησαν ἄθικτα παρ' ὅλας τὰς ἐν τῷ μεταξὺ κτήσεις τῶν κατοίκων αὐτῶν, καὶ περιῆλθον καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν ἐκείνων μετὰ τὸν ἔκτοπισμὸν τῶν Βουλγάρων. Οἱ ἄλλοι συνεστήθησαν βραδύτερον.

Τὸ Κιοντσοῦκ-Σεϊμὲν ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα καὶ φανατικώτερα βουλγαρικὰ χωριά, πού πρῶτον προσεχώρησεν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν, μέχρι τοῦ 1856 ἦτο τουρκικὸν ἀγρόκτημα, Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἠγοράσθη ἀπὸ τὸν Ζαννῆν Στεφάνοβικ καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐπωλήθη παρ' ἐκείνου εἰς ὁμάδα Βουλγάρων ἀγροτῶν οἱ ὅποιοι συμφέσθησαν μονίμως ἐκεῖ, ἐνῶ προηγουμένως τὸ ἐκαλλιέργουν ὡς κολλῆγοι. Τούτους ὁ Στεφάνοβικ τοὺς ἐβοήθησε νὰ κτίσουν ἐκκλησίαν, τὴν μόνην εὐπρόσωπον μεταξὺ ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν πού ἦσαν εἰς τὰ βουλγαρικὰ χωρία, ἐπονομασθεῖσα τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου.

1) Τὴν ἀρχαιότεραν ἐκκλησίαν εἰς βουλγαρικὸν χωρίον ἑλληνιστὶ λειτουργοῦσαν εὐρισκομένη εἰς τὸ Τάρφα ἀνεγερθεῖσα ἐν τῷ 1835. (Δημ. Κυλέμη, Ἐλαρχία Δέρκων ἐν τῷ Ἡμερ. Ἀνατολῆς, Κων/πολις 1886).

Πάντες ὅμως οἱ Βουλγαρικοὶ συνοικισμοὶ κατὰ παρόμοιον τρόπον συνεστήθησαν. Κατ' ἀρχὰς τὰ παλαιότερα ἐκεῖνα χρόνια ὅταν τὰ διάφορα ἐκεῖνα τοιφλίκια, ἐκαλλιεργοῦντο εἴτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν εἴτε καὶ ἐμισθοῦμενα, ἠλλεῖψει ἐντοπίων ἐργατῶν ἠναγκάζοντο ἰδίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, τοῦ θερισμοῦ καὶ τῆς συγκομιδῆς νὰ ἀναζητῶσιν ἐργάτας ἀπὸ ἄλλας ἐπαρχίας. Καὶ προχειροτέρους καὶ οἰκονομικωτέρους εὔρισκον τοὺς ἐκ Βουλγαρίας τοιοῦτους, τῶν ὁποῖον τὸ βιωτικὸν ἐπίπεδον καὶ μέχρι τοῦ 1912 ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους ἦτο πολὺ κατώτερον εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Καὶ εἰς κατοικίαν καὶ εἰς τροφήν καὶ εἰς ἐνδυμασίαν καὶ ἐμφάνισιν. Ἐνα ελάχιστον ἡμερομίσθιον ἦτο ἀρκετὸν δι' αὐτοὺς· ὡς κατοικία ἦτο ἀρκετὸς ὁ ἀχυρὼν. Περὶ ἀνέσεως καὶ πολυτελείας οὔτε λόγος ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους οἱ ἀγρόται ἐκεῖνοι ἔγιναν γνωστοὶ εἰς τοὺς ἐντοπίους ὡς δόπιδες, ὅταν κατὰ μικρὰς ἢ μεγάλας ομάδας τὴν ἄνοιξιν ἤρχοντο πρὸς τὸ Δέλτα δι' ἀναζήτησιν προσωρινῆς ἐργασίας καὶ κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἐγύριζαν εἰς τὰς πατρίδας τῶν. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν τοιφλικίων ἐκείνων ἀντὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζονται ὡς ἐργάτας ἔκριναν συμφερότερον νὰ τοὺς χρησιμοποιοῖν ὡς ἐπιμόρτους καλλιεργητῆς. Ὁρακτιῆδες κατὰ τὴν ἐπιτόπιον ἔκφρασιν.

Ἐρ' ὅσον δὲ αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι τῶν γαιοκτημόνων ἠῤῥξανον, τὰ ἀγροκτῆματα ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν ἐπωλεῖτο εἰς τοὺς καλλιεργητὰς αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐπληθύνοντο.

Βουλγαρικοὶ Συνοικισμοὶ ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸ Β' ἡμῖου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὑποδιοικήσεως Σηλυβρίας.

Ἀρμενιοὶ καὶ Ἑβραῖοι

Διὰ τοὺς Ἀρμενίους λέγεται ὅτι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Σηλυβρίαν τὸ πρῶτον ὡς ἐργάται, ὅταν ἐκτίζετο ἢ ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτὴν Ἀλμυροῦ ποταμοῦ μεγάλη λιθίνη γέφυρα ἢ σιηριζομένη ἐπὶ τριακόντα δύο ἀψίδων, ἢ ὁποία ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐπ' αὐτοῦ ὑπαρχούσης κατὰ τὴν μεγάλην πλημμύραν τοῦ 1563¹⁾ καὶ ὅτι βριδιύτερον συνφασίσθησαν εἰς αὐτὴν καὶ οἱ εἰς τὸ Ἀρμενίκοι ἕως τότε ἐγκατεστημένοι Ἀρμενιοὶ.

1) Χορμερ, Ἱστορ. Ὁθωμ. Αὐτ. βιβλ. 83, σελ. 331.

Ἡ γνώμη αὕτη δὲν μᾶς φαίνεται πιστευτή Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι ἄρμενικαὶ συνοικίαι εὐρίσκονται εἰς πολλὰς σημαντικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, καθὼς καὶ εἰς τὴν Τυρολόην καὶ τὴν Ραιδεστόν, πιθανώτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἢ εἰς τὴν Σηλυβρίαν παρουσία τῶν Ἀρμενίων ἀνάγεται εἰς πολὺ ἀρχαιότεραν ἐποχὴν, εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ὅποιοι διὰ λόγους πολιτικοὺς μετέφερον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἀποίκους εἰς τὴν Θράκην.

Διὰ τοὺς Ἑβραίους πιθανώτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀπφίσθησαν ἐκεῖ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως τῆς Κ]πόλεως ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, ὅποτε ἡ Σηλυβρία περιήλθεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Δόγου τῆς Ἑνετίας.

Ἑλληνας

Διὰ τοὺς Ἑλληνας γνωρίζομεν ὅτι ἔνωρις ὑπὸ τοῦ ἑβδόμου π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Δέλτα εἶχον ἰδρύσει καὶ εἶχον ἀποικίας καὶ δὴ σημαντικὰς. Ἐὰν ἐκτὸς τῆς Σηλυβρίας καὶ τοῦ Βυζαντίου εἶχον ἰδρύσει ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ ἄλλας εἴτε ἐπὶ τῆς παραλίας εἴτε καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, δὲν ἔχομεν μαρτυρίας. Τὰ ὀνόματα ὅμως τοῦ Δασοείου, τῶν Ἐπιβατῶν, τοῦ Ἀθύρα, τῶν Δημοκρανείων, τῆς Χαλκίδος, τοῦ Φιλέα καὶ λοιπῶν δὲν εἶνε Θρακικὰ. Ἴσως ν' ἀνεφάνησαν βραδύτερον ἐπὶ τῶν Μακεδόνων, τῶν ὁποίων συναντῶμεν καὶ ὀνόματα ὡς τὸ Φιλιπός καὶ τὸ Ἀμύντος, ὅποτε ἡ ἐπικοινωνία καὶ ἡ ἐπιγαμία μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Θρακῶν εἶχεν ἔτι πλέον ἐπεκταθῆ.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγοῦμενος τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου, ὅστις διῆλθεν διὰ τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὴν Θράκην καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἐκ τοῦ Δέλτα μᾶς ἀφῆκε πολυτιμωτάτας πληροφορίας γενικῶς διὰ τὴν Θράκην καὶ τοὺς Θρακὰς¹⁾, ἀλλὰ δὲν σημειώνει τίποτε τὸ σχετικὸν διὰ τὸ Δέλτα. Ἀπὸ τὴν περιγραφὴν τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου πού ἔστησεν Μανδροκλῆς ὁ Σάμιος μεταβαίνει εἰς τὰ τῆς κατασκηνώσεως τοῦ Πέρσου μονάρχου εἰς τὰ θαυμάσια νερὰ τῆς Γέννας καὶ τοῦ Μπουνὰρ-χισσάρ, τὰς πηγὰς τοῦ Τεάρου ποταμοῦ²⁾.

Ἄλλος ὅμως ἱστορικός, Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, πού ἐγνώρισε προ-

1) 1) Ἡροδ. βιβλ. 5 Κ. 3 καὶ Κ. 9.

2) Αὐτόθι, βιβλ. 4 Κ. 83—87.

σωπικῶς τὸ Δέλτα καὶ ἐνδιέτριψεν ἐκεῖ κατὰ τὸ 400 π. Χ. ἐπὶ τρίμηνον πολεμῶν τοὺς Θραῶκας ὡς σύμμαχος τοῦ ἡγεμονόπαιδος Σεύθου, διεκδικοῦντος τὴν τοπικὴν ἀρχὴν ὡς πατρικὴν κληρονομίαν, πληροφορούμεθα ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς τῆς Θράκης δὲν ὑπῆρχον πόλεις ἀλλὰ κῆμαι τὰς ὁποίας κατοικοῦσαν οἱ ἐκ τῶν θρακικῶν φυλῶν Μελανδίται, Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι¹⁾. Καὶ μεταξὺ τῶν Θυνῶν, οἱ Μελινοφάγοι.

Ἐκ τῶν ἀφηγήσεων δὲ τοῦ ἰδίου ἱστορικοῦ περὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων των συνάγομεν ὅτι οἱ Τρανίψαι κατεῖχον τὰς πέρας τῆς Τυρολόης καὶ πρὸς τὴν Ραιδεστὸν ἐκτάσεις. Οἱ Θυνοὶ τὰ ὄρη τῆς Στράντζας καὶ τοῦ Κούσκαγια, ἐκτεινόμενα μέχρι τῆς Τυρολόης καὶ Ἡρακλείας καὶ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Καὶ οἱ Μελανδίται τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀθύρα ποταμοῦ, ὅπου εἰς μεταγενεστέρους χρόνους συναντῶμεν καὶ τὴν πόλιν Μελαντιάδα, ἴσως δὲ καὶ τὰς πρὸς τὴν Σηλυβρίαν γεινιαζούσας πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκτάσεις. Καὶ ὅτι οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις μεταξὺ Σαλμυδησοῦ καὶ λίμνης Δέρκων παραλίας Θραῶκες ἐλέγοντο Μελινοφάγοι²⁾.

Τί ἀπέγιναν οἱ γηγενεῖς κάτοικοι τοῦ Δέλτα καὶ ἐν γένει οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἱστορικούς, πρὸς τοὺς ἐγνώρισαν ἐκ τοῦ πλησίον, ἀποτελοῦσαν πρὶν Χριστοῦ ἓν ἔθνος συμπαγές, παμμέγιστον καὶ γενναῖον μὲ παρομοίους νόμους τοπικούς καὶ ἥθη καὶ ἔθιμα τὰ ἴδια ; Διατι δὲν κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν τὰς οικονομικὰς προϋποθέσεις διὰ τῶν ὁποίων τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ συγκροτοῦν τὰς πόλεις των καὶ ἀναδεικνύουν ἴδιον πολιτισμόν, ἅφοῦ ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων μέχρι τῆς ὑποταγῆς των εἰς τὴν Ρώμην κατεῖχον εὐρυτάτην καὶ πλουσιωτάτην χώραν ἀνεξάρτητον ἦσαν δὲ τόσον γείτονες καὶ ἀναμειγμένοι μὲ τοὺς Μακεδόνας ;

Τὰ αἷτια μᾶς τὰ ἐξηγεῖ ὁ πολὺς Ἡρόδοτος. Τὸ ἔθνος τῶν Θρακῶν, λέγει, εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα μετὰ τὸ ἔθνος τῶν Ἰνδῶν. Καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου, εἴαν εἶχεν ἓνα ἡγεμόνα ἢ τοῦλάχιστον τὴν

1) Ξενοφ. Κύρ. Ἀναβ. βιβλ. Ζ. Κ. Β. 32—34. Αὐτ. Κ. Γ. 9.

2) Αὐτόθι Κεφ. Ε'. ια. Τὴν λίμνην τῶν Δέρκων φαίνεται ὁ Ξενοφῶν δὲν εἰς τὴν ἐγνώρισεν. Ὁ Σεύθης δὲν τοὺς ὁδήγησε πρὸς τοὺς ἕπερ τοῦ Βυζαντίου Θραῶκας, καθ' ὅσον οὗτοι δὲν εἶχον περιέλθει ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἄλλου Φυλάρχου τοῦ Τήρους τοῦ Ὀδρῦσου (Αὐτόθι 2).

ιδίαν πολιτικήν κατεύθυνσιν, θά ἦτο ἀκαταμάχητον καὶ καλύτερον ὄλων τῶν ἐθνῶν. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γίνῃ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, καὶ [γι' αὐτὸ εἶναι ἐξησθενημένος. Διότι κάθε τόπος εἰς τὴν Θράκην θέλει τὰ δικά του¹⁾. Καὶ συνεχιζὼν τὴν περιγραφὴν του διὰ τὰς ἀρχὰς ποῦ πρυτάνευον εἰς τὰς πράξεις τῶν Θρακῶν προσθέτει : Οἱ ἐπιφανέστατοι ἀπὸ τοὺς νόμους των εἶναι νὰ θεωρεῖται κάλλιστον καὶ τιμιώτατον τοῦ νὰ μὴ κάμνη κανεὶς καμμιά δουλειά. Νὰ κάθεται ἀργός. Ἀτιμώτατον δὲ ὅταν κανεὶς δουλεύει καὶ καλλιεργεῖ τὴν γῆ. Καὶ θαυμάσιον ὅταν ζῆ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὶς ληστείας²⁾.

Καὶ τὸ χειρότερον διὰ τοὺς Θράκας ὑπῆρξεν ὅτι τὸ βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πολέμου καὶ τῶν ληστειῶν των δὲν τὸ ἐξήσκουν ἐναντίον ξένων ἢ γειτόνων των, ἀλλ' ἐναντίον τῶν ὁμοεθνῶν των. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον μνημεῖα πολιτισμοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδιωματῶν των δὲν κατώρθωσαν νὰ διασώσουν.

*
**

Καὶ ἐκ τῶν φυλῶν τοῦ Δέλτα ἀσφαλῶς πολλοὶ θά μετηγάστειυσαν κατὰ καιροὺς μὲ ἄλλους ὁμοεθνεῖς των εἰς τὴν Βυθινίαν καὶ τὰ ἀνατολικά παραλία τοῦ Πόντου καὶ τῆς Προποντιδος. Πολλοὶ θά συνεχωνεύθησαν ἐνωρίτατα μὲ τὰς ὀλοὲν ἀξαναούσας καὶ πληθυνομένας ἐκεῖ ἑλληνικὰς ἀποικίας, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι θά διετήρουν τὸν ἰδιαιτέρον φυλετικὸν των χαρακτῆρα καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Θράκης εἰς τοὺς Ρωμαίους. Αἱ περὶ τοῦτου μαρτυρίαι τοῦ Στράβωνος³⁾ περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος καὶ τοῦ Πανσανίου⁴⁾ περὶ τὰ μέσα τοῦ

1) Ἡροδ. βιβλ. 5 κ. 3.

2) Αὐτόθι, κ. 9.

3) Ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχῆς τῶν Μακεδονικῶν ὁρῶν καὶ τῶν Παιονικῶν μέχρι Στρυμόνος ποταμοῦ Μακεδόνες τε οἰκοῦσι καὶ Παιῶνες καὶ τινες τῶν ὄρειων Θρακῶν. Γῆ δὲ πέραν τοῦ Στρυμόνος ἤδη μέχρι τοῦ Ποντικῆς στόματος καὶ τοῦ Αἴμου πάντα Θρακῶν ἐστί, πλην τῆς παραλίας. Αὕτη δὲ ἔφ' Ἑλλήνων κατοικεῖται, τῶν μὲν ἐπὶ τῇ Προποντιδίᾳ ἰδρυμένων, τῶν δὲ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ καὶ τῷ Μέλανι κόλπῳ τῶν δὲ ἐπὶ τῷ Αἰγαίῳ (Στράβ. β. Ζ' σελ. 444-45 ἐκδ. Δεινίως).

4) Τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου Θρακῶν ἐβασίλευσεν ὁ Δυσίμαχος τῶν προσοίκων Μακεδόνων, ὅσον ἤρχεν Ἀλέξανδρος καὶ ἔτι πρότερον Φίλιππος· εἶεν δ' ἂν οὗτοι τοῦ Θρακίου μοῖρα οὐ μεγάλη — Θρακῶν δὲ τὴν πάντων οὐδένας πλείους ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὅτι μὴ Κέλται πρὸς ἄλλο ἔθνος ἐν ἀντιεξέταξοντο. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς πω πρότερος Θρακῶν Ρωμαίων κατεσιγήματο ἄθρόους. (Πανσ. Βιβλ. I. 9. 5).

δευτέρου μ. Χριστόν, εἶναι σαφεῖς καὶ κατηγορηματικά.— Ἐκτοτε δὲν γίνεται πλέον διάκρισις Ἑλλήνων καὶ Θρακῶν. Ἡ ξενικὴ δουλεία τὴν ὁποίαν ἀπὸ κοινοῦ συνησθάνθησαν Ἕλληνας καὶ Θρακας, οἱ κοινοὶ πόθοι διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς κοινῆς πατρίδος, τοὺς προσήγγισε στενωτέρου εἰς βαθμὸν ὥστε κάθε τυχὸν ὑφισταμένη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τότε διαφορὰ νὰ ἐκλείψῃ παντελῶς. Ἐκτοτε οἱ Θρακας εἶναι Ἕλληνας ἄνευ ἄλλης ἐπιδράσεως τῶν Ρωμαίων ἐπ' αὐτῶν. Ἡ Θράκη, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Χάμμερ καὶ αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, δὲν ἀπώλεσαν τὸν ἑλληνικὸν τὼν χαρακτῆρα καὶ μετὰ τὴν μετάθεσιν τῆς ἔδρας τῆς Ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον καὶ τῆς συνεπελάττης μετοικησεως πολλῶν Ρωμαίων εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν διότι δὲν ἐγένετο ἐποικισμὸς, ἀλλ' ἐγενετρισμὸς Ρωμαίων ἐπὶ ἑλληνικοῦ στελέχους ¹⁾.

Ὅτι δὲν ἐγένετο κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας εἶναι τελείως ἀπίθανον νὰ ἔγινεν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὅποτε καὶ οἱ αὐτοκράτορες ἦσαν Ἕλληνας καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιρροὴ ἀπεριόριστος.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων.

Πόσοι ἄραγε νὰ ἦσαν οἱ Ἕλληνας τοῦ Δέλτου οἱ περιωπθέντες ἀπὸ τὴν τουρκικὴν λαίλαπα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος καὶ ἐπιζήσαντες τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀγέρωχος πορθητὴς τῆς βουσιλίδος τῶν πόλεων ἠδδόκησεν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ἠττηθέντας νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὴς ἐστίας των καὶ νὰ ζήσουν εἰρηνικά ²⁾.

Κατὰ σημείωσιν τοῦ Ἐπισκόπου Μετρῶν καὶ Ἀθύρα Γερασίμου, τοῦ μετέπειτα Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, εὗρισκομένην εἰς τοὺς ἀνεκδότους κώδικας τῆς Ἐπισκοπῆς ἐκεῖνης εἰς τὰ 1780 ἤτοι μετὰ 327 ἔτη τὰ ἔνδεκα χωρία τῆς δικαιοδοσίας του, διότι τὸ Ἄλμπασάνι καὶ τὸ

1) Χάμμερ, Ἰστ. Ὁ. Αὐτ. βιβλ. 16. σελ. 443 Μετ. Κροκιδά.

2) Ὁ Μωάμεθ κηδόμενος τῆς συντηρήσεως τῆς χώρας ἀνεκῆρουξεν ἵνα πάντες οἱ διὰ φόβον κερουμῆνοι προσέλθωσιν οἴκαδε, βιώσασιν δὲ κατὰ τὸ σῆνηδες. (Χάμμερ Ἰστορ. Ὁθωμ. αυτοκρ. βιβλ. 12ον σελ. 261 εἰς μετ. Κροκιδά. Δοκίμα βιβλ. Γ' Κ-ΙΑ σ. 67).

Νιχώρι τῶν Μετροῶν δὲν ὑπῆρχαν τότε, ἀριθμοῦσαν πεντακόσιας τέσσαρας οἰκογενεῖας ¹⁾).

Κατὰ μαρτυρίαν δὲ τοῦ Μητροπολίτου Σηλυβρίας Παΐσιου, τοῦ μετέπειτα Φιλιππουπόλεως, εἰς τὴν ἐπαρχίαν του τὸ 1816 ὑπῆρχον τριακόσαιοι μόνον οἰκογένεια ²⁾).

Διὰ τὸ τμῆμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας Λέρκων δὲν ἔχομεν πληροφορίας. Ἐκεῖ ἡ κατάστασις εἶναι οἰκτροτέρα, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τὸ μισὸν ὄνομα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐπὶ αἰῶνας ἔξαφανίζεται, ἡ δὲ Ἐπισκοπὴ εἰς τὰ 1629 ἀνασυνιστᾶται ³⁾).

Τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων τοῦ Δέλτα κατὰ τὰ προσηγηθέντα τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων πεντήκοντα ἔτη εἶναι ἀνεκδίγητα. Λεπτομερεῖς περιγραφαὶ τῆς σκληρότητος καὶ ἀγριότητος ἐκείνων εὐρίσκει τις εἰς τοὺς συγχρόνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους ⁴⁾. Καὶ εἶναι ἄπορον πῶς ὁ θρακικὸς πληθυσμὸς δὲν ἐξηφανίσθη παντελῶς ἐκ τοῦ τμήματος

1) Ἡ σημείωσις τοῦ Γερασίουμ ἔχει ὡς ἐξῆς εἰς στήλην προσθέσεως— Γαρδᾶς 10, Ἄροῦ 38, Ἀκσιπέουρογῶζ 17, Τσεκμεϊζές 60, Καλλικράτεια 96, Δημοκράνεια 22, Λαγοθήρ. 17, Φανασακρ. 25, Πλάγια 20, Τζακίλι 69, Μέτραις 130. Τὸ ὄλον ὀσπίτια 504. (Ἰδέ Θρακ. τομ. 5ος σελ. 163).

2) Ἐκκλ. Ἀλήθ. 1888 μὴν Ν]βριος ἀρ. 3, σελ. 11. Ὁ Κώδιξ Παΐσιου ὑπὸ Μ. Γεδεών.

3) Καταλ. ἐπισκ. καὶ μητρ. Ε. Σιδερ. Περιόδ. «Ὁρθοδ.» ἐν Κ]πόλει 1932.

4) Ἐπλαύναν δὲ Βαγιατζήτης, λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης (75. Β. σελ. 43) τὴν τε γῆν ἔκτειρε καὶ τὴν χώραν ἐκάστου ἐδήου καὶ κόμας ἀνδραποδισάμενος τὰς προαστεῖους, ὡς οὐδὲν προεχώρει ἢ τοῦ ἄστέως αἵρεσις, ἀπεχώρησεν οὐτως ἀπ' οἴκου. Ἐκπέμπων δὲ στρατεύμα πανταχοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐπολιόρκει τὴν μακρὰν γενομένην πολιορκίαν ἐπὶ δέκα ἔτη.

Οἱ δὲ Τούρκοι τὸ πολεμεῖν ἀφέντες, τὸ σκυλεύειν τὰς κόμας περιέτρεχον. Καὶ ὄρμαθούς ἀναριθμήτους ἐξ ἀλώσεων ἀνθρώπους συμπλήξαντες εἰς Κωνσταντίνου ἀνδρας τε γυναῖκας, θηλάζοντα νήπια καὶ ἐφήβους νέους, ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς ἅπαντας φήρδην μίγδην ἀπεμπολοῦντες ἐκόμιζον. Καὶ τὸ δεινότερον ὅτε ὡς ἔτυχε παραχοῆμα οὐχ εὐρίσκετο ὁ ἀγοράζων ἐν ταῖς ὄψει τῶν Ρωμαίων δεινῶς οἱ Ρωμαῖοι παρὰ τῶν βαρβάρων ἐμαστιζόντο. Οὐκ ἄλλο τὸ παυρογενόμενον ἢ ὅτι καμφθέντες αὐτοὺς ἐξωνήσουσι. Τοὺς δὲ μὴ ἐξωνουμένους παρευθὺς τὸν παρθμόν διαβιβάσαντες ἐν τῇ Προύσῃ καὶ ἀνωτέρω τοῦτους ἀπέπεμπον ἐν τοῖς Τούρκοις πεπραθησομένους—ἀφηγείται ἄλλος ἱστορικός. (Μ.) Δούκα, Βυζ. Ἱστορ. κ-β').

Καὶ ὁ Χάμμερ συμπληροῖ. Ἀρχομένου μηνὸς Ἰουνίου 1422 ὁ Μιχάλ βεης, προέβη πρῶτος εἰς τὰ τεῖχη τῆς Κ]πόλεως μετὰ μυριῶν ἀκοντιζέων καὶ ἐπόρθησε τὰ πέριξ, πυρπολῶν κόμας καὶ ἀγρούς, φονεῖων ζῖφα, ἀπάγων εἰς δουλείαν τοὺς κατοίκους καὶ διαφθειρών παρθένους καὶ παῖδας. Μετὰ δέκα ἡμέ-

ἐκεῖνου τῆς Θράκης ἔκτοτε. Συνδεδεμένος μὲ ἀπειρον στοργὴν καὶ ἀνεξάντλητον ἀγάπην πρὸς τὸ πατριον ἔδαφος καὶ τὰ πατρῶα ἥθη καὶ ἔθιμα ἐπέζησεν ὄλων τῶν δεινῶν του διὰ τὰ ἴδια καὶ πάλιν ἀναγενώμενον τὸ ἀθάνατον ἔθνος του ἐξ αὐτῆς τῆς τέφρας.

Θέσεις τῶν χωρίων.

Εἰς τὰ σημερινὰ πολιίσματα καὶ τὰ χωρία τῆς Δ. Μετρῶν, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς Ρωμαιοκρατίας καὶ ἐντεῦθεν ὑπέστησαν ἀναριθμήτους βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς, καταστροφὰς καὶ ἐρημώσεις ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν ὁποίων ἐξηφανίσθησαν καὶ πόλεις ¹⁾. εἶναι δύσκολον νὰ ἀναζητήσωμεν πειστικὰ τὰς ἀντιστοιχίας θέσεις τῶν Θρακικῶν κωμῶν τοῦ Ξενοφῶντος ἢ καὶ τῶν πρὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπικρατίσεως ἐπὶ τῆς Θράκης χρόνων. Τὰ καθαρῶς θρακικὰ πολιίσματα δὲν μᾶς ἀφῆκαν ἕχνη. Στηριζόμενοι ὅμως εἰς τυχαῖα γεγονότα καὶ πολλάκις εἰς τὴν ὀνομασίαν τῶν χωρίων δυνάμεθα ὀπωσδήποτε νὰ ἀναγνωρίσωμεν καὶ νὰ δεχθῶμεν ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ὑπαρχόντων κατὰ τὸ 1922 καὶ κατονομασθέντων Συνοικισμῶν Ἑλληνικῶν καὶ μὴ, ἀρχαιοτέρους τούτων.

Ἐκτὸς τῆς Σηλυβρίας εἰς τὴν πρὸ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων περίοδον πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν καὶ τὸν Ἄθῦρα καθὼς καὶ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν παρεμβалλομένους μικροτέρους Συνοικισμούς, τῶν Δημοκρατειῶν καὶ τῆς Καλλικρατείας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Καλλικράτεια κατὰ τὸν ἔβδομον αἰῶνα φέρεται ὡς τόπος ἐρατεινός ²⁾. Καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1400 μνημονεύεται ὡς χωρίον ³⁾. Ἐν τούτοις ἡ παράδοσις ὅτι πα-

ρας ἀφίκετο καὶ ὁ ἐπίλοιπος πολιορκητικὸς στρατός, δὲ εὐρῶν κόμας καὶ ἀγροὺς πεπορθημένους, ἐκόρησε τὴν λύσσαν αὐτοῦ ἐκρίζων καὶ τέμνων τοὺς κήπους καὶ τὰς ἀμπέλους, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ τὰ φυτὰ. (Ἱστορ. Ὀθ. Αὐτ. βιβ. 10 σελ. 66 μετ. Κροζιδᾶ).

Κατόπιν παρομοίας καταστάσεως εὐκολον εἶναι νὰ ὑπολογίσῃ τις πόσαι ἑλληνικαὶ οἰκογέναιαι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ἐκεῖ τὸν Μάϊον τοῦ 1453 καὶ νὰ ἐννοήσῃ διατὶ ἐκεῖ πού ὑπῆρχον ἄλλοτε πέντε Ἐπισκοπαὶ δὲν εὐρίσκειτο ἱερεὺς νὰ μνημονεύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ ἀθλία κατὰ τὸν Μ. χαρτοφύλακα Ἐπισκοπῆ τῶν Μετρῶν ἔτυχε τῆς ὑψηλῆς τιμῆς νὰ ποιμανθῇ ἐπὶ τινὰ χρόνον παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νέας Ρώμης. (Ἐκκλ. Ἀλήθεια ἐν Κων/πόλει ἔτος 1910 σελ. 20—22).

1) Μελαντιάς, Χαλκίς, Λαόνειον, Φιλῆας, Ἀνδριάκη.

2) Ἔσοφ. βιβ. 8, 8—3.

3) Acta Patr. T. B', σ. 333.

ρά τὴν ἔξοδον τοῦ κόλπου ὑπῆχε παλαιότερον ὁμώνυμος συνοικισμὸς μᾶς φαίνεται λίαν πιθανή.

Ὅμοιος ἀρχαῖον ἑλληνικὸν συνοικισμὸν καὶ μάλιστα σημαντικὸν ἱερὸν πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν καὶ εἰς τὸ χωρίον Καδήκιοι τῆς Σηλυβρίας. Διότι ἐκτὸς τῶν παρ' αὐτῷ ἀνευρεθέντων λειψάνων κτιρίων Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀπεκαλύφθησαν κατὰ καιροὺς διάφορα ἀντικείμενα ἑλληνικῆς ἐποχῆς, τεμάχια ἀγαλμάτων, ἐπιγραφαὶ καὶ ἀριθμοὶ ἀναγλύφων ἐξ ἐκείνων ποὺ παριστάνουν τὸν Θῶκι ἐπέε. Πολλὰ ἐκ τῶν εὐρημάτων ἐκείνων εἶχον συμπεριληφθῆ εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Ἀναστασίου Σταμούλη καὶ ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὴν Σηλυβρίαν κατὰ τὴν ἐσπευσμένην ἐκείθεν ἀνεχώρησαν τῶν Ἑλλήνων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ¹⁾. Ὅμοιος ἦλθον εἰς φῶς καὶ ἀμπολλα ἄλλα θρύμματα πρὸ παντὸς κατὰ τὸ 1912, ὅτε Βούλγαροι ἀνώρυσσαν ἔξωθι τοῦ χωρίου πρὸς τὰ νότια τὰ χαρακώματα αὐτῶν.

Ἑλληνικὸν συνοικισμὸν τῆς ἰδίας ἐποχῆς θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετήσωμεν καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ χωρίου Τσανακτοῆ, ὅπου μεταξὺ ἄλλων μνημείων πρὸ ἑτῶν εἶχον ἀνευρεθῆ καὶ δύο μαρμαρίναι ἀνάγλυφοι πλάκες θαυμασίας ἑλληνικῆς τέχνης αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦ 1908 ἐκόσμουσαν τὴν πρὸς τὴν εἴσοδον πρόσοψιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου, ἀνηραπάγησαν δὲ παρ' ἀγνώστων καὶ ἐξηφανίσθησαν ἔκτοτε.

Καὶ δὲν θὰ ἦτο παράτολμον ἴσως, ἂν εἰς τὴν θέσιν τῶν δύο Τσιλικίων, ἀγροκτημάτων ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν τῆς Μεδίνης, ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν Σίλιαν τοῦ Στράβωνος, τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων τῆς Ἡρακλείας καὶ Σηλυβρίας ²⁾.

Τὰς θέσεις θρακικῶν κωμῶν μποροῦν νὰ διεκδικήσουν ἡ Καλαυρή, τὸ Τζιγιέζ, τὸ Σουμπάσκιοι, τὸ Κάλφα, τὸ Καρατζά, ἡ Στράντζα. Τὰς περιοχὰς αὐτῶν τὰς διαρρέουν ἄφθονα νερὰ καὶ τὰς διακοσμοῦν πλούσια λειβάδια, δάση πυκνὰ καὶ ἐκτεταμένα, κρησφύγετα παντοῖα. Ἀκριβῶς ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ νὰ ζοῦν οἱ ἄνθρωποι σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἰδανικὰ τῶν θρακικῶν φυλῶν.

Θέσεις σημαντικῶν Συνοικισμῶν τῶν πρώτων ἴσως Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἔχομεν λόγους νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὸ Ἄβρεν καὶ τὸ Κουρφαλή ³⁾. Στὰ δύο χωριά ποὺ βρίσκονται ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας, εἰς τὸ ση-

1) Διὰ τὰς ἀρχαιότητας τοῦ Καδήκιοι ἰδὲ Περιοδ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. ἐν Κων/πόλει Παράτ. ΙΖ' τόμ. σελ. 66. Καὶ G. Seure εἰς Rev. de Corr. Hell. ἔτος 36 σ. 587.

2) Στραβ. ἐκ τοῦ Ζ. κ. 56. 5.

3) Ὁ G. Seure εἰς τὸ Κουρφαλή τοποθετεῖ τὸ φρούριον Καινόν.

μεῖον ὅπου αὐτὴ ἐρχομένη ἐκ Κων)πόλεως διχάζεται. Εἰς τὴν κυρίως Ἐγγατιαν πρὸς τὴν Ἡράκλειαν, τὴν δυτικὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὰς βορείους Ἐπαρχίας ὀδικὴν ρωμαϊκὴν ἀρτηρίαν.

*
**

Θέσεις Βυζαντινῶν χωρίων καὶ συνοικισμῶν κατέχουν ἀναμφισβήτως τὸ Ἄγαλανι ἀπὸ τὸν ὄγδοον αἰῶνα μὲ τοὺς Ἀγαλλιανούς¹⁾.

Τὸ Ἄνακας (Μπαμπανακάς) τὸ ὅποιον εἰς τὰ 1363 συναντῶμεν ὡς χωρίον Ἐνακόσια, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἀπέστειλε τὸν δομέστιχον Καντακουζηνὸν μὲ εἴκοσιν εὐγενεῖς καὶ σαράντα στρατιώτας, γ' ἀποκρούση μελετουμένην ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων ἐκ Τριγλέτας πρὸς λεηλασίαν τῶν ἐπιβατῶν καὶ τοῦ Ἀθύρα²⁾. Ἡ Διασώραν με τοὺς Διασωρηνοὺς³⁾. Ὁ Γαρδὰς ἀπὸ τὰ 886⁴⁾ μὲ τὴν οἰκογένειαν τῶν Γαριδᾶ. Οἱ Δελλιῶναις μὲ τὸν Δελεᾶνον⁵⁾. Τὸ Ἐξινόζ

1) Παπαρ. Ἑλλ. Ἰστ. Τ. 3 σελ. 436 ἐκδ. 1872. Καὶ Πατρ. Πίν. Μ. Γεδεῶν Τ. 6 σελ. 370.

2) Χάμμ. Ἰστ. Ἐνθ. ἀνωτ. βιβ. 4 σελ. 155. Ἡ προσθήκη τῶν Τούρκων τῆς λέξεως μπαμπὰ πού μεταφορικῶς σημαίνει τὸν γεροντότερον, τὸν ἀρχαιότερον ἔγινεν ἴσως πρὸς διάκρισιν ἄλλου ὁμωνύμου χωρίου κειμένου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς λίμνης τοῦ μικροῦ Τσεκιμτζέ. Τοῦτο τὰ τελευταῖα χρόνια ἦτο τσιφλίκι. Ἀρχαιότερον μνημονεύεται ὡς χωρίον. (Μ. Γεδεῶν Ἑγγρ. λίθοι καὶ κεράμια. σ. 160).

3) Ἐπετ. Βυζαν. Σπ. Τ. στ' σελ. 154.

4) Γ. Κεδρ. Ἰστ. Τ. Β' σελ. 291. Πατρ. Πίν. Μ. Γεδεῶν Τ. 6 σελ. 337.

5) Γ. Κεδρ. Ἰστ. Τ. Β' σ. 527. Εἰς τὸν κώδικα τοῦ Μητροπολίτου Σηλυβρίας Παΐσιου, ἀρχᾶς τοῦ 19ου αἰῶνος ἀναγράφονται ὡς Δελεῶναις (Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 1888 ἀρ. Φ. 3). Ἐν τούτοις πολλοὶ ἀσχοληθέντες μὲ τὴν ἐριμνεῖαν τῶν ὀνομασιῶν τοῦ χωρίου τούτου κατέληξαν εἰς μυθικὰ συμπεράσματα. («Θρακικά» Εὐστρ. Δράκου σ. 26 — «Θρακικά» Τ. Β' σ. 275). Ὅσον διὰ τὴν τουρκικὴν ὀνομασίαν τοῦ χωρίου. Σουργκιούνκιοι, ἡμεῖς τὴν ἀποδίδομεν εἰς τὴν θυμοσοφίαν τῶν Τούρκων εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὁποίων δὲν εἶνε σπάνια αἱ ἐπιτυχεῖς παρομοιώσεις. Ἐὰν ποτέ, ὡς θέλουν νὰ πιστεύουν μερικοὶ οἱ Δελλιῶνες ἐξετοπίζοντο ἐκ τῆς παρακίου ὁδοῦ διὰ λόγους ληστρικοὺς, ἢ θέσις τῶν δὲν θὰ ἦτο ἀσφαλῶς ὀλίγα μόνον χιλιόμετρα ἐκείθεν. Οἱ Τούρκοι ἐχαρακτήρισαν τὴν θέσιν τῶν Δελλιωνῶν κατὰ παραβολὴν τῶν μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ Ἀθύρα ἐπὶ τῆς ὠραίας παραλίας εὐρισκομένων ἄλλων Συνοικισμῶν.

μέ τους Ἐξαζηνούς τῶν ὁποίων καὶ Μονὴ ἀναφέρεται¹⁾. Τὸ Οἰκονομειὸ ἀπὸ τὰ 1260²⁾. Οἱ Γιαλοὶ (Αἰγιαλός) ἀπὸ τὰ 1339³⁾. Τὸ Παπάσπουργάζ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πασπαρά καὶ τὸ Κάραγατς ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν του ὄνομα ἢ Πτελέα ὡς ἀγρόκτημα κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ Οἰκονομειοῦ.

Τὰ χωρία Οἰκονομειὸ καὶ Πασπαράς καὶ τὸ ἀγρόκτημα Πτελέα τὸ εὐρίσκομεν εἰς τὸ Χρυσόβουλον τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀνθούοντα καὶ παραχωρούμενα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον⁴⁾. Καὶ τὰ ἐπανευρίσκομεν μετὰ ἑκατὸν περίπου ἔτη ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα, ποιὸς ξέρει γιὰ πολλοστὴ φορά, ὅταν ἄλλος αὐτοκράτωρ, ζητεῖ νὰ τ' ἀναλάβῃ διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐκεῖ ἀπομάχους στρατιώτας καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἀποκρούει τὴν παράκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος⁵⁾. Τὸ Ὁρτζοῦνι, ἴσως μὲ τὴν Λάμπουσαν, τὴν ὁποῖαν ἀνευρίσκομεν ἀναγραφομένην εἰς ὀρόσημον, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε τὰ κοινὰ ὄρια αὐτῆς, τῆς Φιλίας καὶ τῶν βουνομίων τοῦ Οὐρβανοῦ Ζουζουλακίου, Ρωμαίου ἄρχοντος τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα διασάζει τὸ παρακείμενον εἰς τὸ χωρίον τσιφλίκι, Τουζελέκι.

Τὸ ὀρόσημον ἐκεῖνο, λιθίνη στρογγύλη στήλη, πύχους τριάκοντα ἕως τριάκοντα πέντε ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ ὕψους ἑνὸς περίπου μέτρου μεταβαπτισθὲν εἰς σκεῦος ἐκκλησιαστικὸν διὰ τῆς χαράξεως ἑνὸς ἀκόμψου σταυροῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιμελημένης ἐπιγραφῆς του, ἐχρησίμευεν τίς οἶδεν ἀπὸ πότε, ὡς στήριγμα τῆς ἀγίας Τραπεζῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Μετρῶν. Τὸ 1924 ὅταν καὶ οἱ Μετρίνοι ὑπήχθησαν εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν μεταξὺ ἄλλων κειμηλίων των μετέφερον καὶ τὸ ὀρόσημον εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν νέαν πατρίδα των, τὴν Γέφυραν παρὰ τὸν Ἀξιόν.

Ἡ Καλαυρὴ ἀπὸ τὸ 532⁶⁾. Οἱ Δέρκοι ἀπὸ Ἀναστασίου τοῦ Α'. Καὶ οἱ Μέτρες ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἀπὸ τὰ ἔτη ποὺ ἐνεφανίσθησαν ὡς φρούρια καὶ ὄχυρωμένα κῶμαι⁷⁾.

1) Ἄνν. Κομνηνῆ. βιβ. 12. σελ. 158.

2) Acta Patr. T. B'. σ. 6.

3) Αὐτόθι σελ. 297.

4) Περιοδ. Πανδῶρ. T. IE'. σελ. 25—30 Χρυσοβ. M. Παλαιολόγου.

5) Συγγίλιον Πατρ. Νεβλου εἰς Acta Pat. T. B'. σελ. 6. Migne T. 152, σελ. 1415.

6) M. Γεδειών. Ἐγγρ. λίθοι καὶ κεράμια σελ. 160.

7) Ὁ Στ. Ἀριστ. φρονεῖ ὅτι οἱ Δέρκοι καὶ τὸ φρούριον αὐτῶν ἐκτίσθη-

Ἐκτὸς τῶν προεκτεθέντων, χωρία τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς εἰς τὴν Δ. τῶν Μετρῶν πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν καὶ εἰς τὰς θέσεις τσιφλικίων. Διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων, μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀρχοντικὰς οἰκογενεῖας τῶν Βυζαντινῶν. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι τὰ Ἀγγούρια μᾶς ὑπενθυμίζουν τοὺς Ἀγγούρους τῶν ὁποίων ἀπὸ τὰ 866 μνημονεύεται καὶ Μονή¹⁾ Ἡ Δασούτσα τὸν Στυλιανὸν Ζαούτσα πενθερὸν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο²⁾. Τὰ Κλαδιανὰ τὴν οἰκογένειαν τῶν Κλαδᾶ ἀπὸ τὰ 1260³⁾ καὶ τὸ Λαχανάκοι τὰς οἰκογενεῖας τῶν Λαχανᾶ καὶ τῶν Λαχαναδράκων⁴⁾. Καὶ τέλος τὸ Μαρτινάκι, ὅπου σώζεται καὶ σήμερον ποτάμιον μὲ τὸ ὄνομα Μαναστήρ-δερετὴν ἐξέχουσαν κατὰ τὸν ἕννατον αἰῶνα οἰκογένειαν τῶν Μαρτινακίων τῶν ὁποίων καὶ Μονὴ ὑπῆρχεν⁵⁾.

ἽΟνομασία τῶν Χωρίων. Ἀρχαῖαι πόλεις.

Μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ Στράβωνος ὁ ὁποῖος πεντακόσια ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Σηλυβρίας ἦλθε νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐξήγησιν τῆς ὀνομασίας αὐτῆς, θὰ προσπαθήσωμεν καὶ ἡμεῖς τολμηρώτερον ἐκείνου νὰ ἐξηγήσωμεν τὰς ὀνομασίας τῶν χωρίων τῆς πατρίδος μας, ἂν καὶ ἔχομεν πικρὰν πείραν ἐκ τῶν συγχρόνων μετονομασιῶν πόλεων καὶ χωρίων, ὅτι πολλαὶ ὀνομασίαι δίδονται αὐθαιρῶτως.

ἽΟτι πολλὰ ἐκ τῶν χωρίων τῆς Δ. Μετρῶν ἑλληνικὰ καὶ τουρκικὰ

σαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου τὸ 507. (Περ. Ὁρθοδ. ἐν Κ)πόλει ἔτος Θ. τεύχ. 98 σελ. 88).

Καθ' ἡμᾶς οἱ Μέτρες κατέχουν τὴν πέραν τοῦ Ἀθύρα θέσιν Ἐπισκοπεῖα ὅπου ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Α'. ἔκτισε κατὰ τὸν Προκόπιον φρούριον οὐχὶ κατὰ τὸν συνήθη, ἀλλ' κατ' ἰδιόρρυθμον τύπον. (Προκ. Περὶ κτισμ. βιβ. IV. 9. 19.).

1) Χωνιάτης. Ἐκδ. Βόν., σελ. 432.

2) Βίος Πατριαρ Ἐθθυμίου.

3) Ἐλληνομν. Ἐτ. 1929. σελ. 270. Εἰς τὸ ὄνομα τῶν Κλαδάδων θὰ ὀφείλει ἴσως καὶ τὴν ὀνομασίαν του τὸ Κλαλί, κατὰ μετατροπὴν τοῦ δ εἰς λ, ἀφοῦ κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν τὸ κλαδί (κλωνάρι) ἦτο εὐτελὲς διὰ τὴν ὀνομασίαν τοῦ χωριοῦ καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ συνηγοροῦντων καὶ τῶν ἐγγραμμάτων ἀγραμμάτων μας τὸ μετεβάπτισαν εἰς Ὀκλαλή. Ὅπως τὸ Ἀγαλάνι εἰς Ἀκ-άλαν, τὴ Διασφώραν ἐκ Γιασή-βιράν, τὸ Ἀβρεν εἰς Ἀκ-βιράν κ.λ.

4) Μεσ. Βιβλ. Σάθα Τ. Β'. σελ. 500. Ν. Ἐλληνομ. ἔτ. 1929 σελ. 237.

5) Μ. Γραμμ. σελ. 376. Μ. Γεδεῶν Βυζ. ἑορτ. εἰς Περ. Ἐλλ. Φιλ. Συλλ. τόμ. Κς'. σελ. 297.

ἐπῆραν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐξ ὀνομάτων διακεκριμένων ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι εἴτε τὰ εἶχον συνοικίσει καὶ τὰ προστατεύσει εἴτε καὶ ἐξουσιάζον τὸν χώρον τῆς περιοχῆς αὐτῶν πρὸ τοῦ συνοικισμοῦ των, εἶναι φανερόν. Διὰ πλῆθος ἐλληνικὰ χωρία ὠμιλήσαμεν ἤδη. Δυνάμεθα ἐδῶ ν' ἀναφέρωμεν καὶ τουρκικά. Τὸ Ζεδίνι ('Ιζεδδίν), ἐπῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸν πρίγκηπα Γιουσοῦφ 'Ιζεδδίν τοῦ ὁποίου κτῆμα ἦτο ἡ περιοχή εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθησαν οἱ Τάταροι κάτοικοι αὐτοῦ ἐλθόντες ἐκ Ρουμανίας. Τὸ Καμπακτοῦ μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν Καμπακτοῦ-ὄγλου βεζίρη ἐπὶ Μουσταφᾶ τοῦ Α'. Τὸ Κιζηντζαλί, τὸν Κηλίτς 'Αλῆ διακεκριμένον τοῦρκον στρατηγόν. Τὸ Σαρμπεϊλῆ, τὸν 'Ασάρ-μπεη. Τὸ 'Ιμπροχώρι τὸν 'Εμίρ 'Αχούρ, σταυλάρχην τοῦ πορθητοῦ διακριθέντα κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως¹).

'Επίσης γίνεται φανερόν ὅτι ἄλλα χωρία προσέλαβον τὸ ὄνομα των ἐκ τυχαίου γεγονότος ἢ καὶ ἐκ τῆς τοποθεσίας αὐτῶν. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν μποροῦμε νὰ κατατάξωμε τὸ 'Αγιασματάκι. Τὸ 'Αθναούτκιοι, διότι οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ αὐτοῦ ἦσαν ἐξ 'Αλβανίας. Τὸ 'Αρμενίκοι, τὸ ὁποῖον ἐπίσης λέγεται ὅτι ἦτο κτῆμα 'Αρμενίου καὶ εἶχεν οἰκισθεὶ κατ' ἀρχὴς ἀπὸ 'Αρμενίου, οἱ ὁποῖοι διέφρουσαν πρὸς Σηλύβριαν.

Τὸ 'Αλμπασάνι, τοῦ ὁποίου ἐπίσης οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ κατήγοντο ἐκ τῆς 'Αλβανικῆς ἐκείνης πόλεως. Τὸ Βελιγράδι, εἴτε διότι οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ αὐτοῦ προήρχοντο ἐκ τοῦ Βελιγραδίου τῆς Σερβίας, εἴτε ἐκ τοῦ ὁμωνύμου συνοικισμοῦ τῆς Κων]πόλεως, διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ ὁποίου ἐλέγετο ὅτι προήρχοντο ἐπίσης ἐκ Σερβίας²). Τὸ Κάραγατς, ἀπὸ κάποιαν ἱστορικὴν πετέαν (Τουρ. καρμυαγᾶτς), ὅπως σήμερα ἔχομε στὸν Πειραιᾶ τὴ λεύκα κοντὰ στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, χωρὶς νὰ ὑπάρχη πλέον. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουν, τὸ Βογάτκιοι, διότι εὐρίσκεται εἰς τὴν εἴσοδον μακρᾶς στενωποῦ (Τουρκ. Βογᾶς). Οἱ Καστανιές, διότι εἶχον κτισθῆ εἰς δάσος καστανεῶν. Τὸ Τσακῆλι (Πετροχώρι) διότι εἶναι κτισμένον εἰς ἔδαφος βραχῶδες. Τὸ

1) Σλουμπ. 'Η ἄλ. τῆς Κων]πόλεως, 1914, σελ. 323.

2) Εἰς τὸ Δέλτα ὑπῆρχον δύο χωρία καὶ μία συνοικία εἰς τὴν Κων]πολιν ποῦ ἔφεραν τὸ ὄνομα Βελιγράδι. 'Η συνοικία ἦτο εἰς τὰ 'Εξ Μάρμαρα. Τὸ ἄλλο Βελιγράδι ἄνω τοῦ Βουγιούκ δερῆ τῆς Κων]πόλεως εὐρίσκειτο εἰς τὸ ὁμώνυμόν του μεγάλο δάσος, ὅπου ὑπῆρχαν ἀρκεταὶ τεχνηταὶ λίμναι, τὰ μέντια, ἐκ τῶν ὁποίων ἠδρευέτο ἡ Κων]πολις καὶ μετὰ τὴν διοχέτευσιν εἰς αὐτὴν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης τῶν Δέρκων. 'Εξετοπίσθη δὲ ἐκείθεν κατὰ τὸ 1894 χάριν τῆς καθαριότητος τῶν ὑδάτων τῆς περιοχῆς του.

Τσιφλίκιοι, διότι ὡς μεταγενέστερο ἀπὸ τὰ γειτονικά του ἐκτίσθη εἰς ἀγρόκτημα. Τὰ Πλάγια ὡς εὐρισκόμενα ἐπὶ κατωφερείας, ἐνῶ τὰ γειτονικά Ἀθύρα; καὶ Καλλικράτεια ἀπλώνονται ἐπὶ ἐπιπέδων. Εἰς παρομοίαν αἰτίας ὀφείλουν τὰ ὀνόματά των, ἡ Σάζ (=μὲ σάζια (καλάμια) Μπόσνα, Τσαῖρ δερέ (=ποταμὸς καὶ λειβάδιον) καὶ τὸ Τὰς ἀγγήλ (=λίθινον χειμαδιό).

Μερικά χωρία πάλιν ἐπῆραν τὰ ὀνόματα τῶν τιμαριούχων εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον ἐκχωρηθῆ. Οὕτω τὸ Σουμπάσκιοῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἄλλοτε χωρία ¹⁾, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμειυσεν καὶ ὡς τόπος διαμονῆς τῶν ἐκ τῆς Κριμαίας ἀπὸ τοῦ 1770 ἐξωσθέντων Τατάρων ἠγεμόνων καὶ ὅπου σώζεται ὄμοιον τέμενος καὶ νεκροταφεῖον ἐκείνων, ἐπῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρώτου Σουλτάνου εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη ὡς τιμάριον ²⁾. Τὸ Καλφάκιοῖ, τὸ ὁποῖον ἐγράφετο ὡς χαλιφὲ καργεσι ἀπὸ τὸν Χατζῆ Καλιφὲ ³⁾. Τὸ δὲ Καδήκιοῖ ἀπὸ τὸν δικαστικὸν εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε παραχωρηθῆ. Σημειωτέον ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον Καδήκιοῖ ὑπάρχουν εἰς διάφορα μέρη. Ὁμοίως τὸ Χαδέμκιοῖ καὶ τὸ Τσαουσλή.

1) Εἰς τὸ Σουμπάσκιοῖ ἐσώζετο καὶ πεπαλαιωμένος ὑψηλώτατος τετράγωνος πύργος καὶ δύο ἄξιοι θαυμαστοῦ πελώριοι πλάτανοι πολλοὶ ὀγκωδέστεροι τῆς πλατάνου τῆς Κῶ, τῆς γνωστῆς ὡς πλάτανος τοῦ Ἰπποκράτους. Τῶν πλατάνων αὐτοὶ πολλοὶ κλώνοι ἦσαν τόσον μεγάλοι ὥστε εὐρίσκοντο δύο φορές ἀκουμπισμένοι εἰς τὴν γῆν καὶ ἀνασηκωμένοι.

2) Εἰς τοὺς ἐξορίστους ἠγεμόνας τῆς Κριμαίας ὁ Σουλτάνος ἐκτὸς τοῦ τσιφλικίου τοῦ Σουμπάσκιοῖ (ὑπῆρχε χωρίον καὶ τσιφλικιον ὅπως καὶ εἰς τὸ Τσιλγκιζ) εἶχε παραχωρήσει καὶ τὰ γειτονικά τσιφλίκια Χαλκαλή, Γκιουκσαλή, Χαρατσῆ, Δαούτσα, Κιοστεμήρ, Τσαουσλή καὶ Δάγ-Γενίκιοῖ. Τὰ τσιφλίκια αὐτὰ μετὰ τὸν θάνατον καὶ τῆς τελευταίας ἀπογόνου ἐκείνων, τῆς Φατιμά, γνωστῆς εἰς τοὺς περιοίκους ὡς Σουλτάνας καὶ ὡς παιδιάτρον, γιατί ἐγιάτρευε τὰ μικρὰ παιδιά, τὰ βυζανιάρικα δωρεάν, ἐπισυμβάντα κατὰ τὸ ἔτος 1870, περιῆλθον εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐβκαφίου καὶ ἐπωλήθησαν εἰς διαφόρους. Τὸ Χαλκαλή τὸ ἠγόρασαν οἱ Καστανεῶδες, τὸ Γκιουκσελή ἡ Ἐκκλησία Μετρῶν, τὸ Χαρατσῆ ὁ Ἀρμένιος Ἀντ. Φόλιτς καὶ παρ' αὐτοῦ ὁ ἐν Σηλυβρία ἐγκατεστημέ- καὶ ἐκ τοῦ Τσιφλίκιοῖ καταγόμενος Θεοφ. Κάλφογλου, τὸ Κιοστεμήρ ὁ Θ. Τζούνης, τὸ Τσαουσλή ὁ ἐξάδελφος ἐκείνου Στ. Τζούνης, τὸ Σουμπάσκιοῖ ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ πολέμου οἱ Σουμπασκίῳτες καὶ τὸ παρὰ τὸ Ἄβρεν τσιφλίκιον τὸ ὁποῖον ἠγόρασαν ὁ Κωνστ. Παναγιώτου.

3) Χάμμερ βιβλ. 18, σελ. 561. Τὸ Καλφάκιοῖ τὰ τελευταία χρόνια ἦτο ἄσημον χωρίον. Τὰ παλαιότερα ὅμως φαίνεται ὅτι ἦτο σημαντικώτερον ὄλων τῶν πέριξ. Διότι εἰς αὐτὸ ἐσώζετο θουμάσιος λουτρῶν πεπαλαιωμένος, δρόμοι λιθόστρωτοι παραμελημένοι καὶ ἐρείπια μεγάλων οἰκοδομῶν. Παραπλεύρως αὐ-

Ἄλλων χωρίων ἡ ὀνομασία εἶναι σκοτεινὴ καὶ ἄλλων ἀμφισβητεῖται ζωηρῶς. Ἐκ τῶν πλέον ἀμφισβητουμένων εἶναι αἱ τῶν Δελιω- νῶν καὶ τῶν Ἐπιβατῶν. Ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ὀνομασίαν τῶν σημαντικωτέρων ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν Στράντζαν ποῦ εἶχε τὸν μεγαλύτερον ἑλληνικὸν πλοῦθυσμὸν ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Διοικήσεως.

Ἡ Στράντζα ἡ ὁποία εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ συνταγμάτια φέρεται ὡς Σεργέτζη, Σεργέντζη, Σερέντιον ¹⁾ καὶ Σερέντζιον, φρονοῦν τινες ὅτι ἔλαβεν τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ἀπὸ τὰς στρατιωτῶν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀποικισθέντων ἐκεῖ καὶ ἐπονομαζομένων σεριέντση. Ἡ γνώμη αὕτη μᾶς φαίνεται ἥκιστα πιθανή. Καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ κάτοικοι τῆς Στράντζας διετήρησαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν τύπον ἀγνόητον καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν πολλοῖς καθαρωτέραν τῆς τῶν ἄλλων χωρίων. Ἐὰν ἦσαν ἀπόγονοι Ρωμαϊκῶν λεγεῶνων ἄλλοῖα θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐξέλιξις καὶ ἐμφάνισις αὐτῶν. Εἶναι πιθανώτερον ὅτι ἡ ἑλληνικωτάτη πόλις αὕτη ἐπῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸ παρακείμενον ποτάμιον τὸν Σαργέντιον τὸν ὁποῖον μνημονεῦει ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ²⁾. Εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου, λέγει ὅτι ὁ Ξερμοδίγεστος, ἕνας ἀπὸ τοὺς Θρακῆς φυλάρχους ἔκρυπτε τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἐκτρέπων τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ τῇ βοήθειᾳ οὐχὶ φίλων, ἀλλ' αἰχμαλώτων, τοὺς ἀποίους ἀκολούθως ἔσφαζεν.

Δέρκοι καὶ Δέρκος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἢ μᾶλλον ὡς Δέρκων καὶ Δέρκου σπανίως δὲ ὡς Δέλκων ³⁾ συναντᾶται συνήθως ἢ παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τῆς ὁμωνύμου λίμνης, τῆς ὁποίας λεπτομερῆ περιγραφὴν εὐρίσκει τις εἰς ἔκθεσιν τοῦ Τερνώ-βη. «Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἀρχαιότητι ⁴⁾», κειμένη ἄλλοτε πολίχνη καὶ φρούριον, τελευταίως εὐτελὴς βουλγαρικὸς συνοικισμὸς καὶ σήμερον κτῆμα τουρκικόν.

τοῦ ἐντὸς πυκνοῦ ἄλλοις εὐρίσκειται Μουσουλμανικὸν ἱερόν μεγάλως τιμώμενον καὶ ἀπὸ προσκυνητῶν μεταβαίνοντες, ὡς πληροφοροῦμαι καὶ σήμερον ἐκεῖ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ προσφέροντας δῶρα. Ἐλέγετο ὅτι τὸ ἱερόν τοῦτο ἐτιμᾶτο ἄλλοτε εἰς μνήμην τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ.

Μὲ ἄλλοις περιεβάλλετο πρὸ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τὸ ἅγισμα τοῦ ἁγίου Κητίου εἰς τὸ Τσανακτση, ὅπως μέχρι τῶν χρόνων τοῦ ἐκτοπισμοῦ περιεβάλλοντο καὶ τὰ ἅγιάσματα τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (29 Αὐγούστου) εἰς τὸ Καρατζά.

1) «Θρακικά», τόμ. 14, σελ. 209.

2) Διοδ. Ἀποσπ. βιβλ. 21 § 13.

3) «Θρακικά», τόμος 14, σελ. 198.

4) Περιοδ. Ἑλλ. Φιλ. ἐν Κωνσταντινῶν, τόμ. ΚΓ' σελ. 19.

Δὲν εἶναι ἐξηκριβομένον πότε ἐκτίσθη ἐκεῖ τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον σημαντικὰς ὑπηρεσίας παρέσχεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς 1) καὶ τοῦ ὁποίου ἴχνη καὶ σήμερον σώζονται, οὔτε καὶ ἂν ἡ πόλις προὔπῃρχεν ἐκείνου ἢ συνωκίσθη παρ' αὐτῷ μεταγενεστέρως, ὡς πιστεύομεν ὅτι συνέβη καὶ μετὰ τὴν πολίχνην τῶν Μετρῶν παρὰ τὸ φρούριον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν θέσιν Ἐπισκοπεῖα.

Ὁ Στ. Ἀριστάρχης γράφων περὶ τῆς πόλεως ταύτης, τὴν ἀνεγέρσιν τοῦ φρουρίου αὐτῆς, καθὼς εἶδομεν, τὴν ἀποδίδει εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον τὸν Α', καὶ ὡς χρόνον ἀνεγέρσεως αὐτοῦ καθορίζει τὸ ἔτος 507. Λέγει δὲ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Δέρκου ἐδόθη εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ δέρκομαι, βλέπω δηλαδὴ, διότι ἐτέθη ἐκεῖ ὀλονεὶ ὡς ἐποπτεύων σκοπὸς τὰς κινήσεις τῶν κατὰ τοῦ Ἀναστασιανοῦ τείχους ἐπερχομένων ἐχθρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν ἄκρη ἀπέληγεν ἐκεῖ 2).

Ἡ γνώμη ὅτι τὸ φρούριον τῆς Δέρκου ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου καὶ δὴ κατὰ τὸ ἔτος 507 δὲν μαρτυρεῖται. Πάντως δὲν ἦτο δυνατόν ἀπὸ τὸ ἔτος ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον ὡς πιθανολογεῖται ἤρχισεν ἡ ἀνεγέρσις τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου καὶ ἐπερατώθη τὸ 512 νὰ εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐκεῖ φρούριον διὰ νὰ ἐποπτεύῃ κινήσεις τῶν ἐχθρῶν πρὸ ἀνυπάρκτου ἐρείσματος. Ἐρείσματος τὸ ὁποῖον ὅταν ἀνυψώθη εὗρισκετο εἰς πολλῶν ὠρῶν ἀπόστασιν ἐκεῖθεν, παρεμβάλλοντο δὲ μεταξὺ τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ τείχους, ἐκτὸς τῆς λίμνης καὶ πυκνότητα δάση ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδῆφους. Ἄλλως τε τὸ τείχος τοῦ Ἀναστασίου εἶχεν ἰσχυροὺς προμαχῶνας καὶ πύργους κριθέντας τότε ἐπαρκεῖς διὰ τὴν προστασίαν τῶν καταφόρτων γλιδῆς καὶ πλούτου προαστείων τῆς Πρωτευούσης, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος 3) καὶ ὁ Ἀναστάσιος δὲν εἶδε τὴν ἀνάγκην ν' ἀνεγείρῃ καὶ ἔνδοθεν τοῦ τείχους προμαχῶνας πρὸς ἐνίδχυσιν αὐτοῦ. Οὔτε δὲ καὶ ὁ Ἰουστινιανός. Τὰ ἔνδοθεν τοῦ τείχους διεσπαρμένα ὄχυρά ἀνηγέρθησαν μετὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ Ἀναστασιακοῦ τείχους, παραβιάσθέντος κατ' ἐπανάληψιν

1) Μέχρι τοῦ 1424 εὗρισκεται εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν, (Παπαρ. Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνος, τόμ. Ε', σελ. 325, ἐκδ. 1874.

2) Εἰς παμομοίαν πλάνην περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἀναστασιανοῦ τείχους περιπίπτει καὶ ὁ Α. Morchtmann εἰς τὴν πραγματείαν του Οἱ Ἄβαρες καὶ οἱ Πέρσαι πρὸ τῆς Κων/πόλεως λέγων ὅτι ἐκτείνεται ἀπὸ Δέρκων μέχρι Βουγιούκ Τσεκμετζέ. Περ. Ἑλλ. Φιλ. Συλ. τόμ. Κ—ΚΒ', σελ. 56).

3) Προκ. περ. Κτισμ. (9—4).

παρὰ τῶν ἐπιδρομῶν¹⁾, καὶ διὰ τὰ παρενοχλοῦν τὰς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κων)πόλεως κινήσεις τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὰ χρησιμεύουσαν ὡς καταφύγια καὶ ἄσυλα τῶν κατοίκων τῶν περὶ αὐτῶν κωμῶν ἐν καιρῷ ἐχθρικών ἐπιδρομῶν. Κατὰ ταῦτα ἄλλοῦ πρέπει τὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ὀνομασίαν τῆς πόλεως καὶ τῆς λίμνης. Καὶ τὴν εὐρίσκομεν πρόχειρον εἰς τὸν γεννῆτορα τῆς λίμνης, τὸν Δέλκωνα ποταμόν, τοῦ ὁποίου τὰ ἄσπρῶφρα, οἱ λέβιοι, ὡς ἀλίπαστα ἦσαν ὀνομαστὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα²⁾

Οἱ Δέρκοι ἐγένοντο γνωστοὶ ἐνωρίτερον ὡς ἔδρα Ἐπισκόπου παρὰ ὡς φρούριον³⁾.

Περὶ τῆς Δέρκου, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἄλλων πόλεων ποῦ ἤκμασαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ τῆς Θυριάδος ἄκρας μέχρι τοῦ πρὸς τὴν Μ. Θάλασσαν στομείου τοῦ Βοσπόρου, τὰς μυθικὰς Συμπληγάδας πέτρας ἢ Κυανέας νησίδας. τῆς λιθώδους καὶ ἀλιμένου αὐτῆς παραλίας, ὑπάρχει μεγάλη σύγκυσις εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς νεωτέρους οἱ ὅποιοι ἠσχολήθησαν περὶ αὐτῶν ζητοῦντες ν' ἀνεύρωσι τὰς θέσεις ἐκείνων. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ὁ Σκύλαξ (423—404) δὲν ἀναφέρει πόλεις ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου. Ὁ Στράβων (69 π. Χ. μέχρι 23 μ. Χ.) ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνιάδος μέχρι τῶν Κυανέων τοποθετεῖ τρεῖς πόλεις. Τὴν Θυριάδα, τὴν Φινόπολιν καὶ τὴν Ἀνδριακὴν⁴⁾. Ὁ δὲ Στέφ. Βυζάντιος ἀκριάσας κατὰ τὸν 6ον μ. Χ αἰῶνα, ἀναφέρει μόνον τὸν Φιλέα γραφῶν Φιλέας χωρίον Βυζαντίου. Τινὲς δὲ Φιλέαν, ἄλλοι δὲ Φινέαν γραφουσιν, ἔχει δηλαδὴ τὴν γνώμην ὅτι τὸ αὐτὸ χωρίον ἔφερε καὶ τὰ τρία ὀνόματα⁵⁾.

Διὰ τὴν Μήδειαν, μὲ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς αὐτῆς ὄνομα ἐκ τῆς μυθι-

1) Ἀγαθ. Ἱστορ. β. 14 σ. 308.

2) Ἀθην. Δειπν. βιβλ. Γ' (87. 5). Ὁ Ἀθηναῖος καλῶς τοὺς λεβιοὺς τοὺς τοποθετεῖ εἰς τὸν ποταμόν. Διότι καὶ σήμερον οἱ περισσότεροι καὶ καλύτεροι ψαρεύονται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ὄχι ἐντὸς τῆς λίμνης ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φλοκίας των.

3) Τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον τῶν Δέρκων τὸν συναντῶμεν τῷ 783. Ἀνθ. Ἀλεξ. Χρονολ. Κατάλογοι ἀρχιερ. ἐπαρ. Δέρκων. Ἐφ. Νεολ. Κων)πολις. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν Δέρκων ἰδὲ καὶ Ἀθ. Γ'. Γιαννιοῦ, «Θρακικα», τόμ. ΙΒ', σελ. 181. Ξενοφ. Σιδερ. Μητροπ. Δέρκων, ἐν Κων)πόλει 1932 καὶ Στ. Ἀριστ. Δέρκος ἐν Κ)πόλει 1935.

4) Στράβ. Ζ' β. 319. Πάλιν ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνιάδος ἐπὶ Κυανέας στάδιοι εἰσι περὶ χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἐν δὲ τῷ μεταξύ ἢ τε Θυριάς τῶν Ἀπολλωνιατῶν χώρα καὶ Φινόπολις καὶ Ἀνδριακὴ συνάπτουσαι τῷ Σαλμυδησοῦ.

5) Στεφ. Βυζ. Τὰ Ἑθνικὰ ὑπὸ Κ. Μείεκκii ἐκδ. Βερ. 1849. σελ. 665.

κῆς ἐκστρατείας ἀνὰ τὸν Πόντον τῶν Ἀργοναυτῶν, οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀρχαίων μᾶς ὀμιλεῖ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων συνταυτίζουσι τὸ ὄνομα τῆς Μηδείας μὲ τὸ ὄνομα τῆς Σαλμηδυσσοῦ ὡς πόλεως¹⁾, ἀλλ' οὔτε ὁ Ἡρόδοτος²⁾ οὔτε καὶ ὁ Ξενοφῶν³⁾ μνημονεύουσιν τὴν Σαλμηδυσσὸν ὡς πόλιν. Εἰς ἀμφοτέρους διαφαίνεται ὅτι μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο χαρακτηρίζουσι τοποθεσίαν τῆς Θράκης, τὴν ὁποίαν σαφέστερον διατυπώνει καὶ περιγράφει ὁ Στράβων⁴⁾.

Εἰς περιγραφὴν Ἀνωνύμου, τοῦ Ἀρριανοῦ ὡς φέρεται, ἀκμάσαντος ἀπὸ τὰ 95—175 μ. Χ. ἐκτίθενται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐκ δὲ Ἀπολλωνίας εἰς Χερρόνησον στάδιοι ἐξήκοντα. Ὅριμος ναυσί. Καὶ ἐκ Χερρόνησου εἰς Αὐλαῖον τεῖχος πενήκοντα καὶ διακόσιοι. Ἐνθένδε εἰς Θυσιάδα ἀκτὴν εἴκοσι καὶ ἑκατόν.

Ἀπὸ δὲ Θυσιάδος εἰς Σαλμυδησὸν στάδιοι διακόσιοι. Τούτου τοῦ χωρίου μνήμην πεποιήται Ξενοφῶν ὁ πρεσβύτερος καὶ μέχρι τούτου λέγει τὴν στρατιὰν ἔλθειν τῶν Ἑλλήνων, ἧς αὐτὸς ἠγήσατο, ὅτε τὰ τελευταῖα σὺν Σεύθῃ τῷ Θρακί ἐστράτευσε. Ἀπὸ δὲ Σαλμηδυσσοῦ εἰς Φρυγίαν στάδιοι τριάκοντα καὶ τριακόσιοι. Ἐνθένδε ἐπὶ Κυανίας εἴκοσι καὶ τριακόσιοι⁵⁾.

Οὕτω ὁ Ἀώνυμος ἐκτὸς τοῦ καθορισμοῦ τοῦ Σαλμηδυσσοῦ ὡς χωρίου μᾶς παρουσιάζει καὶ νέαν πόλιν, τὴν Φρυγίαν.

Ὁ Ἀθηναῖος ὁμοῦς Μελέτιος (1690) εἰς τὸ περὶ Θράκης κεφάλαιον τῆς Γεωγραφίας του ὀμιλῶν περὶ τῆς ἀκτῆς ἣτις μᾶς ἀπασχολεῖ γράφει⁶⁾.

—Ὁὐ μακρὰν τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Φάρου τρέχει μικρὸς ποταμὸς, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸ στόμα εὐρίσκονται λίθοι παρεμφερεῖς μὲ ὄνυχας καὶ Σαρδόγγυας. Πάνιον ἄκρον, κοινῶς Φανάρι καὶ αὐτό, Δέλκων, ἣτις καὶ Δελία, καὶ Δέρκος, πόλις ποτε κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Πόντου, τριάκοντα μίλια ἀφισταμένη τοῦ Βυζαντίου, τὰ νῦν ἔρημος, πρῶτον εἶχε θρόνον Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας, ὕστερον ἐτιμήθη εἰς Μητρό-

1) Ἰ. Πανταζ. Ξενοφ. Ἀναβ. Ἀθήναι 1900. Εἰς βιβλ. Ζ' κ. Ε' 12 σχόλιον.

2) Ἡροδ. Βιβλ. IV κ. 93.

3) Ξενοφ. Ἀναβ. Ζ' κ. Ε' 12. Τένναγος γὰρ ἐστὶ ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάττης.

4) Στράβ. αὐτόθι. Ἔστι δ' οὗτος ἔρημος αἰγιαλὸς καὶ λιθώδης, ἀλίμενα πεπταμένους πολὺς πρὸς βορρᾶς, σταδίων ὅσων ἑπτακοσίων μέχρι Κυανέων τὸ μήκος.

5) G. Mullerus, Geog. Gr. Min. ἔκδ. Παρ. 1855, σελ. 399. 35.

6) Γεωγρ. Μελ. Ἀθηναίων, ἔκδ. 1724, σελ. 438.

πολιν. Ἐγγύς ταύτης εἶναι λίμνη καὶ ποταμὸς τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Φινόπολις καὶ Φιλόπολις, πλησίον τῆς Φιλίας ἄκρας, κληθεῖσα ἀπὸ Φινέως τοῦ κτίτορος, παραθαλασσία, οὐ πολὺ μακρὰν τοῦ στόματος τοῦ Πόντου, τὰ νῦν ἔρημος Μεταξὺ τῆς Φινοπόλεως καὶ τῶν Δέρκων, ἔκατοίκουν ποτε οἱ Μελινοφάγοι. Ἀγαθόπολις θρόνον ἐπισκόπου ἔχουσα ὑπὸ τὸν Ἄδρ. μητροπολίτην. Μήδεια, πόλις ποτὲ ἀκουστή τῆς Θράκης μὲ θρόνον ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην. Σαλμαιδυσσός, πόλις ποτὲ μεταξὺ τῆς Φινοπόλεως καὶ Ἀπολλωνίας καίτοι ἀλίμενος, ἀλλὰ μόνον αἰγιαλὸς ἔρημος καὶ λιθώδης ἀνασπεταμένος πολὺ πρὸς βορρᾶν. λέγεται κοινῶς κατὰ τινὰς Σταγνάρα. Πλησίον τούτου ἦτο ἡ Ἀδριακὴ πόλις ποτε παραθαλασσία. Λέγεται κοινῶς Γατόπολις. Μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Φινοπόλεως ἦτο ἡ Φιλῶν ἢ καὶ Φιλοκανὴ πόλις ποτὲ καὶ λίμνη. Μετὰ τῶν Σαλμηδυσσὸν κόλπον εἶναι ἡ Θυνιάς ἄκρα, κοινῶς κάβο Ἰενιά. Πλησίον ταύτης ἦτον καὶ ἡ πόλις Θυνιάς, ἀπ' αὐτῆς ἐκλήθη καὶ ὁ κόλπος Θυνικός, τὰ νῦν λέγεται Ζαγορᾶ¹⁾.

Ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου κυκεῶνος τῆς γονίμου φαντασίας τοῦ Μελετίου μάτην πειρῶνται νὰ εὑρουν διέξοδον πολλοὶ προσπαθοῦντες νὰ συμβιβάσουν τ' ἀσυμβίβαστα καὶ τοποθετοῦν τὰς πόλεις κατὰ βούλησιν, ὅπως εἰς τοὺς Δέρκους τοποθετεῖται καὶ ἡ Φινέπολις²⁾. Καὶ αὐτὸς ὁ Σακελλαριάδης εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του περὶ Θράκης εὐρίσκειται εἰς δυσχερῆ θέσιν ἐπὶ τῆς παραλίας αὐτῆς³⁾.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν τοῦ 1922—24 ἀπὸ τῆς Θυνιάδος ἄκρας μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Βοσπόρου ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς Οὐρίου εὐρίσκοντο κατὰ σειρὰν ἐκ τοῦ Πόντου πρὸς τὸν Βόσπορον ἐπὶ τῆς παραλίας μὲν μία κομόπολις ἡ Μήδεια, καὶ τρεῖς χωριά, ἡ Ἀσκῶ, τὸ Νιχωράκι τῆς Μαύρης θαλάσσης⁴⁾ καὶ ἡ Κίλια. Εἰς μικρὰν δὲ ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, πέντε ἕως ἑπτὰ χιλιόμετρα, τὰ χωρία Καρατζάκιοι καὶ Δέρκος. Καὶ τὰ δύο μεταξὺ Ἀσκοῦς καὶ Νιχωραίου. Ἡ Μήδεια καὶ ἡ Ἀσκῶ ἦσαν χωρὶς λιμάνι. Τὸ Νιχωράκι ἔχει πλησίον του τὸν ὄρμον τοῦ Καραμπουργου παρέχοντα ἀσφάλειαν καὶ ἀπὸ τὸν

1) Μελ. Ἀθηνῶν, Γεωγρ. ἐκδ. 1724, σελ. 438.

2) «Θρακικά», τόμ. IV 1939. Ἡ ὀνομασίαι τῆς ἐπαρχίας Δέρκων, σ. 169.

3) Σπ. Σακελλ. Πόλεις καὶ Θέσμοι Θράκης καὶ Ἰωνίας Ἀθην. 1929, σελ. 151—154.

5) Λέγεται τῆς Μ. Θαλάσσης πρὸς διάκρισιν τοῦ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου Νεοχωρίου.

νότον, ἢ δὲ Κίλια ἀσφαλῆ λιμένα ὅπου κατέφευγαν ἐν καιρῷ κακοκαιρίας καὶ οἱ πέριξ τοῦ Καράμπουρνου ψαρεύοντες κατὰ τὸ φθινόπωρον τὰς παλαμῆδες καὶ τὰ σκουμπριά, πού ἦσαν τὰ καλῆτερα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ Κίλιας καὶ Νιχωρακίου ἦτο περὶ τὰ δεκαπέντε χιλιόμετρα. Ἐκτὸς τῆς Κίλιας καὶ τῆς Δέρκου τὰ ἄλλα ἦσαν ἑλληνικὰ χωριά.

Τὴν ἐμφάνισιν τῆς Μήδειας ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Ὅχι εἰς τοὺς μυθικούς· ἂν καὶ τὸ ὄνομά της ἀναφέρεται εἰς ἐκείνους. Ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ἐποικισμοῦ Ἑλλήνων εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης. Ἐὰν ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ξενοφῶντος ὑπῆρχεν οἰοσδήποτε Συνοικισμὸς ἑλληνικὸς καὶ θρακικὸς καὶ δὴ σημαντικὸς ὁ Ξενοφῶν ἀναμφιβόλως θὰ ἔκαμνε περὶ τούτου μνείαν, ὡς τὸν εὐρίσκομεν νὰ μνημονεύη τὰς κόμας καὶ τὰ χωριά τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς Λέγων δὲ οὗτος Σαλμηδυσὸν ἐννοεῖ καὶ αὐτὸς ὡς ὁ Στράβων τὴν ἀκτὴν, τῆς ὁποίας ἐνοπιᾶζει τὴν ἑκτασιν 1), ἐνῶ ὁ Στράβων τὸν ἐπεκτείνει μέχρι καὶ τῶν Κυανέων.

Οἱ Ἕλληνες καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ ἐμπόρειά των ἐπὶ τῆς Θρακικῆς παραλίας τὰ συνέστησαν εἰς ἀσφαλῆ ἢ ἐπικαιρα σημεῖα. Χαρακτηριστικὸν τῶν ὁποίων στερεῖται καὶ ἡ Μήδεια καὶ ἡ Ἀσκώ. Διότι οὔτε ἐν τῆς θαλάσσης παρέχουσιν ἀσφάλειάν τινα οὔτε καὶ μέ τὴν ἐνδοχώραν καλύπτονται ἀπὸ πυκνὰ καὶ συνεχῆ δάση ἐπικοινωνοῦν. Τὰ μόνα σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῆς τραχείας ἐκείνης ἀκτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ προσελκύσουν τὴν προσοχὴν τῶν ναυτιλομένων ἦσαν ὁ ὄρμος τῆς Κίλιας καὶ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Καράμπουρνου. Ὁ κατέχων τὸν ὄρμον τῆς Κίλιας δεσπόζει τοῦ στενοῦ τοῦ Βοσπόρου πρὸς τὸν Πόντον. Καὶ ἐκεῖ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ Ἀργοναῦται ἦλθον εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν ἰσχυρὸν τοπάρχην, τὸν τυφλὸν μυθικὸν θράκα βασιλέα, τὸν Μάντιν Φινέα. Ἄλλ' ἀνεξαργτήτως τοῦ μύθου ἡ τοποθεσία τῆς Κίλιας εἶναι ἢ προσφοροτέρα διὰ τὴν ἴδρυσιν ἰσχυρᾶς πόλεως ἐπὶ τοῦ Σαλμηδυσσοῦ. Καὶ ἐκεῖ πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὴν Φινέπολιν, τὴν ἔδραν τοῦ Φυλάρχου τῶν ὑπὲρ τὸ Βυζάντιον Θρακῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὄρμος

1) Ἐν. Κυρ. Ἀναβ. βιβλ. Ζ. Κ. Ε. 12. 13. 14. Ἀφικνοῦνται εἰς τὸν Σαλμηδυσσόν. Ἐνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολλαὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπλου τῆς θαλάττης. Καὶ οἱ Θράκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες κλ.—Φρονοῦμεν ὅτι ἡ περιγραφή αὕτη δὲν εἶναι πόλεως ἢ συνοικισμοῦ.

τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Καράμπουρνου δὲν στερεῖται σημασίας. Διότι καὶ ἡ ἀλιεῖα πέριξ αὐτοῦ εἶναι ἀποδοτικὴ καὶ ἡ ἐνδοχώρα μετὰ τὴν πλουσίαν πεδιάδα τῆς καὶ τὴν γειτνίασιν τῆς λίμνης τῶν Δέρκων ἐλκυστικὴ. Ἄν ὄχι διὰ τὴν ἴδρυσιν πόλεως, τοῦλάχιστον ἐμπορείου Καὶ τοιοῦτον θὰ ἦτο ὁ Φιλέας τὸν ὁποῖον μνημονεύει, ὡς προείπομεν, ὁ Στ Βυζάντιος. Τὸν Φιλέα ὅμως τὸν συναντῶμεν ἐκεῖ καὶ πολλοὺς αἰῶνας βραδύτερον πολυανθρωπότερον τῶν Δέρκων ¹⁾ μετὰ ὀνομαστήν μονὴν τιμηθεῖσαν κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ πόλιν ἀκμάζουσαν τὴν ὁποῖαν ἐλεηλάτησαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1204 οἱ Σταυροφόροι ²⁾). Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἰπποτῶν ἐκείνων ληστῶν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Θράκης κατὰ 1261 συνωκίσθη ἡ ὄχι καὶ πάλιν ὁ Φιλέας δὲν ἔχομεν μαρτυρίας. Ἀλλὰ καὶ ἂν συνωκίσθη, συντόμως καὶ πάλιν ἐρημώθη μεθ' ὅλων τῶν πέριξ κατὰ τὰ πρό τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ τὴν συνοικισθῆναι ἐκ νέου ἐκ τῆς τέφρας του ὡς Νιχωράκι κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα.

Τὴν Ἀνδριακὴν θὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν βορείαν ἄκρον τῆς λίμνης τῶν Δέρκων καὶ εἰς τὴν πλουσίαν πεδιάδα τοῦ Δέλκωνος ποταμοῦ παρὰ τὸ Σαρμπεῖλῆ, ὅπου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνευρέθησαν, καθὰ ἠκούσαμεν, καὶ ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα. Τὸ Καρατζάκιοσὶ ποῦ τὴν ἀντικατέστησε κεῖται ὀλίγον δυτικώτερον ἐκείνης.

Πλησίον τοῦ Καράμπουρνου τοποθετεῖ τὸν Φιλέαν καὶ ὁ χάρτης τοῦ Αὐγ. Langron ὁ ἐπισυνημμένος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κατακτήσεως τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Ἑνετῶν τοῦ Βιλλεαρδουίνου. Ὁ Müller ἐν τούτοις εἰς τὸ ὁδοιπορικόν του τὴν μὲν Φιλίαν τοποθετεῖ εἰς τὸ Ροῦμελη-Φενέρ, τὸν δὲ Φιλέα παρὰ τὸ Ὄρμανλῆ ³⁾). Καθ' ἡμᾶς Φίλια καὶ Φιλέας εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις, κατὰ πᾶσαν πι-

1) Μ. Γεδεών, Τὰ κατὰ καιροὺς ὄρια τῆς Ἀρχ|σκοπῆς Κ)πόλεως καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Δέρκων ἐν Ἑκκλ. Ἀληθ. ἔτος 1917 ἀρ. 8, σελ. 58.

2) Ville Hardouin Conq. de Con[st]ple ὑπὸ Μ. Nat. de Wailly Paris 1874, σελ. 131. — Alors Henri, le frère du comte Baudouin de Flandre, fit un chevauchée et men une grande partie des bonnes gens de camp... Et ils partirent un soir, et chevauchèrent toute la nuit, et le lendemain, au grand jour, ils vinrent à une bonne ville qui avait nom la Filées, et la prirent, et firent grand gain de bestiaux, de prisonniers, de vêtement, de vivres, qu'ils envoyèrent en barques au camp en aval du Perds, car la ville était sur la mer de Russie.

3) Itineraria Romana Müller, Σχεδ. 159, σελ. 514.

θανότητα ἢ Φρυγία τοῦ Ἀρριανοῦ ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ λάθους κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ χειρογράφου του.

Τὸ Καρατζάκιοϊ ἢ ἡ Καρατζιά, ὅπως τὴν ἔλεγον οἱ κάτοικοί της, κεῖται εἰς τὰ δυτικὰ τῆς πεδιάδος τοῦ Δέλκωνος καὶ παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Συργεντίου καὶ Καραμάνδερε πλησιέστατα δέ, περὶ τὰ εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας, τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου, τὸ ὁποῖον καταλήγει δυτικῶς αὐτῆς εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ ὄνομά της πιθανότερον εἶναι ὅτι τὸ ὀφείλει εἰς τὸν ἐταιριάρχην Ἀργυρὸν Καρατζάν¹⁾ ἢ ἄλλον τινὰ Βυζαντινὸν ἄρχοντα, παρὰ εἰς τὸν Καρατζᾶ-μπεη τὸν Τοῦρκον καταστροφέα στρατηγὸν ὁ ὁποῖος ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς τελευταίας στενῆς πολιορκίας καὶ ἐκπορθήσεως τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ τοῦ Β'. ἔδωκε τὸ τελευταῖον κτύπημα εἰς τὰς ἐκτὸς τῶν τειχῶν διασωζομένας ἔτι ἐν τῇ Θράκῃ εὐαριθμούς ὀχυρωμένας πόλεις καὶ τὰ διεσπαρμένα πυργία, ὅπου ὁ δικέφαλος ἀετὸς ἄπλωνεν ἀκόμα τὰ μουνδιασμένα πτερά του²⁾ καὶ εἰς τὸν ὄρμην τοῦ ὁποίου μόνον ἡ γενναία φρουρὰ τῆς Σηλυβρίας δὲν ὑπέκλυθεν. Ἡ φρουρὰ ἐκείνης παρεδόθη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πρωτευούσης³⁾.

Οἱ Καρατζιότες ὅμως εἶχον τὴν γνώμην ὅτι ἡ κωμόπολις τῶν ἐπῆρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὰς πολυπληθεῖς δορκάδας, τὰ κοινῶς ζαρκάδια (τ. καρατζιά), τὰ ὁποῖα διαιτῶνται εἰς τὰ δάση τῶν. Γεγονὸς ποῦ παρετηρεῖτο ὄχι πρὸ πολλῶν ἀκόμα ἐτῶν εἰς ὅλα τὰ δάση τῆς Δ. Μετρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν κατὰ τὸ 1924 μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὸν Λαγκαδᾶ, ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης—Σερρῶν τὸν κατὰ πρῶτον ὀνομασθέντα συνοικισμὸν τῶν Καρατζᾶ τὸν ἐξηλλήμισαν εἰς Δορκάδα. Σήμερον μεταβαπτισθεὶς οὗτος τίς οἶδε ὑπὸ τιτῶν, λέγεται Καρτερά.

Διὰ τὴν Ἀσκῶ, τὴν γείτονα τοῦ Καρατζᾶ, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ἴσως θὰ ἦτο ἐνδιαφέρουσα, διότι καὶ τουρκιστὶ φέρει τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα Ὑπόδημα (Γ. Πάδημα), ἀτυχῶς δὲν ἔχομεν σχετικὰς πληροφορίας. Ἐκτὸς ἐνὸς συντόμου σημειώματος τοῦ Μ. Γεδεῶν δημοσιευθέντος τὸ 1907 εἰς τὴν Ἐκκλ. Ἀλήθειαν καὶ ἀναφερομένου εἰς τὸν πληθυσμὸν, τὴν σύγχρονον σχετικὴν ἢ ἐκκλησιαστικὴν κατᾶστασιν τοῦ χωρίου⁴⁾ καὶ μᾶς παροιμίας συνήθους ἴσως εἰς τὴν Σηλυβριά, τὴν

1) Ἄνν. Κομν. Ἀλεξ. Β. 8. σελ. 20.

2) Χάμμερ. Ἱστορ. Ὄθωμ. αὐτοκρ. μεταφ. Κροκιδᾶ, βιβ. 13, σελ. 209. Μ. Δούκα, ΛΖ. σελ. 145.

3) Χάμμερ. αὐτόθι.

4) Ἐκκλ. Ἀλήθεια 1907, σελ. 357.

ὁποῖαν μᾶς περισώζει εἰς τὰς πόλντιμους σημειώσεις του περὶ Θράκης καὶ Θρακῶν ὁ ἀείμνηστος Ἄνυστάσιος Σταμοίλης¹⁾, αἱ πληροφοροῖαι μας διὰ τὴν Ἄσκῶν περιορίζονται εἰς τὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν κατοίκων αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

Τσεκμετζέδες. Ὑπὸ τὸ ὄνομα μικρὸς καὶ μεγάλος Τσεκμετζές, ὅπως εἶδομεν, ὑπῆρχεν εἰς τὴν Δ. Μετρῶν δύο, ἀκμάζουσαι ἰδιαζόντως ἄλλοτε, πολίχναι, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους ἔφερον καὶ πάλιν κοινὸν ὄνομα τὸ τοῦ μεγάλου καὶ τὸ τοῦ μικροῦ Ζεύγματος, ἐνῶ εἰς παλαιότερους κατὰ τὸν ἕκτον μ. Χ. ἐπὶ παραδειγματι²⁾ αἰῶνα, ἴσως καὶ πολὺ μεταγενεστέρως, ὁ μὲν μικρὸς Τσεκμετζές ἐλέγετο Ρήγιον, ὁ δὲ μεγάλος Τσεκμετζές Ἀθύρας.

Ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος εἰς τὸν μεγάλον Τσεκμετζὲ καὶ τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ εἰς τὸν μικρόν, ὑπῆρχον ἐγγὺς καὶ πέριξ καὶ τῶν δύο λιμνῶν καὶ ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὰς θέσεις τῶν δύο Τσεκμετζέδων θρακικοὶ συνοικισμοί, εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν του τὰς βιωτικὰς συνθίκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔζη ὁ λαὸς ἐκεῖνος. Βοσκαὶ πλούσιαι καὶ ἐκτεταμέναι περὶ τὰς λίμνας καὶ ἀλιεῖα εὐκόλος καὶ ἱκανοποιητικὴ εἰς αὐτὰς διενεργουμένη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας μὲ τὰ πλέον πρωτόγονα μέσα, ἦσαν ὅτι ἐχρειάζοντο λαὸς πολεμικὸς καὶ ἄνδρες κτηνοτρόφοι ἀποστρεφόμενοι τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, διὰ τὰ συμπήξουν τοὺς Συνοικισμοὺς αὐτῶν³⁾. Πότε ὅμως ἀνεφάνη ὁ Ἀθύρας ἐπὶ τῆς νοτιανατολικῆς ἄκρας τῆς ὁμωνύμου λίμνης, ἢ ὁποῖα ἐφάπτεται σχεδὸν τῆς ἀκτῆς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου πρὸς τὸν ὁποῖον χύνεται καὶ ἐκ τοῦ ὁποῖου χωρίζεται διὰ τῆς ἰδιορρύθμου γεφύρας τοῦ διαβοήτου ἀρχιτέκτονος Σιγάν;

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος δὲν ὑπῆρχε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Ὁ Ξενοφῶν δὲν τὸν ἀναφέρει. Ἴσως δὲ καὶ ἡ διάβασις ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Πέρινθον εἰς πολυάριθμον ὁμάδα, ὅπως ἦσαν τὰ λείψανα τῶν Μυρίων, τὰ ἦτο ἀδύνατος ἐλλείψει ὀδικῆς συγκοινωνίας. Ἡ λαμπρὰ συγκοινωνία τὴν ὁποῖαν συναντῶμεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους

1) Ἡ παροιμία ἔχει ὡς ἐξῆς : «Σῦρε κι' ἔλα στὴν Ἄσκῶ πέντε ἄσπρα μερτικό» = Τὴν ἔλεγον διὰ τὰ δεῖξουν τὸ εὐτελές τοῦ κέρδους ἢ τῆς ἀνταμοιβῆς ἐπιμόχθου ἐργασίας. Διότι ἡ διαδρομὴ μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ Ἄσκῶς ἦτο τριῶν περίπου ἡμερῶν δρόμος.

2) Προκοπ. περὶ κτισμ. IV 8—9.

3) Ἡροδ. βιβ. V. κ. 6.

χρόνους διὰ τῶν Τσεκμετζέδων καὶ τῆς Σηλυβρίας πρὸς τὴν Δύσιν, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἀνεπτύχθη ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἢ τὸ πολὺ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ περὶ συγκοινωνίας κεφάλαιον.

Τὸν Ἀθύραν ἀπὸ τὰ μέσα μ. Χ αἰῶνος τὴν συναντῶμεν ὡς πόλιν ὀχυρωμένην ¹⁾. Ὡς τοιαύτην τὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Προκόπιος ὅστις τὸν γράφει ἢ Ἀθύρα, λέγων ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνοικοδόμησε τὰ πεπονθότα τοῦ περιβόλου αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ πόλις ἐστερεῖτο ποσίμου ὕδατος ²⁾. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οὗτος εὗρισκετο ὑψηλότερον τῆς σημερινῆς θέσεως τῆς πόλεως, εἰς παρακείμενον ἐκεῖ που ὕψωμα. Ἐνῶ ὀλίγον βραδυτερον ὁ Στ. Βυζάντιος, ὁ Γραμματικὸς τὸν ἀποκαλεῖ ἐπίγειον καὶ ποταμόν ³⁾. Καὶ φαίνεται ὅτι ὡς ὀχυρωμένη πόλις διετηρήθη καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ δοξασία ὅτι ὁ ποταμὸς Ἀθύρας δὲν ἔχει διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μὴ ἔχοντος θύραν πρὸς τὴν θάλασσαν, δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἂν ἢ παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ σχηματιζομένη λίμνη ἦτο πολλαπλασιῶς μεγαλητέρα κατὰ τὴν ἑκτασιν διὰ νὰ ἐξατμίξῃ τὰ συνήθη νερὰ τοῦ ποταμοῦ, θὰ ἦτο ἀνεπαρκὴς νὰ συγκρατήσῃ τὰ ὄμβρια τὰ ὁποῖα κατακλύζουν πολλάκις τοῦ ἔτους τὰς πεδιάδας καὶ κοιλάδας αὐτοῦ, καὶ ὀρυμητικὰ φέρονται πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπως ἀκριβῶς τὰ περιγράφει ὁ Εὐφορίων ⁴⁾.

Ἐπὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς σημαντικὴ πόλις ἐχορηγίασε πολλάκις ἔδρα ἐπισκόπου, ἂν καὶ συνήθως τὴν συναντῶμεν ἠνομιένην μετὰ τῶν Μετρῶν, ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας ⁵⁾. Ἡ πολίχνη τοῦ Μεγάλου Τσεκμετζέ σήμερον εὗρισκεται εἰς τὴν νοτιανατολικὴν ἄκρην τῆς λίμνης καὶ τῆς βορειανατολικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου αὐτοῦ, οὐδέποτε δὲ εἶχε παρ' αὐτὴν Γεωργικὴν Σχολὴν οὔτε καὶ ὀνομαστὴν πτηνοτροφίαν ὡς ἀναγραφεται εἰς τὴν Μ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείαν καὶ κατοικεῖται μόνον παρὰ τούρκων μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν Ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν.

Τὸ Ρήγιον προτοῦ πάρη τὸ βασιλικόν του ὄνομα, κατὰ τὸν Θεο-

1) Ἰδὲ Ἀχ. Σαμοθρ. λεξ. Γεωργ. καὶ Ἰστ. τῆς Θράκης 1940 τὴν λέξιν Ἀθύρα. Ὁμοίως Σ. Σακελ. Πόλ. καὶ Θεσμ. Θράκης κλπ.

2) Προκ. περὶ κτισμ. κ. 8. 18.

3) Στ. Βυζ. Ἐθνικὰ σελ. 35.

4) Αὐτόθι ὡς Σ. Σακελ. λέξιν Ἀθύρα.

5) Θρακ. τόμ. 14ος Μ. Σιαμ. Μητροπ. Ἡρακλείας.

φάνην ἐκαλεῖτο Σαμόσατο ¹⁾). Φαίνεται δὲ ὅτι ἔνωρις κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἐχρησιμοποιήθη παρ' ἐκείνης ἑξοχικὸν ἀπόκεντρον προάστειον, ὅπως κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια χρησιμοποιοῦνται τὰ γειτονικά του Φλώρια, ἰδίως μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐκεῖ τῶν θερινῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεμάλ Ἀττατούρκ (Μουσταφᾶ Κεμάλ). Καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χάριν ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Στρογγύλου ἐπεξέτεινε τὸν λιθόστρωτον δρόμον του ὁ Ἰουστινιανὸς μέχρις ἐκεῖ ²⁾).

Καὶ ἡ κομόπολις αὐτὴ ἢ ὅποια οὐδέποτε ὠνομάζετο Μύρμηξ, διότι τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Προκόπιος δὲν τὸ προσδίδει εἰς τὴν πόλιν οὔτε δὲ καὶ εἰς τὴν λίμνην ὡς δέχεται ἡ Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τῆς ὁποίας εἶναι ἀρκούντως εὐρεῖα ἢ πρὸς τὴν Προποντίδα πλευρά, ἀλλ' εἰς τὴν στενὴν λωρίδα τῆς ξηρᾶς, ἢ ὅποια χωρίζει τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοσοῦτον μόνον ὥστε καὶ ἐν καιρῷ τρικυμίας νὰ μὴ συναντῶνται καὶ ἀναμιγνύονται ³⁾), εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς ἄκρας καὶ παρὰ τὴν στενὴν διώρυγα πλάτους δέκα, δώδεκα μέτρων καὶ μήκους δύο περίπου χιλιομέτρων, διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὑπερεκχειλίζοντα ὕδατα τῆς λίμνης καὶ τοῦ Βαθυνοῦ ποταμοῦ ἐκκύνονται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἦτο τουρκικὴ. Αἱ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἐμετροῦντο εἰς τὰ δάκτυλα ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἂν καὶ συνετήρουν ἐκκλησίαν εὐπρεπῆ ⁴⁾). Ἀποδεικνύεται δὲ ἐκ τῶν γενομένων ἐσχάτως δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ὅτι ὁ μικρὸς Τσεκμετζὲς εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν ἔρειπῶν τοῦ Ρηγίου ⁵⁾).

Ἡ ὀνομασία τοῦ Ζεύγατος ἀμφοτέρων τῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων περὶ τὰ δεκαπέντε χιλιόμετρα, καὶ χωρίζονται

1) Θεοφ. βιβ. 8 8.

2) Προκ. περὶ Κτημ. 8 1ν. 8. 5.

3) Προκ. αὐτόθι. Ἡ περὶ τῆς λίμνης τοῦ μικροῦ Τσεκμετζὲ περιγραφὴ τοῦ Προκοπίου εἶναι τόσον ζωντανὴ ὥστε ἀναξὴ ἀναγινώσκων τὰς γραμμάς αὐτοῦ ἐκείνος ποῦ τὴν ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον.

4) Σφάλλεται καὶ ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἢ Ἐγκυκλ.

5) Φρονοῦμεν ὅτι ἐσφαλμένον εἶναι καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ Σ. Σακελλαρειάδου, τὸ ὁποῖον συνάγει περὶ τῆς πενίας τῶν κατοίκων τοῦ Ρηγίου ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τὰ πλήθη τῶν πενήτων ἐψυχαγόγησε δι' ἀργυρίου. (Πόλεις καὶ Θέσμια-Ρήγιον). Ἡ διανομὴ νομισμάτων εἰς τὰ πλήθη παρὰ τῶν ἀρχόντων ἦτό τι τὸ σύνηθες εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς. Περὶ Ρηγίου ἴδε καὶ Μ. Γεδεῶν Θρακῶα κέντρα. Θρακ. τόμος Ζ', σελ. 5.

διὰ τῶν ὑψωμάτων τῆς ὀχυρᾶς ζώνης τῶν Μετρῶν ¹⁾, δικαιολογεῖται ἴσως ἀπὸ τὰς γεφύρας, ποὺ ἐστήθησαν ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ διευκόλυναν τὴν διὰ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος ὀδικὴν συγκοινωνίαν. Τῶν Τσεκμετζέδων ὁμως εἶναι ἀκατάληπτος. Νὰ ἐχρησιμοποιήθησαν ἀρὰ γε πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν γεφυρῶν, ἢ καὶ κατὰ καιροὺς, ὁπόταν αἱ πλημμῦραι παρέσυραν αὐτάς, γεγονόςς ὅχι σπάνιον διὰ τὸν Ἀθῦρα, σχεδίαι ὅπως καὶ σήμερον παρατηροῦμεν εἰς πολλοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, κοντὰ εἰς τὸ Λουτράκι, καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου νὰ πῆραν τὴν Τουρκικὴν ὀνομασίαν τῶν Τσεκμετζέδων, ἐκ τοῦ τσεκμεκ=σύρω, συρτάρια, ἢ ἡ ὀνομασία Ζεῦγμα νὰ μετεφράσθῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Τούρκων εἰς Τσεκμετζε καὶ νὰ ἐπεκράτησεν καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως καὶ τόσαι ἄλλαι λέξεις ἐκείνων; Ὁ Πασπάτης τὴν ὀνομασίαν τῶν Τσεκμετζέδων τὴν ἀποδίδει εἰς τὸ ἀνοικοκλείσιμο τῶν καλαμωτῶν δικτύων τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο οἱ ἄλιεις καὶ εἰς τὰς δύο λίμνας καὶ ὡς ἰχθυοτροφεῖα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλιειαν ²⁾).

Στήνουν δηλαδὴ πρὸ τῶν σημείων τῆς λίμνης διὰ τῶν ὁποίων αὐτὴ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης πυκνὰ καὶ στερεὰ φράγματα ἀπὸ καλαμιᾶς ἢ πασσάλους εἰς τρόπον ὅστε νὰ παρεμποδίζηται δι' αὐτῶν ἢ ἐλευθέρα κυκλοφορία τῶν ψαριῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν λίμνην καὶ τὰνάπαλιν, φροντίζοντες τὰ φράγματα ταῦτα εἰς ὄρισμένα σημεῖα νὰ εἶναι κινητά. Ν' ἀνοικοκλείουν κατὰ βούλησιν. Τὰ κινητὰ σημεῖα τοῦ φράγματος χρησιμοποιοῦν ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν περιστάσεων διὰ νὰ πιάνουν τὰ ψάρια εἴτε ὅταν μπαίνουν εἰς τὴν λίμνην, εἴτε ὅταν φεύγουν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὰ περιορίζουν διὰ νὰ ἔχουν πρόχειρα πρὸς ἄγραν. Παρόμοια φράγματα, τὰ κοινῶς νταλιάνα, στήνονται καὶ σὲ διάφορα ἄλλα σημεῖα τῆς λίμνης, ὅπου παρατηρεῖται ὅτι ἀρέσκονται νὰ συχναῖον τὰ ψάρια.

*
* *

Πληβάτες.—Διὰ τοὺς Ἐπιβάτας ³⁾ ἔχουν γραφεῖ ἰδιαιτέρως πολ-

1) Δὲν γνωρίζομεν ποῦ εὐρέθη μετὰξὺ αὐτῶν ὁ ποταμὸς Ἀθῦρας διὰ νὰ διακόπη τὴν συγκοινωνίαν καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν λιθόστρωσιν μετὰξὺ μικροῦ καὶ μεγάλου Τσεκμετζὸ ὡς ἀνεφέρει εἰς σχετικόν του ἄρθρον ὁ Α. Σαμοθράκης εἰς τὸ λεξικόν του.

2) Α. Πασπ. Τὰ Θρακ. Πρ. τοῦ Βυζ. Ἑλ. Φ. Σ. τόμ. ΙΒ' σελ. 36—37.

3) Εὐστ. Δράκου «Θρακικά» σελ. 27. — «Θρακικά» περ. Θρ. Κέντρου ἐν Ἀθήναις τόμ. Β' σελ. 273 ἔνθα καὶ περὶ Ἀρχηγ. Ἐκπαιδευτηρίων,

λά. Πιθανότερα φαίνεται ἡ γνώμη ὅτι ἡ ὀνομασία των προῆλθεν ἀπὸ ἀποικισθέντας ἐκεῖ παλαιόθεν πεζοναύτας οἱ ὁποῖοι καὶ ἐπιβάται ἐκαλοῦντο ¹⁾. Ἡ κομόπολις αὐτὴ ἀναφαίνεται καὶ καθίσταται σημαντικὴ εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἔτη, ἀφ' ἧς ἀπέκτησε πύργον. Εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεως ἐκεῖ τῶν Ἀρχιγενεῶν Ἐκπαιδευτηρίων ²⁾).

Ἀπὸ τὰς Ἐπιβάτας, λέγεται ὅτι εὐρῆκεν ἀφορμὴν ὁ Σουλτάν Μεχμέτ ὁ Β' τὰ κηρῦξη τὸν πρὸ καιροῦ μελετώμενον κατὰ τῆς Κηπόλεως πόλεμόν του, ὁ ὁποῖος ἐπέφερε καὶ τὴν πτώσιν ἐκείνης. Διότι οἱ Ἐπιβατινοὶ παρημποδίσαν ἐνόπλιως τοὺς ἄνδρας τοῦ Σουλτάνου νὰ βοσκήσουν τὰ ζῶα των εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐκείνων, παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ³⁾.

*
*
*

Ἐπίσης ἀρκετὰ ἐγράφησαν καὶ διὰ τὶς Δελλιδῶνες ⁴⁾.

Τὴν Καλαυρὴν τὴν ὁποῖαν συναντῶμεν ἀπὸ τοῦ 532 μ. Χ. ⁵⁾ καὶ τὴν ὁποία μνημονεύει εἰς τὴν Ἀλεξιάδα ἡ Ἄν. Κομνηνὴ ⁶⁾ δὲν γνωρίζω ἐὰν θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν καταριθμήσωμεν μεταξὺ τῶν ἐλαχίστων ὀνομάτων τῆς Δ. Μετρῶν πού μᾶς ἐνθυμίζουσιν Ἰταλικὴν προέλευσιν, ὅπως τὸ Τουζελάκι, τὸν ῥωμαῖον ἀρχοντα Οὐρβίκιον Ζουζουλάκιον ὅποτε θὰ ἔπρεπε ν' ἀναζητήσωμεν ἐκεῖ ἀποίκους ἐκ τῆς νοτίου Ἰταλίας ἢ νὰ τὴν ἀναγάγωμεν εἰς θρακοελληνικὸν συνοικισμὸν περιώσαντα τὴν θρακικὴν κατάληξιν τῆς βρίας ὅπως ἐφρόνει καὶ σημειώνει εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Ὁ. Ἀναστ. Σταμούλης. Κατὰ τὸν Ζωναρᾶν τὸ ὄνομά της ἢ Καλαυρῆ τὸ ὀφείλει εἰς τὴν τοποθεσίαν της.

«Διὰ τὸ κατάρρουν εἶναι τὸν τόπον βρούσεσιν ὑδάτων πολλῶν καὶ ἀγαθῶν» ⁷⁾.

Εἶναι δὲ ἀληθές ὅτι διὰ μέσου αὐτῆς διέρχεται ὁ ἔτερος τῶν παραποτάμων τοῦ Κηδόκτου, τὸν ὁποῖον ἐσφαλμένως ὁ Ν. Κωνσταν-

1) Λεξ. Ἑλλ. γλώσσης Σακελλ.

2) Καντακ. ἱστορ. Τόμ. Α' σελ. 166. Θρακ. τόμ. Β' σελ. 278, Περί τῶν Ἐπιβατῶν ἰδὲ καὶ Τανίν τουρκ. ἐφημ. ἐν Κων/πόλει τῆς 11 Μαρτίου 1328 (1913).

3) Δούκ. κ. λδ' σ. 137 καὶ Χάμμ. βιβλ. 19 σ. 189. (μετ. Κροικιδᾶ).

4) Εὐστ. Δράκου, Θρακ. σ. 26 — Θρακ. τόμ. Β' σελ. 275.

5) Μ. Γεδεών, Λίθοι καὶ κεράμα.

6) Ἄν. Κομν. Ἀλ. I 5 Νικ. Βρ. ἱστ. βιβ. Δ. σ. 18. Φρονοῦμεν ὅτι ὁ Βρυένιος ἐκ παραδρομῆς τοποθετεῖ τὸ φρούριον τῆς Σηλυβρίας εἰς τὴν Καλαυρῆ.

7) Ζωναρ. ἱστορ, τόμ. Γ' σελ. 721.

τόπουλος τὸν χαρακτηρίζει ὡς τὸν Ἄλμυρὸν καὶ ἀποδέχεται ἀβασανίστως τὴν ὑπαρξίν φρουρίου εἰς τὴν Καλαυρήν. Ἐὰν ὑπῆρχεν ἐκεῖ τοιοῦτον δὲν θὰ τὸ ἀποσιωποῦσεν ἡ Κορινθινή, ἀναμφιβόλως δὲ θὰ τὸ ἐχρησιμοποιοῖ ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπάλων.

Ὁ χρόνος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Φαναρίου, τῆς μεγάλης αὐτῆς κομπολέως ἀνωθι τῆς Σηλυβρίας, παρὰ τὴν θέσιν τῆς ὁποίας πιθανῶς ἐστρατοπέδευσαν οἱ περὶ τὸν Ξενοφῶντα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των πρὸς τὴν Προποντίδα ἐκ τοῦ Σαλμηδουσῶ²⁾, μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Ἡ ὀνομασία τῆς ὀφείλεται ἀρᾷ γε εἰς τὸ περιβλεπτόν τῆς θέσεώς της ἢ εἰς παρακείμενον φανόν, ὅπως τὰ συνώνυμα αὐτοῦ εἰς τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Κεράτιον³⁾ καὶ ὅπως μᾶς τὸν περιγράφει εἰς τὰς περιηγήσεις του ὁ εἰς πολλὰ τερατολόγος Ἐβλιᾶ Τσελεπῆ; Ἐπίσης σκοτεινόν⁴⁾.

Οἱ Καστανιῆς εἶναι ἀπὸ τὰ χωριά ποῦ ἐνεφανίσθησαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ συνκρίσθησαν εἴτε ἀπὸ διασωθέντας καὶ διασκορπισθέντας ἐντοπίους εἴτε καὶ ἀπὸ ἐπιήλυδας προσελθόντας ἐκεῖ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Περὶ αὐτῶν εὐρισκομεν νὰ γίνεται λόγος εἰς τοὺς ἀνεκδότους κώδικας τῆς ἐπισκοπῆς Μετρώων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος. Κεῖνται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν περὶ τὰ 15 λεπτά τῆς ὥρας βορείως τοῦ ἄλλοτε τσιφλικίου Χαλκαλῆ εἰς τὰ ἑρείπια τοῦ ὁποίου φρονοῦμεν ὅτι ἀναγνωρίζομεν τὴν Χαλκίδα, τὴν ἔδραν τῆς ἀπὸ Ἡρακλείας ὁμωνύμου ἐπισκοπῆς⁵⁾.

Ἡ ὀνομασία της δὲν ἀμφισβητεῖται. Εἶναι τὸ δάσος τῶν καστανεῶν μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἐστήθησαν τὰ πρῶτα σπήτια τοῦ χωριοῦ. Καὶ ὅχι μόνον τῶν καστανεῶν ἐξηφανίσθη κάθε ἕχνος ἐκτὸς ἀπὸ μικρὰ βλαστάρια ποῦ ξεπετιοῦνται ποῦ καὶ ποῦ ἀνάμεσα εἰς τὰ χαλίκια, ποῦ δὲν τὰ βρίσκει ἡ σκαπάνη, ἀλλὰ καὶ τὰ γύρω των δύσβατα βουνά, τὰ δάση μὲ τὰ χρόνια ἀπεψιλώθησαν.

Κατὰ τινὰς ἢ μικρὰ ἄλλως τε, πρὸ τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ Χαλκαλῆ ὑπὸ τῶν Καστανεωτῶν περιοχὴ τῶν Καστανεῶν ἀνῆκεν (ἦτο ἔπαυλις)

1) Βιβλ. Παπύρου ἀρ. 26 Ἀλεξιάς μετάφρ. Ν. Κωνσταντοπούλου σελ. 60 σημειώσεις 1.

2) Ξενοφῶντος Κ. Ἀναβ. βιβλ. Ζ' κ. Ε' 15.

3) Ὅπως εἶναι τὸ Φανάρι ὅπου τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ τὸ Φαναράκι παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον.

4) «Θρακικά» τόμ. 9ος, σελ. 30.

5) «Θρακικά» τόμ. 14ος Συλλ. Συνταγ. Μ. Σταμούλη, σελ. 212.—Μεσαιων. Γράμμ. περιοδ. ὅμ. Συλλ. Ἀθήναι 1935 Β' σελ. 158.

εἰς τὸν ἐκ Βιτωλίων Μάρκον Γούναρην, ἀρχισυροποιὸν βασιλομήτορος τινος καὶ εἰς αὐτὴν συνωκίσθησαν οἱ ἐκ Καρυῶν, χωρίου ὑπάρχοντος δῆθεν πρὸς ἀνατολὰς τῶν Καστανεῶν καὶ μέχρι τοῦ 1600, ἀφοῦ ἀναφέρεται ὅτι ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ Ἰωάννης Καρυοφίλλης ὁ ἀναδειχθεὶς μέγας λογοθέτης καὶ σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1641—1655 καὶ ἔξαφανισθέντες, διασκορπισθέντες ὡς καὶ ἐκ τοῦ παρακειμένου Χαλκαλῆ ἀπομακρυνθέντες¹⁾).

Ἡ γνώμη αὐτὴ περὶ τῶν πρώτων οἰκιστῶν Καστανεῶν δὲν μᾶς φαίνεται ἀληθῆς. Τὸ Χαλκαλῆ ἀπὸ τὸ σωζόμενον ἐκεῖ μέχρι καὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν νεκροταφεῖον, ἐπιστεύετο ὡς καταστραφὲν ἢ ἐγκαταλειφθὲν ἀπὸ ἐτῶν τουρκικῶν χωρίον. Περὶ γειτονικοῦ δὲ χωρίου Καρυῶν οὐδεμίαν παράδοσιν διεσώθη μεταξὺ τῶν περιοίκων Ἑλλήνων. Ἐνῶ περὶ τοῦ Τσιφλίκου ἐσώζετο ἢ παράδοσιν ὅτι τοῦτο συνωκίσθη ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Κουμαρλῆ, τὸ ὁποῖον ἐξηφανίσθη.

Παρομοίαν πρὸς τὸν Βασιλόπουλον πληροφορίαν περὶ τοῦ Ἰωάννου Καρυοφίλλου καὶ τῶν Καρυῶν μᾶς δίδει ὁ Μ. Γεδεών, λέγων ὅτι οὗτος κατήγετο ἐκ Καρυῶν, χωρίου τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων²⁾. Ὁ Ματθ. Παρανίκας πραγματευόμενος περὶ τοῦ ἴδου Ἰωάννου Καρυοφίλλου ἰσχυρίζεται πειστικῶς ὅτι ἐκεῖνος κατήγετο ἐξ Ἀγοράφων³⁾.

Ἐὰν μεταξὺ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῶν Καστανεῶν συγκαταλέγοντο καὶ κάτοικοι τῶν γετονικῶν χωρίων ἢ παραδόσιν ἢ ὅποια διέσωσε τοὺς ἐκ Σελίτσης τῆς Μακεδονίας προσελθόντας δὲν θὰ ἔλησμονοῖ ἐκείνους.

Οἱ Καστανιῆς μέχρι τοῦ 1800 εἶχον πυραμεινὴ μικρὸς συνοικισμὸς μὴ ἀριθμοῦσαι περισσότερα ἀπὸ δεκαεννέα σπήτια. Πιθανῶς περὶ τὰς τριάκοντα οἰκογενείας. Ἀνεπτύχθησαν ὁμως γοργὰ μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον διὰ τῆς προσελεύσεως νέων κατοίκων λόγῳ τῆς ἐπικαίρου θέσεώς των. Εἰς τὰ 1924 ἀριθμοῦσαν διακοσίας εἴκοσι πέντε οἰκογενείας.

Πλήρες μυστηρίων ἐξ ὄλων τῶν χωρίων τῆς Δ. Μετρῶν εἶναι τὸ Τζιγιῆζ καὶ ἡ παρ' αὐτὸ μικρὰ κοιλάς Καραμπαμπά⁴⁾, ὅπου ἐπὶ ἀπο-

1) Ἀλ. Βασιλοπούλου Ἡ ἀνατ. Θράκη. Κων)πολις 1913. (Κεφ. Καστανιῆς).

2) Χρον. Πατρ. Ἀκαδημ. σελ. 87.

3) Περ. Ἑλλήν. Φ. Συλ. Κ)πολις τόμ. ΚΣΤ' σελ. 3.

4) Μικρὸς παραπόταμος τοῦ Ἀθύρα σημειούμενος ὡς Ἄρκι δερὲ εἰς τὸν Χάρτην τῆς Βρετ. Γεωγρ. Ἐταιρείας. Τὸ ὄνομα ἴσως προέρχεται ἐκ τῶν ἀύλα-

μεμονωμένου λοφίσκου συναντῶνται, μουσουλμανικὸν ἱερὸν, τεκές καὶ εὐρὺ λαξευτὸν σπήλαιον, εἰς δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι αὐτοῦ ὑψηλοῦ λόφου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, Ἄϊλιὰ μπαγιάι, τοῦ δεσπότης τῆς ἀνοικτῆς πεδιάδος μεταξὺ Σουμπάσκιοί, Κλαλή καὶ Χαλκαλή δύο ἄλλα εὐρύτερα τοῦ πρώτου καὶ λαξευτὰ ἐπίσης, εἰς τὰ τοιχώματα τῶν ὁποίων ἐλέγето ὅτι διεφαίνοντο σύμβολα χριστιανικά. Βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀγιάσματος ποὺ εὐρίσκειται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ ὅπου κατήρχετο τις εἰς βάθος δέκα περιῶπων μέτρων ἦτο λαξευμένος φιλοτεχνικώτατα εἰς σχῆμα κοῖλον μικρὸς ἰχθύς ἐπὶ ἐξεχούσης τοῦ ἐδάφους γρανιτώδους πέτρας. Ἀπὸ τοὺς χρυσοθήρας (*μανδραγόνατζιδες*) τὸ σύμβολον ἐκεῖνο ἐθεωρεῖτο ὡς σημάδι κρυμμένου θησαυροῦ καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα πέριξ αὐτοῦ κατὰ καιροὺς παρετηροῦντο ἐκσκαφαί.

Περιοργότερα ὅμως ἐξ ὅλων τῶν γνωστῶν σπηλαίων τῆς περιοχῆς εἶναι τὰ παρὰ τὸ Ἰντζιγιεζ καὶ ἐπὶ ἀποτόμου βράχου παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἀθύρα εὐρισκόμενα ἐκ τῶν ὁπίων, ὡς λέγει ὁ Χάμμερ, ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα τὸ χωρίον ἐκεῖνο. Ἐπεξηγῶν ὅτι Ἰντζιγιεζ σημαίνει λαβύρινθος ¹⁾.

κίων τὰ ὁποῖα διωχέτεον τὰ ὕδατά των εἰς τρεῖς ὑδρομύλους καὶ τῶν παρακειμένων εἰς ἐκείνους λαχανοκήπων. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὑδρομύλους ἐκείνους ἐλέγето τοῦ Μούσπολο καὶ εἶχε στέγην θολωτήν. Νὰ ἦτο ἀρὰ γε λείψανον βυζαντινὸν ἀνήκον εἰς ἀρχοντὰ τινα τῆς οἰκόμενείας τῶν Μεσπίλων;

1) Ἰστ. ὁθωμ. αὐτ. βιβλ. 5 σελ. 210.

Τὰ σπήλαια εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀθύρα ὅπου κατέρχονται τ' ἀντερείσματα τοῦ ὑπερθεν τῶν Μετρῶν Καρύπετε πρὸς τὸ χωρίον καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀλλεπαλλήλους ὀρόφους ἐξ εὐρυχώρων διαμερισμάτων ἐν εἴδει δωματίων πολυορόφου οἰκοδομῆς. Ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς ἄνω ὀρόφους εἶναι ἀδύνατος ἀνευ τῆς χρησιμοποίησεως κλίμακος. Ὁ Ἀναστ. Σταμούλης ὁ ὁποῖος τὰ ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ 1908 σημειῶνει τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του ὡς ἐξῆς:

Πρὸς νότον τοῦ χωρίου (Ἰντζιγιετς) ἐπὶ τῆς αὐτόθι πετρώδους ὀροσειρᾶς, ἦτις ἐκ τῶν Μετρῶν προβαίνει πρὸς δυσμὰς ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ σπήλαια. Ἀπὸ τὰ πλησίον καὶ ἀντικρυ τοῦ χωρίου κείμενα καὶ ἀπαρτιζόμενα ἀπὸ τρεῖς ἀλλεπαλλήλους σειρᾶς δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ εἰ μὴ τὰ κατώγεια, διότι δὲν ἔχουσιν ἀναβάθρας, ὁ δὲ βράχος εἶναι ἀπότομος καὶ κάθετος. Φαίνεται ὅτι ἄλλοτε εἶχον ἀναβάθραν. Ἰχνη τοιαύτης διὰ τὴν πρώτην ὄροφὴν φαίνονται λαξευμένα ἐπὶ τοῦ βράχου. Διὰ τὸν τρίτον ὄροφον ἴσως νὰ ἐχρησιμοποιεῖτο κινήτῃ κλίμαξ, ὅπως εἰς τὸ Μοναστήριον Χατζηβὰ μεταξὺ Ἱεροσολύμων καὶ Ἱεριχοῦς.

Τὸ κατώγειον ἀπαρτιζεται ἀπὸ πέντε συνεχόμενας αἰθούσας 4 ἕως 5 μέτρων. Ἡμίσειαν περιῶπων ὥραν δυτικώτερον ἐπὶ τῆς ἰδίας ὀροσειρᾶς ὑπάρχον

Ξάστερο-Αίγιαλοι-Οικονομειό.—Πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἐπιβι-
τῶν καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, τριάντα ἕως σα-
ρανταπέντε λεπτά, ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ ἦσαν τὰ τρία ἀκμάζοντα
χωριὰ Ξάστερο, Γιαλοὶ καὶ Κονομειό. Μικρότερον καὶ ἐν συγκρίσει
πρὸς τὰ γειτονικά του πτωχόν, ἦτο τὸ πολυπαθὲς Οἰκονομειό¹⁾. Τὸ
Ξάστερο μὲ τοὺς εὐθύμους καὶ φιλοσκώμους κατοίκους του ἦτο τὸ με-
γαλήτερον καὶ πλουσιώτερον. Ἐν συγκρίσει ὁμως πρὸς τὰ δύο ἄλλα
ἦτο τὸ νεώτερον. Ἐλέγετο ὅτι τὸ συνώκισεν ὁ μέγας βεζύρης Πιρῆ

ἄλλα σπήλαια ὁμοίως ἀπὸ τρεῖς ἀλλεπαλλήλους σειρὰς συγκεκριμένα καὶ περιέ-
χοντα 4—6 συνεχόμενας αἰθούσας. Εἰς τὰ ἰσόγεια αὐτῶν καταφεύγουσιν ποι-
μένες καὶ σταυλίζονται. Εἰς τὴν δευτέραν ὄροφὴν ἀνέρχεται τις διὰ δεκαεὺς
βαθμίδων καὶ εἰς τὴν τρίτην δι' ἄλλων εἴκοσι λαξευμένων ἐπὶ τῶν βράχων.
Εἰς τὰ σπήλαια ταῦτα οὐδὲν ἔχγος εἰκόνων ἢ σταυρῶν εὗρον παρὰ τὰ λεγόμε-
να τῶν χωρικῶν. Ἴσως νὰ ὑπάρχουν τοιαῦτα εἰς τὰ σπήλαια τὰ ὁποῖα δὲν ἠ-
δυνήθημεν νὰ ἐπισκεφθῶ. Τὰ σπήλαια ἔχουν βάθος 5 ἕως 7 μέτρων. Πλάτος δὲ
καὶ ὕψος περίπου τὸ ἴδιον.

*Ἀπέναντι τούτων ὑπάρχει σπήλαιον ἰσόγειον 4—5 μέτρων μήκους καὶ
πλάτους, ὕψους δὲ τριῶν μέτρων ἐξ οὗ πηγάζει διαυγέστατον καὶ γλυκύτατον
ὕδωρ, τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι τιμᾶται ὡς ἁγίασμα καὶ ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ
Πάσχα προσέρχονται ἐκεῖ ἐκ τῶν πέριξ οἰκούντων χριστιανῶν²⁾.

Πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ εὐρίσκονται δύο ὑπόγεια σπήλαια ὧν τὸ πρὸς δυσμὰς
κείμενον λέγουσιν τζαμίον. Εἰς τὴν βορείαν αὐτοῦ πλευρὰν φαίνεται ἑξακμύ-
νον εἶδος προθέσεως καὶ εἰς τὴν ὄροφὴν ὀκτάγωνον κόσμημα³⁾.

1) Ἐκτὸς τῶν ληλασιῶν καὶ σφαγῶν τὰς ὁποίας τὸ Οἰκονομειό ὑπέστη
κατὰ τοὺς παλαιότερους, τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους, σκληρὰν δοκιμασίαν
εἰς αἷμα ἔδοκίμασε καὶ κατὰ τὸν διάρκειαν τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου,
ὅταν οἱ Βούλγαροι εὐρίσκοντο εἰσεῖν πρὸ τῶν Μετρῶν. Τὴν 13 Ἰανουαρίου 1913,
Τουρκοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται μεταβάντες ἐκεῖ, προσέβησαν ἀδικαιολογη-
τως, ἕνεκα μικρᾶς ἀφορμῆς, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω εἰς σφα-
γὰς ἀθῶων καὶ ληλασίας. Τὰ θύματα δὲν ἐξηκριβώθησαν τότε. Φρονοῦμεν ὅτι
ὁ ἀριθμὸς τῶν 140 τῆς Μαύρου Βίβλου τῶν Πατριαρχείων εἶναι ὑπερβολικὸς.

*) Διὰ τὸ ἁγίασμα τοῦ Τζιγεζιτοῦ ἰδοῦ τί εὐρίσκοντες εἰς τὴν δευτέρον
κώδικα τῆς Ἐπισκοπῆς Μετρῶν εἰς σελ. 37.

• Τῆς Λαμπρῆς ὁ δῆσκος τὸ πουργιὸν μετὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τὸ ἀντίδο-
ρον. Τὴν δευτέραν λιτανεῖαν καὶ ἁγιασμὸς. Τὴν Παρασκευὴν εἰς τὰς Φανα-
σάκρας πανήγυρις καὶ εἰς τὸ Ἰτζιέξ. ὑφὸ Ἄπριλ.

† ὁ Μετρῶν Γεράσιμος

***) Τὸ Τζιγεξ εὐρίσκεται εἰς τὰ χαμηλὰ τοῦ λόφου τοῦ Καθήκιοι καὶ
εἰς μίαν περίπου ὥραν ἀπόστασιν αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν.

Πασᾶς. τοῦ ὁποίου καὶ ἀξιόλογον τέμενος σώζεται ἐν Σηλυβρία, ἀπὸ πρόσφυγας ἐξ Οὐγγαρίας 1).

Πιθανὸν ὅμως καὶ νὰ πρόκειται περὶ μύθου δημιουργηθέντος ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἔσοδα τοῦ Ξαστέρου ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς Βακούφια τοῦ Βεζίρη ἐκείνου. Καὶ περὶ Ἐξαστέρου ἐγράφησαν ἀρκετὰ μυθεύματα 2).

Ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τοῦ χωρίου ἀσπάζομαι τὴν γνώμην τοῦ Ἀναστασίου Σταμούλη, ὅστις εἰς τὴν Συλλογὴν του σημειώνει ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς τοποθεσίας του 3).

Διὰ τοὺς Γαλοὺς δὲν ἔχομεν περισσοτέρας πληροφορίας κατὰ πόσον πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως συνυφίστατο μὲ τὸ Οἰκονομεῖο ὡς συνοικισμὸς ἢ ἦτο ἀπλῶς τοποθεσία. Ἐγὼ περὶ τοῦ Οἰκονομείου ὑπάρχουν ἔγκυροι μαρτυρία ἀρκετὰ. Ἐκτὸς τῶν προλεχθέντων περὶ αὐτοῦ ἐκ μεταγενεστέρων συνοδικῶν πράξεων καὶ Πατριαρχικῶν γραμμάτων πληροφοροῦμεθα ὅτι καταστραφὲν καὶ ἐρημωθὲν τοῦτο ἐν πολλοῖς συμφύσθη ἐκ νέου καὶ ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν κατοικῶν αὐτοῦ, διαπάναις τοῦ Οἰκονομείου (τοῦ Πατριαρχικοῦ Ταμείου), ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ διαχείρισιν τοῦ ὁποίου εἶχε περιέλθει διὰ βασιλικῆς δωρεᾶς, ἀνηγέρθη ἐκεῖ καὶ πύργος τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια ἐσώζοντο εἰσέτι 4). Ἐκ τοῦ πύργου ἐκείνου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπῆρε καὶ τὸ τουρκικόν του ὄνομα. Διότι πράγματι τὸ ἔδαφος ὅπου τὸ χωρίον καὶ ὁ πύργος εἶναι ὁμαλὸν καὶ ἀμμώδες.

Σηλυβρία. Διὰ τὴν Σηλυβρία εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γραφῇ ξεχωριστὴ μονογραφία ἀπὸ εἰδικούς. Εἶναι ἡ μόνη πόλις τοῦ Δέλτα ποὺ συνέχισε τὸν ἑλληνικὸν της βίον ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της μέχρι τῆς

1) Περὶ πασᾶς διάσημος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς ὀθωμ. αὐτοκρατορίας χρηματίας βεζίρης ἐπὶ Σελίμ τοῦ Α' ὡς καὶ τοῦ διαδόχου ἐκείνου Σουλεϊμάν μεγαλοπρεποῦς ἀποβίθασας εἰς πολὺ προχωρημένην ἡλικίαν τὸ 1523.

2) Εὐστ. Δράκου «Θρακικά».

3) Ἐάστερο—τόπος ἀνοικτόκαρδος λέγει ὅπως ὑπάρχει ἐν Θράκη καὶ τόπος ὀνομαζόμενος Σκοτεινός, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ἡ Ἄν. Κομνηνὴ (σελ. 227). Μετὰ καιρὸν δὲ οἱ κάτοικοι τὸ μετέτρεψαν ἐπὶ τὸ ἀρχαιότερον εἰς Ἐξάστερο.

4) Τὴν ὀνομασίαν του θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι τὴν ἐπῆρε ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ταμείου, ἐάν ἐκ τῶν ἐπισημῶν ἐγγράφων δὲν προέκυπτεν οὐδὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα Οἰκονομείου ἦτο γνωστὸν προτοῦ δοθῆ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.

5) Σιγίλ. Πατριαρ. Νείλου εἰς Acta et dipl. τόμ. Β' σελ. 61—64. Αὐτόθι, τόμ. Α' σελ. 507.— Μεσαιωνικά Γράμματα. Ἀθήναι 1931, σελ. 107.

ἀνταλλαγῆς χωρὶς διακοπὴ καὶ χωρὶς ἀνάπαυλα ἐπολέμησεν καὶ ἔξησεν ἡρωϊκώτατα παράπλευρα μὲ τὸ Βυζάντιον εἰς ὅλας τὰς ἀντιξοούς καὶ μαρτυρικὰς ἡμέρας τὰς ὁποίας ἐπὶ δύο χιλιάδας καὶ πεντακόσια χρόνια ἀντιμετώπισεν ὁ Θρακικὸς καὶ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὸ μικρόν, ἀλλὰ περιμάχητον ἐκεῖνο τμῆμα, πὺν κατὰ καιροὺς ἐκέντησε καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἴσως θὰ κεντρίζει μεγάλας φιλοδοξίας τῶν Ἐνωπαϊκῶν ἔθνων.

Καὶ ἂς κλείσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο μὲ ὀλίγας περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς ὀνομασίας τῶν Μετρῶν γραμμᾶς.

Ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῶν Μετρῶν, τῆς ὁποίας ἡ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς θέα μὲ τὸν ἀναπεπταμένον ὀρίζοντα πρὸς τὴν μεγάλην πεδιάδα τοῦ Ἀθύρα καὶ τοὺς πέραν ἐκείνης γραφικοὺς λόφους πὺν σχηματίζουν τὴν ὄχυράν ζώνην, καὶ τὰ διεσπαρμένα ἐν τῷ μεταξὺ χωριά, πὺν πέφτουν εἰς τὰ μάτια, τὶς Καστανιές, τὸ Οὐρτζουνλοῦ, τὸ Ἀνακάς, τὸ Μπαξαῖς καὶ τὸ Ζεδδίν, πὺν εἶναι ἀληθινὰ μαγευτικῆ, καὶ ἐὰν δὲν εἶχομεν ἀπλούστερα μαρτύρια, τὰ ἐρείπια τοῦ περιβόλου καὶ τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως αὐτῆς, ἐκ μόνης τῆς περιγραφῆς τοῦ Προκοπίου θ' ἀνεγνωρίζομεν τὴν θέσιν Ἐπισκοπεῖα.

Ἀπὸ δυσμᾶς καὶ ἀπὸ νότου τὴν πόλιν τῶν Μετρῶν τὴν ἀποφράσσει ἡ λοφοσειρὰ τοῦ ὑπερκειμένου αὐτῶν Καράτεπε, ἡ ὁποία κατέρχεται λίαν ἀποτόμως. Ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐκείνου ἡ θέα εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἡ Προποντίς, ὁ Πόντος καὶ τὰ πέραν τοῦ Βοσπόρου ὄρη πλαισιώνουν ἀπαρμιλλοῦ ὁμορφίᾳς εἰκόνα.

Καθ' ἡμᾶς αἱ Μέτρα ἢ τὰ Μέτρα ὕπως θὰ ἐλέγοντο ἴσως ἀρχικῶς εἶναι δημιούργημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅταν ἐπεσκευάζων τὰ φράγματα τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου ἐκρίνε χρήσιμον χάριν τῆς ἀσφαλείας τῶν πέριξ κομῶν ν' ἀνεγείρῃ ἐκεῖ πὺν φρούριον, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν πλησιέστερον τοῦ Ἀθύρα ἀπέχοντος περὶ τὰς τρεῖς ὄρας τῶν Μετρῶν καὶ ἡ παρακειμένη Μελαντιάς ἦτο ἀνοχύρωτος, ἵνα ἐν καιρῷ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ παραβιάσεως τοῦ μακροῦ τείχους, καταφεύγουσιν ἐντὸς αὐτοῦ οἱ περίοικοι. Καὶ πράγματι ἀνοικοδόμησεν ἐκεῖ φρούριον τοῦ ὁποίου τοὺς πύργους δὲν ἔκτισε ὅπως ἐκτίζοντο συνήθως τότε ἐπὶ τοῦ περιβόλου δηλαδὴ, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἡ προσέγγισις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν περίβολον καὶ ἡ ὑπερπήδησις αὐτοῦ γὰ γίνεται δυσχερεστέρα ¹⁾. Οὕτω ὁ περίβολος ἐπαρουσίαζε τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ

1) Ἔστι δὲ μετὰ τὴν Ἀθύραν τις χώρα, ὅνπερ Ἐπισκοπεῖα καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι. Ὅν δὴ κατανευκῶς Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ταῖς τῶν πολεμίων

ἴσθιν μὲ τὰς προεκβαλὰς τῶν πύργων ἀκτινωτήν. Τσαταλδῆς ὅπως θὰ ἔλεγαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὅπως ἔμειναν Τσατάλδξα οἱ Μέτρος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ὁ Προκόπιος μᾶς διέσωσε μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιστατήσαντος εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ φρουρίου, τὸν βαθμὸν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐκείνου δὲν μᾶς ἀφῆκεν ὅμως οὐδεμίαν πληροφορίαν οὔτε περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ φρουρίου οὔτε καὶ τῆς κόμης ποῦ ἐκ τῶν πρώτων συνωκίσθη ἐντὸς αὐτοῦ, ἀφοῦ ὁ περιβόλος διαφαίνεται εὐρὺς καὶ ὁ Καντακουζηνὸς βραδύτερον τὴν μνημονεύει ὡς κόμην τετειχισμένην ¹⁾ εἴτε καὶ παρ' αὐτῷ.

Τὰς Μέτρας ὡς ἔδραν ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας τὰς συναντῶμεν πολλάκις εἰς τὴν γενικὴν, ἄλλοτε μὲν ὡς Μέτρων, ἄλλοτε δὲ ὡς Μετρῶν καὶ στερούμεθα μαρτυριῶν τοῦ πρωταρχικοῦ ὀνόματος τῶν. Ἐὰν ἐκαλοῦντο ἐξ ἀρχῆς Μέτραι καὶ ἐκ παραδρομῆς εὐρέθησαν Ἐπίσκοποι αὐτῆς ὑπογράφοντες ὡς Μέτρων ἀντὶ Μετρῶν ἢ ἐὰν ἐνεφανίσθησαν ὡς Μέτρα (τὰ) λόγῳ τῆς ἰδιορρύθμου μορφῆς τοῦ φρουρίου τῶν μὲ τὴν πάροδον δὲ τοῦ χρόνου ἐπροτίμησαν τὸν τύπον τῶν Ἀθηνῶν ²⁾).

Κιουτσούκ Σεϊμέν. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Σεϊμέν ὑπῆρχον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Θράκην διάφορα χωρία. Ἐν ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Μπου-

ἐπιδρομαῖς ὑπακείμενον, ἐπὶ πλείστον δὲ, ὡς οὐδαμῇ ὀχυρώματος ὕψους, ἀφύλακτα παντάπασιν ὄντα τὰ ἐκείνου χωρία, φρούριον ἐνταῦθα ἔδειματο· οὐ δὴ τοὺς πύργους πεποιῆται οὐχ' ἤπερ εἰώθει ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε. Προὔχει τις ἐκ περιβόλου οἰκοδομία, στενωπότη μὲν κατ' ἀρχὰς οὖσα, τελευτῶσα δὲ εἰς εὐρὺς μέγα· ἐφ' οὗ δὴ ἕκαστος ἐξέργασται πύργος. Ταύτη τε τοῖς πολεμίοις ἄγχισθία πη τοῦ τείχους ἰέναι ἀμήχανά ἐστ·, ἐπεὶ τῶν πύργων κατὰ μέσον γινόμενοι ἐν ἀμφιβόλῳ κατὰ κορυφὴν πρὸς τῶν ἐκεῖ φρουρῶν ῥᾶστα βαλλόμενοι διαφθεύρονται. Τά· τε πύλας ἐνταῦθα οὐ κατὰ τὰ ξυνηθισμένα τῶν πύργων μεταξὺ ἔθεντο, ἀλλ' ἐκ πλαγίας κατὰ τὸ ἐν στενῷ προὔχον τοῦ τείχους οὐχ ὄρωμένας τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' ὀπισθεν διαλανθανούσας. Ἐνταῦθα Θεόδωρος βασιλεὶ τὴν ὑποურγίαν παρέσχeto, σιλεντάριος τὴν ἀρχὴν, συνετὸς μάλιστα.

2) I. Καντηκουζηνοῦ, τόμ. 5, σ. 296.

3) Περί Μετρῶν ἰδὲ καὶ «Θρακικά» Εὐστ. Δράκου ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομα Τσατάλδξα εἶναι γνωστὴ καὶ κόμη παρὰ τὴν Δράμαν, ἢ σημερινὴ Χωριστή, κλισμένη εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὴν βαθείας κοιλάδος. Περί αὐτῆς ἔγραψε ὁ Α. Π. Κερραμεύς, (Περ. Ἑλλ. Φ. Σ. Κηπόλεως, τόμ. ΙΖ' παραρτ. σελ. 111). Τσατάλτζαν οἱ Τοῦρκοι παλαιότερον ἔλεγαν καὶ τὴν Δάρισσαν τῆς Θεσσαλίας.

γιοὺν Σεϊμέν κατοικούμενον ἀπὸ ὀλίγας τουρκικὰς οἰκογενεῖας εὗρίσκειτο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γυρολόης καὶ ὄχι εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, τέσσαρας ἕως πέντε ὥρας περίπου, ἐκ τοῦ τῆς Σηλυβρίας. Ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προῆλθεν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐκεῖ ἀρχικῶς στρατιωτῶν ἐκ τοῦ εἰδικοῦ τάγματος τῶν γενιτσάρων ποῦ ἔφερε τὸ ὄνομα Σεϊμέν¹⁾.

Τσαουσλή. Τὰ ἐν σελ. 202 ἀναφερόμενα χωρία Τσαουσλή τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας ἐλέγοντο καὶ Μικρὸ Τσαουσλή (Γ. Κιουτσούκ Τσαουσλή) τὸ Ματζήρκο καὶ Μεγάλο Τσαουσλή (Γ. Μπουγιούκ Τσαουσλή) τὸ Βουλγάρκο.

Κιούρτικα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐχαρακτηρίζοντο εἰς τὴν Δ. Μετροῶν δύο μικροὶ καὶ πτωχικοὶ συνοικισμοί, οἱ ὅποιοι εὗρίσκοντο εἰς τὰ πυκνὰ δάση τοῦ Κούσκαγια καὶ τῆς Στράντζας, ὁ ἓνας παρὰ τὸ Ἄρμενίκοι ἀνατολικῶς τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου μὲ 40 ἕως 50 πενιχρὰς καλύβας καὶ ὁ ἄλλος δυτικῶς αὐτοῦ παρὰ τὴν Στράντζαν μὲ 8—10 οἰκογενεῖας.

Ἐκ τὸ πότε οἱ κάτοικοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ δάση ἐκεῖνα ; Πόθεν προήρχοντο ; Καὶ τί ἐπέσβεον ; κανεὶς ποτὲ δὲν ἐγνώρισε. Διότι ζοῦν ἐκεῖ ἀπομεμονωμένοι εἰς οὐδεμίαν συνάφειαν καὶ ἐπικοινωνίαν ἐρχόμενοι μὲ τοὺς περιοίκους χριστιανοὺς ἢ Μουσουλμάνους, σπανιώτατα δὲ καὶ μόνον ὁσάκις παρίσταται ἀπόλυτος ἀνάγκη ἐμφανίζοντο εἰς τὰς Μέτροας καὶ τὴν Σηλυβρίαν ἢ εἰς γειτονικὸν χωρίον διὰ νὰ ἀγοράσουν ἢ πωλήσουν τι. Περὶ αὐτῶν ἐλέγοντο πολλὰ παράδοξα παρὰ τῶν ὀλίγων ποῦ συνέπεσε νὰ τοὺς γνωρίσουν ἢ νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς συνοικισμοὺς των καὶ ἴσως νὰ εἶναι λείψανα σημετικῆς τινος φυλῆς ἐκ τῶν ἀποίκων τοὺς ὁποίους κατὰ καιροὺς οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου μετέφερον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Θράκην²⁾.

Λεπτομερείας περὶ τῆς ζωῆς, τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῶν ἐθίμων αὐτῶν ἔχομεν ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας ὁ Μιλτιάδης Σταμούλης καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἑλληνικῆ διετύπωσαν εἰς τὰς σημειώσεις των ὀ-

1) Ἡ λέξις σεϊμέν παρμένη ἀπὸ τὴν περσικὴν σέγκ-πάν, ἡ ὁποία δηλοῖ τὸν ἀπηρετήν τὸν φροντίζοντα διὰ τοὺς κυνηγετικοὺς σκύλους. ἐχαρακτήριζεν εἰδικὸν τάγμα Γενιτσάρων, τοῦ ὁποίου οἱ ἄνδρες ἐκτός τῶν στρατιωτικῶν καθηκόντων των, ἐξετέλουν καὶ χρέη χωροφυλάκων. (Τουρκ.-Ἑλληνικὸν λεξικὸν Ἰ. Χλωροῦ).

2) Χρον. Γ. Μοναχοῦ, σ. 732.

ταν κατὰ τὸ 1911 μετέβησαν οἰκογενειακῶς εἰς τὸν μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν, ποῦ ἐλέγετο καὶ Ἀγίασμα Κιουρτοῦ.

Οἱ ἄνδρες καὶ τῶν δύο συνοικισμῶν φοροῦσαν τὰ ἴδια περίπου ροῦχα. Ἦτοι ἄσπρο ποτοῦρι, κόκκινο ἢ καφεῖ ζουνάρι εἰς τὴν μέση, ὁμοίου χρώματος σαρίκι στὸ κεφάλι καὶ ἄσπρο φέσι. Ἄσπρα, προσθέτει ἡ Ἑλληνική Σταμούλη, φορούσανε καὶ οἱ γυναῖκες καὶ ὅτι ἀπεχθάνοντο πολὺ τὸ γαλάζιο χρῶμα. Καὶ συνεχίζει ὅτι οἱ ἄνδρες εἶναι πειὸ κοινωνικοί, ἐνῶ οἱ γυναῖκες εὐρίσκοντο εἰς ἀγρίαν κατάστασιν. Ὅταν πήγαμε στὸ χωριὸ τους ἔβγαλαν τὶς φωνές καὶ κρύφθηκαν μέσα στὶς καλύβες τους ποῦ ἦσαν καμωμένες ἀπὸ κορμούς δένδρων βαλμένους τὸν ἓνα πλάγι στὸν ἄλλο ὄρθια. Ἐξω ἀπὸ τὶς καλύβες ἦτανε μιὰ καὶ δύο στίβες ἀπὸ χονδρὴ ξύλα, μακρὰ ὡς μιὰ ὄργυιά. Ἦτανε ἡ προῖκα τῆς κόρης ποῦ μόνη της τὰ ἔκοψε καὶ τὰ στίβαξε. Καὶ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς στίβας ἐξετιμᾶτο ἡ ἀξία τῆς προικὸς καὶ τῆς νύφης.

Οἱ ἴδιοι παρουσιάζοντο ὡς μουσουλμᾶνοι καὶ ἐστρατολογοῦντο, προσεπάθουν ὅμως ἐν ὄσῳ ἐδέχοντο ἀντίκρουσμα ν' ἀποφύγουν τὴν στρατολογία· κοινὴ ὁμοίη ἦτο ἡ πεποίθησις ὅτι δὲν ἦσαν οὔτε τοῦρκοι οὔτε μουσουλμᾶνοι καὶ ὅτι εἶχον εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συναναστροφὰς ἰδικίην των διάλεκτον. Προσεφωνοῦντο δὲ καὶ ἀναμεταξύ των ὄχι μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἀγᾶ, ὅπως ἐλέγετο διὰ τοὺς ἐξέχοντας Τούρκους χωρικοὺς ὡς Μεμετ ἀγᾶς, Σκενδερ ἀγᾶς κλπ. ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ τσορμπατζῆ ποῦ ἦτο ἐν χρήσει διὰ τοὺς χριστιανούς—Μεμετ τσορμπατζῆ Σκενδερ τσορμπατζῆ κλπ.

Αἱ δὲ γυναῖκες των λέγεται ὅτι ἰδιαιτέρως ἔφεραν καὶ χριστιανικὰ ὀνόματα, ὡς Μαρία Σουλτάνα κλπ. καὶ ὅτι παρουσιάζοντο ἀκάλυπτοι εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς των, ἐνῶ ὅταν ἔβγαιναν γιὰ ἀλλοῦ ἐνεδύοντο ὡς μουσουλμανίδες.

Περὶ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων των δὲν ἐγίνετο ποτὲ λόγος. Διότι νεκροταφεῖον αὐτῶν δὲν ἐγνώρισε ποτὲ κανεὶς· ὑπεστηροῖζετο ἀπὸ ὄλους ὅσους τοὺς ἐγνώρισαν ὅτι ὁσάκις παρουσιάζετο ἀνάγκη νὰ τηρηθοῦν οἱ τύποι τῆς νεκρολογίας ζητοῦσαν τὸν ἱμάμη ἀπὸ τοῦ χωριᾶ σὲ ὥρες διαφορετικῆς καὶ ὅταν ἐπήγαιναν ὁ ἱμάμης τοῦ ἐνὸς χωριοῦ γιὰ νὰ προπέμψῃ τὸν νεκρὸν τὸν ἐπρόφθαναν πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ χωριὸ καὶ πληρώνοντες αὐτὸν τὸν ἔλεγον ὅτι ξεπροβάδισε ὁ ἱμάμης τοῦ ἄλλου χωριοῦ τὸν ὁποῖον ἄλλοι συγγενεῖς εἶχον προσκαλέσῃ χωρὶς νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς παρευρισκομένους.

Τὴν ἰδίαν τακτικὴν τηροῦσαν καὶ κατὰ τὸ Ραμαζάνι ὅταν τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐφρόντιζε νὰ στέλνῃ καὶ στὰ παραμικρὰ χωριὰ χοτζάδες γιὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας.

Ἐπιγαμίας οἱ δύο συνοικισμοὶ δὲν εἶχον οὔτε μεταξὺ των. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ καταπληκτικὴ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ των. Οἱ δὲ γάμοι των δὲν ἐνομιμοποιοῦντο πρὸ τοῦ τοκετοῦ τῆς νύμφης.

Ὡς πρὸς τὰ τροφίμα ἐτήρουν τὸ ἔβραϊκὸν ἔθιμον. Εἶχον τὸν τουρῶν. Ὄταν ἔπιπτε κατὰ γῆς τι δὲν ἀνελαμβάνετο.

Τί ἀκριβῶς ἐπρέσβευον ἔμεινε μυστήριον. Ἡ τότε δεσποινὶς Σταμουλὴ ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι εἶδε τοὺς Κιουρτίδες, οἱ ὅποιοι σημειωθῆτω ὅτι εἶναι ξένοι καὶ ἄσχετοι πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς, νὰ δυσαρεστηθοῦν διότι ἔκοπαν λουλούδια ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ ἄκουσε πῶς αὐτοὶ ἀποφεύγουν νὰ κόψουν δένδρα ἐσκέφθηκε μήπως εἶναι φυσιολάτραι.

Κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι ἄνθρωποι φιλήσυχοι καταγινόμενοι εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων γεωργικῶν σκευῶν καὶ ἐργαλείων, ὡς δίκρανα, λυχνιστῖρια, κούφρες, σκοῦπες, *πλοκαριές* ¹⁾ κλπ. καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀνθρακοποιίαν. Δὲν ἀκούστηκέ ποτε νὰ ἐγκληματίσουν.

Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Θράκην τῷ 1912 ὅπως καὶ κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877 παρέμειναν εἰς τὰς καλύβας των κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Τούρκους οἱ ὅποιοι ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα καὶ ἔφυγαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν Δ. Μετροῶν

Ἡ τουρκικὴ κατάκτησις τῆς χώρας πού ἐπέφερεν τόσον ἀνηκούστους συμφορὰς εἰς τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους αὐτῆς δὲν ἐκλόνισεν ἀναλόγως καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Ὀρθοδόξων. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι οὔτε κἂν τὴν ἔθιξε, χωρὶς τὴν σημασίαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ἡ ἐκκλησία ἔμεινε ἀμέτοχος τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον τὴν ἀπύλλαξεν ἀπὸ τὰς ἐπεμβάσεις τῆς πολιτείας.

Οἱ λόγοι πού ἐξηνάγκασαν τοὺς ὑπὸ τὸν Μωάμεθ Ἀραβας ν' ἀνεχθοῦν εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν κατακτηθείσας χώρας εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἔπεισαν ἀ-

1) Πλοκαριές, εἶδος μεγάλης πόρτας πλεκτῆς ἀπὸ λεπτοῦς κλώνους μεγέθους ἴσου πρὸς τὸ μέγεθος τετραπύρου ἀμάξης καὶ πλάτους ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέχρι δύο μέτρων τὰς ὁποίας οἱ ἀγρόται μετεχειρίζοντο διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀχύρων. Εἰς πολλὰ χωριά, ὅπου ὑπῆρχον καλαμιές οἱ πλοκαριές ἐγίνοντο ἀπὸ συναρμολογημένους μὲ νῆμα καλαμιᾶς εἰς τὴν Σηλυβρίαν καὶ ἄλλοι ἐλέγοντο μὲ τὸ Τουρκικὸν ὄνομα τσίτες.

ναμιφρόλως καὶ τοὺς διαδόχους τοῦ Ὀσμάν καθὼς καὶ τοὺς ἐξέχοντας πολιτικούς ἀνδρας τῶν Ὀθωμανῶν ν' ἀνεχθοῦν τὴν θρησκείαν τῶν ὑποδουλωθέντων εἰς αὐτοὺς λαῶν. Ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχουν τὴν θρησκείαν των καὶ τοὺς θρησκευτικούς των ἀρχηγούς.

Οὕτω τὰ τοῦ κλήρου τῶν χριστιανῶν καὶ τὰ τῆς Ραββινίας λειτουργήματα παρέμειναν καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἄθικτα, χαρακτηρισθέντα ὡς προνόμια, ἐνῶ κατ' οὐσίαν εἶναι ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀνοχῆς τῆς συνυπάρξεως εἰς τὰ μουσουλμανικὰ κράτη καὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ Χριστιανικῆς λατρείας. Ἡ μεταγενεστέρως δὲ ἐπέμβασις τοῦ κλήρου εἰς τὴν σχολικὴν διοίκησιν τῶν ὑπ' αὐτῶν τελούντων καὶ ἡ αὐτοδιοικήσις τῶν μὴ τουρκικῶν σχολείων, ἡ ὁποία μετὰ τὸ 1922 κατηργήθη ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ ξένου κτικητοῦ ὡς ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἐκμαθήσεως τῆς γλώσσης τῶν ἀλλοφύλλων καὶ ἀλλοθρήσκων ὑπηκόων του τῆς ὁποίας ἡ χρῆσις εἶχεν ἀφεθῆ ἔξ Ἰσου ἐλευθέρᾳ ἀπ' ἀρχῆς.

Ὅπως ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δέλτα συναντῶμεν Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας καὶ τοὺς συναντῶμεν μὲ μικρὰς μεταβολὰς εἰς τὰς παλαιὰς των ἑδρας.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Βυζαντίου καὶ μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος εὐρίσκομεν ἕκεί' δύο Ἀρχιεπισκοπὰς, τὴν τῆς Σηλυβρίας καὶ τὴν τῶν Δέρκων ἢ τῆς Δέρκου καὶ τέσσαρας Ἐπισκοπὰς ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας ¹⁾). Τὴν Ἐπισκοπὴν Χαλκίδος, τὴν τῶν Μετρῶν, τὴν τοῦ Ἀθύρα καὶ ἐνίοτε τὴν τῶν Μετρῶν καὶ Ἀθύρα καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Σεργέντης ἢ Σεργέντζης, Συρεντζίου κλπ. ²⁾).

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος εὐρίσκομεν δύο μητροπόλεις καὶ μίαν ἐπισκοπὴν. Ἡ Σηλυβρία εἶχε προαχθῆ ἀπὸ τοῦ 1271 εἰς Μητρόπολιν ³⁾, τῆς πολυπαθοῦς ὅμως Δέρκου ἀγνοοῦμεν τὸν χρόνον τῆς προαγωγῆς. Μέχρι τοῦ 1380 τὴν παρακολουθοῦμεν ὡς Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη τὴν χάνομεν ἀπὸ προσώπου γῆς. Ἐχει τελείως ἐρημωθῆ ἀπὸ τὰς Τουρκικὰς ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας καὶ ἀπο-

1) Τὸ ὅτι ἡ Σηλυβρία ὑπῆρξεν Ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας, ὡς διατείνεται ὁ Μελέτιος, καθὼς καὶ οἱ Δέρκοι δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον.

2) Συντ. Ράλλη-Ποτλῆ τόμ. Ε' σ. 474. Ἀθ. 1858.— «Θρακικά» τόμ. ΙΔ' Συλλ. Συντ. Μ. Σταμούλη.

3) Ἡ Μητρ. Σηλυβρίας εἰς Νεολ. Κ)πολις 28)10)1891. Σ. Δημοσθενοπούλου (Ἐλευθεροπούλεως Σωφρ. Σταμούλη).

νεκροῦται ἐπὶ διακόσια πενήντα χρόνια. Ἐπαναφέρεται δὲ εἰς τὴν ζῶνιν κατὰ τὸ ἔτος 1655, ὡς ἐξαφανισθεῖσα δῆθεν Μητρόπολις ὑπὸ τὸ ὄνομα Δέρκων καὶ Νεοχωρίου (ἐπὶ τῆς Μ. Θαλάσσης) μὲ ἔδραν τὰ Θεραπειὰ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου. Νὰ ὑπῆρξεν ἄρα γε Μητρόπολις Δέρκου ἀπὸ τοῦ 1380—1401 προαχθεῖσα ὅποτε ἔπνεε τὰ λοιπὸν τιμῆς ἔνεκεν, ἢ ὁ Πατριάρχης Ἰωαννίκιος ἀνασυνιστῶν τὴν ὡς ἀρχιεπισκοπὴν ἐξαφανισθεῖσαν Ἐπαρχίαν καὶ προάγων συγχρόνως αὐτὴν διὰ τὰ ἄτοπα καὶ ἀθέριτα καὶ θέση ἐκποδῶν τὰ σκάνδαλα, ὅπως λέγει, πού συνέβαιναν εἰς αὐτὴν καὶ δι' ὧν ὁ φόγος καὶ τὸ ἄτιμον τῆ πατριαρχικῆ προσετριβετο μεγαλειότητι—ἠθέλησε τὰ δικαιολογήσῃ τὴν πράξιν του μὲ τὴν φράσιν: τιμῆσαι δὲ πάλιν τῷ τῆς μητροπόλεως ὀνόματι, ὡς καὶ τὴν Βιζύης, Σηλυβρίας, Μεσημβρίας, Γοτθίας καὶ ἄλλας . . . καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἀπὸ τὰ νῦν καὶ εἰς τὸ ἕξῃς μητροπόλιν Δέρκων καὶ τὸν χειροτονηθῆσόμενον μητροπολίτην ὀνομάζεσθαι Δέρκων καὶ Νεοχωρίου¹⁾. Οἱ ἀνωνύμως ὡς μητροπολίται Δέρκων μνημονοούμενοι μετὰ τὰ ἔτη 1380—1401 εἰς τὴν Συλλογὴν τοῦ Σ. Ἀριστάρχου²⁾ δὲν ἐνισχύουν τὸν περὶ ἀνασυστάσεως Μητροπόλεως ἰσχυρισμὸν τοῦ Ἰωαννικίου.

Τὴν Ἐπισκοπὴν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων ποῦ προήχθη εἰς Μητρόπολιν τὸ 1909. Ἡ Ἐπισκοπὴ Συρεντζίου συγχωνευθεῖσα μὲ τὴν Ἐπισκοπὴν Τυρολόης κατ' ἀρχὰς εἰς μίαν ὑπὸ τὰ δύο ὀνόματα Τυρολόης καὶ Συρεντζίου ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας πάντοτε, ἐχειραρετήθη τὸ 1906 προαχθεῖσα καὶ αὐτὴ εἰς Μητρόπολιν.

Εἰς τὰς τέσσαρας αὐτὰς Μητροπόλεις κατενέμοντο οἱ χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι τῆς Δ. Μετρῶν ἐκτὸς τῶν κατοίκων τῆς Γουντῶς καὶ τοῦ Κιστεμῆρ καὶ τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων τῆς Καλαυρῆς ποῦ παρέμειναν καὶ πάλιν ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας. Ἡ δὲ κατὰ χωρῖα κατανομὴ εἶχεν ὡς ἑξῆς:

1) «Θρακικά» τόμ. βος, σελ. 64. Ἐκεῖ καὶ παραπομπαὶ Μητροπ. Σαρδεῶν Γερμανοῦ.

2) Δέρκοι, Στ. Ἀριστάρχου, Κ)πολις 1935, σελ. 8.

Α'. Εἰς τὴν **Μητρόπολιν Ἡρακλείας** ¹⁾ ὑπῆγοντο τὰ χωρία.

	<u>Ἐκκλησία 2)</u>	<u>Πανηγυρική ἑορτή</u>
1) Καλαυρή	Μεταμόρφωσις	6η Αὐγούστου
2) Κιοστεμῆρ	δέν ὑπῆρχεν	
3) Τσαντὼ	"Αγ. Ἀθανάσιος	2 Μαΐου.

Β'. Εἰς τὴν **Μητρόπολιν Δέρκων**

1) Ἄγαλανί	Κοιμ. Θεοτόκου	Τρίτη τοῦ Πάσχα
2) Ἀγιασματάκω	"Αγ. Γεώργιος	23 Ἀπριλίου
3) Ἀρμενικόϊ	"Αγ. Τριάς	Ἀγίας Τριάδος
4) Ἀρναούτκιοϊ	"Αγ. Ἀθανάσιος	2 Μαΐου
5) Βογάζκιοϊ	"Αγ. Πηρασκειῆ	"Αγ. Παντελεήμονος
6) Δαγιακάδδιν	Γεν. Θεοτόκου	8 Σεπτεμβρίου
7) Δελήγιονος	Κοιμ. Θεοτόκου	"Αγ. Τριάδος
8) Ἰμπροχόρ	Κοιμ. Θεοτόκου	15 Αὐγούστου
9) Καλιὼ	"Αγ. Γεώργιος	23 καὶ 24 Ἀπριλίου
10) Καστανιές	Κοιμ. Θεοτόκου	23 Ἀπριλίου
11) Κλαλί	"Αγ. Γεώργιος	2 Μαΐου
12) Λάζαρ	"Αγ. Ἀθανάσιος	21 Μαΐου
13) Νιχωράκι	"Αγ. Ἀθανάσιος	29 Αὐγούστου
14) Τάσαγνή	δέν ὑπῆρχεν	
15) Τάρφα	"Αγ. Γεώργιος	τῆς Ἀναλήψεως
16) Τέρκος	"Αγ. Γεώργιος	23 Ἀπριλίου
17) Τζελέπκιοϊ	"Αγ. Γεώργιος	21 Μαΐου
19) Τσανακτσῆ	"Αγ. Γεώργιος	21 Μαΐου
19) Τσιφλίκιοϊ	Μεταμόρφωσις	Ἀγίας Παρασκευῆς

Γ') Εἰς τὴν **Μητρόπολιν Σηλυβρίας**

1) Ἄβρεν	"Αγ. Ἀθανάσιος	
2) Αἰγιαλοῖ	Χριστοῦ Σωτῆρος	6 Αὐγούστου

1) Ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου ἢ Ραιδεστός.

2) Εἰς τὰς κομποπόλεις καὶ πόλεις ὑπῆρχον περισσότεραι ἐκκλησίαι· ἐδῶ σημειοῦται ἡ καθεδρική ὅπου ἐγίνετο καθημερινῶς ἀκολουθία.

3) Ἔδρα τοῦ μητροπολίτου τὸ Βουγιόκ δερέ.

3) Δελτιῶνες	Ἁγ. Δημητρίου	8 Μαΐου
4. Ἐπιβάται	Ἁγία Παρασκευὴ	23 Ἀπριλίου 20 Ἰουλίου 1)
5. Καδήκιοϊ	Ἁγ. Παντελεήμονος	27 Ἰουνίου
6. Καράκηζη		
7. Κηλιτσλή		
8. Κιουτσοῦκ Σεϊμέν Πέτρου καὶ Παύλου		29 Ἰουνίου
9. Κουρφαλή	Ἁγ. Κωνσταντίνου	24 Ἀπριλίου
10. Ζιάσερο	Ἁγ. Κωνσταντίνου	21 Μαΐου
11. Οἰκονομεῖο	Κοιμ. Θεοτόκου	γ' ἡμέρα τοῦ Πάσχα
12. Σηλυβριά	Γενέθ. Θεοτόκου	8 Σεπτεμβρίου
13. Σινικλή	Ἁγ. Ἀθανάσιος	2 Μαΐου
14. Φανάρι	Κοιμ. Θεοτόκου	Ἁγ. Γεωργίου

Δ'. Εἰς τὴν Μητρόπολιν Τυρολόης Σερεντζίου 2).

1. Ἀσκῶ	Ζωοδόχος Πηγὴ	Ζωοδόχου Πηγῆς
2. Βελιγράδι	Ἁγ. Γεώργιος	τῆς Ἀναλήψεως
3. Καρατζιά	Ἁγ. Γεώργιος	29 Αὐγούστου
4. Στραντζα	Ἁγ. Γεώργιος	1 καὶ 15 Αὐγούστου

Γ'. Εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Μετρῶν καὶ Ἀθύρα

1. Ἀρσοῦ	Ἁγ. Γεώργιος	τῆς Ἀναλήψεως
2. Γαρδὰς	Κοιμ. Θεοτόκου	23 Αὐγούστου
3. Δημοκράνεια	Κοιμ. Θεοτόκου	15 Αὐγούστου
4. Ἀλβασάν	Κητίνου καὶ Ἑλένης	Ἁγ. Παντελεήμονος
5. Καλλικράτεια	Ἁγίας Παρασκευῆς	8 Ἰουλίου
6. Λαγοθῆρες	Ἁγ. Ἀθανάσιος	2 Μαΐου
3. Μεγ. Τσεκμετζές	Εἰσόδ. Θεοτόκου	τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων
8. Μέτραι	Ἁγ. Γεώργιος	Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ
9. Νιχῶρι	Ἁγ. Γεώργιος	23 Ἀπριλίου
10. Πλάγια	Ἁγ. Γεώργιος	23 Ἀπριλίου
11. Τσακῆλι	Ἰωάν. Προδρόμου	20 Ἰουλίου
12. Φανασάκρες	Ἁγ. Θεόδωρος	Ζωοδ. Πηγῆς

1) Ἀγώνισμα καὶ ἐπαθλα (Μεσ. Γράμ. τόμ. Α' σελ. 160).

2) Ἔδρα ἢ Τυρολόη.

ΣΗΜ.—Παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῆς ἐν Κηπόλει Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας τὰ Βουλγαρικὰ χωρία τῆς Δ. Μετρῶν ἐξηκολούθουν τυπικῶς νὰ ἀναγνωρίζουν ὡς θρησκευτικὸν ἀρχηγόν των τὸ Οἰκομ. Πατριαρχεῖον μέχρι τῆς Τουρκι-

Συγκοινωνία.

Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τεχνητῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν τοπικὴ συγκοινωνία εἰς τὴν Δ. Μετρῶν σχεδὸν δὲν ὑπῆρχεν. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἐπαρχιακὴ. Οἱ κάτοικοι καὶ αἱ κρατικαὶ ὑπηρεσίαι ἐξυπηρετοῦντο μὲ τοὺς καρροδρόμους. Τ' ἀραμπάγιοιλου, ποὺ τὸ καλοκαίρι εἶχαν σκόνη ὡς τὰ γόνατα καὶ τὸν χειμῶνα λάσπη ὡς τ' αὐτιά. Εἰς πολλὰ μέρη μόνον διπλὸ ζευγάρι ἀπὸ βώδια ἢ βουβαλάμαξο μποροῦσε νὰ περάσῃ. Κι' αὐτὸ γιατί στὰ περισσότερα ποτάμια καὶ τίς ρευματιές, ποὺ πυκνὰ ἀδλάκωναν τὸ ἔδαφος δὲν ὑπῆρχανε γεφύρια. Οὔτε τὸ κράτος, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ χωρικοὶ ἐφρόντιζαν γι' αὐτά. Γι' αὐτὸ καὶ πολλὲς φορὲς σὲ κακοκαιριές καὶ βαρυχειμωνιᾶς διεκόπτετο σὲ πολλὰ χωριά ἢ συγκοινωνία καὶ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ἔμεναν χωρὶς ψωμί καὶ ἄλλα χωρὶς κάρβουνα καὶ ξύλα.

Κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, διὰ νὰ διευκολύνῃ πρὸ παντὸς τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας, ἐπεχείρησε νὰ κατασκευάσῃ καὶ εἰς τὴν Δ. Μετρῶν δρόμους ποὺ θὰ ἦνουν τὴν ἔδραν τῆς διοικήσεως μὲ τὰς ἔδρας τῶν ὑποδιοικήσεων αὐτῆς. Δηλαδή τὰς Μέτρας μὲ τὸν Μεγάλον Τσεκιμετζέ, μὲ τὴν Σηλυβρία καὶ μὲ τὴν Καρατζιά. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ἐπέβαλε τετραήμερον προσωπικὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποια ἐπετρέπετο νὰ γίνῃ καὶ δι' ἀντιπροσώπου ἢ καὶ ἀντι ἐργασίας νὰ πληρώνῃ κανεὶς τὸ ἀντίτιμον τῶν 4 ἡμερῶν 16 γροσία ἤτοι εἰδικὴν φορολογίαν, τὴν σοῦσα παρασί¹⁾, εἰς τοὺς ἄγοντας ἡλικίαν ἀπὸ 18—60 ἐτῶν ἄνδρας. Ἡ φορολογία ἦτο ἐλαφρά. Ἴσως δὲ καὶ αὐτὸ νὰ ἦτο μία ἀπὸ τὰς αἰτίας ποὺ αἱ ἐπαρχίαι στὴν Τουρκίαν δὲν εἶδαν ποτὲ ὀδικὴν συγκοινωνία. Κατὰ τὴν γνώμην μας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δ. Μετρῶν δὲν ἐστάθησαν καὶ δὲν διετηρήθησαν οἱ κατασκευασθέντες δρόμοι καὶ διότι δὲν ὑπῆρχεν ὑπηρεσία ἐπιβλέψεως καὶ ἐπιδιορθώσεως αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διότι ἐξ ἀρχῆς κατασκευάζοντο ἐλαττωματικοί.

Ἐργολάβος τῆς ὁδοποιίας εἰς τὴν Δ. Μετρῶν ἀνεδεικνύετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἓνας ἀγαθὸς Κοῦρδος, ὁ Μεμετ ἀγάς, ὁ μετέπειτα

κῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1908, ὁπότε ἀθρόα μετέστησαν πρὸς τὴν Ἐξαρχίαν μετὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ τοῦ 1900 κι' ἐντεῦθεν εἶχον ἔλθει μυστικῶς εἰς στενωτέραν ἐπαφήν.

1) Ἡ φορολογία αὐτὴ ὠρίσθη μὲν ὅτι θὰ εἰσπρατέτο κατὰ τὰ ἔτη πὸν θὰ ἐγένοντο οἱ δρόμοι, εἰσπρατέτο ὁμως καὶ ὅταν δὲν ἐγένοντο.

Μεμὲτ βέης, ἀγράμματος καὶ ἐντελῶς ἀκατάρτιστος τεχνικῶς, ὁ ὁποῖος προσεφέρετο εἰς κάθε μειοδοσίαν νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον μετὰ τὴν εὐθυνοτέραν τιμὴν μονάδος καὶ μετὰ τὰ γεναιότερα φιλοδομήματα πρὸς τοὺς προϋσταμένους τῆς ὑπηρεσίας ἐκείνης. Πῶς νὰ τὸν συναγωνισθῇ ἄλλος ἐργολάβος ἐπιχειρηματίας; καὶ πῶς νὰ γίνουν δρόμοι εἰς τὴν διοίκησιν ἐκείνην;

Κατὰ τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἐποχὴν, ἐχαράχθησαν τρεῖς δρόμοι. Ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας πρὸς τὰς Μέτρας. Ὁ ἀπὸ Μετρῶν πρὸς τὸ Καρατζᾶ. Καὶ ὁ ἀπὸ Μετρῶν πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Μεγάλου Τσεκμετζέ, παρὰ τὴν δυτικὴν ἄκρην τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ Καλλικράτεια. Ὁ πρῶτος ἀντὶ νὰ πάρῃ τὴν εὐθείαν πρὸς τὴς Δελλιωνες, ἐλοξοδρόμησε ἐπὶ πολὺ πρὸς τοὺς Ἐπιβάτας, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ δῆθεν καὶ τὴν μεταξὺ Ἐπιβατῶν καὶ Σηλυβρίας ἐπικοινωνίαν καὶ ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Δελλιωνῶν, γιὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ Νιχώρι καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς τὰς Μέτρας. Τὸ τμήμα τοῦ δρόμου αὐτοῦ ἀπὸ τὴς Δελλιωνες στὴ Σηλυβρία πού ἐδιπλασίασε τὴν ἀπόστασιν, ἔμεινε σχεδὸν ἀχρησιμοποίητο καὶ ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς, πού προτιμοῦσαν νὰ μὴ καταχωθοῦν στὴν ἀσίσκητη λάσπη τῶν Δελλιωνῶν παρὰ νὰ τριγυροῦν ὥρες καὶ πάλι νὰ καταχωθοῦν στὴ λάσπη τοῦ Μουράτ τσεομε 1). Γιὰ τὸν δρόμον στρώθηκε χωρὶς καμμιά φροντίδα ν' ἀποστραγγίζουσι τὰ ὑπόγεια νερά πού πλημμυρίζουσι τὸν χειμῶνα καὶ κάμνουσι ν' ἀπορροφᾷ τὸ ἔδαφος τῶν κάθε ὑλικῶν πού βρῆσκειται ἐπάνω του. Πέραν ἀπὸ τὸ Νιχώρι ὁ δρόμος παρὰ τὴν χαράδραν ἦταν καλῶς διερχόμενος παρὰ τὴν χαράδραν τοῦ ποταμίσκου Κοβουκδερέ. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς Μέτρας εἰς τὸν Τσεκμετζέ ἦτο καλύτερος. Καὶ ἡ ἀπόστασις ἦτο μικρὰ καὶ ἡ φροντίδα τῆς διοικήσεως Μετρῶν ἦτο μεγαλυτέρα δι' αὐτόν, ἂν καὶ πολλὰς φορὰς καὶ τὰ μικρὰ του ξυλογέφυρα ἔλειπαν ἀπὸ τὸν τόπον τους. Ὁ δρόμος αὐτὸς ἐσυνεχίζετο μέχρι τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ. Αὐτὸς ἀνεκαίνισθη στὰ 1911 ἀπὸ τοὺς Νεοτούρκους καὶ ἐστερεώθη διὰ στρατιωτικὸς σκοπὸς.

Ὁ δρόμος ὅμως τῶν Μετρῶν πρὸς τὸ Καρατζᾶ οὔτε στὰ 1911 δὲν εἶχε πλησιάσει τὸ χωριό. Ἐμεινεν ἀνάμεσα Καλφάνιοι καὶ Σόφος, ἀκολουθώντας τὰ ὑψώματα πού χωρίζουσι ἀπὸ τὸν νότον πρὸς τὸ βορῆν τὰ δύο χωριά. Καὶ αὐτὸς δὲ πού εἶχε γίνει σὲ πολλὰ μέρη, συχνὰ πυκνὰ ἦτο ἀδιάβατος. Ἰδίως μπροστὰ καὶ μέσα εἰς τὸ Τσανακτῆ

1) Τοποθεσία ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ βρύσιν ἀπέχουσα περὶ τὰ 3 χλμ τῆς Σηλυβρίας.

ποῦ ξεπερνοῦσε στὶς λάσπες καὶ τὶς Δελλιῶνες ἀκόμα. Ὁ δρόμος αὐτὸς περνοῦσεν ἀπὸ τὸ Γκιουξελή, τὸ Κλαλί, τὶς Καστανιές, τὸ Τσανακσιή, καὶ τὸ Γεντζέ μὲ κατεύθυνση πρὸς τὸ Καρατζά, ἀφίνοντας ἀριστερὰ τὸ Καλφάκιο καὶ τὸ Τσιφλίκιο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δρόμους αὐτούς, δρόμοι ὑπῆρχαν καὶ μεταξὺ τῶν συγκροτημάτων τῆς ὀχυρωματικῆς γραμμῆς τῶν Μετρῶν, ποῦ συνέδεν αὐτὰ ἀναμεταξύ των καὶ μὲ τὸ Χαδέμκιοι, τὴν ἔδραν τοῦ ἀρχηγείου καὶ τῆς τροφοδοσίας των. Ἀλλὰ οἱ δρόμοι αὐτοὶ ποῦ μέχρι τοῦ 1912 δὲν ἦσαν καλῦτεροι ἀπὸ τοὺς προεκτεθέντας, ἐξυπηρετοῦσαν τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκεῖ μονίμου φρουρᾶς καθὼς καὶ τῶν μικρῶν τουρκικῶν καὶ βουλγαρικῶν συνοικισμῶν ποῦ εὑρίσκοντο μεταξὺ ἐκείνων ¹⁾. Διαρκῶντος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου καὶ εὐθὺς μετ' αὐτὸν τὸ ὀδικὸν δίκτυον τῆς ὀχυρᾶς ζώνης ἀνεκαινίσθη ριζικῶς, διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐκεῖ ντεκωβίλ καὶ τῆς συνδέσεως αὐτῆς διὰ πολλαπλῶν ὁδῶν μετὰ τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου ὀχυρῶν. Ἄλλος δρόμος ἀπὸ τὸν Βόσπορον ἐπήγαινε πρὸς τὸ Καραμπουργου καὶ τοὺς Δέρκους.

Μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς Τουρκίας καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον τοῦ 1914, οἱ Νεότουρκοι ἐδοκίμασαν νὰ κατασκευάσουν ἀμαξιτὸν δρόμον διασχίζοντα τὴν Θράκην ἀπὸ τὴν Κ)πολιν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἀκολούθησαν τὴν διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Βιέννης εἰς Κ)πολιν ἀχρηστευθεῖσαν ὁδὸν διὰ τῶν Τσεκμετζέδων καὶ τῆς Σηλυβρίας πρὸς τὴν Τυρολόην καὶ λοιπά, ἢ ὅποια ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἐχρησίμευσεν ὡς ἡ κυριώτερα ἀρτηρία μεταξὺ Κων)πόλεως καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ αὐτῆς τῆς Δύσεως. Διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ σκυρρόστρωσιν τοῦ σχεδιασθέντος ἐκείνου δρόμου οἱ Νεότουρκοι ὑπὸ τοὺς ἤχους τυμπάνων καὶ ζουρνᾶδων ²⁾ διὰ τῶν ἐργατικῶν (ἀμελὲ ταμπουροῦ) κληθέντων ταγμάτων τὸ 1915 κατεδάφισαν ἐξ ὀλοκλήρου καὶ τὰ ἐν καλῇ ὀπωσθήποτε καὶ μὲ τὰς ἐπάλξεις των διατηρούμενα εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς καὶ βορειανατολικῆς ἄκρας τῆς πόλεως ἐρείπια τοῦ φρουρίου τῆς Σηλυβρίας. Δὲν κατῶρθωσαν ὅμως οὔτε σπιθαμὴν τοῦ δρόμου ἐκείνου ν' ἀποτε-

1) Οἱ συνοικισμοὶ ἐκτὸς τοῦ Χαδέμκιοι ἦσαν ἡ Μούχα, ἡ Διασώρανη, τὸ Μπογαλή, τὸ Μπακλαλή, τὸ Κάραγατζι, τὸ Διαγάκαδιν, τὸ Τέρκος καὶ τὸ Λαζάρκιοι.

2) Ζουρνᾶς=μουσικὸν τουρκικὸν ἔμφυσον ὄργανον ποῦ συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ νταβούλι (τύμπανον).

λειώσουν και να παραδώσουν προς χρησιν 1).

Λογω τῆς ὀμαλότητος και τοῦ βατοῦ τοῦ ἐδάφους προς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, ὅλα τὰ χωριά εἰς τὸ Δέλτα εἶχαν τοὺς καρροδρόμους των, ὄχι μόνον μεταξὺ των, ἀλλὰ και μετὰ τὰς ἑδρας τῶν διοικήσεών των και μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν προς τὴν ὁποίαν συνεκεντροῦντο ἐπάνω σὲ τρεῖς κυρίως δρόμους. Στὸ δρόμο ποῦ ἀπὸ τὸ Ὁρτζοῦνι τραβοῦσε κατ' εὐθειαν προς τὴν Πόλιν και ἔμπαινε εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ Ἐδίρνε-καπουσοῦ. Αὐτὸς ἦτο ὀμαλώτερος, ὁ πλέον πολυσύχναστος και κατὰ τὸν χειμῶνα, διότι περνοῦσεν ἀπὸ ὑψώματα και μόνον δύο μικρὰ ποτάμια — τὸ ἕνα ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Ὁρτζοῦνι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἡ μεγάλη ἀνηφορία τῆς ὀχυρωματικῆς ζώνης και τὸ ἄλλο παρὰ τὸ Ἰσιλιγκήρι, ὅπου τελειώνει. Ἐπάνω στὰ δύο ποτάμια σώζονται παλαιὰ πέτρινα γεφύρια μετὰ καλοδιατηρημένες ἀψίδες και μετὰ ξεχωρβαλωμένα καλδιριμία, ποῦ βρίσκονται και ἀπὸ τῆς δυὸ μεριῆς τῶν γεφυρῶν και μᾶς θυμίζουσι τὸν λιθόστρωτον δρόμον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπὸ τὸ Στρογγύλον φρούριον μεχρὶ τοῦ Ρηγίου καθὼς τὸν περιγράφει ὁ Προκόπιος μετὰ τῆς μεγάλης και ἀκανότιστες πέτρας 2).

Στὸ δρόμο ποῦ ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ Ντολάπ τσαῖρ (τῆς Μελαντιάδος) ἀνηφορίζει προς τὸ Κάραγατς και τὰς ἀγῆλ διὰ τὰ κατηφορῶση προς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄκ-δερέ, παρὰ τὸ Γιαρῆμ-πουργάζ, τὰ Σχιζὰ τῶν Βυζαντινῶν, προχωρεῖ κατ' εὐθειαν προς ἀνατολὰς και καταλήγει εἰς τὰ τεῖχη εἴτε εἰς τὴν πύλιν τοῦ ἀγίου Ρωμανοῦ, (Τὸπ-καπουσοῦ) εἴτε και εἰς τὴν πύλιν τῆς Σηλυβρίας, (Σιλιβρι-καποῦ), τῆς ἀρχαιότερον Μελαντιάδος πύλης 3). Εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν συναντῶμεν πέτρινα παλαιὰ γεφύρια εἰς τὰ ποτάμια τῶν Καστανεῶν, τοῦ Κατηρτζῆ-δερέ και τοῦ Γιαρῆμ-μπουργάζ ἐπὶ τοῦ Βαθυνοῦ και ἕνα ἐκτεταμένο λιθόστρωμα μετὰ μικρὰν γέφυρον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄκ-δερέ.

Και τέλος στὸ δρόμο, ποῦ ἀπὸ τὸν Μεγάλον Ἰσεκμετζε πηγαινεὶ προς τὰ ἐπὶ τῆς Θρακικῆς παραλίας προάστεια τῆς Κωνσταντινοῦπόλεως και τὰ τεῖχη 4).

1) Ὁ δρόμος ἐκεῖνος μόνον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Κεμάλ συνετελεσθη και σήμερον χρησιμοποιεῖται ὡς αὐτοκινητόδρομος.

2) Προκ. Περὶ κτισμάτων IV, 8. 9.

3) Γ. Σλούμπερτζε. Πολιορκ. και Ἄλ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετ. Σπ. Λάμπρου, Ἀθήναι, 1914 σ. 97.

4) Οἱ ὀδεύοντες εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ Ὁρτζοῦνι, ὅταν ἀνέβαιναν τὰ ὑψώματα εἰς ὀχυρὰς ζώνης μποροῦσαν νὰ στραφοῦν προς νότον και βαδίζοντες

*
**

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς καρροδρόμους τῆς περιοχῆς τῆς Δ. Μετρῶν φαίνεται νὰ εἶναι πανάρχαιοι, πιστοποιοῦντες τὸ λαϊκὸ δίστιχο: «Καινούργια στράτα γίνεται, παλιὰ δὲν παρατιέται»· ὅπου τοὺς εὐνόησε τὸ ἔδαφος καθὼς καὶ ὅπου συνέπεσε νὰ διατηρηθοῦν τὰ γιοφύρια, τὰ γηραιὰ τους γίνονται φανερά. Χωρὶς τὰ γεφύρια τῆς Σηλυβρίας καὶ τῶν Τσεκμετζέδων ποιὸς θὰ διεπίστωνε μετὰ τινος αἰῶνας ὅτι ἀπὸ κεῖ περνοῦσεν ὁ μεγάλος δρόμος ποὺ ἐπὶ αἰῶνας ἐξυπηρετοῦσε τὴν Ὄθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν συνδέων τὴν πρωτεύουσιν ἐκείνης μετὰ τὰς ἀπεράντους ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κτήσεις αὐτῆς καὶ μετὰ τὰ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη:

Τμήματα τοιούτων παναρχαίων δρόμων συναντῶμεν ἀπὸ τὸ Ὁρτζοῦνι πρὸς Κλαλί καὶ τὸ Σουμπάσκοϊ, γνωστὴν ὡς γυρικόστρατα. Κατὰ τινος Γιουρुकόστρατα, διότι ἀπὸ κεῖ περνοῦσαν τὰ Γιουρούκια¹⁾, ὅταν κατέβαιναν ἀπὸ τὴν Θράκην πρὸς τὴν Πόλιν. Ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριὸν πρὸς τὸ Τσανακτῆ καθὼς καὶ πρὸς τὸ Ἀνακός. Ἀπὸ τὸ Τσανακτῆ πρὸς τὸ Χαλκαλή (τῶν Καστανεῶν) καὶ πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Μελαντιάδος. Ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Μελαντιάδος πρὸς τὸ Γκιουκσελή καὶ τὸ Ἄβρεν ὅπου εἶναι ἐμφανὴς σκιρρόστρωτος δρόμος, γνωστὸς ὡς Γκιαβουρ πόστασι, δηλαδὴ δημόσιος δρόμος μὴ Μουσουλμάνων, καὶ ὡς Ταουκτῆ-γιολοῦ, δηλαδὴ τῶν ὀρειθροπῶν, διότι κατὰ προτίμησιν τὸν δρόμον ἐκεῖνον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ Κάραγάτς καὶ τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ, ἀκολουθοῦσαν οἱ ὀρειθροπῶλαι (ταουκτσίδες τ.) οἱ ὅποιοι μετὰ ἄλογα φορτωμένα κοῦφες καὶ καφύσια μετέφερον τὰ πουλερικά τῶν ἀπὸ χωριῶν εἰς τὴν Πόλιν. Ἀπὸ τὰς Μέτρας πρὸς τὸ Σουμπάσκοϊ καὶ τὸ Καλφάκοϊ καθὼς καὶ σὲ διάφορα ἄλλα μέρη.

ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς νὰ συναντήσουν ἐπ' αὐτῆς καὶ τὸν δρόμον τῆς Μελαντιάδος καὶ τὸν δρόμον τοῦ Τσεκμετζέ. Πολλοὶ βαδίζοντες μέχρι τοῦ Χαδέμκοϊ ἔστρεφον καὶ πάλιν πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Βαθυνίου τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦσαν ἕως τὸ Γιαρὴμ-μπουργάζ περνόντας ἀπὸ τὰ τοιφλίκια Φιλίπὸς καὶ Μπαρουτχανέ. Ἐπρωτιμοῦσαν τὴν διαδρομὴν αὐτὴν τὸ καλοκαίρι διὰ τὴν βοσκὴν τῶν ζώων των. Μεταξὺ Μεγάλου καὶ Μικροῦ Τσεκμετζέ ὑπῆρχε μικρὴ χαράδρα, ἢ τοῦ Χαραμή-δερε τὴν ὁποίαν μνημονεύει ὁ Α. Πασπάτης ὡς φωλεὰν ληστῶν. (Περ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Κ]πολις, τόμ. ΙΒ' σελ. 37).

1) Ὑπὸ τὸ ὄνομα Γιουρούκια ἐξαγατῆριζαν τὰ ἄτακτα σώματα τοῦ παλαιοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

Γεφύρια ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως στοὺς περισσοτέρους ὁρόμους δὲν ὑπῆρχαν. Καὶ ὅπου ὑπῆρχαν ἦσαν ξύλινα. Πέτρινα ὑπῆρταν μόνον ἐκεῖ ὅπου εἶχαν διασωθῆ ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα γεφύρια τοῦ Τσεκμετζὲ καὶ τῆς Σηλυβρίας ποῦ ἀπεπερατώθησαν ὅπως εἶδαμεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλτάνου Σελήμ Β'. Δὲν κατορθώσαμε νὰ διαπιστώσωμεν, ἐὰν ἢ ἐπὶ τοῦ Ἄθύρα καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας τῶν Μετρῶν, εὕρισκομένη γέφυρα εἰς τὸν δρόμον ποῦ ὁδηγεῖ διὰ τῆς πεδιάδος πρὸς τὸν δρόμον διὰ τὸ Κάραγατς ἀνάγεται εἰς τοὺς καλοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὅπως εἶναι μιὰ μικρὰ πολὺ κομψὴ παρὰ τὸ Λαζανάκιω· ποῦ θὰ ὡδηγοῦσαν ἴσως πρὸς τὸ πολυάνθρωπον Οἰκονομεῖο ἢ καὶ τὴν Σηλυβριά. Τῆς καλῆς ἐποχῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι αἱ τρεῖς γέφυραι ποῦ σώζονται ἐπὶ τοῦ ποταμίου τῶν Καστανεῶν κατεχωσμένα κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν. Ἡ μία παρὰ τὸ Χαλκαλή, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πετρούφυλο (Πετρογέφυρο;) Αὐτῆς πρὸ ἐτῶν ἐφαίνοντο τρεῖς ἀψίδες. Ἡ ἄλλη νοτιώτερον γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χάμζαλή, διότι ὡς ἐλέγετο ὑπῆρχεν ἄλλοτε παρ' αὐτὴν ξενῶν (χάνι) ἀνήκων εἰς κάποιον ὀνόματι Χαμζά. Καὶ ἡ τρίτη ἔτι νοτιώτερον. Καθὼς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Βαθυνίου εἰς τὸ Γιαρῆμ-μπουργάζ τῆς ὁποίας αἱ πέντε ἀρμονικαὶ ἀψίδες συγκρατοῦν βαρὺ τόξον ἐπ' αὐτοῦ· ἐὰν ἐμελετῶντο τὰ πηλαῖα γιοφύρια τῆς Δ. Μετρῶν θὰ μᾶς ὡδηγοῦσαν ἀσφαλῶς νὰ καθορίσωμεν πιστὰ καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῶν προγόνων μας.

Ἐπῆρχεν ἀρὰ γε μία κεντρικὴ ὁδὸς ποῦ ὡδηγοῦσεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν Δύσιν ποῦ διήρχετο ἀπὸ τὸ Λέλτα διὰ νὰ διακλαδισθῆ δυτικώτερον αὐτοῦ ἢ ὑπῆρχον ἐκ τῆς Πόλεως περισσότεραι τῆς μιᾶς ἀφετηρίαι ;

Εἰς τὸ Intineraria Antonii σημειοῦνται τρεῖς. Ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία φέρεται ἀπὸ τὴν Κων)πολιν πρὸς τοὺς Δέσλους καὶ ἐκεῖθεν διερχόμενη μεταξὺ λίμνης καὶ θαλάσσης ὅτι βαίνει πρὸς δυσμὰς—Μήδειαν Ἀπολλωνιάδα καὶ λοιπὰς μὴ ἀπομακρυνόμενῃ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. Εἰς δὲ τὸ Intineraria Romana τοῦ Müller σημειοῦται ὅτι ἡ πρὸς τὴν Ἡράκλεια μεγάλη Ρωμαϊκὴ ὁδὸς διήρχετο διὰ τοῦ Ρηγίου, τοῦ Ἄθύρα καὶ τῆς Σηλυβρίας. Ἐὰν ἢ περὶ τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου μελέτη τοῦ Σούχαρντ (Schuchardt) εἶναι ἀκριβῆς διὰ τοῦ Λέλτα τοῦ Βυζαντίου θὰ ἔπρεπε νὰ περνοῦσαν τρεῖς μεγάλοι δρόμοι. Διότι ἐπὶ τοῦ τείχους ἐκεῖνου τρεῖς μόνον μεγάλοι δίοδοι ὑπῆρχον. Αἱ δύο παρὰ τὰς νοτίους ὑπώρειας τοῦ Κούσκαγια καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ ἀλλήλων περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν καὶ ἡ τρίτη παρὰ τὸν Εὐξείνου Πόντον. Εἰς τὸ ἀπὸ τῆς Πηροποντίδος μέχρι καὶ πέραν τοῦ

Ἄθῦρα τμήμα τοῦ τείχους τὸ ὁποῖον ἐξαιρετικῶς ἦτο ἐνισχυμένον καὶ δι' ἰδιαιτέρων πύργων δὲν φαίνεται κατὰ τὸν Γερμανὸν μελετητὴν νὰ ὑπῆρχεν διόδος. Κατὰ ταῦτα οἱ ἐκ τῆς Σηλυβρίας πρὸς τὴν Ἡρακλείαν θέλοντες νὰ ὀδεύσουν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βαδίσουν πρὸς τὸ Καινὸν Φρούριον, περὶ τὰς τρεῖς ὥρας, διὰ νὰ συναντήσουν τὴν δι' αὐτοῦ καὶ τῆς Μελαντιάδος διερχομένην ἀρτηρίαν, ἢ μεγάλην ὁδὸν, ἢ ὁποία διὰ τῆς Ἡρακλείας, τῶν Φερρών καὶ τῆς Θεσσαλονίκης κατέληγεν εἰς τὸ Λυρράχιον.

Ἡ διὰ τῆς κεντρικῆς διόδου τοῦ τείχους διερχομένη θὰ ἦτο πιθανῶς ἢ πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας ὀδηγοῦσα διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἢ δὲ διερχομένη διὰ τῆς παρὰ τὸν Βῦξεινον διόδου, ἢ πρὸς τὰς παραλίαι πόλεις τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων διὰ ξηρᾶς φέρονσα. Εἶναι ὅμως ζήτημα κατὰ πόσον ἡ ἀφετηρία τῆς τελευταίας ταύτης ἦτο ἡ Κων)πολις ἢ διεκλαδίζετο αὐτὴ εἰς ὀλίγων ὠρῶν ἀπόστασιν ἐκ τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως διὰ νὰ πλησιάσῃ τοὺς Δέρκους καὶ ἐκεῖθεν τὸ μακρὸν τείχος. Ἡ ὁδὸς αὐτὴ πέραν τοῦ Καρατζάκιοι λόγω νέων διοικητικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχεν ἀχρηστευθῆ καὶ εἶχε παραμείνει τὸ ἀπὸ Καρατζᾶ πρὸς τὴν Κ)πολιν τμήμα αὐτῆς πού συναντοῦσε τὴν ὁδὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως παρὰ τὸ Ὀρτζουνλοῦ. Ἡχρηστευθῆ ἐπίσης καὶ ἡ πέραν τοῦ Σουμπάσκιοι ὁδὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως. Διότι οἱ φθάνοντες δι' αὐτῆς μέχρις ἐκεῖ ἐστρέφοντο πρὸς ἀριστερὰ διὰ νὰ συναντήσουν τὴν ὁδὸν τῆς Μελαντιάδος ἀνερχομένην παρὰ τὸ Γκιουξελή κ' ἐκεῖθεν νὰ βαδίσουν εἴτε διὰ τοῦ Ἄβρεν καὶ τοῦ Φαναριοῦ πρὸς τὴν Τυρολόην καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, εἴτε διὰ τοῦ Ἀνακτορίου (Τσιγκενὲ Σιράϊ) πρὸς τὴν Βυζῶ καὶ τὰς 40 Ἐκκλησίας.

Οἱ δρόμοι ἐκεῖνοι ἠχρηστεύθησαν ἔλλειψαι κέντρων σταθμεύσεων καὶ διανυκτερεύσεων, ἀφ' ἧς ὡς κεντρικὸς δρόμος κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας καθιερώθη ὁ διὰ τοῦ Μικροῦ καὶ Μεγάλου Τσεκμετζέ πρὸς τὴν Σηλυβρίαν καὶ τὴν Τυρολόην, τῶν ὁποίων οἱ ξενῶνες καὶ τὰ ὑπερμεγέθη χάνια διεσώζοντο ἐν μέρει καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἐνῶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως χάνια διετηρήθησαν πενιχρὰ μόνον εἰς τὸ μεταξὺ Βογάτζκιαι καὶ Κ)πόλεως τμήμα μὲ τὰ ὀνόματα : Τσισλῆ Χάν, Μπουγιούκ-δερε Χάν ἢ ἀπλῶς Μπογιούκ Χάν, Σιτσάν Χάν, Τσινὰρ Χάν καὶ Γσαμουρλοῦ Χάν καὶ σποραδικῶς μεταξὺ τείχους τοῦ Ἀναστασίου καὶ τοῦ Ἀνακτορίου ὡς τὸ Μπουγιούκ Χάν καὶ μερικὰ ἄλλα.

*
**

Διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἡ ὁποία συνδέει τὴν Κων)πολιν μὲ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ἤχρηστεύθη μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ ὁ διὰ τῆς Σηλυβρίας πρὸς τὴν Θράκην δρόμος. Ἡ χρησιμοποίησις ὅμως ἐσχάτως τῆς βενζίνης ὡς κινητηρίου δυνάμεως τὸν ἐπανέφερον εἰς μεγαλυτέραν χρῆσιν καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπαναφέρῃ καὶ ἄλλους δρόμους ὄχι μόνον εἰς τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἄλλην Θράκην.

Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐγκαινιασθεῖσα τὸ 1873 ἀφίνει παρὰ τὴν Ὑρολόην τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐργένου καὶ μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦ Κουπερίου (Τσερκέζκιοι), τὸν πλησιέστερον πού κατέλαβον οἱ Ἕλληνες τὸ 1920 πρὸς τὴν Κων)πολιν, διὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀθύρα μέχρι σχεδὸν τὰν ἐκβολῶν του, ὁπόθεν διὰ μεγάλου ἐλιγμοῦ ἀνέρχεται πρὸς τὸ Χαδέμκιοι διὰ νὰ κατέλθῃ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄκ-δερεῖ εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ρηγίου παρὰ τὸ Σπάρτα κουλέ, τὸν Ἐμπυρίτην καθ' ἡμᾶς ¹⁾ καὶ παρακάμπτουσα τὴν βορειαν καὶ ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς λίμνης νὰ συναντήσῃ τὴν Προποντιδα περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς αὐτῆς μεταξὺ Μικροῦ Τσεκμετζέ καὶ Φλώρια ὅπου ὁ Μ. Γεδεὼν εἰκάζει ὅτι ἔκειτο ἡ Καινούπολις εἰς τὴν ὁποίαν ἐφορτάζετο μεγαλοπρεπῶς ὁ ἐν Σηλυβρία μαρτυρήσας ἅγιος Ἀγαθόνικος ²⁾, ἐνῶ καθ' ἡμᾶς ἡ πόλις αὐτὴ πρέπει ν' ἀναζητηθῆ παρὰ τὴν θέσιν τοῦ Καινοῦ φρουρίου παρὰ τὸ Κουρφαλή καὶ ἴσως ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ Καρανλήκ ἁγίασμα τοῦ προμνησθέντος Στουκάροδ.

Διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς οἱ κάτοικοι τοῦ Δέλτα ἐξυμνητοῦντο διὰ τῶν σταθμῶν τοῦ Σινικλή, τῆς Καμπάκτας καὶ τῶν Μετρῶν ὁπόθεν μετεκομίζοντο πρὸς τὴν Κ)πολιν, κανσόξυλα, κάρβουνα, χόρτα καὶ δημητριακά, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς σταθμοὺς τοῦ Χαδέμκιοι

1) Ὁ Α. Πασπάτης τὸν Ἐμπυρίτην τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Προποντιδος χωρίον Ἀμπαρλή επιχειρῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ὀνομασίαν ὡς προελθούσαν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ Ἐμπυρίου. Ἐνῶ τὰ οὐσιαστικά ἐπιχειρήματα πού ἐπικαλεῖται δι' αὐτὸν εὐρίσκονται εἰς τὸ Σπάρτα κουλέ καὶ ὄχι εἰς τὸ Ἀμπαρλή, τοῦ ὁποίου ἡ ὀνομασία ἀπλουστάτη, προερχομένη ἐκ τῆς Τουρκικῆς ἀμπάρ=ἀποθήκη. Καὶ Ἀμπαρλή=τόπος ἀποθηκῶν. Πιθανῶς τῶν πρὸς μεταφορὰν διὰ θαλάσσης γεννημάτων τῶν παρακειμένων τσιφλικίων. (Ἑλλ. Φ. Σύλλ. τόμ. ΙΒ' σελ. 38. Τὰ Θρακικὰ προάσεια του Βυζαντίου).

2) Μ. Γεδεὼν, Βυζαντ. Ἐορτολόγιον, σελ. 253 εἰς Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. τόμ. Κατ'—ε" Ἐγγραφοὶ Λίθιοι καὶ Κεράμια εἰς σελ. ρνζ',

καὶ τοῦ Σπάρτε κουλέ. Ἰδιαιτέρως δὲ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς τῆς Σηλυβρίας ἐξυπηρετοῦντο καὶ διὰ τῆς θαλάσσης μεταφέροντες τὰ πλούσια καὶ ἀρκετὰ προϊόντα αὐτῶν, γαιούρτια, πεπόνια, καρπούζια, δημητριακὰ καὶ πρὸ παντὸς τὰ ἐπιτραπέζια σταφύλια των, διὰ τῶν λιμενίσκων τοῦ Παπαζλῆ, τῆς Σηλυβρίας, τῶν Ἐπιβιτωῶν καὶ τῆς Καλικράτειας κλ με ἐπιτόπια καίκια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ εἰδικὰ διὰ τὴν μεταφορὰν ἀχύρων. Τὰ ζῶα μεγάλα καὶ μικρὰ καθὼς καὶ τὰ σφαγμένα πρῶϊμα ἀρνιά τὰ μετέφερον διὰ ξηρᾶς.

Σύνηθες μέσον μεταφορᾶς ἦσαν τὰ βωδάμαξα με τέσσαρας τροχοὺς καὶ καμῆλες διὰ τὰ πέριν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν χωριὰ ἐνῶ τὰ ἀλογάμαξα τὰ μετεχειρίζοντο πρὸ παντὸς τὰ χωριὰ ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ὅπου τὸ ἔδαφος ἦτο ἀμμῶδες καὶ στεγνόν. Ἐκεῖ εἰς τὰ ἐλαφρὰ ὄργώματα χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὰ ἄλογα.

Ἡ Ἐγνατία διὰ τοῦ Δέλτα.—Ἀπὸ πότε ἢ διὰ τοῦ Ρηγίου, τοῦ Ἀθύρα καὶ τῆς Σηλυβρίας συγκοινωνία τῆς Κων)πόλεως με τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ με τὴν Δύσιν ἐνεκαινιάσθη καὶ ἢ διὰ τῶν πόλεων ἐκείνων διεχομένη ὁδὸς κατέστη ἢ κεντρικωτέρα, μᾶς εἶναι ἄγνωστον. Ὅλαι αἱ διασωθεῖσαι πληροφοροῖαι συμφωνοῦν ὅτι κατὰ τοὺς πρῶτους αἰῶνας μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἢ ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἐβρου πρὸς τὸ Βυζάντιον ἄγουσα μεγάλη Ρωμαϊκὴ ὁδός, ἢ Ἐγνατία, δὲν περνοῦσεν ἀπὸ τὴν Σηλυβριὰ καὶ τὸν Ἀθύρα. Λιότι μετὰ τὴν Πέρινθο, τὴν μετέπειτα καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὡς Ἡράκλειαν γνωρίζομένην¹⁾, ἢ πρώτη ἐπὶ

1) Ἡμεῖς κάμνομεν χρῆσιν τῶν ὀνομάτων Πέρινθος καὶ Ἡράκλεια ἀδικρίτως. Ἐπειδὴ ὁμως εἰς μερικά ἐκ τῶν ὀδευτικῶν γίνεται διάκρισις μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Περίνθου, διότι ἢ ἀπόστασις ἐκ μὲν τῆς Περίνθου πρὸς τὸ Καινὸν Φρούριον ἀναγράφεται εἰς αὐτὰ 24 μίλια, ἐκ δὲ τῆς Ἡρακλείας 18 ἢ 19 καὶ, ἐπειδὴ ὑπάρχει διαφωνία περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς ὀνομασίας τῶν πόλεων ποὺ ἤκμασαν ἐπὶ αἰῶνας ἐπὶ τῆς παραλίας μεταξὺ τῆς Σηλυβρίας καὶ Περίνθου δὲν κρίνομεν τελείως ἄσκοπον με τὴν παρουσιασθεῖσαν εὐκαιρίαν νά κάμωμεν μικρὰν παρέκβασιν.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων Γεωγράφων μανθάνομεν ὅτι μεταξὺ Περίνθου καὶ Σηλυβρίας μία μόνον πόλις ὑπῆρχε. Καὶ μάλιστα ὀχυρωμένη. Τὸ Δαύνειον Τεῖχος τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸν Σύνδεσμον τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν Σαλαμίνα καὶ τὰς Πλαταιὰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα πῶν ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἐλλήνων. Βραδύτερον δὲ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, ὅταν

τῆς ὁδοῦ ἐκείνης ἐπισταθμία, ὑπολογιζομένη κατὰ τὰ ὀδευτικά (Itine-

ἔπαισε νὰ γίνεται λόγος περὶ Δαυνίου Τείχους, γνωρίζομεν ὅτι ἐπὶ τῆς παραλίας ἐκείνης ἐμφανίζεται τὸ Δαόνειον ἢ καὶ Δαόνιον ὡς ἐπισκοπὴ καὶ ὡς ὄχυρόν, τὸ ὅποιον καὶ μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, 1205, ὅταν οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Λατῖνοι ἐδέσποζον τῆς Θράκης καὶ τῆς Κων]πόλεως, ὑπέστη ὅλας τὰς δοκιμασίας καὶ τὰς συμφορὰς τῆς πολυπλοῦς Θράκης, κατ' ἐπανάληψιν ἐρημωθὲν καὶ κατασκαφὲν ὑπὸ τῶν ποικιλομήτων βαρβάρων, πού κατὰ καιροὺς ἐπέδραμον τὴν χώραν καὶ ἰδίως τῶν Βουλγάρων (Κροῦμος στὰ 805, Ἰωαννίτσος ἢ Σκυλόγιαννης στὰ 1205).

Τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν ἐκπροσωποῦν. Τὴν πόλιν τὴν ὁποίαν τινὲς τοποθετοῦν εἰς τὴν παλαιὰν Ἡράκλειαν καὶ τὴν ὅποιαν ἡμεῖς ἠρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παπασλή-τσιφλικ πρὸς δυσμὰς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κηδόντου ποταμοῦ καὶ τὸν ἐκεῖ ὑπῆρμον ὄρμον.

Διὰ τὴν παλαιὰν Ἡράκλειαν δὲν ὀμιλοῦν οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι, καίτοι εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ πλεῖστα ὅσα ὑπάρχοντα περὶ αὐτὴν τεκμήρια μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἀρχαιότητός αὐτῆς. Οὐτε δὲ καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς τὴν μνημονεύουν. Ἐν τούτοις ἔδωκε τὸ ἄσημον ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν ἐνδοξον γείτονα Περὶνθον ἐκ τῆς ὁποίας μόλις ἀπέχει περὶ τὸ 8 χιλιόμετρα, ὡς μύμη πρὸς ἐγγονὴν παραμείνασα ὡς παλαιὰ Ἡράκλεια. Ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς παλαιᾶς Ἡρακλείας πόλις ἐπεσκίασε τὴν Περὶνθον εἶναι λίαν πιθανόν. Ἀπόδειξις ἢ μετονομασίᾳ τῆς Περὶνθου. Ποιοὶ λόγοι συνετέλεσαν εἰς τοῦτο εἶνε ἄγνωστον. Θυλλεῖται ὅτι τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα. Ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἄρχισε νὰ ἐπικρατῆ εἰς τὴν Θράκην. Νὰ εἶχον ἐξαφανισθῆ ἢ διασκορπισθῆ ὀλότελα οἱ κάτοικοι τῆς Περὶνθου καὶ ἢ ἐπίζηλος γεωγραφικῆ θέσεως αὐτῆς μετὰ τὸν ἀσφαλῆ λιμένα καὶ τὴν ἐν εἴδει νησίδος προεξέχουσαν, νοτίως αὐτοῦ μαγευτικὴν χερσόνησον, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ἀργότερα ἴσως, εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ καὶ παρέμεινεν ἀκοίμητος φρουρὸς καὶ φύλαξ μέχρι τοῦ 1922 ὁ Ἡρακλειανὸς Ἀράρης, ὁ ἅγιος Γεώργιος τῆς Ἡρακλείας, ποὺς ξέρεи σὲ ποίᾳ ἀρχαιότητι θεοτικῆς τὸ σεπτὸν Ἱερόν, συνεχιστῆς τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἢ γεωγραφικῆ θέσεως τῆς Περὶνθου λέγομεν, νὰ εἶχε προσελκύσῃ τοὺς κατοικοὺς τῆς ἀφανοῦς γείτονος, οἱ ὅποιοι μαζί μετὰ τὰ ἑπιπλάτων νὰ μετεκόμισαν καὶ τὴν προσφιλεῖ ἐπωνυμίαν τῆς πατρίδος των; Εἶναι αἶνιγμα πού ἴσως μιὰ εἰδικὴ μελέτη, ἐνὸς εἰδικοῦ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ λύσῃ πειστικῶς.

Ἄλλὰ ποία νὰ εἶναι ἢ Παλαιὰ Ἡράκλεια μετὰ τὰς τόσας περغامινὰς; Ὁ Ἡρόδοτος ὀμιλῶν περὶ τῆς κατασκηνώσεως τοῦ Δαρείου, κατὰ τὴν ἐπὶ Σκύθας ἐκστρατείαν ἐκείνου, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Τεάρου ποταμοῦ, λέγει μεταξὺ ἄλλων ὅτι αὐτὰ ἀπέχουσιν ἐξ ἴσου ἦτοι δύο ἡμερῶν δρόμου καὶ ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ καὶ ἐκ τοῦ Ἡραίου, πόλεως πλησίον τῆς Περὶνθου. (Ἡροδ. β. IV. 90).

Ὅτι ἢ Περὶνθος ἦτο ἀποικία Σαμίων καὶ ὅτι εἰς τὴν Σάμον ἐλατρεῖτο κατ' ἐξοχὴν ἢ Ἡρα εἶνε γνωστὸν. Μαρτυρεῖται δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπιβλητικῶν

caria Romana) εἰς 24 Ρωμαϊκὰ μίλια (mille passus) ¹⁾ ἤτοι εἰς 35 χιλιόμετρα καὶ 580 μέτρα, ἦτο εἰς τὸ Καινὸν φρούριον καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὴν Μελαντιάδα, τὴν μὴ ἀπέχουσαν πολὺ ἐκ τοῦ Βυζαντίου. Τὴν οὐ πολλῶ τῆς πόλεως διεστηκυῖαν, ὅτι μὴ τεσσαράκοντα καὶ ἑκατόν που σταδίου, ὡς λέγει ὁ Ἀγαθίας. Δηλαδή περὶ τὰ 18 Ρωμ. μίλια ἢ 27 σημερινὰ χιλιόμετρα, εὗρισκομένην δὲ εἴκοσι καὶ ὀκτώ μίλια ἢ 41 περίπου χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ Καινοῦ Φρουρίου ²⁾).

Ποῦ ἔκειντο ὁμοῦ αἱ ἐξαφανισθεῖσαι ἐκεῖναι πόλεις ἢ κῶμαι ὅπως χαρακτηρίζει κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα τὴν Μελαντιάδα ὁ Ἀγαθίας; ³⁾).

Περὶ τοῦ Καινοῦ Φρουρίου ἐκτὸς τῶν ὀδευτικῶν ὀλίγας μόνον ἔχομεν πληροφορίας. Ὁ Κεδρηνὸς μᾶς λέγει ὅτι ἔκειτο μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, ὅτι ἐκεῖ ἐδολοφονήθη ὁ αὐτοκράτωρ Αὐρηλιανὸς ὑπὸ τῶν λεγεωναρίων του καὶ ὅτι τὸ χωρίον ἐπιτοπίως ἐλέγετο καὶ Κενωφλώριον ⁴⁾. Ἐκ τούτου δὲ πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ Καινὸν Φρούριον ἐσώζετο καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Ἦτοι κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα.

Πολυτιμότεραν ὁμοῦ μαρτυρίαν τῆς τοῦ Κεδρηνοῦ μᾶς ἔδωκε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τεμάχιον ἀναγλύφου καὶ ἐνεπιγράφου πλακὸς τὸ ὁποῖον συμπεριελαμβάνετο εἰς τὴν ἐν Σηλυβρία (κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ἐγκυαταλειφθεῖσαν) ἰδιωτικὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστασίου Σταμούλη, μελετηθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν εὐτυχῶς κατὰ τὸ 1912 εἰς τὸ Bulletin Corr. Hellénique ⁵⁾. Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου ἐκεῖνου εἰκαζομένου κατὰ τὸν ἐκδότην, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα μεταξὺ ἄλλων ἀναγράφεται καὶ τὸ Καινὸν Φρούριον

ἔρειπίον τοῦ Ναοῦ ἐκείνης τῶν διασωζομένων ὄχι μακρὰν τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τῆς γῆσου, ὅπου τὸ σημερινὸν Τηγάσι. Ἐνα δὲ βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Θράκης μᾶς πείθει ὅτι ἀδιστάκτως δυνάμεθα νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ Ἡραῖον τοῦ Ἡροδότου εἰς τὸ σημερινὸν Ἑσκή-Ἐρέγλι. Δὲν δυνάμεθα μόνον μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν νὰ διαπιστώσωμεν πῶς καὶ πότε ἐκείνη ἢ ἀφιερωμένη εἰς τὴν Δέσποιναν τοῦ Ὀλύμπου, ἀφιερῶθη εἰς τὸν Ἡρακλέα, τὸν προγονὸν ἐκείνης.

1) Τὸ Ρωμ. μίλιον ἰσοῦται μὲ χίλια βήματα διπλά ἰσοδυναμοῦντα μὲ 1482 μέτρα.

2) Itinerarium Aug. Antonium, "Ex. Wes. σ. 323.

3) Ἰο. β. Υ. 14 σελ. 338.

4) Κεδρηνὸς Α. σελ. 455. Μ. Γεδεών. "Ἐγγραφοὶ λίθοι καὶ κεράμια σελ. 95", ὅπου ἐσφαλμένως τὸ συνταυτίζει μὲ τὰ Φλώρια, τὰ πλησίον τοῦ Μικροῦ Τρεκμετζέ, ὅπου σήμερον τὰ θερινὰ ἀνάκτορα τοῦ προέδρου τῆς Τουρκ. Δημοκρατίας.

5) Bull. de Corr. Hellén. ἔτος 36 σελ. 558—562.

ἡμιτελὲς μὲν . . . ΚΑΙΝΩΦΡΟΥΡΙΩ, πάντως ὅμως δόσαν ἀφορμὴν εἰς τὸν G. Seure διὰ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν νὰ καθορίσῃ λαν ἀκριβῶς τὴν θέσιν αὐτοῦ ¹⁾. Ὁ Seure τὸ συνταυτίζει μὲ τὸ Κουρφαλί, ἐνῶ καθ' ἡμᾶς πρέπει ν' ἀναζητηθῇ περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα βορειότερον αὐτοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου ὁ Σιούκαρδ μελετῶν τὸ ἐπὶ τοῦ Δέλτα τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου παρετήρησεν ἐρείπια κτιρίου, τείχη καὶ τάφρον ἄσχετα πρὸς τὴν οὐχύρωσιν τοῦ Ἀναστασίου ²⁾.

Διὰ τὴν Μελαντιάδα, καίτοι ἔχομεν περισσοτέρας πληροφορίας, διότι ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Οὐννων ὑπὸ τὸν Ζαβερχὰν κατὰ τὸ 558 εἰς τὴν Θριάκην καὶ τῆς στρατοπεδεύσεως αὐτῶν εἰς τὴν κόμην ἐκείνην ὁμιλεῖ ἐκτενῶς ὁ σύγχρονος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἀγαθίας, ἀμφισβητεῖται ἐν τούτοις ἡ θέσις αὐτῆς.

Ὁ βαθὺς μεσαιονολόγος A. Mordtmann, εἰς μελέτην του—Οἱ Ἀβαρες³⁾ καὶ Πέρσαι πρὸ τῆς Κιπόμεως—τὴν τοποθετεῖ καὶ τὴν συνταυτίζει μὲ τὰς Μέτρας (Τσατάλδζα) ³⁾. Καὶ πράγματι πρὸς βορρᾶν τῶν Μετρῶν καὶ περὶ τὰ πέντε χιλιόμετρα μακρὰν αὐτῶν, παρὰ τὸ Γκιουζελὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν Μελαντιάδα, ἐὰν ἐλαμβάνομεν κατὰ γράμμα τὴν περιγραφὴν τῆς θέσεως αὐτῆς ἀπὸ τὸν Ἀγαθίαν καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας δὲν παρήλλαξεν ὁ ροῦς καὶ ἡ παρὰ τὰς ἐκβολὰς του λίμνη.—Διότι οὗτος τοποθετῶν αὐτὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀθύραν, προσθέτει: ὅς δὴ (ποταμὸς) ὀλίγον τι προελθὼν καὶ ἐπὶ ἄνεμον καικίαν ἐκκλίνας ἠρέμα, εἰς τὴν Προποντίδα τὸν ροῦν ἀπερεύγεται ⁴⁾. Καὶ ὁ ποταμὸς Ἀθύρας μόνον παρὰ τὸ Γκιουζελὴ κάμνει ἔλαφρὰν στροφὴν πρὸς τὰ βορειοανατολικά, ἐνῶ καθ' ὅλην τὴν ἄλλην διαδρομὴν του ἀκολουθεῖ σταθερῶς νοτιοανατολικὴν κατεύθυνσιν. Ἀλλὰ τότε οὔτε ἡ ἐκ Κων|πόλεως ἀπόστασις θὰ ἦτο ὅπως τὴν καθορίζει ὁ Ἀγαθίας καὶ τὴν ἀναγράφουν τὰ ὀδευτικά τόσο ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, ὅσον καὶ ἀπὸ τοῦ Καινοῦ Φρουρίου οὔτε καὶ θὰ ἐδικαιολεῖτο εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἡ ἐπισταθμία.

Ὁ Σακελλαριάδης ἐξ ἄλλου, ἀφοῦ ὀρθῶς τὴν τοποθετεῖ πλησίον

1) Αὐτόθι.

2) «Μεσ. Γραμμ.», ἔτος Δ'. Ἀθήναι 1939 σελ.

3) Οἱ Ἀβαρες καὶ Πέρσαι . . . Περιοδ. Ἑλλ. Φ. Συλλ. Παράρτ. τόμ. Κ'—ΚΒ' σελ. 57.

4) Ἀγαθίας. Αὐτόθι.

τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀθύρα, τὴν θέλει συγχρόνως καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀθύρα καὶ ἔναντι τοῦ Ρηγίου¹⁾).

Βοηθούμενοι ἀπὸ τὰς ἐνδείξεις ποῦ καθορίζουν τὰ σημεῖα εἰς τὸ Δέλτα ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διήρχετο ἡ ἀρχαιοτέρα πρὸς τὸ Βυζάντιον Ῥωμαϊκὴ ὁδὸς καὶ κρῖνοντες ἐκ τῆς κατασκευῆς τῆς νόσεως τοῦ πολυπληθοῦς ἱππικοῦ τῶν Οὔννων εἰς τὴν Μελαντιάδα, φρονοῦμεν, ὅτι τὴν θέσιν αὐτῆς πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν ἄκρην τῆς λίμνης τοῦ Μεγάλου Τσεκιμετζέ, κατεχωσμένην ἴσως ἐν μέρει εἰς τὰ ἔλη τῆς λίμνης, παρὰ τὸ Ἐσκιτζετσιφλίκ.

Κατὰ ταῦτα ἡ Ἐγνατία ἀπὸ τῆς Περίνθου πρὸς τὸ Βυζάντιον ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν διὰ τῆς παραλίας, διερχομένη τὰς πεδιάδας καὶ πιθανῶς τὰ ἔλη, τοῦ Ἀραπλῆ-δερέ, τοῦ Κηδόκτου, τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ τοῦ Ἀθύρα διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ Ρήγιον, διαδρομὴν οὐχὶ συντομωτέραν τῆς διὰ τῆς μεσογείου, ἠκολούθει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μέχρις ἐνὸς σημείου τὰ δυτικῶς τοῦ Ἀραπλῆ ὑψώματα, θὰ ἀνήρχετο πρὸς τὰ ὑψώματα τῆς Τσαντῶς καὶ παρακίμπτουσα τὰς μεγαλυτέρας κοιλάδας τοῦ Κηδόκτου καθὼς καὶ τὸν Ἀλμυρὸν κατήρχετο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀθύρα εἰς τὸ Καινὸν Φρούριον.

Ἐκ τοῦ Καινοῦ Φρουρίου ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀθύρα, μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου, θὰ ἐλοξοδρόμει πρὸς τὰς ὑπορείας τοῦ Κούσκαγια διὰ νὰ συναντήσῃ τὴν νοτιωτέραν διόδον ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἐκεῖθεν ἐπανερχομένη παρὰ τὸν ποταμὸν ἠκολούθει τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ αὐτοῦ μεγάλην πεδιάδα μέχρι τῆς Μελαντιάδος, ὅπου ἀνωρθοῦτο ἡ λοφοσειρὰ τὴν ὅποian ἐχαρκτηρίσαμεν ὡς ἀχυρὰν ζώνην τῶν Μετρῶν. Ἄνευ τῆς λοξοδρομῆς ἡ μεταξὺ Κουρφαλή καὶ Ἐσκιτζε διαδρομὴ εἶνε μικροτέρα.

Κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτὴν μόνον δύο μικρὰ ποτάμια τὴν διέκοπτον, τὸ ποτάμιον τῶν Καστανεῶν, παραπόταμος τοῦ Ἀθύρα καὶ τὸ ἔτι μικρότερον, τὸ ρέμα τοῦ Κατηρτζῆ ἐπὶ τοῦ ὁποίου διασώζεται καὶ ἀρχαία πέτρινη γέφυρα γνωστὴ ὡς γέφυρα τοῦ Κατηρτζῆ. Δὲν ἐξηκριβώσαμεν ἐὰν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ὑπῆρχεν καὶ γέφυρα ἐπὶ τοῦ ποταμίου τῶν Καστανεῶν ἐπὶ τοῦ ὁποίου διεσώζοντο εἰς δύο ἄλλα σημεῖα του γέφυραι ἀψιδωταὶ τῆς καλῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἡ μία πλησίον

1) Πόλεις καὶ θέσμοι Θράκης. Ἀθῆν. 1929 σελ. 104'

τοῦ χωρίου τῶν Καστανεῶν, εἰς τὸ Χαλκαλί, καὶ ἡ ἄλλη περὶ τὴν μίαν ὄραν νοτιώτερον, εἰς τὸ Χαμζαλῆ.

Καὶ αἱ δύο κατεχοσμέναι κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν. Ἐκ τῆς Μελαντιάδος ἀνήρχετο κατ' εὐθειᾶν τὴν λοφοσειρὰν κατήρχετο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄκ-δερε παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ὄχθην τῆς λίμνης τοῦ Μικροῦ Ἰσκιμετζέ, ὅπου συναντούσαμε τὴν ἀρχαίαν γέφυραν μὲ τὰ λιθοστρωτά της καὶ ὅπου εὐρίσκεται τὸ Σπάρτα κουλέ, σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ τσιφλίκι ὀνομασθὲν οὕτω ἀπὸ τοὺς φουμένους ἐν ἀφθονία ἐκεῖ ὁμωνύμους εὐώδεις θάμνους μὲ τὰ κίτρινα ἄνθη, τὰ σπάρτα καὶ ὅπου καθ' ἡμᾶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν Ἐμπυρίτην τῶν βυζαντινῶν¹⁾ καὶ διερχομένη τὸν Βαθυνίαν παρὰ τὸ Γιαρῆμ-μπουργάζ, τὰ ἀρχαῖα Σχιζά ὡς ὀρθῶς τὰ τοποθετεῖ ἐκεῖ ὁ Ἄ. Πασπάτης²⁾ διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ σαζομένης, ὡς εἶδομεν προηγουμένως, γεφυρὰς ἔβαινε κατ' εὐθειᾶν γραμμὴν πρὸς τὴν Κ]πολιν, ἀφίνουσα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὴν λίμνην τοῦ Μικροῦ Ἰσκιμετζέ διὰ τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ (Τόπ-καπού), ὅπου ἡ κεντρικὴ ὁδὸς ἐκείνης εἶτε καὶ διὰ τῆς Μελινδησίας, τῆς μετέπειτα Σηλυβρίας ἐπονομασθείσης³⁾ καὶ αὐτῆς μιᾶς ἐκ τῶν πέντε κυριωτέρων πυλῶν ἐπὶ τοῦ χερσαίου τείχους τῆς πόλεως ἐκείνης εἰσήρχετο εἰς τὴν περικαλλῆ πρωτεύουσαν.

* *

Ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ συγκατοικία δὲν ἐγένετο διὰ τοῦ Ἀθύρα καὶ τῆς Σηλυβρίας συνάγεται καὶ ἐξ ὧν λέγει ὁ Προκόπιος περὶ τοῦ Ρηγίου καὶ Ἀθύρα⁴⁾. Ὁμιλῶν περὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ρηγίου ὁ Προκόπιος φαίνεται ἀγνοῶν ἂν ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχε γέφυρα. «Καθὼς μὲ εἶπαν, γράφει, τὸν παλιὸ καιρὸ οἱ πηγαίνοντες πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸν περνοῦσαν ἀπὸ ξύλινου γεφυροῦ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των. Τώρα ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἔκαμεν ἀκίνδυνον τῇ διόβασί του». Τὰ λόγια αὐτὰ δὲν θὰ εἶχαν ἀσφαλῶς τὴν θέσιν των ἐὰν ἐπρόκειτο γιὰ λεωφόρον ποῦ τὴν ἐσύχναζον οἱ λεγεῶνες τῆς αὐτοκρατορίας.

1) I. Καντακουζ. τ. Β' 419. 518.

2) Τὸ Θρ. προάστεια, Ἑλλ. Φ. Σ. τόμ. 1Β' σελ. 39.

3) Κ. Σλούμβεργε - Κ. Παλαιολόγου, Ἡ ἄλωσις τῆς Κ]πόλεως μεταφ. Λάμπρου Ἀθῆναι 1914 σελ. 97.

4) Περὶ κτισμ. βιβ. IV. 8.

Καὶ ὀλίγον παρακάτω προσθέτει. «Πέραν δὲ τοῦ Ρηγίου ὑπάρχει κά-
που μία πόλις ποὺ τὴν λένε Ἀθύρα». Καὶ τὸ κάπου βεβαίως δὲν θὰ
εἶχε θέσιν ἐὰν ὁ Ἀθύρας εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ θὰ ἔπρε-
πε νὰ ὑπάρχη ἀξία λόγου γέφυρα. Ὁ Ἀθύρας καὶ ἡ Σηλυβρία ἐξυπη-
ρετοῦντο τότε διὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Μελαντιάδα. Ὁ Ἀθύρας ὀλίγα
μόνον χιλιόμετρα ἀπέχει ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. Μικρὰ δὲ διακλάδωσις
ἐκ τῆς Μελαντιάδος διὰ τοῦ Πασπαρᾶ καὶ τῆς ἐγκαταλελειμένης γη-
ραιᾶς γεφυρᾶς ἐπὶ τοῦ Κουγιουῦ-δερεῖ παρὰ τὸ Λαχανάκιοι, ἢ ἀνταπε-
κρίνετο ὅχι μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Σηλυ-
βρίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολυανθρώπου Οἰκονομείου καὶ τῶν ἄλλων πε-
ριχώρων.

*

**

Ἡ διὰ τοῦ Ρηγίου καὶ τοῦ Ἀθύρα πρὸς τὴν Σηλυβρίαν καὶ τὴν
πέραν χώραν συγκοινωνία ἐγκαινιάσθη καὶ ἐπεκράτησεν μόνον ὅταν
αἱ δύο ἐκεῖναι πόλεις μετωνομάσθησαν εἰς Ζεύγματα, Μεγάλο καὶ
Μικρὸ καὶ ἐδαμιάσθησαν τὰ ἔλη τοῦ Ἀλμυροῦ. Ποιὸς ἔξευξε πρῶτος
τὸ μεταξὺ τοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἀθύρα τῆς λίμνης ἀδιάβατον ρεῦμα
τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου καὶ ποιὸς κατέστησε βατὰ τὰ παρὰ τὸν κόλπον
τῆς Σηλυβρίας ἔλη τοῦ Ἀλμυροῦ δὲν μᾶς διέσωσεν ἡ ἱστορία. Εἶδομεν
ἤδη ὅτι εἰς τὸ Ρήγιον ὑπῆρχεν ἤδη γέφυρα καὶ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ὁ Χάμιμερ ἐξιστορῶν τὴν φοβερὰν καταστρεπτικὴν νεροποντὴν
ἐπὶ τοῦ Δέλτα τὴν καταπεσοῦσαν κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν
τοῦ 1563 συνεπέα τῆς ὁποίας κατέπεσαν μὲν αἱ γέφυραι τοῦ Ρηγίου
καὶ τοῦ Ἀθύρα, παρεσύρθησαν δὲ αἱ τοῦ Χαριμῆ-δερεῖ καὶ τῆς Ση-
λυβρίας, ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἀθύρα ὑπῆρχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἐννάτου
αἰῶνος ξυλίνη γέφυρα πωροληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κρούμου ἐπὶ βασιλείας
Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, δηλαδὴ κατὰ τὸ 813, ὅταν ἐκεῖνος ἐπέδρα-
μεν εἰς τὴν Θράκην λεηλατῶν καὶ καιῶν χωρία, μοναστήρια καὶ πό-
λεις καὶ ἐνεφανίσθη μάλιστα καὶ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κ]πόλεως 1).

Ὁ δὲ Κριτόβουλος ἀπαριθμῶν τὰς πράξεις τοῦ πορθητοῦ Με-
χμέτ τοῦ Β'. εἰς τὰς ὁποίας προέβη μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς
τὴν Κων]πολιν, λέγει ὅτι ὁ Σουλτᾶνος ἐκεῖνος διέταξε ν' ἀναστηλω-
θοῦν καὶ ἐπισκευασθοῦν τὸ ταχύτερον αἱ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀθύρα
καὶ τοῦ Ρηγίου καταπεσοῦσαι ἢ ἐκ τῆς πολυκαιρίας φθαρεῖσαι καὶ

1) Ἱστορ. Ὁθ. αὐτοκρ. τόμ. Δ' σελ. 330—2.

παθοῦσαι γέφυραι καθὼς καὶ οἱ δρόμοι ποῦ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν Πόλιν καὶ ὅπου ἀπὸ τὰ ἔλη ἦσαν δυσκολοπέραστοι¹⁾. Περὶ Σηλυβρίας ὁμοῦ δὲν γίνεται λόγος.

Ἡ πλημμύρα τοῦ 1563 ἦτο κατὰ τὸν Χάμιρο ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τὰς ὁποίας εἶδε ποτε ἡ Κ)πολις· διήρκεσεν ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρες ὥρας καὶ ἡ καταπεσοῦσα βροχὴ ἦτο τόση ὥστε ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα τὰ ὕδατα τοῦ Κερατίου καὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου ἦσαν θολὰ καὶ γλυκὰ καὶ ὑπερεξεχέλίζον παρασύροντα τὰ πάντα. Προσθέτει δὲ ὁ Χάμιρο, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς τρομερᾶς πλημμύρας ἐκινδύνευσε νὰ πνιγῇ καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάν ὁ μεγαλοπρεπῆς εὐθεθεὶς κατὰ τύχην εἰς κυνήγιον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Χαλκαλή-δερε· Τοῦ μικροῦ Χαλκαλή (Κιουτσούκ Χαλκαλή), ἀναμφιβόλως, ὁπόθεν διέρχεται τὸ ὁμώνυμον ποτάμιον ποῦ χύνεται μεταξὺ Ἀγίου Στεφάνου καὶ Μακροχωρίου εἰς τὴν Προποντίδα²⁾ καὶ εἰς τὰ ρεῖθρα τοῦ ὁποίου ἐσταμάτησεν ἡ Ρωσικὴ προέλασις πρὸς τὴν Κ)πολιν κατὰ τὸ 1878.

Τὰς ἐκ τὴν πλημμύρας ἐκείνης καταπεσοῦσας γεφύρας τοῦ Ρηγίου καὶ τοῦ Ἀθύρα διέταξεν ὁ Σουλεϊμάν τὸν διάσημον μηχανικὸν καὶ ἀρχιτέκτονα του ν' ἀνεγείρῃ στερεῶς καὶ πολυτελῶς, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ συγκοινωνία ἀπὸ τε πυρός, ὕδατος καὶ σεισμοῦ.

Ἡ ἀνέγερσις τῶν γεφυρῶν ἐκείνων ἤρχισε μὲν ὡς λέγεται, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σουλεϊμάν ἐπερατώθη ὁμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου ἐκείνου Σελίμ τοῦ Β'. Εἶπε δὲ πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐν συνεχείᾳ ἐκείνων ἀνηγέρθη καὶ ἡ σωζομένη λίθινος ἐπὶ τοῦ Ἀλμυροῦ γέφυρα εἰς τὴν θέσιν τῆς παρασιρωθείσης τότε ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

Διὰ τὴν γέφυραν τοῦ Μεγάλου Τσεκμετζέ, ἡ ὁποία εἰς ἡμέρας εὐδρίας φαίνεται καὶ ἀπὸ πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις ἀπὸ τὰ ὑψώματα τὰ παρὰ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμίου τῶν Καστανεῶν καθὼς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου ἐκείνου ὡς λεπτεπίλεπτον κέντημα ἐπιπλέον τῶν ὑδατίνων ἐπιφανειῶν λίμνης καὶ θαλάσσης ἔγραψαν πολλοὶ ἡμέ-

1) Συγγρ. βιβλ. Α' σελ. 111.

2) Τὸ ποτάμιον τοῦτο εἰς τὸν γεωγρ. χάρτην Γ. Χρυσογένη καὶ Στ. Χατζοπούλου συνταχθέντα μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. — Ἡ Κων)πολις μετὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν πέριξ φέρεται ὡς ἔχων διάφορα ὀνόματα παρὰ τὰς πηγὰς του ἐνῶ λέγεται Μασλάκ δερὲ κατὰ τὰς ἐκβολὰς Ἀγίασμα-δερὲ εἰς τὰ διάμεσο λέγεται Κοσμάλη, Κιουτσούκ-Χαλκαλή καὶ Οὐζούνκιοί-δερὲ.

τεροι καὶ ξένοι. Ὡμιλήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς δι' ὀλίγων προηγουμένως.

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ γέφυρα αὕτη δὲν παρουσιάζει τὴν μορφήν μιᾶς γεφύρας, ἀλλὰ τὸ σύμπλεγμα τεσσάρων συνεχομένων γεφυρῶν. Ὁ ἀρχιτέκτων μὴ δυνάμενος νὰ δώσῃ καὶ εἰς αὐτήν, ὅπως ἔκαμε διὰ τὴν γέφυραν τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ, ἀνεγείρας ἐκείνην ὡς εἰς νῶτα ὄνου, κατὰ τὸν Χάμμερ, τὸ ἀπαιτούμενον ὕψος, ἵνα πλημμυροῦντα τὰ νερὰ διέρχονται διὰ τῶν ἀψίδων αὐτῆς, ἐτεχνάσθη νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ταχύτεραν διαρροὴν τῶν μεγάλων πλημμυρῶν καὶ δι' ἐνδιαμέσων σημείων τοῦ καταστρώματος αὐτῆς, καίτοι αὐτὰ ἦσαν τὰ τρία σημεία ὅπου ἐνώνοντο τὰ τέσσαρα τμήματα τῆς γεφύρας.

Ἐννοεῖται ἐν περιπτώσει τοιούτων μεγάλων πλημμυρῶν ἡ συγκοινωνία διεκόπτετο ἐπὶ τινὰς ὥρας. Σπανιώτατα δὲ καὶ ἐπὶ ὀλόκληρον ἡμέραν.

Ἡ πρὸς δυσμὰς τῆς Σηλυβρίας καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν περὶ τὰ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας εὐρισκομένη λιθίνη γέφυρα ἐπὶ τοῦ Τούζλα-δερέ, — διότι ὑπάρχει καὶ ἄλλη μικρὰ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως ἐπὶ κακοήχου εἰς τὴν ξένην γλῶσσαν ποταμίου καὶ ὁμωνύμου πρὸς τὸ ποτάμιον τῆς Κομοτηνῆς, — στηρίζεται ἐπὶ 32 ἀψίδων, ἐνῶ ἡ τοῦ Μ. Τσεκμετζέ μόνον ἐπὶ 29, καὶ εἶναι ἐστρωμένη ὡς καὶ ἐκείνη μὲ ἐπιμελεημένους ὀγκώδεις λίθους· ὑπολείπεται ἐν τούτοις κατὰ πολὺ ἐκείνης κατὰ τὸ ὕψος καὶ πλάτος, πρὸ παντὸς δὲ κατὰ τὴν διακόσμησιν, ἡ ὁποία καὶ παρὰ τὴν φθορὰν ποῦ τῆς ἐπέφερεν ὁ χρόνος ἐπισύρει ἢ μᾶλλον ἐπέσυρε μέχρι τοῦ 1924 τὴν προσοχὴν τοῦ διαβάτου. Διότι ἡ ἀσφαλιόστρωσις τῶν ἐπιστρωμάτων τῶν γεφυρῶν ἐκείνων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀναμφιβόλως θὰ μείωσῃ τὴν γραφικότητά των.

*
**

Ὡς γράφομεν προηγουμένως, πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κων)λεως Ἀδριανουπόλεως, ὅλοι οἱ δι' Εὐρώπην ταξειδιῶνται καὶ τὰ ταχυδρομεῖα διήρχοντο διὰ Μικρ. καὶ Μεγ. Τσεκμετζέ, Σηλυβρίας, Τσόρλου κτλ. 1) Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὰ διάμεσα χωρία ὑπῆρχον μεγάλα χάνια ὡς καταλύματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων. Ὡραῖον ἦτο τὸ ἐν Μεγ. Τσεκμετζέ διασωθὲν μέχρι τῶν ἡμερῶν

1) Βλ. προχείρως Α. Α. Σταμούλη. Ταξίδια εἰς τὴν Θράκην, «Θρακικά», τόμ. ΙΓ' σελ. 258—265 καὶ τόμ. ΙΗ' σελ. 324—334.

μας μολυβδοσκεπάστο χάνι (Κουρσούμι χάν). Ἐν Σηλυβρία ὑπῆρχον ἕξ τοιαῦτα μεγάλα χάνια. Ἄμα τῇ κατασκευῇ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἢ χρῆσις αὐτῶν περιορίσθη καὶ τὰ περισσότερα κατέρρευσαν. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἰς τὴν Δ. Μετρῶν ἔχει σταθμοὺς εἰς Σπάρτα κουλέ, Χαδέμκιοῖ, Μέτρας (Γσατάλτζαν), Καπάκτσαν καὶ Σινεκλή.

Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρίων ἐγένετο εἰς παλαιότερας ἡμέρας μὲ βωδάμαξα, κατόπιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ κοινὰ ἀλογάμαξα· εἰς Μέτρας, Σηλυβρίαν καὶ Τσεκμετζέν ὑπῆρχον ταξειδιωτικαὶ ἄμαξαι (ταλίκαι) καὶ ὀλίγα παϊτόνια (φαέθοντες). Αὐτοκίνητον μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς ὑπῆρχε μόνον ἕν· τώρα κατόπιν τῆς κατασκευῆς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἐδριανουπόλεως-Κων)πόλεως (διὰ Τυρολόης καὶ Σηλυβρίας) ὑπάρχουν καθ' ἑκάστην αὐτοκίνητα λεωφορεῖα.

Τῶν ἐπὶ τῆς Προποντίδος παραλίων ἢ συγκοινωνία μετὰ τῆς Κων)πόλεως ἐγένετο διὰ πλοιαρίων χωρητικότητος 10—15 τόνν. τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου καθ' ἑκάστην μετέφερον γιαούρτια εἰς Κων)πολιν, ἀκολούθως μπιστόνια καὶ τέλος σταφυλία μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου καὶ μετέφερον καὶ ἐπιβάτας λαμβάνοντα ναῦλον 5 γρ. Ἄλλ' ὑπῆρχε καὶ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία δις τῆς ἑβδομάδος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ 60—70 ἑτῶν, ἀρχικῶς μὲ τὰ κυβερνητικὰ ἀτμόπλοια Μαχνοσέ, μέχρι Ραιδεστοῦ προσεγγίζοντα εἰς Ἐπιβάτες, Σηλυβρίαν καὶ Ἡράκλειαν, καὶ κατόπιν μὲ ἰδιωτικὰ τροχοφόρα ρυμουλκά· ἀλλ' ἀπὸ 40 περίπου ἑτῶν ἡ Ραιδεστός ἐξυπηρετεῖτο δι' ἀτμοπλοίων ἀναχωρούντων τὴν ἐσπέραν ἐκ Κων)πόλεως καὶ ἐξακολουθούτων τὸ ταξειδί των μέχρι Γανοχώρων κλπ. χωρὶς νὰ προσεγγίζουσι εἰς Σηλυβρίαν· ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία Κων)πόλεως-Σηλυβρίας ἐχώλαινε καὶ ἄλλοτε διεκόπτετο τελείως, ἄλλοτε δὲ ἐξυπηρετεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μικρὰς ἀτμακάτους· ναῦλον ἐλάμβανον 10—20 γρ. Τώρα ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία δὲν ὑπάρχει *).

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΙΛΤ. ΣΑΡΑΝΤΗ

*) Βλέπε διορθώσεις εἰς ἐπομ. σελίδα.

Διορθώσεις τῶν κυριωτέρων παροραμάτων

- Εἰς σελ. 193 στίχ. 3 κάτωθεν Μετὰ τὰ 500 μέτρα προσθετέον διηκούσης ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ μικροῦ Αἵμου (τῆς Στραντζας) μέχρι
- » » 198 » 15. ἄνωθ. Μετὰ τὸ Ψάλτης, —προσθετέον ὅστις . . .
- » » 199 » 11. » Μετὰ τὸ ἐθνικότητος—να διαγραφῇ ἡ λέξις πόλεως.
- » » 200 » 11 κάτωθ. ἀντὶ Τριγεζιῶς—ἀνάγνωθι Τριγεζιῶτες
- » » 201 » 15 ἄνωθ. ἀντὶ Σόφου γράφε Σόφος
- » » 205 » 5 » » Τουζηλάκι γράφε Τουζελάκι
- » » 205 » 16 » » Σέρτκιοῖ » Σίρτκιοῖ λ. Τ.=ράχισ ἀκρόρεια
- » » 209 » 14 » » δόπιδες γράφε Σόπιδες=ροπαλοφόροι ἀπὸ τὴν Τ. λέξιν σόπα=ρόπαλον
- » » 209 » 20 » » Ὀρτακτῆδες γράφε Ὀρτακτῆδες (ἀπὸ τὸ Τ. ὀρτὰκ=συνεταῖρος)
- » » 211 » 16 » » τὰς πόλεις μεταξὺ Σαλμυδησοῦ καὶ λίμνης Δέρκων παραλίας γράφε τὴν μεταξὺ Σαλμυδησοῦ καὶ λίμνης Δέρκων παραλίαν
- » » 211 » 28 » » μὲ τοὺς Μακεδόνας γράφε μὲ τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Μακεδόνας
- » » 214 » 8 » » μισὸν γράφε ψιλὸν
- » » 217 » 11 » » Τριγλέτας γράφε Τριγλείας
- » » 218 » 15 » » Φιλίας καὶ τῶν . . γράφε Φιλίας, Δέρκων καὶ τῶν . . .
- » » 218 » 17 » » Τουζελέκι γράφε Τουζελάκι
- » » 224 » 7 » » λέβιοι γράφε λεβιοῖ
- » » 225 » 5 » » τὴν Σαλμυδησοῦ γράφε τὸν Σαλμυδ.
- » » 226 » 34 » » καὶ ἀπὸ τὸν νότον γρ. ἀπὸ τὸν νότον
- » » 227 » 12 » » ἑλληνικὸς καὶ γράφε ἑλληνικὸς ἢ
- » » 227 » 22 » » καλύπτονται γράφε καλυπτομένην
- » » 228 » 23 » » Langron γράφε Loungnon
- » » 229 » 1 » » ἡ Φρυγία γράφε καὶ ἡ Φρυγία

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΩΖΟΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Έγκυμοσύνη.

Όποιον συχνοβλέπει ή έγκυος, εκείνον θά μοιάζει το γεννηθησό-μενον νεογνόν και όταν πραγματικώς συμβή τοῦτο, λέγουν «λάγγεψε τόν (τάδε)». Το πάθημα λέγεται «λάγγεμα».

Τοῦ Ἁγ. Συμεών (2 Φεβρουαρίου) οἱ «έγκυες» δέν ἐργάζονται, διότι γεννοῦν παιδιά σημειωμένα.

Όταν ή έγκυος ὀσφρανθή μαγεیرهυμα, ὀφείλει ή μαγειρεύουσα νά προσφέρει εἰς αὐτήν ἐκ τούτου, διότι ἄλλως «πορίχνει» (κάμει ἀποβολήν).

Γέννησις.

Κατά τήν γέντησιν παιδίου τελοῦνται πολλαί ἐθιμοτυπίαί και παρακολουθοῦν πλεῖστα δεισιδαιμονίαί.

Τό ἀλάτισμα τοῦ ἀρτιγεννήτου, τό πότισμα ἀνασονέρου εἰς τήν λεχώ και εἰς τό νεογνόν, τό κάψιμον τοῦ ὀμφαλίου λώρου «ἀπομεινάρι», ή ὑπό τό προσκεφάλαιον τοῦ νεογνοῦ τοποθέτησις μικροῦ εὐαγγελίου «τετραβάγγελο» και τεμαχίου μολύβδου ή μολυβδίνης μεταχειρισθείσης σφαίρας ὄπλου, εἶναι ἐθιμοτυπίαί ἀπαραβάτως καθιερωμέναί.

Εἰς πολλὰς τοιαύτας ὑποβάλλεται και ή λεχώ.

Ό φόβος μήπως «νυχτοπατηθῆ» αὕτη, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογήν παραδόξα ἀλεξίκακα, μερικὰ τῶν ὁποίων ἐνέχουσι και κάποιαν δόσιν πρακτικῆς ὑγιεινῆς. Τοῦ ἐπί 7 ἡμέρας πότισμα ἀνασονέρου, ἀντί παντός ἄλλου ποτοῦ, ή «θιασσόσουπα» (ζωμός ἐκ κοπανισμένων ἀμυγδάλων) και ἐν γένει ή ἰδιαιτέρα τῶν τροφῶν τῆς λεχοῦς διαίτα, μεγάλως ἀπαχολεῖ τοὺς περι αὐτήν ἀσχολομένους.

Υγμεινοί ἐπίσης λόγοι καλύπτονται ὑπό τήν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰ-

σόδου κατὰ τὴν νύκτα ἐν τῷ δωματίῳ τῆς λεχοῦς, ἄνευ προφυλακτικῶν τινων μέτρων. Αἱ προφυλάξεις αὗται κάπως παράδοξοι, ἀξίζουσι νὰ καταλάβουν μίαν σελίδα ἐνταῦθα χάριν περιεργείας. Πᾶς εἰσερχόμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ κατὰ τὴν νύκτα, ὀφείλει «νὰ πορπηδήξῃ» τὸν κἀπνὸν καιομένου λιβάνου, τιθεμένου ἐκάστην ἑσπέραν ἐπὶ τῆς ἄνωτάτης βαθμίδος τῆς κλίμακος. Ὁ δὲ θέλων νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ δωματίου τῆς λεχοῦς, ὅπερ σπανίως ἐπιτρέπεται, ὀφείλει ν' ἀπεκδυθῆ ἔνδυμά τι καὶ ὑπερπηδήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας τοῦ δωματίου τιθέμενα ἐκάστην ἑσπέραν (μέχρι τῆς 7ης ἡμέρας) ἀργαλειὸν (ἀδί), σιδεράν ράβδον καὶ τρίχινον χαλί.

Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ἐν ὄρα νυκτὸς τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας τοῦ δωματίου τῆς λεχοῦς, ἀφοῦ ἀπαξ ἐκλείσθη αὕτη διὰ τοῦ μοχλοῦ.

Ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς λεχοῦς ἀπλώνεται κατὰ τὴν νύκτα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον «ἀθίβιολος» (ἴδε τὴν λέξιν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ), ἢ τεμάχιον κοινοῦ δικτύου τοῦ ὁποῦ τοὺς κόμβους ὀφείλει νὰ λύσῃ πρῶτα «τὸ κακὸ» καὶ ἔπειτα νὰ δυνηθῆ νὰ κακοποιήσῃ τὴν λεχώ. Ἄδυνατεῖ δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο μέχρι τέλους, διότι λαλεῖ ὁ πετεινὸς καὶ «τὸ κακὸ» ἔξαφανίζεται.

Μέχρι δὲ τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ἡ λεχὼ δὲν ἐγκαταλείπεται μόνη ἐν τῷ δωματίῳ.

Ἡ τρίτη ἡμέρα (μετὰ τὸν τοκετὸν) εἶναι συνήθως ὀρισμένη διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ νεογνοῦ. Ἐντὸς δὲ τοῦ ὕδατος τοῦ λουτροῦ ρίπτονται ὑπὸ τῶν γονέων ἀργυρᾶ νομίσματα («τὸ ἀσημῶνον»), ὡς δῶρον τῆς μαίας, τῆς ἐκτελούσης τὸ λουτρόν.

Μετὰ τὸ λουτρόν προσφέρονται εἰς τὸ νεογνὸν παρὰ τῶν συγγενῶν δῶρα, ἰδίως εἰς «φλουριά», τὰ ὁποῖα ραπτόμενα εἰς γαλανὴν κορδέλλαν, μαζὶ μὲ ὀλίγα γαλανὰ χάνδρα καὶ σκελίδα σκόρδου, ἀναρτῶνται εἰς τὴν «σκοῦφια» τοῦ νεογνοῦ, καθὼς ἀναρτῶνται τοιαῦτα καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς μητρὸς, ὡς βασκανία, γιὰ τὸ «μάτιασμα», μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἀντὶ φλωρίων, προσαρτᾶται τὸ δακτυλίδι τοῦ γάμου τῆς.

Διὰ νὰ μὴ «ματιάξεται» τὸ βρέφος σχηματίζουσι διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ μὲ ἀσβόλην (καπνιά, μουντζουριά) μελανὸν στίγμα, τὸ ὁποῖον πιστεύουν, ὅτι ἐξουδετερώνει τὴν βάσκανον ἐπίδρασιν ξένου ὀφθαλμοῦ.

Ἐτερον προφυλακτικὸν γιὰ τὸ μάτιασμα εἶναι νὰ πτύωσιν τρεῖς ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ βρέφους οἱ ἐκ τῆς οἰκίας ἀναχωροῦντες ξένοι, ἢ συναντῶντες αὐτὸ καθ' ὁδόν, ἐπαναλαμβάνοντες τρεῖς : «Φτοῦ, νὰ μὴ βασκαθῆ!».

Ἐπίσης οἱ ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς οἰκίας ἀφίνουν ἐντὸς τοῦ κόλπου του κλωστήν ἐκ τῶν φορεμάτων των, λέγοντες : »Πιάρ' δὸν ὕπνο μου», καὶ τοῦτο ἵνα μὴ τὸ νεογνὸν ἔχει τὴν νύκτα ἀϋπνίαν.

Τὸ «μάτιασμα» θεραπεύεται μὲ τὸ κάπνισμα «ἀγιοτικῶν» (ἴδε τὴν λέξιν εἰς γλωσσάριον), ἢ καὶ μὲ μοσχοκάρφια. Πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦτον σκοπὸν λαμβάνουν μοσχοκάρφια (καρσοφύλλια), τὰ ὁποῖα στηρίζουν ἀνά ἓν ἐπὶ τῆς ὀξείας ἀκρας βελόνης ἢ καρφοβελόνης καὶ ἐκφωνοῦν τὸ ὄνομα ἐκείνου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὑποψία ὅτι «μάτιασε τὸ παιδί», λέγοντες : «Σὰ δὲ μάτιασε ὁ (τάδε) νὰ σκάση τὸ μοσχοκάρφι», καὶ μὲ αὐτὸ εἰς τὴν δεξιὰν ποιοῦσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ βρέφους («τὸ κατασταυρῶνουν») μὲ τὴν καθιερωμένην ἐπίκλησιν : «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν» καὶ ἔπειτα ἀνάπτουν τὸ μοσχοκάρφι εἰς φλόγα ἀγιοκερίου ἢ ἄν σκάση τοῦτο δυνατὰ κατὰ τὴν ὥραν ποῦ φλέγεται, λέγουν ὅτι ἐκεῖνος τὸ μάτιασε καὶ τὸ ρίπτουν ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος. Ἐὰν ὅμως δὲν σκάση τὸ μοσχοκάρφι, ρίπτουν καὶ αὐτὸ ἐντὸς τοῦ ὕδατος καί, λαμβάνοντες ἄλλο, ἐκφωνοῦν τὸ ὄνομα ἄλλου ἐκ τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται μέχρις ὅτου σκάση τὸ μοσχοκάρφι καὶ ἀνακαλυφθῇ ποιὸς μάτιασε τὸ μικρό. Κατόπιν ἀναταράσσεται τὸ ὕδωρ τοῦ ποτηρίου μὲ τὰ ἐν αὐτῷ μοσχοκάρφια καὶ ἡ καπνίζουσα, ἀφοῦ βουτήσῃ τὰ δάκτυλα της ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ραντίζει μὲ αὐτὸ τὸ πρόσωπον τοῦ ματιασμένου καὶ δίδει εἰς αὐτὸ τρεῖς πόσεις ἐκ τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ περισσεύμα σκορπίζει εἰς τὴν ἐστίαν, λέγουσα : «Ὅξω τὸ κακό!»

Ἡ ἑβδόμη μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέρα εἶναι καθιερωμένη διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς κλίνης ὑπὸ τῆς λεχοῦς, ἐὰν τοῦτο ἐπιτρέπει ἡ ὑγιεινὴ τῆς κατάστασις. Δὲν ἐξέρχεται δὲ ἡ λεχὼ ἐκ τῆς οἰκίας μέχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας, ὅποτε μεταβαίνοσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνοδευομένη καὶ ὑπὸ τῆς μαίας φερούσης τὸ νεογνόν, «παίρνει σαραδισμό». Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἡ καθιερωμένη εὐχή. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἔξοδόν της μεταβαίνει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ μέλλοντος ἀναδόχου.

Παιδίον, γεννηθὲν κατὰ τὴν παραμονὴν ἢ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουρένων, θεωρεῖται «καλιτσάγκαρης» (καλικάντζαρος, κολοβελόνης ἀλλαχοῦ).

Ὅταν ἀναφανῇ στὸ βρέφος τὸ πρῶτο δόντι, ἡ μήτηρ αὐτοῦ διανέμει στὰ κορίτσια τῆς γειτονιάς μαστίχην καὶ βελόνας καὶ τοῦτο διὰ νὰ φυτρῶνουν ἀνωδύνως τὰ δόντια, τρυπῶντα τὰ οὖλα σὰν βελόνη καὶ διὰ νὰ γίνουν ἄσπρα σὰν μαστίχη.

Τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ βρέφος «χροιάση», πηγαίνουν συγγενικά ἢ γειτονικά κορίτσια καὶ τὸ «κλέφτουν», (τὸ παίρνουν ἀπὸ τὸ σπίτι κρυφὰ ἀπὸ τὴν μητέρα) καὶ μεταφέροντα αὐτὸ εἰς γειτονικὸ σπίτι, τὸ καθίζουν ἐπὶ βαρελίου γεμάτου οἴνου, ἢ ἐπὶ ἀποθήκης γεμάτης σίτου. Ἐκεῖ θέτουν ἔμπρός του διαφόρων τεχνῶν ἐργαλεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁποιας τέχνης ἐργαλεῖον πιάση τὸ μικρὸ, πιστεύουν, ὅτι ὅταν μεγαλώσῃ θὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἢ μήτηρ τοῦ βρέφους, εὐθύς ὡς ἐννοήσῃ τὴν ἀπουσίαν τοῦ τέκνου της καὶ ἀντιληφθῆ τὴν γενομένην πράξιν, μεταβαίνει εἰς τὰς γειτονικὰς οἰκίας, ἀναζητοῦσα αὐτό. Δὲν τῆς παραδίδεται δὲ μέχρις ὅτου δὲν ὑποσχεθῆ εἰς τὰ κορίτσια γλύκισμα (συνήθως μπακλαβᾶ, κουραμπιέδες, χαλβᾶ).

Ἡ ἀπογαλάκτησις τοῦ βρέφους γίνεται συνήθως σάββατον.

Τὸ πρῶτο δόντι ποῦ θ' ἀλλάξῃ τὸ παιδί, τοῦ τὸ δίδουν καὶ τὸ «ρίχνει πὰ' στὰ κεραμίδια» καὶ λέγει:

«Νά, κουρούνα ¹⁾, δόδι
Καὶ δόμε σιδερένιο
Νὰ τραγανίζω κόκκαλο,
νὰ τρώγω παξουμάδι».

Τὰ δόντια συνήθως ὀνομάζονται: «μπροστινά», «σκυλόδοδα», «τραπεζιές» καὶ «τῆς γνώσης».

Ὅταν ἀποθνήσκωσι τὰ τέκνα μιᾶς μητρός, ἀντικαθίσταται συνήθως ὁ ἀνάδοχος διὰ τοῦ πρώτου τυχόντος νὰ εὗρῃ τὸ νεογέννητον «ριχμένο» εἰς «σταυροδρόμι» ἢ ἔξωθεν ἐκκλησίας, ἔνθα παραμονεύει συγγενὴς αὐτοῦ, ὡς ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἀνακοινοῖ τὴν προέλευσιν τοῦ παιδός. Συνήθως ὁ εὗρων λαμβάνει τὸ νεογνὸν καί, μετὰ τοῦ παραμονεύοντος, μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων τοῦ νεογνοῦ, ὅπου, ἀφοῦ τὸ περᾶσῃ ἀπὸ τὴν «τραχηλιά» του, προσκαλεῖται ἀμέσως ὁ ἱερεὺς καὶ τὸ βαπτίζει· τὸ ἀναδέχεται δὲ ὁ εὗρων.

Σύνηθες ὄνομα διδόμενον εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι τὸ τοῦ Στυλιανοῦ, Στυλιανῆς, Στεριανοῦ, Στέρειου, Στεριῶνη, Στεριανῆς, γιὰ νὰ στερεώσῃ τὸ παιδί».

«Γιὰ νὰ ζῆσῃ τὸ παιδί», εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν κάμουν ἀκόμη καὶ τὸ ἐξῆς: «Τὸ βάνουνε σκουλαρίκι στὸ ἴφτι, καμωμένο πὲ μάλαμα,

1) Τὸ πτηνὸν κορώνη.

παρμένο πὲ τρεῖς μονοστέφανες». Τὸ ἐνώτιον τοῦτο ὀφείλει νὰ φέρῃ τὸ παιδίον (ἄρρεν ἢ θῆλυ) ἐφ' ὄρου ζωῆς.

Τὰ μὴ βαπτισθέντα εἰσέτι βρέφη ὀνομάζουσι· τὸ μὲν ἄρρεν «Δράκο», τὸ δὲ θῆλυ «Δρακοῦλα».

Διὰ νὰ προτρέψουν τὸ παιδί νὰ κοινωνήσῃ, τοῦ λέγουσι, ὅτι «ἀ κάνη χρυσὸ δόδι», εἰς δὲ τὴν ὀνομαστικὴν του ἑορτὴν «τραβοῦν τὸ φτίδου».

Βάπτισις.

Χαρακτηριστικὸν κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τούτου, εἶναι ὅτι ὁ ἀνάδοχος ὀφείλει νησιτικὸς νὰ ἀναδεχθῆ ἐκ τῆς κολυμβήθρας τὸν ἀναδεκτόν, διότι ἄλλως ὑπάρχει ἡ πρόληψις, καθ' ἣν ἐκ τῶν ὧτων τοῦ νεοφωτίστου ἐκρέει μετ' ὀλίγον δυσώδης ὕλη, τῆς ὁποίας ἡ θεραπεία στηρίζεται ἐπὶ ἄλλης ἐπίσης προλήψεως. Ὄφείλει δηλ. ὁ ἀνάδοχος νὰ πτύσῃ ἐπὶ τρεῖς κατὰ σειρὰν πρωίας νῆσις, ἐντὸς τῶν ὧτων τοῦ πάσχοντος καὶ τὸ νόσημα θεραπεύεται!

Βαπτιστικὸν ὄνομα, διδόμενον εἰς τοὺς νεοφωτίστους εἶναι συνήθως τὸ τοῦ ἐκ πατρὸς ἢ μητρὸς πάππου ἢ μᾶμμης. Ἐν περιπτώσει θανάτου πατρὸς ἢ μητρὸς δίδεται συνήθως εἰς τυχὸν ἀβάπτιστον τέκνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀποβιώσαντος γονέως, εἰς μὲν ἄρρεν τὸ τοῦ πατρὸς, εἰς δὲ θῆλυ τὸ τῆς μητρὸς. Ἐὰν ὅμως ἀποβιώσῃ ὁ πατήρ, τὸ δὲ νεογέννητον εἶναι θῆλυ, ἢ ἡ μήτηρ, τὸ δὲ νεογέννητον ἄρρεν, τότε μετατρέπεται ὁ Εὐθύμιος εἰς Εὐθυμίαν, ὁ Γεώργιος εἰς Γεωργίαν, ὁ Χρυσὸς εἰς Χρυσὴν, ἡ Βαλασία εἰς Βαλάσιον, ἡ Χριστοδουλίνα εἰς Χριστόδουλοῦ καὶ ἕτερα, ὧν ἡ συνήθεια ἐπιτρέπει τὴν μεταβολὴν ταύτην.

Συνηθέστερα ὀνόματα ἐνταῦθα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ Χριστιανικοῦ μαρτυρολογίου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαῖον ὀνοματολόγιον οὐ μικρὰν κατέχει θέσιν. Τὰ δὲ ὀνόματα: Ἀραλασάκης, Ἀσιλάνης, Βαρουλιός, Διανίλης, Δράκος, Δούκας, Εὐθύμης, Ζώσιμος, Ζουρμάλης, Κούρτης, Λάσκαρης, Μπαχάρης, Τρανούλης καὶ τὰ θηλυκά: Ἀσημένια, Ἀσανοῦ, Ἀπραξία, Ἀκριβί, Γαρεφαλιά, Γιασουμή, Δάφνη, Κανελλίτσα, Λεμονιά, Μοσχοκάρφη, Ρηγώτα, Φαρφουρή, Χαριτὸ εἶναι συνήθη ἐνταῦθα.

Σπανίως ἐτελοῦντο ἄλλοτε βαπτίσεις ἐν οἰκίαις, ναὸς δὲ συνήθως διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τούτου εἶναι ὁ τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου».

Περὶεργον εἶναι, ὅτι οὐδέποτε ἐπιτρέπεται εἰς τὴν μητέρα νὰ

παρευρίσκεται εις τὴν βάπτισιν τοῦ τέκνου της, παραμένουσα ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅταν ἡ βάπτισις τελεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ¹⁾.

Ὅριζομένου δὲ ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου τοῦ ὀνόματος τοῦ βαπτιζομένου, τὰ εἰς τὴν τελετὴν παρευρισκόμενα παιδιά τρέχουν καὶ διαβιβάζουν εἰς τὴν μητέρα τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ, φιλοδωρούμενα ἐπὶ τούτῳ παρ' αὐτῆς εἰς χρήματα.

Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ Μυστηρίου, ὁ ἀνάδοχος κρατῶν εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ νεοφώτιστον βρέφος, ἐνδεδυμένον μὲ τὴν δωρηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ νέαν λευκὴν στολήν, μὲ ἀναμμένα τὰ κηρία τῆς βαπτίσεως εἰς τὰς χεῖρας, καὶ τῇ συνοδείᾳ τοῦ ἱερέως ψάλλοντος καὶ τῶν προσκεκλημένων παρακολουθούντων, μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων τοῦ βαπτισθέντος, ὅπου ἡ μήτηρ, ποιοῦσα μετάνοιαν, ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἀναδόχου καὶ λαμβάνει τὸ τέκνον της.

Κατόπιν ὁ ἀνάδοχος διανέμει εἰς τοὺς παρευρισκομένους «μαρτυριάτικα» εἰς χρήματα ἢ εἰς μετάλλινα σταυρουδάκια καὶ ἔπειτα γίνεται ἡ «τραταρία», προσφερομένων γλυκοῦ, καφέ, κονιάκ, κουφέτων ἢ γλυκισμάτων.

Γάμος.

Τούτου προηγείται ὁ ἀρραβών. Ἐθιμοτυπία καὶ προλήψεις πλείονται καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τούτου.

Κυρίως οἱ ἔχοντες κόρην ἐν ἐπιγάμφῳ ἡλικίᾳ ἀποστέλλουσι «προξενήτην», πρόσωπον εἰς συγγενικὰς ἢ φιλικὰς διατελοῦν σχέσεις μετὰ τῆς οἰκογενείας, πρὸς ἣν ἀπευθύνεται ἡ «προξενειά». Οὗτος, ὀφείλει, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, εἰσερχόμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑποψηφίου, νὰ βάλῃ πρῶτα τὸ «δεξιὸν» πόδι, καθισθῆναι δὲ παρὰ τὴν ἐστίαν νὰ «συδαβλίση τὰ δαβλιὰ» (νὰ συνδαυλίση τοὺς δαυλοὺς) καὶ εἶτα νὰ προβῇ εἰς τὰς προτάσεις του, ἐξασκῶν εἰς ἐπαίνους πᾶσαν τὴν ρητορικὴν αὐτοῦ δεινότητα.

Πολλάκις ἡ «προξενειά» προέρχεται καὶ ἐκ μέρους τοῦ νέου.

Ἄξιον ἀναγραφῆς εἶναι, ὅτι οὐδέποτε τοιαῦται προτάσεις γίνονται ἐν ἡμέρᾳ Τρίτῃ, οὔτε «στὴ χάση τοῦ φεγγαριοῦ», διότι ὑπάρχει ἡ πρόληψις, ὅτι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, δὲν εὐδοοῦνται.

Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, αὕτη εἶναι εὐσχημος καὶ δεδικοιολο-

1) Ὅταν ἡ βάπτισις τελεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἡ μήτηρ ἀπομονοῦται εἰς ἰδιαιτερον δωμάτιον.

γημένη. Τῆς παραδοχῆς προηγοῦνται πλείσται ὅσαι λεπτομερεῖς πληροφοροφαί περὶ τοῦ προτεινομένου συνοικεσίου, ὀρίζεται παρὰ τῶν γονέων τῆς κόρης τὸ παραχωρούμενον παρ' αὐτῶν «χάραμα» (προξ), δίδεται ὁ λόγος τῆς τιμῆς καὶ συνήθως μετ' αὐτοῦ ὁ δακτύλιος τοῦ ἀρραβῶνος· καὶ ἔτσι λέγουν: «Τελείωσε ἡ ἀρραβῶνα τοῦ (τάδε)».

Ἄλλοτε οὐδὲ κἄν ἐζητεῖτο ἡ γνώμη τῆς κόρης, ἥτις μακρόθεν μόνον ἐγνώριζε τὸν μέλλοντα μνηστῆρά της. Ἡ πανήγυρις τῶν Καβακιῶν¹⁾, ὁ δημόσιος ἐν τῇ πλατεῖα τοῦ Τσελεμπῆ κατὰ τὸ Πάσχα χορός, ἐκτακτὸς τις συνάντησις ἦτο τὸ νυφοπάζαρον τῆς Σωζοπόλεως. Οὐδέποτε αἱ γυναῖκες ἐξήρχοντο εἰς περίπατον, νύκτωρ δὲ μετέβαινον αἱ παρθένοι εἰς τὸν ναὸν πρὸς Κοινωνίαν.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνησχολοῦντο εἰς οἰκιακὰ ἔργα· οὐδέποτε ὅμως εἰσήχθη παρ' ἡμῖν τὸ ἔθιμον τοῦ γυναικωνίτου.

Μετ' ὀλίγας ἀπὸ τῆς παραδοχῆς τῶν ὄρων τοῦ ἀρραβῶνος ἡμέρας, «σηκώνουν ἀρραβῶνα», μεταβαίνει δηλ. ὁ μνηστῆρ διὰ πρώτην φορὰν ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μνηστῆς του, συνοδευόμενος μὲ μερικὸς συγγενεῖς του. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην προσφέρει οὗτος καὶ οἱ γονεῖς του εἰς τὴν μέλλουσαν νύμφην διάφορα κοσμήματα μετὰ γλυκισμάτων, νῦν δὲ μετὰ κομφέτων, καταργηθέντος τοῦ πρὸ ἑτῶν ἔθους τοῦ ἀποστέλλειν εἰς τὴν μνηστῆν ὀρισμένως «κάντιο, μοσχοκάρφια καὶ μαστίχη», ἐντὸς ἐρυθροῦ χάρτου «ρεβωνιάσματα», ἐκ τῶν ὁποίων διένειμεν αὐτὴ εἰς τὰς συγγενεῖς καὶ φιληνάδας της, εὐχομένη αὐταῖς καὶ «στὰ δικά τους», ἢ «καὶ στὸ κεφαλάκι τους».

Ὁ γάμος τελεῖται ἀπαράβατως μόνον Κυριακῆν. Αἱ κυρίως προετοιμασίαι διὰ τὴν τέλεσιν τούτου ἀρχονται ἀπὸ τῆς Δευτέρας ἀκόμη. Ἀπὸ τῆς Τετάρτης ἢ Πέμπτης κατασκευάζονται τὰ γλυκίσματα, (μπακλαβᾶς ἢ νταμγκάδες), ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν μελλονύμφων.

Κατὰ τὴν ἐβδομάδα ταύτην γίνονται καὶ «οἱ ἐγγλαβῆς» (προικοσύμφωνα).

Ἐθιμον, ἄγνωστον πόθεν προελθόν, ἐπικρατεῖ νὰ πασπαλίζεται, χάριν ἀστειότητος, μὲ ἄλευρον ὁ μεταβαίνων, κατὰ τὰς τρεῖς πρὸ τοῦ γάμου ἡμέρας, ἐκ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης εἰς τὴν τοῦ γαμβροῦ, ὑπὸ τῶν οἰκείων τοῦ τελευταίου.

Ἄλλοτε τὸ Σάββατον ἐλούετο ἡ νύμφη καὶ εἰς τὰ «λουσίματα»

1) Περιγραφὴν τῶν «Καβακιῶν» ἴδε, «Θρακικά» Τόμ. Α'. σελ. 323.

αὐτῆς προσεκαλοῦντο τὰ συγγενικά καὶ γειτονικά κορίτσια, ὡς καὶ αἱ φιληνάδες τῆς νύμφης. Ἐν χρήσει ἦτο τότε καὶ ἡ «κινά», ἐξ ἧς καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην κοριτσοδιασκέδασις ὠνομάζετο «κναγκετζέ» (λ. Τ. νὺξ τῆς κινᾶς). Πρὶν ἔτι λουσθῆ ἡ νύμφη, γίνεται τὸ λούσιμον ἐνὸς συγγενικοῦ ἄρρενος παιδίου, μὲ ζῶντας ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς. Καὶ τοῦτο ἵνα τὸ συνοικέσιον ἀποβῆ αἴσιον καὶ τὸ πρῶτον γεννηθῆ-σόμενον τέκνον εἶναι ἄρρεν.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐξυμώνετο παρὰ νεάνιδος, μὲ ζῶντας ἀμφοτέ-ρους τοὺς γονεῖς, ὁ ἄρτος τὸν ὁποῖον οἱ νεόνυμφοι θὰ ἔτρωγον καθ' ὄλην τὴν μετὰ τὸν γάμον των ἑβδομάδα.

Ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην κοριτσοσυνάθροισις, τελουμένη καὶ σήμερον ἐν εὐρύτερῳ κύκλῳ, τὴν Παρασκευὴν συνήθως, σκοπὸν προ-τίθεται οὐχὶ τὴν διατήρησιν τοῦ ἀνωτέρω ἔθιμου, ἀλλὰ τὴν παροχὴν καλλιτεχνικοῦ οὕτως εἰπεῖν θεάματος τῶν ἐνδυμάτων, τῆς προικὸς καὶ τῶν διαφόρων τῆς νύμφης ἐργοχειρῶν, ἅτινα, ὡς ἐν ἐκθέσει, ἀπλοῦνται ἐπὶ τῆς νυμφικῆς κλίνης καὶ τῶν τοίχων τοῦ νυμφικοῦ δωματίου.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀποστέλλει καὶ ὁ γαμβρὸς τὰ «θώρετρα», ἦτοι διάφορα δῶρα εἰς κοσμήματα καὶ ἐνδύματα διὰ τὴν νύμφην καὶ τοὺς πλησιεστέρους αὐτῆς συγγενεῖς. Ἄλλοτε ταῦτα συνωδεύοντο καὶ μετὰ ξυλίνου ὁμοιώματος πλοίου, ἐν μικρῷ σχήματι, πλήρους κριθῆς.

Τὸ Σάββατον ἐγίνετο καὶ γίνεται τὸ «κάλεσμα» ἢ «καλέστρια» διὰ τὴν Κυριακὴν, κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς ὁποίας τελεῖται τὸ «ξούρι-σμα» τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, παρευρισκομένων συνήθως τῶν συνηλικιωτῶν καὶ συγγενῶν του, οἵτινες καὶ κατοπιν τούτου ξυρί-ζονται κατὰ σειράν, προηγουμένου αὐτῶν τοῦ παραγάμβρου.

Τοῦ ξυρίσματος ἔπεται τὸ «ἄλλαγμα» ¹⁾ τοῦ γαμβροῦ, μεθ' ὃ τὸ «ἀξίωμα». Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔθιμον τελεῖται ὡς ἀκολούθως:

Ἐντὸς δισκοσχίμου χαλκίνης τραπέζης «σιδεροσίни» (τὸ ἄλλαχού σινι), χύνονται ρύζια καὶ κουφέτα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ πατήσῃ ὁ γαμβρὸς πρῶτον μὲ τὸ «δεξιὸ ποδάρι» εἶτα οἱ παρευρισκόμενοι νέοι αἴρουνσι διὰ τῶν χειρῶν τὸ «σιδεροσίни», τὸ ὁποῖον στηρίζεται κάτω-θεν ἐπὶ χονδρᾶς σανίδος ἵνα μὴ λυγᾶ. Πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ γαμβροῦ ἀπὸ τοῦ καταναγκαστικοῦ τούτου αἰωρήματος, ἀπαιτεῖται τάξιμον. Τοῦτο συνίσταται ἢ εἰς χρήματα, ριπτόμενα ἀμέσως ὑπὸ τοῦ γαμ-

1) Τὸ ντύσιμον.

βροῦ στὸ «σιδεροσίγι» ἢ εἰς ὑπόσχεσιν ἑτέρας, ἔκτος τῆς τοῦ γάμου διασκεδάσεως.

Ἐπικρατεῖ ἐνταῦθα ἡ πρόληψις, ὅτι διὰ μαγείας καθιστοῦν τὸν γαμβρὸν ἀνίκανον πρὸς ἐκτέλεσιν γῶν συζυγικῶν αὐτοῦ καθηκόντων «δένουν δὲ γαβρό». Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ, δένουν περὶ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς σαρκὸς κλωστήν, λυομένην μετὰ τὴν στέψιν, διότι πιστεύεται, ὅτι ἡ μαγγανεία γίνεται κατ' αὐτήν.

Κατὰ τὴν πρωίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας αἱ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης προσκληθεῖσαι φιληνάδες καὶ συγγενικά κορίτσια αὐτῆς, «στολιζοιουε δὴ νύφη» μὲ τὴν νυμφικὴν στολὴν καὶ τὰ ἀπαραίτητα νυμφικὸν πέπλον καὶ «τραῖς» (λεπτὰ χρυσᾶ ἐλάσματα). Κατόπιν δὲ ἡ νύμφη κάθεται «στὸ καμάρι».

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς προετοιμασίας διὰ τὴν στέψιν ἄδονται τὰ ἀκόλουθα δίστιχα :

- 1) Ἄνοιξαν τὰ οὐράνια καὶ βγῆκαν τρεῖς ἀγγέλοι
Καὶ δώσανε τὴν ἄδεια ὅπ' ἀγαπᾷ νὰ παίρνη.
- 2) Διαμάντι εἶναι ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφη καρνοφύλλι
κι' ὁ σύδεκνος μαναγουδιά, π' ἀνοίγη δὸν Ἄπριλη.
- 3) Ζεμποῦλι εἶναι ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφη μαντζουράνα
καλὰ νὰ τίς προσέχετε ἢ πεθερὰ κ' ἡ μάνα.
- 4) Κατέβα, Παναγία μου, πὲ δὲ μονογενῆ σου,
στ' ἀντρόγυνο πού γένεται νὰ δώκης δὴν εὐκὴ σου.
- 5) Ἄσπρο σταφύλι ραζακὶ καὶ κόκκινο κεράσι,
τ' ἀντρόγυνο πού γένεται νὰ ζήση νὰ γεράση.

Μετὰ τὴν στέψιν :

- 1) Σύδεκνε, πού στεφάνωσες κ' ἄλλαξες τὰ στεφάνια,
νὰ σ' ἀξιῶση ὁ θεὸς νὰ δράμης καὶ στὰ λάδια.
- 2) Σιδέκνισσα, πῶς ἔδραμες κ' ἄλλαξες τὰ στεφάνια,
νὰ σ' ἀξιῶση ὁ θεὸς νὰ δράμης καὶ στὰ λάδια.

Κατὰ τὸ φαγητόν :

- 1) Μάλαμα τὸ τραπέξι σας, κ' ἀσήμι τὰ τεψιά σας
μόσκος καὶ τριαντάφυλλα εἶναι τὰ φαγητά σας.
- 2) Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἤρταμε νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
Μόνε σᾶς ἀγαπούσαμε κ' ἤρταμε νὰ σᾶς διοῦμε.

Ἄλλοτε ὁ γαμβρὸς μετὰ τῶν προσκεκλημένων του διήρχετο ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ συδέκνου (κουμπάρου), ὁπόθεν παραλαμβάνων αὐτόν, μετέβαινε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ στέψις περὶ τὴν

δοσέραν συνήθως. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους ὁ γαμβρὸς διερχόμενος καὶ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς νύμφης, παραλαμβάνει αὐτὴν καὶ μεταβαίνει, μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου τελεῖται τὸ μυστήριον. Καὶ τότε λέγουν: «Βγῆκε νυφοστόλι».

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ «στεφανοφιλήματος», ὅταν μῆτηρ χήρα, ἢ συγγενὴς πενθοῦσα, προσέλθῃ νὰ στεφανοφιλήσῃ, θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λευκὸν κάλυμα.

Μετὰ τὴν στέψιν ἀπέρχονται ὅλοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης, ὅπου προσφέρονται εἰς τοὺς νεονύμφους, παρὰ τῶν οἰκειῶν, δοχεῖον ὑάλινον (κεσές), πλήρες γλυκοῦ μετὰ γαλέτας, ἣτις, φαίνεται, ἀντικατέστησε τὸν ἄλλοτε διδόμενον ἄρτον.

Καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας μέχρι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν μετάβασιν τῶν ῥίπτονται ἐπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῶν παραθύρων τῶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν οἰκιῶν, ρύζια καὶ κουφέτα, ἀκατάπαυστοι δὲ πυροβολισμοὶ συνανειμγνύοντο ἄλλοτε μετὰ τῶν μουσικῶν ὁργάνων ὧν συνηθέστερα ἦσαν τὰ «βιολιά» καὶ ἡ «λουύρα», συνοδευόμενα μὲ τὰ ἀπαράιτητα «τάσια».

Τὰς τιμητικωτέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ θέσεις καταλαμβάνουσι οἱ «σύνδεδυκοί», μετὰ τῶν προσκεκλημένων αὐτῶν.

Μετὰ τὴν στέψιν, ἣτις ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐτελεῖτο συνήθως ἐν ταῖς οἰκίαις, διὰ στεφάνων ἐκ κλιματσίδας, περιβεβλημένης, χρωματιστοῦ χάρτου, κεκομμένου εἰς λεπτὰς λωρίδας, «ἀξιῶνουν», ἐπὶ τῶν χειρῶν, τὸν σύντεκνον οἱ ἄνδρες, τὴν συντέκνισσαν αἱ γυναῖκες καὶ τὸν παράγαμβρον τὰ παλληκάρια τοῦ γαμβροῦ, ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτῶν χρήματα, ἢ ἀρκούμενοι εἰς ὑπόσχεσιν μιᾶς διασκεδάσεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτου ἀπεχωρίζοντο πάλιν οἱ νεόνυμφοι, ὁ μὲν γαμβρὸς, μεταβαίνων εἰς ἰδιαιτέρον δωμάτιον μετὰ τῶν ἀνδρῶν, ἡ δὲ νύμφη εἰς τὸ ἰδικόν της μετὰ τῶν γυναικῶν. Πολλάκις δὲ οἱ προσκεκλημένοι τοῦ γαμβροῦ μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, μετὰ τοῦ σύντεκνου, ὅπου ἔτρωγον καὶ ἐπέστρεφον πάλιν διὰ τὸ «τεσλίμι».

Ἐνώπιον ἀμφοτέρων τῶν νεονύμφων ἔκαιον αἱ λαμπάδες τοῦ Ὑμεναίου, ἐμπεπιγμένα ἐντὸς τῶν ὠρισμένων καὶ αὐγοπερεχημένων ἄρτων (ἐκ τῶν ὁποίων ἄρτον τρώγουν οἱ νεόνυμφοι κατὰ τὴν μετὰ τὸν γάμον των ἑβδομάδα). Ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν ὁ παράγαμβρος, μεταβαίνων τρεῖς ἀπὸ τὸ δωμάτιον τοῦ γαμβροῦ, μὲ τὴν λαμπάδα αὐτοῦ ἀνὰ χειρῶν, εἰς τὸ νυμφικόν, «μετρᾷ τις λαμπάδες» (παραβάλλει τὸ ὕψος τῶν δύο λαμπάδων), ἐπιστρέφων καὶ πάλιν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Θεωρεῖται δὲ αἴσιον, ὅταν τὸ ὕψος αὐτῶν εἶναι ἴσον.

«Ἡ ἑβδομάδα τοῦ γαμβροῦ κ' ἢ Κεργιακὴ τῆς νύμφης», λέγουσι

μέχρι σήμερα δια συμβαίνουσιν μεταβολὴν καιροῦ κατὰ τὴν ἑβδομάδα ποὺ «στήθηκε» ἢ «χαρά». Καὶ ὁλόκληρος μὲν ἡ ἑβδομάς εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν γαμβρὸν, τοῦ ὁποίου ὁ φυσικὸς χαρακτήρ δῆλος γίνεται ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης κατὰ τὴν ἑβδομάδα του βαρομετρικῆς πιέσεως, ἡ δὲ Κυριακὴ εἶναι τῆς νύμφης.

Μετὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς Κυριακῆς ἐγίνετο τὸ «τεσλίμι». Παραλάμβανε δηλ. ὁ σύντεκνος τὸν γαμβρὸν ἐκ τοῦ δωματίου του καὶ τὸν ἐκάθιζε πλησίον τῆς νύμφης, συνηθροίζοντο δὲ τότε ἅπαντες οἱ προσκεκλημένοι ἐν τῷ νυμφικῷ δωματίῳ, ὅπου ἐδιασκέδαζον ὅλοι ὁμοῦ, καταλαμβάνοντες οἱ ἄνδρες συνήθως τὴν ἔξοδον, ἵνα μὴ τις εὐκόλως ἐξέλθῃ πρὸς ἀναχώρησιν μέχρι τῆς πρωίας συνήθως, ὅτε ἐχορεύετο ὁ τελευταῖος χορὸς «ὁ συμπεθεριάτικος», ὅστις καὶ ἦτο σύνθημα οὕτως εἰπεῖν τῆς ἀναχωρήσεως.

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ »τεσλιμιοῦ» παρετίθεντο οἱ καλλίτεροι «μεζέδες» καὶ διενέμοντο ἐντὸς πινακίων τὰ φροῦτα καὶ γλυκίσματα.

Συνήθη ᾄσματα ἦσαν τὰ δημώδη ¹⁾ καὶ οἱ χοροὶ ἦσαν «Καλαματιανός», «Κουμπανιώτικος», «Ζερβός», «Βουβός» (ἄνευ μουσικῆς καὶ ᾄσμάτων), «Βατάμικος», «Χασάπικος» καὶ «Καρσιλαμαῆς».

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι χοροὶ ἐχορεύοντο μόνον ὑπὸ ἀνδρῶν. Κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους εἰσῆχθησαν οἱ Βουλγαρικοὶ καὶ Εὐρωπαϊκοί.

Ἄσματα χορευτικὰ ἦσαν :

«Κάτω στοῦ Βάλτου τὰ χωριά...»

«Κάτου στὴν Ἁγιά Μαρίνα καὶ στὴν Παναγιὰ...»

«Κάτου στὸ γιαλό, κάτου στὸ περιγιαλί...»

«Φέτο τὸ καλοκαιράκι...»

«Μηλίτσα πούειςαι στὸ γρεμὸ...»

«Ἄπο ξένο τόπο κι' ἀπὸ μακρυνὸ.. »

«Πιᾶστε, κορίτσια, στὸ χορὸ...»

«Σαράντα μέρες μελετῶ νὰ πάγω στὸ Πνευματικό...».

Σημ. : Τὰ κείμενα τῶν Πανελληνίων τούτων χορευτικῶν ᾄσμάτων παραλείπω, ὡς πολλάκις καὶ πολλαχοῦ δημοσιευθέντα.

1) Τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῆς Σαξοπόλεως ἐδημοσίευσεν ἄλλοτε εἰς Λαογραφικὸν δελτίον (Τ. Α'. σελ. 585—650) καὶ εἰς χωριστὸν τεῦχος καὶ ὀλίγα εἰς τὰ «Θρακικά» (Τ. Β'. σελ. 152—153).

Ὁ σύρων τὸν χορὸν λέγεται «πρόγοδος», διὰ δὲ τὸν τελευταῖον τοῦ χοροῦ λέγουν: «Μαζώνει τὰ χουλιάρια».

Ὁ πρόγοδος ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ χοροῦ, σείων διὰ τῆς δεξιᾶς μανδύλιον, ἐκφωνεῖ τὸ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συνηθέστατον ἐπιφώνημα «Ἔς-ς-ς!» (Πορφυρογέννητος) καὶ «ἄς φέξη».

Πίνοντες δὲ κατὰ τὴν σύγκρουσιν τῶν ποτηρίων («τόκα»), ἐκφωνοῦν ὅλοι ἐν χορῶ: «Ἐβίβα τοῦ γαβροῦ, ἐβιβά-ά-ά...!», «Ἐβίβα τῆς νύφης, ἐβιβά-ά-ά...», ἢ καὶ «ἔβιβα τοῦ νέου ἀνδρόγυνου, ἐβίβα-ά-ά...». «Ἐβίβα τοῦ σύδενου, ἐβιβά-ά-ά...!».

Τὰ παλληκάρια ἐξηκολούθουν τὴν διασκέδασιν ἐπὶ ἡμερονύκτια, μεταβαίνοντα ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὴν τῶν νεονύμφων οἴτινες ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα ἐδέχοντο ἐπισκέψεις, τῆς μὲν νύμφης ὑποχρεουμένης ὅπως ἰδιοχείρως προσφέρει γλυκὸ καὶ καφέ, τοῦ δὲ γαμβροῦ ὅπως προσφέρει «τὸ πιωτὸ κπὶ τοῖς μεζέδες», πίνη καὶ συνδιασκεδάζῃ μετὰ τῶν ἐπισκεπτῶν.

Ὁ γαμβρὸς ἐξέρχεται τῆς οἰκίας μόλις τὴν Τετάρτην τὸ ἀπόγευμα καλ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ παραγάμβρου. ἐπισκέπτεται κατὰ πρῶτον τὸν σύντεκνον καὶ ἔπειτα μερικοὺς συγγενεῖς, ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀγορᾶς διέλευσίν του, προμηθευόμενος διάφορα γλυκίσματα, μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων γαλέτας καὶ ὀλίγου ἄλατος, θέτει αὐτὰ ἐντὸς λευκοῦ μανδυλίου «πατίστα» καὶ τὰ προσφέρει εἰς τὴν ὑποδεχομένην αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν νεόνυμφον.

Τὴν Παρασκευὴν γίνονται νέοι μπακλαβᾶδες στοῦ γαμβροῦ, τεμάχια τῶν ὁποίων διανέμονται εἰς τὰς οἰκίας τῶν συγγενῶν, ὀλόκληρον δὲ «σιδεροσίני» τοιοῦτου ἀποστέλλεται εἰς τὸν σύντεκνον, συνοδευόμενον ἄλλοτε μὲ «μποχτσαλίκι», τὸ ὁποῖον ἀντεκατεστάθη νῦν δι' ἐργοχείρων οἰκιακῆς χρήσεως. Τὸ «μποχτσαλίκι» ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὑποκάμισον ἐκ μετάξης («μπρουντζοῦκι») ἢ λινομέταξον («χιλαλί»), ἀπὸ ἑσπαντάλονον, ἀπὸ «βρακοζούνα» κεντητὴν, ἀπὸ πετσέταν, ἐντὸς «τσεβρέδων» (μποχτσάδων), καλλιτεχνικώτατα ἐπεξηργασμένων διὰ μετάξης μὲ «τρέμουσες» (χρυσὲς καὶ χρωματιστὲς διαφορὸσχημες πούλιες) καὶ μὲ «τρινίτρι» (χρυσὰ λεπτὰ ἐλικοειδῶς συνεστραμμένα σύρματα). Τέλειον, ἀποστελλόμενον εἰς ἄνδρα, περιελάμβανε, μετὰ τῶν ἀνωτέρω, καὶ «καπνοσακκούλαν» κεντημένην ἢ ἐκ μετάξης χρωματιστῆς καὶ «ὠρολογομπούγγι», ἐπίσης ἐκ μετάξης, καλλιτεχνικώτατα καὶ τούτου ἐπεξηργασμένου.

Τοιαῦτα ἀπεστέλλοντο καὶ εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς τοῦ

γαμβροῦ, εἰς δὲ τοὺς ἐκ πλαγίου μόνον μεταξωτὸν μανδύλι μὲ τεμάχια μπακλαβά.

Ἡ πρώτη μετὰ τὸν γάμον Κυριακὴ ἦτο ἀφιερωμένη διὰ τὴν «ἀντίχαρα». Κατ' αὐτὴν ἀμφότεροι οἱ νεόνυμφοι μετὰ πολλῶν προσκεκλημένων καὶ τῆ συνοδείᾳ μουσικῶν ὀργάνων, μετέβαινον εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης, ἔνθα συνεχίζετο μέχρι πρωΐας ἢ διασκεδάσις τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος καὶ ἐτίθετο οὕτως εἰπεῖν πέρασ εἰς τὰς παννυχίους διασκεδάσεις, ἵνα πολλάκις συνεχισθῶσιν αὐταί, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀκόμη ἑσπέρας, εἰς τοὺς γάμους ἄλλου τινος συγγενοῦς ἢ φίλου.

Ἡ νεόνυμφος διὰ πρώτην φορὰν ἐκκλησιαζομένη (συνήθως κατὰ τὴν δευτέραν μετὰ τὸν γάμον Κυριακὴν) ὀφείλει νὰ ἐπισκεφθῆ κατὰ πρῶτον τὴν «συντέκνισσάν» τῆς καὶ «μιὰ λεχοῦσα», διὰ νὰ πάρῃ «γεννητούρια»¹⁾, ἔπειτα δὲ ἐπισκέπτεται καὶ ἄλλους συγγενεῖς καὶ φίλους, οἱ ὅποιοι προσφέρουν εἰς αὐτὴν κουφέτα καὶ γλυκίσματα.

Σπανιώτατα τελεῖται γάμος ἐν μηνὶ Μαΐῳ. Οἱ Σωξοπολίται, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὸν λόγον, θεωροῦν ἀπάσας τὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς τούτου ἀποφράδας, καθὼς καὶ ὅλας τὰς Τρίτας τοῦ ἐνιαυτοῦ. Οὐδέποτε ἡμέραν Τρίτην κάμουν ἔναρξιν ραψίματος δικτύων ὑπόχης (ταλιανιοῦ), ἢ ἐπιχειροῦν σπουδαίαν ἐργασίαν.

Συνηθεστέρα ἐποχὴ τῆς τελέσεως γάμων εἶναι ἢ ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω.

Θάνατος.

Οὐχὶ πρὸ πολὺ ἀπομεμακρυσμένης ἀφ' ἡμῶν ἐποχῆς ὁ αἰφνίδιος θάνατος, ἢ ὁ θάνατος λεχοῦς, ἐθεωρεῖτο προερχόμενος ἐκ κακοποιοῦ τινος πνεύματος, ἀπὸ «ῶρα κακιά», ἀπὸ «νυχτοπερπάτημα».

Τὸν πνέοντα τὰ λολισθία στρέφουν πρὸς ἀνατολάς, ἀποφεύγοντες τοὺς μεγαλοφώνους κλαυθμοὺς «ξεφωνητά», ἵνα μὴ «ἀγγελολόφουν» τὸν ψυχορραγοῦντα, καὶ ἀναρτῶσιν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου λευκὴν πετσέταν (προσόψι). Ἄμα «ξεψυχήση» πλύνουν τὸ λείψανον δι' οἴνου λευκοῦ καὶ ἀναρτῶσιν ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἀφικνουμένην μέχρι τῶν ποδῶν αὐτοῦ λευκὴν ἀμεταχειρίστον ὀθόνην «ἀναβόλι», εἶτα ἐνδύουσιν αὐτὸ διὰ καινουργῶν ἔσωρρούχων καὶ τῆς γαμ-

1) Κουφέτα καὶ διάφορα φρούτα, προσφερόμενα εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν λεχώ.

βρίκιας ἢ νυμφικῆς στολῆς καὶ καλύπτουσι μὲ τὸ «σάβανο» τιθεμένου ἐντὸς τοῦ κόλπου αὐτοῦ μανδυλίου μετ' ἄργυροῦ νομίσματος.

Τεμάχιον ἐκ τοῦ σαβανοῦφάσματος ἀναρτῶσιν ἄνωθεν τῆς κλίμακος τῆς οἰκίας.

Οὐδέποτε ἐγκαταλείπεται ὁ νεκρὸς μόνος ἐν τῷ δωματίῳ, προφυλάττεται δὲ ὑπὸ τῶν παρευρισκομένων μήπως καμμία γάτα «πορη-δῆξη» αὐτόν, διότι θεωρεῖται μέγα ἁμάρτημα.

Ὁ πατριὸς παρακαθημένου τῷ νεκρῷ θεωρεῖται κακὸς οἰωνὸς διὰ τὸν πατριζόμενον, πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ κακοῦ ρίπτουσιν ἐπὶ τοῦ λειψάνου τεμάχιον ὑφάσματος ἐκ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ πατριζομένου.

Μακάριος νεκρὸς θεωρεῖται ὁ ἀποθνήσκων ἀπὸ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς μέχρι τῆς Ἀναλήψεως, ὅτε εἶναι «ἀνοιχτὰ τὰ οὐράνια».

Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται τὸ ἀνοιγμα τάφου ἢ ἡ ταφὴ μετὰ «τὸ ἡλιοβασιλευμα». Ἐπομένως ὁ πρὸς τὸ ἐσπέρας ἀποθνήσκων παραμένει ἐν τῇ οἰκίᾳ καθ' ὅλην τὴν νύκτα, «τὸν κάνουν παραμονή», εἰς τὴν ὁποίαν μεταβαίνουν πολλοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι. Ἄγνωστον ἂν ἦτο ἐν χρήσει ποτὲ τὸ ἔθιμον τῶν μοιρολογιῶν· νῦν οὐδὲν ἵχνος αὐτοῦ διατηρεῖται.

Ἡ κηδεῖα γίνεται (ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέρεται) ἀπαραιτήτως πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, καθ' ὅλην δὲ τὴν διαδρομὴν αὐτῆς ἀπὸ τῆς οἰκίας μέχρι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ νεκροταφείου, ρίπτεται ἐκ τῶν παραθύρων ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ οἰκιῶν, ὀλίγον ὕδωρ, μὲ τὴν ἐπίκλησιν : «θεὸς σχωρέστονα».

Ἐν τῷ νεκροταφείῳ διενέμετο ἄλλοτε «μακαριά» ἐκ τῆς βραστῆς ἐξ ὕδατος ὀρυζῆς, μὲ κόκκινη σταφίδα, νῦν δὲ ταύτην ἀντικατέστησαν τὰ κόλλυβα.

Ἔθος ὑπάρχει οἱ συνοδεύσαντες τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ νεκροταφείου ὅπως ρίπτουσιν ἐπὶ τοῦ τάφου τρεῖς διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς χῶμα, ἐπιφωνοῦντες : «θεὸς σχωρέστονα».

Ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐστραμμένου πρὸς ἀνατολὰς, στήνεται πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς ξύλινος ἢ πέτρινος σταυρὸς, ἢ καὶ σιδηροῦς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ θανόντος καὶ τῆς ἡμερομηνίας τῆς θανῆς. Ἐπίσης ἐτίθεντο καὶ ἐνεπίγραφοι πλάκες, ἐκ τῶν ὁποίων μερικαὶ σώζονται εἰς ἐν ἐκ τῶν ἐγκαταλειμμένων νεκροταφείων τῆς πόλεως. Ἐξ αὐτῶν ἀντίγραφον μιᾶς μαρμαρίνης πλακὸς ἐπιγραφῆς, τῆς χαρακτηριστικωτέρας, παραθέτομεν ἐν ταῦθα :

»Θ. Α.

- » Ἐνθάδαι κείται, τέθαπται σεβάσμιός τις γέρων
 » Θεοδόσιος Ἀνδρεάδης, ὦν ἄξιος ἐπαίνων
 » Δι' ἀρετάς, πλούτ' εὐχρηστο καὶ εὐπροσηγορίαν
 » Φιλοπατριδ' αἰσθήματα, ἄκραν φιλοστοργίαν.
 » Βιώσας βίον ἔντιμον καὶ διὰ τοῦτο μνεία
 » Ἐν Σωζουπόλει γεννηθεῖς, ἀρχαὶ Ἀπολλωνία
 » Τὸ χίλι ἐπτακόσι ἐννεηήκοντα ἐννέα
 » Τὸ σκῆνος ἐγκατέλειπε, παραδοθὲν τῇ γέᾳ
 » Τὸ χίλι δεκακόσι ὀγδοηκοστῶ καὶ πέμπτῳ
 » Ἰουνίου δὲ μηνὸς Τετάρτῃ.

Ἄλλοτε ἐχώνετο συνήθως ξύλινον ἐκ δρυὸς σῆμα, εἰς σχῆμα σταυροῦ, ἀνωθεν τῆς κεραίας τοῦ ὁποίου ἐσχηματιζέτο ἐκ τοῦ ἰδίου ξύλου σχῆμα κυκλοειδές, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου, εἰ μὲν ὁ νεκρὸς ἦτο ἀνήρ, ἐξεῖχε τεμάχιον ἐκ τοῦ ἰδίου ξύλου, εἰ δὲ ἦτο γυνὴ δὲν ὑπῆρχε τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον.

Καὶ τοῦτο, διὰ τὰ διαφέρουν οἱ τάφοι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν σταυρῶν τούτων ἐσκαλίζοντο ἢ ἐσχηματίζοντο μὲ ψιλὰ καρφιά τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ θανόντος καὶ ἡ ἡμερομηνία τῆς θανῆς.

Κάτωθεν δὲ τῆς κεραίας τοῦ σταυροῦ προσεκολλᾶτο μικρὸν ξύλινον ἐρμάριον διὰ κανδήλι, τὸ ὁποῖον ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ νὰ ἀνάπτουν ἐκάστην ἐσπέραν, χύνοντες καὶ ὕδωρ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐπὶ 40 ἡμέρας.

Αἱ γυναῖκες, αἱ συνοδεύσασαι τὴν κηδείαν, ἐπιστρέφουσαι ἐκ τοῦ νεκροταφείου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποβιώσαντος, νίπτονται διὰ τοῦ παρὰ τὴν θύραν αὐτῆς ἐν δοχείῳ ὕδατος, σκουπίζονται διὰ τοῦ ἐπὶ τούτου χειρομάκτρου καί, ἀνερχόμεναι λαμβάνουσι λουκοῦμι καὶ καφέ «γιατὸ συχώριο».

Τὰ ἐνδύματα, μὲ τὰ ὁποῖα «ξεψύχῃσ» ὁ ἀποθανὼν πλύνονται καὶ ἐπὶ τρεῖς κατὰ σειρὰν ἡμέρας θυματίζονται, τιθέμενα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου, ὅπου ἐξέπνευσεν οὗτος, εἰς τὰς 4 δὲ ἄκρας τῶν ἐνδυμάτων τούτων χύνεται ἐπὶ τοῦ πατώματος, ἐν σχήματι σταυροῦ, ὕδωρ ἐκ μικροῦ δοχείου, ἀπὸ δὲ τὸ περίσσευμα πίνουσιν οἱ οἰκεῖοι, γὰρ παρηγοριά. (Ὑδωρ τῆς λήθης).

Τὴν 3ην, 9ην καὶ 20ὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν ἐτελοῦντο τὰ «Τρίμερα», «Ἐννιάμερα» καὶ «Ἐξκοσι». Κατὰ ταῦτα προσεκαλοῦντο οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι «στὸ κουλλίκι», ὅπου διενέμετο αὐτοῖς κουλλίκι

καὶ κόλλυβα. Τὴν 40ὴν ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τὸ Τεσσαρακονθήμερον μνημόσυνον-Ἀρχιερατικὸν συνήθως, εἴτε καὶ Συλλεϊτουργον καὶ διενέμετο εἰς τὰς οἰκίας κουλλίκι καὶ κολλυβόζωμος. Τὸν 3ον, 6ον καὶ 9ον μῆνα διενέμετο μόνον κουλλίκι καὶ «στὸ χρόνον» ἐτελεῖτο μνημόσυνον καὶ διενέμετο καὶ πάλιν κουλλίκι καὶ κολλυβόζωμος.

Μέχρι τῆς 40ῆς ἡμέρας ἔβγαζαν καθ' ἐκάστην «τραπέζι» ἐκ φαγητῶν συνήθως θερμῶν, καθ' ἅπαντα δὲ τὰ Σάββατα ὀλοκλήρου τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἐκ τούτων διατηροῦνται σήμερον μόνον τὸ «Ἐννιαμέρα», τὰ «Σαράντια» καὶ ὁ «Χρόνος», τὰ δὲ κουλλίκια καὶ ὁ κολλυβόζωμος ἀντικατεστήθησαν ἀπὸ κόλλυβα καὶ προσφορὰς με λοκοῦμι. Τραπέζι βγάζουν μόνον κατὰ Σάββατον μέχρι τῶν «Σαράντια».

Εἰς τὴν οἰκίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας δὲν καρφώνουν, διότι πιστεύουν, ὅτι καρφώνεται ἡ ψυχὴ, ἥτις ἐπὶ 40 ἡμέρας περιφέρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἐπὶ ἐν δὲ ὀλόκληρον ἔτος δὲν στήνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν ἀργαλειόν, διότι πιστεύουν, ὅτι εἶναι μεγάλη ἁμαρτία.

Ἐπὶ ἐν ἐπίσης ἔτος οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἀποβιώσαντος δὲν λούονται, οὔτε κάμουν μπουγάδα Σάββατον, διότι «τις σαπουνιὰς ποὺ θὰ χύσουνε θὰ τὶς πιῇ ὁ πεθαμένος καὶ εἶναι μεγάλη ἁμαρτία».

Αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι πλύνουν καὶ ἀλλάζουν τὸν νεκρόν, ἐπὶ ἐν ἔτος δὲν κάμουν «μπογιὰ», διότι πιστεύουν, ὅτι ἐὰν «βουτήσουνε τὰ χέρια τους κόφτει ἡ μπογιὰ καὶ δὲ βάφεται τὸ ροῦχο».

Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων γίνεται τὸ 7ον ἔτος.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΕΠΙΧΩΡΙΑΖΟΥΣΑΙ ΕΝ ΣΩΖΟΠΟΛΕΙ ΤΗΣ Β. Α. ΘΡΑΚΗΣ

**Ἄβουλος νοῦς διπλὸς κόπος.*

Πρὸς τοὺς ἐξ ἀπειροσκεψίας ἐπιχειροῦντας προῶξιν τινα καὶ καταναλίσκοντας περισσότερον χρόνον, ἢ καὶ περισσότερα ἔξοδα.

ἀδειανὸς δουλειὰ δὲν εἶχε, λυοῦσε κ' ἔδνεγε τὶς κάτες.

Περὶ ἐκείνων, οἵτινες μὴ ἔχοντας ἄλλην, ἐργασίαν, ἐνασχολοῦνται εἰς ἀνωφελεῖ τοιαύτην.

ἄδουλος δουλειὰ δὲν εἶχε, λυεῖ καὶ δένει τὰ βρακιά του.
 Καθὼς καὶ ἡ ἀνωτέρω.
ἄδρεφὸς ἄδρεφὸ δὲ δόνε τρέφει, μὰ ἀλῖς τονα ποὺ δὲ δὸν ἔχει.
 Ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἔχη τις ἀδελφόν, ἔστω καὶ νὰ μὴ ἔχη παρ'
 αὐτοῦ ὠφέλειαν.
ἄδῖς νὰ βάψουμε φρούδια, ἐβγάλαμε μάτια.
 Ἐπὶ τῶν, ἀντὶ ὠφελείας, προξενησάντων βλάβην.
ἄδῖς κέρδος κέρατα.
 Ὅταν ἀντὶ νὰ κερδίσωμεν ζημιούμεθα.
ἄδρας μου μὲ κάν' εἰκόνα κι' ἄδρας μου μὲ κάνει χῶμα.
 Ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐξαριᾶται ἡ ὑπόληψις ἢ ἡ περιφρόνησις τῆς
 γυναικός.

ἄης Βασίλης ἔρκεται ἀπὸ δι' Καισαρεία.
 Πρὸς τοὺς λέγοντας πρὸς ἡμᾶς πασίγνωστα πράγματα
ἀθροπιᾶς μὲ μυρίζει.
 (Ἐπὶ τοῦ μῦθου, καθ' ὃν δράκος ἐπανελθὼν εἰς τὸ ἐνδιαίτημά
 του, ἤσθάνθη ὁσμὴν ἀνθρώπου, ἀποκρυβέντος ἐν αὐτῷ καὶ τότε εἶπε
 τ' ἀνωτέρω). Λέγεται ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ εἰς φιλικήν, ἢ εἰς ἰδικήν μας οἰ-
 κίαν, ὅπου ὁσφραϊνόμεθα εὐχάριστον ὁσμὴν νεομαγειρευθέντος ἐδω-
 δίμου

ἀκάλεστος δουγοντζῆς, δλόσωστος γάδαρος 1).
 (δουγοντζῆς=ὁ παρευρισκόμενος εἰς γάμον). Λέγεται ἐπὶ αὐτο-
 κλίτων εἰς διασκεδάσιν γάμον.
ἀκριβὸς θαρρεῖ κερδαίνει, χάνει-τα καὶ δὲ δὰ νοιώθει 2).
 (ἀκριβὸς=φιλόγυρος). Περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐκ φιλαργυρίας ἀ-
 γοράζοντες εὐθηνὸν πρᾶγμα, ἔστω καὶ κατωτέρας ποιότητος, ἀναγκά-
 ζονται γρήγορα νὰ τὸ ἀντικαταστήσουν.

ἀκριβὸς στὰ πίτερα καὶ φτηνὸς στὸ λάδι.
 Περὶ τῶν φειδωλῶν εἰς τὰ μικρὰ καὶ ἀσώτων εἰς τὰ μεγάλα.
ἀκριβοῦ μπουγγὶ σὲ χαροκόπου χέρια.
 (Χαροκόπος=ὁ σπαταλῶν εἰς τὰς διασκεδάσεις). Ἐπὶ τῇ σπατάλῃ
 κληρονομίας, προσελθούσης ἐκ τοῦ θανάτου φιλαργύρου συγγενοῦς.
ἄκουγε, γρηά, καὶ γροῖκα καὶ σακκουλομάζωνε.
 (σακκουλομάζωνε=μάζωνε, σύλλεγε τὰ σακκούλια). Πρὸς τοὺς δι'
 ὑπαιτιγμῶν ἀποδιωκομένους ἐκ τινος θέσεως.

1) Πρβλ. Παροιμία: Πολίτου, τ. Β' σελ. 366-7.

2) Αὐτόθι, σελ. 420.

ἀκούεις τὰ τραγούδια μου καὶ λές δὲν ἔχω πίκρα, μὰ ᾿γὼ ἔχω μέσα
στὴ καρδιὰ ἓνα μαχαῖρι δίπλα.

Πρὸς τοὺς θεωροῦντας ἡμᾶς ὡς εὐτυχεῖς, ἐνῶ συμβαίνει τὸ ἐναν-
τίον.

ἀλὶς πὲ δὸν ᾿Αλῆ πὸν δὲ φορεῖ βρακί.

᾿Απάντησις πρὸς τοὺς ἀδίκως μεμψιμοιροῦντας διὰ τὴν τύχην των.
ἀλὶς-τογα πὸν δόνε τύχη κούτουρο πονκάμισο καὶ δὲν ἔχει γὰ τὸ
μακραίνη.

(κούτουρο=κοντό). Περὶ τῶν πτωχῶν στερουμένων προστάτου.

ἀλὶς-τογα πὸν λείπει πὲ δὸ γάμο δον.

᾿Οτι ὅπως εἶναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία τῶν μελλονύμφων εἰς
τὸν γάμον των, τοιουτοτρόπως ἀπαραίτητος εἶναι καὶ ἡ προσωπική
μας ἐπίβλεψις εἰς ἐργασίας, ἐκτελουμένας διὰ λογαριασμόν μας ὑπὸ ξέ-
νων, ἄλλως ζημιούμεθα.

ἄλλαξε ὁ Πακαλιὸς κί ἔβαλε τὰ ροῦχά του ἀλλοιῶς 1).

(Πακαλιὸς=Πασχαλιός, ὑποκοριστικὸν τοῦ Πασχάλη). ᾿Οταν ἄν-
τικαθιστῶμεν τὴν ἐνδυμασίαν μας πάλιν μὲ τετριμμένα ἐνδύματα.

ἄλλ' ἢ λάψη τοῦ ἡλίου κί ἄλλη ἢ λάψη τῆς ἀγῆς.

Περὶ μεγίστης διαφορᾶς μεταξὺ ἀνθρώπων ἢ πραγμάτων.

ἄλλο δρόμο πάω ᾿γὼ κί ἄλλο ἢ φοράδα μου (φορβάς).

᾿Επὶ ἀσυμφωνία δύο συνεταιίρων.

ἄλλος ψυχομαχεῖ κί ἄλλος κανλομαχεῖ (πυροῦται).

᾿Οτι ἄλλοι πενθοῦσι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἱκανο-
ποιοῦσι τὰς δρέξεις των.

ἄλλοι χτυποῦνε τὸ δαβοῦλι κί ἄλλοι μαζώνουνε δὴ μπάρσα.

(πάρσα=πουρμπουάρο). Λέγεται, ὅταν ἄλλοι ἐργάζωνται καὶ ἄλλοι
ὠφελοῦνται.

ἄλλοι μικροφρονοῦνε κί ἄλλοι μεγαλοφρονοῦνε.

Λέγεται εἰς τοὺς γονεῖς μικρῶν ἀτάκτων καὶ ἀνοήτων τέκνων ὡς
παρηγορία.

ἄλλου ὄνειρος κί ἄλλου τὸ θᾶμμα 2).

᾿Οταν κάτι ἀπ' ἄλλου ἢ εἰς ἄλλον ἐλπίζομεν γὰ συμβῆ καὶ ἀπ' ἄλ-
λου ἢ εἰς ἕτερον συμβαίνει.

ἄλλοννοῦ παπᾶ Βαγγέλιο.

(ἄλλοννοῦ=ἄλλου). ᾿Οταν, ἐκτός τῶν γνωστῶν μας ἀτυχιῶν, μαν-
θάνωμεν καὶ νεωτέραν.

1) Αὐτόθι, σ. 508.

2) Αὐτ. σ. 583.

ἄλλοίμονο στ' ἀλείμματα, κρῖμα στοῖς παστρουμάδες.

Ἐλεεινολογία πρὸς ἀνικάνους.

ἄλογάριστος μονσαφίρης, ζάλη σπιτιοῦ.

Ὅταν μᾶς ἐπισκεφθῆ, κατόπιν ὠρισμένων ἐπισκεπτῶν, καὶ ἕτερος μὴ ἀναμενόμενος.

ἄλογο κλάνει στοῦ Καφφᾶ κι ἀκούγεται σιτὴ Γιάφα.

(Καφφᾶς καὶ ἄλλως Θεοδοσία, πόλις πρὸς τὴν Ν. Α. παραλίαν τῆς Κριμαίας, Γιάφα. (Ἰόππη)=παράλιος πόλις τῆς Παλαιστίνης). Λέγεται εἰς τοὺς δίδοντας ἀπάντησιν ὄλως ἄσχετον πρὸς τὴν προταθεισαν ἐρώτησιν.

ἄμ' ἀκούσ' Μαριά καὶ Γιάννη, βάνε ψάρια στοῦ τηγάνι, ἐξὸν (ἐκτός) τοῦ μπάμπια-Γιάννη.

Ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου γίνεται κατάλυσις ἰχθύων, ἐνῶ κατὰ τὴν 29 Αὐγούστου, ἡ ἑορτὴ Ἰωάννου τοῦ Ἀποκεφαλιστοῦ εἶναι νηστήσιμος.

ἀνάθεμα δὴν εὐλογία πὸν μ' ἔκανε κουβᾶρι.

(κουβᾶρι=κουβαρίστρα σχήματος σφαιροειδοῦς. Ἐκ μεταφορᾶς, ὁ καθήμενος «νεκούρκουτα»=(κλωκυδὰ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τὸ καθῆσθαι ἐπ' ἀμφοτέρους τοῖς ποσὶ καὶ ἐπακουμβᾶν τὸν πώγωνα ἐπὶ τῶν γονάτων). Λέγεται, ὅταν ἀδυνατοῦμεν εἶτε ἐκ σωματικῆς ἀδυναμίας, εἶτε ἐξ οἰκονομικῆς ἀνεχείας νὰ ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τινος.

ἀνθρώπους καὶ ζῶα καὶ κτήνη σώσει Κύριος 1).

Λέγεται ἐπὶ ἀγροίκων καὶ ἀγαθῶν.

ἄπ' Ἀθήναις εἰς Λειβάδια, Θόδωρος καὶ πεντακόσια.

Ἀπάντησις ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει πόθεν ἐρχόμεθα. Ἡ γνωστὴ ἀπάντησις τοῦ Ἑλληνοποιμένος.

ἄπ' αὐτὰ πὸν λές, κερὰ μου, χορτασμέν' εἶν' ἡ κοιλιὰ μου.

Λέγεται πρὸς τοὺς προσπαθοῦντας διὰ διαφόρων σαθρῶν ἐπιχειρημάτων νὰ μεταβάλλωσι τὴν γνώμην μας.

ἀπὸ δικό μου πόνεμα πονῶ τοῖς πονεμένοις.

Ὅτι ὁ παθὼν συμπονεῖ καὶ λυπεῖται τοὺς ὁμοιοπαθήσαντας.

ἀπάδρευτος σὰ μπαδρευτῆ δὲ μπρέπει νὰ χορεύη, μόνο σακκὶ στοῦ νῶμο δου ἀλεῦρι νὰ γυρεύη.

Ὅτι ὁ συζυγικὸς βίος ἔχει πολλὰς ὑποχρεώσεις.

ἀργιὰ-ἀργιὰ τὸ φίλημα νᾶχη καὶ νοστιμάδα.

1) Δὺτ. τόμ. Β' σελ. 279.

Πρὸς τοὺς συχνοεπισκεπτομένους μέρος τι, ἢ ἐπαναλαμβάνοντας συχνάκις λέξεις ἢ φράσεις, λεχθείσας παρ ἡμῶν.

ἄρκουδα κακομούτσουνη πὲ τὰ πλατειά ποδάρια.

Λέγεται πρὸς τὰς ἀσχήμους, ἢ σωματώδεις καὶ ἀγροίκους γυναῖκας.

ἄρκουδα ἔβαλες στὸ σπίτι σου, φωτιά ἔβαλες.

Ὅτι εἶναι ἐπιζημία ἢ ἐπίσκεψις πλουσίου εἰς πτωχικὴν οἰκίαν, γρήγορα ἢ ἀργὰ θὰ διασυρθῇ ἢ ὑπόληψις τῆς οἰκογενείας.

ἄρρατα-θέματα, κομμάτια πίτες.

Διὰ τοὺς ὀμιλοῦντας ἀσυναρτήτως καὶ ἄνευ σημασίας.

ἄς πάει κι' αὐτὸ τὸ φίλημα γιὰ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

Λέγεται, ὅταν συγχωρῶμεν τὸ σφάλμα φίλου ἢ συγγενοῦς.

ἄς γλέπουνε κι' ἄς πέρνουνε νὰ κάνουν ξομπλοπάνι.

(ξόμπλι=κέντημα). Λέγεται χαιρεκάκως ἐπὶ τῇ διαδόσει ἀξιωμαίου πρῶτος πράξεως.

ἄς μὲ λείπη τὸ γ. . . κι' ἄς φορῶ τὸ καμηλαῦκι,

Ὑπόκειται μῦθος, καθ' ὃν χήρα ἐρωτοτροποῦσα πρὸς ἱερέα ἔλαβε τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησιν. Λέγεται εἰς πρότασιν συμμετοχῆς εἰς ἀδικοπραξίαν ἢ αἰσχροπραξίαν, ὅταν ἀρνούμεθα νὰ συμμετάσχωμεν, ἀναλογιζόμενοι τὰς συνεπειάς.

ἄς μὲ λένε σουρμπασίνα, κι' ἄς φορῶ καὶ πὲ δὴ πείνα Σουρμπασίνα=ὀσσουρμπασίνα=σύζυγος τοῦ ὀσσούρμπαση=Διευθυντοῦ τῆς εἰσπράξεως τῆς δεκάτης). Πρὸς τοὺς προτιμῶντας πρωτοκαθεδρίας καὶ τιμὰς ἄνευ ὕλικῆς ὠφελείας. Ὑπάρχει μῦθος, καθ' ὃν γυνὴ τις παρέπειθε τὸν σύζυγόν της ν' ἀναλάβῃ τὴν εἰσπραξίν τῆς δεκάτης, ἔστω καὶ μὲ ζημίαν του.

ἄσπρα μαῦρα θὰ φοφήσουν καὶ τὰ κόκκινα θὰ σκάσουν. Λέγεται ἐπὶ ἐπιζωτίας προβάτων.

ἄσπρος πετεινὸς—μαῦρος νοικοκύρης. Προτροπὴ πρὸς σφαγὴν τοῦ ἄσπρου πετεινοῦ τοῦ τυχὸν εὕρισκομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, διότι ὑπάρχει ἢ πρόληψις, ὅτι ἐπέρχεται θάνατος ἐν αὐτῇ.

ἄσπροι παράδες γιὰ μαῦρες μέρες. Ὅτι πρέπει νὰ ἀποταμιεύωμεν χρήματα δι' ἀπροόπτους δυστυχίας.

αὐτὰ δὲ δὴ πέρν' ἢ Τούρκισα ἢ κρίση. Ἀπάντησις πρὸς ἀστήρικτον δικαιολογίαν.

αὐτὸ ποὺ φορεῖ κι' ἄλλα δὲ θωρεῖ. Δι' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλο, ἐκτὸς μιᾶς ἀπλῆς ἐνδυμασίας.

ἄφκανε τὰ ἡμερα καὶ κυνηγοῦνε τ' ἄγρια. Πρὸς τοὺς ἐγκαταλεί-

ποντας εύκολον και κερδοφόρον επάγγελμα και επιδιδομένους εις δύσκολον και άβεβαίον κέρδους, ή και επιζήμιον

άφσε δὸ μύλο κι' ἄς βροδᾶ και τὸ νερὸ κι' ἄς τρέχη,

άφσε δὸ νειὸ κι' ἄς σ' ἀγαπᾶ και διάφαρ' ἄς μὴν ἔχη. Τὸ εἶπε μήτηρ εις τὴν θυγατέρα της, παραπονουμένην διὰ τὰς ἐρωτοτροπίας τοῦ γείτονός της. Λέγεται ὅτι δὲν μᾶς βλέπουν αἱ πράξεις τῶν ἄλλων καίτοι στρέφονται καθ' ἡμῶν.

ἀφορμές, κέρ' ἀγαπῶ-σε και ἐγὼ κρυφοζουλῶ-σε. Πρὸς τοὺς επιδεικνύοντας πρὸς ἡμᾶς φιλίαν και οἰκειότητα, κρυφίως δὲ επιδιώκοντας τὴν ζημίαν μας.

ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

ΕΠΙΧΩΡΙΑΖΟΥΣΑΙ ΕΝ ΣΩΖΟΠΟΛΕΙ ΤΗΣ Β. Α. ΘΡΑΚΗΣ

Ἄγαπᾶ τὰ ξυνά. Περὶ τῶν ἐκδότων εις σαρκικὰς ἡδονὰς.

ἀγαπᾶ τὰ σῦκα-μῆλα. Ὅμοια τῇ ἀνωτέρω.

ἄδζες γκιούρικες. (Σημ. : ἄδζες=γαστροκνήμια, γκιούρικες=δυνατές). Λέγεται, ὅταν ἀδυνατῶμεν νὰ ἐκτελέσωμεν σωματικὴν τινα ἐργασίαν, ἢ πρὸς ἀδυνάτους, καυχωμένους, ὅτι θὰ ἐκτελέσουν τοιαύτην.

— *ἄδρα μ', ἄδρα μ', θέλω ροῦφα* —

— *Θὰ σὲ πᾶρ' γυναῖκα μ' ροῦχα.*

— *Τὰ τὰ κᾶν' ἐγὼ τὰ ροῦχα*

Σὰ μπεθάνω χωρὶς ροῦφα ;

Ἐπὶ κείται μῦθος, καθ' ὃν νεᾶνις συνειθισμένη εις τὸ πίνειν, ἅμα ὑπανδρευθεῖσα ἐφανέρωσεν εις τὸν σύζυγον τὸ ἐλάττωμά της μετὴν λέξιν «ροῦφα», τὴν ὁποίαν μὴ ἀντιλαμβανόμενος, ἢ και παρακούων ὁ σύζυγος ὑπέσχετο, ὅτι θὰ τῆς ἀγοράσῃ ροῦχα. Καὶ τότε διημοίφθη μεταξὺ των ὁ ἀνωτέρω διάλογος. Λέγεται διὰ γυναῖκας, ἐχούσας τὸ ἐλάττωμα τοῦ πίνειν, προτιμῶσας αὐτὸ ἀντὶ παντὸς ἄλλου.

ἄδειασέ μας ἀή γωνιά.

ἀλήθεια κι' ἀπ' ἀλήθεια σ' ἕνα σακκὶ ρόβύθια.

Ἀπάντησις εις ἐρώτησίν μας, εἰὰν τὰ λεγόμενα παρὰ τινος εἶναι ἢ καθαρὰ ἀλήθεια.

ἄλλοῦ νὰ τὰ πουλῆς αὐτά.

Πρὸς τοὺς ἀποπειρωμένους νὰ μᾶς ἐξαπατήσουν.

ἁμαρτωλῶν σωτηρία.

Λέγεται ἐκεῖνος ποῦ ἀναγινώσκει συνήθως συναξάρια ἁγίων ἢ ψυχωφελῆ λεγόμενα βιβλία.

ἀναγαν οἱ σκοῦτες δον.

(Σημ. σκοῦτες=κράσπεδα φορέματος). Λέγεται περί τινος τρέχοντος πολὺ βιαστικά δι' ἐπείγουσαν ὑπόθεσιν, σὰν νὰ καίωνται οἱ σκοῦτες του καὶ ζητεῖ νερὸ νὰ τις σβύσῃ.

Ἀναλόγως καὶ ὁ λόγος.

Ἐπὶ καταλλήλῳ καὶ ἀναλόγῳ ἀπαντήσῃ.

ἀνθοῦν οἱ ἀκρανιές ¹⁾.

Φράσις, λεγομένη πρὸς τοὺς ὀμιλοῦντας περὶ μυστικῆς τινος ὑποθέσεως ἐνώπιον ὑπόπτων προσώπων, σημαίνουσα, ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐννοοῦν τὰ λεγόμενα.

ἀπὸ δημαρχος-κλητήρας.

Περὶ ἐκείνων, οἵτινες κατέχοντες ἀνώτερα ἀξιώματα, ἐξέπεσαν καὶ κατέφυγαν εἰς ποταπὸν βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα.

ἄρα γένει καὶ μὴ γένη.

Δι' ἀπαρέσκουσαν εἰς ἡμᾶς προᾶξιν, μέλλουσαν νὰ γείνη ἄνευ τῆς συναινέσεώς μας.

ἄρον-ἄρον=ταχαίως.

Παραδ. : Αὐτὴ ἡ δουλειὰ γένικε ἄρον ἄρον.

ἄσπροῦ διάφορο.

ἄσπρο=1]β τοῦ παρᾶ. Δὲν ἔχω ἄσπροῦ διάφορο.

ἄχ, καλὲ γενέ, πόνος μὲ κρατεῖ Ἄχ, καλὲ γενέ, μ' ἔκανες καὶ γέλασα.

(γενέ=μήτηρ). Ὑπόκειται μῦθος, καθ' ὃν θυγάτηρ παραπονομένη εἰς τὴν μητέρα της, ὅτι ἔχει στομαχόπονον, ἠρωτήθη παρ' αὐτῆς μήπως ἔχει ἔρωτα. Καὶ τότε ἡ κόρη γελάσασα εἶπε τὸν δεύτερον στίχον. Λέγεται πρὸς νεάνιδας εὐχαριστουμένας ν' ἀκούσουν, ὅτι θ' ἄρραβω-νισθοῦν.

1) Αὐτ. τομ. Β' σελ. 308.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο Ν ¹⁾

Α

Ἄβατζάρω = ὑπερβαίνω, ὑπερθεματίζω. Ἄβατζάρησε σιὸ ἰκάντο = (πλειοδοσία).

ἄβουκάτος (ὄ) = δικηγόρος. Γέν' κε ἄβουκάτος καὶ νεκατώνεται σὲ οὐλές τις δουλειές.

ἄβάντζο (τὸ) = ὑπερέτρησις, ὑπερθεμάτισις. Βγῆκ' ἄβάντζο. Δὲ φτάνει πού ἔκανε δὴ ζημιὰ μόνε βγαίνει καὶ ἄβάντζο.

ἄβουλος (ὄ) = ἀπερίσκεπτος. Ἄβουλος νοῦς διπλὸς κόπος (παροιμ.).

ἄβράκωτος (ὄ), ὃ μὴ φορῶν βρακί, πανταλόνι, περισκελίδα. Ἄβράκωτος καλόγερος (λέγεται εἰς τὰ μὴ φοροῦντα πανταλόνι παιδιά). Τί βγῆκες ὄξω ἄβράκωτο, κόσεψε = (τρῆξε) μέσα νὰ σὲ βάλουνε τὸ βρακί σου.

Ἄγάντα, προτρεπτικὸν = ἀγωνίζου. Ἄγάντα νὰ βγάλουμε δὴ βάρκα στὴ στεργιά. Ἄγάντα νὰ σηκώσουμε τὸ σεδοῦκι (μπαοῦλο).

ἄγαντάρω = ὑπομένω, κρατῶ θέσιν ἀντιπάλου καὶ ἀγωνίζομαι. Δὲν ἄγαντάρω πιά.

ἀγάπη 1) φιλία. Γέν' κε ἀγάπη. Ἦδασι μαλωμένες (δυσαρεστημένες) κι' ἀγαπηθήκαν. 2) Ἐρωμένη. Εἶδα δὴν ἀγάπη μου.

ἀγγάθι (τὸ) = ἄκανθα. Οὔτε τ' ἀγγάθ' εἶναι καλό, οὔτε τὸ καλαγγάθι (= ψευδάνθραξ παροιμ.).

ἄγγανός (ὄ) = φυτὸν μονοετὲς ἀκανθῶδες, ἀλλαχοῦ γαῖδουράγγαθο. Τ' ἀμπέλι μου εἶναι γιομάτο ἄγγανούς.

ἄγγειό (τὸ) = σκωραμῖς, ἄλλως — τσουκάλι, δοχεῖο νυχτικὸ καὶ τζιτζί. Φέρε τ' ἄγγειό μέσα νὰ κατουρήσω. Μεταφορικῶς ἢ λέξις ἐν χρήσει ἐπὶ ἀνθρώπου αἰσχροῦ καὶ διεστραμμένου. Κεῖνος εἶναι ἕν' ἄγγειό καὶ μισό. Σκάσε, ρὲ ἄγγειό, πού χωρατεύτις (ὀμιλεῖς) καὶ σύ!

ἄγγελοκόφτω = ταράσσω διὰ κλαυθμῶν τὸν ψυχορραγοῦντα. Δὲν

1) Τῶν παροιμιῶν καὶ τοῦ γλωσσαρίου μόνον τοῦ Α γράμματος εὐρέθη τὸ χειρόγραφον.

ἄγγελόκοψανε καὶ δὲν ξεψυχᾷ. Δὸν ἄγγελόκοψανε δὸν ἀνθιτωπο πὲ τὰ κλαῖτὰ (=κλάματα) δους.

ἄγγόνι (τὸ)=ἔγγονος καὶ ἐγγόνι. Ὁ βιὸς σὰ μπάη ὡς τὰ παιδιὰ, δὲ φτάνει ὡς τ' ἄγγόνια. Παπᾶ παιδὶ διαβόλου ἄγγόνι.

ἄγγώνα=ἀγκών. «Διὲς πᾶ'στην ἄγγώνα μου...» (Ἐπὶ ἀρνήσει) Χτύπησα δὴν ἀγκῶνα μου καὶ φαρμακώθηκα=(ἐπόνεσα πολὺ).

ἄγγωνας (ὀ)=ἄμβων. Νέβ'κε πα' στὸν ἄγγωνα νὰ βάλῃ λόγο.

ἄγελάρης (ὀ)=βοσκὸς ἀγελάδων καὶ βοῶν (Ποῦ τὰ πᾶς, κερὰ, τὰ βῶδια κι' ἀγελάρης δὲ δὰ θέλει) (παροιμ.).

ἄγερικὸ (τὸ) Ἡ αἰφνιδία ὥρα τῶν ἀρχαίων. «Ὁ γὰρ πατήρ ἔκ τινος ὥρας αἰφνιδίου ἀδύνατος ἔχει» (Πλατ. Ἀξιοχ. σ. 364), ξωτικὸ δαιμόνιο, κακιὰ ὥρα, καθ' ἣν παθαίνει τις ἀσυνήθη ἀσθένειαν. Ἐπαθ' ἄγερικό. Αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀρρώστια, εἶναι ἄγερικό.

ἄγιᾶρι (τὸ), μέτρον χωρητικότητος, συνήθως κάλαθος, διὰ τοῦ ὁποίου μετροῦν τοὺς νωποὺς τσίρους. Σήμερον πῆραμε 'πὸ ἑκατὸ ἀγιᾶρια τσίρους καθανεῖς (καθέννας).

ἄγίασμα (τὸ)=ὔδωρ τοῦ ἁγιασμοῦ. Πῆγα στὴν ἐκκλησιὰ ταχυᾶ-ταχυᾶ (λίαν πρωῖ) καὶ πῆρα μέγ' ἄγίασμα.

ἄγιάσμα (τὸ)=πηγὴ ἱερὰ. Πῆγαμε στ' ἄγιάσμα καὶ νυφτήκαμε.

ἄγιοτικά (τὰ)=ἄνθη τοῦ ἐπιταφίου ἢ στεφάνων ἁγίων εἰκόνων. Τὰ φυλάττουν στὰ σπίτια καὶ μ' αὐτὰ καπνίζουν τὰ βασκαμένα παιδιὰ. Μαροῖ ματριασμένο=(βασκαμένο) εἶναι τὸ παιδί, ἃ σὲ δώκω καμπόσα ἀγιοτικά νὰ τὸ καπνίσῃς ;

ἄγὸς (ὀ)=ὔδραγωγός, ἀβαθῆς χάνδαξ, ἀθλάκι.

ἄγριεύομαι=φοβοῦμαι. Ἀγριεύομαι ὀλομόναχη μεσ' τὸ σπίτι.

ἄγριόκατος (ὀ)=αἴλουρος. Ἔχει κάτι μάτια, σὺ δοῦ ἄγριόκατου.

ἄγριοσυκιά (ἦ)=ἔρινεός. Πῆγαμε κ' ἑκατσαμε 'πὸ κά' πὲ μιὰν ἀγριοσυκιά.

ἄγριοτριανταφυλλιά (ἦ), ἄλλως κοκκολιά καὶ οἱ καρποὶ κοκκόλοι. Τὰ ἄνθη ἀγριοτριαντάφυλλα καὶ ρόδα.

ἄγύριστος (ὀ)=1) τόπος ἐξ οὗ δὲν ἐπιστρέφει τις, ἰδίως ὁ Ἄδης. Πῆγε στὸν ἀγύριστο. Νὰ πάγῃς στὸν ἀγύριστο! (κατάρα). 2) παχύς. Γέν' κε ἀγύριστος πὲ τὰ πάχυτα. 3) Πρωῖμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιστρέφεται δανεικὸ κι' ἀγύριστο.

ἀδούλευτος. 1) Ὁ μὴ καταπονήσας τὸ σῶμα του κατὰ τὴν νεότητά του. Ἀδούλευτος ἄνθρωπος. 2) Ὁ ἀκαλλιέργητος ἀγρός. Τὸ χωράφι μου φέτο πόμειν' ἀδούλευτο. 3) Τὸ ἀκατέργαστο ἀντικείμενον. Αὐτὸ τὸ μάγμαρο εἶν' ἀδούλευτο.

ἀδρέφινος (ὀ) = δελφίν. Τὸ νεογνὸν λέγεται τελεφίνι, ἴσως ἐκ τοῦ δελφίν. Κά' στὸ 'γιαλό, μεσ' τὶς πετροκουκάλες = (βράχους) σφίχτηκ' ἕνας ἀδρέφινος κι' ἕνα τελεφίνι.

ἀδερφὸς — ἦ = ἀδελφὸς — ἦ. "Ἐχω ἴκόμα ἕν' ἀδρεφὸ καὶ μιὰν ἀδρεφή.

ἀδαμαμάν ἀρχὴ τοῦ τουρκικοῦ ἄσματος «ἀμανέ». "Ὅσο νὰ πῆ ἀδαμαμάν» ξημέρωσε.

ἀδεδε = βιάζου. "Αδεδε, σήκω νὰ πᾶμε!

ἀδερα (τὰ) = ἔντερα. Νὰ βρομήσουνε τ' ἀδερά δου (κατάρα).

ἀδέτι (τὸ) = συνήθεια, ἐκ τοῦ τουρκ. ἀδέτι = ἔθιμον. Γέρασε καὶ τ' ἀδέτι δου δὲ δ' ἄφηκε. "Ἐμεῖς στὴ μπατρίδα μας ἔχουμε τέτοιο ἀδέτι

ἀδζα (ἦ) = γαστροκνήμιον. «"Ἄντα ἦ ἄντζα» (Ἐὔσταθ. εἰς Ἰλιάδα. Ψ. 1326). "Αδζες γκιούρικες = (δυνατές).

ἀδζαπα = ἀραγε, ἐκ τοῦ τουρκ. ἄτζεμπα. "Αδζαπα πῆγε!

ἀδζελές (ὀ) = ἀνάγκη. Κάθου δῶ ποῦ κάθεσαι' δὲ εἶναι ἀδζελές νὰ πάγης.

ἀδζιαμῆς (ὀ) = ἀρχάριος, πρωτόπειρος. Δὲ δῶκανε καλό, γιατί εἶναι ἀδζιαμῆς.

ἀδίμαχος (ὀ) = ἐνάντιος, ἐμπόδιον πρόσκομμα, ἐναντιότης, ἀντηρίς. Κεῖνος εἶν' ἀδίμαχος στὴ δουλειά μου. Γιὰ νὰ μὴ ντραβιέται τὸ καΐκι, ἔχει ἀδίμαχο. "Ἐβαλα ἀδίμαχο, γιὰ νὰ μὴ γκρεμῆση τὸ ντουβάρι.

ἀδίμι (τὸ) = βῆμα (Λ. Γ.). Νὰ μὴ γκάνης ἀδίμι! (= μὴ κινηθῆς!)

ἀδιπατῶ = ἐπιμένω, προσπαθῶ ἐπιμόνω. "Αδιπατεῖ νὰ κάνει δὴ δουλειά δου, ὅπως θέλει.

ἀδροχωρίστρα (ἦ) = διαβολεύς. Αὕτὴ εἶναι παληὰ ἀδροχωρίστρα.

ἀζίκι (τὸ) = προμήθεια τροφίμων δι' ἕν ἔτος, ἐκ τοῦ τουρκ. ἄζικ = ἐφόδιον.

ἀθάνατο νερό (τὸ)· ἀπαντᾶται συχνὰ εἰς τὰ ἑλλην. παραμῦθια καὶ τὸ φυλάττει συνήθως «δράκος», ὅπως ἄλλοτε τὸ χρυσοῦν δέρας' τουρκ. «Σεμσέμ-σουγιού», τὸ ὅποιο λαμβάνεται εὐκόλως ἐκ τῆς κρήνης Σεμσέμ τῆς Μέκας, ἐκ τῆς ὁποίας προμηθεύονται καὶ τὸ μοσχάλευμα, ἔχον θεραπευτικὰς ιδιότητας, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν Τούρκων. Τὸν εἶπε νὰ πᾶ νὰ δόνη φέρη τ' ἀθάνατο νερό, ποῦ τὸ φύλαγε ἕνας δράκος.

ἀθιβολοτόπι (τὸ) = μέρος θαλάσσης, καθαρὸν ἀπὸ βραχάδη σκαλώματα, κατάλληλον διὰ ρίψιμον ἀθιβόλου.

ἀθυρόστομος - ἦ = ὁ μὴ κρατῶν μυστικά. Μὴ δόνη λέτε μυστικά, γιατί εἶναι ἀθυρόστομος.

ἄθωρο = ἄνευ ζωηροῦ χρώματος. Αὐτὸ τὸ ρούχο (= ἕφασμα) εἶναι ὄλως διόλου ἄθωρο.

ἀίξοτι (τὸ) = ἐμπόρευμα ἐκ πυρίτιδος. Βάλε στὸ κουμποῦρι (=εἶδος ὄπλου) ἀίξοτι.

ἀϊλάκης (δ) = ἄεργος, ἐκ τοῦ τουρκ. ἀϊλάκ. Γυρνᾷ ὁ ἀϊλάκης χρόνος ἡμέρα χωρὶς δουλειά.

ἀκάμωτος, η, ο, = ὁ μὴ ποιηθεῖς. Ἄφαδο (=μὴ ὑφανθὲν) κι' ἀκάμωτο στὸ κοδάρι (=κοντός, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου κρεμάζουσι διάφορα ἀντικείμενα) κρέμεται. (Αἴνιγ.).

ἄκλουθο (τὸ) = ὀμφάλιος χῶρος. Ἐκ μεταφορᾶς λέγεται καὶ ὁ συνεχῶς παρακολουθῶν τινα. Γέν' κε ἄκλουθο τῆς μάνας του.

ἀκοίμητο καθήλι (τὸ) = ἀενάως τροφοδοτουμένη ἀπὸ ἔλαιον κανδήλα ἵνα μὴ σβύσῃ. Πολλοὶ τάζουν νὰ διατηροῦν ἀκοίμητο καθήλι ἐνώπιον τοῦ εἰκονοστασίου τῆς οἰκίας των. Παναγίτσα μου, γιάνε (θεράπευσον) τὸ παιδί μου νὰ σὲ τάξω ἀκοίμητο καθήλι.

ἄκόνι (τὸ) 1) λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀκονίζονται κοπτερὰ ἐργαλεῖα. Φέρε τὸ ἄκόνι ν' ἀκονίσω τὸ μαχαῖρι! 2) Εἶδος νοσήματος τοῦ λαίμου. Νὰ βγάλῃ τ' ἄκόνι τ' ἀγιάτρευτο καὶ νὰ μὴ μπιλογηθῇ (=ἀπαντήσῃ) (κατάρα).

ἄκρὰ τοῦ τοίχου (τὰ) = τὰ κατὰ τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ φῶς λαμπτήρος ἐμφανιζόμενα ἐπὶ τοῦ τοίχου παιγνιώδη σχήματα, προερχόμενα ἐκ τῆς σκιᾶς τῶν κινουμένων χειρῶν. Ἐλάτε νὰ παίξουμε ἄκρὰ τοῦ τοίχου. Ἐγὼ τώρα θὰ κάνω μιὰ γάτα καὶ σὺ νὰ κάνῃς ἓνα πουλί.

ἄκρανένιος -α -ο = ὁ ἐκ δένδρου κραναίας. Ὁ δάσκαλος μ' ἔδειξε πὲ μὴν ἄκρανένια βίτσα (=βέργα).

ἄκράνης (δ) = συνηλικιώτης. Ἐμεῖς πὲ τ' αὐτόνα εἴμεστε ἀκράνηδες.

ἄκρανιά (ἡ) = δένδρον ἢ κραναία καὶ καρπὸς ἀκράνια. Κεῖ κοδὰ στ' ἀμπέλι μας ἔχει μὴν ἄκρανιά, φορτωμένη ἀκράνια.

ἄκρέντζος (δ) καὶ ἀκρούτσικος, η, ο. Χαϊδευτικόν, τρελούτσικος, παλαβούτσικος. Προπάτιε, μπρὲ ἀκρέντζε, καὶ μὴν ἀκούεις κείνονα (ἐκείνον). Εἶναι κομμάτι (δλίγον) ἀκρούτσικος.

ἀκριβοθώρετος η, ο, ἐκ τοῦ ἀκριβοθεώρητος, ὁ σπανίως θεώμενος. Λέγεται εἰς φίλους, παύσαντας νὰ μᾶς ἐπισκέπτωνται. Γένκες ἀκριβοθώρετος.

ἀκριβὸς -η -ο 1) ὁ πωλῶν ἀκριβά. Αὐτὸς ὁ μπακάλης εἶναι ἀκριβός. 2) ὁ φιλάργυρος. Ἀκριβὸς θαρρεῖ κερδαίνει, χάνει τα καὶ δὲ δᾶ νοιώθει (παροιμ.). 3) ὁ πολυαγαπημένος. Ἀκριβὸς φίλος. Ἀκριβό μου παιδί!

ἀκρός -ή, -ό, = τρελλός, παλαβός. Αὐτὸς εἶν' ἀκρός. Τί ἀκρὴ ποὺ εἶμαι καὶ κάθουμαι ἄδῳ!

ἀκρούμια (τά)· ἀσθένεια τῶν βρεφῶν. Ἔχει ἀκρούμια τὸ παιδί.
ἄκ' σα=ἤκουσα. Ἄκ' σα κι' ἄλλο! Δὲν ἄκ' σεσ τι σὲ εἶπα,
ἀλαβέρα (ἦ)=σχολίνιον ἐξάρτημα τοῦ ταλιανίου. Κρεμάστηκε πά'
 στὴν ἀλαβέρα.

ἀλάι-μαλάι=γενικῶς. Καλὴ μέρα σας ἀλάι-μαλάι. Οὔλοι τέτοιοι
 εἶναι, ἀλάι-μαλάι.

ἀλαμάνα (ἦ)=λέμβος ἰδιάζοντος σχήματος, κωπήλατος δι' ἄλιεϊαν,
 ἰδίως παλαμίδων, εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος.

ἀλαμάνατζης (ὄ)=ὄ ἀλιεύων μὲ ἀλαμάναν. Ἦρτ' ἕνας ἀλαμάνα-
 τζης καὶ μὲ εἶπε ποὺ οἱ ἀλαμάνες μας ἔχοννε πολλὰ ψίφια σήμερα.

ἄλασι (τὸ)=ἄλας. Φέρε κομμάτι ἄλασι.

ἀλασόνι (τὸ)=γλυκάνισσον, ἐκ τοῦ τουρκ. ἀνασόν. Ἡ ρακὴ ἔχει λίγο
 ἀλασόνι.

ἀλετροπόδι (τὸ)=ἀστερισμὸς τοῦ Ὁρίωνος.

ἄλις=ἄλλοίμονον. Ἄλις σὲ μένα.

ἀλλαξομεισιδιάζω=ἄλλοιοῦται τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου
 μου.

ἀλλαξομεισιδιάσμα (τὸ)· ἡ ἀλλοίωσις τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ
 προσώπου. Σὰ δόνε εἶδε, ἀλλαξομεισιδιάσε.

ἀλμπάντης (ὄ)=πεταλωτῆς ἐκ τοῦ Τουρκ. ναμπέντ. Πῆγε τ' ἄλογο
 στὸν ἀλμπάντη νὰ τὸ καλυβώση (=πεταλώση).

ἀμελῆς (ὄ)=μίσθιος ἐργάτης οἰκοδομῆς. (Λ.Τ.) Ἔχω δύο ἀμελῆδες
 ποὺ βοθοῦνε (βοηθοῦν) τοὺς μαστόρους (κτίστας).

ἀμερικάνικο (τὸ)=εἶδος βαμβακεροῦ ὑπολεύκου ὑφάσματος, ὡς
 προελθὸν ἐξ Ἀμερικῆς, τὸ κάμποτ. Πῆρε τρία μέτρα ἀμερικάνικ.

ἄμια (ἦ)=ἡ θεία ἐκ πατρὸς ἢ μητρὸς. Ρῆνε φώναξε ἡ ἄμια δης
 καὶ διάβηκε (=ἀνεχώρησε).

ἄμμονδα (ἦ)=ἄμμος. Γιόμισανε τὰ παπούτσια μου ἄμμονδα.

ἄμνός (ὄ)=τὸ κουβούκλιον τοῦ ἐπιταφίου. Περνᾷ ὁ ἄμνός.

ἄμπανόζι (τὸ)=ἔβενος ἐκ τοῦ Τουρκ. ἄμπανόζι.

ἄμπουλα (ἦ)=φιάλη ἐκ τοῦ Αατιν. Ἔφερα μιὰν ἄμπουλα κρασί.

ἀνάγκη (ἦ) 1) Ἡ κυρίως σημασία. Ἔχω ἀνάγκη πὲ παράδες. 2)
 τὸ ἀποχωρητήριον. Λέγεται καὶ ἀπόπατος, χρεία, ἀναγκαῖο καὶ χαλές.
 Ἡ ἀνάγκη μυρίζει (βρωμᾷ).

ἄναμα (τὸ)=σχολίνιον ἐξάρτημα ταλιανοῦ. Δέσε τ' ἄναμα.

ἀνεγούλα (ἦ)=ἀναγούλου ἀνακάτωμα τοῦ στομάχου· καὶ ρῆμα νε-
 γουλιάζω=ἔχω προδιάθεσιν δι' ἔμετον.

ἀνεμαλίδα (ἦ)=δάμαλις. Ἦρτ' ἡ ἀγελάδα μαζί πὲ δὴν ἀνεμαλίδα.

ἀνεμίζω = κακολογῶ, ὑβρίζω τινά. Καλά δὸν ἀνέμισα.

ἀνεμόκωλος καὶ *ἀνεμόχολος* (ὁ) = ἀνεμοστρόβιλος. Γένκ' ἕνας ἀνεμόκωλος φοβερός.

ἀνοιγάρι (τὸ) = στραβοκλειδί, σιδηροῦν κυρτὸν ἐργαλεῖον. δι' οὗ σύρουσιν δι' ὀπῆς ὀπισθεν τῆς θύρας τὸν ξύλινον μοχλόν. Πάρε τ' ἀνοιγάρι κι' ἀνοιξε δὴ πόρτα.

ἀνοιγοσφάλι (τὸ) = τὸ ἀνοιγοκλείσιμον τῶν σκελῶν κατὰ τὸ κολύμβημα. Δὲν ἔμαθε 'κόμα ἀνοιγοσφάλι

ἀνοιχτόκαρδος (ὁ) 1) ἄνθρωπος πρόσχαρος. Ὁ φίλος μου εἶν' ἀνοιχτόκαρδος. 2) τόπος ἀναπεπταμένος. Κάθομαι σὲ μέρος ἀνοιχτόκαρδο.

ἄξεινο καὶ *πούξεινο* — φράσις λεγομένη μὲ θυμὸν εἰς τοὺς ἔκφραζοντας ἀπορία διὰ τοῦ ἄ! "Α! — "Ἄξεινο καὶ πούξεινο!

ἄξυστα (τὰ) = τὰ ἔχοντα ἄξεστον τὸ τρίχωμα τσαρούχια. Φορεῖ ἄξυστα.

ἄπαξις = ἔξαφνα αἰφνιδίως. Δόνε (= τὸν) εἶδα ἄπαξις μπροστά μου.

ἄπαπα τὴν λέξιν μεταχειρίζονται αἱ μητέρες καὶ τροφοί, ὅταν θέλουν νὰ εἰποῦν εἰς τὰ βρέφη των, ὅτι δὲν ἔχει ἄλλο φαγητόν. "Ἄπαπα ἄλλο παιδί μου.

ἀπίδια (τὰ) 1) τὰ ἀχλάδια. "Ἐφαγα πολλὰ ἀπίδια. 2) οἱ χαλαροδεμένοι τσίροι οἱ ἐκπίπτοντες ἀπὸ τὴν παδούρα (= σχοινιά, στηριζόμενα ἐπὶ πασσάλων), ἐπὶ τῶν ὁποίων κρεμῶνται οἱ τσίροι πρὸς ξήρανσιν. Ἡῦρα πολλὰ ἀπίδια 'πὸ κά' πὲ δὴ μαδούρα.

ἀπλοχερείζω = προσφέρω τι διὰ τῶν ἰδίων μου χειρῶν, δωρῶ. Μ' ἀπλοχέρισε ἕνα λουλουῖδι.

ἀπόδειξη (ἡ) = χρεωστικὸν γραμματίον. Κάνε ἀπόδειξη νὰ σὲ δώκω παραδες.

ἀπολαβή (ἡ) 1) οἰκονομικὴ ὠφέλεια. Δὲν ἔχω καμμιὰν ἀπολαβή. 2) λαθραία καλλιέργεια μέρους ἀδεσπότου ἀγροῦ πρὸς οἰκειοποίησιν. "Ἐκαν' ἀπολαβή σ' ἕνα χωράφι.

ἀποχή (ἡ) = ἐποχή. Κεῖν' δὴν ἀποχή ἤμαν' ἄρρωστος.

ἄπραχτος -η -ο. 1) ἀνάγωγος. Τι κάθεσαι καὶ συνερίζεις αὐτὸ δὸν ἄπραχτο. 2) ὁ μὴ φέρων ἀποτέλεσμα εἰς ἀποστολήν τινα. Γύρσε ἄπραχτος.

ἀραδίζω = ἐρευνῶ, παρατηρῶ ἢ νὰ εὔρω κάτι. Τόσην ὥρα ἀραδίζω καὶ δέ μπορῶ νὰ τόβρω.

ἀράζω = στήνω ταλιάνι, ἰχθυοτροφεῖον, ἰχθυοσκοπεῖον (ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τοῦ ἀράζω = ἀγγυροβολῶ). Ἡ πόχη (= ταλιάνι) μας ἄραξε.

ἀραξοβολι (τὸ) = ὠρυμμένον μέρος ἐν τῇ θαλάσῃ διὰ τὸ ἄραγμα

τοῦ ταλιανίου. Τὸ καράβι φουδάρησε (=ἠγγυροβόλησε) πᾶ' στ' ἀραξοβόλι τῆς πόχης.

ἀργαλειὸ (τὸ)=ὑφαντικὸν ἐργαλεῖον, τὸ ἀλλαχοῦ «ἀδί» λέγόμενον. Δύλιξε τὸ μπαμπάκι (=νῆμα) στ' ἀργαλειὸ καὶ τῶβαξε στὸ λάκο.

ἀργιάνι (τὸ)=γιαοῦρι ἀραιωμένο μὲ νερό. Ἐγὼ ἄ βάλω νερὸ στὸ γάλα¹⁾ μου κι' ἄ τὸ κάν' ἀργιάνι.

ἀργιῶ=ἀργῶ, βραδύνω, ἀλλὰ ἀόριστος ἄργησα. Ἀργιῶ νὰ τὸ κάνω. Ἀργησε νανέρτη.

ἀρέντι=ἀπέναντι. Τὸ καίτι φουδάρησε ἀρέντι στὸ νησί.

ἀρηά=ἀραιῶς. Τὰ κλήματα εἶν' ἀρηά.

ἀρκὰς (ὁ) 1) κρᾶσπεδον ἱματίου. Εὐλώθκ' ἀρκὰς τῆς γούνας μας. 2) ὑποστήριξις, ὑπεράσπισις ὑπὸ τινος ἰσχυροῦ. Ἐχ' ἀρκὰ ὁ φίλος κα δὲ φοβᾶται.

ἀρκοδας (ὁ)=πλούσιος καὶ ρῆμα ἀρκοδαίνω =πλουτίζω. Μὴ δόνε συνερίζεις αὐτόνα, αὐτὸς εἶν' ἀρκοδας. Δὲ θ' ἀρκοδαίνουμε καὶ μεις καμμιά φορὰ!

ἀρκοδικὸ (τὸ)=σπίτι. Ὅριστε στ' ἀρκοδικό μου.

ἀρκοδογιόβανος (ὁ)=ἀγροϊκὸς καὶ βάνουσος ἀνὴρ. Πὲ τέτοι' ἀρκοδογιόβανο κάθεσαι καὶ χορατεύεις (=ὀμιλεῖς) ;

ἀρμάδα (ἡ)=στόλος. Κά' στὸ λιμάνι ἦρτ' ἡ ἀρμάδα.

ἀρματώνω=προμηθεύω διὰ τὸ ταλιάνι ἅπαντα τὰ χρειώδη μετὰ τοῦ προσωπικοῦ. Πὸ δευτέρας θὰ χιρίσουμε ν' ἀρματώνουμε δὴ μπόχη μας.

ἀρματωσιὰ (ἡ)=ἅπαντα τὰ ἐξαρτήματα ἑνὸς ταλιανιοῦ.

ἀρμὸς (ὁ)=ρυμὸς ἀμάξης. Ἐσπασ' ἀρμὸς τ' ἀμυξιοῦ μου.

ἀρμωση (ἡ)=ὁ διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ ἱερέως ἀρραβῶν. Ἐκαν' ἀρραβῶνα πὲ ἀρμωση.

ἀρμύρα (ἡ)=ἡ ιδιότης τοῦ ἀλμυροῦ. Τὸ τυρὶ δὲ δρώγεται πὲ δὴν ἀρμύρα.

ἀρμύρες (οἱ)=γῆ ἄγονος. Τῖς ἀρμύρες τῖς ἀφηκα ὄξω πὲ τὸ χωράφι.

ἀρνήθια (τὰ)=ἐν γένει ὄρνιθες καὶ πετεινοί. Λάλησανε τ' ἀρνήθια κ' ὕστερα διάβηκαμε πὲ δὴ διασκέδαση. Γέννησανε σήμερα τ' ἀρνήθια μας ;

ἀρπάγι (τὸ)=ἀλιευτικὸν ἐργαλεῖον ἐκ κυρτοῦ μετὰ μακροῦς λαβῆς

1) Ἐνταῦθα τὸ γιαοῦρι λέγεται γάλα ξυνὸ καὶ χάριν συντομίας μόνον «γάλα».

ξύλον μετὰ δικτύου. Ἐπιπλοῦ κιεπτσές, ἀπόχη. Πῆρ' τὰρπάγι νὰ πάη σ'καρίδες (=γαρίδες).

ἄρπαγιὰ (ἦ)=τὸ περιεχόμενον ἑνὸς ἄρπαγιού. Πήραμ' πὸ μιὰ ἄρπαγιὰ (=σκόμβροι).

ἄρπαγία (ἦ)=ἀδικία, σφετερισμός. Ὁ συγχωρεμένος ἔκανε πολλές ἄρπαγίες.

ἄρτος (ὄ)=1) τεμάχια ἄρτου, διανεμόμενα ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὸ ἐκκλησίασμα μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἑσπερινοῦ ἐπισήμων ἑορτῶν, καθ' ἃς ὑπάρχουν ἄρτοκλασίαι. Πῆγα στὴν ἐκκλησίαν καὶ μ'ἔδωκεν ἄρτο.— Τέτοια μέρα, ξημερώνει αὔρι καὶ νὰ μὴ μπάρης ἄρτο ἴποσα. 2) ἄρτοι, οἱ προσφερόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἀπονομὴν ἣ καὶ ἀνήμερα ἑορτῆς τινος, ὑπὲρ ὑγείας τοῦ προσφέροντος, φέροντος συνήθως τὸ ὄνομα τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου ἢ ὑπὸ πανηγυριζούσης συντεχνίας καὶ εἶναι πέντε φέροντες σφραγίδα. Τῶχω ταμένο νὰ στέρνω κάθε χρόνο ἄρτους στὴν ἐκκλησίαν στὴ βίβλιτα τοῦ ἁδρούς μου.

ἄρτουγι (τὸ)=ρῶθων. Πρήστηκαν τ' ἄρτούνια μου πὲ δὴ καταροῇ ἦ πὲ δὸ κυναχομὸ—κυναχομὸς (ἔκ τοῦ κυναχώθηκα=συναχώθηκα)

ἄρτσόνουμαι=ὑπερηφανεύομαι, πέρνω θάρρος. Μὴν ἄρτσόνουσαι τόσο.

ἄρτύνουμαι=κάννω ἔναρξιν κρεωφαγίας. Δὲν ἄρτύνουμαι τώρα πού νήστευα κοδὰ (=σχεδὸν) οὔλη δὴ σαρακοστή.

ἄρωρο (τὸ)=ὄταν ὁ ἀλέκτωρ φωνάζει πρὸ τῆς ὥρας. Καὶ τοῦτο προμηνύει μεταβολὴν καιροῦ. Τ' ἄρνιθι εἶν' ἄρωρο, ἂ χαλάσ' ὁ καιρός.

ἄσένιο = παραλλήλως. Ταξείδευαμ' ἄσένιο.

ἄσκημα=1) τὰ αἰσχύρα. Λέγ' ἄσκημα λόγια. 2) κακῶς. Ὁ ἄρρωστός μας σήμερα εἶν' ἄσκημα. 3) κακά. Ἄσκημα μανδάτα (=εἰδήσεις).

ἄστραπή (ἦ) καὶ ἄστροπελέκι (τὸ)=ὁ κεραυνός. Νὰ σὲ κάψ' ἦ ἄστραπή! (κατάρρα).—Ἄστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ πέση νὰ σὲ κάψη! (ἐπίσης).

ἄτσιγκιόζης (ὄ)=ἔξυπνος, ἀνοιχτομάτης. (Λ. Τ.) Γιὰ νὰ κάνη κανεὶς δουλειὰ δωπέρα πρέπει νανεῖναι ἄτσιγκιόζης.

ἄυγοφᾶς (ὄ)=νόσημα κόιτας ἔνεκα τοῦ ὁποίου αὕτη δὲν γεννᾶ. Ἐὐριθια μας ἔχ' αὔγοφᾶ καὶ δὲ γεννᾶ.

αὔρι=αὔριον. Αὔρ' εἶναι Κυριακή. Γιὰ αὔρι, γιὰ μεθαὔρι νὰ πάγης νὰ τὸ πάρης.

αὔτονάς=δεικτικὴ ἀντωνυμία (αὐτὸς νὰ) κατ' ἀναγκασματισμόν. Νενὲ δά, αὔτονάς μ' ἔδειρε. Σημ. νενὲ=μητέρα.

ἄφαδος, -η, -ο=ὄ μὴ ὑφανθῆς, Τὸ πανί μου πόμειν' ἄφαδο.

ἄφαλός (ὄ)=1) ὀμφαλός. Μὲ πονεῖ ὁ ἄφαλός μου.—2) τὸ ἄνω μὲ-

ρος τοῦ ἐφαπλώματος. Αὐτὸ τὸ ροῦχο ἂ τὸ κὰν' ἀφαλὸ γιὰ ἓνα πάλωμα,

ἀφεγγίτης (δ)=φωταγωγός, διαύγιον, ὁ ἀλλαχοῦ φεγγίτης. Νέβκα πὰ' στὸν ἀφεγγίτη.

ἀφεντόψαρα (τὰ)=διάφορα εἶδη ἰχθύων, σπανίως ἀλιεύμενα εἰς τὰ ταλιάνια Σωζουπόλεως, ὡς χελιδονόψαρα, λαβράκια, τοῦρνες, σπαριά, μερσίνια, τὰ ὁποῖα ἔστελναν οἱ ἄλιεῖς εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας (ἀφεντικά) τῶν ταλιανίων. Σήμερα ἔπιασανε κάμποσα ἀφεντόψαρα.

ἀφορμῆ (ἦ)=1) αἰτία. Ηῦρ' ἀφορμῆ.—«Σκύψε, ψύλε, δάγκασε, νᾶβρ' ὁ χάρος ἀφορμῆ», (Παροιμ.). 2) ἀφορμαῖς—δῆθεν. Εἰπ' ἀφορμαῖς π' ἂ πάγη.—«Ἀφορμαῖς, κερὰ, ἀγαπῶ σε καὶ ἐγὼ κρυφοζουλιῶ σε». (Παροιμ.).

ἀφράτο=1) τὸ λευκὸν ὡς ἀφρός. Τρώγει ψωμί ἀφράτο. Τὰ ροῦχα μου γένκαν ἄσπρ' ἀφράτα. 2) εἶδος μυολίθου. Ἔσπασε τ' ἀφράτο τοῦ μύλου.

ἄφταστο (τὸ)=φάρμακον δοκιμασμένον καὶ ἀλάνθαστον. Κὰν' αὐτὸ τὸ γιαιτρικό· εἶναι ἄφταστο γιὰ δὲ μόνον (=στομαχόπονο).

ἄφτριγια (ἦ)=ἐξάρτυμα τῆς κανδύλας ἐκ φελοῦ, ἐπιπλέον τοῦ ἐλαίου, πρὸς τοποθέτησιν τοῦ φυτ.λιοῦ, ἴσως ἐκ τοῦ «ἄπτρα». Χάλασ' ἦ ἄφτριγια τοῦ καθυλιοῦ μας.

ἄχταριές (δ)=μυρωδικὰ εἶδη. Ὁ ἄχτάρης ἔφερ' ἄχταριέ.

ἄχτός (δ)=ἄετός. Πὸ πὰν' πὲ τὸ σπίτι μας πέρασ' ἓνας ἄχτός.

ἀψηλός, -η, -ο—ὑψηλός καὶ ρῆμα ἀψηλώνω=ὑψηλώνω. Ἀψηλώσ' ἦ θεατέρα (=θυγατέρα μου). Γένκ' ἀψηλὴ ὡς κεινὰ πάνω.

ἀψολαῶ=ὀμιλῶ μεγαλοφώνως. Μὴν ἀψολαεῖς, γιὰτὶ κοιμοῦσαι μέ' στὴ γκάμαρα.

ἀψύς, -ειά, -ὺ=δξύς, δριμύς, τσουχτερός. «Τ' ἀψὺ τὸ ξεῖδι τ' ἀγγιό δου χαρνᾶ». (Παροιμ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐν προηγουμένοις τόμοις τῶν «Θρακικῶν» δημοσιευθεισῶν συμβολῶν εἰς τὴν Θρακικὴν βιβλιογραφίαν, δημοσιεύομεν τὰς κατωτέρω συμπληρώσεις ὡς καὶ ὅσα βιβλία καὶ ἄρθρα ἀφορῶντα τὴν Θράκην ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1942 καὶ περιήλθον εἰς γνῶσιν τῆς διευθύνσεως τῶν «Θρακικῶν» ὡς ἐκ τῆς πολεμικῆς καταστάσεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λάβωμεν γνῶσιν τῶν ἐκτός τῶν Ἀθηνῶν δημοσιευθέντων.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρακαλεῖ τοὺς δημοσιεύοντας ἰδιαίτερος ἔργα ἢ πραγματείας εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας ἀσχολουμένας περὶ τῆς Θράκης γενικῶς ἢ μὲ θέματα ἐνδιαφέροντα τὴν Θράκην, ὅπως ἀποστέλλωσιν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτῶν ἐν ἀντίτυπον ἢ σημείωσιν ἀκριβῆ τοῦ τίτλου τοῦ δημοσιεύματος ὅπως γίνῃ μνεῖα εἰς τὰς βιβλιογραφικὰς σημειώσεις τῶν προσεχῶν τόμων τῶν «Θρακικῶν».

Ἐπίσης παρακαλεῖ τοὺς ἔχοντας νὰ συμπληρώσωσιν ἢ διορθώσωσι τι νὰ γράψωσιν αὐτῶ σκευκῶς.

Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως ἐννοοῦνται αἱ Ἀθῆναι.

* Ὁ προτασσόμενος ἀστερίσκος ἐμφαίνει ὅτι ἡ σημείωσις ἐλήφθη ἐξ ἄλλου βιβλίου.

— Ὁ ὀβελὸς ἐμφαίνει ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ σημειώματι ὀνόματος τοῦ συγγραφέως.

Αἱ σημειώσεις καταχωροῦνται ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 3064 ἐν συνεχείᾳ τῶν δημοσιευθέντων εἰς τὸν ΙΖ' τόμον, ὅπου ἀναφέρεται καὶ εἰς ποίους προηγουμένους τόμους τῶν «Θρακικῶν» ἐδημοσιεύθησαν βιβλιογραφικαὶ συμβολαί.

1826—3064 **Andreossy Comte A.F.** Constantinople et le Bosphore de Thrace, pendant les années 1812, 1813 et 1814 et pendant l'année 1826. Paris in 8. XLIII, 525 p. Atlas de six planches et quatre paysages lithographies—Bibliographie (J. K.)¹⁾.

1871—3065 **Heuzey L. A.** Mission archéologique de Macédoine. Paris. Fouilles et recherches dans la Macédoine et dans les parties adjacentes de la Thrace, de la Thessalie, de l'Illyrie et l'Épire en 1861 (J. K.).

* 1875—3066 Ὁ ἐν Φιλιππουπόλει Σύλλογος τῶν φιλομαθῶν. Ἐκθεσις τῶν πε-

1) J. K. = **Jean G. Kersopoulos.** Contribution à la bibliographie de la Thrace. «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Ἐπιστημονικοῦ Ἰνστιτούτου» Τόμος Η' 1941—1942 σελ. 125—134.

- πραγμάτων κατὰ τὸ πέμπτον ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἔτος ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ Γεν. Γραμματέως Βλ. Γ. Σκορδέλη Κων)πόλει.
- * 1876—3067 **Nitsche** König Philipps Brief an die Athener und Hieronymos von Kardia. Berlin.
- 1878—3068 **Hasdeu B. P.** Ethnologie des vilayets d'Adrianople, de Monastir, de Salonique, Constantinople, in 8 (J. K.).
- * 1881—3069 **Διαμαντοπούλου Β.** Νεοφύτου Μητροπολίτου ἔργα τινα Κ]λις σελ. με' 834 [Προτάσσεται ἡ εἰκὼν μετὰ βιογραφίας τοῦ ἀρχιερέως].
- * 1884—3070 **Brosteanu P.** Die Rumänen in Makedonien, Thrazien, Thessalien, Epirus und Griechenland «Aus allen Welttheilen» φυλλ. 7.
- 1887—3071 **Bianconi F.** Bulgarie et Roumélie orientale. Paris in 4 carte (J. K.)
- 1882—3072 **Donner E.** Compte rendu d' un voyage d'exploration dans les Thrace et la Macédoine. Bruxelles in 8. Extrait du «Recueil consulaire Belge» (J. K.).
- 1901—3073 **Foucart P.** Les Athéniens dans la chersonèse de Thrace au IV siècle. Paris. Extrait des «Mémoires de l'Académie des inscriptions et Belles Lettres» XXXVIII, IIe partie, Paris (J. K.).
- * 1905—3074 Ἐπίσημοι εἰδήσεις ἐξ Ἑπείρου, Μακεδονίας καὶ Θράκης «Ἑλληνισμός» Η' σελ. 710—716
- * 1909—3075 **Δημητρακόπουλος** Τὸ Ζαγόριον, Σουφλίον, Θράκης.
- 1909—3076 **Νικάνδρου.** «Γρηγορεῖτε» πατριωτικὸν ποίημα πρὸς τὰ τέκνα τῆς Θράκης κατὰ τῶν Σλαύων [ἔκδοσις τῶν ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ πατριωτικοῦ Συλλόγου τοῦ ὁποίου φέρει τὴν σφραγίδα] σελ. 78.
- 3077—Ἐκκλησις κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Θρακικῆς Ἀμόνης [ἄνευ χρονολογίας] εἰς 4ον φύλλον 1 σελ.
- * 1910—3078 Στατιστικὴ τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, Μοναστηρίου, Θεσσαλονίκης καὶ Ἀδριανουπόλεως «Ἑλληνισμός» τομ. ΙΓ' σελ. 248—250.
- * 1912—3079 **Γούναρης Κ. Σ.** Σουλῶται ἐν Μακεδονία καὶ Θράκη «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Ἔτος Ε' σελ. 206—207.
- 1914—3080 **Alauzier Capitain de Ripert d'** Adrianople, Thrace, Macédoine Paris (J. K.).
- 3081 Cruautés Bulgares en Macédoine Orientale et en Thrace (1912—1913) Athènes in 8, 319 Faits, rapports, documents, témoignages (J. K.).
- 1915—3082 **Penennbrun Alain de.** La campagne de Thrace. Paris (J. K.).
- * 1916—3083 Ἀστερίου Ἀπ. Τὰ Ἑλληνοσλαβικὰ σύνορα Μακεδονία, Θράκη, Ἀλβανία. Σελ. 75.
- 1919—3084 **Berl Alfred** Publiciste. La Thrace et Constantinople. Conférence de M... «La Grèce devant le congrès». Conférences de la Ligue Française pour la défense des droits de l'Hellénisme. Paris σελ. 75—107.
- 3085 Djénoubi Trakiada hakkı takimiyet kimindir? (Τουρκισί. Εἰς ποῖον τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχίας εἰς τὴν Νότιον Θράκην;) (Τοῦ Τουρκικοῦ κοιμητιοῦ διὰ τὴν Θράκην) Κωνσταντινούπολις 1335 σελ. 34.
- 3086 **Mills J. Saxon, M.A. and Matthew G. Chrussachi, B.A.** The Question of Thrace Greeks, Bulgars and Turks, London [Μετὰ πολλῶν χαρτῶν φύλλα 18] ὄρα καὶ α' βιβλιογραφ. 1919.
- 3087 Le caractère Bulgare de la Thrace Orientale. Sofia in 4, 19p. Faits, don-

- nées statistiques et témoignages de voyageurs et savants étrangers exposés par le Haut Comité de la Thrace Orientale (J. K.)
- 1919—3088 Ethnographie du Vilayet d'Adrianople. Imp. de l'état. Sofia in 8, 31 p. Article publié en 1878 par le «*Courier d'Orient*» journal en langue française, paraissant à Constantinople (J. K.).
- 3089—Mémoire des Légionnaires Bulgares de Macédoine et de Thrace, présenté par le Comité Général des légions avec représentants des grandes Puissances de l'Entente et des Etats Unis d'Amérique. Sofia in 8 p. (J. K.).
- 1920—3090 Cassavetis S.N. Lettre d'Amérique. Art. dans la «*Revue des Balkans*» Paris in 8 p. 148—149 Question de la Thrace (J. K.).
- 3091 Jean S. Thrace autonome. Manœuvres bulgares. Art. dans la «*Revue des Balkans* T. XIV (Mai) Paris p. 141—142 (J. K.).
- 3092 Nicolopoulo P. La mission Thrace en Amérique. Art. dans le «*Revue des Balkans*» Paris p. 182—184. (J. K.).
- 3093 Osman Rifaat. Guide d'Adrinople (1361—1919). Adrinople in 8 (J. K.).
- 3094 La Bulgarie et la Thrace. Art. dans la «*Revue des Balkans*» Paris p. 139—140, (J. K.).
- 3095 Lois sur l'import des Patentes (s. l.) in 16, 19 p. Thrace occidentale Direction des finances. (J. K.).
- 3096 Loi sur l'impôt Foncier (s. l.), in 16, 20 p. Gouvernement de la Thrace. Direction de finances. (J. K.).
- 1921—3097 Bahtiar G. Memoire sur Thrace (s. l.) (J. K.).
- 1921—3098 Vasoff et Markoff. La Thrace à la veille de la révision du Traité de Sèvres—Sofia, in 8, 30 p. (J. K.).
- 3099 Pour la Thrace. Sofia, in 8, 45 p. Discours prononcés à une réunion publique au Théâtre National à Sofia le 16 Mai 1921 par MM L. Miletich, A. Ichirkoff, Mileff, D. Mihaltecheff, Dr Vasoff et S. Romansky (J. K.).
- 3100 Réfugiés Bulgares de Thrace (s. l.) in 4, p. Mémoire du comité des réfugiés bulgares de Thrace à Philippopoli adressé à Mr de Président de la commission mixte d'émigration Greco-Bulgare. (J. K.)
- 3101 Emigration Bulgare—Sofia, in 4, section IV, 24 p. —I Causes d'émigration des Bulgares hors de la Thrace à différentes époques —2 Géographie et statistique—3 Signification géographique de la Thrace du Sud-Ouest—4 Conclusion générale (J. K.).
- 3102 Les Luites Politiques des Bulgares en Thrace—Sofia, in 4, 10 p. Efforts pour la conquête des droits ecclésiastiques, spirituels, culturels et nationaux durant les différentes époques de sa renaissance (J. K.).
- 3103 La Thrace à la veille de la révision du Traité de Sèvres—Sofia, in 8, 29 p., 1 carte, Discours prononcés à la réunion publique au cercle militaire de Sofia le 13 Févr. 1921, par MM Ivan Vasoff, le Gen. T. Markoff, St. Karadjoff et le Dr B. Vasoff (J. K.).
- 1922—3104 Honoré Maurice. En Orient. Les derniers événements. La Thrace. Edit. du comité Dupleix. Paris, in 8, 12 p. (J. K.).
- 3105 La Paix dans la Proche Orient et le Problème de la Thrace — Sofia in 8, 41 p. carte.—Discours prononcés à la réunion publique dans la

- salle du Cercle Militaire de Sophia le 27 Déc. 1920 par MM L. Mile-tich, Vl. Mollof, A. Tzankoff, Gr. Vassillieff Député et le prof. St. Romansky (J. K.),
- 1922—3106 Description de la Frontrière de borne à borne.—Sofia in 4, 190 p. Traité de Neuilly du 27 Nov. 1919. Commission de délimitation de la frontière greco-bulgare. (J. K.)
- 1929—3107 Recensement Agricole de l'Année 1929. Publication du service statistique. Ministère de l'économie National. Athènes, fasc. No 764. Thrace Occidentale. (J. K.)
- 1930—3108 **Bujac Le Colonel**. Les campagnes de l'armée héliénique (1918—1922), avec une préface du général P. l. Bordeau Paris in 8, 347 p. Croquis et cartes Occupation de la Thrace (Octobre 1919—juillet 1920 (J. K.)
- 1931—3109 **Callinus M.** La situation économique de la Macédoine et de la Thrace occidentale. Art. dans le «Bulletin Commercial» (Belgium) 50. 13 Avr. p. 1029—1035. (J. K.)
- 3110 **Lamouche Léon**. Les Bulgares en Macedoine, dans les Confins occidentaux et en Thrace. Paris, 66 p. (J. K.)
- 1933—3111 **Roissart E.** de Rodosto «Gazette de Hongrie» Βουδαπέστης 18 Νοεμβρίου.
- 1938—3112 **Marie R.** Der Thrakische Reiter—eine Heilgotheit «Revue intern et balk.» 3 σελ. 581—583.
- 1929—3113 **Hartmann Hans W.** La Turquie dans le sud est européen. Art. dans «Les Balkans». Athènes p. 121—136. I La Thrace turque. II Les minorités turque. III La colonisation de Thrace. Observations finales. (J. K.)
- 3114 **Καρδαμάτη Γεώργιος Γ.** Ἐορτασμός ὀγδοηκονταετηρίδος 1889—1939. Πεντηκονταετηρίς 1889—1939. Πρωτοβουλία τῆς Α. Ἐ. τοῦ ὑπουργοῦ Κρητικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως Κου Ἀλεξάνδρου Κορυζῆ σελ. 258 (Μετὰ πολλῶν εἰκόνων τοῦ ἐορτάζοντος).
- Ὀγδοηκονταετηρίς 1859—1939. Ἐθνικοκοινωνικαὶ προσπάθειαι 1878—1939. Πεντηκονταετηρίδες Ἀνθελονοσιακοῦ ἀγῶνος 1889—1939 Χρυσοὶ γάμοι 1888—1939 σελ. 232.
- 1941—3115 **Ποπῶφ Δ.** Ἕλληνας οἱ Καρούται. Σόφια σελ. 152 (Ἀπάντησις εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀειμνήστου Μυρτ. Ἀποστολίδου δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν 13 τομ. τῶν Θρακικῶν).
- 1942—3116 **Ἀποστολίδη Κ. Μυρτ.** Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (Provincia Romana) Θράκη καὶ ἡ Μητρόπολις Φιλιππουπόλεως «Θρακικά» τομ. 17 σελ. 241—275.
- 3117—Ἡ ἐν Στενιμάχῳ διὰ τὴν μνήμην τῶν Ἀγίων Ταξιαρχῶν ὀκταήμερος νηστεία. Αὐτ. σελ. 432—433.
- 3118—Καὶ αὐτὸς περὶ τῆς τῶν Βικαρίων τῆς Θράκης Σολομόνος ἐπιταφίας ἐπιγραφῆς «ΑΘ» Τόμ. Η' εἰς 1—16 [καὶ ἀνάτυπον]
- 3119—Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ ἑλληνισμοῦ Αὐτ. σελ. 17—64 [καὶ ἀνάτυπα].
- 3120—Ῥωμανία-Ζαγόρα καὶ τὰ τῆς Θράκης ὄρια ἐπὶ τῆς Βυζαντιακῆς αυτοκρατορίας. Αὐτ. σελ. 65—81 [καὶ ἀνάτυπα ὁμοῦ μὲ τὸ κατωτέρω].
- 3121—Ἡ διὰ τῶν αἰῶνων ἐθνικὴ φυσιογνωμία τῆς Θράκης Αὐτ. σελ. 82-122.

- 1942—3122 *Ἀποστολίδη Φωτ. Γ.* Θρακικὴ γλωσσογραφία. Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Τσαντῶς (Συνέχεια) «Θρακικά» τόμ. 17 σελ. 5—96.
- 1942—3123 *Βαφείδη Ἀρχιμ. Νικ.* Τὸ «Σκυλοδόνη» καὶ ἡ «Παπᾶ Πέτρα» τοῦ Διδυμοτείου. «Θρακικά» τόμ. 17 σελ. 276—283.
- 3124—Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς Δαδιᾶς. Αὐτ. σελ. 284—291.
- 3125—Ληστὰι Πομάκοι κατὰ τοῦ Διδυμοτείου Αὐτ. σελ. 434.
- 3126—Ἡ Πανώλης ἐν Διδυμοτείῳ. Αὐτ. σελ. 434—436.
- 1942—3127 *Βέη Νίκου Α.* Ἡ διδακτορικὴ αὐτοβιογραφία τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ «Πρωτὰ» 29 Μαρτίου.
- 3128—Ὁ ἐπίσκοπος Ναξιανζοῦ καὶ αἱ Ἀθῆναι Αὐτ. 27)9, 4)10.
- 3129 *Ζήση Εὐστ.* Προλήψεις Αὐδημίου «Θρακικά» τόμ. 17 σελ. 229—231.
- 3130—Παρατηρήσεις εἰς παροιμίας Πετροχωρίου. Αὐτ. σελ. 232—239.
- 3131 *Ι. Ζ.* Ἰωάννης Ζήσης «Α. Θ.» τόμ. Η' σελ. 289—291.
- 3132 *Κ. Κ.* Θεολογῆς Γ. Βαφειᾶδης «Α. Θ.» τόμ. Η' σελ. 289.
- 3133 *Conceve D.* Τὸ Θρακικὸν ἱερὸν παρὰ τὸ χωρίον Βαρβάρα (Βεζίρ-Παζορτζίκ) καὶ αἱ ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ ἀρχαιότητες. Βουλγαριστὶ μὲ γαλλ. περίληψιν «Godisnik. Ἑθν. Βιβλ. καὶ Ἑθν. Μουσείον Φιλιππουπόλεως 1940—1». Σόφια σελ. 61—87 μὲ 38 εἰκ. [Τὰ παρὰ τῷ ἱερῷ εὐρεθέντα νομίσματα τελειώνουν μὲ τὸν Βάλεντα 364—378. Ἐν ἐκτάσει περιγράφονται τὰ ερεθρία τοῦ παρὰ τὸ χωρίον μεσαιωνικοῦ φρουρίου Ντουβαρίτο. Τὰ ἐκεῖ κτισμένα παρεκκλήσια μὲ τὰ τοῦ χωρίου Ἀγ. Βαρβάρα, ὑποθέτει ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἀνήκον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Μπατσκόβου].
- 3134 *Kersopoulos Jean G.* Contribution à la Bibliographie de Thrace. «Α. Θ.» τόμ. Η' σελ. 125—134.
- 3135 *Z—Κιακίδου Θ.* Διάφορα Λαογραφικὰ Σαμμακοβίου (Παιχνίδια, Παροιμίας, Τραγούδια, Δείγματα Σαμμακοβιανῆς ὁμιλίας, Πανηγύρια στὸ Σαμμακόβι, Ἑορταί, Γεωργικαὶ ἐργασίαι, Οἱ ἔξω τοῦ Σαμμακοβίου δρόμοι, Ὀνόματα τῶν βουνῶν τοῦ Σαμμακοβίου, Τοπωνύμια, Ἐπίθετα, Ὁ Λύρατζης Παναγιώτης Γκόρες, Ἐπεισόδια, Παραδόσεις), «Θρακικά», τόμ. 17, σελ. 188—221.
- 3136 *Κόλια Γ. Τ.* [Βιβλιοκρισία] «Θρακικά» σύγγραμμα περιοδικὸν τόμ. 16 «Α. Θ.» τόμ. 8 σελ. 301—303.
- 3137 † *Κορυτσᾶς Εὐλόγιου Κορυίλα.* Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἡρακλείας «Θρακικά» τόμ. 17 σελ. 358—378.
- 3138—Heraclaea Sacra. Αὐτ. σελ. 379—418.
- 3139 *Κορυτίδου Κ.* Σημεῖωμα διὰ τὴν μονὴν Δαδιᾶς «Θρακικά» τόμ. 17, σελ. 291.
- 3140 *Κωνσταντινίδου Γ.* Ὀλίγα περὶ Ἀδριανουπόλεως «Θρακικά» τόμ. 17 σελ. 297—307.
- 3141 *Κωνσταντοπούλου Ν. Κ.* Ἀπόστολος Δοξιάδης «Α. Θ.» τόμ. 8ος, σελ. 305—307 [μετὰ ἐλεγείου].
- 3142 *Νικολαΐδου Σταύρου.* Ἀχιλλεύς, Κ. Παπαδάτος. «Θρακικά» τόμ. ΙΖ' σελ. σελ. 461—465.
- 3143 *Παπαδοπούλου Ἀρσινόης.* Οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης. Τὸ Μυριόφυτον.

- «Ἄπο παντοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γῆς». Διηγήματα ἠθρογραφικά, σελ. 20—42.
- 1942—3144 *Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.* Κοσμᾶς Μυρτ. Ἐποστολίδης [μετὰ βιβλιογραφίας]. «Νέα Ἑστία», τόμ. 31, σελ. 403—406.
- 3145—Ἐνας παλαιὸς χάρτης τῆς Ἐθράκης «Α. Θ.», τόμ. 8ος σελ. ε'—η'.
- 3146—Κ. Μ. Ἐποστολίδης. Αὐτ. σελ. 274—285.
- 3147 *Πετροπούλου Δημ. Α.* Λαογραφικά Σκοπέλου Πέτρας. (Ἐνατολικῆς Ἐθράκης. Αὐτ. σελ. 135—192.
- 3148 *Σαμοθράκη Ἀχ. Θ.* Ἡ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγόμενης Σκαλωτῆς «Θρακικά», τόμ. 17, σελ. 308—329.
- 3149—Ἐκπαιδευτήρια Αἴνου ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Αὐτ. σελ. 330—357.
- 3150—Ὁ ναὸς Ἰωάννου Προδρόμου ἐν Αἴνω. Αὐτ. σελ. 443—445.
- 3151—Δανειστὰι τοῦ ἁγίου Αἴνου Ματθαίου. Αὐτ. σελ. 445.
- 3152—Δύο ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἐθράκης. Αὐτ. σελ. 446.
- 3153—Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Ἐθράκης [συνέχεια ἀπὸ τὸ Βύζας—Θάσος] «Α. Θ.» τόμ. 8ος σελ. 193—272.
- 3154 *Σταμούλη Α. Α.* Ἐπωνύμια Παναγίας ἐν Ἐθράκη «Θρακικά», τόμ. 17 σελ. 222—226.
- 3155—Σηλυβρίας τοποθεσίαι. Αὐτ. σελ. 226—228.
- 3156—Μεγάλοι Βεζίραι Ἐθράκης καὶ ἐν Ἐθράκη. Αὐτ. σελ. 447—449.
- 3157—Περιηγήσεις. «Α. Θ.» Τόμ. Η' σελ. 123—124.
- 3158 *Σταμούλη Σαραντῆ Ἐλπινίκης*, Παραμῦθια τῆς Ἐθράκης (Τέλος) «Θρακικά», τόμ. 17 σελ. 97—187,
- 3159 *Σ. Μ. Α.* Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις καὶ συμπληρώσεις. Αὐτ. σελ. 419—428.
- 3160 *Σταμούλη Μ. Α.* Ἀρχιερεῖς Ἐθράκης. Προσθήκαι καὶ Διορθώσεις. «Θρακικά» Ια' σελ. 452—456 Καθολικοὶ Ἀρχιερεῖς 456.
- 3161 *Τζελέπη Πάνου*. Χρῆστος Τσουντίας. Προσώνημα ἐπὶ μνήμη του. «Α. Θ.» τόμ. Η' σελ. 285—288.
- 3162 *Φιλαδελφῶς Ἀλεξ.* Ἡ κεφαλὴ τῆς Περίνθου. «Νέοι Δρόμοι», ἔτος Ε', ἀριθ. 56—57, σελ. 1—2.
- 3163 Ἀκολοῦθιαί τῆς ἐξ Ἐπιβατῶν ὁσίας Πρασκευῆς «Θρακικά», τόμ. 17, σελ. 429—431.
- 3164 Συμβολὴ Ἐθρακῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Αὐτόθι, σελ. 436—438.
- 3165 Ἡ κατάληψις τῆς Αἴνου καὶ μνημεῖα πασάδων ἐν Ἐθράκη. Αὐτόθι, σελ. 439—441.
- 3166 Βιβλιοθήκη Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Αὐτόθι, σελ. 441—442.
- 3167 Ἐθρακες εἰς τὰς Ἰνδίας. Αὐτόθι, σελ. 443.
- 3168 Ἀνασκαφαὶ ἐν Βυζαντινὸν Ρήγιον Αὐτόθι, σελ. 449—451.
- 3169 Ἐργασίαι ἀναστηλώσεως εἰς Φέρρας. Αὐτόθι, σελ. 451.
- 3170 Ἐλληνικὲς φορεσίαι Αὐτ. σελ. 451.
- 3171 Ἀθανάσιος Φ. Μανουηλίδης. Αὐτ. σελ. 458—461.
- 3172 Ὁ πρῶν Λαγκαδᾶ Γερμανὸς Ἀναστασιάδης. Αὐτόθι. σελ. 461.
- 3173 Ἀντώνιος Σταμούλης. Αὐτόθι, σελ. 465—466.

- 3174 Κοσμάς Μυρτίλος Ἀποστολίδης. Ἀπόθι, σελ. 466.
- 3175 Ἀντώνιος Σταμιούλης «Α. Θ.» τόμ. Η' σελ. 288—289.
- 3176 ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΛΛΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ. Τόμος Η' (1941—42), σελ. η—322.
- 3177 «ΘΡΑΚΙΚΑ» σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου. Τόμος ΙΖ'. σελ. 472.
- 3178 Ἑταιρεία Θρακικῶν μελετῶν. «Α.Θ.», Τόμος 8, σελ. 304.
- 3179 Ἀνέκδοτο ποίημα Γ. Βιζυνοῦ [ἀπὸ χειρόγραφόν του εὑρισκόμενον εἰς τὸν Ν. Βασιλειάδην]. «Πειραϊκὰ γράμματα» Χρόνος Β' σελ. 210.
- 3180 Abregé Historico—Cosmographique de la Thrace (s.l.) (s.a.) in 8, 15p, (J.K)
- 3181 Adansen Charles; Louis. Du Bosphore de Thrace ou Canal de Mer Noire. (s. ed.) (s. l.) in 8. (J. K.).
- Ὁ κ. Ν. Μοσχόπουλος εἰς τὸ βιβλίον του «La Question de Thrace». (Ἀθήναι 1922), σελ. 53 ἀναφέρει διὸ ὁ Dr Fr. Schrader ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Osmanisher Lloyd» τῆς Κωνσταν/πόλεως σειρᾶν μελετῶν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων κατοικῶν τῆς σημερινῆς Θράκης. (Ὅρα καὶ βιβλιογραφίαν ΙΖ' τόμου, σελ. 422, ἀρ. 2930.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ— ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ—ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Και πάλιν περι τῆς μονῆς Δαδιάς. Εἰς τὸν δέκατον τόμον τῶν «Θρακικῶν» (ἔτος 1938) εἶχον δημοσιεύσει σύντομον μελέτην περὶ τῆς διαλυθείσης ἐπαρχιακῆς (Διδυμοτείχου) Μονῆς Δαδιάς, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας ἐσημείωσα κατάλογον τῶν ἡγουμένων της ἀπὸ τοῦ 1830—1930 περίπου. Εἰς τὸν δέκατον ἑβδομον τόμον τῶν «Θρακικῶν» διὰ μικροῦ μου σημειώματος (σελ. 291) ὁμολογῶ, ὅτι ὁ κατάλογος οὗτος τῶν ἡγουμένων εἶναι ἀτελής, διότι, ἔλλειπει κωδίκων, κατηρτίσθη ἐκ στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψα εἰς βιβλία ἐκκλησιαστικὰ ἐν χρῆσει τῆς ἱερᾶς Μονῆς, εἰς σημειώσεις προχείρους καὶ εἰς ἀσφαλεῖς μαρτυρίας γερόντων ἱερέων ἢ πολιτῶν Σουφλίου καὶ ἐξ ἰδίας μου ἀντιλήψεως μετὰ τὸ ἔτος 1870, εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ καθ' ἣν ἔζη ἀκόμη ὁ μνημονευόμενος Παναγιώτης Τυρῆς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν σύγχρονοί μου.

Ὅφειλω χάριτας εἰς τὸν ἄοκνον καὶ μελετηρὸν ἱστοριοδίφην τῆς ἱστορικῆς μητροπόλεως Διδυμοτείχου, τὸν φίλον ἀρχιμανδρίτην Νικόλαον Βαφείδην, ὅστις εἰς τὸν δέκατον ἑβδομον τόμον ἐδημοσίευσεν σύντομον συμβολὴν του εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς Δαδιάς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει κωδίκων τῆς μητροπόλεως Διδυμοτείχου, ὁπόθεν ἐξηρτάτο ἡ Μονὴ Δαδιάς, ἀναγράφει ἀκριβῆ κατάλογον τῶν ἡγουμένων της, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ χρονολογία, καθ' ἣν ὑπῆρξαν ἡγούμενοι.

Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ ἱερεῖς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου, μολονότι, διετέλεσαν προσωρινοὶ διαχειρισταὶ ἢ ἀπλοὶ ἐπίτροποι μέχρι τῆς ἐξευρέσεως καὶ τοῦ διορισμοῦ νέου ἡγουμένου πρὸς ἀντικατάστασιν ἀποχωρήσαντος ἢ θανόντος τοιοῦτου, φέρονται ὡς τακτικοὶ τῆς Μονῆς ἡγούμενοι, ἄλλων δὲ πάλιν συγγέεται ἡ ὁμωνυμία καὶ δὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διὰ τοῦτο προέβην εἰς τὴν ἀνασύνταξιν καταλόγου τῶν ἡγουμένων, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ πλήρης καὶ ἀκριβῆς, ὡς προερχομενος ἐκ τῆς συνεργασίας ἐμοῦ καὶ τοῦ φίλου κ. Ν. Βαφείδου, πίναξ τῶν τακτικῶν ἡγουμένων τῆς Μονῆς Δαδιάς :

1) Ἀρχιμανδρίτης Χατζῆ Παῦ Βενέδικτος Ζούμας, ἱερομόναχος ἐκ Σουφλίου ἀπὸ τὸ 1828—1836. Ἐγγράμματος καὶ μουσικός.

2) Χατζῆ Ἀγάπιος, 1836—1843.

3) Μοναχὸς Παντελεήμων.

- 4) Προκόπιος, ἀπὸ 1847—1863.
- 5) Ἱερομόναχος Ζαχαρίας, ἀπὸ 1863—1864.
- 6) Ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς μητροπόλεως Διδυμοτείχου Ἰάκωβος Καβάσιλας ἡγούμενος ἀπὸ 1867—1869.
- 7) Οἰκονόμος Παπαπαναγιώτης Τυρῆς, ἐκ Σουφλίου, κατὰ τὸ ἔτος 1869.
- 8) Ἀβέρκιος Ἱερομόναχος, κατὰ τὸ 1872.
- 9) Φίλιππος Ἱερομόναχος, ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, μετ' αὐτὸν μέχρι τοῦ 1878.
- 10) Πολύκαρπος ἡγούμενος ἀπὸ 1873-1876.
- 11) Παπαπασχάλης, ἐκ Κορνοφωλέας. Ἀσθενικὸς ἀπεσύρθη καὶ ἀπέθανε ἀργότερον φθισικὸς εἰς τὸ χωρίον του.
- 12) Παπαπασχάλης πρωτόπαπας Παπασιλέκας ἐκ Σουφλίου. Ἐσύλησε καὶ κατέστρεψε τὴν μονὴν, διὸ καὶ ἐπάυθη μετὰ τινα ἔτη κατὰ τὸ 1890.
- 13) Παπαϊωάννης Παπαδόπουλος ἐκ Κορνοφωλέας, ἐγγράμματος καὶ καλλιφῶνος, 1890. Μετὰ 5 ἔτος ἀπεσύρθη διορισθεὶς ἱερεὺς εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἔπειτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει ἐκκλησίαν Χριστοῦ.
- 14) Παπαθανάσης Ἱερομόναχος Ἰβηρίτης ἐγγράμματος καταγόμενος ἐκ Κιουπλίου ἐπαρχίας Σουφλίου. Ἠγούμενησε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπὸ 1891—1904.
- 15) Παπαπαναγιώτης ἐκ Λαβάρων (Σαλτίκιον) Διδυμοτείχου. Ἀλκοολικὸς ἀπεσύρθη μετὰ δύο ἔτη.
- 16) Παπασωτήριος ἐκ Κορνοφωλέας τὸ 1907. Ἀπεσύρθη μετὰ ἓν ἔτος διορισθεὶς ἱερεὺς εἰς τὴν πατρίδα του.
- 17) Σπυρίδων Ἱερομόναχος διάκονος καὶ Παπακλεώπας ἀμφοτέρω Ἰβηρίται, ὁ μὲν ἐκ Περιστάσεως, ὁ δὲ ἐκ Κεφαλληνίας. Οὗτοι παρέλαβον ὡς ἐφημέριον τῆς Μονῆς τὸν ἐκ Σουφλίου Ἰβηρίτην Ἱερομόναχον Σπυρίδωνα.
- Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908 μέχρι τοῦ 1910 μόνος, καθόσον ὁ Παπακλεώπας ἐκπεουργήθη ἀγρίως μίαν νύκτα, ὁ δὲ διάκονος γέρον Σπυρίδων ἀπεσύρθη εἰς τὸ χωρίον Δαδιά, ὅπου ἔκτισεν κατοικίαν καὶ ἀφῆκεν ἀργότερον αὐτὴν καὶ τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν κοινότητα Δαδιάς. Ὁ ἐκ Σουφλίου Παπασπυρίδων ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν ἀργότερον ἐκ πνευμονίας.
- 18) Παπαϊωάννης Μαργαζίδης ἐκ Κορνοφωλέας, ἐγγράμματος καὶ μουσικὸς καλλιφῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1910-1913 μέχρι τῆς κατοχῆς τῆς Δυτ. Θράκης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ 1920-1926, ὁπότε

διαλυθείσης τῆς Μονῆς αἱ γαῖαι αὐτῆς περιήλθον εἰς τὸ χωρίον
 Λαδιά

Νοσοκομείον «Σωτηρία»

Μάϊος 1943

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ἀπὸ τὰ Ἁγιάσματα τῆς Θεράκης.—Εἰς τὸν ΙΗ' τόμον τῶν «Θρακιῶν» (σελ. 219—290) ἐδημοσίευσα κατάλογον τῶν εἰς ἐμὲ γνωστῶν ἁγιασμάτων. Εἰς αὐτὰ προσθέτω ἐκ τῆς «Μνήμης Γανοχώρων»¹⁾ τοῦ κ. Μ. Ι. Γεδεῶν τὰ κατωτέρω ὡς καὶ τινα ἄλλα ὧν κατόπιν ἔλαβον γνῶσιν.

Ἁγίου Ἀθανασίου (ἐν ὄλφ 20)²⁾ 377 Γιολιτζήκ (Μουσουλμανικὸν χωρίον Μυριοφύτου).

Ἁγίας Ἀναστασίας (ἐν ὄλφ 5) 378 Πλάτανος.

Ἁγίων Ἀναργύρων (ἐν ὄλφ 7) 379 Ἡρακλείτσα πρὸς νότον.

Ἁγίας Ἀννης (ἐν ὄλφ 5) 380 Γάνος³⁾ — 381 Πλάτανος.

Ἀρχιστρατήγων (Ἁγίασμ. 43) 382 Γάνος— 383 Μισελή (Γανοχώρων— 384 Στρένα.

Ἁγίας Βασιλείου (Ἁγίασμ. 1) 385 Καλαμίτζι (φρέαρ).

Ἁγίου Βλασίου (ἐν ὄλφ 2) 386 Γάνος· εἰς τὸ μέσον τῆς πρὸς τὸ Μηλιὸ ὁδοῦ· κέκτηται φήμην θαυματουργοῦ.

Ἁγίου Γεωργίου (ἐν ὄλφ 34) 387 Χώρα· εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς μονῆς τοῦ Ξενίτα.

Ἁγίας Ἐλένης (Ἁγίασμ. 1) 388. Γάνος· ἀρχαῖον κτίριον καὶ σπήλαιον.

Ἁγίου Ἐρμούλου (καὶ Παρασκευῆς) (Ἁγίασμ. 1.) 389 Γάνος.

Ζωοδόχου Πηγῆς (ἐν ὄλφ 15) 390 Γάνος— 391 Ἡρακλείτσα— 392 Καβακλή⁴⁾ Ἀδριανουπόλεως— 393 Περίστασις.

Ἁγίων Θεοδώρων (ἐν ὄλφ 3) 394 Περίστασις.

Θεοδώρου Στρατηλάτου (Ἁγίασμ. 1) 395 Μηλιὸ (Μυριοφύτου).

Ἰωάννου Θεολόγου (ἐν ὄλφ 29) 396 Κερασιά.

Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου (ἐν ὄλφ 20) 397 Καλαμίτζι— 398 Λούπιδα— 399 Μηλιὸ (Μηλέα) ἐντὸς τοῦ ρεύματος— 400 Πλάτανος.

1) Κωνσταντινούπολις 1913 σελ. 122—126.

2) Ὅμοῦ μὲ τὰ εἰς ΙΗ' τόμον σημειωθέντα.

3) Δὲν ἀναφέρεται παρὰ τῷ Γεδεῶν.

4) Τὸ ἐν σελ. 249 τοῦ ΙΗ' τόμου ἀναφερόμενον ὡς ἁγίασμα τοῦ Προφήτου Ἡλίου, κατὰ τὴν ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1893 παρὰ τῷ Θρακιῶ Κέντρῳ ἐπιστολὴν τοῦ Γ. Λαμπουσιᾶδῃ πρὸς τὸν Μ. Ι. Γεδεῶν εἶναι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

- * *Αγίου Κηρύκου* (ἐν ὄλφ 4) 401 Γάνος —402 Στέρνα.
 * *Αγίας Κυριακῆς* (ἐν ὄλφ 14) 403 Αὐδήμιον.
 * *Αγίου Κωνσταντίνου* (ἐν ὄλφ 15) 404—5 Γάνος 2 ὦν τὸ ἐν ἐν-
 τὸς τοῦ ρεύματος—406 Περίστασις—407 Πλάτανος.
 * *Αγίου Μερκουρίου* (**Αγιασμ.* 1) 408 Περίστασις.
Μεταμορφώσεως (ἐν ὄλφ 18) 409 Κερασιά.
 * *Αγίων Μακκαβαίων* (**Αγιασμ.* 2) 410 Γάνος 1)—411 Περίστασις.
 * *Αγίας Μαρίνης* (ἐν ὄλφ 7) 412 Στέρνα.
 * *Αγίου Νικολάου* (ἐν ὄλφ 5) 413 Μυριόφυτον.
Παναγίας 414 Νικαιωτίσσης ἐν Γάνει—415 Θεοτόκου Ὀδηγητρίας
 Αὐτόθι—416 Καρδιοβαστούνης ἐν Μυριόφυτῳ 417 Πλάτανος —418
 Παχινιώτισσας (8 Σεπτεμβρίου) ἐν Χώρα.
 * *Αγίου Παντελεήμονος* (ἐν ὄλφ 17) 419 Κυλαμίτζι—420 Μυριό-
 φυτον—421-422 Περίστασις δύο.
 * *Αγίας Παρασκευῆς* (ἐν ὄλφ 53) ²⁾ 423 Νεοχώριον Μυριοφύτου—
 424 Πλάτανος.
 * *Αγίας Σολομονῆς* (ἐν ὄλφ 2) 425 Ἡρακλείτσα.
 * *Αγίου Σπυρίδωνος* (ἐν ὄλφ 2) 426 Στέρνα.
Ταξιαρχῶν (ἐν ὄλφ 5) 427 Περίστασις—428 Πλάτανος.
 * *Αγίας Φωτεινῆς* (ἐν ὄλφ 8) 429 Κερασέα.
Κρυφαῖγιάννη 430 Χώρα.

Ε.Σ.Σ.

Ἐπωνυμία Παναγίας ἐν Θράκη.—Εἰς τὰς ἐν σελ. 222—226
 τοῦ ΙΖ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» δημοσιευομένας προσθήτομεν τὰς κα-
 τωτέρω : *Καρδιοβαστοῦσα Παναγία ἀγίασμα ἐν Μυριοφύτῳ* ³⁾.
Παχινιώτισσα ἐν Χώρα ⁴⁾.

Περὶ Κυρίλλου τοῦ ΣΤ'. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τετραδίου τοῦ ἀειμνή-
 στου Λαμπουσιάδη περὶ οὗ ἀναφέρεται εἰς σελ. 72—104 τοῦ παρόντος
 τόμου ὑπάρχει ἡδέξῃς σημείωσις χωρὶς νὰ ἀναφέρεται πόθεν ἀντεγράφη
 «Ἔτος 1821 Ἀπριλίου 7 Ἐνθύμισις ὄντας ἔγινε αἱματοχυσία εἰς τὴν Ἀν-

1) Δὲν ἀναφέρεται παρὰ τῷ Γεδεών.

2) Ὡς παρατηρεῖται τὰ περισσότερα ἀγιάσματα ἐτιμῶντο εἰς μνήμην τῆς
 ἁγίας Παρασκευῆς· τὸ αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Μ. Ι. Γεδεών (Μνεία τῶν πρὸ
 ἔμου σελ. 340) διὰ τὴν Κων)πολιν σημειῶν 33 ἀγιάσματα καὶ ναοὺς εἰς μνήμην
 ἁγίας Παρασκευῆς.

3) Μ. Ι. Γεδεών. Μνήμης Γ'νοχώρα Κ)λις 1913 σελ. 125.

4) Αὐτ. σελ. 126.

δριανούπολιν καὶ ἀποκεφάλησαν τοὺς κληρικούς. Ὁ Ἅγιος Θεὸς νὰ τοὺς ἀναπαύσῃ καὶ ἡμέρα Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ «ὄρα τῆς 6 ἡμέρας. Τὴν δὲ δευτέρα μέρα κρέμασαν τὸν Κύριλλον Πατριάρχην ὥραν τῆς 5α τῆς ἡμέρας ἢ εὐχὴ του νὰ μᾶς διαφυλάττῃ».

Διάφορα. Εἰς τὸ συμπλήρωμα τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ (Πολίτου Μπάρτ) εἰς τὴν λ. Λιμπεράκης (Λιβέρις Γερακάρης) ἀπαντῶμεν τὰ ἐξῆς «Ὁ Λιμπεράκης ἀνεχώρησε τότε (ἀφοῦ διὰ στρατηγήματος συνεζεύχθη ἐν Κ)πόλει τὴν Ἀναστασίαν Βουχουζιστῆ ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἀνεψιᾶν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Δούκα καὶ μετ' ὀλίγον ἐγκατέλειπεν αὐτὴν) εἰς Ἑλλάδα διὰ ξηρᾶς ἐπὶ κεφαλῆς 5 χ. Τούρκων καὶ ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν πολιορκουμένης Μονεμβασίας». Ἡ Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαίδεια εἰς τὴν λ. Γερακάρης (1645 – 1696) ἀναφέρουσα διὰ μακρῶν τὰ τοῦ γάμου σημειώνει τὴν οἰκογένειαν τῆς συζύγου Βουχουζεστιδῶν χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὴν πατρίδα τῆς. Οἰκογένειαν μὲ παραπλήσιον ὄνομα δὲν γνωρίζουν οἱ ἐξ Ἀδριανουπόλεως.

—Εἰς τὸν Γ' τόμον τῶν παρὰ τοῦ κ. Ι. Βλαχογιάννη χορηγία τῆς Παγκλείου ἐπιτροπῆς ἐκδοθέντων «Ἐνθυμημάτων Στρατιωτικοῦ» τοῦ Νικολάου Κασομούλη (1942 σελ. 241) ὁ συγγραφεὺς ἀφηγούμενος τὰ γεγονότα τοῦ 1829 ἀναφέρει ὅτι «οἱ Ρῶσοι νικῶντες παντοῦ τὰ στρατεύματα τῶν Τούρκων προχωροῦν εἰς Σηλυβρίαν». Κατὰ τὰς προφορικὰς ἀφηγήσεις οἱ Ρῶσοι τότε μόνον μέχρι Τυρολόης προχώρησαν.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΙΗ' ΤΟΜ.

Σελ. 105 στιχ. 24 ἄνωθ. Ὁ Ναοῦμ Ζουπὰν ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Γ. Ζουπὰν καὶ τῆς Ελ. Χρ. Δουλλᾶ καὶ υἱὸς Κων. Ζουπὰν.

» 207 » 11 κάτωθ. Νισαδὴρ ὁτοῦ ἀναγν. Νισαδιρ ρουχοῦ.

Η ΣΠΟΡΑ ΚΑΙ Η ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΛΙΝΑΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΑΜΑΚΟΒΙ

Οἱ γεωργοὶ μας σπέρνανε καὶ λίγο λινάρι πού τοὺς κόπους καὶ τὶς στενοχώριες μονάχα ἢ γυναικες τὶς ἔννοιωθαν ὀλότελα γιὰ τὶς ἀφί-
ναν οἱ ἄντρες μόνες τοὺς μὲ τὸ λινάρι. Οἱ ἄντρες μόνο τὸ σπέρνανε,
καὶ στὸ καιρὸ τὸ πετρώνανε μέσα σὲ λίμνη ὅπου ὑπῆρχε ἀφθονώτατο
νερὸ καὶ μὲ τὸ στέγνωμα πηγαιναν γιὰ νὰ τὸ φορτωθοῦν μὲ τ' ἀμάξια
τοὺς καὶ νὰ τὸ κατεβάσουν στὰ σπίτια τοὺς. Οἱ κακομοῖρες καὶ φτω-
χὲς γυναῖκες ἦτανε ὑποχρεωμένες νὰ καταγίνονται πέντε κι' ἕξη μῆ-
νες μ' αὐτὸ τὸ θεοκατάρατο λινάρι. Ἡ πρώτη τοὺς δουλειὰ ἦτανε τὸ
στέγνωμα μόλις τὸ ἔβγαζαν (ἀπ' τὸ χωράφι γιὰ τὴν ἀποξήρασι). Κα-
τόπιν ἔχουν ἓνα ἐργαλεῖο πού τὸ λένε κόπανον καὶ αὐτὸ χτυποῦσαν
μόλις πέφτανε δεμάτια-δεμάτια τὰ λινάρια καὶ τὰ θρυματοῦσαν. Ὑ-
στερα ἀπ' αὐτὸ τὰ ἔβαζαν στὸ νερὸ νὰ λημνιασθοῦν ἕως 10 μέρας
γιὰ νὰ μαλακώσουν καὶ ὕστερα βγάζοντάς το νὰ τὸ καλοστεγνώσουν
καὶ μὲ τὶς κρυπάνες ἢ νέες παίρνοντας ἀπὸ ἓνα δέμα κάθε μιὰ νὰ τὸ
χτυποῦν ἀλύπητα «πού σὲ τρώη πού σὲ πονάει» ὀλόκληρες ὥρες ὡς
πού νὰ μαλακώσῃ τὸ κάθε δεμάτι καὶ νὰ πέφτῃ τὸ ξύλο του. Ὑστερα
ἀπὸ αὐτὰ ἔρχεται τὸ *μελίκι*¹⁾ πού κάθε σπίτι ἔχει 5-6 τέτοιες μέλικες.
Τὶς βγάζουν καὶ ἀφοῦ τὶς στηθούν σὲ δυὸ ξύλινα πόδια συναθροί-
ζουν καὶ μερικὰ κορίτσια συγγενικά καὶ γειτονικά καὶ ἀπὸ τὰ χα-
ράματα ἀρχίζουν τὴν ἀτελείωτη δουλειὰ τοὺς μὲ τ' ἀτελείωτα τρα-
γούδια του. Στὴ *Μέλικα* μὲ τὸ πολὺ χτύπημα καὶ μὲ τὸ πολὺ δούλεμα
βγαίνει ἀπ' τὸ λινάρι τὸ *κροκύδι* καὶ καθαρίζει γιὰ καλὰ ὕστερα τὸ
λινόξυλο πέφτει κάτω καὶ τὸ λινάρι μένει στὰ χέρια τῶν ἐργατριῶν ὀ-
λοκάθαρο. Καὶ κεῖνα πού πέφτουν ἀπ' τὸ λινάρι δὲν εἶναι ἄχρηστα.
Τὸ κροκύδι τὸ μαζεύουν καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ πολλὰς δουλειές :
πρῶτα-πρῶτα τὸ κλώθουν στὸ ροδάνι χονδροκαμωμένο καὶ βάζουν καὶ
στιμόνι ἀπὸ τὸ δεύτερο, γνήσιο λινάρι διότι τὸ λινάρι ἔχει δύο εἰδῶν

1) Ξύλινον ἐργαλεῖον εἰς τὸ ὁποῖον θέτουν τὸ χόρτον λινασπόρου καὶ τὸ
χτυποῦν διὰ νὰ χωρίζῃ ὁ σπόρος ἀπὸ τὸ χόρτον.

καθαρισμούς χωρίζεται σὲ δυὸ τάξεις. Τὴν πρώτην τάξιν τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ ράψιμο κλωστῶν γνήσια καὶ στέρεα κλωστή, ἀπὸ τοὺς μακαράδες πολὺ γερότερες, μὲ τίς ὁποῖες δάβουν ἐνδιμασίες καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ Σαμμακοβίου δὲν ἐννοοῦν νὰ ράψουν μ' ἄλλες κλωστὲς οὔτε μὲ τοὺς μακαράδες.

Ὅσο γιὰ τὴν δευτέραν τάξιν γίνεται χρῆσι τοῦ λιναριοῦ γιὰ διάφορα ἀντρικά καὶ γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ γιὰ διάφορα εἶδη σπιτικά σακούλια. Ὅσο γιὰ τὰ κροκῦδια τὰ χρησιμοποιοῦν νὰ κλώθουν καλὰ στὸ ροδάνι χονδρὰ, βάζουν καὶ κλωστή νῆμα στερεὸν ἀπὸ τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ λιναριοῦ καὶ ὑφαίνουν αὐτὰ στὸν σπιτίσιο λάκκο, διότι τὸ κάθε σπῖτι ἔχει καὶ τὸν λάκκο του· μετὰ βγαζοῦν αὐτὰ ἀπὸ τὸν λάκκο καὶ κόβει τρία-τέσσαρα κομμάτια κατὰ τὸ φάρδος ποὺ ἔχει, κατὰ τὸ μῆκος δὲ τ' ἀφήνουν ἕως τέσσαρα μέτρα καὶ ἐνώνουν αὐτὰ σ' ἓνα μέρος καὶ σχηματίζουν τὴν λεγομένην *τρεπεσιά* 1) ποὺ τὴν χρησιμοποιοῦν ὄχι μόνον στ' ἀλώνια ἐν καιρῷ βροχῆς νὰ σκεπάζουν τὰ σιτάρια καὶ τίς βλάσκες παρὰ καὶ σ' ἄλλα πολλὰ μέρη. Τὸ δὲ λινόξυλο καὶ μερικὰ ἄχρηστα κροκῦδια τὰ χρησιμοποιοῦν στοὺς ἀσβέστες καὶ στίς λάσπες διὰ παλαιὰ χτήματα. Ἀπὸ τὸ δεύτερον νῆμα, πρῶτον καὶ κυριώτερον ὑφαίνουν πανὶ ὠραῖο στὸν λάκκο ποὺ τὸ κάμουν γιὰ τοὺς ἀντρες στερεὰ βρακιά καὶ κυρίως καλοκαιρινὰ γιὰ τὴ δουλειὰ τους τὴ γεωργία καὶ τὴν καρβουνική. Πολλὰ δὲ τὰ βάζουν μαῦρα καὶ κάμουν γιὰ τοὺς ἀντρες γιορτερὰ πανοβράκια ἀντεριά καὶ μαῦρες σερβέτες γιὰ τοὺς γεωργούς γεωργοὺς ποὺ συνείθιζαν καὶ τὰ φοροῦσαν ἕως τώρα τελευταίως. Κάμουν ἀκόμη καὶ διάφορα μεγέθη σακκούλια γιὰ γεννήματα τὰ ὁποῖα γίνονται στερεώτατα καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα παραχωροῦν καὶ προικιά γιὰ νεονύμφους. Τὸ πανὶ τὸ λιναρίσιο τὸ γνήσιο τὸ χρησιμοποιοῦν στίς ἐκκλησίες τὴν ὥραν τῆς ἐγκαινιάσεως. Φροντίζουν δὲ νὰ βροῦν γνήσιο πανὶ λιναρίσιο τὴ στιγμὴ τῆς ἐγκαινιάσεως καὶ νὰ σκεπάσουν μ' αὐτὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα διότι τὸ λινάρι ἔχει πολλὰ πάθει ὅπως καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔπαθε τὰ πάνδεινα.

Ἐπεκράτει μάλιστα ἡ συνήθεια σὰν θύμωναν αἱ μητέρες μὲ τὰ παιδιὰ τους καὶ *δηθεν* τὰ βλαστημοῦσαν ἔλεγαν : «νὰ τραβήξεις παιδί μου τῆς ἐληῆς τὰ βάσανα καὶ τοῦ λιναριοῦ τὰ πάθη».

Θ. ΚΙΑΚΙΔΗΣ

1) Εἶδος χαλιῶ ἀπὸ λινό.

Εἰς τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ» δημοσιεύονται ἐργασίαι πρωτότυποι ἢ μεταφρασμένοι ἀφορῶσαι τὴν ἀρχαιολογίαν, ἱστορίαν, γεωγραφίαν τῆς Θράκης, ὡς καὶ γλωσσικὰ κείμενα, γλωσσάρια καὶ λαογραφικαὶ συλλογαὶ ἀπολύπτουσαι τὴν Θρακικὴν ψυχὴν καὶ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν Θρακῶν. Ἡ διευθύνουσα τὴν ἐκδοσιν τῶν «Θρακικῶν» ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἀφορῶσαν τὰ «Θρακικά» ὕλην ἐθεσεν ὄρια τὸν Νέστον πρὸς Δυσμὰς καὶ τὸν Αἰμον πρὸς Βορρᾶν, ἐκτὸς τῆς Κων)πόλεως.

Τὸ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ παρακαλεῖ θερμῶς τοὺς ἔχοντας παντοίαν Θρακικὴν λαογραφικὴν ὕλην, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτὴν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἵνα, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς, δημοσιευθῶν εἰς προσεχεῖς τόμους. Ἀμοιβὴ διὰ τὴν δημοσιευομένην λαογραφικὴν ὕλην δίδεται κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Διευθύνσεως.

Τὸ περιοδικὸν ἀνταλλάσσεται μὲ πᾶν ὄμοιον.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον εἰδοποιεῖ τοὺς ἔχοντας διαθέσιμα ἀντίτυπα τοῦ Α' τόμου ἢ τοῦ α' καὶ β' τεύχους τοῦ Α' τόμου τῶν «Θρακικῶν» ὅτι ἀγοράζει αὐτὰ πρὸς συμπλήρωσιν σειρῶν.

Διὰ πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὰ «Θρακικά» παρακαλοῦνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ ἀπευθύνουν τὰς ἐπιστολάς των εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ κ. Μ. Σταμούλη Σοφοκλέους 10.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρακαλεῖ τοὺς δημοσιεύοντας ἔργα, ἢ πραγματείας εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἀσχολομένας περὶ Θράκης γενικῶς ἢ μὲ θέματα ἐνδιαφέροντα τὰ «Θρακικά», ὅπως ἀποστέλλωσιν εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ ἐν ἀντίτυπον ἢ σημείωσιν ἀκριβῆ τοῦ τίτλου τοῦ δημοσιεύματός των, ἵνα καταχωρεῖται εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐκδιδομένους τόμους τῶν «Θρακικῶν».

Τὰ «Θρακικά» πωλοῦνται εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα Ἐλευθερουδάκη καὶ Κολλάρου.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΘΡΑΚΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Παράρτημα «Θρακικῶν»

300